COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LXXXV.

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XVI.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI

Apud **VIRENQUE**, bibliopolam,

PARISIIS,

Apud **BIBLIOPOLAM**, cui nomen gallice

SOCIETE POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES.

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET.

VIA VULGO DICTA JACOB, N° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS OCTOGESIMUS-QUINTUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVII.

S. P. N. JOANNIS

CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERUM

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD GALATAS.

HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
CONSTANTINOPOLITANI
ARCHIEPISCOPI,
COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD GALATAS.

CAPUT I.

Paulus apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis, et omnes qui mecum sunt fratres, Ecclesiis Galatiæ : Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo[1].

I. Procemium multa vehementia, magnoque spiritu plenum est : nec procemium modo, verumetiam tota, ut ita dicam, Epistola. Etenim tum placide leniterque semper loqui Discipulis, etiamsi opus sit acrimonia, non doctoris, sed corruptoris potius fuerit et hostis. Hanc ob causam et Dominus, cum multa placide mansueteque locutus sit Discipulis, nonnunquam tamen et austeriorem adhibuit orationem, nunc quidem illos beatos prædicans et collaudans, nunc rursus increpans et objurgans. Itaque cum Petro dixisset : « Beatus es Simon Bar-Jona[2], » promisissetque futurum, ut Ecclesiæ fundamenta super illius confessionem jaceret, haud multo post dicit eidem : « Vade » post me, Satana, scandalum es mihi[3]. » Et alibi rursus :

[1] Galat. I, 1-3. — [2] Matth. XVI, 17. — [3] Ibid. 23.

« Adhuc et vos sine intellectu estis[1] ? » Tantumque terroris illis injecit, ut Joannes dicat, quod videntes eum cum muliere Samaritana colloquentem[2], de cibo quidem commonuerint : cæterum nemo fuerit ausus dicere : Quid quæris aut quid loqueris cum ista ? Hæc edoctus Paulus, ac præceptoris sui vestigiis inhærens, varie sermonem ad Discipulorum utilitatem attemperat, nunc quidem urens ac secans, nunc rursum mitiora admovens remedia. Et Corinthiis quidem dicebat : « Quid vultis ? ut in virga ve» niam ad vos, an in charitate et spiritu lenitatis[3] ? » Galatis vero : « O stulti Galatæ[4]. » Neque semel duntaxat, sed bis usus hac objurgatione. Quin et sub finem Epistolæ, taxans illos dixit : « Nemo mihi molestus sit. » Hic autem acerbitatem denuo mitigat, cum ait : « Filioli mei, quos » iterum parturio : » aliisque multis consimilibus verbis. Cæterum hanc Epistolam esse plenam vehementiæ, cuivis perspicuum est vel ex ipso statim lectionis ingressu. Sed aperiendum est, quid Apostolum provocarit in Discipulos. Neque enim id pusillum fuit, neque parvi momenti : alioqui nec ipse tam acerbe fuisset in eos invectus. Siquidem quibuslibet de causis irritari, hominis est pusillanimis, morosi, miserique : quemadmodum ex adverso, in gravibus causis supinum ac negligentem esse, viri est inertis ac somniculosi. At hujusmodi nequaquam erat Paulus. Quod igitur erat peccatum, quo sic commotus erat ? Profecto magnum erat, et supra modum grave, quodque illos omnes abalienabat a Christo, quemadmodum ipse in progressu sermonis declarat dicens : « Ecce ego Paulus dico » vobis, quod si circumcidamini, Christus nihil vobis pro» futurus est. » Ac rursum : « Quicumque in lege justifica» mini, a gratia excidistis. » Quid igitur tandem hoc erat ?

[1] Matth. XV, 16. — [2] Joan. IV, 27. — [3] 1 Cor. IV, 21. — [4] Galat. III, 1.

nam apertius explanandum est. Qui ex Judæis crediderant, occupati persuasione judaïsmi, inanis gloriæ siti temulenti, dum sibi doctorum cupiunt parare dignitatem auctoritatemque, profecti ad Galatas docuerunt opus illis esse circumcisione, servanda sabbata, et novilunia, nec tolerandum esse Paulum, qui harum rerum tolleret observationes. Nam Petrus, Jacobus, ac Joannes hæc, ut aiebant, non prohibebant, cum essent inter Apostolos primæ dignitatis, et cum Christo fuissent versati. Ac revera non prohibebant. Cæterum id faciebant, non quod ita faciendum esse decernerent : sed ut eorum, qui ex Judæis crediderant, imbecillitati morem gererent. At Paulus qui gentibus prædicandi munus susceperat, nihil opus habebat hac attemperatione. Nam cum versaretur in Judæa, ad eumdem modum et ipse morem gessit Judæis. Verum impostores quidam non explicantes causas, ob quas tum hic, tum illi Judæis morem gererent, arte fallebant simpliciores, hujusmodi sermonibus : Non est ferendus Paulus. Nam hic heri ac nudiustertius exortus est : at Petrus et qui cum illo sunt, primi sunt Apostolorum. Hic quidem discipulus fuit Apostolorum, illi vero Christi. Præterea hic solus est, illi multi et Ecclesiæ columnæ. Denique et simulationis calumniam Paulo intendebant dicentes : Hic ipse qui tollit circumcisionem, alibi visus est iis uti quæ damnat, aliter aliis prædicans. Proinde cum cerneret totam Galatarum gentem inflammatam, ac periculosum incendium adversus illorum Ecclesiam excitatum esse, jamque domum succussam, periclitari ne corrueret ; partim ira justa commotus, partim immenso animi dolore correptus ; nam et hoc declaravit dicens : « Cupiebam » nunc esse apud vos, et mutare vocem meam ; » scribit Epistolam, ad isthæc omnia respondens, et ad hoc ab ipsis protinus exordiis tendit, videlicet quod ii qui occultis

cuniculis ipsius existimationem apud Galatas subvertere conabantur, dicebant alios esse Discipulos ipsius Christi, hunc Apostolorum duntaxat fuisse discipulum. Et hanc ob causam sic orsus est: « Paulus apostolus non ab homini-» bus, neque per homines. » Prædicabant enim, quemadmodum jam cœperam dicere, deceptores illi, quod Paulus Apostolorum omnium postremus esset, quodque ab illis esset edoctus: Petrum enim, Jacobum et Joannem, ut primi fuerant vocati, ita inter Discipulos tenere primas, qui sua dogmata ab ipso Christo acceperant: proinde magis credendum illis quam huic. At illos non vetare circumcisionem, neque legis observationem.

II. Hæc et his similia dictitantes, hinc Pauli deprimentes auctoritatem, illinc aliorum Apostolorum gloriam attollentes, non ut illos laudibus ornarent, sed ut Galatas seducerent, persuaserant ut legi adhærerent, cum jam legis tempus præteriisset. Proinde congruenter ad hunc exorsus est modum. Quoniam enim ipsius doctrinam despiciebant, dicentes illam ab hominibus profectam, cum Petri doctrina esset a Jesu Christo [1], in ipso statim ingressu refellit hoc, dicens se Apostolum esse non ab hominibus neque per homines. Nam baptizarat quidem illum Ananias, at non ille liberavit eum ab errore, nec ad fidem adduxit, sed ipse cœlitus Christus, emissa ad eum admiranda illa voce, per quam hunc quoque piscatus est. Nam Petrum quidem ac fratrem ejus et Joannem cum fratre suo, ambulans juxta mare vocarat [2]: Paulum vero vocavit cum jam ascendisset in cœlum [3]. Et quemadmodum illi non habebant opus iterata vocatione, sed protinus relictis retibus, cæterisque omnibus secuti sunt eum: ita et hic a prima statim vocatione, ad summum ascendit fastigium, simul ac baptizatus est, bello cum Judæis irreconciliabili suscepto. Atque hoc

[1] Act. II. — [2] Matth. IV. — [3] Act. IX.

nomine potissimum cæteris Apostolis antecellebat: « Abun-» dantius enim, inquit, illis laboravi[1]. » Verum nondum hoc aggreditur, sed sat habet cæteris æquiparari. Neque enim hoc illi studio fuit, ut ostenderet se cæteris eminentiorem, sed ut erroris materiam dissolveret. Itaque quod dicit, « Non ab hominibus, » omnium erat commune, siquidem Evangelii prædicatio originem ac radicem ducebat e cœlis. Cæterum quod addit, « Neque per homines, » Apostolorum proprium erat. Neque enim per homines vocarat eos, sed per se ipsum. Sed cur non meminit vocationis, dicens : Paulus vocatus, non ab hominibus : sed apostolici muneris facit mentionem? Quoniam in hoc totius sermonis cardo vertebatur. Dicebant enim ipsum ab Apostolis, hominibus, suscepisse illam docendi provinciam, ideoque par esse, ut illos sequeretur. Verum quod non ab hominibus eam suscepisset, declarat Lucas qui dicit: « Ministrantibus autem illis ac jejunantibus Domino, » dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Paulum et Barna-» bam [2]. » Unde liquet eamdem esse potestatem Filii et Spiritus. Cum enim a Spiritu missus esset, a Christo se missum ait. Idem et alibi declarat, ea quæ Dei sunt, ascribens Spiritui. Siquidem senioribus Milesiis (1) verba faciens, « Attendite, inquit, vobis ipsis, et universo gregi, » in quo posuit vos Spiritus sanctus pastores et episco-» pos[3] : » et tamen in alia quadam Epistola dicit; « Quos » quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, se-» cundo loco Prophetas, deinde pastores ac doctores[4]. » Adeo promiscue citraque discrimen loquitur, quæ Spiritus sunt, Deo tribuens : ac rursum quæ Dei sunt, Spiritui. Quin et aliter hæreticorum obturat ora, cum ait : « Per » Jesum Christum et Deum Patrem. » Etenim quoniam aiunt hanc vocem, velut inferioris dignitatis adjectam Fi-

[1] 1 Cor. xv, 10. — [2] Act. xiii, 1. — [3] Id. xx, 28. — [4] 1 Cor. xii, 28.

lio, vide quid facit. Eam Patris vocabulo præponit, nos interim docens, ne naturæ ineffabili leges statuamus, neque Deitatis modum præfiniamus inter Filium et Patrem. Nam ubi dixisset per Jesum Christum : adjecit, et Deum Patrem. Etenim si sola Patris mentione facta dixisset, Pe quem : fortassis commento reperto dixissent hanc particu lam, Per quem, congruere Patri, eo quod Filii opera ad illum referantur. At nunc simul et Filii et Patris facta mentione, communiterque de utroque locutus, isti commento locum non reliquit. Neque enim id facit, quod ea quæ Filii sunt propria, referat ad Patrem : sed ut declaret, quod hæc oratio nullum naturæ discrimen inducat. Quid porro hic habituri sint quod dicant isti, qui in baptismo commenti sunt, unde putent aliam personam alia minorem, eo quod baptizemur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti? Nam si ideo inferior est Filius, quod post Patrem ponitur, cum hic Apostolus a Christo orsus ad Patrem veniat, quid dicturi sunt? Verum nihil blasphemum dicemus. Non enim committendum est, ut cum illis decertantes a veritate excidamus. Quin potius etiam si decies millies insaniant illi, nos tamen intra veritatis limites contineamur oportet. Quemadmodum igitur nos non dixerimus Filium Patre majorem, eo quod Paulus hunc priore loco commemoravit; nam id quidem summæ dementiæ, et impietatis extremæ fuerit; ita nec illic quia Patri postponitur Filius, arbitrari debemus Filium Patre minorem. « Qui excitavit eum a mortuis. » Quid agis, Paule? cum cupias judaïzantes ad fidem perducere, nihil ex illis mag nis ac præclaris adducis in medium? quale est illud quod ad Philippenses scripsisti, dicens : « Cum in forma Dei es- » set, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo[1]; » item quod Hebræis scribens clara voce protulisti, « Splen-

[1] Philip. II, 6.

» dor est gloriæ, et figura substantiæ illius[1]; » rusum quod in Evangelii sui initio ille Tonitrui filius insonuit : « In prin- » cipio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus » erat Verbum[2]; » præterea quod ad Judæos crebro pronuntiavit Jesus, dicens, quod eamdem potentiam habeat, quam Pater, eamdemque operandi facultatem[3]; horum nihil dicis, verum his omnibus omissis, de carnis dispensatione facis mentionem, crucem ac mortificationem in medium afferens. Etiam, inquies. Si illi sermo fuisset apud homines qui nihil magni de Christo concepissent animis, æquum erat illa magnifica proferre; verum quoniam illi nobis movent seditionem, qui sibi videbantur pœnas daturi si descivissent a lege, ideo mentionem facit ejus rei, per quam excludit totam legis necessitatem, nimirum commemorans Dei munificentiam ex Cruce et Resurrectione collatam universis. Etenim si dixisset : In principio erat Verbum, et quod in forma Dei esset, et fecisset se ipsum æqualem Patri, aliaque his similia; declarasset quidem Verbi divinitatem : verum nihil ad id quod hic agebatur, illa contulissent. Porro quod ait : Qui excitavit eum a mortuis, commonefacit eos summi beneficii, quod in nos contulit Christus, quæ res haud mediocriter ad rem propositam ipsi conducebat, quia homines plerique non perinde solet attentis auribus audire eos sermones, qui Dei majestatem commendant, atque eos qui ejusdem in homines beneficentiam declarant. Hanc ob causam omissa illorum mentione, de collato nobis beneficio verba facit.

III. Verum hic insultant hæretici, dicentes : Ecce pater suscitat filium. Nam postquam semel eos corripuit insaniæ morbus, ad sublimia illa dogmata sponte surdi sunt : si qua vero humiliora vel ob carnem assumptam ita dicta sunt, vel ob Patri debitum honorem, vel ob aliam quampiam

[1] Hebr. I, 3. — [2] Joan. I, 1. — [3] Id. V, 17.

dispensationem, hæc seligunt, et hæc sola expendentes, ipsi sibi; nolim enim dicere, Scripturæ; noxam afferunt. Quos equidem lubens perconter, cur ista dicant? Num ideo, quod studeant Filium ostendere imbecillem, nec satis idoneum ad unius corporis suscitationem? Atqui fides erga illum effecit, ut et umbræ eorum qui in ipsum credebant, excitarent mortuos[1]. Ita-ne qui credebant in eum, homines mortales, ex umbra sola luteorum corporum quæ gerebant, exque vestibus horum corporibus admotis, excitabant mortuos; et ipse se ipsum excitare non potuit? Annon hæc evidens est insania, vehemensque delirium? Non audis illum dicentem: « Solvite templum hoc, et in tribus » diebus excitabo illud[2]? » Ac rursum: « Potestatem habeo » ponendi animam meam, et iterum sumendi eam[3]? » Quam igitur ob causam Pater illum excitasse dicitur? Sic illum excitare, quemadmodum et alia facere dicitur, quæ facit Filius. Siquidem hoc partim honoris gratia, qui Patri debetur, dictum est: partim ob auditorum imbecillitatem. « Et qui mecum sunt omnes fratres. » Quam ob causam hoc non addit in cæteris Epistolis? In illis enim aut suum nomen solum ponit, aut duorum duntaxat triumve addit nomina: hic autem totam multitudinem posuit; ideo neminem nominatim commemorat. Cur ergo hoc facit? Traduxerant Paulum hoc nomine, quod solus hæc prædicaret, novamque dogmatum rationem inveheret. Cum igitur illorum suspicionem tollere vellet, simulque declarare, quod multos haberet ejusdem sententiæ consortes, adjungit sibi fratres, significans se ex illorum sententia scribere ea quæ scribit. « Ecclesiis Galatiæ. » Neque enim unam civitatem, neque duas, neque tres, sed totam Galatarum gentem hujus erroris incendium pervaserat. Contemplare vero mihi et hic vehementem indignationem Apostoli. Non

[1] Act. v. — [2] Joan. II, 19. — [3] Id. x, 18.

enim dixit : « Dilectis, neque sanctificatis, » sed, « Ecclesiis » Galatiæ. » Nam hoc erat ægre affecti animi, suumque dolorem aperientis, quod eos non a charitate, neque propriis nominibus honorifice appellavit, sed a sola congregatione : quodque non addidit, Ecclesiis Dei, sed simpliciter dixit, Ecclesiis Galatiæ. Quanquam et alioqui in ipsa statim præfatione festinat illorum dissidium redigere in concordiam ; ideo Ecclesiæ vocabulum posuit, pudorem illis incutiens, et cogens in unum. Etenim qui dissecti sunt in varias partes, nequaquam possunt hoc appellari cognomine. Siquidem Ecclesiæ nomen consensus concordiæque nomen est. « Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino Jesu Christo. » Ubique necessario ponit hanc particulam, maxime vero nunc Galatis scribens. Cum enim periclitarentur, ne a gratia exciderent, optat illis hujus instaurationem. Et quoniam se ipsos hostes reddiderant Deo, obsecrat Deum, ut eos ad eamdem pacem reducat. « Deo Patre. » Et hoc ex loco rursum facile capiuntur hæretici. Nam qui Joannem in initio sui Evangelii, cum ait : « Et Deus erat Verbum[1], » dicunt ideo θεὸν, id est, Deum absque articulo posuisse, ut Filii Deitatem induceret paterna minorem. Itemque Paulum, cum ait Filium in forma θεοῦ, id est, Dei fuisse, non de Patre fuisse locutum, eo quod ibi quoque Dei nomen careat articulo : quid hic dicturi sunt, cum ipse Paulus sic loquatur, non ἀπὸ τοῦ θεοῦ, id est, a Deo, præfixo articulo : sed ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, id est, a Deo Patre, sine articulo ? Patrem vero hic Deum appellat, non quidem illis assentans ac blandiens, sed acriter arguens, causamque commemorans cur facti sint filii. Non enim per legem, sed per lavacrum regenerationis hoc honoris adepti sunt, ideoque passim in ipsis etiam exordiis spargit beneficentiæ divinæ vestigia, tantum non dicens : Cum servi sitis, cum sitis hostes et alienati, qua fronte vocatis Patrem

[1] Joan. I, 1.

Deum? Num lex vobis largita est istam cognationem? Cur igitur deserto eo, qui vos in hanc propinquitatem induxit, rursum transcurritis ad pædagogum: Neque vero Patris nomen tantum, verum Filii cognomina sufficiebant ad declarandam illis Dei erga ipsos munificentiam. Etenim Domini Jesu Christi nomen si diligenter expendatur, totam illius beneficentiam declarat. « Jesus enim, inquit, ob hoc vocabitur, » quoniam ipse salvum faciet populum suum a peccatis ipso» rum[1]. » Christi vero cognomen Spiritus unctionem revocat in memoriam. « Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris[2]. »

IV. Vides quod non servile sustinuerit ministerium, nec a quoquam sit traditus, sed ipse se ipsum tradiderit. Itaque cum audis Joannem dicentem, quod Pater Filium suum unigenitum dedit pro nobis[3], ne ob id diminuas Unigeniti dignitatem, neve quid humanum de illo suspiceris. Quanquam enim Pater dicitur tradidisse, non hoc dicitur, ut imagineris, quod Filius Patri servili more inserviat, sed ut intelligas hoc Patri quoque fuisse placitum. Quod et hic Paulus declarat, dicens: « Juxta voluntatem » Dei et Patris nostri. » Non dixit, secundum præceptum, sed, secundum voluntatem. Etenim cum eadem sit voluntas Patris ac Filii, hæc voluit et Pater. « Pro peccatis nos» tris. » Innumeris, inquit, malis nos ipsos involveramus, eramusque extremo supplicio obnoxii. Ac lex quidem adeo non liberabat, ut condemnarit etiam: sic prodito peccato et in apertum prolato, ut nec liberos reddere, nec iram Dei sedare valeret. Sed Dei Filius et hoc quod erat impossibile, reddidit possibile, dum et peccata dissolvit, et inimicos constituit in amicorum ordinem, et alia innumera bona largitus est. Post hæc ait: « Ut eriperet nos ex » præsenti sæculo malo. » Rursus hoc dictum alii arripiunt hæretici, damnantes hanc præsentem vitam, et in hoc

[1] Matth. I, 21. — [2] Galat. I, 4. — [3] Joan. III, 16.

Pauli testimonium allegantes? Ecce, inquiunt, præsens sæculum appellat malum. Sed age dic mihi, quid est sæculum? Tempus diebus et horis distinctum. Quid igitur? An spatium dierum malum est? An malus est solis cursus? At nemo istud unquam dicturus est, etiamsi ad extremam venerit amentiam. Verum, inquies, non tempus dixit malum, sed præsentem vitam appellavit malam. Atqui non istud sonant verba Pauli, verum non sitis in verbis, ex quibus nectis hujus vitæ accusationem, sed ipse tibi aperis interpretandi viam. Proinde nobis quoque concedas, ut quæ dicta sunt interpretemur, idque eo magis, quod quæ nos afferimus, et pia sunt, et rationi consentanea. Quid igitur dicturi sumus? An quod nullum malum esse queat unquam causa boni? Sed hæc vita præsens innumerabiles coronas tantaque præmia parit. Unde et ipse Paulus supra modum laudat eam, loquens hunc in modum: « Quod si » vivere in carne hic mihi fructus est operis, et quid eligam » ignoro[1]. » Hic vero cum sibi proponat optionem, utrum hic mallet vivere, an dissolvi, et esse cum Christo, potius ducit hic commorari. Quod si mala esset vita, nequaquam hoc ille de se ipso dixisset, nec alius quisquam potuisset ea ad virtutem abuti, quantumvis adhibuisset studii. Nullus enim unquam malitia possit in bonum uti, non scortatione ad pudicitiam, non invidia ad benevolentiam. Nam cum Paulus de prudentia carnis loquens, scribit eam non esse subjectam legi Dei[2]: neque enim posse: hoc sentit malitiam, donec manet malitia, non posse esse virtutem. Proinde cum audis malum sæculum, intellige pravas actiones, propositum animi corruptum. Neque enim ob id venit Christus, ut nos occideret exigeretque ex hac vita, sed ut nos in mundo relictos, dignos efficeret, qui in cœlis versemur. Ideoque Patri loquens, sic ait: « Et hi in mundo sunt,

[1] Philip. I, 22. — [2] Rom. VIII, 7.

» et ego ad te venio. » Ac rursum : « Non rogo, ut tollas eos » de mundo, sed ut serves eos a malo [1], » hoc est, a malitia. Quod si non pateris hanc interpretationem, sed adhuc prædicas hanc vitam esse malam, ne crimineris eos qui sibi ipsis consciscunt necem. Ut enim qui se subducit a malis, non criminationem meretur, sed coronam : ita qui violenta morte, seu laqueo, seu aliis modis vitam abrumpit, hunc haudquaquam æquum fuerit in crimen vocari, secundum vestram sententiam. Nunc vero Deus illos acrius punit quam homicidas, et nos omnes eos detestamur; atque id jure merito. Nam si alios occidere fas non est, multo magis nefas est se ipsum occidere. Quod si hæc vita res esset mala, coronandi forent homicidæ, qui nos a malitia liberarent. Ad hæc autem qui hæc dicunt, secum ipsi pugnant. Etenim cum solem prædicent esse Deum, post hunc et lunam deam, hosque adorent, veluti multorum bonorum auctores, secum pugnantia loquuntur. Nam horum ut et reliquorum astrorum, non alius est usus, nisi quod ad præsentem vitam nobis conferant : hanc, inquam, ut isti loquuntur, malam; dum et alunt corpora, et splendore prælucent, et terræ fructus alunt et augent. Quî fit igitur, ut ad hujus malæ vitæ constitutionem, adeo subveniant isti vestro judicio dii? Sed neque astra dii sunt : absit, sed opera sunt Dei, in nostram utilitatem condita : neque mundus malus est. Quod si mihi memores homicidas, adulteros, et monumentorum suffossores ; hæc nihil ad præsentem vitam attinent. Neque enim hæc peccata sunt vitæ quam agimus in carne, sed corruptæ voluntatis. Etenim si ista sic essent vitæ præsentis, ut sorte quadam illi essent affixa : nullus ab his malis liber esset, neque purus. Proinde considera neminem effugere posse quæ propria sunt hujus vitæ. Quæ porro sunt hæc? Edere, bibere, dormire, crescere, esurire, sitire, nasci, mori,

[1] Joan. XVII, 11 et 15.

cunctaque his similia. Hæc nullus unquam vicerit, non peccator, non justus, non rex, non plebeius, sed omnes subjacemus naturæ necessitati. Itidem et scelera perpetrare, si pertineret ad sortem conditionemque naturæ, nullus hæc effugere posset, quemadmodum nec illa. Nec enim mihi dixeris raros esse qui recte vitam gerunt. Nullum omnino reperies qui naturalibus necessitatibus unquam fuerit superior. Itaque donec vel unus invenietur, qui virtutem præstiterit, constabit undique illæsa nostra ratio. Quid ais miser et infelix? Num hæc vita mala, in qua Deum agnovimus, in qua de futuris philosophamur, in qua ex hominibus, facti sumus Angeli cumque cœlestibus Virtutibus simul choros ducimus? Et quod tandem aliud quæremus malæ perversæque vestræ mentis argumentum?

V. Cur igitur, inquis, Paulus sæculum præsens dixit malum? Nimirum communi hominum more sic locutus est, quandoquidem et nos sic loqui solemus : Malum habui diem : non ipsum tempus, sed actionem et ærumnam incusantes. Eadem ratione Paulus damnans pravas hominum voluntates, hac loquendi consuetudine est usus, ostendens quod Christus nos liberaverit a prioribus peccatis, et in posterum adversus hæc tutos reddiderit. Prius enim illud declarat, cum ait : « Qui dedit semetipsum pro peccatis » nostris. » Cum autem addit : « Ut eriperet nos ex præsenti » sæculo malo, » tutamen et custodiam in posterum aperit. Nam lex quidem etiam ad unum horum erat infirma, gratia vero ad utrumque valuit. Ideo subjunxit : « Secundum » voluntatem Dei et Patris nostri. » Cum enim illi putarent se Deo non obsequi, utpote qui legem servandam dederat, metuerentque ne perirent, si deserta veteri lege in novam progrederentur; et hanc illorum opinionem corrigit dicens, hæc Patri quoque placita esse. Nec simpliciter dixit Patris, sed, « Patris nostri; » idque frequenter repetit, pu-

dorem illis incutiens, cum ostendit, quod suum Patrem Christus nostrum Patrem effecerit, « Cui gloria in sæcula, » Amen [1]. » Et hoc novum est et inusitatum. Nam hanc vocem, Amen, nusquam alibi reperimus in Epistolarum initio positam, sed multis præcedentibus solet addi. At hic ostendens ea quæ dicta sunt, satis evidentem habere Galatarum accusationem, et sermonem esse perfectum et absolutum, hoc usus est exordio : quandoquidem manifesta crimina non egent multo probationis apparatu. Posteaquam enim illis in memoriam redegisset crucem et resurrectionem, redemptionem e peccatis, in posterum datam tutelam, paternam voluntatem, Filii consilium, gratiam, pacem, denique totum illius donum, glorificando Deum sermonem clausit. Verum non hac de causa solum hoc fecit, sed etiam quod supramodum doni magnitudinem admiraretur ac stuperet, gratiæque immensitatem, simulque secum reputaret, cum tales essemus, quales nos reddidisset Deus, idque subito in puncto momentoque temporis, tanquam qui hæc oratione consequi non posset, glorificatione finit sermonem, non eam quæ Deo digna sit, sed quam ipse poterat laudem pro toto terrarum orbe depromens. Atque ideo deinceps concitatiore usus est oratione, velut inflammatus vehementer ex consideratis Dei erga nos beneficiis. Cum enim dixisset, « Cui gloria in sæ» cula, Amen; » ab acriori objurgatione orditur, dicens : « Miror quod tam cito transferimini ab eo qui vocavit vos » in gratia Christi, in aliud Evangelium [2]. » Quoniam per legis observationem arbitrabantur se placere Patri, quemadmodum existimabant Judæi Christum persequentes, hoc primum demonstrat illos, dum hæc faciunt, non modo Christum, sed et Patrem offendere. Non enim, inquit, a Christo, sed etiam a Patre deficitis ista faciendo.

[1] Galat. 1, 5. — [2] Ibid. 6.

Nam ut Vetus Testamentum non Patris tantum est, verum et Filii : ita gratia non Filii solum est, sed et Patris. Denique communia omnia. « Omnia, inquit, quæ Patris mei » sunt, mea sunt [2]. » Ergo cum dicit eos etiam a Patre descivisse, duplicem impingit culpam, quod defecerint, et quod celerrime defecerint. Atqui contrarium etiam erat reprehensione dignum, videlicet si post multum temporis descivissent, verum hic agitur de circumventione. Est quidem et ille dignus reprehensione, qui post longum temporis spatium deficit. Qui vero ad primam irruptionem et in ipso sagittarum e longinquo volantium jactu concidit, extremæ imbecillitatis de se specimen præbuit : hoc nomine et hos incusat, dicens : Quid hoc rei est, quod ii qui vos decipiunt, nec spatio temporis ad id opus habent, sed primus accessus sufficit eis ad subvertendum vos et capiendum ? Quam tandem impetrare possitis veniam ? Etenim si hoc crimen in amicos commissum esset, ac si is, qui priores utiles ac necessarios amicos reliquisset, dignus esset condemnatione : qui Deo vocante resilit, cogita quanto supplicio sit obnoxius. Cæterum cum ait, Admiror, non solum verecundiam illis ingerit hoc dicto, quod post tantam munificentiam, post tantam peccatorum condonationem, post immensam exhibitam humanitatem, ultro currant ad jugum servitutis : verum simul et illud ostendit qualem habeat de illis opinionem, nimirum ingentem quamdam et egregiam. Neque enim si judicasset eos de numero vulgarium esse, et eorum quibus facile imponitur, nequaquam admiraretur quod acciderat. Verum quoniam vos, inquit, estis de numero sincerorum, et eorum qui multum laboris sustinuerunt, ideo miror. Id igitur satis erat ad eos restituendos, et ad priora revocandos, quod ipsum in hujus Epistolæ medio declarat,

[1] Joan. XVI, 15.

dicens : « Tam multa passi estis frustra, si tamen frustra. » Tranferimini. » Non dixit : Translati estis, sed, « Trans» ferimini, » hoc est, nondum credo, nondum arbitror perfectam circumventionem. Quod ipsum rursus est revocare studentis. Hoc igitur cum dixisset, addit : « Ego con» fido de vobis, quod nihil aliud sapietis. Ab eo qui voca» vit vos in gratia Christi. » Ipsa quidem vocatio Patris est, vocationis autem causa Filii est. Nam ipse est qui nos reconciliavit, qui donum dedit. Neque enim ex operibus justitiæ salvi facti sumus : quin potius et hæc illius sunt, et illa hujus [1]. « Nam mea, inquit, tua sunt et tua mea. » Nec dixit : Ab Evangelio transferimini : sed, « A Deo, qui » vos vocavit ; » quod erat dictu horribilius, et accommodatius ad terrorem illis incutiendum, id posuit. Siquidem qui studebant illos seducere, non id repente faciebant, sed paulatim eos ab ipsis rebus transferentes, a nominibus non transferebant. Nam hujusmodi diaboli fraus est, haudquaquam nudos proponere laqueos, quibus venatur homines. Etenim si dixissent : Desciscite a Christo ; Galatæ vitassent eos, velut impostores et corruptores. Nunc vero sinentes eos adhuc in fide manere, et interim fraudi prætexentes Evangelii nomen, facillime ædificium perfodiebant, videlicet iis quæ dixi, velut obtentis velamentis per hæc nomina celantibus parietum perfossores.

VI. Quoniam igitur illi suam fraudem appellabant Evangelium, ipse etiam adversus nomen repugnat, libereque agit, dicens : « In aliud Evangelium, quod non est » aliud [2]. » Pulchre : neque enim est aliud. Attamen quod accidit ægrotantibus, dum salubribus cibis offenduntur, hoc idem usuvenit hic Marcionistis. Arripuerant enim quæ dicta sunt hic, ac dicebant : Ecce Paulus etiam ipse dixit non esse aliud Evangelium. Neque enim hi recipiunt om-

[1] Joan. XVII, 10. — [2] Galat. I, 7.

nes Evangelistas, sed unum duntaxat, quod ipsum tamen suo arbitratu mutilarunt, commiscueruntque. Quid igitur sibi vult cum ait: « Juxta Evangelium meum et prædicatio- » nem Jesu Christi? » Sunt quidem vehementer ridicula, quæ isti afferunt, verumtamen quanquam sunt deridenda, operæ-pretium tamen est ea refellere propter eos qui facile decipiuntur. Quid igitur dicemus? An quod etiam si decies mille sint Evangelistæ qui scribunt Evangelia, modo scribant eadem, multa illa unicum esse Evangelium, neque quidquam obstare scribentium multitudinem, quominus unum sit Evangelium? quemadmodum ex adverso, si unus scribens contraria diceret, non essent unum Evangelium quæ scribuntur. Ut enim unum sit Evangelium aut non unum, non æstimatur ex numero scribentium, sed hinc, eadem-ne sint, an diversa quæ scribuntur; unde dilucidum est quatuor Evangelia unum esse Evangelium. Cum enim quatuor eadem loquantur, non est aliud atque aliud ob personarum differentiam, sed unum ob eorum qui loquuntur consonantiam. Neque enim Paulus nunc de numero loquitur, sed de dissonantia eorum quæ dicuntur. Proinde si secundum vim scriptorum, et dogmatum accurationem, aliud est Evangelium Matthæi, aliud Lucæ: recte Pauli sermonem hunc arripiunt. Sin unum et idem est, desinant ineptire, simulantes hæc ignorare se, quæ vel admodum pueris nota perspicuaque sunt. « Nisi quod » quidam sunt, qui conturbant vos, et volunt subvertere » Evangelium Christi[1]. » Hoc est, donec fueritis sanæ mentis, non agnoscetis aliud Evangelium, donec recto nec distorto fueritis intuitu, ita ut imaginemini ea quæ non sunt. Quemadmodum enim oculus turbatus aliud pro alio cernit: ita mens pravarum cogitationum confusione perturbata, idem pati consuevit. Ideo enim qui laborant insa-

[1] Galat. 1, 7.

nia, alia pro aliis imaginantur. Verum hæc insania periculosior est quam illa, quæ noxam affert non in rebus sensilibus, sed in rebus intelligibilibus : non in pupilla corporalium oculorum, sed in oculis animi subversionem gignens. « Et volunt subvertere Evangelium Christi. » Atqui unum aut alterum duntaxat præceptum induxerant, circumcisionem, et dierum observationem, innovantes. Verum ut ostenderet quod pusillum quidam perperam admixtum, totum corrumpit, dixit subverti Evangelium. Quemadmodum enim in moneta regia, qui Paulum aliquid amputarit de impressa imagine, totum numisma reddidit adulterinum : ita quisquis sanæ fidei vel minimam particulam subverterit, in totum corrumpitur, ab hoc initio semper ad deteriora procedens. Ubi sunt igitur qui nos ut contentiosos damnant, eo quod cum hæreticis habemus dissidium? Ubi sunt qui dictitant nullum esse discrimen inter nos et illos, sed ex principatus ambitu proficisci discordiam? Audiant quid dicit Paulus, nimirum illos subvertisse Evangelium, qui paululum quidam rerum novarum invexerant. Isti vero non pusillum quidam innovant; nam quomodo pusillum, cum Filium Dei prædicent esse creaturam? Annon audisti, quod is qui in Veteri quoque Testamento sabbato ligna collegerat, unicum mandatum, nec id maximum transgressus, extremo affectus sit supplicio? Quodque Oza, quoniam arcam alioqui subvertendam fulsit, e vestigio mortuus est [1], eo quod ministerium ipsi non congruens usurparit? Ergo-ne sabbatum violatum, et solus arcæ ruituræ contactus, ad tantam indignationem Deum provocavit, ut qui hæc ausi fuerant, ne minimum quidem veniæ sint consecuti : hic vero qui adoranda et ineffabilia dogmata corrumpit, excusationem habiturus est, et veniam consequetur? Non potest hoc fieri, non

[1] 2 Reg. VI, 7.

potest, inquam. Hoc ipsum igitur est omnium malorum causa, quod ob pusilla non indignemur. Ob id enim majora scelera subierunt, quod minoribus debita correctio non adhibeatur. Et quemadmodum in corporibus, qui vulnera neglexerunt, febres gignunt, et putrefactiones, ac mortem denique : itidem et in animis qui pusilla spernunt, majora inducunt. Ille, inquiunt, labitur in jejunio, neque quidquam est magni. Alter vero valet quidem recta fide, cæterum temporis gratia simulans, profitendi libertatem prodidit. Ne id quidem est aliquid magni mali. Alius irritatus, minatus est se defecturum a recta fide. Ne id quidem supplicio dignum, inquies, eo quod ira animique commotione peccavit. Quin et innumera reperiet aliquis hujus generis quotidie peccata invehi in Ecclesias. Hanc ob causam ridiculi facti sumus et Judæis, et Gentibus, dum Ecclesia in mille partes discinditur. Etenim si iis qui a divinis præscriptis resilire conabantur, et Paulum quiddam secus quam oporteret tentabant, mox ab initio fuisset adhibita conveniens increpatio : nequaquam nata fuisset hæc pestis, non tanta tempestas Ecclesias occupasset. Vide igitur quomodo Paulus circumcisionem appellat Evangelii subversionem.

VII. Nunc autem multi sunt apud nos, qui eodem die jejunant quo Judæi, qui similiter observant sabbata, et generose ferimus, imo potius miserabiliter. Et quid loquor de rebus Judæorum? Multa gentium more apud nostros aliquot servantur, sortilegia, auguria, omina, ac dierum observationes, superstitiosa super genesim cura, et omnis impietatis plenæ litteræ, quas puerorum, protinus ut nati sunt, magno malo capitibus imponunt, ab ipso protinus exordio docentes illos virtutis adipiscendæ studium abjicere, et ad fallacem fati tyrannidem, quod quidem in ipsis est, illos adducentes. Quod si iis qui circumciduntur Chris-

tus nihil prodest, istis qui tanta invehunt mala, cur adeo deinceps profutura est fides ad salutem? Quanquam a Deo erat data circumcisio, verum quoniam corruptelam inferebat Evangelio, non suo tempore servata, nihil non fecit Paulus, ut eam amputaret. Et post hæc cum Paulus ad excludendas consuetudines judaïcas tantum adhibuerit studium, eo quod intempestive servarentur: nos-ne paganam quidem consuetudinem amputabimus? Et quam obsecro sumus habituri excusationem? Has ob causas in tumultu ac turbatione sunt res nostræ, adeo ut qui discipuli esse debuerant, multa repleti mentis elatione, subverterint ordinem: et hæc susdeque versa sunt. Quod si quis illos vel leviter accuset, conspuunt in eos, quorum imperio subsunt; quia nempe nos eos perperam a puero instituimus. Atqui etiam si qui præsunt, improbi essent, innumerisque scaterent malis, ne sic quidem fas esset discipulo dictis non audientem esse. Etenim si de Judæorum doctoribus dictum est, quoniam super cathedram Mosis sedebant [1], eos a discipulis esse audiendos, quanquam operibus erant onusti tam malis, ut Dominus Discipulis præceperit ne illa imitarentur: qua venia digni erunt, qui Ecclesiæ præsides per gratiam Dei modeste viventes, conspuunt et conculcant? Quod si nefas est ut alius alium judicet, quanto magis fas non est judicare doctores? « Sed etiamsi ego aut Angelus de cœlo » evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema » sit [2]. » Vide prudentiam apostolicam. Ne quis diceret illum sua ipsius ostentare dogmata, etiam se ipsum devovit. Cæterum quoniam ad auctoritatem confugiebant, et ubique celebrabant Jacobum et Joannem, hac de causa et Angelorum meminit Ne mihi, inquit, Jacobum narres, et Joannem: etiamsi quis primorum Angelorum et cœlis descenderit, corrumpens Evangelii prædicationem, ana-

[1] Matth. XXIII, 2. — [2] Galat. I, 8.

thema sit. Non temere dixit, De cœlo : sed, quoniam sacerdotes quoque dicti sunt Angeli : « Labia enim sacerdotis » custodient scientiam, et legem exquirent ex ore ejus, » quoniam Angelus Domini omnipotentis est[1] : » ne quis existimaret de his Angelis nunc verba fieri, addita particula, de cœlis, supernas virtutes indicavit. Neque dixit : Si contraria annuntiaverint, aut totum Evangelium subverterint, verum si vel paulum evangelizaverint, præter Evangelium quod accepistis, etiamsi quidvis labefactarint, anathema sint. « Sicut ante dixi, et rursum nunc dico[2]. » Ne putares ea verba ab ira profecta esse, aut per hyperbolem magnificentius quam pro re dicta, aut impetu cursuque sermonis raptim excidisse, repetit eadem. Etenim qui animi commotione occupatus dixit aliquid, hunc mox dicti pœnitere solet : qui autem denuo repetit eadem, declarat sese cum judicio locutum, ac prius animi consilio fuisse decretum et comprobatum, atque ita demum voce proditum. Abraham igitur cum rogaretur, ut mitteret Lazarum, respondit : « Habent Mosem et Prophetas[3] : » si illis non crediderint neque mortuos resuscitatos audituri sunt. Hæc autem Christus ipse inducit loquentem Abraham, declarans se velle plus fidei habendum esse Scripturis, quam si mortui reviviscant. Paulus vero ; cum Paulum dico rursum ipsum Christum dico ; hic enim erat, qui mentem illius regebat ; etiam Angelis e cœlo descendentibus præponit Scripturas, idemque valde congruenter. Siquidem Angeli quamlibet magni, tamen servi sunt, ac ministri. Cæterum omnes Scripturæ non a servis, sed ab universorum Domino Deo scriptæ, ad nos missæ sunt. Hanc ob causam dicit : « Si quis vobis evangelizaverit præter id quod evangeliza » vimus vobis. » Non dixit : Si ille aut ille, idque prudenter admodum citra odium et invidiam. Quorsum enim opus

[1] Malac. II, 7. — [2] Galat. I, 9. — [3] Luc. XVI, 29.

erat jam edere nomina, posteaquam tam sublimi fuerat usus sermone, ut universos et qui in cœlis sunt, et qui in terris, complecteretur? Per hoc enim quod in Evangelistas et Angelos pronuntiat anathema, omnem dignitatem comprehendit: per hoc vero quod se ipsum quoque pronuntiat anathema, omnem familiaritatem et affinitatem complexus est. Ne mihi dixeris, inquit: Collegæ tui et socii Apostoli hæc dicunt: nec mihi ipsi parco, si diversa prædicem. Non hæc dicit, quod damnaret Apostolos tanquam evangelicæ prædicationis prævaricatores, absit: ait enim: Sive nos, sive illi, sic prædicamus: sed ut ostenderet personarum dignitatem non recipi, quoties expenditur veritas. « Nunc enim hominibus suadeo, an Deo? Aut quæro hominibus placere? Si enim adhuc hominibus placerem, » Christi servus non essem[1]. » Quamvis enim, inquit, vos fallerem hæc dicens: num et Deo valeam imponere, qui perspicit arcana mentis, et cui ut placerem, semper omne mihi studium fuit? Vides spiritum apostolicum, vides sublimitatem evangelicam. Hæc eadem autem in Epistola ad Corinthios dixit: « Non vobis excusamus nos, sed occasionem damus vobis gloriandi[2] » Atque iterum: « Mihi » vero pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano » die[3]. » Cum enim doctor cogeretur se discipulis excusare, sustinet quidem illud, sed tamen indigne fert, haud quidem ob arrogantiam, absit hoc, sed partim ob id quod ii qui seducebantur, tam mobili essent animo, tamque instabili sententia: partim quod ipsius verbis apud illos parum certa fides haberetur; ac propemodum his utens verbis: An mihi apud vos est habenda oratio? An homines mihi jus dicturi sunt? Apud Deum dicturi sumus. Atque ut apud illud tribunal bonam habeamus causam, omnia facimus, ac non eo devenimus infelicitatis, ut cum ratio-

[1] Galat. I, 10. — [2] 2 Cor. V, 12. — [3] 1 Cor. IV, 3.

nem reddituri simus omnium Domino super iis quæ prædicamus, corrumpamus Evangelii dogmata.

VIII. Itaque partim sese excusans, partim illos extimulans, hæc verba posuit. Non enim conveniebat discipulis, jus dicere præceptoribus, sed credere et obtemperare. Verum quoniam, inquit, inversus est ordo, et judices nunc sedetis : scitote mihi non esse magnopere curæ, quomodo me purgem apud vos, sed omnia facimus propter Deum, utque illi de hisce dogmatibus reddamus rationem. Etenim qui studet hominibus suadere, multa facit subdola pravaque, et fraudibus utitur et mendacio, quo persuadeat, mentemque capiat auditorum : contra, qui Deo suadet, illique placere studet, huic simplici puraque mente est opus : Deus enim falli non potest. Unde perspicuum est, inquit, nos quoque, nec principatum ambientes, nec Discipulos colligendi studio, neque gloriam ac laudem a vobis captantes hæc scribere : neque enim nobis studio est placere hominibus, sed Deo. Nam si voluissem hominibus placere, adhuc cum Judæis essem, adhuc persequerer Ecclesiam Dei. Cæterum qui totam Judæorum gentem, qui familiares, amicos et cognatos, qui tantam contempsi gloriam, proque his commutavi persecutiones, inimicitias, bella ac mortes quotidianas, satis declaravi me hæc quoque quæ nunc loquor, non humanæ laudis studio loqui. Hoc autem ideo præfatus est, quoniam commemoraturus est prioris vitæ suæ historiam, et quomodo repente fuerit immutatus, et argumentis evidentibus demonstraturus se pro veritate stare. Ne putarent autem illum hæc eo facere, quo ipsis redderet rationem atque hinc efferrentur, in superioribus illa dixit : Nunc an hominibus suadeo? Noverat enim prout postulabat opportunitas, etiam sublime quippiam ac magnificum loqui, ad eorum quos instituebat correctionem. Atqui poterat aliunde probare se cum ve-

ritate ac sinceritate prædicare Evangelium, nimirum e prodigiis, e miraculis, e periculis, e carceribus, et quotidianis mortibus, et fame, siti et nuditate, ex aliis horum similibus : verum quoniam illi nunc dirigitur oratio non ad pseudo-apostolos, sed ad Apostolos, qui horum periculorum erant consortes, alia via aggreditur causæ tractationem. Alioqui cum ad pseudo-apostolos sermonem intenderet, hunc in modum induxit comparationem, tolerantiam in periculis adducens in medium, dicensque : « Ministri Christi sunt ? » Desipiens loquor, plus ego ; in laboribus abundantius, in » plagis supra modum, in carceribus abundantius, in mor- » tibus frequenter [1]. » Nunc sane superioris vitæ conversationem memorat, dicens : « Notum vobis facio, fratres, » Evangelium, quod prædicatum est a me, non esse secun- » dum hominem : neque ego enim ab homine accepi illud, » neque edoctus sum, sed per revelationem Jesu Christi [2]. » Vide ut undequaque confirmat se fuisse Christi Discipulum, nullo hominis interventu, sed ipso Christo per se ipsum omnem ipsi cognitionem dignante patefacere. Et quomodo, inquiunt, probari possit incredulis, quod Deus per se, nullo hominis interventu tibi patefecerit illa arcana mysteria ? Probat hoc, inquit, illa prior mea conversatio. Nisi enim Deus fuisset, qui revelabat, non adeo repente fuissem immutatus. Nam qui docentur ab hominibus, etiamsi sint acri ardentique ingenio, tamen si ad contraria transferantur, tempore illis est opus, multoque studio ut persuadeantur. Qui autem cum vehementissime laboraret insania, ita repente rediit ad sanam mentem, declarat sibi divinam visionem ac doctrinam affuisse, perque hanc subito ad puram redisse sanitatem : ideoque cogitur priorem suam vitam commemorare, atque ipsos testes citat eorum quæ gesta sunt. Vos quidem, inquit, nescitis, quod Unigenitus

[1] 2 Cor. XI, 23. — [2] Galat. I, 11, 12.

Dei Filius me e cœlis per se vocare dignatus est. Nam quî possitis id scire, cum non affueritis? Verum illud omnino nostis, quod fuerim persecutor. Nam usque ad vos quoque vehementia mea penetravit, cum ingens sit intervallum inter Palæstinam et Galatiam, ita ut non fuerit rumor in tam longinquum dimanaturus, nisi quæ fiebant a nobis, modum excessissent, fuissentque intolerabilia. Unde et dicit: « Audistis meam conversationem in judaïsmo, quod » supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugna- » bam illam [1]. » Vides ut singula cum exaggeratione commemorat, nec pudet sua mala confiteri. Non enim tantum est persecutus, sed omni cum vehementia: nec persecutus est modo, verumetiam expugnavit: hoc est conatus Ecclesiam extinguere, subvertere, demoliri, abolere. Nam id est expugnatoris opus. « Et proficiebam in judaïsmo ultra » multos æquales meos in genere meo, cum essem abun- » dantius æmulator paternarum mearum traditionum [2]. » Ne putares iræ fuisse quod gerebat, ostendit se quidquid fecit, zelo quodam fecisse, tametsi non secundum scientiam; non autem inanis gloriæ siti, aut vindicandi quos oderat cupidine, sed quod studio teneretur traditionum quas a majoribus acceperat. Hujus autem sermonis hic est sensus: Si quæ feci adversus Ecclesiam, non humano feci affectu, sed zelo divino, errante quidem, sed zelo tamen: quomodo nunc, dum pro Ecclesia curro, agnita veritate, inanis gloriæ causa hæc facerem?

IX. Etenim si in errore talis affectus mihi non est dominatus, sed Dei zelus eo me compulit, multo magis posteaquam agnovi veritatem oportet me ab omni istiusmodi suspicione liberum esse. Nam simul atque conversus sum ad ecclesiastica dogmata, protinus quidquid judaïcarum opinionum occuparat animum meum, totum exui, multoque

[1] Galat. I, 13. — [2] Ibid. 14.

majorem zelum hic præstiti. Quæ res arguit me vere fuisse transmutatum, divinoque zelo teneri. Quod nisi ita esset, quid, quæso, aliud mihi suadere poterat ut tantam sustinerem immutationem, ac pro honore contumeliam, pro requie pericula, pro securitate afflictiones susciperem? Nulla causa erat alia, nisi tantum veritatis amor. « Cum » autem placuisset Deo, qui me segregavit ex utero matris » meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium » suum in me, et prædicem illum in gentibus, protinus non » communicavi cum carne et sanguine[1]. » Vide quid hic studet ostendere, quod per id etiam temporis quo relictus est in errore, propter occultam aliquam divinæ providentiæ relictus sit. Etenim si ab utero matris segregatus erat ut fieret Apostolus, et ad hoc ministerium vocaretur; vocatus est autem tunc, et simul vocatus, obsecutus est: perspicuum est Deum ob causam aliquam arcanam eo usque distulisse. Quæ igitur est hæc dispensatio? Fortassis inhiantes avetis hoc ab initio audire, cur tandem non eum cum duodecim Apostolis vocaverit. Verum, ne ego digressus ab eo quod magis urget, prolixiorem faciam sermonem, oro Charitatem Vestram, ne omnia ex me velitis dicere, sed ex vobis etiam ipsis inquiratis, Deum obsecrantes ut vobis patefaciat. Quanquam et nos super hac re alias sumus locuti (2), cum de mutato Pauli nomine apud vos dissereremus, causamque redderemus, ob quam Deus prius dictum Saulum, Paulum appellarit. Quæ si vobis e memoria exciderunt, ex eo libro hac omnia cognoscetis. Nunc a serie sermonis non recedamus, consideremusque quomodo rursus ostendit nihil humano more in ipso factum esse, sed Deum omnia suo arbitratu multa providentia dispensasse: ostendit autem his verbis: « Et » vocavit per gratiam suam. » Hinc declarat quod Deus

[1] Galat. I, 15, 16.

ipsum ob virtutem vocaverit. Ait enim ad Ananiam : « Vas » electionis est mihi, ut portet nomen meum coram genti- » bus ac regibus[1] : » hoc est, Idoneus est ministerio præclaroque facinori sustinendo. Atque hanc vocationis causam hic ponit ; idem tamen ubique totum gratiæ et ineffabili Numinis humanitati tribuit ita loquens : « Sed misericor- » diam consecutus sum, non quod sufficiens essem, neque » quod idoneus, sed ut in me declaret omnem lenitatem, » in exemplum eorum qui credituri erant illi in vitam æter- » nam. » Vides-ne humilitatem eximiam ? « Ideo, inquit, » ego misericordiam consecutus sum[2], » ne quis de se ipso desperet, posteaquam omnium mortalium pessimus, Dei benignitatem assecutus sum. Id enim declarat dicens : « Ut in me demonstraret omnem lenitatem, in exemplum » eorum qui credituri essent in illo. Ut revelaret Filium » suum in me. » Alibi vero dicit ipse Christus : « Nemo no- » vit Filium nisi Pater, nec ullus novit Patrem, nisi Filius, » et cui voluerit Filius revelare[4]. » Vides quod et Pater Filium, et Filius Patrem revelat ? idem fit in gloria ; Filius glorificat Patrem, et Pater Filium. « Glorifica me, ut et » ego glorificem te[5]. » Et rursum : « Quemadmodum ego » te glorificavi. » Sed quam ob causam non dixit : Ut revelaret Filium suum mihi, sed, in me ? Ideo ita locutus est, ut ostenderet, quod non modo verbis edoctus esset de fide, verumetiam copioso spiritus dono repletus. Revelatione siquidem illustrante illius animum, simul et Christum habebat in ipso loquentem. « Ut evangelizem illum in gen- » tibus. » A Deo namque factum est, non solum ut crederet, verumetiam ut ad apostolicum munus deligeretur. Sic enim, inquit, mihi se ipsum revelavit, non tantum ut ipsum cognoscerem, verumetiam ut ejus notitiam ad alios proferrem. Nec tamen simpliciter dixit, Ad alios ;

[1] Act. ix, 15. — [2] 1 Tim. i, 16. — [3] Luc. x, 22. — [4] Joan. xvii, 1.

sed, « Ut evangelizem eum in gentibus : » jam hinc incipiens attingere non minimum suæ defensionis caput, ex ipsa Discipulorum persona. Nec enim erat illi par necessitas prædicandi Judæis et gentibus. « Protinus non » me contuli cum carne et sanguine. » Apostolos hic subindicat, naturæ cognomento eos designans. Quod si hoc dicit de cunctis hominibus, nos non contradicemus. « Neque ascendi Jerosolymam ad » antecessores meos Apostolos [1]. » Hæc verba si quis per se expendat, videntur spirare non vulgarem magniloquentiam, plurimumque abesse ab apostolico spiritu. Etenim quod ipse sibi suffragium ferat, neque cum quoquam sententiam communicet, videtur esse fastus. « Videbam, in» quit, hominem, qui sibi videbatur esse sapiens : sed ma» jorem illo spem habet insipiens [2]. » Et, « Væ iis qui » prudentes sunt apud semetipsos et in oculis suis intelli» gentes [3]. » Ac ipse Paulus rursum : « Ne sitis prudentes » apud vosmetipsos [4]. »

X. Itaque qui tam multa hujuscemodi præcepta ab aliis audierat, quique eadem aliis præceperat, ipse in hæc incidit, non dicam Paulus, sed vel homo quivis. Verum, ut dixi, hic sermo si per se nudus expendatur, offendere movereque potest auditorem. Cæterum si causam adjecerimus, ob quam hæc dicebat Apostolus, et applaudent et admirabuntur omnes ita locutum. Hoc igitur faciamus. Non enim oportet verba nuda expendere, alioqui multa consequentur mala. Neque convenit sermonem per se nudum examinare, sed observare mentem scribentis. In nostris enim sermonibus nisi hac ratione fuerimus usi, expendentes quid senserit is qui loquitur, multas inducemus simultates, omniaque subvertentur. Et quid attinet loqui de verbis, quando et in factis, nisi regulam hanc servare-

1 Galat. I, 17. — 2 Prov. XXVI, 12. — 3 Isaï. V, 21. — 4 Rom. XII, 16.

rimus, omnia sursum deorsum miscebuntur? Nam et medici secant nonnunquam et ossa frangunt : quæ frequenter eadem faciunt et latrones. Annon igitur fuerit extremæ infelicitatis, si nequeamus latronem a medico discernere? Rursum homicidæ pariter ut Martyres torquentur, at non quia patiuntur eadem tormenta, utrique eodem habentur loco, sed plurimum interest inter hos et illos. Quod ni regulam hanc servaverimus, nulla de re recte judicare poterimus : sed ipsum etiam Heliam homicidam censebimus, cumque hoc Samuëlem, et Phinees. Quin et Abraham filii interfectorem dicemus, si res nudas expendimus, non addentes, quo animo id fecit. Exquiramus igitur et Pauli mentem qua hæc scripsit, consideremus quo spectarit, quem scopum sibi proposuerit, et quis semper fuerit erga Apostolos. Tum intelligemus, quo animo hæc scribat. Neque enim ut vel illos despiceret, vel se ipsum prædicaret, locutus est vel hæc, vel illa superiora. Quomodo enim id fecisset, qui in se ipsum pronuntiarit anathema? sed ut ubique servaret Evangelii sinceritatem. Cum enim ii, qui oppugnabant Ecclesiam, dicerent iis Apostolis adhærendum esse, qui ista minime prohiberent, non Paulo qui prohiberet : atque hinc sensim irrepsisset judaïcus error ac deceptio, cogitur hic fortiter et aperte resistere, non quidem volens Apostolis maledicere, sed hoc agens ac moliens, ut eorum insolentiam, qui se ipsos non recte laudabant, comprimeret, ideo dicit : « Non contuli cum » carne et sanguine. » Fuisset enim extremæ absurditatis eum, qui a Deo fuerat edoctus, postea cum hominibus communicare. Nam qui dicit ab hominibus, is jure denuo recipit homines in consortium : verum quem Deus sua beata voce dignatus est, quique ab eo doctus est, qui habet sapientiæ thesaurum : cur postea cum hominibus conferret? Par enim fuerit, ut talis doceat potius homines, quam

ut discat ab hominibus. Non igitur arrogantiæ causa hæc dicebat Apostolus, sed ut suæ prædicationis auctoritatem declararet. « Neque ascendi, inquit, ad eos qui ante me » fuerunt Apostoli. » Quoniam illi nusquam non dicebant cæteros Apostolos esse Paulo priores, et ante hunc fuisse vocatos, ideo dicit : Non ascendi ad eos. Quod si fuisset cum illis communicandum de Evangelio, is qui per revelationem injunxerat ei prædicandi munus, utique et hoc præcepisset. Quid igitur? non ascendit, illuc? Sane ascendit, sed ut disceret aliquid ab illis. Quando? Cum in civitate Antiochia, quæ ab initio singulare studium erga Ecclesiam exhibuerat, quæstio nata est de hac ipsa re, quæ nunc tractatur. Quærebat autem Paulus, an essent circumcidendi, qui ex gentibus credidissent; annon compellendi potius, ut tale quidpiam paterentur. Id temporis ascendit Paulus, et cum eo Silas [1]. Quomodo igitur dicit: Non ascendi, neque contuli ? Primum quidem quoniam ipse sponte non ascenderat, sed missus erat ab aliis. Deinde quoniam non accessit eo, ut aliquid disceret, sed potius ut aliis persuaderet. Nam ipse statim ab initio fuerat ejus sententiæ, quam Apostoli postea comprobarunt, videlicet, non oportere circumcidi. Cæterum quoniam ad eum usque diem non visus est illis sat idoneus cui fides haberetur : sed magis auscultabant iis qui versabantur Jerosolymis : ascendit non ipse percepturus quod ante nescierat, sed ut contradicentibus persuaderet eos qui Jerosolymis erant, huic sententiæ subscribere. Itaque ab initio quid esset agendum perspexerat, nec opus habebat ullo doctore, sed quæ post multam discussionem erant Apostoli decreturi, hæc ipsa citra discussionem cœlitus habebat apud sese certa et indubitata. Idque Lucas declarans dicit Paulum prolixam et copiosam orationem habuisse super hisce rebus

[1] Act. XV, 40.

apud illos etiam prius quam iret Jerosolymam[1]. Verum quoniam ita visum erat fratribus, ut ab illis quoque diceret, ascendit, non sua ipsius causa, sed illorum. Etsi vero dicit; « Non ascendi : » illud sic explicare possumus; quod nec initio prædicationis ascenderit; nec cum ascendit, ascenderit discendi gratia. Quandoquidem horum utrumque significat, dicens : « Protinus non contuli cum carne et » sanguine. » Non simpliciter dixit : Non contuli, sed, Protinus contuli : Quod si postea ascendit, non tamen ut quidpiam acciperet. « Sed abii, inquit, in Arabiam. » Contemplare ferventem animum. Studebat occupare regiones antehac a nemine cultas, sed quæ etiamnum feroces erant. Etenim si mansisset apud Apostolos, cum nihil esset quod ab illis posset discere, prædicationis officium fuisset impeditum. Oportebat enim illos ubique disseminare verbum. Ideo hic beatus spiritu fervens, protinus aggressus est docere homines barbaros et agrestes, vitæ genus suscipiens multis laboribus ac periculis obnoxium.

XI. Jam mihi considera illius humilitatem. Cum dixisset : « Abii in Arabiam, » subjunxit, « Et iterum reversus » sum Damascum. » Non commemorat sua præclara facta, neque quos edocuerit, neque quam multos. Atque adeo mox ut baptizatus est, tantum exhibuit zelum, ut non solum confunderet Judæos, sed ad tantam iracundiam provocaret, tum illos, tum Gentes, ut ipsi struxerint insidias, conatique sint e medio tollere. Quod non accidisset, nisi credentibus magnam adjunxisset accessionem. Cum enim doctrina superarentur, restabat ut ad cædem sese verterent : quod quidem evidens erat argumentum Paulinæ victoriæ. At non passus est Christus illum interimi, servans eum prædicando Evangelio. Attamen nihil loquitur de recte factis hisce. Sic et omnia quæ dicit, non ambitionis

[1] Act. XI, 2.

gratia dicit, neque quò cæteris Apostolis præstantior habeatur, neque ægre ferens quod despiceretur, sed quod metueret, ne quid hinc detrimenti accideret prædicationi. Nam et abortivum se ipsum appellat, et omnium peccatorum primum, ac postremum Apostolorum[1] et hujus honore nominis indignum. Atque hæc dicebat, cum plus omnibus laborasset. Quod quidem præcipuum est humilitatis signum. Etenim cum qui sibi nullius bonæ rei conscius est, submisse de se ipso loquitur; probus est, non humilis. At qui post tot coronas talia loquitur, ille novit quid sit modestia. « Et iterum reversus sum, inquit, » Damascum. » Atqui quanta verisimile est eum illic egisse. De hac civitate refert quod eam præfectus, cui rex Areta gentis ejus curam delegaret, custodiret, cupiens Beatum illum comprehendere[2]. Quod quidem maximum argumentum erat, illum acriter magnaque vi vexare Judæos. Verum horum nihil hic commemorat. Ac ne illic quidem ea commemoraturus erat, sed reticuisset, nisi tum perspexisset tempus illud eam historiam postulare. Sic igitur et hic dicens se isse ac rediisse, præterea nihil addit eorum quæ illic gesta fuerant. « Deinde post tres an» nos ascendi Jerosolymam, ut viderem Petrum[3]. » Quid hoc animo possit esse modestius? Post tanta tamque præclara gesta, cum nihil opus haberet Petro, nec illius egeret voce, sed honore par esset illi, nihil enim hic dicam amplius : tamen ascendit velut ad majorem ac seniorem, solusque Petri conspectus commovit illum, ut eo proficisceretur. Vides quomodo illis tribuit congruentem honorem, neque solum non ducit se ipsum illis meliorem, verum ne parem quidem esse putat? id quod ex ipsa profectione liquet. Sicut enim nunc multi fratrum nostrorum ad viros sanctos proficiscuntur, eodem affectu tunc Paulus

[1] 1 Cor. xv, et Tim. i. — [2] 2 Cor. xi, 32, 33. — [3] Galat. i, 18.

ad Petrum profectus est. Quin potius erat hoc multo humilius, quod fecit Paulus. Nam isti nunc utilitatis suæ gratia peregrinationem suscipiunt; at tum beatus ille non ut disceret aliquid ab illo, neque ut correctionem aliquam acciperet, profectus est : sed tantum ut videret eum, suaque præsentia honoraret. « Ut viderem, inquit, Petrum » ascendi. » Non dixit ἰδεῖν, id est, ut cernerem Petrum, sed, ἱστορῆσαι, id est, ut viderem et cognoscerem : quomodo loqui solent, qui magnas ac splendidas urbes invisunt cognoscendi gratia. Adeo judicabat operæ-pretium esse tantummodo videre virum. Idem autem ex ipsis factis perspicuum est; proficiscens enim Jerosolymam, cum multas jam nationes convertisset, tantasque res gessisset, quantas cæterorum nemo gesserat, Pamphyliam, Lycaoniam, Cilicum gentem, omnes qui illam orbis partem habitant, ad rectam vitam instituisset, et ad Christum adduxisset, primum quidem ingreditur ad Jacobum, plurima cum modestia velut ad majorem et honoratiorem. Deinde consulentem sustinet, et consulentem contraria iis, quæ nunc tractat. « Vides-ne, inquit, frater, quot » millia sunt Judæorum qui crediderunt[1] ? Itaque rade caput, et purifica te ipsum. » Rasit caput, omnesque ritus judaïcos peregit. Ubi enim non lædebatur Evangelium, omnium humillimus erat. Cæterum ubi conspexit nonnullos ex hac humilitate lædi, non amplius usus est hac immodica modestia. Jam enim hoc fuisset non præstare modestiam, sed lædere atque corrumpere discipulos. « Et » mansi apud illum diebus quindecim. » Itaque quod propter illum profectus sit, multum honorem declarat; quod autem ibi tot dies commoratus sit, amicitiam ac vehementissimam arguit charitatem. « Alium vero Apos» tolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini[2]. »

[1] Act, XXI, 20. — [2] Galat. I, 19.

Vide ut majorem benevolentiam habuit erga Petrum. Hujus enim causa peregrinationem susceperat, et apud eumdem commoratus est. Hæc et dico frequenter, et vos memoria tenere volo, ut si qua audieritis, quæ adversus Petrum dixisse videatur, ne quis suspectum habeat Paulum apostolum. Siquidem hanc ob causam et ipse hæc loquitur, præveniens ut talem corrigat suspicionem, ut cum dicit: «Restiti Petro;» ne quis hæc verba putet esse simultatis aut contentionis. Nam et honorat virum, et diligit plus omnibus. Nec enim ob ullum aliorum Apostolorum narrat se ascendisse Jerosolymam, sed propter hunc solum. «Cæterorum autem, inquit, Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum.» Vidi, inquit, non doctus sum ab eo quidquam. Sed vide quanto cum honore et hunc nominavit. Non enim simpliciter dixit Jacobum, sed magnificum illud elogium addidit: «Fratrem Domini;» usque adeo liber erat ab omni livore. Etenim si tantum indicare voluisset eum de quo loqueretur, poterat alia nota declarare, si dixisset, Jacobum Cleophæ, quod cognomen posuit Evangelista. Verum non ita locutus est, sed quoniam existimat honoris titulos Apostolorum sibi esse proprios, veluti se ipsum honestans, ita et illum veneratur. Non enim sic appellavit eum, ut dicebam, sed quomodo? Fratrem Domini. Atqui nec frater erat Domini secundum carnem, sed esse putabatur. Attamen ne id quidem avertit Paulum, quominus adderet viro dignitatis titulum. Quin et aliunde multifariam ostendit Paulus se tam sincere erga Apostolos affectum fuisse, quam illo dignum erat. «Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quod »non mentior[1].» Vides in omnibus similiter elucentem hujus sancti animi humilitatem? Ac si enim in judicio concertaret, ac pœnas daturus esset. Nec enim aliter

[1] Galat. I, 20.

quam si apud tribunal periclitaretur, essetque perpessurus sententiam ac pœnam, ita studuit excusare sese. « Deinde » veni in regiones Syriæ et Ciliciæ[1]; » postquam Petrum viderat, rursus incipit narrare de certamine, quod propositum est, Judæam quidem non attingens, tum quod ad Gentes missus esset, tum quod noluerit super alienum fundamentum ædificare. Cujus rei gratia ne simplici quidem congressu viderat illos. Idque perspicuum est ex iis quæ sequuntur. « Eram enim, inquit, de facie ignotus » Ecclesiis Judææ. Tantum audierant, quod is qui ali» quando persequebatur nos, nunc annuntiat fidem, quam » pridem expugnabat[2]. » Quid hoc animo possit esse modestius? Nam cum exponeret ea, quæ pertinebant ad ipsius accusationem, ut quod persecutus esset Ecclesiam Dei, quodque devastaret eam, hæc multa cum exaggeratione protulit, traducens suam ipsius vitam prius actam; illa vero, quæ ipsum splendidum demonstratura erant, prætercurrit; cum potuisset omnia sua præclara gesta commemorare, nihil horum refert, sed unico verbo pelagus immensum prætervectus dicit : « Veni in regiones » Syriæ et Ciliciæ; » et, « Audierant quod is qui persequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam pridem » expugnabat; » nec præterea quidquam addidit. Quid autem sibi vult, cum ait : « Ignotus eram Ecclesiis Ju» dææ? » ut scires adeo Paulum non prædicasse Judæis circumcisionem, ut ipse ne de facie quidem fuerit illis notus. « Et glorificabant in me Deum[3]. » Hic perpende regulam Paulinæ modestiæ, quantoque studio eam observet. Non enim dixit : Admirabantur me, laudabant me, stupebant : sed declaravit totum hoc esse gratiæ, dicens : « Deum glorificabant in me. »

[1] Galat. I, 21. — [2] Ibid. 22, 23. — [3] Ibid. 24.

CAPUT II.

Deinde post annos quatuordecim ascendi Jerosolymam una cum Barnaba, assumpto simul et Tito. Ascendi autem secundum revelationem [1].

I. Prioris itineris causam Petrum ait fuisse, utque illum videret : ut autem iterum ascenderet, in causa fuisse revelationem spiritus. « Et contuli cum eis Evangelium, » quod prædico in gentibus. Seorsum autem iis, qui vide» bantur esse alicujus existimationis, ne forte in vanum » currerem, aut cucurrissem [2]. » Quid ais, Paule? Qui initio olebas conferre, neque per annos tres, peractis quatuordecim annis tum confers, ne forte in vanum curreres? At quanto melius fuerat illud protinus in initio fecisse, quam post tot annos? Cur autem currebas, si non persuasum habebas, te non in vanum currere? Et quis tam excors est, ut tot annos prædicet, ignarus an recte prædicet? Jam illud hoc etiam multo perplexius est, quod ait se secundum revelationem ascendisse. Hoc est difficilius, ut dicebam, priore ; sed tamen idoneum ut nobis et illius porrigat solutionem. Nam si sua sponte ascendisset, ne id quidem ullo pacto consentaneum esset rationi. Non enim erat illius beatæ animæ in tantam delabi amentiam. Siquidem ipse est qui dicit : « Sic curro, » ut non in incertum : sic pugno, non ut aërem verberans [3]. » Quod si curris non in incertum, quomodo dicis; « Ne forte in » vanum currerem, aut cucurrissem? » Unde perspicuum est,

[1] Galat. II, 1, 2. — [2] Ibid. — [3] I Cor. IX, 26.

quod si ascendisset absque revelatione, accidisset illi quod insipientibus solet accidere : attamen casus non fuisset perinde absurdus. Cum autem illum spiritus gratia ducit, quis deinceps ausit aliquid tale suspicari? Nam hanc ob causam et ipse addidit illud, secundum revelationem, ne quis ante quæstionis solutionem, condemnaret illum inscitiæ, nimirum sciens non esse humanum quod geritur, sed divinæ dispensationis multa providentis et de præsentibus, et de futuris. Quæ tandem igitur hujus peregrinationis causa? Quemadmodum cum prius ascenderet Antiochia Jerosolymam, non sua sponte ascendit : nam ipse planissime noverat simpliciter ac mere Christi decretis hærendum esse; sed cupiens eos qui dissidebant, redigere in concordiam : Similiter et nunc non ipsi fuit opus discere, an in vanum cucurrisset : sed ut iis qui ipsum accusabant, id omnino persuaderetur. Cum enim magnificentiorem de Petro et Joanne opinionem haberent : putarentque Apostolos inter se dissidere, eo quod hic prædicaret Evangelium absque circumcisione, illi contra permitterent eam, atque hinc existimabant Paulum adversum legem agere, et in vanum currere : « Ascendi, inquit, et contuli » cum illis Evangelium; » non ut ipse quidquam discerem : quod ipsum post apertius dicit, sed ut docerem eos, qui hæc suspicantur; me non incassum currere. Spiritus enim qui præviderat hanc contentionem orituram, procurarat ut Paulus illuc ascenderet et conferret. Ideo dixit, secundum revelationem ascendi, eademque de causa Barnabam ac Titum sibi adjunxit, testes futuros prædicationis. « » contuli, inquit, cum illis Evangelium, quod prædico in » gentibus, » hoc est, sine circumcisione. « Seorsum autem » iis qui videbantur alicujus existimationis. » Quid significare voluit, dicendo, seorsum? Nam qui communia dogmata studet corrigere, non seorsum, sed in publicum ea

proponit. Paulus autem non ita. Non enim cupiebat aliquid discere, corrigereve suorum dogmatum, sed occasionem adimere cupientibus alios decipere. Cum enim Jerosolymis offenderentur omnes, si quis transgrederetur legem, si quis prohiberet circumcisionem, unde et Jacobus dicebat : « Vides, frater, quot millia sunt Judæorum » qui crediderunt? et hi omnes audierunt de te, quod de- » fectionem doces a lege [1]. » Cum igitur offenderentur, palam quidem accedere suamque prædicationem aperire non sustinebat, sed seorsum contulit cum iis qui erant alicujus opinionis, præsentibus Barnaba ac Tito, ut hi apud eos, qui ipsum criminabantur, forent idonei testes, ne Apostolis quidem visum, Pauli prædicationem in gentibus contrariam esse suæ, imo se illam confirmare. Cum autem ait, » Qui videbantur alicujus existimationis, » non ideo dicit, ut detrahat eis suam magnitudinem : quandoquidem de se ipso quoque dicit : « Puto autem quod et ego Spiritum » Dei habeam [2]. » Quod utique est modeste loquentis, non negantis se habere. Hoc pacto et hic dixit : « Qui videban- » tur, » suum judicium cum publico omnium judicio conjungens. « Sed ne Titus quidem, qui mecum erat, cum » Græcus esset, coactus est circumcidi [3]. » Quid est, cum Græcus esset? E Græcorum, inquit, hoc est, e gentium erat genere, præputium gerens. Non enim ego solum ita prædicavi, verumetiam Titus ita fecit : quem, cum esset præputiatus, non compulerunt circumcidi. Quod quidem certissimum erat argumentum, illos non damnare quæ a Paulo dicebantur ac gerebantur. Et quod hoc quoque multo majus est, cum urgerent adversarii, eaque scirent, ne sic quidem Apostoli per eos huc adacti sunt, ut juberent eum circumcidi. Id quod ipse declarat dicens : « Sed » propter subintroductos falsos fratres [4]. » Qui sunt isti

[1] Act. XXI, 20, 21. — [2] 1 Cor. VII, 40. — [3] Galat. II, 3. — [4] Ibid. 4.

falsi fratres? siquidem hinc non mediocris oritur quæstio. Nam si Apostoli istic permittebant circumcisionem, quare nunc falsos fratres appellas eos, qui et ipsi secundum Apostolorum sententiam jubebant hoc fieri? Primum, quia non est idem jubere ut fiat, et quod fit permittere. Etenim qui præcipit, is studiose ceu rem necessariam ac præcipuam agit. Qui autem, cum ipse non præcipiat, tamen non prohibet volentem, is non concedit ut rem factu necessariam, sed dispensationem quamdam implet. Quale quiddam Corinthiis Paulus scripsit, de congressu virorum cum uxoribus præcipiens.

II. Deinde ne putares eum hoc illis pro lege scribere, subjunxit : « Hoc autem dico secundum indulgentiam, » non secundum imperium [1] : » eo quod hoc non esset judicium ex auctoritate latum, sed indulgentia erga illorum incontinentiam : ideo dicit, « Propter incontinentiam vestram. » Nam si Pauli sententiam cupis cognoscere, audi quid dicat : Volo omnes homines esse, ut ipse sum, in continentia. Itidem et hic accidit, Apostoli non ut legis defensores hoc concedebant, sed obsecundantes infirmitati judaïcæ. Alioqui si legem tueri voluissent, non alio modo prædicassent Judæis, alio gentibus. Etenim si res ejusmodi fuisset, ut ab infidelibus necessario fuerit observanda : perspicuum est etiam ab omnibus fidelibus observandam fuisse. Contra si decretum est, ne quis gentibus harum rerum gratia molestus esset, satis declararunt se hoc Judæis morem gerendo permisisse. At falsi fratres non eodem modo, sed hoc agebant ut eos excluderent a gratia ac denuo in servitutis jugum pertraherent. Hoc igitur est primum discrimen inter Apostolos et falsos fratres, longo intervallo illos dirimens. Alterum erat, quod Apostoli id faciebant in Judæa, ubi lex vigebat; at falsi fratres hoc

[1] 1 Cor. VII, 6.

ubique faciebant. Nam et Galatas omnes attigerant. Unde dilucidum est hoc non factum ædificationis gratia, sed ad subvertendum totum negotium. Aliter ab Apostolis concedebatur legis observatio ; aliter a falsis fratribus studiose curabatur. « Qui subintroïerunt, ut explorarent libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu [1]. » Vides ut exploratorum appellatione expressit bellum eorum ? Exploratores enim ob nihil aliud ingrediuntur, nisi ut cognitis rebus adversariorum, ipsi sibi facillimum aditum parent ad expugnandum capiendumque ; ut et illi tum faciebant, studentes eos in veterem retrahere servitutem. Unde vel hinc liquet, non idem fuisse propositum Apostolis et istis, imo magnopere diversum. Illi siquidem concedebant, ut eos paulatim eximerent e servitute ; isti contra hoc moliebantur, ut eos in graviorem pertraherent servitutem. Ideoque observabant, attente circumspicientes, et curiose disquirentes quinam haberent præputium : quod et Paulus declarans ait : Subintroïerunt, ut explorarent libertatem nostram. Non tantum exploratorum vocabulo, verumetiam ex eo quod clam ingressi essent, seque furtim intromisissent, eorum insidias demonstravit. « Quibus » nec ad horam cessimus subjectione [2]. » Vide sermonis nobilitatem et vim. Non dixit : Cessimus verbo, sed, subjectione. Non enim id faciebant, ut aliquid frugiferum docerent, sed ut eos subigerent, et in servitutem pertraherent. Idcirco Apostolis quidem cessimus, istis vero non item : « Ut Evangeli veritas maneret apud vos [3]. » Ut, inquit, quod prius verbis prædicaveramus, factis confirmaremus, nimirum quod vetera transierunt, et nova facta sunt omnia : et quod si quis est in Christo, nova est creatura : et quod iis qui circumciduntur, Christus nihil proderit. Hanc veritatem confirmantes, nec ad horam cessimus. At mox

[1] Galat. II, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid.

quoniam protinus obstabant illa quæ faciebant Apostoli, eratque verisimile futuros aliquos qui dicerent : Quî fit igitur, ut hæc illi præcipiant? Vide quam sapienter solvit objectionem. Non enim explicat veram causam, videlicet quod id facerent Apostoli ut sese attemperarent et morem gererent Judæis. Alioquin enim offensi fuissent audientes. Oportet enim dispensationis ignorare causam eos, ad quos sit aliquis ex ea fructus rediturus. Nam si pateat causa eorum quæ fiunt, tota perierit utilitas. Quapropter ipsum quidem, qui dispensationem adhibet, scire causam oportet eorum quæ geruntur : at eos quibus est profutura dispensatio, hanc oportet ignorare. Atque ut magis fiat dilucidum quod dico, ex hoc ipso argumento sumemus exemplum. Hic ipse beatus Paulus, qui circumcisionem sublaturus erat, cum Timotheum esset missurus ad docendum Judæos, prius illum circumcidit, atque ita misit. Id autem faciebat, quo doctor esset acceptior apud auditores, et ingressus est cum circumcisione, ut abrogaret circumcisionem. Atque hujus facti causam ipse quidem cum Timotheo noverat, discipulis autem non aperuit. Etenim si novissent quod illum hoc animo circumcidisset ut circumcisionem abrogaret, nec audissent omnino Timotheum concionantem, totumque lucrum et utilitas periisset. Nunc vero hæc ignorantia maximam illis attulit utilitatem. Dum enim arbitrantur illum servandæ legis studio hoc facere, benevolis animis tum ipsum doctorem, tum ejus doctrinam excipiunt. Qua recepta, ac paulatim eruditi, recesserunt a prioribus. Quod haudquaquam evenisset, si initio causam novissent. Etenim si novissent, aversati fuissent illum, aversantes autem nequaquam auscultassent : si non auscultassent, perseverassent in errore pristino. Id vero ne fieret, non aperuit causam. Proinde nec hic aperit dispensationis causam, sed alia via rem

aggreditur, ita loquens : « Ab iis vero qui videbantur esse » aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea refert, per- » sonam hominis Deus non accipit [5]. » Hic non solum non excusat Apostolos, verumetiam vehementer gravat sanctos, ut prosit infirmis. Hoc autem vult significare : Etsi illi permittunt circumcisionem, ipsi Deo redditurì sunt rationem. Non enim quia magni sunt, ac dignitate præstantes, Deus personam illorum accipiet. Neque tamen sic aperte locutus est, sed moderatius. Non enim dixit : Quod si turbant prædicationem, præter ea quæ mandata sunt prædicantes, luent extrema supplicia. Nihil, inquam, horum dixit, sed reverentius videtur illos attingere, loquens hunc in modum : « Ab iis autem qui videbantur esse ali- » quid, quales aliquando fuerint. » Non dixit, quales jam sunt, sed quales fuerint : nimirum declarans, quod et illi jam desiissent hoc modo prædicare, utpote jam ubique coruscante prædicatione. Cæterum quod ait : « Quales ali- » quando fuerint, » hoc declarat : Si sic, inquit, prædicaverunt, ipsi reddent rationem. Non enim hominibus, sed Deo sunt rationem redditurì.

III. Hæc autem dicebat, non velut ambigens aut ignorans quo animo id facerent illi, sed, ut dixi, quod expedire judicaret, ut hac via rem aggrederetur. Deinde ne velut diversæ factionis videretur illos accusare, et hinc oriretur contentionis ac dissidii suspicio, mox correctionem adjunxit, dicens : « Mihi enim qui habebantur in pretio, nihil » contulerunt. » Quid autem hoc est? Quæ vos dicitis, inquit, nescio : illud certo scio quod mihi non modo non sunt adversati, verumetiam conspirarunt mecum, concordiaque sociati sunt. Id enim declarat, cum ait : Dextras dederunt. Verum nondum hoc dicit, sed illud tantum dicit, quod non docuissent, non correxissent, neque quidquam addidissent iis quæ prius sciverat. « Mihi enim, inquit,

» qui erant in pretio, nihil præterea contulerunt. » Hoc est, posteaquam cognoverant quæ prædicarem, nihil adjecerunt, nihil inde correxerunt : idque cum scirent me ea gratia venisse Jerosolymam, ut cum ipsis communicarem. Nam secundum revelationem spiritus accesseram, ut cum illis communicarem, ac Titum incircumcisum habebam mecum. Nec illi mihi quidquam dixerunt ultra ea quæ prius sciveram, nec illum circumcidi. « Sed contra. » Quid est contra? Quidam hoc sentire Paulum dicunt, quod non solum ipsum nihil docuerint, verumetiam ab ipso docti sint. Ego vero nequaquam hoc dixerim. Quid enim ab illo præterea erant docendi? quandoquidem unusquisque illorum perfectus erat. Non igitur hoc sentit cum ait : « Contra; » sed illud potius vult dicere, quod non solum nihil reprehenderunt, verum tantum affuerunt ab incusando, ut comprobarint etiam. Nam comprobatio contraria est incusationi. Mox quoniam conjectandum erat dicturos aliquos : Si comprobarunt, quare non sustulerunt circumcisionem? Nam si comprobarunt, tollenda erat. Hic si dixisset : Sustulerunt, judicabat nimis inverecundum fore atque hinc orituram pugnam manifestam adversus ea quæ confessus fuerat. Rursus si confiteretur concedendam esse circumcisionem, videbat necessario fore, ut in aliam incideret objectionem. Si enim, inquiunt, comprobarunt tuam prædicationem, cum contra permiserint circumcisionem, ipsi secum pugnant. Quo pacto igitur hic solvitur nodus? Dicere poterat, quod ista fecissent morem gerentes infirmitati judaïcæ. Verum hoc dicendo totum dispensationis fundamentum convulsisset, ideo non dicit hoc, sed reliquit in dubio atque ancipiti, dicens : Ab iis autem qui videbantur esse aliquid, nihil mea refert : ac si diceret : Non accuso, neque suggillo sanctos illos. Sciunt ipsi quid fecerint. Deo siquidem reddituri sunt rationem. Quod autem hic

demonstrare studeo, hoc est, quod a me gesta non resciderunt neque correxerunt, neque quidpiam addiderunt, quasi quidquam illis deesset, verumetiam comprobarunt et assensi sunt; atque hujusce rei testes habeo Titum ac Barnabam. Unde subjicit dicens: « Cum vidissent mihi » commissum Evangelium præputii, quemadmodum Petro » circumcisionis [1]. » Circumcisionem et præputium dicens non res ipsas, sed gentes hac nota distinctas. Subjunxit igitur: « Qui enim operatus est in Petro in apostolatum » circumcisionis, operatus est et in me inter gentes [2]. » Quemadmodum igitur præputii nomine designat gentes, ita et circumcisionis nomine Judæos. Jamque se cæteris honore parem ostendit, nec se reliquis illis, sed ipsi Coryphæo comparat, declarans quod horum unusquisque parem sortitus sit dignitatem. Posteaquam enim argumentis declaravit Apostolorum inter se concordiam, deinde sumpta fiducia libere prosequitur? neque jam solum pervenit usque ad Apostolos, sed ad Christum ipsum deducit sermonem, adque gratiam sibi ab illo donatam, quarum rerum testes citat Apostolos, dicens; « Ubi cognovissent gra» tiam Dei, quæ data est mihi, Jacobus, Cephas, et » Joannes dextras dederunt mihi et Barnabæ societatis [3]. » Non dixit: Postquam audissent, sed, « Cum cognovis» sent: hoc est, ex ipsis didicissent factis, dextras dederunt » mihi et Barnabæ societatis. » Vides ut paulatim demonstrarit hoc et Christo visum, et Apostolis? Neque enim data fuisset, neque in illo fuisset operata gratia, ni prædicationem eam comprobasset. Ac Petri quidem solius meminit, ubi cogitur se cum illis conferre. Cæterum ubi citandum est testimonium, trium pariter facit mentionem, idque non sine laude; « Cephas, inquit, Jacobus » et Joannes, qui videbantur esse columnæ. » Nec rursus

[1] Galat. II, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

ideo dicit, « Videbantur, » quod tolleret rei veritatem, sed aliorum quoque assumit sententiam, dicens : Qui magni sunt et eximii, quosque omnes ubique celebrant, hi testes sunt eorum quæ dico, quod eadem placeant et Christo, quodque hæc ipsis rebus cognoverint, ipsaque rerum experientia commoti sint, ut crederent. « Ideoque et dextras » mihi dedere, non mihi tantum, sed et Barnabæ, ut nos » quidem ad gentes, ipsi vero in circumcisionem[1]. » O prudentiam eximiam! o concordiæ demonstrationem irrefutabilem! ostendit enim illorum doctrinam suam esse, et suam illorum esse. Eadem enim utrisque placebant : videlicet ut et illi sic prædicarent Judæis, et hic gentibus. Ideoque subjecit ita loquens : « Ut nos quidem in gentes, » ipsi vero in circumcisionem. » Vides quod hic quoque circumcisionem appellat non rem ipsam, sed Judæos? Quoties enim rem ipsam dicit, addito contrario discernit, ipsumque nominat præputium, ut cum ait : « Circumcisio » quidem prodest, si legem observes. Quod si transgressor » legis fueris, circumcisio tua præputium facta est[2]. » Ac rursum : « Neque circumcisio quidquam valet, neque » præputium[3]. » Ubi vero sic appellat Judæos, nec rem intelligi vult, sed populum : non opponit præputium, sed gentes. Etenim discernuntur, Judæi quidem a gentibus, a circumcisione vero præputium. Quemadmodum cum superius diceret, Qui operatus est in Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et in me inter gentes; et hic rursus : Nos in gentes, ipsi vero in circumcisionem; non rem ipsam, sed Judæorum populum sic appellat, distinguens eum a gentibus. « Tantum ut pauperum memores » essemus, quod ipsum etiam studui facere[4]. »

IV. Quid tandem est hoc quod dicit? In prædicandi, in-

[1] Galat. II, 9. — [2] Rom. II, 25. — [3] Galat. V, 6, et VI, 15. — [4] Id. II, 10.

quit, munere partiti sumus inter nos orbem terrarum. Atque ego quidem eos qui ex gentibus sunt, illi vero Judæos acceperunt secundum Dei placitum. Ad curam vero pauperum, qui apud Judæos erant, ego quæ facultatis meæ erant cum illis contuli. Quod si bellum fuisset et contentio, nequaquam hoc illi recepissent. Qui sunt autem isti pauperes? Plerique Judæi qui crediderant in Palæstina, facultatibus omnibus exuti fuerant ac per omnes regiones disjecti exulabant. Quod quidem et in Epistola ad Hebræos scripsit dicens : « Nam bonorum vestrorum rapinam cum » gaudio suscepistis [1]. » Declarat idem et Thessalonicensibus scribens, ac fortitudinem illorum prædicans : « Vos enim, » inquit, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei, quæ sunt » in Judæa : quoniam et vos eadem passi estis a propriis » contribulibus, quemadmodum et illi a Judæis [2]. » Omnibusque modis ostendit, quod ii, qui ex gentibus crediderant, non perinde oppugnabantur a Græcis, atque ii qui ex Judæis crediderant, a suæ gentis hominibus vexabantur. Hæc quippe gens cæteris omnibus erat atrocior : ideoque summa sollicitudine curam illorum gerunt, atque ea de re et Romanis scribit et Corinthiis [3] : neque solum colligit pecunias, verumetiam ipse illas defert et distribuit, aitque : « Nunc autem vado in Jerusalem ministrans sanctis. » Nam et ad victum necessariis egebant. Quod igitur hic significat, illud est : Hac in re mihi visum est illis opitulari : quod et recepi, et non cessavi. At postquam his ostendit suam cum Apostolis concordiam consensumque, cogitur deinceps et disceptationis cum Petro Antiochiæ habitæ mentionem facere dicens : « Cum autem venisset Petrus » Antiochiam, in faciem illi restiti, quoniam reprehensibilis » erat. Priusquam enim venissent quidam a Jacobo, simul » cum gentibus edebat. At postquam venissent, subduxit

[1] Hebr. x, 34. — [2] I Thess. II, 14. — [3] I Cor. XVI, et Rom. XV.

» ac separavit semetipsum, metuens eos qui erant ex circum- » cisione[1]. » Multi qui parum attente legunt hunc Epistolæ locum, existimant Petrum a Paulo accusari de simulatione. Verum non ita se res habet. Absit; multam enim hic comperimus tum Petri, tum Pauli prudentiam tecte adhibitam, ut prodessent audientibus. Sed prius dicendum est de Petri fiducia, et quomodo semper ante cæteros Discipulos prosiliret : nam hinc etiam cognomen sortitus est ob immutabilem et immobilem fidem. Cum enim omnes essent interrogati, hic ante cæteros prosiliens : « Tu es, inquit, » Christus Filius Dei vivi[2]; » quo tempore illi et claves regni cœlorum concreditæ sunt. Præterea in monte solus extitit qui loqueretur. Ad hæc cum de cruce fieret sermo, cæteris tacentibus ipse dixit : « Propitius esto tibi[3] : » Quanquam autem hæc verba non erant circumspectæ mentis, erant tamen fervidæ charitatis. Quin et in cæteris omnibus videbimus illum aliis fervidiorem, et ad pericula præsilientem. Ita cum Dominus visus esset in littore, cæteris navim trahentibus, ipse non sustinuit navigio accedere. Ac post resurrectionem Judæis vociferantibus insanientibusque, ac Discipulos discerpere quærentibus, primus accedens ausus est in vocem erumpere ac dicere, quod ille crucifixus assumptus jam in cœlis esset[4]. Aliud est autem, ostium clausum aperire, ac negotio dare principium : aliud post deinceps confidenter agere. Itaque qui suam ipsius animam tam numeroso populo exposuerat, quomodo simulasset unquam? qui flagellatus, qui vinctus, nihil de sua fiducia voluerat remittere, idque in ipso statim prædicationis initio, in media metropoli, ubi tantum erat discriminis : quomodo post tantum temporis Antiochiæ, ubi nullum erat periculum, cum jam ex ipsis factis

[1] Galat. II, 11, 12. — [2] Matth. XVI, 22. — Matth. XVI, 23. — [4] Act. II.

comprobatus ac spectatus esset, eos, qui ex Judæis crediderant, formidasset? qui Judæos ipsos non metuerat et in principio et in Metropoli; quomodo post tantum temporis, cum esset in aliena civitate, eos qui ab illis defecerant metuerit? Non igitur hæc dicens Paulus adversus Petrum loquitur, sed eodem consilio quo dixerat illud: Ab iis autem qui videbantur esse aliquid, qualescumque fuerint, nihil mea refert: ab eodem et hæc loquitur. Verum ne diutius his de rebus dubitemus, eorum quæ dicta sunt causam oportet explicare. Apostoli enim, ut dixi, Jerosolymis quidem permittebant circumcisionem: non enim poterant subito a lege removere. Ubi vero venissent Antiochiam, jam nihil istarum rerum observabant, sed cum iis qui ex gentibus crediderant, indifferenter vivebant: quod sane et Petrus tum faciebat. Ubi vero venissent ex urbe Jerosolymorum, qui viderant eum ibi sic prædicantem, non ulterius id faciebat, metuens ne illos offenderet: sed secessit, hic duo per dispensationem agens; alterum ne offenderet eos qui erant ex Judæis; alterum ut Paulo justam præberet occasionem increpandi. Etenim si ipse qui Jerosolymis prædicarat cum circumcisionis permissu, Antiochiæ secessisset: visus fuisset iis qui ex Judæis crediderant, Pauli metu id facere; ac Petri nimiam facilitatem reprehendissent Discipuli: quæ res non mediocre peperisset offendiculum: quanquam Paulo, quem nihil latebat, suo discessu nullam hujusmodi præbuisset suspicionem; noverat enim quo animo hæc fierent. Unde et Paulus objurgat, et Petrus sustinet: ut dum magister objurgatus obticescit, facillime Discipuli mutarent sententiam. Nam si Paulus, cum tale nihil accidisset, admonuisset, nihil magni fecisset. Nunc vero quoniam nactus occasionem acrius increpavit, majorem Petri discipulis timorem injecit. Quod si Petrus hæc audiens contradixisset, merit

quis eum culpare potuisset, quod dispensationem subvertisset. Nunc vero dum alter objurgat, alter obticet, multus timor incutitur iis qui ex Judæis crediderant : ideoque vehementius objurgat Petrum.

V. Vide autem quanta accuratione sermonem temperat, prudentibus subindicans ea, quæ loquitur, non esse dissidii, sed dispensationis. « Cum enim, inquit, Petrus venis» set Antiochiam, in faciem illi restiti, quoniam reprehen» sibilis erat. » Non dixit : Reprehensus a me, sed simpliciter, reprehensus : haud dubium, quin ab aliis. Quod si ipse reprehendisset illum, non veritus fuisset hoc dicere. Quod autem dixit, in faciem, figura est, quasi dixisset, in speciem. Etenim si vere fuisset inter ipsos contentio, nequaquam præsentibus discipulis se invicem increpassent : gravi enim illis fuissent offendiculo. Nunc autem utilis erat palam in speciem adhibita dissensio. Et sicut Paulus Jerosolymæ cessit illis, ita iidem Paulo cesserunt Antiochiæ. Quænam igitur erat reprehensio ? « Prius quam enim » venissent quidam a Jacobo ; » ipse namque erat doctor Jerosolymis ; « Simul cum gentibus edebat ; postquam au» tem venissent, subtraxit ac subduxit sese, metuens eos » qui erant ex circumcisione. » Non hoc metuens, ne veniret in discrimen. Nam qui in initio non metuerat, multo minus tum metuisset. Verum illud metuebat, ne deficerent : nam et ipse Paulus Galatis dicit : « Timeo de vobis, » ne frustra laboraverim [1]. » Ac rursum : « Timeo ne sicut » serpens decepit Evam, ita corrumpantur sensus ves» tri [2]. » Apud illos igitur mortis metus nihil erat, verum metus ne perderent suos discipulos, vehementer concutiebat illorum animos. « Ita ut et Barnabas simul abductus » fuerit in illorum simulationem [3]. » Ne mireris si factum hoc appellat hypocrisim, hoc est, simulationem. Non enim

[1] Galat. IV, 11. — [2] 2 Cor. XI, 3. — [3] Galat. II, 13.

vult, ut prius dixi, patefacere consilium, ut illi corrigerentur. Quoniam enim vehementer hærebant legi, ideo Petri factum appellat simulationem, et severius increpat, ut persuasionem illis radicitus infixam evelleret. Et hæc audiens Petrus, jungit cum Paulo simulationem, quasi deliquisset, ut per ipsius objurgationem corrigerentur. Etenim si Paulus objurgasset eos qui erant ex Judæis, indigne tulissent ac respuissent illius objurgationem : nec enim admodum magnifice de illo sentiebant. Nunc autem cum conspiciunt doctorem suum objurgatum obticere, neque contemnere, neque contradicere Pauli verbis poterant. « Sed cum viderem quod non recte incederent ad veritatem Evangelii[1]. » Ne hæc quidem dictio vos conturbet. Non enim hæc dicit reprehendens Petrum, sed ita figuratam facit orationem, ut audita prodessent iis qui ob Petrum objurgatum meliores erant futuri. « Dixi Petro coram omnibus. » Vides quomodo hinc corrigit alios ? Nam ideo dixit coram, ut qui audirent, timerent. Age dic quid dixeris : « Si tu, Judæus cum sis, gentiliter vivis, et non judaïce, « cur cogis gentes judaïzare[2] ? » Atqui gentes non simul cum illo fuerant in simulationem illam abductæ, sed Judæi. Cur igitur incusas quod factum non est ? Cur non vertis sermonem ad eos qui simulabant, qui quidem erant ex Judæis, sed ad gentes ? Cur autem Petrum solum incusas, si cæteri quoque cum illo simulaverunt ? Videamus porro et quid sit in quo accusat. « Si tu, Judæus cum sis, » gentiliter vivis, et non judaïce, cur gentes cogis judaïzare ? » Atqui solus hic se subduxerat. Quid igitur est, quod vult efficere ? Ut objurgatio careat suspicione. Nam si dixisset : Male facis, qui legem observas : increpassent illum Judæi tanquam confidentius agentem adversus præceptorem ipsorum. Nunc vero dum illum objurgat pro

[1] Galat. II, 14. — [2] Ibid.

suis discipulis, nimirum pro iis qui erant ex gentibus, acceptiorem reddit sermonem : et non hoc modo tantum, verumetiam, quod abstinens ab omnium reprehensione, totam increpationem confert in Apostolum. « Si enim tu, » inquit, Judæus cum sis, gentiliter vivis, non judaïce, » propemodum aperte clamans : Imitamini doctorem, ecce et ipse Judæus cum sit, gentium more vivit. Verum id non dicit; non enim accepissent admonitionem; sed prætextu reprehensionis pro gentibus patefacit Petri sententiam. Rursum si dixisset : Cur eos qui sunt ex Judæis, cogis gentium more vivere? acerbior fuisset oratio. Nunc vero sic moderans sermonem, non quasi defendat discipulos Judæos, sed eos qui erant ex gentibus, hoc pacto corrigit illos. Increpationes enim si non fuerint acerbæ, facillime possunt recipi. Nullus enim eorum qui erant ex gentibus, incusare Paulum poterat, si pro Judæis verba fecisset. Hoc totum suo silentio correxit Petrus, recepta in se simulationis opinione, ut vera simulatione Judæos liberaret. Primum igitur in Petri personam vertit sermonem, « Si tu, Judæus » cum sis. » Cæterum in progressu communiter ad omnes vertit orationem, se ipsum etiam complectens cum cæteris, atque ita dicens : « Nos natura Judæi, ac non ex gentibus » peccatores [1]. » Ac sermo quidem admonitionem habet; sed addita est species objurgationis, propter eos qui erant ex Judæis.

VI. Hoc alibi quoque facit, ut aliud videatur dicere, aliud agens : veluti cum Romanis scribens ait : « Nunc » autem vado Jerosolymam ministrans sanctis. » Non enim volebat dicere, nec hoc eos simpliciter docere, cujus rei gratia proficisceretur Jerosolymam : sed illud agebat, ut eos provocaret ad æmulationem eleemosynæ. Nam si causam modo voluisset explicare, satis erat dicere : Vado

[1] Galat. II, 15.

ministrans sanctis. Nunc vero considera quam multa connectat. « Complacuit enim Macedoniæ et Achaïæ communicationem aliquam facere in sanctos pauperes qui sunt » Jerosolymis. Complacitum est enim, et debitores illorum » sunt. » Ac rursum : « Etenim si in spiritualibus Gentes » fuerunt illorum consortes, debent illis et in carnalibus » subministrare[1]. » Vide igitur quomodo Judæorum spiritus premit, aliud per aliud agens, utque cum auctoritate loquitur. « Nos, inquiens, natura Judæi, et non ex Gentibus peccatores. » Quid est, « Natura Judæi? » Nimirum non proselyti, sed a teneris annis educati in lege; relicto vitæ genere, in quo fueramus nutriti, confugimus ad fidem quæ est in Christum. « Scientes quod non justificabitur » homo ex operibus legis, sed tantum per fidem in Jesum » Christum; et nos in Christum credidimus[2]. » Vide et hic ut omnia firmiter loquitur. Non enim ait, Reliquimus eam ut malam, sed, ut infirmam. Proinde si lex non confert justitiam, superflua est circumcisio. Sed nunc quidem ad hunc modum loquitur : at in progressu declarat, non solum otiosam esse, verumetiam periculosam : quod quidem vel maxime observandum : quod cum initio dixerit, Non justificabitur homo ex operibus legis : progressus vehementius loquitur. « Quod si quærentes in Christo justificari, » reperti sumus et ipsi peccatores : ergo Christus peccati » minister est[3]. » Nam si non potest, inquit, fides in eum justificare, sed opus est rursum amplecti legem : et si posteaquam legem reliquimus ob Christum, non justificamur ex legis omissione, sed condemnamur : comperiens illum esse causam condemnationis, cujus gratia cum legem reliquerimus, ad legem ultro recurrimus. Vides in quantam absurditatis necessitatem coëgit orationem, quamque valide pugnet? Nam si, inquit, non oportuit le-

[1] Rom. xv, 25-27. — [2] Galat. II, 16. — [3] Ibid. 17.

gem relinquere, nos autem reliquimus propter Christum : quomodo sumus judicandi? Quid igitur Petro dicis, quid admones eum, qui hæc plus quam omnes plenissime novit? Annon Deus illi ostendit non esse judicandum hominem, qui præputium habet in circumcisione? Nonne cum Judæis hisce de rebus disserens, libere illis ex hac visione restitit? Nonne decreta publica super his denuo misit ex Jerosolymis? Hæc igitur non ut Petrum corrigat loquitur, sed sermo in illum erat intendendus, cum discipulos redargueret. Nec ista proprie pertinent ad Galatas, sed in omnes quadrant qui eodem cum illis errore tenebantur. Etiamsi enim nunc multi non circumciduntur quidem, sed jejunant, servantque sabbata, eadem cum illis faciunt, excutientes semetipsos a gratia. Nam si iis, qui tantum circumcidebantur, Christus nihil prodest : ubi jejunium ac sabbatum accesserit, et pro uno præcepto duo servantur; vide quantum sit periculum, quod ab ipso etiam tempore fit formidabilius. Siquidem illi initio hæc faciebant, cum adhuc extaret civitas, cum templum, cum cætera omnia. Ili vero cum et conspiciant quas pœnas Judæi dederint, et urbem funditus deletam videant, ac plura tamen observant : quam habere poterunt excusationem, eo tempore servantes legem, quo ipsi Judæi quamvis vehementer cupientes non possunt hæc servare? Induisti Christum, membrum factus es Domini, in supernam civitatem ascriptus es, et adhuc circa legem serpis? Et quomodo potes regnum illud consequi? Audi Paulum dicentem : Evangelium subverti per legis observationem. Quod si vis etiam, rei modum discito, simul horrescito, fugitoque barathrum. Cur enim observas sabbatum, ac jejunas cum illis? Videlicet veritus legem ac ritus illos omittere? At non timeres legem dimittere, nisi fidem contemneres, ut quæ sit imbecillis, nec per se valeat conferre salutem.

Quod si metuis non servare sabbatum, conspicuum est te adhuc metuere legem, velut etiamnum auctoritate pollentem. Quod si quis rursum usus est legis, profecto non est opus parte, aut unico præcepto, sed tota lege est opus. Si vero tota est opus, excussa est paulatim, quæ per fidem datur justitia. Nam si observas sabbata, cur non et circumcideris? Quod si circumcideris, cur non et pecudes immolas? Etenim si servanda lex est, tota servanda est; quod si pro parte formidas, ne condemneris, pro tota metuas oportet. Quod si tota violata non punit, palam est nec partem id facere. Quod si portio legis violata punit, multo magis id faciet tota. Si tota servanda est, non oportet auscultare Christo; aut si Christo auscultamus, legis transgressores efficiamur oportet. Etenim si oportet eam servare, qui non servant, transgressores sunt: hujus autem transgressionis Christus nobis auctor esse deprehendetur: nam ipse legem solvit, eam quæ talia præcipit, et aliis ut solverent præcepit.

VII. Vides quid moliantur isti judaïzantes? Christum qui nobis est auctor salutis, hunc etiam peccati faciunt auctorem, quemadmodum et Paulus ait, nimirum Christus minister est peccati. Post hæc cum sermonem eo deduxisset, ut videretur absurdus, non jam opus erat probatioum apparatu ad confutationem, sed satis erat negasse ac dicere: « Absit. » Siquidem adversus vehementer absurda et inverecunda nihil opus est oratoriis rationibus, sed sufficit abnegare solum. « Nam si quæ destruxi, hæc iterum ædifico, transgressorem me ipsum constituo[1]. » Vide Pauli prudentiam. Illi studebant ostendere, qui non servaret legem, eum transgressorem esse: hic in diversum torquet sermonem, ostendens eum esse transgressorem qui servat legem, transgressorem, inquam, non modo

[1] Galat. II, 18.

fidei, sed et ipsius legis. Quæ enim destruxi, hæc rursus ædifico, nimirum legem. Quod vero dicit, tale est : Cessavit lex, et hoc professi sumus, ideoque ea relicta confugimus ad salutem quæ est ex fide. Itaque si contendamus eam statuere, hoc ipso reddimur transgressores, qui contendamus servare quæ Deus antiquavit. Deinceps quomodo soluta sit, ostendit : « Ego enim per legem legi mortuus sum[1]. » Duplicem habet hic sermo considerationem. Aut enim de lege gratiæ loquitur : solet enim Paulus et hanc appellare legem veluti cum ait : « Lex autem spiri-» tus vitæ liberavit me, » aut hic de lege veteri loquitur, significans se per legem ipsam legi mortuum esse : hoc est, ipsa lex me huc perduxit, ne posthac ipsi auscultarem. Itaque si nunc illi sum auscultaturus, ipsam etiam legem transgredior. Quinam ? et quomodo ? Moses ait : « Pro-» phetam suscitabit vobis Dominus Deus ex fratribus ves-» tris tanquam me, eum audietis[1] : » de Christo loquens. Itaque qui huic non obtemperant, legem transgrediuntur. Rursus alio modo nobis intelligendum est quod ait : Per legem legi mortuus sum. Lex enim jubet omnia fieri quæ in ipsa scripta sunt, ac non facientem punit. Omnes igitur illi mortui sumus, eo quod nullus eam impleverit. Ac vide quam hic quoque moderate pugnet adversus legem. Non enim dixit : Lex mihi mortua est, sed : « Ego legi » mortuus sum. » Hujus dicti sensus est : Quemadmodum exanimis ac mortuus non potest auscultare præceptis legis, ita nec ego, qui ex illius maledictione mortuus sum : siquidem iis, quæ loquitur illa, mortuus sum. Ne igitur præcipiat mortuo, quem ipsa etiam occidit, idque non solum morte corporali, verumetiam animæ, per quam mortem corporis invexit. Hoc enim sentire se declarat in iis quæ sequuntur, dum subnectit : « Ut Deo vivam, in-

[1] Galat. II, 19. — [2] Deut. XVIII, 15.

»quit, cum Christo crucifixus sum[1]. » Nam quoniam dixerat, Mortuus sum, ne quis diceret : Quomodo igitur vivis? subjecit et vitæ causam, declarans quod lex quidem viventem occidit, Christus autem mortuum assumptum per mortem vivificavit. Declaratque duplex miraculum, alterum quod mortuum revocavit ad vitam, alterum quod per mortem largitus est vitam. Siquidem hoc loco mortis nomine vitam designat. Hoc enim est quod ait : Ut Deo vivam, simul cum Christo crucifixus sum. Quomodo, dixerit quispiam, vivens ac spirans simul crucifixus est? Nam Christum quidem fuisse crucifixum, clarum est. Tu vero quomodo crucifixus es, ac vivis? Vide quomodo et hoc interpretatur, dicens : « Vivo autem jam non ego, » vivit vero in me Christus. » Nam dicendo : Simul cum Christo crucifixus sum, baptismum subindicat : cum vero dicit : « Vivo autem jam non ego, » significat sequentem vitæ rationem, per quam mortificantur membra nostra. Quid autem est : Vivit vero in me Christus? Nihil, inquit, geritur a me, quod nolit Christus. Sicut enim mortem appellat non istam communem, sed mortem a peccatis : sic et vitam appellat liberationem a peccatis. Deo siquidem nemo potest aliter vivere, nisi mortuus fuerit peccato. Quemadmodum igitur Christus corporalem sustinuit mortem, ita et ego mortem a peccatis sustinui. « Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt super » terram, quæ sunt fornicatio, adulterium, immunditia. » Ac rursum : « Vetus noster homo crucifixus est, » id quod in lavacro factum est. Post si hæc manseris mortuus peccato, vivis Deo : sin denuo peccatum suscitaris, corrupisti talem vitam. At non talis erat Paulus, qui perseveravit perpetuo mortuus. Proinde si vivo, inquit, Deo, alia

[1] Galat. II, 20.

vita, quam in lege vixeram, ac legi factus sum mortuus : nullam legis partem servare possum.

VIII. Vide exactam vitæ rationem, ac beatam illam animam summopere admirare. Non dixit, Vivo ego : sed, « Vivit in me » Christus. » Quis ausit in hanc vocem erumpere ? Quoniam enim se ipsum Christo Domino morigerum præbuerat, cunctaque rejecerat temporalia, et ad illius voluntatem faciebat omnia, non dixit, Vivo Christo, sed quod longe majus erat dixit : Vivit autem in me Christus. Quemadmodum enim peccatum si vicerit, ipsum est quod vivit, animum ad quæ vult pertrahens : ita si illo mortuo, quæ Christo sunt placita fiant, nec humana deinceps est ejusmodi vita, videlicet ipso Christo vivente in nobis, hoc est agente ac dominante. Porro quoniam dixit : Simul crucifixus sum, nec jam vivo, sed mortuus sum, videbaturque multis absurda dicere, subjunxit : « Quod autem nunc vivo » in carne, in fide vivo Filii Dei. » Quæ hactenus, inquit, dixi, de vita intellectuali dicta sunt. Quod si quis expendat et hanc vitam sensibilem, et ea mihi per fidem in Christum contingit. Quantum enim ad veteris vitæ rationem ac legem attinet, dignus eram extremo supplicio, ac jampridem perieram. Omnes enim, inquit, peccaverunt, et egent gloria Dei. Nos autem cum essemus obnoxii sententiæ damnationis, Christus liberavit : omnes enim eramus mortui, si minus experientia, certe judicio, jamjamque plagam expectantes liberavit. Cum igitur et lex accusasset, et Deus condemnasset : Christus veniens, ac semet exponens morti, nos omnes eripuit a morte. Itaque quod nunc vivo in carne, in fide vivo. Nam si id fuisset, nihil obstabat quominus interirent universi, quod et accidit in diluvio [1] ; sed Christi adventus inhibens iram Dei, fecit ut per fidem viveremus. Ut autem scias hoc illum sentire, audi quæ se-

[1] Gen. VII.

quuntur; cum enim dixisset: « Quod autem nunc vivo in » carne, in fide vivo, » subjecit: « Filii Dei qui dilexit me, » deditque se ipsum pro me. » Quid facis, o Paule, dum communia proprie tibi vindicas, quæque pro toto terrarum orbe facta sunt, tibi facis peculiaria? Non enim dixit, Qui dilexit nos, sed, Qui dilexit me. Atqui Evangelista dicit: « Sic dilexit Deus mundum [1]. » Quin et tu ipse dicis: « Qui proprio Filio non pepercit, sed tradidit eum [2], » non pro te, sed pro omnibus. Ac rursum: « Ut acquireret sibi » populum peculiarem [3]. » Quid est igitur quod hic dicit? Cum consideraret desperatam humanam naturam et ineffabilem Christi sollicitudinem, tum quibus ipsum malis liberasset, quæ bona largitus esset, inflammatus illius desiderio, hunc in modum loquitur. Quandoquidem et Prophetæ non raro Deum communem sibi proprium faciunt, hoc modo loquentes: « Deus, Deus meus ad te de luce » vigilo [4]. » Præterea vero declarat hoc quoque par esse, ut quisque nostrum non minus agat gratias Christo, quam si propter ipsum solum advenisset. Neque enim recusaturus erat vel ob unum tantam exhibere dispensationem, adeo unumquemque hominem pari charitatis modo diligit, quo diligit orbem universum. Itaque victima quidem pro tota oblata est natura, ac sufficiebat omnibus servandis. Cæterum soli illi qui crediderunt, sunt quibus usui fuit beneficium. Attamen non absterruit eum ab ejusmodi dispensatione, quod non omnes accederent, sed ut in Evangelio convivium omnibus quidem paratum erat [5], verum quoniam qui vocati fuerant venire noluerunt, non sustulit quæ fuerant parata, sed alios vocavit: itidem et hic fecit. Nam et ovis quæ fuerat a nonaginta novem distracta [6], unica erat, nec hanc tamen contempsit. Hoc idem et de Judæis

[1] Joan. III, 16. — [2] Rom. VIII, 32. — [3] Tit. II, 12. — [4] Psal. LXII, 1. — [5] Luc. XIV, 16. — [6] Matth. XVIII, 12, 13.

disserens Paulus, in hunc modum subindicavit dicens : Quid enim si quidam non crediderunt ? « Num incredulitas eorum fidem Dei faciet irritam ? Absit : Sit autem » Deus verax, omnis autem homo mendax [1]. » Ergo-ne cum ille sic te dilexerit, ut semetipsum etiam tradiderit, omnique salutis spe destitutum ad tantam talemque vitam adduxerit : tu post tot accepta bona, denuo recurris ad vetera ? Posteaquam igitur diligenter interjecit quæ rationibus erant tractanda, vehementer demum pronuntiat, dicens : « Non rejicio gratiam Dei [2]. » Audiant hoc isti, qui hisce quoque temporibus judaïzant, legique attendunt ; ad eos siquidem hæc dicuntur. « Etenim si per legem est justitia, nimirum frustra Christus mortuus est [3]. » Quid hoc peccato gravius ? quid his verbis ad incutiendum pudorem efficacius ? Etenim si mortuus est Christus ; ideo certe quod lex non posset justificare nos. Quod si lex justificat, supervacanea est Christi mors. Et quî possit hoc videri rationi congruens, rem tantam, tam tremendam, omnemque superantem hominum cogitationem, tam ineffabile mysterium, quod Patriarchæ quidem parturiebant, Prophetæ vero prædixerunt, Angeli videntes obstupuerunt, quod caput est divinæ erga nos sollicitudinis, apud omnes creditum ac receptum, hoc frustra et incassum factum dicere ? Ergo cum consideraret insignem absurditatem, si tantam talemque rem dicerent superflue fuisse factam : hoc enim colligebatur ex iis quæ faciebant ; etiam conviitiis objurgat illos dicens :

[1] Rom. III, 3. — [2] Galat. II, 21. — [3] Ibid.

CAPUT III.

O insensati Galatæ, quis vos fascinavit? quibus ante oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus[1].

I. Hic jam ad aliud transit caput. In superioribus quidem ostendit se non esse Apostolum hominum, neque per homines, nec eguisse Apostolorum doctrina : hic vero posteaquam se jam doctorem dignum cui fides haberetur declaravit, majore cum auctoritate disserit, fidei legisque faciens comparationem. Sic igitur in principio dicit : « Ad» miror quod tam cito transferimini [2] : » hic vero : « O in» sensati Galatæ. » Tunc enim parturiebat indignationem, quam ubi jam pro se respondit, in medium erumpens protulit, re comprobata. Quod si stultos vocat, ne mireris. Non enim transgrediens Christi legem, quæ vetat ne quis fratrem suum appellet fatuum, hoc facit, sed admodum illam observans. Non enim simpliciter dictum est : « Qui » vocarit fratrem suum fatuum [3], » sed qui temere vocarit. Horum vero nonnulli digni erant hac appellatione, qui post tanta taliaque, perinde atque nihil esset actum, prioribus hærebant circumventi. Quod si hanc ob causam Paulum appellas contumeliosum, simul et propter Sapphiram et Ananiam Petrum dices homicidam [4]. Quod si dementiæ sit illud dicere, multo magis dementiæ fuerit hæc dicere. At tu mihi perpende, ut non statim in initio usus est hac vehementia; sed post tot redargutiones, totque probationes, cum jam non ab illo, sed ab ipsis argumentis acci-

[1] Galat. III, 1. — [2] Id. I, 6. — [3] Matth. V, 22. — [4] Act. V.

piebant objurgationem. Cum enim demonstrasset quod fidem repellerent, quod Christi mortem supervaneam redderent, tum adjungit objurgationem, ac ne id quidem ut merebantur ; digni quippe erant qui severioribus etiam verbis exciperentur. Cæterum illud mihi considera quomodo protinus etiam vulnere inflicto temperat dolorem. Non enim dixit : Quis vos seduxit ? quis vobis abusus est ? quis vos circumvenit? sed, « Quis vos fascinavit ? » Sic moderans increpationem, ut non careat laude. Hæc enim verba sunt indicantis, quod prius invidia digna fecerint, quodque id quod accidit, dæmonis insultu factum sit, qui secundis illorum successibus vehementer obstiterit. Porro cum audis invidiam hìc, et in Evangelio audis oculum malum idem declarantem [1] : ne sic existimes, quod oculorum ictus intuentes lædere soleat. Oculus siquidem, hoc est, ipsum membrum nequaquam possit esse malum : verum hic eo modo Christus notat invidiam. Nam oculorum est, simpliciter videre tantum : et videre perperam, animi est intus depravati. Quoniam enim per hunc sensum in animum nostrum influit eorum quæ videntur consideratio, et plerumque divitiis innascitur invidia ; divitiæ vero cernuntur oculis quemadmodum et principatus et satellitia : propterea vocavit malum oculum, qui non simpliciter cerneret, sed qui cum livore, animique malitia. Cum vero dicit : Quis vos fascinavit ? declarat eos, quod non veluti curam habentes, nec ut id quod deerat supplentes ; verumetiam id quod erat mutilantes id facerent. Siquidem livoris est, non addere quod deest, sed de pleno etiam aliquid detrahere, totumque corrumpere. Hæc autem dicit, non quasi livor per se vim habeat, sed ut ostendat eos, qui ista docebant, per invidiam ad hoc venisse. « Quibus Christus ante oculos prius depictus erat, in vobis crucifixus. »

[1] Matth. VI, 23.

Atqui non apud Galatas, sed Jerosolymis crucifixus fuit. Quomodo igitur dicit, in vobis? Ut fidei vim ostenderet, quæ possit et procul dissita cernere. Nec dixit, Crucifixus est: sed, Præscriptus est crucifixus: indicans quod oculis fidei quidam exactius perspicerent, quam nonnulli qui præsentes affuerant, eaque quæ gerebantur conspexerant. Illorum enim qui spectarant complures nullum inde fructum retulerunt, hi vero qui oculis ipsis non viderant, tamen per fidem evidentius viderant. Hæc autem loquitur simul et perstringens eos et laudans; laudans quidem, quod tanta cum fiducia recepissent id quod acciderat: perstringens vero, quod quem viderant pro ipsis nudari, colaphis cædi, affigi clavis, conspui, probris incessi, aceto potari, accusari a latronibus, lancea vulnerari; nam hæc omnia significavit dicendo: Præscriptus est in vobis crucifixus; eo deserto ad legem currebant, nihil reveriti cruciatus illos. Tu vero et illud considera, quomodo ubique prætermisso cœlo, terra, mari, cæterisque rebus omnibus, Christi potentiam prædicarit, crucem ubique celebrans. Hoc enim erat præcipuum caput divinæ pro nobis sollicitudinis. «Hoc solum volo dicere a vobis, ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei[1]?» Quoniam, inquit, non præbetis perpetuam attentionem prolixis sermonibus, nec vultis magnitudinem hujus dispensationis intueri, compendioso sermone brevissimaque demonstratione volo persuadere vobis, extrema ingrati animi signa videns. Prius quidem in iis quæ superius dicta sunt, ex iis quæ locutus est Petro, persuaserat, sed hic jam ipsos aggreditur, non ex iis quæ alibi contigerunt, sed ex iis quæ inter eos gesta sunt, omnia demonstrans: neque tantum ex iis donis quæ cæteris communia erant, verumetiam ex iis quæ ipsis peculiariter donata fuerant, fidem facit, simul et probatio-

[1] Galat. III, 2.

nem instruit; ideo dicit: « Hoc solum volo discere a vobis: » Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? » Accepistis, inquit, Spiritum sanctum, edidistis multa miracula, perfecistis prodigia mortuos excitando, leprosos mundando, prophetando, linguis loquendo. Hanccine tam insignem potestatem vobis dedit lex? atqui prius nihil tale faciebatis, sed id vobis dedit fides.

II. Annon igitur extremæ dementiæ est, cum tantum beneficiorum in vos contulerit fides, hanc relinquere, et ad legem, quæ tale nihil vobis præstitit, ultro recurrere? « Adeo stulti estis, qui in spiritu cœpistis, nunc carne » consummamini[1]. » Rursum opportune convicium addidit. Cum, inquit, oportuerit vos temporis progressu, prioribus bonis accessionem adjungere, non solum non profecistis, verum denuo ad priora reversi estis. Etenim qui ab exiguis initium faciunt, procedentes ad majora conscendunt. Vos contra a magnis orsi, ad contraria retrocessistis. Si enim a carnalibus cœpissetis, oportebat ad spiritualia proficere: nunc vero cum a spiritualibus cœperitis, ad carnalia divertistis; nam edere miracula, spirituale est: circumcidi vero carnale. Vos autem post signa devenistis ad circumcisionem, post apprehensam veritatem ad typos recidistis, post conspectum solem lucernam quæritis, post solidum cibum ad lac recurritis. Et non dixit, carne consummamini: sed, deinde carne consummamini: illud indicans, quod pseudo-apostoli correptos eos pecudum ritu conciderent dum semet illis præbent ad patiendum quidquid illis collibuisset, perinde ac si quis e ducibus ac fortibus viris, post innumera tropæa victoriasque se ipsum in desertorum infamiam tradat, corpus suum exhibeat volentibus imprimere notas. « Tam multa passi estis frus» tra? si tamen et frustra[2]. » Hoc multo acrius vulnerat

[1] Galat. III, 3. — [2] Ibid. 4.

quam illud prius. Non enim signorum memoria æque poterat illorum animos mordere, ut ostensa certaminum malorumque tolerantia, quæ propter Christum fuerant perpessi. Omnium, inquit, illorum quæ sustinuistis, isti jacturam vos facere volunt, et coronam vobis student intervertere. Mox ne concuteret illorum animos, nervosque dissolveret, non perstitit usque ad sententiam ferendam, sed subtexuit, « Si tamen frustra, » si volueritis, inquit, expergisci, ac revocare vos ipsos, non frustra passi fueritis. Ubi nunc sunt qui tollunt pœnitentiam? Ecce hi spiritum acceperant, signa fecerant, confessores fuerant, innumerabilia pericula, varias persecutiones Christi causa perpessi fuerant, et post tam multa recte facta a gratia exciderant : et tamen dicit: « Si volueritis, potestis vos ipsos » revocare. Qui igitur subministrat vobis spiritum, quique » in vobis operatur miracula, ex operibus legis, an ex au» ditu fidei[1] ? » Tantum, inquit, donum adepti estis, ut et tot miracula ederetis : utrum quia legem servastis, an propter fidem ? Non dubium est quin propter fidem. Quoniam enim sursum ac deorsum hoc vertebant illi, et undique jactabant dicentes fidem non valere nisi adjuncta lege, Paulus contra demonstrat, additis præceptis, fidem jam nihil profuturam. Tum enim valet fides, cum nihil accesserit ex lege. « Quicumque enim, inquit, in lege jus» tificamini, a gratia excidistis[2]. » Verum id quidem in progressu declarat, cum etiam liberius loquitur, ex iis quæ jam probata sunt sumens occasionem; interim vero ex præteritis parat occasionem. Cum, inquit, non attendebatis legi, sed fidei, tunc spiritum accepistis, tunc signa fecistis. Deinceps quoniam de lege dicendum erat, alium movebat locum qui plurimum habet contentionis. Abraham in medium adducit, idque valde opportune,

[1] Galat. III, 5. — [2] Ibid. 4.

multaque cum auctoritate, ita loquens : « Sicut Abraham » credidit Deo, et imputatum est illi ad justitiam[1]. » Declarant quidem, inquit, fidei vim et a vobis edita miracula. Quod si vultis, etiam ex vetustis historiis conabor vobis facere fidem. Itaque quoniam celebris magnæque existimationis apud illos erat patriarcha Abraham, et hunc profert in medium, declarans hunc quoque sic fuisse justificatum. Quod si is ante gratiam ex fide justificatus est, idque cum et operibus bonis floreret, multo magis vos. Quid igitur illi detrimenti attulit, quod non esset sub lege? Nihil. Sed sufficiebat ei fides ad justitiam : non enim tunc lex erat, inquit. Neque nunc est lex, siculi nec tunc ; ob id enim sublaturus legis necessitatem, eum qui tum ante legem justificatus fuit inducit, ne hoc possit objici. Nam quemadmodum tunc data nondum erat, ita nunc quæ data fuit, antiquata est. Ad hæc quoniam efferebantur animis quod ab Abraham ducerent genus[2], metuentes ne, si legem relinquerent, ab illius cognatione fierent alieni, id quoque rursus in contrarium vertit, metumque solvit, declarans quod fides potissimum conciliat cum illo propinquitatem quod quidem manifestius in Epistola ad Romanos probavit[3], non minus tamen idem hic agit ita dicens : « Scitote ergo, quod qui ex fide sunt, hi filii sunt Abrahæ[4]. » Deinde hoc ipsum Veteris Scripturæ testimonio probat. « Prævidens enim Scriptura, quod ex fide justificat Gentes » Deus, prænuntiavit Abrahæ, dicens : In te benedicen» tur omnes Gentes[5]. » Itaque si non ii, qui cum illo naturalem cognationem habent; sed qui nullam cum illo habent, fidem vero illius imitantur, filii sunt : perspicuum est quod in hunc inseruntur Gentes quæ crediderant ; id enim significat cum ait : « In te benedicentur omnes Gentes. »

[1] Galat. III, 6. — [2] Joan. VIII, 37-39. — [3] Rom. IV. — [4] Galat. III, 7. — [5] Ibid. 8, et Gen. XII, 3.

III. Per hæc autem et aliud quiddam magnum declaratur. Nam quoniam illud eos turbaverat, quod lex antiquior esset, fides autem post legem : et hanc illis eximit suspicionem, ostendens fidem esse lege antiquiorem, idque liquere ex Abrahamo. Prius quam enim existeret lex, ille justificatus est. Ostendit autem ea quoque, quæ nunc fiunt, secundum prophetiam evenisse : « Prævidens, inquit, » Scriptura, quod ex fide justificat Deus Gentes, non ex » lege, prænuntiavit Abrahæ. » Quid tandem hoc est? Qui, inquit, legem dedit, idem et prius quam legem daret, hoc definierat, ut Gentes per fidem justificarentur. Non dixit, revelavit : sed, lætam rem nuntiavit, ut intelligas Patriarcham tali justificationis modo gavisum fuisse, ac vehementer ut hoc contingeret desiderasse. Cæterum quoniam illos et alter quidam habebat metus; scriptum erat enim, « Maledictus omnis qui non manserit in omnibus quæ » scripta sunt in libro legis hujus, ut faciat ea[1] : » et hunc eximit metum, sapienter ac prudenter rursus hoc vertens in contrarium, et ostendens quod non solum non sint execrationi obnoxii qui legem relinquerent, sed et benedictionis participes : contra qui legem obtinerent, adeo non benedicti, ut etiam execrabiles. Siquidem illi dicebant : Qui non servaverit legem, maledictus est ; hic vero declarat eum, qui servat, execrabilem esse ; qui non servat, benedictum. Rursum illi dicebant : Qui sola fide nititur, execrabilis est : hic contra demonstrat eum, qui sola fide nititur, benedictum esse. Quomodo ergo hæc omnia declarat? Non enim rem vulgarem polliciti sumus; ideo oportet sequentibus diligenter attendere. Ostenderat quidem hoc antea, cum narraret Scripturam dixisse Patriarchæ, « In te benedicentur omnes gentes. » Tum vero lex non erat, sed fides; ideoque ratiocinans subjunxit : « Ita-

1 Deut. XXVII, 26.

» que qui sunt ex fide, benedicuntur cum fideli Abra-» ham[1]. » Porro ne hinc ansam arriperent contradicendi, dicerentque : Merito ex fide justificatus est, nondum enim erat lex, at tu mihi demonstra post traditam legem, fidem justificare, ad id venit, ac plus demonstrat quam illi quæ-runt, nimirum non modo justificare fidem, verumetiam legem ipsa utentes obnoxios execrationi reddere. Hæc ut in telligas, audi ipsius Apostoli verba : « Quotquot enim ex » operibus legis sunt, sub maledictione sunt. » Verum hæc est sententia, nondum habens probationem. Quæ igitur probatio? Ex ipsa lege : « Maledictus enim, inquit, omnis » qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro » legis hujus, ut faciat ea. In lege autem neminem justifi-» cari, cuivis perspicuum est[2]. » Omnes enim peccaverunt, et sub maledicto sunt. Verum hoc modo non loquitur, ne videatur ipse ex se pronuntiare, sed iterum idem probat testimonio breviter utrumque complectente, alterum quod nullus legem implesset, unde et execrabiles erant : alterum quod fides justificet. Quod igitur testimonium? Ex propheta Habacuc ita loquente : « Justus autem ex fide » vivet[3]. » Hoc enim non solum ostendit ex fide justificationem esse, verumetiam fieri non posse ut per legem contingat salus. Posteaquam, inquit, legem nemo servavit, sed omnes ob transgressionem erant obnoxii maledicto, excogitata est facilior quædam via per fidem : quod ipsum maximum est argumentum, ex lege neminem posse justitiam adipisci. Non enim dixit Propheta : Justus ex lege vivet : sed, ex fide. « Lex autem non est ex fide. Sed qui » fecerit hæc, vivet in eis[4]? » Hoc est, non tantum fidem requirit lex, sed opera quoque; gratia vero ex fide servat ac justificat. Vides quomodo demonstraverit eos, qui legi nærent, eo quod impleri non possit, execrationi fuisse

[1] Galat. III, 9. — [2] Ibid. 10, 11. — [3] Habac. II, 4. — [4] Galat. III, 12.

obnoxios. Sed quomodo fides habet hanc vim, ut justificet? Audi. Nam hæc ante promisit, eaque magna vi comprobavit. Cum enim lex esset infirmior, quam ut posset hominem ad justitiam perducere, repertum est non leve remedium, nempe fides, quæ quod legi erat impossibile faceret. Ergo si et Scriptura dicit justum ex fide victurum, rejiciens justitiam quæ est per legem : et si Abraham ex fide justificatus est, manifestum est magnam esse vim fidei. Sed eum, qui non perseveraverit in lege, maledictum esse : et eum, qui fidei innitur, justum esse, manifestum est. Sed unde, inquiet aliquis, poteris nobis probare quod illa maledictio non amplius subsistat? Nam Abraham quidem ante legem fuit; nos autem qui semel sub jugo fuimus servitutis, nos ipsos reddidimus obnoxios execrationi. Quis igitur est qui solvit illam execrationem? Vide quam celeriter huic etiam objectioni occurrit : quanquam et ea quæ dicta sunt sufficiant. Etenim qui semel justificatus est, mortuusque legi, ac vitam novam amplexus est, qui possit esse obnoxius execrationi? At his contentus non est, verum et aliis modis rem aggreditur scribens : « Christus nos redemit de maledictione legis, factus pro nobis maledictum; » scriptum est enim : Maledictus omnis qui pendet in ligno[1]. » Verum alii populus maledicto fuit obnoxius, ut dicitur : « Maledictus omnis qui non permanserit in iis quæ scripta » sunt in libro legis hujus[2]. » Et quid hoc? Nam populus quidem obnoxius erat. Non enim permanserat in lege, neque quisquam erat qui legem totam impleverat. At Christus hanc maledictionem altera permutavit, quæ dicit : « Maledictus omnis qui pendet in ligno. » Quoniam igitur et qui pendet, maledictus est : et qui legem transgreditur etiam maledictus : non opportuit illum qui maledictum illud erat sublaturus, obnoxium eidem fieri maledicto :

[1] Galat. III, 13, et Deut. XXI, 23. — [2] Deut. XXVII, 26.

verum pro illo aliud erat suscipiendum maledictum quod et suscepit, per quod illud aliud sustulit, perinde faciens, ac si morti adjudicatum quempiam, alius insons, illius damnati vice sponte mori volens, eripiat; sic et Christus fecit. Cum enim Christus non esset obnoxius maledicto transgressionis, hoc in se recepit pro omnibus, ut omnes ab illo liberaret. « Peccatum, enim, inquit, non fecit, nec » inventus est in ore illius dolus [1]. »

IV. Itaque sicut mortuus eos, quibus erat moriendum, exemit a morte, ita et, maledicto in se recepto, a maledicto liberavit. « Ut in gentes veniret benedictio Abrahæ [2]. » Quomodo in gentes? « In semine, inquit, tuo benedicentur » omnes gentes [3]: » hoc est, in Christo. Quod si hoc de Judæis dictum esset, quomodo rationi consentaneum erat, ut qui ob transgressionem maledicto erant obnoxii, cæteris essent auctores benedictionis? Nullus enim maledictus alii dat benedictionem, cujus ipse est expers. Unde liquet totum hoc de Christo dictum esse. Ipse enim erat semen Abrahæ, et per illum gentes benedicuntur, atque ita advenit Spiritus promissio, quod ipsum significans dicebat: « Ut promissionem Spiritus accipiant per fidem. » Etenim cum non posset gratia Spiritus in eum, qui ingratus erat et offenderat, venire, primum benedicuntur sublata maledictione: deinde per fidem justificati, attrahunt Spiritus gratiam. Proinde crux sustulit maledictum, fides invexit justitiam, justitia vero gratiam Spiritus allexit. « Fratres, » secundum hominem loquor, tamen hominis confirmatum » testamentum nullus irritum facit, aut superordinat [4]. » Quid est, secundum hominem loquor? Humanis utor exemplis. Posteaquam enim, et ex Scripturis, et ex miraculis apud illos editis, et ex iis quæ Christus passus est,

[1] Isaï. LIII, 9; 1 Petr. II, 22, et 1 Joan. III, 5. — [2] Galat. III, 14. — [3] Gen. XII, 3. — [4] Galat. III, 15.

denique ab ipso Patriarcha sermonem confirmavit, jam ad communem digreditur consuetudinem ; solet enim Paulus hoc semper facere, ut sermonem leniorem reddat, quo et facilius recipiatur, et crassioribus fiat intelligibilior. Sic et Corinthiis disserens ait : « Quis pascit gregem, et ex lacte » ejus non vescitur ? Quis plantat vineam, et de fructu » ejus non edit[1] ? » Ac rursus Judæis, « Testamentum enim » in mortuis ratum est, quoniam nondum valet dum vivit » qui testatus est[2]. » Quin et aliis compluribus locis aliquis comperiet illum talibus libenter immorantem rationibus, quandoquidem et Deus in Veteri Testamento idem hoc assidue facit, hunc in modum loquens : « Num mulier » obliviscetur filii sui[3] ? » Ac rursum : « Num dicet figmen» tum figulo : Quid facis[4] ? » Item in Osee maritum imitatur ab uxore despectum. Insuper et in figuris multum humanorum exemplorum cernere quispiam poterit : veluti cum cingulum accipit Propheta, et in domunculam figuli subit[5]. » Quid igitur sibi vult exemplum ? Quod fides fuit antiquior, lex vero tum recentior, tum temporaria, et in hoc data, ut præcedens viam aperiret fidei. Ideo dicit : « Fratres, secundum hominem loquor. » Cum superius illos appellarit stultos, hic fratres vocat, simul et perstringens eos et consolans. Tamen hominis confirmatum testamentum. Si homo, inquit, condit testamentum, num quis audet superveniens invertere aut adjicere quidpiam ? Nam hoc est quod ait, « Aut superordinat. « Multo magis igitur hoc non est faciendum in Deo. Et cui Deus condidit testamentum ? « Abrahæ, inquit, dictæ sunt promissiones : « In semine tuo benedicentur omnes gentes. Non dicit : In » seminibus, tanquam in multis : sed tanquam in uno, Et » semine tuo, quod est Christus. Hoc autem dico, testa-

[1] 1 Cor. IX. 7. — [2] Hebr. IX [illegible] — [3] Isaï. XXIX, 16. — [4] Osee. I, 1. — [5] Jerem. XVIII.

»mentum prius confirmatum a Deo in Christum, lex quæ »post quadringentos ac triginta annos facta est, non irri»tum facit, ut inanem reddat promissionem. Nam si ex »lege hæreditas, non jam ex promissione. Abrahæ vero »per repromissionem donavit Deus[1]. » En igitur et Deus fecit testamentum Abrahæ, dicens per semen ejus venturas benedictiones in gentes. Quomodo igitur lex eas potest subvertere? Quia enim exemplum totum non potuit deducere ad materiam propositam, ideo præmisit: Secundum hominem loquor. Nihil de exemplo ad Dei magnificentiam deducas. Perpende autem exemplum a principio. Promiserat Abrahæ Deus fore,ut per semen ipsius benedicerentur gentes. Semen autem ejus secundum carnem est Christus. Venit post quadringentos et triginta annos lex. Itaque si lex confert benedictiones, vitam, et justitiam, repromissio illa antiquata est. Ita-ne fit igitur, ut cum hominis testamentum nullus irritum faciat, Dei testamentum post quadringentos ac triginta annos irritum sit? Etenim si quod illud testamentum promisit, non præstat ipsum, sed alius pro illo præstat, certe illud rejectum est. Et quomodo possent hæc congruere rationi? « Cur ergo, inquies, dedit »legem? Propter transgressiones[2]. » Nec enim hæc est superflua. Vides ut omnia perspicit, ut innumeris utitur oculis. Quoniam extulerat fidem declarans eam fuisse antiquiorem lege, ne quis existimaret legem esse supervacaneam, hanc quoque partem corrigit, demonstrans eam non frustra, sed admodum utiliter fuisse datam: Ob transgressiones, inquit, data fuit: hoc est, ne liceret Judæis secure vivere, atque in extremam prolabi malitiam, sed ut lex illis freni vice foret imposita, erudiens, componens, prohibensque transgredi, si minus omnia, certe aliquot præcepta. Itaque non mediocris erat ex lege fructus. Sed

[1] Galat. III, 16-18. — [2] Ibid. 19.

quousque? « Donec veniret semen, cui promissio facta fue» rat. » De Christo loquitur. Proinde si usque ad Christi adventum data est, quid eam longius et ultra tempus prorogas? « Disposita per Angelos in manu Mediatoris. » Aut sacerdotes vocat Angelos, aut dicit Angelos subministrasse ferendæ legi. Mediatorem autem hic appellat Christum, declarans quod is ante legem fuerit, ipseque legem dederit. « Mediator autem unius non est, sed Deus unus est[1]. »

V. Quid hic dicturi sunt hæretici. Etenim si quod solus Pater dicitur verus Deus, obstat quominus Filius sit verus Deus, profecto nec Deus erit, quod de solo Patre dicatur : « Deus unus est [2]. » Quod si dum unus Deus dicitur Pater, Deus est et Filius[3] : perspicuum est, quod cum solus Pater dicitur verus Deus, verus Deus sit et Filius. Mediator autem, inquit, duorum quorumpiam mediator est. Cujus igitur mediator fuit Christus? Clarum est quod inter Deum et homines intercesserit. Vides-ne quomodo declarat quod ipse etiam legem dederit ? Quod si ille legem dedit, habet etiam auctoritatem abrogandi. « Lex igitur » adversus promissa Dei[4] ? » Nam si in semine Abrahæ repromissiones datæ sunt, lex autem inducit maledictionem, est utique adversus promissa Dei. Quomodo igitur solvit objectionem ? Primum quidem negat dicens : « Absit. » Deinde etiam probat, ita loquens : « Nam si fuisset data » lex, ut posset vivificare, vere ex lege fuisset justitia[5]. » Quod autem dicit, hoc est : Si in lege, inquit, vitæ spem habuissemus, et hæc potestatem habuisset nostræ salutis, fortassis ista recte diceres. Si vero per fidem servat, etiam si lex maledictos reddat, nihil detrimenti capiebas, postquam venit fides, omnia dissolvens. Nam si per legem fuisset repromissio, jure metuisses ne exclusus a lege si-

[1] Galat. III, 20. — [2] Deut. VI, 4. — [3] 1 Cor. VIII, 6. — [4] Galat. III, 21. — [4] Ibid.

mul et a justitia excuderetis. At si ideo data est lex, ut omnes concluderet, hoc est, coargueret, ostenderetque eis ipsorum peccata, non solum non obstat quominus consequaris repromissiones, verumetiam confert ad eas adipiscendas. Hoc itaque significans dicebat : « Sed con» clusit Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio per » fidem Jesu Christi daretur credentibus[1]. » Nam quoniam Judæi ne sentiebant quidem sua peccata, non sentientes autem nec desiderabant remissionem, dedit legem quæ proderet vulnera, quo medicum requirerent. Quod enim dixit : « Conclusit, » perinde valet ac si dixisset, Coarguit, et coargutos continuit in metu. Vides quod non solum adversus Dei promissa data non fuit, verumetiam pro promissis ? Etenim si lex sibi negotium hoc vindicasset et auctoritatem habuisset, recte ista dicerentur. Sin alteri currit, ac propter illum omnia facit, quomodo est adversus promissa Dei ? Nam si lex data non fuisset, omnes in malitiam fuissent devoluti, neque quisquam Judæorum Christum auditurus fuisset. Nunc vero data lex, hæc duo præstitit bona ; alterum quod virtutem mediocrem docuit eos qui ipsi attendebant ; alterum, quod ipsis suaserit ut agnoscerent sua peccata, quæ res illos maxime reddidit promptos ad quærendum Filium. Itaque qui non crediderunt legi, eo quod non condemnarent sua peccata, non crediderunt Christo. Idque significans ait : « Ignorantes » enim Dei justitiam, et propriam justitiam statuere quæ» rentes, justitiæ Dei non fuerunt subjecti[2]. Prius quam » autem veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in » futuram fidem, quæ erat revelanda in nos[3]. » Vides ut dilucide quæ diximus declarat ? Nam quod dixit : « Custo» diebamur ; et conclusi, » nihil aliud significat, quam tutelam ex legis præceptis adhibitam. Lex enim timore ve-

[1] Galat. III, 22. — [2] Rom. X, 3. — [3] Galat. III, 23.

luti muro quodam continens illos, per ipsam secundum legem vitam, reservabat illos fidei. « Itaque lex pædagogus » noster fuit ad Christum, ut ex fide justificaremur[1]. » Pædagogus autem non adversatur præceptori, sed adjuvat, arcens adolescentem ab omni vitio, reddens illum idoneum omni studio percipiendis iis quæ tradit præceptor. Verum cum jam habitum collegerit, discedit pædagogus. Ideo dicit : « At ubi venit fides, quæ in virum perfectum » educit, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes enim » filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu[2]. » Itaque si lex est pædagogus ; et sub hoc custodiebamur conclusi, non adversatur gratiæ, sed adjuvat. Quod si, postquam advenit gratia, perseverat constringere, tum est adversaria. Etenim si quos oportebat exire ad illam, apud sese concludat, tum nostram corrumpit salutem. Quemadmodum si lucerna quæ noctu præluxit, jam orto die vetaret nos obtueri solem, non præstaret officium, verumetiam læderet : itidem et lex, si obstaret ad meliora pergentibus. Qui ergo nunc eam servant, ii maxime traducunt illam : siquidem et pædagogus tunc ridiculum reddit adolescentem ; cum tempore postulante ut ab eo discedat, apud se detinet. Et ideo Paulus sic ait : « Posteaquam venit fides, » non amplius sub pædagogo estis. » Itaque non amplius sub pædagogo sumus. « Omnes enim filii Dei estis. » Papæ, quanta fidei vis, et quomodo eam progressu sermonis aperit ? Prius enim ostendit, quod fides redderet filios Patriarchæ : Scitote, inquiens, qui ex fide sunt, hos esse filios Abrahæ. Nunc vero demonstrat eosdem esse filios Dei. Omnes, inquit, estis filii Dei per fidem quæ est in Christo Jesu : per fidem, non per legem. Posthæc quoniam res est magna et admirabilis, explicat et modum quo fiunt filii Dei. « Quicumque enim in Christum bapti-

[1] Galat. III, 24. — [2] Ibid. 25, 26.

» zati estis, Christum induistis[1]. » Et cur non dixit, Quicumque in Christum baptizati estis, ex Deo nati estis? hoc enim congruebat ad demonstrandum quod essent filii. Sed rem ille modo tremendo magis exponit. Etenim si Christus est Filius Dei, tu vero illum induisti, cum habes Filium in te, et in illum per similitudinem transformatus es in eamdem cognationem, unamque speciem perductus es. « Non est Judæus neque Græcus; non est servus » neque liber; non est mas aut fœmina : omnes enim vos » unus estis in Christo Jesu[2]. » Vides animam insatiabilem? Cum enim dixisset : Omnes facti sumus filii Dei per fidem, non hic gradum sistit; sed quærit etiam amplius aliquid invenire, quod evidentius approbare queat propiorem erga Christum conjunctionem. Cumque dixisset, « Christum induistis, » ne hoc quidem dicto contentus est, sed explanans illud, ultra talem conjunctionem progreditur, « Et omnes unus estis in Christo Jesu, » hoc est, eamdem formam, eumdem typum habetis omnes, videlicet Christi. Quid his verbis esse possit magis stupendum aut reverendum? Qui prius erat Ethnicus, aut Judæus, aut servus, nunc obambulat formam gestans non Angeli, neque Archangeli, sed universorum Domini in sese Christum repræsentans. « Quod si vos estis Christi, ergo Abrahæ se» men estis, ac secundum repromissionem hæredes[3]. » Vides ut quod antea dixerat, nunc demonstrat, videlicet de semine, quod Abrahæ et semini ejus benedictiones sint datæ?

[1] Galat. III, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 29.

CAPUT IV.

Dico autem, quanto tempore hæres parvulus est, nil differt a servo, cum sit dominus omnium. Sed sub tutoribus et procuratoribus est, usque ad tempus præfinitum a patre. Sic et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes[1].

I. Parvulum hic non ætate dicit, sed animo, significans quod Deus initio voluerit ista largiri : verum ubi vidit nos adhuc puerili esse affectu, passus est nos sub elementis mundi agere, hoc est, sub neomeniis et sabbatis. Nam hi dies nobis a lunæ solisque cursu redeunt. Proinde si nunc quoque vos sub legem redigunt, nihilò secius faciunt quam si vos tempore ætatis adultæ rursus ad relictum pueritiæ tempus traherent. Vides quanta res sit observatio dierum? Eum qui dominus est ac paterfamilias, et omnem potestatem habet, in famuli locum redigit. « At ubi » venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum » ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant » redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus[2]. » Duas hic causas refert ac beneficia assumptæ carnis, videlicet liberationem a malis, et bonorum subministrationem, quæ quidem nullus præstare poterat, nisi ipse solus. At quæ tandem erant illa? Liberari a maledicto legis, et adoptari in jus filiorum. Ait enim : « Ut eos qui sub lege erant re- » dimeret, et ut adoptionem filiorum reciperemus. » Pulchre dixit : « Reciperemus, » indicans esse debitum. Jam

[1] Galat. IV, 1-3. — [2] Ibid. 4, 5.

olim id repromisit Abrahæ, quemadmodum et ipse multis verbis declaravit his de rebus factas repromissiones. Et unde constat, inquies, nos factos esse filios Dei? Dixit modum unum, quia Christum induimus, qui est Filius. Dicit et alterum, quia spiritum adoptionis accepimus. « Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui » in corda vestra, clamantem : Abba Pater. Itaque jam non » es servus, sed filius. Quod si filius, ergo et hæres Dei » per Christum[1]. » Non enim potuissemus illum appellare Patrem, nisi prius facti fuissemus filii. Si igitur pro servis, liberos; pro parvulis, adultos; pro alienis, hæredes ac filios fecit gratia; annon absurdum, et admodum ingrati animi sit, hac omissa, redire ad ea quæ relicta sunt a tergo? « Sed tunc quidem ignorantes Deum, serviebatis » iis qui natura non sunt dii. Nunc autem cum cognoveri» tis Deum, imo potius cogniti sitis a Deo, quomodo de» nuo convertimini ad infirma et egena elementa, quibus denuo vultis servire[2]. » Hic ad eos qui ex Gentibus crediderant, orationem dirigens ait, quod res hujusmodi sit idololatria, qualis est dierum observandorum custodia, quodque nunc his gravius debetur supplicium. Ideo elementa vocavit, non natura deos, hæc ipsa persuadere cupiens, eosque in majorem impellere perturbationem. Hoc autem vult significare : Tunc quidem obtenebrati, et in errore versantes, humi trahebamini : nunc vero posteaquam novistis Deum, vel cogniti potius estis ab illo, qui fieri potest ut non vobis majus et acerbius supplicium accersatis, post tantam vobis impensam curam, in eumdem relapsis morbum? Neque enim vos labore vestro Deum invenistis, sed vos quidem in errore versabamini; ille vero vos ad se traxit. Porro elementa infirma vocat et egena, quod nullam vim habeant ad bona proposita. « Dies obser-

[1] Galat. IV, 6, 7. — [2] Ibid. 8, 9.

» vatis, et menses, et tempora, et annos[1]. » Ex his clarum est, quod non solum circumcisionem eis prædicaverant illi, verumetiam dies festos, et neomenias. « Timeo de » vobis, ne forte frustra laboraverim erga vos[2]. » Vides viscera apostolica? illi jactantur fluctibus, et hic tremit ac metuit : ideo vehementer illis incutiens pudorem, hoc ait, Laboravi erga vos : perinde quasi dixisset, Ne tantos meos sudores reddatis inanes. Cum autem dicit, Metuo, et addit, Ne forte : simul et metum illis injecit, et in bonam spem erexit. Non enim dixit : Frustra laboravi, sed, ne forte. Nondum, inquit, accidit naufragium, sed adhuc tempestatem hoc parturientem cerno : propterea metuo, non despero. Vobis enim in manu est totum hoc corrigere, et ad pristinam redire tranquillitatem. Deinde ea tempestate jactatis manum porrigens, se ipsum in medium profert dicens : « Estote sicut ego, quoniam ego sicut » vos[1]. » Hæc ad eos qui crediderant ex Judæis ; ideo semet in medium affert, hinc illis persuadere cupiens ut vetera relinquant. Nam etiamsi nullum alium haberetis pro exemplo, sufficiebat me tantum intueri, ut talem faciatis mutationem, facileque sumatis fiduciam. Ergo me intuemini. Nam et ego simili modo quondam fueram affectus, et quidem vehementer, et ardebam studio legis : attamen postea non veritus sum legem relinquere, nec ab illo vitæ instituto desciscere. Et hæc vos probe nostis, quomodo supra modum certarim pro retinendo judaïsmo, et quomodo postea majore studio eum reliquerim. Ac recte quidem illud posteriore posuit loco. Siquidem multi homines, etiamsi innumeras inveniant rationes easque justas, tamen ab eo quod est cognatum, magis attrahuntur : cumque viderint alium hæc agentem, facilius hærent iisdem. « Fratres, rogo vos, nihil me læsistis. » Vide ut

[1] Galat. IV, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12.

rursus honorifico nomine compellat illos, hoc ipsum autem gratiam commemorat. Postquam enim illos acriter perstrinxerat undique facta comparans, ostenderatque eos legem transgredi, atque omni ex parte in eos jacula torserat, rursus medicatur ac mitigat, lenioribus utens dictis. Quemadmodum qui perpetuo mitigat in medicando, remissum hominem facit : ita semper asperis uti sermonibus, magis exacerbat hominem ; ideo bonum est ubique moderatis uti. Vide igitur quomodo se purgat super iis quæ dixit, declarans se non sine causa infensum illis visum esse, sed curam illorum gerentem talia dixisse. Etenim postquam altiorem fecerat sectionem, deinceps hanc consolationem velut oleum infundit ; ac declarans non ab odio nec a simultate profecta esse quæ dicta sunt, commonefacit illos charitatis, quam illis exhibuerat : miscetque laudem excusationi.

II. Ideo dicit : « Rogo vos, nihil me læsistis, sed scitis » quod ob infirmitatem carnis meæ evangelizaverim vobis » prius, ac meam tentationem, quæ erat in carne mea, non » sprevistis[1]. » Verum illud nihil adhuc magni est, in nullo læsisse. Neque vulgaris sane homo eum qui non fecit injuriam lædere vellet, frustraque et sine causa molestus esse. Vos autem non solum non læsistis, verumetiam multam et inenarrabilem exhibuistis benevolentiam : ac fieri nequaquam possit, ut quibus tantæ curæ fuisset, hæc iis ex malevolentia loqueretur. Non igitur ob inimicitiam hæc loquor ; sed ex affectu ac sollicitudine : « Rogo vos, » nihil me læsistis. Nostis autem quod ob infirmitatem » carnis meæ evangelizaverim vobis. » Nihil illa beata anima mansuetius, nihil dulcius, nihil amantius. Proinde nec illa superiora ab impotente iracundia, animique commotione fuerant profecta, sed ex abundantia sollicitudinis.

[1] Galat. IV, 13, 14.

Et quid dico, non læsistis me? multam etiam ac sinceram sollicitudinem erga me exhibuistis. « Nostis enim, inquit, » quod ob infirmitatem carnis evangelizaverim vobis, et » tentationem, quæ erat in carne mea, non sprevistis neque » respuistis. » Quid tandem est quod dicit? Ejiciebar, inquit, flagellabar, innumeras mortes sustinebam prædicans vobis, ac ne sic quidem sprevistis me. Nam hoc innuit dicens: « Tentationem, quæ erat in carne mea, non sprevistis, neque respuistis. » Vides prudentiam spiritalem? In ipsa enim purgatione pudorem illis ingerit, ostendens quam multa pro illis passus fuerit. Attamen horum, inquit, nihil vobis fuit offendiculo, nec ob afflictiones et persecutiones meas aversati me fuistis. Hoc enim vocat infirmitatem ac tentationem. « Sed velut Angelum » Dei excepistis me. » Annon igitur absurdum sit, persecutionibus agitatum, exilio propulsum, velut Angelum Dei excipere, admonentem et hortantem ad utilia non recipere? «Quæ est igitur beatitudo vestra? Nam præbeo vobis » testimonium, quod si fieri potuisset oculos vestros eruisse» tis, mihique dedissetis. Itaque inimicus factus sum vobis, » vera loquendo vobis[1]. » Hic dubitat ac vehementer admiratur, cupitque ab ipsis mutationis causam discere. Quis enim, inquit, vos seduxit, ac persuasit, ut aliter sitis erga nos affecti? Nonne vos estis qui mihi inserviebatis, qui mei curam gerebatis, qui me oculis chariorem habebatis? Quid igitur accidit? unde inimicitia? unde suspicio? An quia vera locutus sum vobis? Atqui hac de causa par erat, ut me magis in honore haberetis, majoresque studio prosequeremini. Nunc autem inimicus factus sum, vera loquens vobis. Ego, inquit, aliam causam non novi, quam quod vera dixerim vobis. Et vide quanta humilitate sese excusat. Neque enim ex officiis quæ ipse in eos con-

[1] Galat. IV, 15, 16.

tulerat, sed ex iis quæ illi in ipsum præstiterant, ratiocinatur fieri non posse, ut hæc ex malevolentia dicantur. Non enim sic locutus est : Et quî fieri potest, ut qui vestri causa flagellabatur, ejiciebatur, innumera patiebatur mala, nunc vobis insidietur ? Sed de quibus gloriari poterant illi, ab iis argumenta colligit, dicens : Quomodo potest, qui a vobis sic honoratus est, qui ut Angelus exceptus est, contraria rependere ? « Æmulantur vos non bene, » sed excludere vos volunt, ut ipsos æmulemini [1]. » Est enim bona æmulatio cum quis sic æmulatur, ut virtutem imitetur. Est et mala æmulatio, cum quis ea facit, ut recte agentem depellat a virtute. Quod sane et isti nunc conantur, studentes vos a perfecta cognitione detrudere, et ad mutilatam ac spuriam deducere : non aliam ob causam, nisi ut ipsi quidem in loco magistrorum sedeant, vos autem, qui nunc estis illis sublimiores, in classe discipulorum collocent. Hoc enim declaravit dicens, ut ipsos æmulemini. Ego vero, inquit, contrarium opto, ut illos antecedatis, et perfectioribus exemplum efficiamini. Quod sane factum est cum apud vos essem : ideo subjunxit : « Bonum est æmulari in bono semper, et non so» lum cum adsum apud vos [2]. » Hic subnotat ipsius absentiam hujus mali fuisse causam, idque beatum esse, si discipuli non solum præsente magistro mentem quam oportet, obtineant, verumetiam absente. Cæterum quoniam illi nondum ad hoc perfectionis pervenerant, omnia facit, ut in hoc illos instruat. « Filioli mei quos iterum » parturio, donec Christus formetur in vobis [3]. » Vide commotum, vide turbatum. « Fratres mei, rogo vos, filioli » mei quos iterum parturio. » Matrem refert de liberis trepidantem. Donec formetur Christus in vobis. Vides paterna viscera ? vides anxietatem Apostolo dignam ? vides

[1] Galat. IV, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19.

qualem emittit ejulatum, multo tristiorem, quam solet esse parturientium? Corrupistis, inquit, imaginem, perdidistis cognationem, formam immutastis: opus est ut renascamini, utque refingamini. Et tamen filios voco fœtus abortivos. Verum hunc in modum non loquitur, sed aliter: parcit enim illis, nec vult ferire, nec vulnera vulneribus addere: at quemadmodum eruditi medici eos qui in longum incidunt morbum non protinus ac semel, sed ex intervallo curant, ne despondentes animum, pereant: sic et hic beatus. Nam et hi parturientis dolores hinc corporis sunt acriores, quo major erat affectus charitatis, et peccatum erat non vulgare.

III. Hoc enim semper dixi, nec dicere desinam, quod pusilla quæpiam trangressio rerum faciem et formam vitiavit. « Vellem esse præsens apud vos nunc, et mutare » vocem meam[1]. » Considera mihi sibi non temperantem, considera ferventem, considera non potentem talia ferre: talis nimirum res est charitas; non contentus est verbis, sed insuper quærit præsentiam. « Ut, inquit, immutem » vocem meam. » Hoc est, ut vertam eam in ploratum, ut moveam lacrymas, quo simul omnia ad lamenta pertraham. Per Epistolam enim non licebat ostendere lacrymas, neque gemitum. Et hinc ardet præsentiam desiderans. « Quoniam confundor in vobis. » Non enim, inquit, habeo quid dicam, quid cogitem. Unde hoc, ut qui prius cœlorum culmen ascenderatis partim ob pericula fidei causa tolerata, partim ob signa quæ per fidem edidistis, nunc adeo repente ad tantam vilitatem deducti sitis, ut ad circumcisionem et sabbata pertrahamini, et judaïzantibus adhæreatis? Ob id etiam initio dixerat: « Miror quod » tam cito transferimini[1]. » Et hic dixit: « Confundor in vo» bis, » perinde quasi dixisset: Quid dicam? quid loquar?

[1] Galat. IV, 20. — [1] Id. I, 6.

quid cogitabo ? perplexus sum ; unde et plorem necesse est : quod quidem in rebus perplexis faciunt etiam Prophetæ. Est autem hæc non levis curandi ratio, si non solum consulas, verumetiam lamenteris. Nam hoc et Milesiis loquens dicebat. « Triennium cum lacrymis admonere vos » non cessavi[1] : » Idem hic dicit, ut immutem vocem meam. Siquidem quoties rebus perplexis ac desperatis præter spem obortis victi sumus, deinceps ad lacrymas vertimur. Posteaquam igitur objurgarat acriter, et pudorem incusserat, ac rursus hæc mitigaverat, deinde ad lacrymas vertitur. Hæc autem comploratio non solum habet increpationem, verumetiam blandiloquium. Neque enim exasperat sicut castigatio : neque remissum facit, quemadmodum mitigatio, sed remedium est utrinque mixtum, multamque vim habet ad exhortandum. Posteaquam igitur deploravit, et eorum mentem emolliit, ac vehementius sibi conciliavit, denuo redit ad contentionem, majus proponens caput, et ostendens quod ipsa lex nolit se servari. Tum quidem ab Abraham sumptum exemplum adduxerat, nunc vero legem ipsam inducit admonentem ne servetur, sed ut ab ipsa jam secedant, quod erat vehementius. Itaque si legi parere vultis, inquit, discedite ab illa : nam hoc vult ipsa. Verum hoc pacto non loquitur, sed alia ratione idem agit, admiscens etiam historiam. « Dicite » mihi, qui sub lege vultis esse, legem non auditis[2] ? » Recte dixit, qui vultis. Neque enim hoc gerebatur, neque rerum series hoc postulabat, sed illorum intempestiva contentio. Legem autem hic vocat, librum conditi mundi, quod alias crebro facit, Vetus omne Testamentum sic appellans[3]. « Scriptum est enim, quod Abraham duos filios » habuit, unum ex ancilla, et alterum ex libera[4]. » Rursus ad Abraham revertitur, non eadem iterans, sed quoniam

[1] Act. xx, 31. — [2] Galat. iv, 21. — [3] Gen. xvi. — [4] Galat. iv, 22.

apud Judæos Patriarchæ nomen admodum erat celebre, declaratque, quod illinc figuræ ceperint initium, quodque ea quæ nunc fiunt, prius in illo fuerint depicta. Cumque prius demonstrasset Galatas esse filios Abrahæ, quoniam non ejusdem dignitatis erant Patriarchæ filii, quorum alter ex ancilla, alter ex libera susceptus erat, jam deinceps declarat eos non solum esse filios, sed eo modo filios, quo fuit ille liber ac nobilis. Tanta est fidei vis. « Sed is » quidem qui ex ancilla, secundum carnem natus est : qui » vero ex libera, secundum repromissionem[2]. » Quid est, secundum carnem? Quoniam dixerat quod fides nos jungit Abrahæ, idque videbatur audientibus esse incredibile, si qui ex illo nati non fuissent, eos vocaret filios illius, ostendit hoc quod videbatur incredibile, divinitus esse factum. Nam Isaac non secundum naturæ ordinem, neque secundum conjugiorum legem, neque secundum carnis vires natus, et filius et germanus filius fuit, ex aridis corporibus satus, et a vulva illa progressus. Neque enim caro conceptum, neque semen partum dedit. Siquidem vulva bis erat emortua, et propter ætatem, et propter sterilitatem, sed Dei sermo illum efformavit. In servo autem non itidem factum est, sed ille naturæ legibus, et conjugiorum more natus est. Attamen qui non erat secundum carnem natus, prælatus est ei qui secundum carnem natus fuerat. Itaque ne vos conturbet, quod secundum carnem nati non estis. Nam ob hoc ipsum maxime estis illius cognati vos, quod secundum carnem non estis. Quandoquidem secundum carnem esse natum, non solum non reddit honoratiores, verumetiam efficit minus honorabiles. Mirabilior enim magisque spiritualis est partus qui non est secundum carnem; idque patet ex iis qui cœlitus nati sunt. Natus est enim secundum carnem Ismaël, sed servus erat,

[1] Galat. IV, 21.

nec id solum, verumetiam ejectus est e patriis ædibus, Isaac vero per repromissionem natus, tanquam verus, ut erat, filius et ingenuus, omnium dominus fuit. « Quæ sunt » per allegoriam dicta [1]. » Præter usum autem figuram dixit allegoriam. Hoc autem vult significare. Hæc historia non hoc solum declarat quod apparet, verum et alia quædam prædicat, unde et allegoria dicta est. Quid autem prædicavit? Nihil aliud quam hæc omnia quæ nunc fiunt. « Hæc enim sunt duo testamenta, unum quidem a monte » Sina in servitutem generans, qui est Agar [2]. » Hæc sunt. Quænam? Matres puerorum illorum Sara et Agar. Duo vero testamenta quid sunt? duæ leges. Quoniam nomina fœminarum erant in historia, perseveravit Apostolus in appellatione generis, et ex ipsis nominibus multam ostendit consequentiam. Quomodo ex ipsis nominibus? « Agar » enim mons Sina est in Arabia [3]. » Agar dicta est ancilla. Mons autem Sina, ita sonat illius gentis lingua.

IV. Itaque omnes qui ex Veteri Testamento nati sunt, oportet servos esse. Nam mons ille, ubi Vetus Testamentum datum est, commune nomen habens cum ancilla, complectitur etiam Jerosolymam. Nam hoc est quod ait: « Qui conjunctus est ei quæ nunc est Jerusalem. » Hoc est, vicinus est, contiguus est. « Servit autem cum filiis suis. » Quid igitur ex hoc docet? Quod non solum illa fuit ancilla, ac servos genuit, verumetiam hæc, videlicet Testamentum, cujus figura fuit ancilla. Siquidem Jerosolyma finitima est monti cognomini ancillæ. In hoc autem monte etiam Testamentum est datum. Ubi ergo est figura Saræ? Audi. « Quæ autem sursum est Jerosolyma, libera est [4]. » Non igitur qui ex ea nascuntur, servi sunt. Inferioris igitur Jerosolymæ figura erat Agar, quod palam est ex monte ejus nominis: supernæ vero typus est Ecclesia. Attamen non

[1] Galat. IV, 24. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. 26.

est contentus figuris, verum et Esaïam adhibet testem iis quæ dicta sunt. Cum enim dixisset supernam illam Jerusalem esse matrem nostram, et hanc vocasset Ecclesiam, citat Prophetam ipsi suo calculo suffragantem[1] : « Exulta, » inquit, sterilis, quæ non paris; erumpe, et clama quæ non » parturis, quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ » habet virum[2]. » Quæ igitur antehac sterilis, et quæ deserta? Annon perspicuum est hanc esse Ecclesiam ex gentibus, quæ antehac Dei cognitione fuit privata? Quæ vero est illa quæ habet virum? Nonne liquet hanc esse Synagogam? Attamen hanc multitudine liberorum superavit sterilis, siquidem hæc unam duntaxat habebat gentem; sed Ecclesiæ filii, Græciam, Barbariam, terram, mare, denique orbem universum implent. Vides ut factis quidem Sara, verbis autem Propheta nobis futura subnotarint? Sed et illud considera: sterilem appellavit Esaïas, et hanc ostendit factam complurium liberorum matrem. Idem sub figura accidit in Sara. Nam et hæc cum esset sterilis, numerosæ sobolis mater est facta. Cæterum ne hæc quidem Paulo sufficiebant, verumetiam quomodo sterilis mater sit facta disquirit, ut hinc etiam ad veritatem accommodet figuram, ideoque subdit dicens : « Nos autem, fratres, secundum Isaac repro» missionis filii sumus[3]. » Non enim sterilis tantum erat Ecclesia, quemadmodum Sara, neque solum multorum liberorum mater facta est ut illa, sed et ita genuit, ut illa. Ut enim illam non natura, sed Dei repromissio fecit ma trem; nam qui dixit : « Secundum tempus hoc veniam, et » erit Saræ filius[4], » idem ingressus in uterum, infantem formavit; sic et nostra regeneratio, natura quidem nulla est; at verba Dei, quæ norunt fideles, in aquæ lavacro per sacerdotem pronuntiata, tanquam in utero quodam formant ac regenerant eum qui baptizatur. Proinde si sterilis filii,

[1] Isaï. LIV, 1. — [2] Galat. IV, 27. — [3] Ibid. 28. — [4] Gen. XVIII, 10.

et liberi sumus. Et quænam est ista libertas, dixerit aliquis, cum Judæi quidem constringerent ac flagellarent eos qui crediderant : illi vero qui putabantur esse liberi, persecutionibus affligerentur? Hæc enim accidebant cum arderet fidelium persecutio. Verum ne hoc vos perturbet, inquit, quandoquidem hoc quoque præcessit in figura. Nam et Isaac cum esset liber, a servo Ismaële persecutionem sustinuit, ideoque subjungit dicens : « Sed quemadmodum tunc » qui secundum carnem natus erat, persequebatur eum qui » natus erat secundum spiritum : ita et nunc. Sed quid » dicit Scriptura? Ejice filium ancillæ. Non enim erit hæres » filius ancillæ cum filio liberæ[1]. » Quid igitur? Hæccine consolatio est, demonstrasse liberos a servis persecutionem perpeti? nequaquam, inquit. Neque enim hic subsisto, sed audi quæ sequuntur, et tunc accipies consolationem, quæ sufficiat leniendis pusillanimorum persecutionibus. Quænam igitur sunt quæ sequuntur. « Ejice filium ancillæ. » Non enim erit hæres cum filio liberæ? » Vidisti-ne signa temporariæ tyrannidis, et intempestivæ arrogantiæ? Ejectus est e paternis facultatibus puer, fitque et exul et erro simul cum matre. Jam mihi considera quam sapienter ista dicta sint. Non enim dixit, persequebatur, et ideo tantum ejectus est, sed, ne fieret hæres. Neque enim ob temporariam persecutionem hanc de illo pœnam sumpsit. Nam id quidem leve erat, ac nihil ad eam rem, sed non permisit illum consortem fieri bonorum filio paratorum, significans quod etiam sublata persecutione, hoc illi ab initio prius signatum esset : quæ res non repetit initium a persecutione, sed a voluntate Dei. Nec dixit, « Non erit hæres filius Abrahæ : » sed, « Filius ancillæ, » a viliore genere illi cognomen addens. At Sara sterilis erat; nam et Ecclesia ex gentibus congregata talis erat. Vides in omnibus servari figu-

[1] Galat. IV, 29, 30.

ram? Sicut enim illa, cum per omnes pristinos ætatis annos non peperisset, in extrema senectute fit mater: ita et hæc, ubi venit plenitudo temporis, parit. Hoc autem et Prophetæ prædixerant dicentes: « Lætare sterilis quæ non paris, » erumpe et clama quæ non parturis: quoniam multi filii » desertæ, magis quam ejus quæ habet virum[1]. » Ecclesiam sic vocantes. Non enim noverat Deum; tamen ubi cognovit, vicit numerosæ sobolis Synagogam. « Itaque, fratres, » non sumus ancillæ filii, sed liberæ[2]. » Hæc omnia movet versatque, ostendere studens id quod factum est, non esse nuperum, neque recens, sed jam inde ab initio et ante multa sæcula præfiguratum. Annon igitur absurdum, ante tantum sæculorum selectos, ac libertatis consortes, ultro semetipsos in servitutis jugum tradere? Post hæc aliam addit causam quæ persuadeat eis ut in dogmatibus perseverent.

CAPUT V.

Libertate igitur, qua Christus vos liberavit, state[3].

I. Num vos ipsos liberastis, quandoquidem rursum ad priorem recurritis dominatum? Ipse est qui vos liberavit, alius est qui pretium dedit pro vobis. Vides quot modis illos abducat ab errore judaïco? Primum ostendens extremæ dementiæ esse, eos, qui pro servis facti fuerant liberi, pro liberis velle fieri servos. Deinde quod erga beneficum immemores et ingratos sese declaraturi sint, contemnentes eum qui liberavit, et amantes eum qui in servitutem pertraxit. Tertio loco, quod hoc esset impossibile. Lex enim jam non habebat dominium, cum alter nos omnes semel

[1] Isaï. LIV, 1. Luc. XXIII, 29. — [2] Galat. IV, 31. — [3] Id. V, 1.

ab illius dominatu redemerit. Cum vero dicit, State, fluctuationem subindicat. «Ac ne rursum jugo servitutis implicemini.» Nomine jugi, negotii molestiam illis significat: et cum ait, rursum, ingentem illorum indicat stupiditatem. Nam si non fuissetis hanc experti molestiam, non eratis perinde graviter incusandi. Verum si cum experimento cognitum habeatis quam grave sit hujus jugi pondus, post hæc denuo vos ipsos eidem submittitis, quam veniam mereri poteritis? «Ecce ego Paulus dico vobis, quod si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit[1].» Vide quam atroces minæ. Merito, quandoquidem et Angelos anathemati devovit. Quomodo autem Christus ipsis nihil proderit? Nam ipse hoc non probavit, sed pronuntiavit, quod deinceps personæ auctoritas satis esset pro quavis probatione. Et ideo occupavit dicere: Ecce ego Paulus dico vobis: quæ vox erat confidentis iis quibus loquebatur. Nos pro nostra virili ex nobis ipsis hoc addemus, demonstrabimusque quomodo circumciso nihil profuturus sit Christus. Qui circumciditur, tanquam legem metuens circumciditur; eam qui metuit, diffidit viribus gratiæ. Porro qui diffidit, nihil fructus capit ab ea qui diffidit. Rursus alio modo: Qui circumciditur, legem facit dominam; qui vero putat illam esse dominam, eamque ex majore parte transgreditur, ex minore servans, semetipsum subjicit maledicto. Qui vero se ipsum submittit maledicto, libertatem quæ est in fide repellens, quomodo potest esse salvus? Nam si dicere fas est quiddam incredibile, hic neque Christo, neque legi fidit, sed in medio consistit, et hinc et illinc volens lucrum facere, ideo nec hinc nec illinc lucrum accipiet. Deinde posteaquam dixisset quod nihil esset illis profuturus Christus, ænigmatice ac paucis probationem affert, ita loquens: «Testificor autem omni homini qui circumciditur, quod

[1] Galat. v, 2.

» debitor est totius legis implendæ[1]. » Etenim ne putares hæc inimico animo dici : Non vobis, inquit, solum dico; sed cuivis homini, quisquis circumciditur, quod debitor est totius legis implendæ. Legis enim præcepta inter se cohærent. Et ut qui ex libero descriptus est in servitutem, non amplius facit quæ vult, sed omnibus servitutis legibus obstrictus est; ita accidit in lege, ubi pusillam aliquam legis partem receperis, teque ipsum jugo submiseris, totum illius dominatum tibi accersisti. Idem fit in hæreditate mundana : qui nihil attigit, ab omnibus liberatus est negotiis quæ sequuntur defuncti hæreditatem. Quod si paulum aliquid attigerit, etiamsi non acceperit omnia, omnibus tamen sese obstrinxit, qui partem attigit. Idem accidit in lege, non ob hunc tantum quem dixi modum, verumetiam ob alium quemdam. Legis enim partes invicem cohærent. Circumsio, ut exempli causa dicam, immolationem pecudum habet annexam, ac dierum observationem : immolatio rursus, tum dici tum loci observationem habet annexam : locus innumerabiles purgationum ritus : purificationes examen quoddam observationum secum afferunt variarum. Non enim fas est impurum sacrificare, non sacra ingredi adyta, denique non aliud quidquam ejusmodi rerum agere. Quapropter per unicum præceptum multa lex attrahit. Itaque si circumcidaris, nisi circumcidaris octavo die : aut cum octavo quidem, sed non offertur sacrificium : aut cum sacrificium quidem offertur, sed non in loco præfinito : aut si in loco præfinito, non secundum legis præscripta ; aut si secundum legis præscripta, sed non purus : aut si purus, non conveniente ritu purificatus, cuncta illa pereunt. Proinde dicit : « Debitor est totius legis implendæ. » Quod si lex habet auctoritatem, noli partem implere, sed totam. Si non habet auctoritatem, ne partem quidem servare velis. « Evacuati

[1] Galat. v, 3.

»estis a Christo, quicumque in lege justificamini : a gratia »excidistis[1]. » Posteaquam argumentis rem probavit, deinceps pronuntiat, de extremo supplicio periculum esse. Cum enim is qui recurrit ad legem, nec hinc possit salutem consequi, et a gratia exciderit, quid demum nisi supplicium indeprecabile ; dum illa caret vigore, hæc vero non admittit hominem?

II. Posteaquam igitur illis hoc pacto metum auxit, ac mentem illorum perturbavit , postquam ostendit totum naufragium quod perpessuri sunt , e propinquo patefacit illis gratiæ portum ; id quod ubique facit , facillimam simul et tutissimam demonstrans illinc esse salutem. Ideo subdit dicens : « Nos enim per fidem in spiritu , justitiæ » spem accepimus[2]. » Nihil, inquit, opus habemus illis legalibus. Sufficit enim fides ad hoc , ut donet nobis spiritum , et per hunc justitiam , multaque insuper et magna bona. « In Christo enim Jesu neque circumcisio quidquam » valet, neque præputium , sed fides quæ per dilectionem »operatur[3]. » Vides ut eos jam majore cum libertate aggreditur? Qui enim Christum induit, ne, inquit, talium sit curiosus. Atqui dixerat noxiam esse circumcisionem ; quomodo igitur eam facit indifferentem ? facit in iis, qui jam ante fidem eam habuerant, non in iis qui post fidem circumcidebantur. Vide vero quo illam dejecerit , collocans eam cum præputio. Quod enim eorum facit discrimen, fides est. Quemadmodum igitur si qui athletas deligit, sive naso adunco, sive simo, sive nigros, sive candidos eligat, nihil refert ad probationem, sed illud unum spectandum est , ut validi doctique sint : ita qui ascribendus est in Novum Testamentum, huic nihil nocent hæc omnia corporalia , si absint , quemadmodum neque juvant si adsint. Quid autem est, « Quæ per dilectionem operatur ? »

[1] Galat. v, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6.

Hic illis ingentem inflixit plagam, significans hanc subreptionem inde natam, quod charitas erga Christum in eis non egerit radices. Non enim credere solum est quod quæritur, verumetiam in charitate perseverandum est; ac si dixisset : Si dilexissetis Christum, sicut oportuit, nequaquam confugissetis ad servitutem : nequaquam eum qui vos redemit, deseruissetis : non reliquissetis, nec contumelia affecissetis eum qui vos in libertatem asseruit. Subindicat autem et illos qui Galatis insidiabantur, significans quod si illi quoque charitatem habuissent erga Galatas, non ista facere sustinuissent. Vult autem hoc verbo vitam illorum corrigere : « Currebatis bene, quis vos » impedivit[1] ? » Non hoc interrogantis est, sed deplorantis et anxii. Quomodo tantus cursus interruptus est ? Quis est qui tantum potuit ? Qui omnibus quidem superiores, et in magistrorum eratis ordine, ne in discipulorum quidem classe mansistis. Quid accidit ? quis tantum valuit ? Hæc sunt exclamantis ac lamentantis, sicut et antea dicebat : Quis vos fascinavit ? « Persuasio non est ex eo qui » vocavit vos[2]. » Non in hoc vos vocavit, ut ad istum vacillaretis modum. Non hanc legem vobis præscripsit, ut judaïzaretis. Deinde ne quis diceret : Quid rem verbis attollis, et oratione reddis atrocem ? unicum tantum legis præceptum servavimus, et tantos cies tumultus ? Audi quomodo terrorem illis incutit, non ex præsentibus, sed ex futuris, loquens hunc in modum : « Exiguum fermen- » tum totam massam corrumpit[3]. » Sic et vos, inquit, hoc exiguum malum si non corrigatur, poterit in perfectum judaismum pertrahere, sicut fermentum conspersionem. « Ego confido de vobis in Christo, quod nihil aliud sen- » tietis[4]. » Non dixit, Non sentitis : sed, Non sentietis, hoc est, corrigemini. Unde hoc nosti ? Non dixit, scio : sed,

1 Galat. v, 7. — 2 Ibid. 8. — 3 Ibid. 9. — 4 Ibid. 10.

confido. Confido, inquit, Deo, et illius opem invoco ad vestri correctionem. Confido. Nec simpliciter dixit, Confido de vobis, sed adjecit, in Christo. Ubique enim laudi miscet accusationem. Quasi dixisset : Novi meos discipulos, novi quam sitis correctu faciles. Confido partim ob Christum, qui non patitur quidlibet etiam perire, partim propter vos, qui cito potestis revocare vos ipsos. Simul autem et adhortatur, ut ipsi etiam studium adhibeant : tanquam non possint a Deo consequi, nisi pariter quod in ipsis situm erat, adhibeant. « Qui autem conturbat vos, » portabit judicium suum, quisquis fuerit. » Utrinque excitat illos, tum ex eo quod illis addidit fiduciam, tum ex eo quod pseudo-apostolos execratur, aut de illis prophetiam emittit. Tu vero jam illud mihi considera, ut nusquam nomen edidit insidiantium, ne fierent impudentiores. Quod autem dicit, illud est : Non quia vos nihil aliud sentietis, ideo seductionis auctores liberati sunt a supplicio, sed dabunt pœnas. Non enim par est, ut aliorum probitas aliorum malitiam sublevet. Hoc autem facit, ne et alios rursus invadant. Nec simpliciter dixit : Qui conturbat, sed exaggeravit sermonem, dicens : « Quisquis fuerit. Ego au- » tem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid » etiamnum persecutionem patior[1] ? » Quoniam traducebatur Apostolus hoc nomine, quod ubique judaïzaret, ficteque prædicaret : vide quam pure semet explicet a suspicione, ipsos appellans testes. Nam vos quoque scitis, inquit, istam fuisse persecutionum mearum causam, quod a lege jubeam desciscere. Itaque si circumcisionem prædico, cur persecutionem patior ? Neque enim aliud crimen mihi possunt intendere qui ex Judæis sunt, præterquam hoc solum. Nam si concessissem ut servatis majorum ritibus crederent, mihi non fuissent insidiati, nec ii qui cre-

[1] Galat. v, 11.

diderunt, nec ii qui non crediderunt : cum nihil ex ipsorum institutis labefactaretur. Quid igitur ? Annon prædicavit circumcisionem ? Annon circumcidit Timotheum ? Circumcidit quidem.

III. Quomodo ergo dicit : Non prædico ? Et hic ejus disce accurationem. Non enim dixit, Non facio circumcisionem, sed, non prædico : hoc est, non ita jubeo credere. Etenim ne hinc caperes dogmatum confirmationem, circumcidi quidem, sed non prædicavi circumcisionem. « Ergo evacuatum est scandalum crucis. » Hoc est, obstaculum impedimentumque sublatum est, si verum est quod dicitis. Neque enim perinde crux erat offendiculo Judæis, ut quod non pareremus patriis legibus. Etenim cum Stephanum perduxissent in consilium, non dixerunt : Hic est qui crucifixum adorat : sed « Loquitur, inquiunt, » contra legem et locum sanctum[1]. » Idem crimen Christo impegerant, quod legem solveret[2]. Propterea Paulus ait : Si concessa est circumcisio, soluta est quam habent adversum nos contentio : nulla jam inimicitia manet adversus crucem et prædicationem. Quod si quotidie cædem exercent contra nos, quomodo hoc intendunt nobis crimen ? Me quidem propter hoc adorti sunt, quod incircumcisum induxissem in templum. An igitur adeo stultus sum, inquit, ut cum permiserim circumcisionem, frustra et incassum tantum in me receperim mali, ut tantum offendiculum ponerem cruci ? Videtis enim, quod nullam ob causam æque nobis sunt hostes, atque ob circumcisionem. Num igitur adeo vecors eram, ut pro re nihili et ipse affligerer, et aliis essem offendiculo ? Porro crucis offendiculum vocavit, eo quod etiam sermo crucis hoc imperabat, idque potissimum erat quod offendebat Judæos, et vetabat ne crucem reciperent, videlicet quod juberen-

[1] Act. VI, 13. — [2] Joan. V.

tur a majorum institutis discedere. « Utinam et conci-
» dantur, qui vos conturbant[1]. » Vide quam hic est amarulentus in eos qui Galatas seduxerant. In initio torquebat accusationem in seductos, semel atque iterum eos appellans stultos : verum ubi illos recte castigavit correxitque, deinceps in seductores fertur. Oportet autem vos et hanc Apostoli sapientiam perspicere, quomodo hos tanquam proprios filios, et tanquam correctionis capaces admonet, et ad mentem revocat : eos vero, qui seduxerant, velut alienos et insanabili morbo laborantes resecat, partim cum ita dicit : Portabit judicium suum quisquis fuerit : partim cum imprecans ait : Utinam et abscindantur, qui vos conturbant. Ac recte dixit ἀναστατοῦντες, hoc est, depellentes. Compulerant enim eos, ut propria patria, ut libertate, ut cœlesti cognatione relicta, alienam ac peregrinam requirerent, ut jam ab illa superna liberaque Jerosolyma exules, cogantur velut captivi, solumque vertere jussi, incertis vagari sedibus. Quapropter illis imprecatur. Quod autem dicit, hoc est : Nulla est mihi cura de illis. « Hære-
» ticum enim, inquit, hominem post unam et alteram ad-
» monitionem devita[1]. » Si volunt, non solum circumcidantur, verumetiam exsecentur. Ubi nunc sunt, qui se ipsos audent evirare (3), simul et apostolicam imprecationem sibi accersentes, et Dei opificium accusantes, et a Manichæis stantes? Nam illi quidem aiunt corpus insidiosum esse, malæque materiæ; hi vero factis suis, crudelibus illis opinionibus præbent ansam, dum membrum amputant velut insidians et inimicum. Itaque multo magis oportebat excæcare oculos; per oculos enim in animam descendit concupiscentia. Verum nec oculus, nec ullum aliud membrum est in culpa, sed sola prava animi affectio. Quod si non sustines, cur non et linguam ob blas-

[1] Galat. v, 12. — Tit. III, 10.

phemias? cur non et manus ob rapinas? cur non et pedes ad malitiam currentes? denique cur non totum resecas corpus? Nam et aures delinitæ tibia frequenter effœminarunt animam : et nares accepto suavi odore imposuerunt menti, et ad voluptatem lympharunt. Itaque exsecemus omnia, et aures, et manus, et nares. Verum hæc extremæ sunt impietatis, ac satanici furoris. Tantum oportet corrigere inconditum mentis impetum. Isti vero sua resecant membra. Ita malus dæmon perinde quasi erraverit opifex, persuasit ut instrumenta perderent, semper gaudens cædibus. Qui fit igitur, dicet aliquis, ut saginato corpore effervescat concupiscentia? Ecce rursus est animi delictum. Nam saginare carnem, non est carnis, sed animi. Nam si vellet extenuare, habet idem omnem potestatem. At tu perinde facis, quasi si quis videns aliquem accendentem ignem, ac lignis impositis domum incendere, omisso eo qui fecit incendium, flammam accuset, quæ correptis multis lignis in altum se sustulerit. Atqui culpa non est ignis, sed ejus qui ignem accendit. Hic enim ad parandos cibos, ad præbendam lucem, adque alia id genus ministeria datus est, non ad conflagrationem ædium. Quemadmodum et concupiscentia ad liberorum procreationem vitæque conservationem data est, non ad adulterium, scortationes ac lascivias; ut pater fieres, non ut adulter : ut legitime verseris cum uxore, non ut contra fas eam corrumpas : ut relinquas tuum semen, non ut alienum vities. Siquidem adulterium non est naturalis appetitus, sed contumeliæ præter naturam. Siquidem appetitus ille tantum desiderat mixturam, non talem mixturam.

IV. Hæc autem mihi non temere dicta nunc sunt, sed præludimus ad disputationes quasdam, ac ceu velitamur in eos qui dicunt Dei opificium esse malum : omissa animæ

socordia adversus corpus insanientes, carnemque nostram calumniantes, de quibus et Paulus deinceps disserit, non carnem incusans, sed diabolicas cogitationes. « Vos autem, » fratres, in libertate vocati estis, tantum-ne libertatem in » occasionem carni [1]. » Hic jam videtur exspatiari in sermonem moralem. Accidit autem illi quiddam novum quodque in nulla cæterarum Epistolarum accidit. Cum enim omnes in duas partes solitus sit partiri, sic ut primum de dogmatibus, in fine de moribus disserat : hic posteaquam incidit in sermonem de moribus, rursum admiscet disputationem de dogmatibus. Nam hic sermo vicissim hæret illi in pugna adversus Manichæos. Sed quid est : « Tantum-ne li» bertatem in occasionem carni ? » Liberavit, inquit, nos Christus a jugo servitutis, liberum nobis esse voluit facere quidquid volumus, non ut hac potestate ad malitiam abutamur, sed ut majoris præmii sumamus occasionem, ad altiorem philosophiam progressi. Posteaquam enim passim legem appellat jugum servitutis, et gratiam liberationem a maledicto : ne quis suspicaretur ipsum ideo revocare homines a lege, quod liceret ex lege agere vitam, corrigit eam suspicionem, dicens : Non ut illegitima fiat vitæ ratio, sed ut legem transcendat philosophia. Soluta sunt enim legis vincula : atque hæc ego dico, non ut dejiciamur, sed ut erigamur ad altiora. Etenim tam is qui scortatur, quam is qui in virginitate perseverat, legis terminos excessit : verum non eodem modo, sed hic quidem in deteriora prolapsus, ille vero ad meliora provectus, sic ut alter prætergressus sit legem, alter supergressus. Hoc itaque dicit Paulus, Christus jugum vobis relaxavit, non ut exiliatis, aut calcitretis, sed ut absque jugo composite incedatis. Post hæc ostendit modum, quo hæc facile queant corrigi. Quis igitur modus? « Per charitatem, inquit, invicem vobis

[1] Galat. v, 13.

» servite. » rursus hic subindicat ambitionem, seditionem, dominandi studium, et insolentiam hujus erroris illis fuisse causam : quippe hæreseωn mater, est principatus cupiditas. Etenim cum dicit : « Servite vobis invicem, » ostendit hoc mali ex arrogantia fastuque cœpisse exordium. Ideoque malo congruens admovet remedium : Quoniam, inquit, dum alius alii vultis dominari, dissecti fuistis, servite vobis invicem : sic enim denuo in unum redigemini. At peccatum quidem non explicat aperte, sed aperte refert emendationis modum, ut hinc etiam illud cognoscerent, perinde ac si quis lascivienti non dicat quidem quod lasciviat, tamen frequenter hortetur ad pudicitiam. Nam qui proximum sicut oportet diligit, non gravatur illi servire submissius quam quisquam servus. Quemadmodum enim ignis admotus ceræ, facile mollit eam : sic et amoris calor omnem fastum et arrogantiam vehementius quam ignis solvit. Ideo non simpliciter dixit : Diligite invicem, sed, Servite, intensam ac vehementem declarans amicitem. Etenim cum legis jugum detraxisset, ne subsilirent, aliud illis imponit jugum, nimirum charitatis, illo quidem validius, sed multo levius, ac jucundius. Deinde quid boni præstet charitas, ostendit dicens : « Tota enim lex in uno » verbo impletur, videlicet in hoc : Diliges proximum tuum » ut te ipsum[1]. » Quoniam legem susquedeque versabant[2], si vis, inquit, illam implere, ne circumcidaris. Non enim circumcisione, sed dilectione impletur. Vide ut doloris sui non obliviscitur, sed id quod dolet, identidem attingit, etiam egressus in moralem sermonem. « Quod si invicem » mordetis et comeditis, videte ne a vobis invicem consu» mamini[3]. » Non pronuntiat, ne gravet illos, noverat tamen id fieri : verum hoc ambigue profert. Non enim dixit, Quoniam vos invicem mordetis, et quod sequitur consimili

[1] Galat. v, 14, et Levit. xix. — [2] Matth. xxii. — [3] Galat. v, 15.

modo. Nec enim illic rursum pronuntiat : Ne a vobis invicem consumamini. Qui sermo est metuentis et consulentis ut caveant, non condemnantis. Ac dictionibus per emphasim est usus. Non enim tantum dixit : Mordetis, quod sane est commoti : sed addidit : Et comeditis, quod est in malitia perseverantis. Nam qui mordet quod appetebat, iram explevit : cæterum qui devorat, extremæ feritatis et immanitatis specimen dedit. Morsus autem ac devorationes non corporales dicit, sed eas quæ sunt his multo crudeliores. Non enim qui carnem gustavit humanam, tantum mali dedit, quantum is qui morsum fixit in animum. Siquidem quanto corpore præstantior est anima, tanto gravius est hanc læsisse. « Videte, inquit, ne a vobis invicem » consumamini. » Quoniam qui lædunt et insidiantur velut alios consumpturi, hoc animo veniunt : ideo dicit : Videte ne res in vos revolvatur. Nam seditio et contentio corruptionem et consumptionem affert, tum iis qui recipiunt ea, tum iis qui invehunt, ac magis exedet omnia quam tinea. « Dico autem : Spiritu ambulate, et concupiscentiam car» nis non perficietis [1]. »

V. Ecce alteram indicat viam, quæ virtutem reddit facilem, ac præstat ea quæ dicta sunt, viam quæ gignit charitatem, quæque stricta redditur a charitate. Nihil enim, nihil, inquam, sic charitatem inserit nobis, ut si simus spirituales, nec alia res æque persuadet spiritui, ut apud nos maneat atque vis charitatis. Ideoque dicit : « Spiritu ambu» late, et carnis concupiscentiam non perficietis. » Quoniam expresserat, quæ res gigneret morbum, et remedium aperit quod affert sanitatem. Quod autem est illud, et quæ vis est tam recte dictorum, quam vivere spiritu? Ideo dicit : « Spiritu ambulate, et desideria carnis ne perficiatis : » Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem

[1] Galat. v, 16.

» adversus carnem : hæc enim sibi invicem adversantur, » ut non quæcumque volueritis, ea faciatis [1]. » Hic quidam adoriuntur nos dicentes quod Apostolus hominem in duo dissecuerit, inducens eum velut ex contrariis naturis compositum, dum ostendit pugnam esse corpori adversus animam. Verum hæc non ita se habent, non ita se habent, inquam. Neque enim hic carnem appellat corpus. Alioqui si hoc sentiret, quomodo consentaneum sit quod mox dicitur, « Concupiscit enim, inquiens, adversus spiritum? » Atqui corpus non est de eorum numero quæ movent, sed quæ moventur : non de eorum numero quæ agunt, sed de eorum quæ aguntur. Quomodo igitur concupiscit, quandoquidem concupiscentia non carnis est, sed animi? Siquidem alibi dicit : « Concupiscit anima mea [2]. » Et, » Quid desiderat anima tua [3] ? et faciam tibi. » Et, « Ne am» bules secundum desiderium animæ tuæ. » Ac rursus, « Sic desiderat anima mea [4]. » Quomodo igitur Paulus dicit : « Caro concupiscit adversus spiritum? » Solet appellare carnem, non corporis naturam, sed pravam voluntatem : veluti cum dicit : « Vos non estis in carne, sed in » spiritu. » Et rursum, « Qui vero in carne sunt, Deo pla» cere non possunt [5]. » Quid igitur? Tollenda est caro? Ipse vero qui hæc dicebat, annon carne circumdatus erat? Non carnis sunt ista, sed diaboli dogmata. « Ille enim ho» micida erat ab initio [6]. » Quid igitur dicit? Carnem hic appellat cogitationem terrestrem, socordem et ignavam. Hæc enim non corporis est accusatio, sed animæ negligentis crimen : siquidem hujus instrumentum est caro. Instrumentum autem nullus aversatur oditve, sed eum potius qui organum male tractat. Neque enim ferrum, sed homicidam et odimus et punimus. Atqui dixerit aliquis, hoc

[1] Galat. v, 17. — [2] Psal. LXXXIII, 2. — [3] Id. CXVIII, 20. — [4] Id. XLI, 2. — [5] Rom. VIII, 8. 9. — [6] Joan. VIII, 44.

ipsum est accusare corpus, animi peccata carnis appellare vocabulo. Ego vero fateor quidem anima inferiorem esse carnem, et hanc quoque pulchram esse : quod enim pulchro inferius est, ipsum quoque bonum est. Malum autem non est minus bono, sed contrarium At tu si demonstrare potes malitiam e corpore proficisci, accusa carnem. Quod si ex appellatione conaris struere calumniam, tempus tibi est ut simul accuses et animam : quandoquidem et animalis homo dicitur, qui veritate privatus est. Et spiritus malitiæ dicuntur dæmonum multitudo. Rursus carnis vocabulo Scriptura solet appellare mysteria, totam Ecclesiam dicens Christi esse corpus [1]. Quod si vis etiam officia cernere, quæ per carnem præstantur, imaginare sensus extinctos esse, et videbis animam omni cognitione destitutam, neque quidquam eorum quæ nunc novit, nosse. Etenim si potentia Dei dum ex opificio mundi per res conditas intelligitur, conspiciatur, quomodo videre poterimus absque oculis? et si fides ex auditu est, quomodo sine auribus audiemus? Prædicare vero et circumcursare, linguæ pedumque constat adminiculo. « Quomodo enim, » inquit, prædicabunt, nisi mittantur [2]? » Et scribendi munus peragitur manibus. Vides ut innumerabilium causa bonorum est carnis ministerium? Cæterum cum dicit : « Caro concupiscit adversus spiritum, » de duplici loquitur cognitione, quarum altera alteri adversatur, videlicet virtutis et malitiæ, non de anima et corpore. Nam si hæc sibi invicem adversarentur, se ipsa tollerent, non aliter quam ignem aqua, tenebræ lucem. Sin corporis curam agit anima, multaque sollicitudine illi prospicit, innumeraque patitur ne deserat illud : cum vi abrumpitur, obsistit ; ac vicissim corpus animæ subvertit, multarumque rerum ipsi cognitionem affert et ad illius operationem

[1] Coloss. I, 18. — [2] Rom. X, 15.

compositum est : qui possunt hæc esse contraria, et inter sesc pugnantia? Nam ego non solum non contraria, verumetiam magnopere concordantia, seque vicissim tuentia video ex ipsis factis. Non igitur de his loquitur, quod sibi invicem adversentur, sed malarum ac bonarum cogitationum pugnam proponit. Velle enim et non velle animæ est. Ideo dicit : « Hæc autem sibi adversantur, » ne sineres animam pergere in suis pravis affectibus. Siquidem hæc locutus est Apostolus ceu pædagogus quispiam ac præceptor terrorem incutiens. « Quod si spiritu ducimini, non » estis sub lege [1]. »

VI. Quænam est hæc consequentia? Maxima quidem et evidens. Etenim qui spiritum, ut oportet, habet, per hunc extinguit omnem pravam concupiscentiam. Porro qui liberatus est ab iis, non eget legis auxilio, sed multo factus est præceptis illis sublimior. Nam qui non irascitur, quid opus habet ut audiat : « Non occides? » qui non intuetur intemperantibus oculis, quid opus habet eo qui doceat non esse mœchandum? Quis enim illi verba facit de fructu malitiæ, qui radicem malitiæ jam evulsit? Radix enim homicidii, ira : et adulterii radix, curiosus oculorum obtutus. Eapropter dicit : « Si spiritu ducimini, non estis sub lege. » Hic autem mihi videtur magnas etiam et admirandas legis laudes retulisse. Quod si loco spiritus lex erat secundum vires suas, priusquam spiritus adveniret, non tamen ideo oportet in pædagogo manere. Tunc quidem merito sub lege eramus, ut metu castigaremus concupiscentias, cum nondum spiritus advenisset. Nunc vero posteaquam data est gratia, quæ non solum jubet ab illis abstinere, verum et illas marcidas reddens, ad altiora provehit, et ad perfectiorem vitæ rationem adducit, quid opus est lege? Etenim qui ex sese in magnis suo fungitur officio, huic quid

[1] Galat. v, 18.

opus pædagogo? Neque enim qui philosophus est, opus habet grammatico. Cur igitur vos ipsos redditis viliores? Cum prius vos exhibueritis spiritui, nunc assidetis legi. « Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, » adulterium, immundities, lascivia, veneficium, simulacrorum cultus, inimicitiæ, contentio, æmulationes, iræ, » concertationes, seditiones, hæreses, invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, et iis similia, quæ prædico vobis, » quemadmodum et prædixi, quod qui talia faciunt, non » erunt hæredes regni Dei[1]. » Hic jam mihi dicito tu qui carnis accusator es, et arbitraris hæc ob simultatem et discordiam esse dicta. Sit adulterium, et scortatio carnis, secundum vestram opinionem : inimicitiæ, contentio, æmulationes, concertationes, hæreses, et veneficia. Nam hæc tantummodo sunt corruptæ voluntatis, nimirum ut cætera : quomodo igitur erunt carnis? Vides igitur, quod hic non loquitur de carne; sed de terrestri cogitatione quæ humi serpit? ideo terrorem ingerit, dicens : Qui talia faciunt, regni Dei non erunt hæredes. Quod si hæc essent naturæ malæ, non voluntatis pravæ, superflue dixisset, faciunt : sed, patiuntur. Cur etiam a regno cœlorum excidunt? Neque enim ad ea quæ sunt naturæ, sed ad ea quæ sunt voluntatis, pertinent vel coronæ vel supplicia. Quapropter etiam hæc minatur Paulus. « Fructus autem spi» ritus, charitas, gaudium, pax[2]. » Non dixit : Opus spiritus : sed, fructus. Num igitur anima supervacanea est? Nam si de carne et spiritu verba fiunt, ubi anima? Num de inanimis loquitur? Siquidem ubi quæ mala sunt, carnis sunt : quæ bona, spiritus, supervacanea est anima. Nequaquam. Nam hujus est temperatura affectuum, et ad hanc pertinet. Ipsa in medio sita inter virtutem et vitium, si ad id quod oportet utitur corpore, reddit illud spirituale : sin

[1] Galat. v, 19-21. — [2] Ibid. 22.

recedit a spiritu, si se ipsam præbet malis cupiditatibus, reddit illud magis terrenum. Vides eum non loqui de substantia carnis, sed de mala et non mala voluntate. Cur autem vocat fructum spiritus? Quoniam mala opera ex nobis solis oriuntur, unde et opera vocat. Bona vero non tantum egent nostra cura, verum opus habent divina benignitate. Deinde hæc narraturus prius radicem bonorum proponit, ita dicens: « Charitas, gaudium, pax, lenitas, » benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Ad» versus res hujusmodi non est lex [1]. » Quid enim aliquis præcipiat illi qui omnia in se habeat, etiam perfectam philosophiæ magistram charitatem? Quemadmodum enim equi freno morigeri, omniaque ex sese facientes, non opus habent scutica: sic et anima quæ impulsu spiritus recta facit, non eget admonitrice lege. Cæterum hic quoque legem valde mirabiliter dejecit, non ut malam, sed ut inferiorem philosophia, quam dat spiritus. « Qui vero sunt » Christi, carnem crucifixerunt cum vitiis et concupiscen» tiis [2]. » Etenim ne dicerent: Et quis est istiusmodi? ex factis ostendit qui sint qui talia præstant, rursus hic carnem appellans malefacta. Non enim sane carnem sustulerant; alioqui quomodo viverent? Nam quod crucifixum est, mortuum est et inefficax; sed perfectam indicat philosophiam. Siquidem concupiscentiæ etsi obturbant, incassum furunt. Quoniam igitur tanta vis est spiritus, illi vivamus, illo contenti simus. Et hoc declarans subdit: « Vivamus » ergo spiritu, spiritu et ambulemus [3]; » secundum illius leges vitam instituentes, hoc enim significat illud, « Ambulemus, » hoc est, contenti simus spiritus vi, neque requiramus legis accessionem. Mox ostendens eos qui circumcisionem inducebant, id ambitionis gratia facere, ait: « Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, quæ est causa om-

[1] Galat. v, 23. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 25.

» nium malorum, nos invicem provocantes, invicem invi» dentes[1]. » Siquidem ex inanis gloriæ studio nascitur invidia, rursus ex invidia hæc innumera mala.

CAPUT VI.

Fratres, etiamsi præventus fuerit homo[2].

I. Quoniam increpationis obtentu ulciscebantur suas cupiditates, videbanturque id facere propter delicta corrigenda, cum revera studerent suam dominandi cupiditatem stabilire, ait : « Fratres, si etiam præventus fuerit. » Non dicit : Si fecerit : sed, si præventus fuerit, hoc est, si abreptus fuerit. « Vos qui spirituales estis, instaurate talem. Non dixit : Punite, aut condemnate : sed, « Instaurate, » hoc est, corrigite. Ne hic quidem constitit, verum ut ostenderet eos admodum mites esse oportere erga eos qui supplantentur, ita subjecit : « In spiritu mansuetudinis. » Non dixit : In mansuetudine, sed, « In spiritu mansuetudinis, » declarans hæc etiam spiritui placere, quippe cum hoc ipsum, posse cum humanitate corrigere peccantes, doni sit spiritualis. Deinde ne qui corrigit alterum, efferatur animo, ipsum quoque eidem timori subjecit, ita loquens : « Considerans te ipsum, ne et tu tenteris, » Quemadmodum enim divites sportulas mittunt egentibus, quo, si quando et ipsi in egestatem inciderint, eadem ab aliis consequantur : sic et nobis est faciendum. Ideo causam necessariam memorat, ita loquens : « Considerans te ipsum,

[1] Galat. v, 26. — [2] Id. vi, 1.

» ne et tu tenteris. » Excusatque eum qui peccavit : primum ita dicens : Quamvis præventus fuerit. Deinde infirmitatis nomen ponit. Postea dicit : Ne et tu tenteris ; dæmonis incursionem accusans magis quam animi negligentiam. « Alii aliorum onera invicem portate[1]. » Quoniam fieri non potest, ut homo vivat absque defectu, admonet ne rigidi sint expensores alienorum delictorum, sed tolerent etiam proximorum defectus, ut et ipsorum delicta tolerentur ab aliis. Sicut enim in structura domus non omnes lapides eumdem habent locum, sed hic quidem in angulum est accommodus, ad fundamenta non item : ille contra, ad fundamenta commodus est, non item ad angulum : itidem sane est in corpore Ecclesiæ. Quin et in nostra carne licet idem cernere, attamen aliud membrum ab alio toleratur, nec ab omnibus omnia requirimus. Nam ex communi facta collectio, et corpus, et ædificium constituit. « Et sic adim» plete legem Christi. » Non dixit : Implete : sed, « Adim» plete, » hoc est, simul omnes implete, vos invicem ferendo. Exempli causa, ille est iracundus, tu somnolentus. Tolera igitur illius acrem impetum, ut vicissim ille tuam ferat segnitiem : ita fiet, ut nec ille peccet, dum abs te toleratur : neque tu, dum in iis, in quibus molestus es, sustineris a fratre tuo. Ad hunc autem modum vobis invicem, ubi lapsus imminet periculum, manum porrigentes, mutuis officiis implete legem, sic ut unusquisque quod proximo deest, sua tolerantia suppleat. Porro nisi sic egeritis, sed quisque proximi vitam velit excutere, nunquam inter vos fiet quidquam eorum quæ fieri decet. Ut enim in corpore si quis ab omnibus membris eumdem postulet usum, nunquam constiterit corpus ; sic et inter fratres grave bellum erit, si ab omnibus omnia requirimus. « Etenim si quis videtur aliquid esse, cum nihil sit, se ipsum

[1] Galat. VI, 2.

» decipit[1]. » Hic rursus arrogantiam specta. Qui sibi videtur esse aliquid, nihil est, primum suæ vilitatis argumentum edens, talem morum levitatem. « Sed suum opus pro» bet unusquisque[2]. » Hic ostendit quod oporteat nos vitæ nostræ expensores esse, nec leviter, sed exacta cura probare quæ a nobis gesta sunt : videlicet, fecisti boni quidpiam? considera ne forte propter inanem gloriam, ne propter necessitatem, ne in odium, ne per simulationem, ne ob aliam aliquam causam humanam. Sicut enim aurum videtur quidem esse splendidum priusquam mittatur in fornacem; verum ubi traditum fuerit igni, tum vero certo dignoscitur, eo quod adulterinum est, ab eo quod est sincerum, separato : sic et nostra opera ubi diligenter examinaverimus, tum evidenter retegentur, videbimusque nos ipsos multis criminibus obnoxios esse. « Et tunc in se ipso » tantum gloriam habebit, et non in altero. » Hæc dicit non veluti legem præscribens, sed illis se attemperans, perinde ac si dixisset : Absurdum quidem est gloriari : quod si porro gloriari vis, ne glorieris adversus proximum, ut ille Pharisæus[3]. Nam qui hoc didicerit, is et ab illo facile abstinebit. Quapropter etiam illud concessit, ut paulatim totum eximeret. Nam qui consueverit in se ipso tantum gloriari, et non adversus alios, statim et hunc defectum corriget. Nam qui non existimat se cæteris meliorem; nam hoc est quod dicit : Non in alterum, sed semetipsum apud sese examinat, etiamsi glorietur, desinet tamen id facere in posterum. Atque ut intelligas eum hoc velle probare, vide ut illum metu cohibet, superius dicendo : Probet suum opus : hic addendo. « Unusquisque enim » suum onus portabit[4]. » Videtur quidem proponere rationem quæ vetat gloriari adversus alium, sed corrigit gloriantem, ne tantum sibi placeat revocans illum ad propriorum

[1] Galat. VI, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Luc. XVIII. — [4] Galat. VI, 5.

delictorum considerationem, dum onus nominat, et sarcinæ gestationis meminit, premens illius conscientiam. « Communicet autem is qui catechizatur sermone, ei qui » se catechizat in omnibus bonis [1]. »

II. Hic jam de doctoribus loquitur : vult enim illos diligenter curari ab iis quos instituunt. Et quare Christus hoc ita præscripsit ? Nam in Novo Testamento lex hæc posita est, ut qui in Evangelium prædicant, ex Evangelio vivant [2] : et in Veteri similiter multi proventus ferebantur Levitis a subditis [3]. » Cur ergo constituit, sed prius substrato modestiæ et charitatis fundamento ? Quoniam enim doctoris auctoritas frequenter inflat ea præditos, cohibens doctoris spiritum, constituit illum in hac necessitate, ut opus habeat discipulis : et his rursus præbet occasionem, ut faciliores reddantur ad benevolentiam, exercens eos per benevolentiam erga doctores, ut et erga cæteros sint mansuetiores quæ res non mediocrem charitatem excitabat in utraque parte. Alioqui nisi hoc esset quod dixi, quare Deus, qui ingratos Judæos manna aluit [4], Apostolos in mendicorum dejecisset necessitatem ? Annon perspicuum est, quod hinc magna pararet bona, humilitatem et charitatem ? Et ne puderet discipulos, subditos esse iis qui vituperabiles videbantur. Probrum enim esse videtur, petere. At tunc non videbatur, cum idem palam omnique cum libertate facerent doctores. Itaque non mediocrem fructum et hinc reportabant Discipuli, dum per hæc docerentur gloriam omnem despicere. Idcirco dicit : « Communicet autem qui » catechizatur in sermone, ei qui se catechizat, in omnibus » bonis. » Hoc est, omnem in illum exhibeat liberalitatem. Hoc enim innuens dicebat, in omnibus bonis. Nihil, inquit, discipuli proprium sit, sed omnia communia, quippe

[1] Galat. vi, 6. — [2] 1 Cor. ix, 14. — [3] Num. xxxi, et 35. — [4] Deut. viii, et Psal. lxxvii.

qui majora quam dat accipit, tantoque majora, quanto præstabiliora sunt cœlestia terrenis. Quod et alibi significans, ait : « Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia metamus[1] ? » Ideo negotium hoc appellat communicationem, indicans fieri repensationem. Ex hoc vero charitas quoque redditur ferventior, multoque firmior. Itaque si doctor quærit quod naturæ satis est, nihilominus accipiens manet in sua dignitate : quandoquidem et hoc laudi dandum est, doctorem sic assiduum esse ministerio sermonis, ut cæteris egeat, magnaque laboret inopia, contemnens omnia quæ ad victum pertinent. Quod si modum transgressus fuerit, corrupit suam dignitatem, non eo quod accipit sed quod præter modum. Post hæc ne doctoris improba vita segniorem ad hæc redderet discipulum, eumque pauperem frequenter prætercurreret ob mores malos, pergit ac dicit : « Bonum autem facientes » non defatigemur. » Hic ostendit discrimen ambitionis hujusmodi, et ejus quæ incumbit rebus temporariis, ita dicens : « Ne erretis, Deus non irridetur : quidquid enim » seminaverit homo, hoc et metet. Nam qui seminat in » carne sua, ex carne sua metet corruptionem. Qui vero » seminat in spiritu, et spiritu metet vitam æternam[2]. » Quemadmodum enim in semente, qui seminat, non potest ex hordeo metere triticum, eo quod oporteat et sementem et messem ejusdem esse generis : sic et in operibus; qui in carne deposuerit delicias, temulentiam, concupiscentiam absurdam, quæ hinc proveniunt, metet. Quæ autem sunt ista ? supplicium, ultio, probrum, risus, corruptio. Siquidem mensarum sumptuosarum et condimentorum nullus alius proventus est quam corruptio. Nam simul et ipsa corrumpuntur, et corrumpunt corpus. Quæ vero sunt spiritus, haud sunt ejusmodi, sed his omnibus omnino

[1] I Cor. IX, 11. — [2] Galat. VI, 7, 8.

contraria. Considera vero, seminasti eleemosynam, manent thesauri cœlestes, glorique sempiterna. Seminasti pudicitiam, excipiet te honor et bravium, et ab Angelis gratulationes, et ab agonotheta coronæ. « Bonum autem » facientes ne defatigemur : tempore enim suo metemus » non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur » quod bonum est in omnes, maxime vero erga domesticos » fidei [1]. » Ne quis arbitraretur doctorum quidem habendam esse curam, eosque alendos, cæteros vero negligendos, ad generalitatem præfert orationem, omnibusque patefacit ostium hujus honoris ambiendi : tantaque cura id facit, ut in Judæos etiam ac gentes, cum gradu tamen competenti eleemosynam conferre jubeat. Quis autem est ordo? Ut circa fideles major habeatur sollicitudo : et quod in cæteris Epistolis facere solet, hoc et hic facit, non modo loquens de danda eleemosyna, verum etiam de studiose perpetuoque danda. Siquidem hæ voces, seminare, et non oportet defatigari, hoc innuunt. Ergo quoniam rem magnam exigebat, præmium quoque collocat in foribus, messis faciendo mentionem novæ cujusdam et admirabilis.

III. Nam in agricultura non solum qui seminat, verum etiam qui metit multum sustinet laboris, cum squalore, cum pulveré, cumque multa colluctans miseria. Tunc vero nihil, inquit, tale erit. Quod etiam explanans dicit : « Tempore enim suo metemus non deficientes. » Et hinc quidem illos hortatur et allicit, ex altera vero parte urget etiam, et compellit, dicens : « Ergo dum tempus habemus, » operemur bonum. » Quemadmodum enim non semper est in nostra potestate facere sementem, ita nec dare eleemosynam. Cum enim hinc fuerimus abducti, etiam si

[1] Galat. VI, 9, 10.

millies velimus, nihil effecerimus. Testes hujus rei nobis sunt et virgines illæ, quæ quamlibet promptam haberent voluntatem, tamen quoniam abierant non ferentes secum largam eleemosynam, exclusæ sunt a thalamo sponsi[1]. Testis est dives ille, qui Lazarum despexerat, qui quoniam hoc destitutus erat auxilio, et plorans et supplicans vehementer, nec a Patriarcha, nec ab alio quópiam misericordiam impetravit, sed citra veniam omnem mansit in perpetuo flammæ cruciatu[2]. Propterea dicit : « Dum tempus » habemus, operemur bonum erga omnes. » Et hac ratione maxime subducit eos ab humilitate judaïca. Nam illis omnia humanitatis officia erant erga contribules : at gratiæ philosophia, terram pariter et mare, ad beneficentiæ mensam invitat, quânquam erga domesticos copiósiorem exhibet sollicitudinem. « Videtis qualibus litteris scripsi vobis manu » mea. Quicumque volunt in carne placere, ii cogunt vos » circumcidi[3]. » Considera quantus dolor tenuerit illam beatam animam. Quemadmodum enim qui in luctum aliquem inciderunt, aut aliquem ex sinceris amicis amiserunt, aut alioqui malum aliquod subito obortum ferunt, neque noctu quietem agunt, neque interdiu, luctu pectus illorum obsidente : sic et beatus Paulus pauca locutus de moribus, denuo revertitur ad superiora, quæ maxime discruciabant ipsius animum, ita loquens : « Videte qualibus » litteris scripsi vobis manu mea. » Hic nihil aliud innuit, nisi quod ipse totam scripserit Epistolam : quod affectus mire sinceri erat argumentum. In cæteris enim Epistolis dictabat quidem ipse, alius vero scribebat, idque liquet ex ea quæ est ad Romanos Epistola. Ibi siquidem ad calcem dicitur : « Saluto vos ego Tertius, qui scripsi Epistolam[4]. »

[1] Matth. XXV. — [2] Luc. XVI. — [3] Galat. VI, 11, 12. — [4] Rom. XVI, 22.

Hic vero totam ipse scripserat. Fecit autem hoc, necessario, non ob charitatem modo, verumetiam ad tollendam malam suspicionem. Quoniam enim traducebatur de iis factis, quibus obnoxius non erat, dicebaturque circumcisionem profiteri, dissimulans tamen quasi non profiteretur, ideo compulsus est Epistolam sua manu scriptam mittere, deposito apud illos scripto testimonio. Quod autem dixit: « Qualibus, » mihi videtur non magnitudinem, sed deformitatem litterarum significans dicere; ac si ita loqueretur: Cum nescirem optime scribere, tamen ipse scribere compulsus sum, ut calumniatoribus os obturarem. « Quicumque volunt placere in carne, hi cogunt vos » circumcidi, tantum ne per crucem Christi persecutionem » patiantur. Neque enim qui circumciduntur, ipsi legem » servant, sed volunt vos circumcidi, ut in vestra carne » glorientur[1]. » Hic ostendit illos non sponte, sed coactos id pati, præbens illis occasionem recedendi, ac propemodum illos excusans, hortansque ut cito resiliant. Quid autem est, placere in carne? probari apud homines. Quoniam enim apud Judæos probro ipsis dabatur, quod a patriis consuetudinibus desciscerent : ne hoc, inquit, possit ipsis exprobrari, volunt vos corrumpi, per vestram carnem illis satisfacturi. Hoc autem dicebat, ut ostenderet illos nequaquam propter Deum quæ faciebant facere : ac si diceret : Quod fit non innititur pietati : propter humanam ambitionem hæc omnia fiunt, ut placeant infidelibus, quod fideles truncentur : et malunt Deum offendere, ut placeant hominibus. Hoc enim est in carne placere. Postquam aliunde ostendit illos omni venia carere, rursus illos redarguit, non solum quod aliis placere studerent, verumetiam quod vanæ gloriæ causa hæc aliis præciperent. Ideoque subjecit, « Ut in carne vestra glorientur,

[1] Galat. VI, 12, 13.

» tanquam qui discipulos habeant, sintque doctores. » Et unde hæc probantur? « Non enim, inquit, ipsi legem servant. » Maxime igitur etiam si servassent, erant accusandi. Nunc et scopus illorum corruptus est. « Mihi vero » absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi[1]. » Attamen res videtur esse probrosa : verum in mundo, et apud infideles. At in cœlis et apud fideles gloria est, et quidem maxima. Nam et paupertas probrosa est, sed nobis gloriosa. Item sperni apud vulgus ridiculum est, at nos ideo gloriamur. Ita crux nobis est gloriandi materia. Nec vero dixit : Ego non glorior, aut ego nolo gloriari, sed, absit ut ego glorier, perinde quasi de re portentosa loquens abominatus est, et ad hoc præstandum divinam opem imploravit. Et quid est quod de cruce gloriatur? Quod Christus mea causa formam servi acceperit, et mea causa quæ passus est, pertulerit : propter me, inquam, qui servus eram, qui inimicus, qui ingratus; sed sic me dilexit, ut se ipsum exponeret. Quid huic rei possit æquiparari? Etenim si servi, dum tantum laudantur ab heris, hisque ejusdem naturæ, altum sapiunt : annon gloriandum est, cum ille Dominus, qui verus est Deus, non erubescit pro nobis crucem subire?

IV. Proinde ne nos quidem illius ineffabilis erga nos sollicitudinis pudeat. Illum non puduit tua causa crucifigi, et te pudet ejus inenarrabilem profiteri dispensationem. Et interim perinde facis, ac si quis vinculis constrictus ante non erubescens de rege, postquam is astans ipsi in carcere vincula suis manibus detraxisset, ob hoc pudorem conciperet. Verum hæc extremæ fuerint dementiæ. Ob hoc ipsum enim maxime gloriandum est. « Per quem » mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. » Mundum

[1] Galat. VI, 14.

hic appellat non cœlum, neque terram, sed res temporarias, laudem ex hominibus, satellitium, gloriam, opes, hæc omnia quæ vulgo videntur esse magnifica. Hæc enim mihi facta sunt mortua. Talem oportet esse Christianum, et hanc vocem semper habere in ore. Neque enim contentus fuit priore mortificationis modo, sed et alterum intulit dicens : « Et ego mundo. » Duplicem innuens mortificationem, ac dicens : Et illa mihi mortua sunt, et ego vicissim illis. Nec illa me capere possunt, vel captivum ducere; quippe semel mihi mortua; neque ego illorum cupidine teneri; quippe qui mortuus illis. Nihil hac mortificatione felicius; hæc enim est beatæ vitæ fundamentum. « Neque enim circumcisio quidquam valet, neque » præputium, sed nova creatura. Et quicumque hac regula » incedunt, pax super eos et misericordia, et super Israël » Dei[1]. » Vides crucis potentiam, in quantam celsitudinem Apostolum subvexerit? Non enim solum jam omnes mundi res illi mortuas reddidit, verumetiam longe supra veterum institutum sustulit. Quid huic potentiæ par? Siquidem qui prius pro hac circumcisione occidebatur, et alios occidebat, huic persuasit crux, ut illa eodem loco relicta quo erat præputium, nova quædam et admiranda, ac cœlos transcendentia perquireret negotia. Hanc enim appellat novam creaturam, nostrum vivendi institutum, tum ob ea quæ nata sunt, tum ob ea quæ futura sunt. Ob nata quidem, quod nostra natura, quæ inveteraverat senio peccati, repente baptismi lavacro renovata est; ac si denuo esset condita. Quapropter etiam nova ac cœlestis à nobis exigitur vitæ forma. Ob futura vero, quod et cœlum et terra, et omnis denique creatura, in incorruptibilitatem transferenda sit una cum nostris corporibus. Proinde ne mihi posthac loquaris, inquit, de circumcisione, quæ

[1] Galat. vi, 15, 16.

nullam habet vim. Quomodo enim hæc comparebit, cum omnia tantopere sint immutata? Quin potius res novas quærite, quæ ad gratiam spectant. Hæc enim qui sectantur, hi et pace et Dei erga nos bonitate fruentur: ac proprio nomine Israëlis appellari possunt: illi vero qui contraria sentiunt; etiam si ex illo prognati essent, ejusque cognomen circumferrent, ex iis tamen omnibus exciderunt, et a cognatione, et ab ipso cognominationis honore. Hi vere Israëlitæ possunt esse qui regulam hanc servant, qui a veteribus discedunt, et gratiam sectantur. « De » cætero nemo mihi molestus sit. » Hic non quasi lassus, aut defatigatus hæc loquitur. Etenim qui omnia tum facere tum pati causa Discipulorum induxerat animum, quomodo nunc fractus esset concidissetque? Qui dicit: « Insta » opportune, importune: » Qui dicit, « Si forte det illis » Deus agnitionem veritatis, et resipiscant a diaboli laqueis[2]. » Quam igitur ob causam hæc dicit? ut illorum socordem animum premat, et in majorem conjiciat terrorem, et leges ab ipso latas confirmet, nec sinat illos semper movere, « Ego enim stigmata Domini nostri Jesu Christi in corpore meo porto[3]. » Non dixit: « Habeo; » sed, « Porto; » tanquam aliquis de tropæis glorians, signisque regalibus. Quanquam hoc ipsum rursus probrosum esse videatur. Verum hic sua vulnera jactat, neque secus quam solent milites vexilliferi, hic exultat, vulnera circumferens. Sed quam ob causam hoc dicit? Quovis sermone, quavis, inquit, voce clarius per hæc me purgo. Hæc namque vocem tuba sublimiorem emittunt adversus eos qui mihi contradicunt, prædicantque me simulare dogma, et ad placendum hominibus aliquid dicere. Etenim si quis militem videret ex acie cruentatum prodiisse, innumeris vulneribus saucium, num posset illum ignaviæ proditionisque damnare,

[1] 2 Tim. IV, 2. — [2] Id. II, 25, 26. — [3] Galat. VI, 17.

argumenta fortitudinis in ipso corpore gestantem? De me quoque, inquit, similiter judicate. Et si quis velit meam purgationem audire, animumque meum cognoscere, spectet vulnera, quæ certiorem exhibent probationem, quam hæc verba, quam hæc scripta. Exordiens enim Epistolam, ex subita sui mutatione, sincerum animum suum, fucique expertem evidenter ostendit : finiens vero declarat idem ex periculis quæ ipse adiit. Ne quis diceret : Recto quidem animo mutatus est, verum non perstitit in eodem proposito ; testes allegat se etiam perstitisse, tentationes, pericula, plagas. Deinde postquam se dilucide purgavit de omnibus, declaravitque, quod nihil eorum quæ dicta sunt, dixerit animo commoto, aut odii causa ; sed immobilem se erga illos servare charitatis affectum, rursus hoc ipsum confirmat, claudens orationem precatione, plena bonis innumeris, et ita loquens : « Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spi» ritu vestro, fratres. Amen. » Hoc extremo verbo, cunctis quæ prius dicta sunt, signaculum addidit. Non enim simpliciter dixit, vobiscum, quemadmodum de cæteris, sed ait, cum spiritu vestro : avocans illos a carnalibus, et ubique demonstrans Dei beneficentiam, gratiamque commemorans, quam acceperant : per quam poterat illos ab omni errore judaïco revocare. Nam et Spiritum accepisse non erat legalis inopiæ, sed justitiæ, quæ est secundum fidem : nec acceptum tenere, erat ex circumcisione, sed ex gratia. Eapropter admonitionem clausit deprecatione, Spiritus simul et gratiæ mentionem refricans ; fratres alloquens, et Deum invocans, ut iis perpetuo fruantur, et duplici modo homines communiens. Hoc ipsum enim et precatio et doctrina, quasi pro duplici muro ipsis erant. Nam et doctrina commonefaciens illos quantum bonorum accepissent, magis continebat illos in Ecclesiæ dogmati-

[1] Galat. VI, 18.

bus : et precatio gratiam invocans, et in iisdem perseverare suadens, non sinebat spiritum ab illis discedere : quo quidem in illis manente, non aliter ac pulvis, dispellebatur omnis ejusmodi dogmatum fallacia; in Christo Jesu Domino nostro, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
CONSTANTINOPOLITANI
ARCHIEPISCOPI,
COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

ARGUMENTUM.

Ephesus est quidem Asiæ metropolis; erat autem dedicata Dianæ, et hanc deam illic colebant ut maximam: tantaque eorum erat superstitio, ut ne illius quidem nomen, qui ejus templum combusserat, manifestum esse voluerint. Fuerat enim combustum. Porro beatus quoque Joannes evangelista plurimum illic est versatus. Nam et illic fuit relegatus et decessit. Timotheum quoque illic reliquit Paulus, ut dicit ad ipsum scribens: « Sicut rogavi te » ut maneres Ephesi[1]. » Et plurimi ex philosophis, maxime ii qui in Asia floruerunt, illic erant. Nam dicitur quidem et inde fuisse Pythagoras; Samos enim, unde ortus ille erat, Ionica erat insula. Parmenidem quoque et Zenonem et Democritum, et multos nunc adhuc illic inveneris philosophos. Hæc autem non sine causa dicta sunt a nobis, sed ut ostenderem multo studio opus fuisse Paulo ad eos scribenti. Dicitur autem profundiores quoque sensus eis credidisse, utpote qui jam catechumeni essent. Est porro Epistola plena sublimibus sententiis et dogmatibus. Scribit autem Epistolam Romæ vinctus, sicut et ipse dicit: « Orate pro me ut detur mihi sermo in apertione oris mei, » cum fiducia notum facere mysterium Evangelii, pro quo

[1] 1 Tim. 1, 3.

» legatione fungor in catena[1]. » Et admodum altis et eminentibus plena est sensibus. Nam quæ nusquam fere est locutus, ea hic profert, ut quando dicit : « Ut innotescat » nunc principatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam varia et multiplex Dei sapientia[2]. » Et rursus : « Conresuscitavit et consedere fecit nos in cœlestibus[3], » et, « Quod aliis generationibus non fuit cognitum, nunc » revelatum fuit Apostolis sanctis et Prophetis in Spiritu, » Gentes esse cohæredes, et concorporales et comparticipes ejus hæreditatis in Christo[4]. »

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, sanctis qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Jesu. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et Domino Jesu Christo[5].

I. Ecce illud, « Per, » dedit Patri. Quid ergo, dicemus-ne eum minorem? Minime. Sanctis, inquit, qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Jesu. Ecce sanctos vocat viros qui habent et filios, et uxores, et servos : et hoc constat ex fine Epistolæ, ut quando dicit : « Mulieres viris suis sint » subditæ[6]. » Et rursus, « Filii, obedite parentibus vestris : » et, « Servi, obedite dominis[7]. » Cogitemus quanta nos tenet socordia, et quam rara sit virtus, et quantus tunc esset proventus bonorum virorum et virtute præditorum,

[1] Ephes. vi, 19, 20. — [2] Id. iii, 10. — [3] Id. ii, 6. — [4] Id. iii, 5, 6. — [5] Ephes. i, 1, 2. — [6] Id. v, 22. — [7] Id. vi, 1 et 5.

ut etiam mundani seu sæculares tunc sancti dicerentur et fideles. « Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Do» mino Jesu Christo. » Gratiam dixit, et Patrem Deum vocavit. Illius enim gratiæ hoc est indicium. Quomodo? Audi eum alibi dicentem : « Quoniam autem estis filii Dei, » misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem : » Abba, Pater[1]. Et Domini nostri Jesu Christi. » Propter nos enim Christus factus est, et in carne visus est. « Be» nedictus Deus, inquit, et Pater Domini nostri Jesu » Christi[2]. » Ecce Deus ejus qui carnem suscepit. Quod si non vis, at Dei Verbi Pater. « Qui benedixit nos in omni » benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. » Judaïcam hic subindicat benedictionem : nam erat quidem benedictio, sed non spiritualis. Quid enim dicit? « Benedicat » te Deus : Benedicet fœtus uteri tui : Benedicet introitum » tuum et exitum tuum[3]. » Hic autem non sic. Sed quid? « In omni benedictione spirituali. » Quid enim adhuc tibi deest? Factus es immortalis, factus es liber, factus es filius, factus es justus, factus es frater, factus es cohæres : simul regnas, simul glorificaris : omnia tibi gratis donavit. « Quomodo non etiam cum ipso, inquit, omnia nobis do» nabit[4]? » Primitiæ tuæ adorantur ab Angelis, a Cherubinis et Seraphinis. Quid adhuc deest? « In omni benedic» tione spirituali. » Nihil est hic carnale. Propterea omnia illa exemit dicens : « In mundo pressuram habebitis[5], » ut qui nos ad hæc duxerit. Nam sicut qui habebant carnalia, spiritualia audire non poterant : ita qui assequuntur spiritualia, ea non possunt assequi, nisi prius discedant a carnalibus. Quid est benedictio spiritualis in cœlestibus? Non in terra, inquit, sicut apud Judæos. « Bona terræ come» detis. In terram fluentem melle et lacte. Benedicet Deus

[1] Galat. IV, 6. — [2] Ephes. I, 3. — [3] Deut. VII, 13. — [4] Rom. VIII, 32. — [5] Joan. XVI, 33.

» terram tuam[1]. » Hic autem nihil tale. Sed quid? « Qui » diligit me, mandata mea servabit, et ego et Pater ad eum » veniemus, et mansionem apud eum faciemus[2]. » Qui audit hæc mea verba, et ea fecerit, assimilabitur viro prudenti, qui ædificavit domum suam supra petram, et flaverunt venti, et venerunt fluvii, et irruperunt in domum illam, et non cecidit : fundata enim erat supra firmam petram[3]. Petra autem quænam est nisi res cœlestes, quæ sunt superiores quavis mutatione? « Qui enim confessus » me fuerit, inquit, coram hominibus, confitebor et ego » eum coram Patre meo qui est in cœlis[4]. Et quicumque » me negaverit, ego quoque eum negabo. » Et rursus : « Beati » mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[5]. » Et iterum : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est reg- » num cœlorum[6]. » Et rursus : « Beati qui persecutionem » patiuntur propter justitiam, quoniam merces vestra co- » piosa est in cœlis[7]. » Vides ubique cœlos, nusquam terram, neque quæ sunt in terra. Et rursus : « Nostra conver- » satio est in cœlis, unde etiam Salvatorem expectamus » Dominum Jesum[8]. » Et rursus : « Non terrena sapientes, » sed quæ sunt in cœlis. « In Christo Jesu. » Hoc est, per Christum Jesum : non per Moysen erat hæc benedictio. Quare non solum qualitate, sed etiam intercessore excellimus. Sicut etiam dicit in Epistola ad Hebræos : « Et » Moyses quidem fidelis in tota domo sua, sicut minister in » testimonium eorum quæ erant dicenda. Christus autem » tanquam filius super domum suam, cujus domus sumus » nos[9]. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, » ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus[10]. » Hoc est autem quod dicit : Per quem nos benedixit, per

[1] Levit. XIII, 48. — [2] Joan. XIV, 23. — [3] Matth. VII, 24-27. — [4] Id. X, 32. — [5] Id. V, 8. — [6] Ibid. 3. — [7] Ibid. 10. — [8] Philip. III, 20. — [9] Hebr. III, 5, 6. — [10] Ephes. I, 4.

eum etiam elegit. Ipse ergo nobis illic omnia donabit. Ipse est Judex, et dicet, « Venite, benedicti Patris mei, possi» dete paratum vobis regnum a constitutione mundi[1]. » Et rursus, « Ubi sum ego, volo ut hi quoque sint[2]. »

II. Et in omnibus fere Epistolis studet hoc ostendere, quod nostra non sint recentia, sed jam olim efformata sint et expressa: neque ex eo quod Deum pœnituerit, sed res ita fuerint dispensatæ et prædestinatæ. Hoc autem est multæ providentiæ. Quid est, Elegit in ipso? Per fidem in ipsum Christus hoc præclare gessit prius quam facti essemus, imovero prius quam constitutus esset mundus. Recte autem constitutionem appellavit καταβολὴν, id est, dejectionem tanquam a magna aliqua altitudine dejectum ipsum ostendens. Magna enim est, et quæ dici non potest, Dei altitudo, non loco, sed quod superius evecta sit ejus natura: et magnum est interstitium inter rem creatam et Creatorem. Erubescant hæretici hæc audientes. Quid autem elegit? ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus. Ne ergo audiens quod elegerit, fidem solam sufficere putes, vitam etiam addit. « Propterea, inquit, nos elegit, » etiam ad hoc, ut essemus sancti et immaculati. » Elegit etiam aliquando Judæos. Quænam, inquit, est hæc gens? Elegit ex gentibus. Si autem homines eligentes quæ sunt optima et pulcherrima eligunt, multo magis Deus. Electos quoque esse, est et Dei benignitatis ac clementiæ, et ipsorum virtutis indicium. Omnino enim probatos elegit, ipseque nos fecit sanctos: sed oportet manere sanctos. Sanctus est qui est particeps fidei, qui est immaculatus, qui vitam habet in quam nulla cadit reprehensio. Sed non tantum quærit sanctitatem, et ut nulli simus affines reprehensioni, sed ut coram ipso tales appareamus. Sunt enim sancti et immaculati, sed qui sic existimantur ab

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Joan. xvii, 24.

hominibus, qui sunt similes sepulcris dealbatis, qui pelles habent ovium. Sed non quærit tales, verum quales dicit Propheta, « Et secundum puritatem manuum mearum[1]. » Quamnam? Quærit sanctitatem quæ est in conspectu oculorum ejus, quam Dei videt oculus. Horum præclara gesta dixit, et rursus ad gratiam ascendit et ait : « In charitate : » qui prædestinavit nos[2]. » Non enim fit a laboribus, et gestis, sed a charitate : neque a charitate solum, sed etiam a nostra virtute. Nam si a charitate sola, oporteret omnes esse salvos. Si autem rursus a nostra sola virtute; supervacaneus fuisset ejus adventus, et quæcumque facta sunt per dispensationem. Sed neque a sola charitate, neque a nostra virtute, sed ex utrisque. Elegit enim nos, inquit, qui autem elegit, scit quid eligat. « In charitate, inquit, » prædestinavit nos. » Nullum enim salvum fecisset virtus, nisi esset charitas. Nam, dic mihi, quid profuisset Paulo, et quid effecisset, nisi ipsum evocasset e superis, et dilectum ad se traxisset? alioquin autem quod tam multis dignatus sit, charitatis fuit, non nostræ virtutis. Nam fuisse bonos et virtute præditos, et credidisse, et accessisse, fuit hoc quidem ejus qui vocavit, sed nostrum quoque. Quod autem cum accessissemus tam multis dignatus sit honoribus, ut confestim ex inimicitia duceret ad filiorum adoptionem, est revera exuperantis charitatis. « Qui » in charitate, inquit, prædestinavit nos in adoptionem » filiorum per Jesum Christum in ipsum. » Vides quomodo nihil sine Christo? Quomodo nihil sine Patre? Ille prædestinavit, hic adduxit. Et hæc ponit extollens quæ facta sunt, sicut etiam dicit alibi : « Non solum autem, sed » etiam gloriamur per Dominum nostrum Jesum Christum[3]. » Nam magna quidem sunt quæ data sunt, multo autem fiunt majora, quod data sint per Christum; quod

[1] Psal. XVII, 25. — [2] Ephes. I, 5. — [3] Rom. III, 11.

non quempiam ex servis miserit ad servos, sed ipsum Unigenitum. « Secundum propositum, inquit, voluntatis » suæ; » id est, propterea quod valde velit. Hoc est, ut ita dicam, ejus desiderium. Ubique enim εὐδοκία, hoc enim vocabulum hic usurpat Paulus, est voluntas princeps et quæ præcedit : est enim etiam alia voluntas. Ut puta, voluntas prima est, ut non pereant qui peccarunt : voluntas secunda est, ut qui facti sunt mali pereant. Non enim eos castigat necessitas, sed voluntas. Id etiam videre licet in Paulo, ut quando dicit : « Volo omnes homines esse sicut » me ipsum[1]. » Volo rursus juniores nubere, filios procreare. εὐδοκία ergo, prima, inquit, voluntas, vehemens voluntas, voluntas quæ est cum desiderio, quæ est in nobis; non enim recusabo dictione uti communiore, ut simplicioribus res sit dilucidior. Sic enim nos dicimus, κατὰ τὸ πεῖσμα ἡμων, secundum persuasionem nostram. Hoc ergo sibi vult : valde cupit, valde desiderat nostram salutem. Cur sic nos amat? cur sic nos diligit? A sola bonitate. Gratia enim est a bonitate. Propterea dicit : « Prædestinavit nos in adoptionem filiorum volens, et admodum volens, ut ostendatur gloria ejus gratiæ. Secundum propositum voluntatis suæ, inquit, in laudem gloriæ gratiæ » suæ, in qua gratificavit nos in dilecto[2]. » Ut ostendatur, inquit, gloria ejus gratiæ, in qua nos gratos fecit in dilecto.

III. Ergo si ad hoc gratos fecit, in laudem gloriæ gratiæ ejus, et ut ostenderet ejus gratiam; maneamus in ipsa. « Ad laudem gloriæ : » Quid sibi vult illud? Ut quis ipsum laudet? ut quis ipsum glorificet? ut nos, Angeli, Archangeli? sed et omnis creatura? Et quid hoc? Nihil. Deus enim nullo eget. Cur ergo vult a nobis laudari et glorificari? Ut in ipsum charitas sit in nobis ferventior. Ex

[1] 1 Cor. VII, 7; 1 Tim. III, 14. — [2] Ephes. I, 6.

nostris enim nihil aliud cupit quam nostram salutem : non ministerium, non gloriam, non aliquid aliud, et propter hoc facit omnia. Nam qui laudat et admiratur eam, quæ in se facta est, gratiam, attentior erit et diligentior. Qua gratos nos fecit, inquit. Non dixit : ἧς ἐχαρίσατο, id est, quam gratis donavit : sed ἐχαρίτωσεν, id est, gratos fecit. Hoc est, non solum liberavit a peccatis, sed etiam fecit amabiles. Quemadmodum enim si quis scabiosum, et peste ac morbo senioque et paupertate ac fame confectum et perditum, statim formosum fecerit juvenem, omnes homines pulchritudine vincentem, e genis quidem splendorem valde emittentem, et micantium oculorum ejaculationibus solis fulgores occultantem ; deinde eum constituerit in ipso flore ætatis, et postea eum purpura induerit et diadema imposuerit, et omni regio ornatu decorarit ; ita nostram instruxit et ornavit animam, pulchramque fecit, desiderabilem et amabilem. Cupiunt enim Angeli talem aspicere animam, Archangeli quoque et omnes aliæ virtutes. Ita nos etiam fecit gratiosissimos, et sibi desiderabiles. « Concupiscet enim, inquit, rex speciem tuam[1]. » Vide enim quam noxia antea loquentes, quanta plena gratia nunc loquamur. Non amplius admiramur divitias : non amplius quæ hic sunt, sed cœlestia et quæ sunt in cœlis. Nonne puerum illum dicimus esse scitum et gratiosum, qui cum elegantia et decore corporis, multam etiam in verbis habet gratiam ? Tales sunt fideles. Vide qualia loquuntur qui sunt initiati mysteriis. Quid fuerit illo ore gratiosius, quod verba emittit admirabilia, et mundo corde et mundis labiis ejusmodi mysticæ mensæ est particeps, cum multo splendore et fiducia ? Quid verbis illis gratiosius per quæ diabolo abrenuntiamus ? Per quæ in Christi militum numerum ascribimur ? confessione illa

[1] Psal. XLV, 12.

quæ fit ante lavacrum, et illa quæ post lavacrum? Cogitemus quam multi baptisma corrupimus, et gemamus, ut id possimus recipere. « In dilecto, inquit, in quo habemus » redemptionem per sanguinem ipsius [1]. » Quomodo? Non solum est admirabile quod Filium dederit, sed quod etiam eo modo dederit ut ipse dilectus mactatus sit. Multa est hyperbole. Dilectum dedit pro iis qui habebantur odio. Vide quanti nos æstimet. Si, quando ipsum habebamus odio, et eramus inimici, dedit suum dilectum, quid non deinceps faciet, cum fuerimus ei reconciliati per gratiam? « Remis» sionem, inquit, peccatorum. » A supernis descendit ad inferiora; cum prius dixerit filiorum adoptionem et sanctificationem, et immaculatos, tunc quoque vitium dicit; non minuens, neque a magnis ad parva deducens orationem, sed a parvis ascendens ad magna. Nihil est enim æque magnum atque Dei sanguinem pro nobis esse effusum: et filiorum adoptione, et aliis donis hoc est majus, quod ne Filio quidem pepercerit. Magna res est remissa esse peccata, sed majus est quod per sanguinem Dominicum. Nam quod hoc sit longe majus omnibus, vide quomodo hic quoque exclamavit dicens: « Secundum divitias » gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis [2]. » Nam illæ quoque sunt divitiæ; sed hæ multo magis, quibus superabundavit in nobis. Et divitiæ sunt et superabundantes, id est, affatim effusæ. Verbis exprimi non possunt ea quæ nos re experti sumus. Divitiæ enim sunt, divitiæ superabundantes, divitiæ non hominum, sed Dei; quæ nullo modo verbis exprimi possint. « In omni sapientia et prudentia, » notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ [3]. » Hoc est, cum sapientes fecisset et prudentes in ea quæ vere est sapientia, in ea quæ vere est prudentia.

IV. Papæ! quanta amicitia! Nobis enim dicit sua mys-

[1] Ephes. I, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

teria. Voluntatis suæ, inquit, ac si diceret : Nota nobis fecit quæ sunt in suo corde. Hoc enim est mysterium quod plenum est omni sapientia et prudentia. Quid enim par dices huic sapientiæ? Qui nullius erant pretii, eos invenit ut proveheret ad divitias. Quid potest æquiparari huic solerti facilitati? Qui erat inimicus, qui exosus, is repente sursum ascendit. Nec hoc solum, sed etiam in hoc tempore : idque erat sapientiæ, et quod per crucem. Prolixa hic se offert oratio ad ostendendum, quomodo hoc erat sapientiæ, et quomodo nos effecit sapientes. « Secundum » beneplacitum suum, inquit, quod proposuit in ipso. » Hoc est, hoc cupiebat, hoc parturiebat, ut ita posset nobis effari mysterium. Quodnam? Quod hominem velit apud Superos sedere. Hoc autem factum est. « In dispensationem » plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ » in cœlis, et quæ in terra sunt in ipso[2]. » Abscissa fuerant, inquit, cœlestia a terrestribus, non habebant unum caput. Nam quod attinet quidem ad rationem creationis, unus erat Deus : quod autem ad rationem conjunctionis, non item : nam errore gentium diffuso abscissi erant ab ejus obedientia. « In dispensationem, inquit, plenitudinis tem- » porum. » Plenitudinem temporum ipsam appellavit dispensationem. Vide quam accurate loquatur. Et cum ostendisset quidem a Patre principium, propositum, consilium, primum incitamentum : eam autem, quæ per opera fit, adimpletionem per Christum; nusquam eum nominat ministrum. « Nos elegit, inquit, in ipso; » cum nos prædestinasset ad filiorum adoptionem per Christum Jesum in ipso, et ad laudem gloriæ gratiæ ipsius : in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, quam proposuit in dispensationem plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo; et nusquam eum dixit ministrum. Si autem

[2] Ephes. I, 10.

et « In » et « Per » sunt ministri, vide quo res redeat (4). Nam in principio Epistolæ dixit : « Per voluntatem Patris. » Pater, inquit, voluit : Filius est operatus. Sed nec quoniam Pater voluit, Filius est extra operationem : neque quoniam Filius est operatus, voluntate privatus est Pater : sed Patris et Filii communia sunt omnia. Nam « Omnia » mea tua sunt, inquit, et tua mea sunt[1]. » Plenitudo autem temporum erat ejus adventus. Quia igitur omnia fecerat, et per Angelos, et per Prophetas, et per legem, et nihil proficiebat; et periculum erat ne temere factus esset homo, ne temere esset productus, imovero in suam perniciem, pereuntibus omnibus et magis quam in diluvio, hanc dispensationem invenit, quæ fit per gratiam, ne temere et frustra creatus esset. Hanc temporum plenitudinem dicit et sapientiam. Quare? Quia quando maxime erant perituri, tunc salvi fuerunt. Instaurare autem græce est ἀνακεφαλαιώσασθαι. Quid est ἀνακεφαλαιώσασθαι? Conjungere. Cæterum studeamus quam proxime accedere ad ipsam veritatem. Nam a nobis quidem, ut etiam in more est positum, dicitur ἀνακεφαλαίωσις quæ prolixe dicta sunt in breve contrahere, et omnia quæ prolixe dicta sunt compendiose dicere. Nam hoc quoque ita habet. Quæ enim longo tempore dispensabantur in ipso ἀνεκεφαλαιώσατο, hoc est, in summam redegit. Verbum enim consummans, et in justitia abbrevians, et illa comprehendit, et alia addidit. Hoc est, ἀνακεφαλαίωσις et reductio in summam. Est et aliud quod significatur. Quodnam hoc? Unum omnibus posuit caput, nempe Christum secundum carnem, et Angelis et hominibus. Hoc est et Angelis unum dedit principium, et hominibus. His quidem id quod est secundum carnem, illis autem Deum Verbum. Ut si dicas de domo, quæ partim quidem est marcida ac debilis, partim autem valida et fortis, domum reædificavit, hoc

[1] Joan. XVII, 16.

est, fortiorem fecit, fortiorem imposuit basim : ita hic quoque omnes uni subjecit capiti. Ita enim fiet unitas, ita accurata et perfecta fuerit conjunctio, quando omnia redacta fuerint sub unum caput, superne quoddam necessarium habentia vinculum. Tanto ergo dono dignati, tanto honore, tanta benignitate, ne dedecore afficiamus eum qui nos affecit beneficio, ne faciamus ut tanta sit nobis inanis gratia, vitam ostendamus angelicam, et angelicam virtutem, et vitæ agendæ rationem; rogoque et quæso; ne hæc omnia sint nobis in judicium et condemnationem, sed ad fruendorum bonorum perceptionem : quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

CAPUT I.

In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia, secundum consilium voluntatis suæ, ut simus in laudem gloriæ ejus, nos qui ante speravimus in Christo. In quo et vos cum audissetis verbum veritatis, Evangelium salutis vestræ, in quo et credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius [1].

1. Ubique Paulus ineffabilem Dei in nos benignitatem stu-

[1] Ephes. 1, 11-14.

duit ostendere, quoad ejus fieri potuit. Nam quod accurate non possit, audi quid ipse dicat. « O altitudo divitiarum, » et sapientiæ, et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt ju- » dicia ejus, et investigabiles viæ ejus[1] ! » Verumtamen ostendit quoad ejus fieri potest. Quid ergo dicit? « In quo et » nos sorte vocati sumus prædestinati. » Dixit superius, » Nos elegit : » hic dicit, « Sorte vocati sumus. » Sed quoniam sors est casus, non liberi arbitrii, nec virtutis : adhæret enim ignorationi et fortuito casui, et sæpe iis omissis qui sunt virtute præditi, eos in medium producit qui indigni sunt, quorum ulla habeatur ratio, vide quomodo id corrigat. « Prædestinati, inquit, secundum propositum » ejus qui operatur omnia. » Hoc est, non fortuito et sorte vocati vel electi sumus ; Deus enim est qui elegit ; neque fortuito ad hanc sortem venimus ; Deus enim est qui ad sortem vocavit ; sed secundum propositum. Hoc etiam in Epistola ad Romanos scribens dicit : « Qui secundum pro- » positum vocati sunt sancti : quos vocavit, eos et justifi- » cavit ; quos autem justificavit, eos et glorificavit[2]. » Cum prius dixisset, « Iis qui secundum propositum vocati sunt, » simul etiam volens ostendere quanta sit eorum præstantia, si conferantur cum aliis, dixit etiam sortem, ita ut liberum non tolleret arbitrium. Quod igitur magis ad beatitudinem pertinet, hoc ponit. Sors enim non est virtutis, sed, ut ita dicam, casus ; ac si quis diceret : Sorte facta, nos elegit. Totum autem sic intelligas, ab animi instituto et libero arbitrio prædestinatos, hoc est, sibi electos destinavit ac posuit : ut puta, vidit nos priusquam essemus sorte vocati : est enim admiranda Dei præscientia, quæ omnia novit priusquam ea fierent. Tu autem vide quomodo ubique ponit studium, ut ostendat, quod non ex pœnitentia, sed ex ab alto petito principio res omnes ita sint efformatæ, ut in

[1] Rom. XI, 33. — [2] Id. VIII, 30.

hoc nihil simus Judæis minores, et ideo pro hoc facit omnia. Quomodo ergo dicit ipse Christus se non esse missum nisi ad oves quæ perierant domus Israël[1]? Et rursus dicebat Discipulis : « In viam gentium ne abieritis, et in ci» vitatem Samaritanorum ne intretis[2]? » Et ipse quoque Paulus dicebat : « Vobis erat necesse primum loqui verbum » Dei. Quoniam autem ipsum repellitis, et vos non judica» tis dignos vita æterna, ecce convertimur ad gentes[3]. » Propterea enim hæc dicuntur, ne quis existimet hæc fuisse remota a suo instituto, « Secundum propositum, inquit, » ejus qui operatur omnia secundum consilium voluntatis » suæ ; » hoc est, nihil postea operatus est, quippe qui omnia sursum disposuerit. Ita ipse finem imponit secundum consilium voluntatis suæ. Quamobrem non quoniam non attendebant Judæi, propterea vocavit gentes, neque coactus, neque ex illis impulsus. « Ut simus, inquit, nos in lau» dem gloriæ ejus, nos qui ante speravimus in Christo. In » quo et vos cum audissetis verbum veritatis, Evangelium » salutis vestræ : » hoc est, per quem. Vide Christum ubique esse auctorem omnium, et nusquam esse nomen administri, neque ministri. Sicut etiam dicit alibi scribens ad Hebræos. « Qui olim locutus patribus nostris in Pro» phetis, novissimis temporibus locutus est nobis in Filio[4], » hoc est, per Filium : verbum dicit veritatis, non amplius verbum figuræ, nec imaginis. « Evangelium salutis nostræ. » Et recte ipsum vocat Evangelium salutis, partim quidem ad legem, partim autem ad futuram punitionem significandam subobscure loquens. Nihil est enim aliud prædicatio, quam Evangelium salutis, quod non amplius perdit eos qui digni sunt qui pereant. « In quod et credentes sig» nati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæ» reditatis nostræ. » Rursus magnum est indicium curæ et

[1] Matth. xv, 24. — [2] Id. x, 5. — [3] Act. xiii, 46. — [4] Hebr. i, 1.

providentiæ, quod sint signati, non separati; atque quod non solum sint sorte vocati, sed etiam signati. Quemadmodum enim si quis eos qui sorte obtigerunt manifestos fecerit, ita etiam Deus eos separavit ac secrevit ad credendum: signavit ad hoc ut sint hæredes futurorum.

II. Vides quomodo procedente tempore eos facit admirabiles. Nam quandiu fuerunt in præscientia, nulli fuerunt manifesti. Postquam autem fuerunt signati, fuerunt manifesti, sed non sicut vos : erunt enim manifesti præter paucos. Signati fuerunt etiam Israëlitæ, sed circumcisione, sicut pecora, et bruta. Nos quoque sumus signati, sed sicut filii, Spiritu. Quid est, Spiritu promissionis? Quod ex promissione ipsum acceperimus. Duæ enim sunt promissiones : una quidem per Prophetas, altera autem per Filium. Per Prophetas, audi Joëlem dicentem : « Effundam ex Spi» ritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii » vestri, et filiæ vestræ, et adolescentes vestri videbunt vi» siones, et seniores vestri somnia somniabunt[1]. » Audi autem rursus Christum dicentem : « Et accipietis virtutem » supervenientis sancti Spiritus super vos, et eritis mihi » testes in Jerusalem, et tota Judæa et Samaria et usque ad » extremum terræ[2]. » Atqui oportebat ipsum tanquam Deum esse creditum. Sed de hoc non acriter contendit, sed examinat tanquam de homine, sicut in Epistola ad Hebræos dicens : « Ut per duas res immobiles, in quibus » impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium ha» beamus[3]; » ita etiam hic ex iis quæ data sunt ducit argumentum promissionis futurorum. Propterea etiam arrham vocat. Arrha enim est pars totius. Emit, quod ad nos quidem attinet, nostram salutem, et interim nobis dedit arrham. Cur ergo non statim totum dedit? Quoniam neque nos totum fecimus. Credidimus : hoc est principium; de-

[1] Joël. II, 28. — [2] Act. I, 8. — [3] Hebr. VI, 18.

dit ipsequoque arrham. Quando fidem per opera ostenderimus, tunc addit totum. Imovero aliud quoque dedit pretium, proprium sanguinem, et rursus aliud est pollicitus. Perinde ac si gentibus bellum esset adversus gentes, dant obsides; ita Deus dedit Filium suum pignus pacis et fœderum, et Spiritum sanctum qui est ex ipso. Nam qui vere sunt piritus participes, sciunt eum esse arrham hæreditatis. Talis erat Paulus, qui hic gustarat ea quæ illic sunt, et ideo urgebat et parturiebat ut quæ hic sunt dimitteret, et gemebat. Aliis enim videbat oculis, ut qui mentem omnem illuc transtulisset. Rerum non es particeps; propterea etiam a verbis excidis. Si essemus omnes Spiritus participes, ut participes esse oporteret, et cœlos videremus, et quis illic sit status. Cujusnam rei est arrha? Redemptionis, acquisitionis. Pura enim tunc fit redemptio. Nam nunc quidem et in mundo versamur, et multa humana nobis accidunt, et sumus cum impiis. Pura autem tunc est redemptio, quando nec sunt peccata, nec humanæ affectiones, neque promiscue sumus cum omnibus. Nunc autem est arrha. Nam et nunc ab ipsis absumus, et conversatio nostra non est super terram, et nunc sumus extra præsentia. Nam nunc quoque sumus advenæ. « In laudem gloriæ » ipsius. » Hoc ponit assidue : quanam de causa? Ut quod satis sit ad faciendam fidem auditoribus. Nam siquidem nostra causa hæc faceret, inquit, res non esset sine dubio. Si autem propter se, et ut suam ostendat bonitatem, tanquam quoddam testimonium ponit causam quod hæc non aliter facta sint, quæ in Israëlitis videmus frequenter dici. » Fac nobis propter nomen tuum [1]. » Rursusque Deus ipse dicebat : « Facio propter me [2]. » Et Moyses, « Fac nobis » propter nomen tuum, » etiamsi propter nullum alterum. Hoc enim certiores reddit auditores, et erigit, ut qui didi-

[1] Psal. CVIII, 21. — [2] Isaï. XLVIII, 11.

cerint quod propter suam bonitatem omnia sit facturus quæ promittit. Sed dum hæc audimus, ne simus pigri et otiosi. Nam etsi propter se facit, sed tamen etsi nostra a nobis exigit. Nam si eos qui me glorificant glorificabo, inquit, et qui spernunt spernentur[1], cogitemus quod nostra quoque a nobis exigat. Laus est autem ejus gloriæ salvos facere inimicos ; sed eos, qui postquam facti sunt amici, amici manent. Quod si ad priores redierint inimicitias, temere et frustra fiunt omnia.

III. Non est enim alterum lavacrum, neque secunda reconciliatio, sed terribilis quædam expectatio judicii, et æmulatio ignis exesuri adversarios. Nam si cum eo semper gerentes inimicitias, veniam impetremus, non cessabimus ei esse inimici, et voluptati indulgere, et fieri deteriores, et orbati esse Sole justitiæ qui accessit. Vis accipere radium tuos aperientem oculos ? fac eos pulchros, sanos, perspicaces. Ostendit tibi lucem veram : si eam fugiens ad tenebras accurreris, quænam erit excusatio, quænam venia ? Nulla amplius. Hoc est enim signum odii ineffabilis. Nam quando Deum quidem nesciebas, quod ei esses inimicus, utcumque aliqua tibi danda erat venia. Postquam autem benignitatem et mel gustasti, si iis dimissis ad tuum revertaris vomitum, nihil aliud quam magna profers signa odii et contemptus. Non, inquit, sed necessitatem mihi affert natura : atque Christum quidem diligo, cogor autem a natura. Si necessitatem et vim sustineas, tibi dabitur venia : si autem ob socordiam cadis et negligentiam, minime. Age ergo hoc ipsum examinemus, peccata-ne fiant ex necessitate et violentia, an ex multa socordia et negligentia ? « Non » occides, » inquit. Quænam ergo necessitas ? quænam vis eo adigit ? Vis est ergo occidere. Quis enim sua sponte elegerit intingere ensem in gutture proximi, et cruentare

[1] 1 Reg. II, 30.

dexteram? Nemo. Vides quod contra, peccare est magis necessitas et violentia. Indidit enim Deus naturæ nostræ quoddam amatorium, ut alter alterum invicem diligamus. « Omne enim, inquit, animal diligit simile sibi, et homo » suum proximum[1]. » Vides quod ad virtutem semina habeamus a natura? Vitium autem est præter naturam. Si vitia magis dominantur, hoc est argumentum nostræ segnitiei magnæ et ignaviæ. Quid vero? Quænam necessitas nos ducit ad adulterium? Certe, inquit, tyrannis libidinis. Quare dic quæso? Non licet tibi tua uti uxore, et libidinem sedare? Sed capior, inquit, quodam amore uxoris proximi. Non est hoc utique necessitatis. Non est enim amor necessitatis. Nemo amat necessitate, sed sponte et libera electione. Atque ad coïtum quidem fortasse impellit necessitas : ut hanc autem aut illam ames, non est necessitatis. Neque ea res est desiderium coïtus, sed inanis gloria, et contumelia, et quæ modum excedunt deliciæ. Nam utrum magis est rationi consentaneum, eam-ne habere quæ est desponsa, quæ est socia filiorum procreationis, an eam quæ non est cognita? Nescitis quod consuetudines pariunt amicitias? Quamobrem non est naturæ. Noli accusare concupiscentiam. Data est propter matrimonium, exhibita est ad liberorum procreationem, non propter adulterium, neque propter stuprum. Sciunt etiam leges ignoscere peccatis quæ fiunt ex necessitate. Imovero nullum est peccatum quod fiat ex necessitate, sed omnia a contumelia. Non enim Deus sic fabricatus est naturam, ut necesse habeat peccare : alioqui si ita esset, non esset pœna. De iis enim quæ vi fiunt et necessitate, ne nos quidem exigimus rationem; nedum Deus qui est adeo clemens, benignus et bonus. Sed quid, furari est necessitatis? Etiam, inquies, hoc enim facit paupertas. Imo-

[1] Eccli. XIII, 19.

vero paupertas affert necessitatem operandi, non furandi. Paupertas ergo facit contrarium. Furari enim est otii et desidiæ. Paupertas autem non solet parere otium et desidiam, sed laboris amorem. Quare illud quoque est segnitiei et socordiæ. Idque sic didiceris. Quid enim, dic quæso, est difficilius, quid injucundius? noctes-ne obire vigilantem, et muros perfodere, et in tenebris ambulare, et animam habere in manibus, et instructum esse ad cædem, et tremere, et mori metu; an quotidianis operam dare laboribus, et in tuto esse cum securitate? Hoc est facile. Et quia hoc est facile, plures hoc faciunt, quam illud.

IV. Vides quod secundum naturam quidem sit virtus, præter naturam autem vitium: sicut morbus et sanitas? Quid vero mentiri et pejerare? quamnam habeant necessitatem? Nullam: nec vim. Sed lubenter ad id venimus. Nobis, inquit, fides non habetur: fides non habetur, quoniam volumus. Licebat enim nobis magis fidem haberi ex moribus, quam ex juramentis. Nam cur, dic mihi, aliis ne jurantibus quidem credimus: alios autem etiam injuratos fide dignos censemus? Vides quod nequaquam opus sit juramentis? Si hic aut ille, inquit, dixerit, credo etiam injurato; tibi autem, nec si juraveris. Est ergo juramentum supervacaneum, et hoc est magis argumentum incredulitatis quam fidei. Proclivem enim esse ad jurandum, non sinit ut bona concipiatur opinio pietatis. Quare qui maxime jurejurando assidue utitur, is juramenti usum nequaquam habet necessarium. Qui autem minime utitur, is ejus usu fruitur. Juramento-ne opus est ut credatur? Minime. Videmus enim quod qui non jurant, iis maxime creditur. Sed quid? contumeliosum esse est necessitatis? Certe, inquit. Movet enim ira, et inflammat, nec sinit ut quietus et tranquillus sit animus. Contumelia afficere, o homo, non est iræ, sed simultatis. Si autem esset iræ,

omnes homines irascentes non intermitterent contumelia afficere. Iram habemus, non ut proximos contumelia afficiamus, sed ut eos qui peccant convertamus, ut nos excitemus, ne simus ignavi et hebetes. Ita nobis inest tanquam quidam stimulus, ut adversus diabolum dentibus strideamus, ut in eum simus vehementes : non ut alter in alterum stemus. Arma habemus, non ut nos ipsos bello impetamus, sed ut adversus hostem utamur armatura. Es-ne iracundus? Sis talis adversus tua peccata, increpa animum, flagella conscientiam : sis vehemens judex, et acerbus arbiter in tua peccata. Hoc est lucrum iræ : propterea Deus eam nobis indidit. At rapina est ex necessitate? Nequaquam. Quid enim est, dic quæso, necesse rapere? Quænam vis te impellit? Paupertas, inquit, et timor de rebus necessariis. Tu propterea quidem certe non debes rapere. Non sunt enim stabiles et firmæ ejusmodi divitiæ. Tu autem idem facis, atque si quis rogatus cur in arena domus fundamenta jaciat, dicat : Propter frigus et propter pluviam. Propter hoc quidem certe non oportebat fundamenta jacere in arena : ea enim cito evertunt et procellæ et venti. Quare, si vis esse dives, ne sis avarus, nec plura habendi cupidus. Si vis filiis tradere divitias, posside justas, si ullæ sint tales : eæ enim manent, stantque firmæ ac stabiles. Quæ autem non sunt ejusmodi, cito pereunt et intereunt. Dic mihi, vis esse dives, et quæ sunt aliorum accipere? Atqui hoc non est divitiæ, sed possidere quæ sunt propria. Qui autem habet aliena, non fuerit dives. Nam sic etiam qui vendunt serica, et vestimenta ab aliis accipiunt, opulentiores et ditiores dici poterunt. Sed tamen eos non appellamus divites. Quamobrem? Quoniam habent quæ sunt aliena. Nam etsi eorum sunt vestimenta, non est tamen eorum pretium. Quod si etiam sit eorum pretium, non sunt hæ divitiæ. Si autem qui dantur con-

tractus, non faciunt divites, eo quod nos cito ab eis recedamus: quæ sunt ex rapina quomodo faciunt divites? Si autem vis omnino esse dives; neque enim ea res est necessitatis, quanam re vis frui ampliore? Vita-ne longiori? Atqui qui tales sunt, mox fiunt vitæ brevis. Sæpe enim dant pœnas rapinæ et avaritiæ, quod morte immatura moriantur, et quod possessionibus non fruantur nisi parum, et gehenna accepta excedant. Sæpe autem et ex deliciis, et ex laboribus, et ex sollicitudinibus morbis partis perierunt. Vellem scire quanam de causa studium ponunt homines in divitiis. Atqui Deus propterea naturæ modum posuit et terminum, ne ullam habeamus necessitatem requirendi divitias; nempe veste una aut altera jussit corpus indui, nec eo, quod est supervacaneum, opus est ad tegumentum. Quorsum vestes innumerabiles, et quæ exeduntur a tineis? Ventri certus modus est constitutus, et quod ultra eum fuerit datum, necessario perdit et corrumpit omne animal. Quorsum greges et oves, et carnium dissectiones? Uno tecto opus habemus; quanam de causa sunt ambitus et ambulacra, sumptuosaque et magnifica ædificia? Ut vultures et graculi habitent, pauperes exuis? quantam merentur hæc gehennam? Et sæpe multi in locis quæ ne viderunt quidem, efficiunt columnas, et lapides valde pretiosos, et fulgurantia ædificia. Quid enim non sunt machinati? Et nec ipsi quidem his usi sunt, nec ulli alii. Solitudo enim non sinit eos abire, et ne sic quidem desistunt. Vides quod nec hæc quidem ut iis utantur faciant? sed horum omnium causa est amentia, et rationis defectus, et gloria inanis? quam rogo vos ut fugiamus, ut alia quoque mala possimus fugere, et consequi bona promissa iis qui ipsum diligunt, in Christo Jesu Domino nostro.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Propterea et ego audiens fidem vestram, quæ est in Christo Jesu, et dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus Domini nostri Jesu Christi, pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis[1].

I. Nihil[2] fuit quod posset æquiparari visceribus apostolicis : nihil fuit simile commiserationi et benevolentiæ beati Pauli, qui omnes suas fundebat preces pro civitatibus, et populis. Et ad omnes hoc scribit: «Deo gratias ago » pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis. » Cogitate quam multos habuerit in mente, quorum erat etiam difficile meminisse; quam multorum meminisset in orationibus pro omnibus Deo agens gratias, tanquam ipse maximis afficeretur beneficiis. Propterea, inquit, hoc est, propter futurum, et bona reposita iis qui recte credunt et vivunt. Atque æquum quidem est et justum gratias agere

[1] Ephes. I, 15-20. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 118-126, et tom. XVII, p. 475-483.

Deo, et pro omnibus quæ ab ipso collata sunt humano generi, et antea et postea: æquum autem et justum est etiam agere gratias pro fide eorum qui credunt. «Audiens, inquit, » fidem vestram quæ est in Christo Jesu, et dilectionem in » omnes sanctos.» Ubique conjungit et conglutinat fidem et dilectionem, bigam quamdam admirabilem. Non solum dicit indigenas, sed etiam omnes. «Non cesso gratias agens » pro vobis, mentionem vestri faciens in orationibus meis.» Quid petis et rogas? «Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, » pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelatio» nis.» Vult eos duo discere, ut discere oportet, et propter quæ vocati sunt, et quomodo liberati sunt a prioribus. Dicit autem ipse ea esse tria. Quomodo ergo sunt tria? De futuris si discamus. Nam a bonis quidem repositis, sciemus ejus ineffabiles et quæ naturam superant divitias. Ex eo autem quod didicerimus, quinam cum essemus quomodo credidimus, ejus potentiam, et auctoritatem, eo quod converterit eos qui tanto tempore fuerant alienati. «Nam quod est Dei infirmum, est fortius hominibus[1].» Ex eadem enim potentia, qua Christum suscitavit, nos quoque ad se traxit. Neque usque ad resurrectionem solum est ejus potentia, sed longe amplius. «Et sedere fecit » ad dexteram suam, super omnem principatum et potesta» tem, et virtutem et dominationem, et omne nomen quod » nominatur, et omnia subjecit sub pedibus ejus. Et ipsum » dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ip» sius et plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimple» tur[2].» Magnorum revera mysteriorum et arcanorum nos fecit participes. Nec ea aliter licet dicere, quam ab iis qui sancti Spiritus sunt participes, et multa fruuntur gratia. Propterea Paulus quoque sic precatur: «Pater glo» riæ,» inquit; hoc est, «Qui magna nobis dedit bona.» Ab

[1] 1 Cor. I, 25. — [2] Ephes. I, 21-23.

iis enim quæ sunt subjecta, eum semper vocat, ut quando dicit : « Pater miserationum et Deus totius consolationis[1]. » Rursus Propheta : « Dominus fortitudo mea et auxilium » meum. Pater gloriæ[2]. » Ea suo nomine non potest explicare ac proferre, et ubique appellat gloriam, quod quidem est apud nos nomen et appellatio omnis splendoris. « Ecce » pater gloriæ, inquit, Christi autem Deus. » Quid ergo ? est-ne Filius minor gloria? Sed nemo, ne si insaniat quidem, hoc dixerit : « Det vobis. » Hoc est, mentem vestram extollere, et erigere. Hæc enim non licet aliter discere, « Animalis enim homo non percipit quæ sunt spiritus : » sunt enim ei stultitia[3]. » Opus est ergo spirituali sapientia, ut spiritualia intelligamus, ut videamus quæ sunt occulta. Ipse omnia aperit et revelat, Dei est narraturus mysteria. Mysteriorum autem Dei cognitionem solus novit Spiritus, qui etiam scrutatur ejus profunda[4] : non Angelus, non Archangelus, non ulla alia Potestas creata dederit; hoc est, vobis charisma præbeat. Si autem hoc est revelationis, superflua est rationum inventio. Nam qui Deum didicit, et Deum novit, non amplius de ullo dubitabit. Non dicet : Hoc potest fieri, hoc non potest, et quomodo hoc factum sit. Si Deum didicerimus ut scire oportet, si Deum didicerimus a quo discere oportet, nempe ab ipso Spiritu, non amplius de ulla re dubitabimus. Propterea dicit : « In agni» tione ejus illuminatos oculos cordis vestri. » Qui didicerit quid sit Deus, non dubitabit de promissionibus : non de iis quæ jam facta sunt erit incredulus. Atque optat quidem eis dari Spiritum sapientiæ et revelationis : cæterum ipse quoque confirmat rationibus quæcumque potest ex iis quæ jam fuerunt. Nam quoniam erat dicturus alia quidem quæ jam facta fuerant, alia autem quæ nondum contigerant : ex iis quæ facta sunt, fidem facit iis quæ facta non sunt :

[1] 2 Cor. I, 3. — [2] Psal. XVII, 2, 3. — [3] 1 Cor. II, 14. — [4] Ibid. 10.

cujusmodi est hoc: « Ut sciatis, inquit, quæ sit spes vocationis ejus. » Est adhuc, inquit, non manifesta; sed non fidelibus. « Et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis. » Hoc quoque est adhuc non manifestum. Quid est autem manifestum? Quod credidimus eum sua virtute Christum suscitasse. Est enim longe admirabilius persuasisse animis, quam suscitasse mortuum. Et quomodo? Ego tentabo hoc vobis persuadere. Audi enim. Christus dixit mortuo, « Lazare, veni foras[1], » et statim obediit. Petrus dixit Tabithæ, « Surge[2], » et non contradixit. Ipse dicet in die ultimo, et omnes resurgent, et cum tanta celeritate, ut qui adhuc vivunt, non sint præventuri eos qui dormierunt, adeo ut omnia fiant in momento, et in ictu oculi.

II. In credendo autem non ita fit. Sed quomodo? audi eum rursus dicentem: « Quoties volui congregare filios » vestros, et noluistis[3]. » Vides hoc esse difficilius? Quamobrem ex hoc probat universum. Est enim multo difficilius humanis rationibus persuadere libero arbitrio, quam operari naturam. Causa est autem quoniam ipse sic vult nos nostra sponte fieri bonos. Sic merito dixit: « Super» eminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credidimus. » » Quando enim Prophetæ nihil profecerunt, quando Angeli et Archangeli, quando omnis creatura aspectabilis, et non aspectabilis; aspectabilis quidem in medio proposita, et non valens deducere, multa autem inaspectabilis; tunc suum dispensavit adventum, ostendens rem egere divina virtute. « Di» vitias gloriæ; » hoc est, gloriam ineffabilem. Nam quænam oratio poterit illam explicare gloriam, cujus sancti tunc erunt participes? Nulla. Sed revera opus gratia ut mens discat, et omnino parvum utique radium excipiat. Aliqua etiam prius quidem noverant, volebat autem eos nunc

[1] Joan. II, 43. — [2] Act. IX, 40. — [3] Luc. XIII, 34.

amplius discere, et nosse apertius. Vides quam multa sit operatus? Christum suscitavit; hoc-ne parvum? Sed rursus vide. Sedere fecit ad dexteram suam. Ulla-ne oratio hoc poterit explicare? Eum qui fuit e terra, eum qui est magis mutus quam pisces, qui factus est ludibrium dæmonum, in altum statim extulit. Revera est supereminens magnitudo ejus virtutis. Vide autem quo extulerit: in cœlestibus eum fecit superiorem omni creata natura; supra omnem principatum et potestatem. « Supra omnem, » inquit, principatum. » Revera spiritu opus est, et sapienti mente in agnitione ejus; revera opus est revelatione. Cogita quantum intersit inter hominis et Dei naturam: et ab hac vilitate et abjectione eum ad illum honorem sustulit. Non unum aut alterum, aut tertium gradum transcendit. Papæ! Nec solum dixit supra, sed, longe supra. Supernis enim potestatibus Deus est superior. Ipsum itaque illuc extulit, et qui erat ex nobis, eum ab extremis carceribus usque ad ultimum duxit principatum, post quem non est honor alius. Omnem, inquit, principatum, non hunc quidem, illum autem non, sed omnem principatum, et potestatem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur, si quod est in cœlo, omnibus evasit superior. Hoc de eo qui est excitatus a mortuis: quod quidem dignum est admiratione. Nam de Deo Verbo nequaquam. Nam quod sunt culices ad homines, hoc est omnis creatura ad Deum. Et quid dico, culices? Si omnes homines reputabuntur ut saliva, et reputati sunt ut momentum stateræ: eas quæ sub aspectum non cadunt potestates pone tanquam culices. Non igitur de Deo Verbo sic dixit, sed de eo quidem qui fuit ex nobis, hoc est vere magnum et admirabile. Ab infimis enim terræ partibus eum extulit. Si omnes gentes tanquam stilla, unus homo quota est pars stillæ? Sed eum fecit omnibus superiorem,

non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Sunt ergo Potestatum quarumdam nomina nobis non signata, neque nota. « Et omnia subjecit sub pedibus ejus. » Non solum fecit superiorem ut eis honore præferretur, neque per comparationem, sed ut tanquam servis præesset. Papæ, res plane sunt stupendæ! Hominis facta est serva omnis potestas creata, propter Deum Verbum qui inhabitat. Potest enim esse ut sit aliquis supra; non habens qui obediat, sed ut honore præferatur. Hic autem non sic, sed omnia subjecit sub pedibus ejus : et non solum subjecit, sed ultima subjectione, et post quam non est alia. Propterea dixit : « Sub pedibus. Et ipsum dedit caput » super omnia Ecclesiæ. » Papæ, quo rursus sustulit Ecclesiam! tanquam per quamdam trahens machinam, eam in magnam sustulit altitudinem, et eam sedere curavit in illa sede. Ubi enim est caput, illic et corpus : nullo loco intermedio arceantur caput et corpus. Si autem arcerentur, corpus non fuerit, non fuerit caput. Super omnia, inquit. Quid est, Super omnia? Aut Christum dicit, qui est super omnia quæ cernuntur et quæ intelliguntur; aut supra omnia bona hoc fecit, quod Filium dederit caput : non Angelum, non Archangelum, non ullum alium dimisit superiorem. Non hac solum ratione nos honoravit, quod eum qui erat e nobis in altum extulerit, sed quod etiam fecerit ut totum commune genus illum sequeretur, illi adhæreret, illum assectaretur. « Quæ est corpus ipsius. » Nam ne audito capite, caput solum existimes initium, sed etiam firmitatem et stabilitatem, non tanquam solum principem, sed tanquam caput corporis, « Et plenitudo, » inquit, ejus qui omnia in omnibus adimpletur. » Tanquam hoc non sufficeret ad ostendendam cognationem et propinquitatem, quid dicit? Plenitudo Christi Ecclesia. Plenitudo enim capitis est corpus, plenitudo corporis ca-

put. Vide quo ordine usus sit Paulus, et quomodo nulli verbo parcat, ut Dei ostendat gloriam. Plenitudo, inquit, utpote caput impletur a corpore. Nam corpus consistit per membra omnia, et singulis opus habet. Vide quomodo illum omnibus opus habentem inducat. Etenim si non simus multi, et non sit alius manus, alius vero pes, alius aliqua alia pars, non impletur totum corpus. Per omnia ergo impletur ejus corpus. Tunc impletur caput, tunc perfectum fit corpus, quando omnes simul fuerimus conjuncti et conglutinati.

III. Vidisti divitias gloriæ hæreditatis? Vidisti supereminentem magnitudinem virtutis in eos qui credunt? Vidisti spem vocationis? Revereamur nostrum caput, cogitemus cujus capitis sumus corpus, cui omnia sunt subjecta. Hoc exemplo nos Angelis oportet esse meliores, et Archangelis majores, ut qui iis omnibus simus honore præpositi. Non Angelos apprehendit Deus, sicut dicit scribens ad Hebræos, sed semen Abrahæ [1]; non principatum, neque potestatem, neque dominationem, neque ullam aliam virtutem : sed nostram naturam apprehendit, et supra sedere jussit. Et quid dico, sedere jussit? Suum fecit vestimentum, nec id solum, sed ejus pedibus subjecit omnia. Quam multas vis mortes ponere, et quam multas animas? decies-ne mille, et his longe plures? Sed nihil dices quod sit ei æquiparandum. Duo enim fecit maxima : et ipse ad summam venit humilitatem, et hominem sustulit ad magnam altitudinem. Dixit illud primum, quod se adeo humiliaverit. Dicit hoc firmius et solidius, id quod est magnum et summa rerum. Atqui si nullo dignati essemus, suffecisset, etiamsi absque hoc dignati essemus; absque eo, inquam, quod esset mactatus, suffecisset. Cum autem duo sint, quam dicendi facultatem non vicerit et superaverit? Non magna res est

[1] Hebr. II, 16.

resurrectio, quando hæc reputavero. De hoc dicit, Deus Domini nostri Jesu Christi, non de Deo Verbo. Revereamur propinquitatem cognationis. Timeamus ne quis abscindatur ab hoc corpore : ne quis excidat, ne quis appareat indignus. Si quispiam diadema nostro imposuerit capiti, si coronam auream, annon omnia fecerimus ut digni videamur inanimis lapidibus? Nunc autem non est nostro capiti impositum diadema, sed caput nostrum factus est Christus, quod est majus, et ejus nullam habemus rationem? Sed Angeli quidem ipsum reverentur, et Archangeli, et omnes illæ virtutes. Nos autem, cum etiam ejus corpus simus, neque propter hoc, neque propter illud reverebimur? Et quænam erit spes nostræ salutis? Cogita thronum regium; cogita summum honorem. Hoc nos, si velimus, magis nos poterit terrere quam gehenna. Nam si non esset gehenna, tanto honore affectos, inventos esse indignos et malos, quam non haberet pœnam, quod non supplicium? Cogita prope quem sedeat tuum caput : hoc solum ad universum suffecerit. Ad cujus sedeat dexteram, super omnem principatum, potestatem et virtutem : ejus autem corpus conculcatur etiam a dæmonibus. Sed absit. Si vero sit, hoc non fuerit amplius corpus. Caput tuum venerantur servi frugi, et qui bonæ sunt existimationis : et corpus subjicis iis qui offenderunt? Quo non dignus eris supplicio? Si quis pedes regis pedicis alliget et in compedes injiciat, annon erit obnoxius extremo supplicio? Tu totum corpus objicis feris immanibus, et non horres? Sed quoniam agitur de corpore Domini, age illius etiam meminerimus, quod in crucem fuit actum, quod clavis confixum [1], et sacrificatur. Si es Christi corpus, fer crucem : nam ille quoque tulit. Fer sputa, fer colaphos, fer clavos. Tale erat illud corpus.

[1] Joan. XVII.

Corpus illud impeccabile erat; « peccatum non fecit, nec » est inventus dolus in ore ejus[1]. » Manus ejus omnia agebant ad benefaciendum iis qui egebant. Os ejus nihil emisit quod non deceret. Audivit, « Habes dæmonium[2], » et nihil dicebat. Quia de corpore a nobis agitur; quicumque corporis sumus participes, quicumque gustamus sanguinem, cogitemus quod illius participes simus, qui nihil ab illo differt, qui supra sedet, qui adoratur ab Angelis, qui assidet prope illam incorruptam virtutem : hunc gustamus. Hei mihi quam multæ viæ nobis patent ad salutem! Nos corpus suum fecit : suum corpus nobis impertiit, et nihil horum nos avertit a malis. O tenebras! o profundum abyssum! o stuporem et sensus egestatem! « Quæ sursum » sunt sapite, ubi est Christus ad dexteram Dei sedens[3]. » Et post hæc quidam de pecuniis sunt solliciti : alii capiuntur ab animi perturbationibus.

IV. Non videtis quod in nostro quoque corpore abscinduntur et amputantur quæcumque sunt supervacanea et inutilia : et nullum lucrum attulerit id corpori, quando fuerit mutilatum, quando morte affectum, quando putrefactum, quando etiam corruperit reliquum. Ne ergo confidamus quod semel fuerimus corporis. Si autem hoc corpus cum sit naturale, tamen abscinditur : si non maneat stabile et firmum animi institutum, quid non grave patietur? Quando non fuerit corpus hujus alimenti particeps, quando obstructi fuerint pori, tunc morte afficitur : quando obturati meatus et fistulæ, tunc fit mancum. Ita nos quoque quando aures obturaverimus, manca ac mutila nostra fit anima. Quando non fuerimus participes alimenti spiritualis : quando corruptorum humorum pravitates noxam nobis attulerint, hæc omnia morbum pariunt, morbum gravem, morbum qui tabem affert et

[1] Isai. LIII, 9. — [2] Joan. VII, 20. — [3] Coloss. III, 2.

consumptionem : et de cætero illo igne opus habebit, aut opus habebit ut dividatur. Non enim patitur Christus cum tali corpore ingredi in thalamum. Si eum abduxit et expulit qui sordida veste erat indutus, ei qui corpori sordes adhibuerit, quid non faciet? quomodo non eum afficiet? Multos video qui Christi corporis sunt participes inconsiderate et temere, et magis ex consuetudine et ex præscripto, quam ex cogitatione et consideratione. Si advenerit, inquit, tempus sanctæ quadragesimæ, qualiscumque fuerit quispiam, fit particeps sacramentorum, si advenerit dies Epiphaniorum. Atqui illud tempus accedendi non est ; non epiphania, neque quadragesima facit dignos qui accedant, sed animæ sinceritas et puritas. Cum ea semper accede, absque ipsa nunquam. « Quoties » enim, inquit, hoc facitis, mortem Domini annuntiatis[1].» Hoc est, in memoriam revocatis vestram salutem, meum beneficium. Cogita qui veteris participes erant sacrificii, quanta utebantur frugalitate et abstinentia : quid non agebant? quid non faciebant? Undique et semper expurgabantur : tu autem accedens ad sacrificium quod ipsi stupent et venerantur Angeli, temporum periodis rem definis ac circumscribis? Et quomodo stabis ad tribunal Christi, qui pollutis manibus et labris ad corpus illud audeas accedere? et regem quidem ore male olente deosculari nolueris : cœli autem regem fœtenti et male olenti anima oscularis. Id plane est contumelia. Dic mihi, velles-ne ad sacrificium manibus illotis accedere? Non opinor : sed malles potius non prorsus accedere, quam sordidis manibus. Ita-ne cum in re parva sis adeo reverens et religiosus, sordidam et immundam habens animam, accedis et audes tangere? Atqui ad tempus quidem tenetur manibus; in illam autem totus et integer resol-

[1] 1 Cor. XI, 24.

vitur. Quid vero, annon vides vasa abluta, adeo nitida et splendida? His longe mundiores nobis oportet esse animas, his sanctiores, et splendidiores. Quare? Quoniam illa propter nos fiunt talia. Illa eum qui inest non participant, non sentiunt: nos autem participamus et sentimus. Nunc autem vase quidem sordido et immundo uti nolueris, sordida autem accedis anima? Multam video rei inæqualitatem. In aliis quidem temporibus, cum ne mundi quidem sæpe sitis, acceditis: in Paschate autem etiamsi aliquod scelus a vobis sit admissum, acceditis. O consuetudinem, o præsumptionem! Frustra est quotidianum sacrificium. Frustra astamus altari: nemo est qui participet. Hæc dico, non ut temere participetis, sed ut vos dignos reddatis. Non es dignus sacrificio, neque participatione? Ergo nec prece. Audis præconem stantem et dicentem: Quicumque estis in pœnitentia, abite. Omnes qui non participant, sunt in pœnitentia. Si es ex iis qui sunt in pœnitentia, non debes participare. Nam qui non participat, est in pœnitentia. Cur ergo dicit: Abite qui non potestis precari: tu autem stas impudenter? At non es ex his, sed ex iis qui possunt participare, et nihil curas? rem nihil esse putas.

V. Considera, quæso. Adest mensa regia, adsunt Angeli ministrantes, adest Rex ipse, et tu stas oscitans? Vestes tibi sunt sordidæ, et nulla a te hujus habetur ratio? At sunt mundæ: accumbe ergo, et participa. Venit quotidie ut videat accumbentes, omnes alloquitur: et nunc in vestra dicit conscientia, « Amici, quomodo » hic statis non habentes vestem nuptialem [1]? » Non dixit: Cur accubuisti? Sed ante accubitum et ingressum eum dicit esse indignum. Non dixit enim; Cur accubuisti? sed, « Cur intrasti? » Hæc ergo nunc quoque dicit nobis

[1] Matth. XXII, 21.

omnibus, qui impudenter et inverecunde stamus. Quicumque enim mysteriorum non est particeps, is impudens stat et nimis audacter. Qui sunt in peccatis, propterea priores ejiciuntur. Sicut enim, cum Dominus adest in mensa, non oportet adesse famulos qui offenderunt, sed procul amandantur; ita hic quoque cum effertur sacrificium, et Christus sacrificatur, et ovis dominica; quando audieris: Oremus omnes communiter, quando videris trahi eas quæ in ostiis sunt cortinas, tunc existima cœlum superne diduci, et descendere Angelos. Quemadmodum ergo nullum oportet adesse ex iis qui mysteriis non sunt initiati, ita nec ex iis qui sunt initiati et sordidi. Dic mihi, si quis ad convivium invitatus manus laverit, et accubuerit, et ad mensam paratus fuerit, et deinde non fuerit ejus particeps, annon contumelia afficit eum qui invitavit? Annon esset melius eum ne affuisse quidem? Ita tu quoque, affuisti, hymnum cantasti, cum dignis omnibus te es professus, eo quod cum indignis non recesseris. Quomodo mansisti et mensæ non es particeps? Sum, inquit, indignus. Ergo illa quoque communione et societate quæ est in precibus es indignus. Non enim solum per proposita, sed etiam per cantica undique descendit Spiritus. Non vides famulos nostros mensam spongia lavantes, et domum mundantes, et discos mensæ imponentes? Hoc fit per preces, per clamorem præconis. Tanquam spongia lavamus Ecclesiam, ut in munda Ecclesia sint omnia proposita, ut nulla sit macula, nulla ruga. Sunt et oculi eorum indigni his spectaculis, et aures indignæ. « Et si bestia, inquit, montem tangat, obruetur » lapidibus[1]; » ideo nec digni quidem erant qui ascenderent. Atqui postea etiam accesserunt, et viderunt ubi steterat Deus. Licet postea accedere, et videre. Sed

[1] Exod. XIX, 13.

quando affuerit, abi : non enim tibi magis licet, quam catechumeno. Non sunt enim paria, sacramenta nondum esse assecutum, et postquam fueris assecutus, et offenderis, despicere, et ea re te indignum reddere. Licebat plura et terribiliora dicere, sed ne mentem vestram gravem, hæc sufficiunt. Nam qui his non castigantur, ii nec pluribus. Ne ergo vobis majus faciamus judicium, rogo quidem vos, non ut non adsitis, sed ut præsentia et aditu vos reddatis dignos. Dic mihi, si rex jusserit et dixerit : Si quis hoc agit, a mea mensa abstineat, annon pro hoc omnia feceritis? In cœlos nos vocavit ad mensam regis, magni et admirabilis, et recusamus, et cunctamur, et ad eam rem non accurrimus? Et quænam est nobis spes salutis? Non licet causari imbecillitatem, nec culpam conferre in naturam. Socordia solum et ignavia nos reddit indignos. Hæc quidem dicta sunt a nobis. Qui autem compungit corda, qui dat spiritum compunctionis, compungat corda vestra, et in profundum immittat semina ut ex timore ejus concipiatis et pariatis spiritum salutis, et cum fiducia accedatis. « Filii enim, inquit, » tui tanquam novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ [1]. » Nihil sit vetus, nihil immite, nihil crudum. Hujusmodi enim novellæ plantationes aptæ sunt ad fructum, fructum admirandum, oleæ, inquam, fructum : et fortes sunt et validæ, ut sint omnes in circuitu mensæ, neque temere et forte fortuna conveniant, sed cum metu et timore. Sic enim et ipsum Christum illic videbitis cum fiducia, et cœlesti regno digni reddemini : quod detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. CXXVII, 5.

HOMILIA IV.

CAPUT II.

Et vos cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aëris hujus, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, et cogitationum, et eramus natura filii iræ sicut et cæteri[1].

I. Est quidem mortificatio corporalis : est autem et animalis. Et illius quidem esse participem, nec est crimen, nec periculum : res enim est naturæ, non instituti animi et liberi arbitrii. Nam et orta est ex transgressione Protoplasti, et res deinde decidit in naturam : alioqui autem etiam cito solvetur. Ipsa vero mortificatio animalis, cum sit instituti animi et liberi arbitrii, crimen habet, et nullam solutionem. Vide ergo quomodo Paulus cum jam valde magnum ostendisset, et quod majus sit morte affectæ mederi animæ quam suscitare mortuos, nunc quoque sic ponit tanquam magnum. « Et vos cum essetis, inquit, » mortui delictis et peccatis vestris in quibus aliquando » ambulastis, secundum sæculum mundi hujus, secundum » principem potestatis aëris, spiritus qui nunc operatur in » filios diffidentiæ. » Vides Pauli mansuetudinem, et quomodo ubique consolatur auditorem, eum non onerans?

[1] Ephes. II, 1-3.

Nam quoniam dixerat eos ad extremum usque vitium esse provectos; hoc enim est esse morte affectos; ne eos valde gravaret : nam pudore afficiuntur homines, cum priora mala afferuntur in medium, etiamsi sint absoluta, et nullum habeant periculum; dat eis adjutorem, ne existimaretur totum eis esse imputandum, et adjutorem fortem. Quemnam? Diabolum. Sic etiam facit in Epistola ad Corinthios. Nam cum dixisset, « Nolite errare, neque fornicatores, neque idololatræ; » et reliqua omnia recensuisset, et subjunxisset, « Regnum Dei non possidebunt, » tunc quoque dicit : « Et hæc quidem fuistis[1]. » Non dixit absolute, « Fuistis, » sed, τινὲς ἦτε, id est, aliqui fuistis, hoc est, sic quodam modo fuistis. Hic hæretici hæc de Deo dicta esse acriter contendunt, et effrenatam linguam longe exerentes, hæc Deo adaptant quæ sunt solius diaboli. Quomodo ergo os eis obstruemus? Ex ipsis verbis. Nam si est justus, sicut dicitis, hæc autem gessit, hæc res non est justi, sed valde injusti et scelerati : Deus autem nunquam fuerit sceleratus. Cur vero dicit eum principem sæculi hujus? Quoniam tota fere humana natura se ipsam illi dedit, et omnes sua sponte ei serviunt et ex libero animi arbitrio. Et Christo quidem bona promittenti innumerabilia ne animum quidem adhibet quispiam. Illi autem nihil tale pollicenti, sed ad gehennam transmittenti, cedunt omnes. Sed principatus ejus est in hoc sæculo, et is plures habet quam Deus, et ei magis cedentes quam Deo, præter paucos, proper nostram socordiam. Secundum potestatem, inquit, aërii spiritus. Hoc rursus dicit, quod locum habet sub cœlo, et spiritus rursus aërii sunt incorporeæ potestates eo operante. Nam quod sæcularis sit ejus principatus, hoc est, qui cum præsenti sæculo dissolvitur, audi eum dicentem in fine Epistolæ : « Non est nobis

[1] 1 Cor. VI, 9-11.

» colluctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus » principes et potestates, et adversus mundi rectores tene- » brarum hujus sæculi[1]. » Nam ne cum audieris, « Mundi » rectores, » dicas etiam ipsum esse increatum, addit: « Tenebrarum sæculi. » Alibi etiam nequam sæculum vocat tempus perversum[2], non dicens de creaturis. Mihi enim videtur, quod si fuisset princeps sub cœlo, non fuisset casurus a principatu, etiam post transgressionem. « Qui nunc operatur in filios diffidentiæ. » Vides quod non vi inducit, nec tyrannide, sed persuasione? Dixit enim ἀπείθειαν, ac-si dicas, Deceptione et persuasione omnes attrahit. Nec hoc solum eos consolatur quod dederit socium, sed etiam quod se cum illis ponat. « In quibus, inquit, et nos omnes » aliquando conversati sumus. » Omnes: Non enim licet dicere quod exemptus esset aliquis. « In desideriis carnis » nostræ, facientes voluntatem carnis et cogitationum, et » eramus natura filii iræ, sicut et cæteri omnes. » Hoc est, nihil spirituale sapientes. Sed ne carnem in invidiam vocet et odium, neque magnum existimes delictum, vide quomodo sibi caveat. « Facientes, inquit, voluntatem carnis » et cogitationum nostrarum, hoc est, voluptatis affectio- » nes et motus, Deum irritavimus et ad iram provocavi- » mus: » Hoc est, ira fuimus, et nihil aliud. Quemadmodum enim qui est filius hominis, est homo natura, ita nos quoque sicut et cæteri iræ filii eramus: id est, nullus liber erat; sed omnes quæ ira Dei digna erant faciebamus. « Deus autem qui dives est in misericordia[3]. » Non dixit » absolute, Misericors, sed, « Dives in misericordia, » sicut et alibi dicit: « In multitudine misericordiæ tuæ. » Et rursum: « Miserere mei secundum magnam misericordiam » tuam[4]. Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos. »

[1] Ephes. VI, 12. — [2] Gal. I, 4. — [3] Ephes. II, 4. — [4] Psal. LXVIII, 17, et L, 1.

Undenam nos dilexit ostendit. Hæc enim non merentur dilectionem, sed iram et extremum supplicium; et hoc ergo ex multa misericordia. « Et cum essemus mortui in » delictis, convivificavit in Christo [1]. » Rursus Christus est medius, et res est fide digna. Si enim primitiæ vivunt; et nos : vivificavit et illum, et nos.

II. Vides quod omnia dicta sint de eo quod est secundum carnem? Vidisti exuperantem ejus potentiæ magnitudinem in nos qui credimus? qui mortui eramus et filii iræ; his nos vivificavit. Vidisti spem vocationis? « Conresuscitavit et consedere fecit [2]. » Vidisti gloriam ejus hæreditatis? Etiam, inquies, conresuscitavit quidem, est manifestum; illud vero, « Consedere nos fecit in cœlestibus in » Christo Jesu, » quomodo stat? ut illud, « Conresuscitavit? » Nullus enim adhuc est suscitatus, nisi quod cum caput resurrexerit, nos quoque sumus suscitati. Sicut illic quoque cum Jacob adorasset, uxor quoque adoravit Joseph. Sic ergo fecit quoque consedere. Sedente enim capite, sedet quoque corpus. Propterea enim subjunxit, « In » Christo Jesu. » Aut si hoc non ita sit, sed conresuscitavit per lavacrum, quomodo ergo consedere fecit: « Nam si » sustinemus, inquit, et conregnabimus [3]. » Si morimur, etiam simul vivemus : spiritu revera opus est et revelatione, ut intelligamus profundum horum mysteriorum. Deinde ne fidem non habeas, vide quid subjungat : « Ut » ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divi» tias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Jesu [4]. » Nam quoniam dixit de Christo : quæ autem dixit, ad nos nihil erant; nam quid ad nos si ille resurrexit? ostendit id quoque ad nos pertinere, siquidem is nobis est unitus; nisi quod seorsum dicit quæ ad nos pertinent : « Et cum » essemus mortui peccatis, conresuscitavit et consedere

[1] Ephes. II, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] 2 Tim. II, 12. — [4] Ephes. II, 7.

» fecit[1]. » Quamobrem, sicut dicebam, noli non habere fidem, accepta demonstratione, et ex prioribus et ex capite, et ex eo quod velit ostendere suam bonitatem. Quomodo enim ostendet, si hoc non factum fuerit? et ostendet in sæculis supervenientibus. Quidnam? Quod magna sint bona et omnibus credibiliora. Nam nunc quidem quæ dicuntur, incredulis videntur esse nugæ, tunc autem omnes scient. Vis discere etiam quomodo fecit consedere? audi ipsum Christum dicentem Discipulis : « Sedebitis super » duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israël[2]. » Et rursus : « Sedere autem a dexteris meis et a sinistris, non » est meum dare, sed quibus paratum est a Patre meo[3]. » Est itaque paratum. Et recte dixit : « In bonitate erga nos » in Christo Jesu. » Sedere enim a dexteris, est honoris qui omnem superat honorem, et post quem non sunt alia. Hoc ergo dixit nos quoque sessuros. Vere sunt exuperantes divitiæ, vere exuperans magnitudo ejus virtutis, sedere cum Christo. Etiamsi mille habeas animas, propter ipsum eas non perdis? Nam etsi in ignem esset intrandum, annon oporteret hoc prompte sustinere? Porro ipse quoque rursus dicit. Volo ut ubi sum ego, ministri quoque mei sint[4]. Nam si oporteret quotidie dissecari, annon oporteret id pro eo prompto et alacri animo suscipere? Cogita ubi ille sederit. Supra omnem principatum et potestatem. Et cum quo consedes? Cum illo. Quisnam cum sis? mortuus, natura filius iræ. Et quid recte gessisti? Nihil. Vere ergo est opportunum exclamare : « O altitudo divitiarum, » et sapientiæ, et cognitionis Dei[5] ! Gratia enim, inquit, » estis salvati[6]. » Nam ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te coërcet et comprimit. « Gratia enim, » inquit, estis salvati. Per fidem. » Deinde rursus ne liberum

[1] 1 Cor. xv. — [2] Matth. xix, 28. — [3] Id. xx, 23. — [4] Joan. xii, 26. — [5] Rom. xi, 33. — [6] Ephes. ii, 8.

perimeretur arbitrium, posuit etiam quæ sunt nostra. Et rursus ipsum sustulit, et dicit : « Et hoc, non ex nobis. » Ne fides quidem, inquit, est ex nobis. Nam si non venisset, si non vocasset, quomodo potuissemus credere? Quomodo enim, inquit, credent, nisi audiverint? Quare nec fidei donum est nostrum, sed Dei, non ex operibus : non enim suffecisset, inquit, fides ad salutem. Sed ne nobis vacuis et otiosis det salutem eam, inquit, Deus requisivit. Dixit quod salvos fecerit fides, sed per Deum. Quoniam Deus voluit, salvos fecit fides. Alioqui quomodo salvos facit fides absque operibus? Hoc ipsum est Dei donum, « Ne » quis glorietur[1], » ut nos gratos efficiat circa gratiam. Quid ergo, inquit, prohibuit ipse justificari ex operibus? Nequaquam. Sed nullus, inquit, justificatus est ex operibus, ut ostendatur Dei gratia et benignitas. Non repulit habentes opera, sed eos, qui sunt proditi ab operibus, salvos fecit gratia, ut nullus de cætero possit gloriari.

III. Deinde ne cum audieris, quod non ex operibus, sed fide totum gestum sit, otiosus maneas, vide quid subjunxerit, « Ipsius enim sumus factura, creati in Christo » Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis » ambulemus[2]. » Vide quid ipse dicat: regenerationem hic subindicat. Revera alia est creatura : ex nihilo producti sumus ad hoc ut essemus. Quod eramus prius, mortui sumus; hoc est, homo verus; quod non prius eramus, facti sumus. Recens ergo est creatura, alia melior et præstantior. Nam ex illa quidem, ut viveremus; ex hac autem, ut bene viveremus accessit. « In operibus bonis quæ » præparavit Deus, ut in iis ambulemus. » Non ut incipiamus, sed ut ambulemus. Perpetua enim nobis virtute opus est, et extensa usque ad nostrum decessum. Neque enim, si esset ingrediendum via quæ fert ad urbem regiam,

[1] Ephes. II, 9. — [2] Ibid. 10.

deinde cum majorem ejus partem confecissemus, circa ipsum finem ignavi et molles redditi sedissemus, nobis profuisset ingressus. Ita nec spes vocationis quidquam profuisset, rem illam possidentibus, nisi digne ad vocem appellantis ambulaverimus. Vocati ergo in operibus bonis, perseveremus, omnia operantes. Propterea enim appellati sumus, non ut unum duntaxat opus operemur, sed ut omnia. Sicut enim nobis sunt quinque sensus, et omnibus ad id quod oportet utendum est, ita etiam omnibus virtutibus. Si quis autem sit temperans, sed immisericors; aut misericors quidem, sed avarus; aut ab alienis quidem abstineat, sed de suis non impertiat, frustra fiunt omnia. Non enim sufficit una virtus, ut cum fiducia sistamur ad tribunal Christi, sed multa, varia, et omnis generis, atque adeo omni virtute est opus. Audi enim Christum dicentem Discipulis : « Euntes docete omnes gentes, docentes eos ser» vare omnia quæ mandavi vobis[1]. » Et rursus : « Si quis » solverit unum ex mandatis istis minimis, minimus voca» bitur in regno cœlorum[2]. » Hoc est, in resurrectione : non enim intrabit in regnum. Nam ipsum quoque tempus resurrectionis regnum vocare solet. Si unum, inquit, solverit, minimus vocabitur. Quamobrem nobis opus est omnibus. Vide autem quomodo non sine eleemosyna licet intrare, sed si ipsa sola desit, abibimus in ignem. « Abite, » inquit, maledicti in ignem æternum, paratum diabolo et » angelis ejus. » Cur et quanam de causa ? « Quoniam esu» rii, et non dedistis mihi quod comederem : sitivi, et non » dedistis mihi potum[3]. » Vidisti quomodo nullius alterius accusati, propter hoc solum perierunt ? Et virgines propter hoc solum ejectæ sunt e thalamo, licet haberent castitatem; sed quia eleemosyna vacuæ erant, cum sponso ingressæ non sunt. Pacem, inquit, cum omnibus perse-

[1] Matth. xxviii, 19. — [2] Id. v, 19. — [3] Id. xxv, 41, 42.

quimiai, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum. Cogita ergo quod sine castitate quidem non licet Deum videre. Non omnino autem cum castitate potest videri. Sæpe enim aliud impedit. Rursus si omnia recte gesserimus, proximo autem nihil profuerimus, nec sic intrahimus in regnum. Undenam hoc constat? Ex servis quibus credita fuerunt talenta. Nam illic virtus omnis erat integra et sincera, et nihil fuerat prætermissum; sed quoniam piger fuit in negotiatione, merito fuit ejectus. Deturbari etiam potest quispiam in gehennam ex solo maledicto. « Nam qui dicit, inquit, fratri suo: Stulte, obnoxius erit » gehennæ ignis[1]. » Etiamsi quis omnia recte gesserit, sit autem contumeliosus, non intrabit. Nec quispiam Deum accuset crudelitatis, si eos qui sic lapsi sunt expellit ex regno cœlorum. Nam si apud homines quispiam quidquam fecerit iniquum et præter leges, amandatur a conspectu regis, et si unam ex constitutis legibus sit trangressus; et si accusans sit calumniatus, perdit magistratum: et si adulterium commiserit et sit convictus, redditur indignus: quamvis innumerabilia recte gesserit, perit, et si cædem fecerit, et probatum fuerit, hoc quoque ad eum perdendum sufficit. Si hominum leges adeo exacte servantur, quanto magis leges Dei? At est bonus, inquit. Quousque hæc stulta dicemus? Stulta autem dixi, non quod non sit bonus, sed quod existimemus ejus bonitatem ad hæc nobis esse utilem, etsi innumerabilia de his sæpe disseruerimus. Audi enim Scripturam dicentem: « Ne dixeris: Mise» ratio ejus est multa, multitudini peccatorum meorum » propitiabitur[2]. » Non prohibet nos dicere multam esse ejus miserationem; absit: non hoc suadet; sed et nos vult hoc assidue dicere: et propterea omnia movet Paulus, sed propterea quæ deinceps sequuntur. Ne ideo, inquit, admi-

[1] Matth. v, 22. — [2] Eccli. v, 6.

reris Dei benignitatem ut pecces, et dicas: « Misericordia » ejus multitudini peccatorum meorum propitiabitur. »

IV. Ideo enim tam multa disserimus de bonitate, non ut ei confidentes agamus omnia, alioqui bonitas erit ad nostræ salutis exitium; sed ne desperemus in peccatis, verum agamus pœnitentiam. Benignitas enim Dei te ducit ad pœnitentiam, non ad plura vitia. Si autem malus et sceleratus fias propter benignitatem, tu eum magis in odium vocas et accusas apud homines. Multos enim videmus accusantes Dei lenitatem. Quamobrem dabis pœnas, si ea non utaris ut oportet. Deus est benignus? sed est etiam justus judex: condonat peccata? sed etiam reddit unicuique secundum opera sua; transilit iniquitates, et tollit peccata? sed ea quoque examinat. Quomodo ergo non sunt hæc contraria? Non sunt contraria, si temporibus ea diviserimus. Tollit hic peccata per lavacrum et pœnitentiam: facta illic examinat per ignem et tormenta. Si ergo, inquies, cum et mala fecero pauca, propter unum ejiciar, et a regno excidam, cur mala omnia non operor? Ingrati servi est oratio: sed tamen hanc quoque dissolvemus orationem. Ne mala opereris, ut tibi prosis. Nam a regno quidem omnes similiter excidemus: in gehenna autem non easdem pœnas dabimus omnes; sed hic quidem majores, ille vero mitiores. Nam si tu quidem et ille despexeritis, et qui in multis, et qui in paucis peccat, similiter e regno excidetis. Si autem non similiter despexeritis, sed alius quidem magis, alius vero minus, in gehenna sentietis differentiam. Cur ergo minatur iis qui non dederunt eleemosynam, eos esse abituros in ignem; neque solum in ignem, sed qui paratus est diabolo et angelis ejus? Cur et qua de causa? Deum nihil æque irritat, ut si amici injuste lædantur. Nam si oportet diligere inimicos; qui etiam amicos aversatur et est in hoc deterior gentibus, quod non

merebitur supplicium? Quamobrem hic magnitudo peccati jure fecit eum abire cum diabolo. Væ enim ei qui non facit eleemosynam. Si hoc autem erat in Veteri, multo magis in Novo Testamento. Si ubi erat concessum possidere pecunias, eisque frui et eas curare, tanta gerebatur cura opis ferendæ pauperibus; quanto magis ubi jubemur omnia ejicere? Nam quid illi non faciebant? Decimas et rursus decimas præbebant orphanis, viduis, proselytis. Sed mihi quidam admirans dicebat, ille dat decimas: quanto est hoc plenum probro et dedecore, si quod apud Judæos non habebatur in admiratione, hoc apud Christianos factum est admirabile? Si tunc erat periculum decimas omittere, cogita quantum nunc sit. Rursus ebrietas non habet hæreditatem regni. Sed quid est quod dicitur a multis? Si ego et ille iisdem tenemur, non est parva consolatio. Quid dicemus? certe non erit idem tuum et illius supplicium; alioquin autem nec hoc est consolatio. Tunc enim malorum societas habet consolationem, quando mala quæ patimur fuerint proportione paria: quando autem exuperarint, et ut mente excedamus effecerint, non amplius sinunt ullam habere consolationem. Dic enim ei qui male mulctatus in ignem est injectus: Hic aut ille hoc patitur; ne sentiet quidem consolationem. Nonne omnes simul perierunt Israëlitæ, quamnam hoc eis attulit consolationem? Annon hoc ipsum eos majori dolore afficiebat? Et ideo dicebant: Periimus, interiimus, consumpti sumus. Quænam est ergo hæc consolatio? Frustra nos hac spe consolamur. Una sola est consolatio, in illum qui extingui non potest ignem non incidere: eis autem, qui incidere, non licet assequi consolationem: ubi est stridor dentium, ubi fletus, ubi vermis qui non moritur, ubi ignis qui non extinguitur. Omnino-ne ullam senties, dic quæso, consolationem, cum sis in afflictione et angustia? de cætero enim eris apud te.

Ne, quæso, et rogo, ne nos temere decipiamus, et his verbis consolemur, sed ea faciamus quæ nos poterunt servare. Cum Christo consessus est tibi propositus, et tu de his curiose scrutaris? Si nullum esset aliud peccatum, pro his verbis quantum nos oporteret subire supplicium; quod simus adeo ignavi, miseri et socordes, ut tanto etiam proposito pretio hæc dicamus? O quantum ingemisces, cum tunc audieris eos qui bona egerunt vocari in regnum et honore affici? Quando videris ex servis et humili loco natis eos qui parum hic laborarunt, throni regii esse participes? Annon ea erunt tibi pejora punitione? Nam si nunc quosdam videns prospere agentes, etiamsi nihil mali patiaris, hoc omni supplicio gravius putas, discruciaris, te ipsum luges et lacrymaris, et te mortibus mille dignum esse censes, quid tunc patieris? Nam si non esset gehenna, ipsa de regno cogitatio annon sufficeret ad perdendum et ad afferendum interitum? Quod autem res ita sit se habitura, satis disci potest ex rerum experientia. Ne nos ergo temere oblectemus et consolemur hujusmodi verbis, sed attendamus, et salutis nostræ curam geramus, et de virtute simus solliciti, et ad bona gerenda nos excitemus, ut digni habeamur qui tantam assequamur gloriam, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT II.

Propter quod memores estote quod aliquando vos eratis gentes in carne, qui dicebamini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta : quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israël, et hospites testamentorum promissionis, spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo [1].

I. Multa ostendunt Dei benignitatem et amorem in homines. Primum, quod per se salvos fecerit, et per se tali modo. Secundo, quod, cum quales eramus, salvos fecerit. Tertio, quo nos deduxerit. Hæc enim omnia per se maximam habent indicationem ejus benignitatis. Et hæc omnia Paulus nunc scribens agitat. Dixit : « Quod cum essemus mortui delictis et filii iræ, nos salvos fecerit. » Nunc dicit quibus nos fecerit æquales, et ideo dicit : « Memores estote. » Solemus enim omnes, quando ab humili admodum conditione ad contrariam et ei ex adverso respondentem aut etiam majorem evecti fuerimus honorem, ne priorum quidem meminisse, ut qui illa nutriamur gloria. Propterea dicit : « Propter quod memores estote. Propter quod, » quodnam? Quod creati sumus in operibus bonis. Hoc autem sufficit ad nobis persuadendum ut curam geramus virtutis. « Memores estote. » Sufficit enim illa memoria ad atos et memores reddendos in benefactorem. « Quod vos

[1] [illegible]phes. II, [illegible], 12.

» aliquando gentes. » Vide quomodo ea deprimat quibus Judæi præcellebant, et ea admiretur quibus gentes erant inferiores; quæ quidem non erant hujusmodi ut inferiores eos redderent, sed a modo et vita utrisque persuadet. « Qui dicebamini præputium. » In verbis erat honor, in carne prærogativa. Nihil enim est præputium, nihil circumcisio. Ab ea quæ dicitur, inquit, circumcisio in carne manufacta. « Quod eratis illo tempore sine Christo, alie- » nati a conversatione Israël, et hospites testamentorum » promissionis, spem non habentes, et sine Deo in mundo. » « Vos, inquit, qui hoc vocamini a Judæis. » Cur autem cum esset ostensurus in hoc eis collatum fuisse beneficium, quod eos fecerit societatem habere cum Israële, rursus Israëliticam non deprimit dignitatem; sed eam-ne extollit? Extollit in iis quæ sunt necessaria, in iis autem deprimit in quibus eis non fuit societas. Procedens enim dicit: « Estis » cives sanctorum et domestici Dei. » Vide quomodo non deprimit: Hæc, inquit, sunt indifferentia. Ne existimetis, inquit, vos circumcisionem non consecutos, eo quod sitis in præputio aliquam habere differentiam. Hoc erat grave ac molestum, quod essent sine Christo, quod essent alienati a conversatione Israël; hoc autem non est conversatio, seu civilis vitæ agendæ ratio. Quod autem essent hospites testamentorum promissionis, quod non haberent spem futuram, quod essent in hoc mundo sine Deo, hæc omnia erant illorum. Dixit de rebus cœlestibus: dicit etiam de iis quæ sunt super terram. Quoniam de ipsis Judæi magnam habebant existimationem et gloriam. Ita etiam Christus consolans Discipulos, postquam dixit: « Beati qui perse- » cutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipso- » rum est regnum cœlorum [1], » ponit id quod est minus: « Sic enim persecuti sunt Prophetas qui fuerunt ante

[1] Matth. v, 10.

» vos[1]. » Nam hoc quidem, quod ad magnitudinem attinet, est minus. Si spectetur autem quod prope sint et crediderint, est magnum et sufficiens, et magnam vim habet. Hoc ergo erat habere conversationem. Non dixit : Separati, sed, « Alienati a conversatione. » Non dixit : Non attendentes, sed, « Neque participantes et hospites. » Magna est verborum emphasis, magnam ostendens separationem. Nam etiam Israëlitæ erant extra conversationem, sed non tanquam alieni, verum tanquam pigri et desidiosi, et exciderunt a testamentis, sed non tanquam peregrini. Quænam autem erant testamenta promissionis? « Tibi » et semini tuo dado terram hanc[2], » et quæcumque alia promisit. Spem, inquit, non habentes, et sine Deo. Atqui deos adorabant, sed non erant : idolum enim nihil est. « Nunc autem in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis » longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse enim » est pax nostra qui fecit utraque unum, et medium parie» tem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua[3]. » Hoc est ergo, inquit, magnum, quod venimus in Judæorum conversationem? Quid dicis? Quæcumque sunt in cœlis et quæ sunt in terra instauravit et in unam summam redegit, et nunc dicis de Israëlitis? Certe, inquit. Nam illa quidem fide oportet assumere, hæc autem etiam factis ipsis et operibus. « Nunc autem in Christo Jesu, inquit, vos qui » aliquando eratis longe, facti estis prope ad conversatio» nem. » Nam illud longe et illud prope, est solius liberi arbitrii et electionis. « Ipse est enim pax nostra qui fecit » utraque unum. »

II. Quid hoc est, utraque unum? Non hoc dicit quod nos evexerit ad illam generis nobilitatem; sed et quod nos et illos ad majorem. Sed majus est beneficium quo nos affecti sumus. Nam illis quidem et promissum fuerat, et

[1] Matth. v, 12. — [2] Gen. xii, 7. — [3] Ephes. 13-15.

erant ipsi propinquiores, nobis autem nec promiserat, et eramus longius. Quamobrem dicit, Gentes autem pro misericordia glorificare Deum. Promiserat quidem Israëlitis, sed erant indigni; nobis autem non promiserat, sed hospites eramus: Nihil erat nobis cum ipsis commune, et nos fecit unum, non nos illis conjungens, sed nos et illos unum faciens. Dicam autem exemplum: Ponamus esse duas statuas, unam ex argento, alteram ex plumbo. Deinde ambas fusas et conflatas prodiisse aureas. Ecce duas unum fecit. Aut etiam aliter: Sit unus servus, alius in filium adoptatus: ambo autem eumdem adorent, hic quidem declaratus cum sit filius, ille vero fugitivus, et qui ne patrem quidem novit. Deinde fiant ambo hæredes, et germani filii. Ecce ad unum honorem sunt perducti: duo facti sunt unum, ille quidem cum venisset e longinquo, hic vero cum e propinquo, et magis est germanus quam antequam offendisset. « Medium, inquit, parietem maceriæ solvens. » Quis est medius paries? Inimicitias, ait, in carne sua. « Legem » mandatorum in decretis evacuans. » Nonnulli quidem dicunt quod lex est medius paries inter Judæos et Græcos, quod non sinat ipsos misceri. Mihi autem non ita videtur: sed inimicitiam in carne medium parietem dicit, qui nos ambos a Deo separet, sicut dicit Propheta: « Annon pec» cata vestra separant inter me et vos [1]? » et jure. Medius paries, inimicitiæ erant, quæ ei intercedebant cum Judæis et Græcis. Cum esset autem lex, non solum non solvebantur, sed etiam magis crescebant. « Lex enim, inquit, » iram operatur [2]. » Ut ergo illic dicens: « Lex iram opera» tur, » non ei totum ascribit, sed subauditur, Quoniam transgressi sumus; ita hic quoque eam dicit medium parietem, quoniam dum ei non obeditur, faciebat inimicitias. Lex erat sepes: sed ea quidem erat ut tutos redde-

[1] Isaï. LIX, 2. — [2] Rom. IV, 15.

ret, et ideo etiam nominata est sepes ut circumsepiret. Audi enim rursus Prophetam dicentem : « Et sepem illi circumdedi [1]. » Et iterum : « Abstulisti sepem ejus, et vindemiant eam omnes qui transeunt per viam [2]. » Tutamentum ergo dicit. Et rursus : « Auferam sepem ejus, et erit in conculcationem [3]. » Et rursus : « Legem dedit in auxilium. » Et iterum : « Faciens misericordiam et judicium Dominus ; notas fecit justificationes suas Israëli [4]. » Facta est autem medius paries, non eos tutos reddens, sed eos a Deo separans. Ejusmodi est medius paries qui est a sepe. Cujusmodi autem sit ea declarat. « Inimicitias, inquit, in carne sua. » « Legem mandatorum evacuans. » Quomodo? Ut qui circumsepserit et inimicitias illic solverit, nec hoc solum, sed etiam ejus observationem. Quid enim, si liberati essemus a periori transgressione, rursus autem eam necesse haberemus servare? Rursus idipsum esset. Sed eam quoque solvit. « Legem, inquit, mandatorum in decretis evacuans. » Papæ, quanta benignitas! Dedit nobis legem servandam : quoniam autem non servavimus, cum oporteret puniri, legem solvit : ut si quis cum puerum tradidisset pædagogo, quoniam non obedit, etiam a pædagogo liberaverit et abduxerit ; quantæ est hoc benignitatis? Quid est : « In decretis evacuans? » Magnam, inquit, hic ponit differentiam mandati et decretorum. Aut fidem dicit, ipsam vocans decretum : a sola enim fide salvos fecit ; aut præceptum, sicut dicebat Christus. « Ego autem dico vobis, ne omnino irascamini [5] : » Hoc est, « Si credideris quod Deus eum excitavit a mortuis, salvus eris. » Et rursus : « Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo [6]. »

III. Ne dixeris : Quis ascendet in cœlum? aut quis descen-

[1] Isaï. v, 2. — [2] Psal. LXXIX, 13. — [3] Isaï. VIII, 20. — [4] Psal. CII. — [5] Matth. v. — [6] Rom. x, 8.

det in abyssum? aut quis ipsum sustulit e mortuis? pro vita fidem introduxit. Nam ut non temere salvos faceret, et ipse fuit punitus, et fidem ab eis exegit per decreta. « Ut duos condat in semetipsum in unum novum homi- » nem. » Vides non Græcum factum Judæum, sed et hunc et illum venientes ad alterum statum? Non ut hunc alium faciat, legem evacuavit, sed ut duos condat ac creet. Et recte ubique usus est nomine, « Condat. » Nec dixit, mutet, ut ostenderet efficaciam ejus quod factum est, et quod etiamsi creatio cadat sub aspectum, illa tamen non est hæc minor, et quod de cætero non sit nobis resiliendum a rebus naturalibus : ut duos, inquit, condat in se ipso : hoc est, per se ipsum. Non alii hoc mandavit, sed per se ipsum, et cum hunc et illum fudisset et conflasset, unum produxit admirabilem, cum ipse hoc primum factus esset quod est majus priori creatura. Hoc est enim in se ipso, cum ipse primus formam præbuerit et exemplar. Nam cum hinc tenuisset Judæum, et illinc Græcum, et ipse fuisset medius, et eos commiscuisset, et quidquid eorum erat abalienatum delevisset, desuper refinxit per ignem et aquam. Non utique per aquam et terram, sed per aquam et ignem. Factus est Judæus circumcisus, factus est maledictus. Factus est Græcus extra legem, etiam supra Græcos et Judæos. In unum novum, inquit, hominem, « Faciens pacem » et cum Deo et inter se. Non enim manentes Judæi et Græci, essent conciliati, et nisi a suo statu liberati fuissent, quomodo venissent ad alium majorem? Judæus enim tunc Græco conjungitur, quando factus fuerit fidelis; ut si quidam, si sint inferne duo habitacula, et superne unum admirandum et magnum, non se potuerint mutuo videre donec fuerint superius. « Faciens pacem; » magis autem cum Deo. Quod enim sequitur hoc ostendit. Quid enim dicit? « Ut reconciliet

» ambos in uno corpore Deo per crucem[1]. » Non dixit, Conciliet, sed, Reconciliet, ostendens quod antea humana natura erat ad conciliandum facilis, scilicet in sanctis et ante legem. In uno corpore, inquit, suo, Deo. Quomodo fit hoc? Ut qui pœnam, inquit, quæ debebatur ipse subierit per crucem. « Interficiens inimicitias in se ipso. » Nihil est his verbis magis proprium, nihil quod majorem habeat emphasim. Mors ejus interfecit inimicitias, sauciavit et perdidit, non alii imperans, neque solum agens, sed etiam patiens. Non dixit, Solvens : non dixit, Tollens, sed quod est omnium vehementissimum, « Interficiens, » adeo ut ipsæ non amplius resurgant. Quomodo ergo resurgunt? A multo nostro vitio. Quandiu manserimus in corpore Christi, quandiu fuerimus uniti, non resurgunt, sed jacent mortuæ. Imovero illæ nunquam resurgunt. Sed si alias pepererimus, non eæ sunt amplius ex eo qui priores sustulit et perdidit[2], sed tu alias parturis. Nam prudentia, seu potius cogitatio et spiritus carnis, inimicitiæ sunt adversus Deum. Si nihil cogitemus ac sapiamus carnale, non nascentur aliæ, sed manebit pax illa.

IV. Cogita enim quantum sit malum, cum Deus tam multa procurarit et effecerit ut conciliemur, nos rursus redire ad inimicitias. Has non amplius manet lavacrum, sed gehenna; non remissio, sed examinatio et quæstio. Prudentia ac cogitatio carnis, sunt deliciæ et indulgere voluptati. Prudentia carnis est avaritia, et omne peccatum. Cur dicta est prudentia carnis? Atqui ea sine anima nihil fecerit. Non hoc dicit carnem vituperans : nam et quando dicit, « Animalis homo[3], » non hoc dicit vituperans animam; sed quia non per se sufficit, nec corpus, nec anima ad præclarum aliquid et magnum faciendum, si non supernum assequatur auxilium. Propterea animalia illa vocat quæ per se operatur anima : et carnalia illa quæ per se

[1] Ephes. II, 16. — [2] Rom. VIII, 6. — [3] I Cor. II, 14.

corpus. Non quoniam hæc naturalia, sed quoniam nisi inde præsidium acceperint, pereunt. Nam oculi quoque sunt pulchri : sed sine luce, mala faciunt innumerabilia, et ea sunt ipsorum imbecillitatis, non naturæ. Si essent autem mala naturalia, nunquam iis ad id quod oportet uteremur. Nihil enim naturale est malum. Quid ergo sunt prudentiæ carnales? Peccata. Quoniam quando ipsa, nempe caro, obtinuerit dominatum adversus aurigam, in altum elata, mala parit innumerabilia. Carnis enim virtus est subjectam esse animæ : vitium autem, animæ imperare. Sicut ergo equus est pulcher et bonis tibiis, sed hoc absque auriga non apparet : ita etiam caro tunc pulchra erit, quando ejus exultantes spiritus amputaverimus. Sed neque auriga apparet absque scientia. Nam ipse scientia carens illis graviora patrat. Quamobrem oportet omni ex parte attendere : Spiritus eis attendens aurigam facit fortiorem : is et animam ornat et corpus. Quemadmodum enim anima, dum inest quidem corpori, ipsum pulchrum ostendit; quando autem ipsum a sua destituerit operatione, et abscesserit, perinde atque si pictor confundat colores, magna fit deformitas, unaquaque parte properante ad interitum : ita etiam quando spiritus corpus solum reliquerit et animam, fit deterior et major deformitas. Ne ergo quoniam corpus est minus anima, id vitupera. Nam nec ego patior vituperari animam, quoniam nihil valet absque spiritu. Si autem aliquid sit dicendum, majorem reprehensionem meretur anima. Nam corpus nihil mali feccrit absque anima : sed anima multa absque corpore. Etenim dum illud tabescit et non exultat, hæc multa facit : sicut illi præstigiatores, magi, invidi, venefici corpus attenuant et macerant. Alioqui autem nec deliciæ sunt ex necessitate corporis, sed eo quod non attendat anima. Alimentum enim est ex necessitate corporis, non deliciæ. Si velim frenum ve-

hemens et asperum immittere, equum refrenabo. Corpus autem animam non potest cohibere in ejus malis. Cur ergo eam vocat prudentiam carnis? Quoniam tota est carnis. Quando enim ipsa dominatum obtinuerit, tunc peccat; quando mentem ademerit, et animæ imperium. In hoc ergo consistit virtus corporis, quod cedat animæ: nam per se nec est bona, neque mala. Quid enim per se fecerit corpus? Quamobrem conjunctione bonum est corpus propter subjectionem: nam per se nec bonum est nec malum, ad hoc autem et illud aptum, ad utraque est propensum. Corpus concupiscit, sed non scortationem, nec adulterium, at coïtum. Corpus concupiscit; non delicias, sed nutrimentum, non ebrietatem, sed potum. Nam quod ebrietas non sit concupiscentia corporis, vide quomodo: non amplius retinueris quando modum excesseris, et corporis terminos moveris. Nempe alia omnia sunt animæ, quando dejicitur ad carnalia, quando crassa evadit. Nam etsi bonum est corpus, est tamen longe minus anima: sicut plumbum auro, sed tamen plumbo etiam opus est, quod conglutinet. Ita etiam animæ opus est corpore: ut puer ingenuus opus habet pædagogo. Et ne mireris quod talia exempla posuerim. Sicut enim res pueriles dicimus, non vituperantes ætatem, sed quædam ex illa manantia: ita etiam dicendum est de corpore. Sed licet non esse in carne, si velimus, sicut nec in terra: sed in cœlis et in spiritu. Esse enim alicubi non tam dicitur situ ac positione, quam affectione. Multos quidem certe qui sunt alicubi, non esse dicimus, dicentes: Non eras hic. Et quid dico? sæpe dicimus; Non es in te; Non sum in me. Atqui quid hoc est magis corporale, quando ipse sibi est propinquus? Sed tamen dicimus ipsum non esse apud se. Simus ergo in nobis seu apud nos, in cœlo, in spiritu; maneamus in pace et gratia Dei, ut liberati ab omnibus carnalibus, possimus

assequi bona promissa in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT III.

Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longe fuistis, et pacem iis qui prope, quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu, ad Patrem. Ergo jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei: superædificati supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. In quo et vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu[1].

I. Non per alium, inquit, misit, neque per aliquem alium hæc significavit, sed ipse per se. Non misit Angelum vel Archangelum, quia tam multa mala corrigere nullius erat alterius, sed ejus præsentiæ; et annuntiare ea quæ facta sunt. Ministri ac propemodum famuli locum suscepit Dominus, et venit, et pacem evangelizavit; « Vobis, inquit, qui longe fuistis, et qui prope. » Judæis, inquit, qui erant prope, si cum nobis conferantur. Procul autem esse eos, qui ex Gentibus erant subindicans, utpote peregrinos erga testamenta. « Quia per ipsum habe» mus accessum ambo in uno spiritu, ad Patrem. » Pacem, inquit, ad Deum; etenim nos reconciliavit. Ipse enim dicit: « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. » Et

[1] Ephes. II, 17-22.

iterum : « Confidite, ego vici mundum ; » et, « Quæcumque » petieritis in nomine meo accipietis. « Et rursus : » Quoniam » Pater vos diligit[1]. » Hæc sunt signa pacis et his et illis. Illis quomodo ? Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu, non vos minus, illi autem amplius ; sed una gratia. Nam iram quidem solvit morte, Patri autem nos fecit amabiles per Spiritum. Ecce rursus : « In, per, est; » per se et Spiritum adduxit nos ad ipsum. « Ergo jam non estis hos- » pites et advenæ, sed cives sanctorum. » Vides quod non simpliciter, in Judæorum, sed in sanctorum et magnorum virorum, nempe Abrahæ et Moysis, et Eliæ eamdem ascripti sumus civitatem, et in illa versamur et apparemus ? Nam qui hæc, inquit, dicunt, aperte ostendunt se patriam quærere. Non amplius hospites sanctorum, nec advenæ. Nam qui cœlestia non sunt assecuturi, sunt advenæ. Filius enim manet, inquit, in æternum. « Et domestici, inquit, Dei. » Quod illi, inquit, habebant ab initio per tam multos labores, hoc vobis recte successit per Dei gratiam. « Superædificati supra » fundamentum Apostolorum et Prophetarum. » Ecce spes vocationis. Vide quomodo omnia permiscet, Græcos, Judæos, Apostolos, Prophetas, Christum : et aliquando quidem ex corpore, aliquando autem ex ædificio conjunctionem ostendit. « Superædificati, inquit, super fundamen- » tum Apostolorum et Prophetarum. » Hoc est, fundamentum sunt Apostoli et Prophetæ. Et primum ponit Apostolos, qui tempore sunt ultimi. Vel hoc ostendens dicit, quod et hi et illi sint fundamentum, universum autem unum sit ædificium, et una radix ? Cogita Græcos fundamentum habere Patriarchas. Hic illud magis proprie dicit quam cum dicit, insertionem : et magis illic tangit. Deinde dicit : « Ipso summo angulari lapide Christo Jesu ; » significans Christum omnia continere. Lapis enim angu-

[1] Joan. XIV, 14 et 27 ; XVI, 27 et 33.

laris et parietes continet et fundamenta : in quo est universum ædificium. Vide quomodo ipsum conjunxerit, ut qui aliquando quidem totum corpus superne contineat ac comprehendat, aliquando autem inferne portet ædificium, et sit radix. Illud autem, « Condidit in se ipso in » unum novum hominem[1], » significat, per se ipsum conjunxit utrosque parietes ; et rursum quoniam in ipso sunt creati. Et, « Primogenitus, inquit, omnis creaturæ[2] : » hoc est, ipse portat omnia, in quo totum ædificium est constructum. Sive tectum dixerit, sive parietes, sive quidvis aliud, totum portat. Alibi autem ipsum dicit fundamentum. « Fundamentum enim, inquit, aliud nemo po» test ponere præter id quod est positum, quod est Jesus » Christus[3]. In quo, inquit, omnis ædificatio constructa. » Res ipsa accurate et exacte considerata ostendit, quod non aliter poni potest, nisi exacte et accurate vixeris. « Crescit, » inquit, in templum sanctum in Domino. In quo et vos » coædificamini. » Hoc frequentius dicit, « In templum sanc» tum, in habitaculum Dei in Spiritu. » Quid sibi vult autem ædificatio ? Ut Deus in hoc templo habitet ; unusquisque enim vestrum est templum, et omnes communiter, et tanquam in corpore Christi habitat, et tanquam in templo spirituali. Accessum autem non dixit græce πρόσοδον, id est, aditum, sed προσαγωγὴν, hoc est, adductionem.

II. Non enim a nobis ipsis accessimus, sed ab ipso adducti sumus. « Nam nemo, inquit, venit ad Patrem nisi per » me. » Et rursus : « Ego sum via, veritas, et vita[4]. » In templum sanctum simul ædificati estis. Iterum ad prius redit exemplum et illos conjungit cum sanctis, nequaquam sinens ut longius a Christo recedatur. Est ergo usque ad adventum hæc ædificatio. Propterea dicebat Paulus : « Ut sapiens

[1] Ephes. II, 15. — [2] Coloss. I, 15. — [3] I Cor. III, 11. — [4] Joan. XIV, 6.

» architectus fundamentum posui[1]. » Et rursus : « Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus. » Vides quod exempla pro rebus subjectis sint accipienda, non absolute? Hoc dicit in exemplis, ut quando Christus Patrem dicit agricolam, et se ipsum radicem. « Hujus rei gratia ego Paulus, vinctus » Christi Jesu, pro vobis gentibus[2]. » Dixit magnam Christi curam et providentiam. De cætero ad suam quoque digreditur, quæ parva quidem est et plane nihil, si cum illa conferatur : quæ tamen ipsa quoque est idonea et sufficiens ad attrahendum. Propterea, inquit, ego quoque vinctus sum. Si enim Dominus meus propter vos est actus in crucem, multo magis ego vinctus sum. Non solum ipse fuit vinctus, sed etiam suos servos permittit vinciri pro vobis gentibus. Magna emphasis : vos non solum non abominamur, sed etiam propter vos, inquit, vincimur, et ego tantam adeptus sum gratiam. « Si tamen audiistis dispensatio» nem gratiæ Dei quæ data est mihi in vobis[3]. » Innuit prædictionem quæ de ipso Damasci facta est Ananiæ, quando dicebat : « Vade, quoniam vas electionis mihi est » iste, ut portet nomen meum coram gentibus ac regi» bus[4]. » Dispensationem gratiæ dicit revelationem. Hoc est, non didici ab homine, et dignatus est mihi, cum essem unus, revelare propter vos. Ipse enim, inquit, mihi dixit. Vade, quoniam te ad gentes procul amandabo. Dispensationem sic recte dixit : erat enim magna dispensatio, eum qui minime credebat a superis vocare et dicere : « Saüle, Saüle, quid me persequeris[5]? » et arcana illa luce eum excæcare. « Si tamen audiistis dispensationem gratiæ » Dei, quæ data est mihi in vobis, quod secundum revela» tionem notum mihi factum est sacramentum, sicut su» pra scripsi in brevi[6]. » Fortasse per aliquos significavit;

[1] 1Cor. III, 11.— [2] Ephes. III, 1.—[3] Ibid. 2.—[4] Act. IX, 15.— [5] Ibid. 4. — [6] Ephes. III, 3.

aut non multo antea scripserat. Hic ostendit quod universum-sit Dei, quod nihil attulimus. Quid enim, dic quæso? Non ipse magnus ille Paulus et admirandus, qui legem didicit, qui ad pedes Gamalielis exacte fuit eruditus, gratia fuit salvus? Hoc jure mysterium vocat. Est enim mysterium, quod gentes statim ad majorem deduxerit nobilitatem, quam Judæos. Sicut supra, inquit, scripsi in brevi[1], id est, paucis. « Prout potestis legentes intelligere. » Papæ! Non totum scribebat, neque quantum scribere oportebat : sed hic quidem hoc faciebat rei natura ; alibi autem vitium, sicut apud Hebræos, sicut apud Corinthios. « Prout potes- » tis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio » Christi. » id est, quomodo concepi, quomodo intellexi, aut hujusmodi quæ dixit Deus, aut quod sedeat a dextris. Deinde etiam dignitatem; non sic fecit Deus omni genti. Et quænam est gens cui sic fecit Deus ? « Quod aliis gene- » rationibus, inquit, non est agnitum filiis hominum, sicuti » nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus et Prophetis in » Spiritu[2]. » Quid ergo, dic mihi, non norant Prophetæ? Quomodo ergo dicit Christus, « Moyses et Prophetæ hæc de » me scripserunt ? » Et rursus : « Si credidissetis Moysi, cre- » didissetis et mihi. » Et rursus : « Scrutamini Scripturas, » quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : et illæ sunt » quæ testimonium perhibent de me[3]. » Aut hoc dicit, quod non omnibus fuit revelatum : addidit enim : « Quod aliis » generationibus non est agnitum, filiis hominum ut nunc » fuit revelatum ; » aut quod non sic fuit cognitum rebus ipsis et factis, ut nunc revelatum fuit sanctis Apostolis ejus et Prophetis in Spiritu. Considera enim : Petrus nisi audivisset a Spiritu, non profectus esset ad gentes. Audi enim quid dicat : « Dedit illis Deus Spiritum sanctum si- » cut et nobis[4] ; » hoc est, in Spiritu. Quia per Spiritum

[1] Ephes. III, 5. — [2] Ibid. — [3] Joan. v, 39, 40 et 46. — [4] Act. x, 47.

dignatus est Deus, ut ipsi acciperent gratiam. Atque dicebant quidem Prophetæ : sed non adeo exacte noverant, cum nec Apostoli quidem postquam audivissent; humanam enim hæc rationem et spem communem longe superabant. « Esse gentes cohæredes et concorporales et com» participes promissionis[1]. »

III. Quid est, « Cohæredes et comparticipes promissionis » et concorporales? » Hoc est magnum, unum esse corpus, magna est propinquitas. Nam quod vocandæ quidem essent, noverant; quod ad hæc vocandæ, non item : hoc enim vocat mysterium promissionis. Participes erant Israëlitæ, comparticipes erant etiam Gentes promissionis Dei. « In Christo per Evangelium. » Hoc est, quod et ad ipsos missum sit, et quod crediderint. Non enim utcumque, sed, per Evangelium. Sed hoc quidem nihil est magnum : parvum enim est; et aliud majus nobis revelat, quod non solum homines, sed nec Angeli, nec Archangeli, sed nec ulla alia potestas creata hoc noverat : hoc enim erat mysterium, et non erat cuiquam revelatum. « Prudentiam » meam, inquit, intelligere. » Fortasse innuit quod eis dixit in Actis, quod sit ejus quædam intelligentia, ut etiam gentes vocet; hanc suam dicit prudentiam mysterii : quod dixerit, quod in se ipso condet in unum novum hominem. A revelatione enim didicit quod non oporteat gentes abominari, et ipse et Petrus : hoc dicit in sua defensione. « Cujus factus sum ego minister secundum donum gratiæ » Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis » ejus[2]. » Dixit se esse vinctum, sed rursus totum ejus esse dicit, secundum donum gratiæ ejus, inquit : secundum virtutem enim ac potestatem doni fuit dignitas hujus honoris. Sed non suffecisset donum, nisi illi indidisset virtutem ac potestatem. Revera enim magnæ fuit virtutis ac po-

[1] Ephes. III, 6. — [2] Ibid. 7.

testatis : nec humana sufficiebat diligentia et industria. Tria enim attulit ad prædicationem : ferventem et audacem animi alacritatem, et ad quodvis sustinendum paratam animam, et intelligentiam ac sapientiam; non sufficiebat enim lubenter adire pericula, vita in qua non cadebat reprehensio, nisi virtutem Spiritus accepisset. Et id primum ex ipso contemplare, imo audi eum scribentem: « Ut » non vituperetur ministerium nostrum [1]. » Et rursus : « Ex» hortatio enim nostra, non ex errore, neque ex immundi» tia, neque in sermone adulationis, neque in occasione » avaritiæ [2]. » Vidisti non esse obnoxium reprehensioni? Et rursus : « Providentes bona non solum coram Domino, sed » etiam coram hominibus [3]. » Deinde sub hæc : « Quotidie » morior per nostram gloriationem quam habeo in Christo » Jesu [4]. » Et rursus: «Quis nos separabit a charitate Christi? » afflictio? aut angustia? aut persecutio [5]? » Et rursus : « In » patientia multa, in tribulationibus, in necessitatibus, in » persecutionibus, in angustiis, in plagis, in carceribus [6]. » Deinde ejus dispensatio : « Factus sum Judæis tanquam » Judæus; iis qui sine lege sunt quasi sine lege essem; iis » qui sub lege erant tanquam sub lege essem [7]. » Raditur etiam, et facit innumerabilia. Quod autem est caput omnium, in virtute Spiritus sancti. « Non enim audebo aliquid » loqui eorum quæ non effecit Christus per me [8]. » Et rursus : « Quid enim est quod minus habuistis præ cæteris ec» clesiis? » Et iterum : « Nihil enim minus sum ab iis qui » sunt supra modum Apostoli, tametsi nihil sum [9]. » Sine his enim non potest fieri. Non ergo propter signa ejus facti sunt fideles : non hoc enim faciebant signa, neque ex iis præclare de se sentire volebat, sed ex aliis. Oportet enim

[1] 2 Cor. VI, 3. — [2] 1 Thess. II, 3. — [3] Rom. XII, 17. — [4] 1 Cor. XV, 31. — [5] Rom. VIII, 35. — [6] 2 Cor. VI, 4. — [7] 1 Cor. IX, 20. — [8] Rom. XV, 18. — [9] 2 Cor. XII, 15.

et non esse affinem reprehensioni, et dispensandi tenere artem, et ad pericula adeunda promptum, et ad docendum esse aptum. In his magis se recte gerebat. Si hæc essent, nihil opus esset signis. Ipsum quidem certe videmus, etiam ante signa, innumerabilia ejusmodi recte gessisse. Nunc autem nihil horum habentes, omnia volumus obtinere et efficere. Nam si alterum ab altero fuerit separatum, reliquum sit inutile. Quid enim juvat esse propensum ad adeunda pericula, si sit vita obnoxia reprehensioni? « Si » enim lumen, inquit, quod in te est, sunt tenebræ, tene» bræ quantæ sunt [1]? » Quid autem prodest inculpata vita ei qui sit ignavus et somniculosus? « Si quis enim non tol» lat crucem suam et sequatur me, non est me dignus [2]; » et : « Nisi quis posuerit animam suam pro ovibus [3]. » Quid autem prodest utraque hæc tenere, et non esse aptum ad dispensandum, ut sciat quomodo oporteat unicuique respondere? Si etiam signa non sint in nobis, hæc utraque sint in nobis. Sed tamen hæc omnia ex se afferens, totum acceptum ferebat gratiæ. Hoc est grati famuli : nec unquam didicissemus res ab eo gestas, nisi redactus esset necessario ad rem gerendam. Digni-ne sumus qui Pauli vel meminerimus? Ille etiam habens quæ ei opem ferebat gratiam, non satis habuit, sed etiam mille subiit pericula. Nos autem qui illa caremus fiducia, undenam, dic, quæso, expectamus nos conservaturos eos qui nobis sunt crediti, aut eos accepturos qui nondum accesserint? nos, inquam, qui voluptatibus, et deliciis expleri curamus, et undique otium quærimus, et pericula ne in somnis quidem ferre possumus, imovero nolumus; a sapientia autem ejus tantum absumus, quantum cœlum a terra? Propterea et qui nostræ subjecti sunt administrationi, multum distant ab iis qui tunc erant : quandoquidem qui tunc erant discipuli, iis qui

[1] Matth. VI, 23. — [2] Id. X, 38. — [3] Joan. X, 1.

nunc sunt magistri erant præstantiores, ut qui in mediis populis et tyrannis intercepti, et undique omnes habentes hostes, ne parum quidem attrahebantur et inflectebantur.

IV. Audi itaque quid dicat Philippensibus : « Quoniam » vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum cre» datis, sed etiam ut pro ipso patiamini [1]. » Rursus autem Thessalonicensibus: « Imitatores facti estis Ecclesiarum Dei » quæ sunt in Judæa [2]. » Et ad Hebræos scribens dicebat : « Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis [3]. » Colossensibus quoque fert testimonium, dicens : « Mortui » enim estis, et vita vestra absconsa est cum Christo in Deo [4]. » Et de iis quoque testatur quod multa subierint pericula. Et ad Galatas etiam scribens : « Tanta passi estis sine causa, » si tamen sine causa [5]. » Vides omnes huic rei incubuisse, nempe ut bene facerent. Propterea tunc etiam non erat otiosa gratia. Ideo hinc in bonis operibus vitam agebant. Quid vero ad Corinthios scribat audi, quibus multa crimina objicit : annon de illis quoque hæc testificatur : « Sed » æmulationem vestram, sed desiderium [6] ? » Et de hac re quæ ipsis dicit, ea nunc ne a magistris quidem fieri videtis. Itaque pereunt et interierunt omnia. Causa autem est quod refrixerit charitas, quod qui peccant non castigentur. Audi eum scribentem ad Timotheum et dicentem : » Peccantes, » inquit, coram omnibus argue [7], » quod principes ægrotent. Nam dum caput non est sanum, quomodo bene valens manserit reliquum corpus ? Vide ergo quanta sit inæqualitas. Nam qui recte vivunt, et quomodocumque habent fiduciam, montium cacumina occuparunt et a medio recesserunt, tanquam ab hoste et alieno, seu non a suo corpore avulsi : scelerati autem et referti malis innumeris in

[1] Philip. I, 28. — [2] I Thess. II, 14. — [3] Hebr. X, 34. — [4] Coloss. III, 3. — [5] Galat. III, 4. — [6] 2 Cor. VII, 11. — [7] I Tim. I, 20.

ecclesias insilierunt : venales autem fuerunt principatus. Innumera hinc mala nascuntur, nemo est qui corrigat, nemo qui increpet. Sed viam quamdam et ordinem accepit confusio. Peccavit quispiam et fuit accusatus? Non in hoc ponit studium ut se innoxium ostendat, sed ut invenire possit socios criminum. Quid agam, cum gehennæ minæ sunt intentatæ? Credite mihi, nisi Deus illic nobis reservasset supplicium, videretis quotidie majores tragœdias quam judaïcas illas calamitates. Quid enim? sed nemo succenseat, non dicam enim nominatim : si quis cum accessisset ad ecclesiam, iis qui nunc sunt et qui vobiscum sunt adductis, eos examinaret, imovero non nunc, sed si quis in die Paschæ, omnes qui accedunt et lavantur postquam accessissent ad mysteria, exacte examinasset, eo accepto spiritu ut accurate nosset quæ ab eis gesta sunt, multa essent inventa graviora malis judaïcis; nempe eos qui divinant auguriis, qui utuntur veneficiis, sortibus, et incantationibus, scortatores; adulteros, ebrios, et maledicos. Avaros autem et qui aliena invadunt nolo dicere, ne tangam aliquos ex iis qui hic sunt. Quid vero si scrutatus esset omnes in orbe terræ qui accedunt, quod non invenisset delictum? Quid si principes, annon pecuniæ avidos, imperia ementes et magistratus, invidos, lividos, inani gloria laborantes, helluones, et servos pecuniæ? Cum ergo tanta sit impietas, quid non grave est expectandum? Et ut sciatis quanto supplicio sint digni qui his peccatis obnoxii deprehenduntur, cogitate vetera. Unus homo miles sacras suffuratus est pecunias, et omnes perierunt. Scitis historiam! De Charmi (5) illo dico qui suffuratus fuerat donarium[1]. Ideo tunc dicebat Propheta : « Impleta est regio » illorum sortibus et auguriis sicut terra alienigenarum. » Nunc autem ubique malis plena sunt omnia, et nemo timet.

[1] Josuë. VII, et seqq.

De cætero timeamus. Novit Deus etiam justos punire cum impiis, ut accidit tribus pueris tempore Danielis, ut aliis innumeris, ut etiam in bellis quæ nunc adhuc accidunt. Nam illi quidem etiam ipsam quantamcumque habent peccatorum gravitatem per id deponunt, hi vero non. Propter, hæc omnia nobis ipsis attendamus. Non videtis bella? Non auditis calamitates? Non his erudimini? Gentes et civitates integræ absorptæ sunt et perierunt; tam multa millia serviunt apud barbaros. Si gehenna nos non castigat, hæc saltem nos castigent et doceant sapere. An hæc minæ sunt? Nonne res quæ evenerunt? Magnas illi dederunt pœnas, sed nos majores dabimus, qui ex illorum calamitatibus non castigamur. Grave est et molestum quod dico: ego quoque id scio, sed lucrum affert si attendamus. Non enim dicta profert unquam ad gratiam, sed ea quæ magis possunt animam continere et modestam reddere. Hæc enim sunt nobis causæ futurorum bonorum: quæ detur nobis omnibus consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri et Spiritu sancto gloria sit, honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

CAPUT III.

Mihi autem sanctorum omnium minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit per Jesum Christum, ut innotescat nunc principatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro [1].

I. Eis qui ad medici veniunt officinam, non sine causa illuc est eundum, sed ut discant curare et adhibere medicamenta : et nos quoque cum huc accesserimus, non hoc oportet temere facere et inconsiderate, sed ut discamus Pauli summam humilitatem. Quid enim? Quoniam erat dicturus gratiæ Dei magnitudinem, audi illum : « Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. » Erat quidem humilitatis, propter priora delicta, etsi deleta, lugere, eorum meminisse, et modeste se gerere, ut quando dicit se blasphemum, et persecutorem, et contumeliosum, sed non est illud cum hoc conferendum. Prius enim, inquit, talis eram, et se vocat abortivum. Post tot autem præclare gesta, se modeste gerere, ac se omnium minimum dicere, est multæ et summæ modestiæ. «Mihi, inquit, minimo omnium sanctorum.» Non dixit Apostolorum : quamobrem est illud quoque hoc minus.

[1] Ephes. III, 8-11.

Illic enim dixit : « Non sum dignus vocari Apostolus [1]; » hic autem se etiam dicit omnium sanctorum minimum. Mihi, inquit, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. Quænam? « Evangelizare Gentibus impervestigabi- » les divitias Christi, et illuminare omnes, quæ sit dispen- » satio mysterii absconditi a sæculis in Deo, qui omnia » creavit per Jesum Christum; ut innotescat nunc prin- » cipatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam » multiformis sapientia Dei. » Esto, hominibus non fuit revelatum; illuminas-ne Angelos et Archangelos, et Principatus et Potestates? Certe, inquit. In Deo enim fuit absconsum, et Deo qui omnia creavit per Jesum: et audes hoc dicere? Etiam, inquit. Sed unde hoc fuit manifestum Angelis? Per Ecclesiam. Neque solum dixit, varia Dei sapientia, sed valde varia. Quid hoc ergo est? Non norunt Angeli? Minime. Nam si Principatus non norunt, multo minus Angeli noverint. Quid ergo? nec Archangeli norunt? Nec illi. Undenam essent cognituri? quonam revelante? Quando nos didicimus, tunc illi quoque per nos. Audi enim Angelum dicentem Josepho: « Vocabis nomen ejus Jesum : ipse enim salvum faciet » populum a peccatis suis [2]. » Ipse missus fuit ad Gentes, illi autem ad circumcisionem. Quamobrem, quod est admirabilius et stupendum, mihi, inquit, datum est qui sum minimus. Erat autem hoc quoque gratiæ quod parvo majora sunt credita, ut esset eorum evangelista. Nam qui majorum fuit Evangelista, hac ratione est magnus. « Evangelizare in Gentibus investigabiles » divitias Christi. » Si ejus divitiæ sunt impervestigabiles, etiam postquam apparuit, multo magis essentia. Si est adhuc mysterium, multo magis antequam cognosceretur. Mysterium enim ipsum propterea vocat,

[1] 1 Cor. XV, 9. — [2] Matth. I, 21.

quoniam nec Angeli noverant, nec ulli alii erat manifestum. Et illuminare, inquit, omnes quæ sit dispensatio mysterii absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit per Jesum Christum. Angeli hoc tantum norant quod factus sit portio Domini populus ejus[1]. Et rursus : « Princeps Persarum restitit mihi[2]. » Quamobrem non est mirandum si hoc quoque ignorabant. Nam si reditum ignorabant, hæc multo magis : est enim hoc Evangelium. « Qui salvum, inquit, faciet populum suum Israël[3]. » Nihil de Gentibus : sed de Gentibus revelat spiritus. Atque quod vocatæ quidem essent, norant ; quod autem ad eadem, et sessuræ essent in throno Dei, quis hoc expectasset? quis credidisset? « Absconditi, inquit, in » Deo. » Hanc autem dispensationem apertius revelat in Epistola ad Romanos. « In Deo, inquit, qui omnia crea» vit per Jesum Christum. » Recte autem creationem memoravit dicens, per Christum. Nam qui omnia creavit per ipsum, hoc quoque per ipsum revelat. Nihil enim sine illo fecit. « Nam sine illo, inquit, factum est ni» hil[4]. » Dicens principatus et potestates, dixit et superiores et inferiores. « Secundum præfinitionem sæculo» rum. » Nunc quidem factum est, inquit, non nunc autem est præfinitum, sed multis retro actis temporibus fuit constitutum. « Secundum præfinitionem sæculorum, » quam fecit in Christo Jesu Domino nostro[5]. » Hoc est secundum præcognitionem sæculorum, ut qui futura præscivisset, futura sæcula dicit. Sciebat enim futura : et sic definivit. Secundum præfinitionem sæculorum, horum fortasse, quæ fecit in Christo Jesu : quod autem per Christum factum sit universum : « In quo, inquit, habe» mus fiduciam et accessum in confidentia per fidem

[1] Deut. XXXII, 9. — [2] Dan. X, 13. — [3] Matth. I, 21. — [4] Joan. I, 3. — [5] Ephes. III, 11.

» ejus [1]. » Non tanquam captivi, inquit, adducti sumus, neque ut dignati venia, neque tanquam qui peccaverimus. Etenim fiduciam, inquit, habemus in confidentia, hoc est, confidimus. Undenam? Per fidem ejus : « Propter » quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, » quæ est gloria vestra [2]. » Quomodo sunt pro ipsis? quomodo sunt gloria ipsorum? Quoniam ipsos sic dilexit Deus ut etiam pro ipsis daret Filium, et servos suos male affliceret. Nam ut isti tam multa bona consequerentur, Paulus erat in vinculis. Hoc est multæ Dei in ipsos charitatis. Quod etiam de Prophetis dicit Deus. « Occidi eos » in verbis oris mei [3]. » Quomodo autem deficiebant alio afflicto? hoc est, perturbabantur. Hoc etiam dicit scribens ad Thessalonicenses : « Ut nemo moveatur in tribu- » lationibus istis [4]. » Non solum enim non dolendum, sed etiam est lætandum. Si enim ex prædictione accipitis consolationem, prædicimus futurum ut hic affligamur. Quare? Quoniam Dominus sic jussit. « Hujus rei gratia » flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, » ex quo omnis paternitas in cœlis et in terra nomina- » tur [5]. » Suæ pro ipsis precationis ostendit affectum. Non dixit solum, « Precor, » sed compunctam ostendit precationem ex eo quod flectat genua. « Ex quo omnis » paternitas. » Non jam dicit secundum numerum Angelorum, sed secundum eum qui fecit tribus supernas et infernas, non quales Judaïcæ [6]. « Ut det vobis secundum » divitias gloriæ suæ virtutem corroborari per Spiritum » ejus in interiori homine, Christum habitare per fidem » in cordibus vestris [7]. » Vide cum quanta insatiabilitate eis bona precetur, ne circumferantur. Quomodo autem fit hoc? « Per Spiritum sanctum in interiori homine in-

[1] Ephes. III, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Osee. VI, 5. — [4] 1 Thess. III, 3. — [5] Ephes III, 14, 15. — [6] Deut. XXXII, 8. — [7] Ephes. III, 16, 17.

» habitare Christum per fidem in cordibus vestris. » Quomodo? « In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, » latitudo, et sublimitas et profundum. Scire etiam super» eminentem scientiæ charitatem Christi [1]. »

II. Quod precatus est in principio, hoc nunc quoque. Quid est autem quod dixit in principio? Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credimus; idem nunc quoque dicit : « Ut possitis comprehendere cum om» nibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, et » profundum » ; hoc est, mysterium quod pro nobis dispensatum est accurate scire : hoc enim vocat latitudinem et longitudinem, profunditatem et sublimitatem; id est, magnitudinem charitatis Dei nosse, quomodo in omnem partem extensa sit : et eam corporalibus figuris descripsit, ostendens hominem : accepit quæ sunt supra, quæ infra, et quæ ex transverso. Diximus enim, inquit, non est autem meæ dicendi facultatis hæc docere, sed sancti Spiritus. Hujus virtute, inquit, corroborari adversus tentationes, et non labare et circumferri. Quamobrem fieri aliter non potest ut corroboremur quam per spiritum et tentationes. Quomodo autem Christus habitet in cordibus, audi Christum dicentem : « Ego et Pater veniemus, et mansionem apud » eum faciemus [2]. » Inhabitat autem non simpliciter, sed in cordibus fidelibus quæ radices egerunt in ejus charitate, quæ non circumferuntur. Ut possitis, inquit. Itaque magnis opus est viribus. Ubi vero talibus opus sit viribus declarat, subjungens, « Ut possitis comprehendere cum omni-

[1] Ephes. III, 18, 19. — [2] Joan. XIV, 23.

» bus sanctis, quæ sit profunditas et altitudo », et scire quæ sit supereminens charitas cognitionis Christi: « Ut adimplea- » mur in omnem plenitudinem Dei. » Hoc autem vult significare : Quanquam charitas Christi longe superet omnem humanam cognitionem, vos tamen cognoscetis, si habeatis Christum habitantem in vobis. Neque solum hoc ex illo cognoscetis, verum et implebimini in omnem plenitudinem Dei ; ubi aut annuit, idem esse plenitudinem Dei, atque cognoscere, quomodo in Patre, et Filio, et sancto Spiritu Deus unus adorari debet : aut adhortatur ut serio incumbamus in id ut omnimoda virtute qua abundat Deus, nos impleamur. « Ei autem qui potens est omnia facere super- » abundanter quam petimus aut intelligimus secundum » virtutem quæ operatur in nobis [1]. » Secundum virtutem recte dixit : ex virtute enim ea accipimus quæ nunquam speravimus. Quod autem abundantius quam quæ petimus aut intelligimus fecerit, palam est ex iis quæ ipse scribebat. Nam ego quidem, inquit, precor : ipse autem etiam sine meis precibus majora faciet quam nostræ sint petitiones. Non solum majora aut abundanter, sed superabundanter, magnitudinem doni declarans. Undenam hoc liquet? Ex virtute quæ operatur in nobis. Neque enim hæc unquam petiimus, neque expectavimus. « Ipsi, inquit, glo- » ria in Ecclesia in Christo Jesu in omnes generationes sæ- » culi sæculorum. Amen [2]. » Pulchre conclusit orationem precibus et glorificatione. Oportebat enim eum glorificari et benedici qui tanta præbuit. Quare hoc quoque pars est admirationis, glorificare propter ea quæ a Deo sumus adepti, per Jesum Christum. » Gloria ejus in Ecclesia, » recte dixit : ipsa enim sola manet in perpetuum. Quia autem ipsa semper stat, vult illum a nobis glorificari usque ad consummationem. Hoc enim significavit dicens, « In omnes

[1] Ephes. III, 20. — [2] Ibid. 21.

» generationes sæculi. » Quid sint paternitates necesse est dicere. Nam hic quidem paternitates sunt genera; in cœlo autem quomodo, ubi nullus ex altero est genitus? An illic cœtus, vocat πατριὰς, id est, Gentes ac cognationes? sicut invenitur in Scriptura, πατριὰ ἁματταρεὶ, utpote a quo patres vocantur. Non totum autem a Deo postulat, sed etiam ab ipsis fidem, et charitatem. Non solum autem charitatem, sed radicatam et fundatam, ut neque venti eam labefaciant, neque quidquam aliud eam dejiciat. Dixit afflictiones esse gloriam : si autem meæ, multo magis vestræ.

III. Quamobrem si affligimur, non ideo deserimur : non enim hoc fecerit qui tam multa est operatus. Si autem ut discat Dei charitatem Paulo opus est precatione et fulcro spiritus, quis Christi sciet essentiam, sequens ratiocinia? Atqui difficile-ne est discere quod Deus nos diligat? Est admodum difficile, o dilecte. Nam alii quidem etiam hoc ignorant, unde etiam dicunt innumerabilia mala oriri mundo. Alii autem ignorant quantum. Paulus autem non quærit quantum, neque ut dimetiatur. Quomodo enim posset ? sed quod hoc ipsum discere est summum et magnum : et dicit se ex hoc ipso posse ostendere, nempe ex cognitione qua nos dignati solum. At quid est abundantius quam corroborari, Christum intus habere virtute? Magna, inquit, sunt quæ sunt petita : sed scit etiam facere quæ ipsa superant, adeo ut non sumus diligamus, sed etiam valde. Hoc facere meditemur, o dilecti, ut Dei discamus dilectionem. Hoc magnum est : nihil nobis sic prodest, nihil nos ita compungit. Hoc magis est aptum et sufficiens ad nostras capiendas animas, quam metus gehennæ. Unde vero hoc sciemus? Et ex iis quæ dicta sunt, et ex iis quæ quotidie accidunt. Quam ob causam hæc facta sunt? Quid eis hoc opus fuit? Nihil. Sive sursum, sive deorsum spectes, causam semper ponit charitatem. Maxime autem illa

est charitas, quando benefit hominibus, cum nihil ab eis prius sit profectum beneficii. Eum ergo nos quoque imitemur, benefaciamus inimicis, iis qui nos oderunt, iis qui nos aversantur; ad eos accedamus : hoc nos Deo reddit similes. Nam si amicum, inquit, diligas, quid inde lucraris? hoc etiam faciunt ethnici. Sed quod est indicium charitatis? Diligere eum qui oderit. Volo dicere aliquod exemplum, ignoscite mihi; non invenio in spiritualibus. Quamobrem dicam ex externis. Non videtis hos qui amant? Quam multis ab iis quæ amantur contumeliis, insidiis, damnis sint affecti : sunt affixi tamen, ardentque et uruntur, et eas magis amant quam suas animas, pernoctantes in illarum vestibulis? Illinc accipiamus exemplum, non ut eas amemus, meretrices inquam, sed ut ita diligamus inimicos. Nam dic mihi, non contumeliosius in eos se gerunt quam omnes inimici? Non dissipant facultates? Non in os contumelias ingerunt, et eis servilius imperant quam suis ministris? Sed tamen non abscedunt. Atqui nullus talem habet hostem qualem amator amatam. Illum enim ludificatur et dissimulans irridet, et eo sæpe abutitur amica, et quo magis amatur, eo magis despicit. Atqui anima sic affecta quid est magis belluinum? Illi tamen amant. Sed fortasse etiam e spiritualibus talem inveniemus charitatem, non ex iis quidem qui nunc sunt; refrixit enim; sed ex illis viris magnis et admirandis qui fuerunt olim

IV. Beatus ille Moses hos quoque superavit qui amore capti amant. Quomodo? Primum quidem relicta regia, et quæ illic erant deliciis, obsequiis, gloria et honore, maluit esse cum Israëlitis. Atqui non hoc solum non fecisset quispiam, sed etiam erubuisset alio arguente, quod apparuisset eum esse cognatum non modo servorum, sed eorum qui etiam existimabantur esse scelesti. Eum vero non solum non puduit cognationis, sed etiam toto animo eos ultus est,

et se pro illis conjecit in pericula. Quomodo? Videns, inquit, quemdam facientem injuriam, ultus est eum cui fiebat injuria et occidit eum qui inferebat. Sed nondum sunt hæc pro inimicis. Magna quidem, sed non tam magna quam quæ postea fecit. Sequenti ergo die vidit idem fieri, et illum videns injuriam facientem, quem ultus fuerat (6); admonuit ut cessaret injuriam facere. Ille autem inhumano plane et ingrato animo, « Quis te, inquit, constituit principem et judicem super nos [1]? » Quem non incendissent hæc verba? Si ergo quod prius factum est, factum esset aliqua animi indignatione et offensione, hunc quoque percussisset et de medio sustulisset. Non enim ille, propter quem factum fuerat, eum detulisset. Sed quoniam cognati erant hæc dicit. Quando ei fiebat injuria, nihil tale est locutus, «Quis te constituit principem et judicem super nos?» Cur hoc et heri non dixisti? Injuria tua, inquit, et crudelitas, ipsa me constituit principem et judicem. Sed nunc observa quod Deo quoque hæc dicunt quidam, ut in eos a quibus injuria afficiuntur velint eum esse vehementem, et ejus accusent lenitatem et patientiam. Quando autem injuria afficiunt, non itidem. Quid his verbis amarius? Sed tamen cum post hæc mittitur ad ingratos et beneficii immemores, venit et non recusavit. Sed et post illa signa, et post miracula quæ per ipsum facta sunt, sæpe eum sunt conati lapidibus obruere, et evasit e manibus eorum. Et assidue murmurabant: sed tamen illos eo amore prosequebatur, ut Deo dixerit cum grave illud peccatum admisissent: « Si peccatum quidem dimittas, dimitte. Sin minus, » me quoque dele e libro quem scripsisti [2]. » Malo, inquit, cum illis perire, quam absque illis esse salvus. Revera est furor, revera est magnus amor: quid dicis? Cœlum despicis? Etiam, inquit, eos enim amo qui fecerunt injuriam.

[1] Exod. II, 13. — [2] Id. XXXII, 31, 32.

Deleri petis? Quid faciam, inquit? est enim amor. Quid vero quæ postea sunt consecuta? Audi quid alibi dicat Scriptura : « Et malis affectus fuit Moses propter ipsos [1]. » Quoties eum contumeliis affecerunt? Quoties destituerunt illum et fratrem? Quoties quæsierunt redire in Ægyptum? et post hæc omnia excandescebat et furebat, et pro ipsis perpeti erat paratus? Sic oportet diligere inimicos, laceratum et afflictum, ac nihil non facientem, et separatum, eorum desiderare salutem. Quid vero, dic mihi, Paulus, non etiam pro ipsis petiit gehennam? Sed ab ipso Domino necesse est adducere exemplum. Nam ipse quoque sic facit, dicens : « Solem suum oriri facit super bonos et ma»los [2] », a Patre suo exemplum afferens : nos autem ab ipso Christo. Venit ad ipsos, ex dispensatione, inquam, propter ipsos factus est servus, se ipsum humiliavit, evacuavit, formam servi, accepit : et cum advenisset, neque ipse abiit in viam Gentium, et hoc imperavit Discipulis : nec hoc solum, sed et circuivit omnem morbum curans et omnem ægritudinem. Quid ergo? alii omnes stupebant et admirabantur, et dicebant : Undenam ei hæc fiunt? Ii autem quos afficiebat beneficiis, dicebant : « Dæmonium ha»bet et blasphemat, » et, « Insanit, » et, Est planus et deceptor. Numquid ergo eos repulit? Nequaquam, sed eos majoribus affecit beneficiis hæc audiens, et abiit ad eos qui ipsum erant in crucem acturi, ut eos salvos faceret. Et postquam fuit crucifixus, quid dicit? « Pater, dimitte illis, » non enim sciunt quid faciunt [3]. » Et antea male passus, et postea male passus, ad extremum usque spiritum pro ipsis omnia agebat, pro ipsis orabat. Et post crucem quid non pro eis fecit? Nonne misit Apostolos? non signa fecit? non quidvis movit? Sic oportet diligere inimicos, sic imitari Christum. Sic fecit Paulus : lapidibus appetitus, passus in-

[1] Psal. cv, 32. — [2] Matth. v, 45. — [3] Luc. xxiii, 24.

numerabilia, pro ipsis agebat omnia. Audi eum dicentem: « Voluntas cordis mei et obsecratio fit pro illis ad salutem[1]. » Et rursum, « Testimonium enim illis perhibeo quod æmu» lationem Dei habent. » Et iterum : « Si tu ex naturali » excisus oleastro insertus es, quanto magis isti inserentur » suæ olivæ[2] ? » Ex quanto amore hæc verba dici existimas, ex quanta benevolentia ! Non potest dici, non potest. Sic oportet inimicos diligere. Hoc est Deum diligere qui jussit, qui admonuit : illum imitari et diligere inimicum. Cogita quod non inimico benefacis, sed tibi. Non illum diligis, sed Deo obedis. Hæc ergo cum sciamus, confirmemus inter nos amicitiam, ut cum nos in ea exacte gesserimus, assequamur bona promissa in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT IV.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine[3].

I. Doctorum est virtus, non honorem, non gloriam quærere ab iis quibus imperant, sed ipsorum salutem, et pro ea re omnia facere. Nam qui illud quærit, non fuerit doctor, sed tyrannus. Non enim Deus propterea te iis præfecit, ut tu magis colaris et observeris ; sed ut tua qui-

[1] Rom. x, 1, 2. — [2] Id. xi, 17. — [3] Ephes. v, 1.

dem negligantur, quæ vero sunt illorum omnia ædificentur. Hoc doctoris est. Talis erat beatus Paulus, liber ab omni fastu, ita autem erat affectus ut esset quidem unus ex multis, imo etiam illorum minimus. Propterea et se vocat servum, et plurima tanquam supplicans loquitur. Itaque vide eum nunc quoque nihil scribere imperiosum, nihil quod præ se ferat auctoritatem, sed quod sit contractum ac demissum. «Obsecro itaque vos, inquit, ego vinc» tus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati » estis. » Quid rogas, dic quæso? ut ipse aliquid assequaris? Nequaquam, inquit, sed ut aliis salutem afferam. Atqui qui rogant, rogant quæ assequi ipsorum interest. Et mea, inquit, hoc interest; sicut etiam alibi scribens dicebat: « Nunc vivimus si vos stetis in Domino[1]. » Semper enim valde desiderabat salutem suorum discipulorum. « Ego » vinctus in Domino. » Magna et quæ vim magnam habet dignitas, et regno et consulatu, et quibusvis aliis major. Quod quidem dicit etiam scribens ad Philemonem: « Cum » sim Paulus senex, nunc autem vinctus in Christo[2]. » Nihil est enim æque præclarum atque vincula propter Christum, atque catenæ sanctis illis manibus impositæ. Vinctum esse propter Christum est præclarius quam esse Apostolum, quam esse Doctorem, quam esse Evangelistam. Si quis amat Christum, novit quod dicitur. Si quis in Dominum insanit et ejus amore uritur, novit vim vinculorum. Maluerit esse vinctus propter Christum quam habitare cœlos. Quovis auro splendidiores eis ostendebat manus; et quovis regali diademate. Non enim tam splendidum facit caput vitta ex gemmis composita ei imposita, quam catena ferrea propter Christum. Tunc erat regiis ædibus carcer præclarior. Quid dico, regiis ædibus? ipso quoque cœlo: habebat enim vinctum Christi. Si quis

[1] 1 Thess. III, 1. — [2] Philem. 9.

Christum diligit, novit hanc dignitatem, novit hanc virtutem, novit quantum generi hominum sit gratificatum, quod propter ipsum sit vinctus. Hoc fortasse est præclarius quam sedere a dextris ejus : hoc est magnificentius quam sedere super duodecim sedes, vinctum esse propter Christum. Et quid dico de rebus humanis ? Me pudet conferre divitias et ornatum aureum cum vinculis. Sed magna illa missa faciens, etiam si res nullam haberet mercedem, hoc solum est magna merces et sufficiens remuneratio, hæc gravia pati propter eum qui amatur. Sciunt quod dicitur qui amant, si non Deum, at homines : qui magis lætantur si male patiuntur pro iis quos amant, quam si honorentur. Hoc sancti chori solum est intelligere, Apostolorum, inquam. Audi enim beatum Lucam dicentem eos rediisse gaudentes a conspectu concilii, « Quoniam digni » habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati[1]. » Atque aliis quidem videtur esse ridiculum ; si probro et contumelia esse affectum, sit esse dignitatem assecutum ; si probro esse affectum, sit lætari. Iis autem qui sciunt Christi desiderium, hoc esse existimatur omnium beatissimum. Si quis mihi offerret totum cœlum, ut illam catenam, ego illam præferrem. Si quis me apud superos collocaret cum Angelis, aut cum Paulo vincto, eligerem carcerem. Si quis me faceret unum ex Potestatibus quæ sunt circa cœlos, aut circa Thronos, aut talem esse vinctum, potius optarem talis esse vinctus. Et jure quidem. Nihil enim est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula, et videre, virosque illos admirari propter Christi desiderium. Vellem videre catenas, quas pertimescunt quidem et horrent dæmones, reverentur autem Angeli. Nihil est melius quam male pati propter Christum. Non tam beatum prædico

[1] Act. v, 41.

Paulum quod raptus sit in paradisum, quam quod conjectus sit in carcerem. Non tam enim dico beatum quod audierit arcana verba, quam eum censeo beatum propter vincula : non tam beatum dico quod raptus sit in tertium cœlum, quam propter illa vincula. Nam quod hæc illis sint majora, audi quomodo ipse quoque noverit. Neque enim dixit : Rogo vos ego qui verba audivi ineffabilia? Sed quid? «Rogo vos ego vinctus in Domino.»

II. Si hoc autem non omnibus ascribit Epistolis, non est mirum. Non enim semper fuit vinctus, sed quibusdam temporibus. Mihi est optabilius male pati pro Christo, quam honorari a Christo. Hoc magnus est honor, hoc est gloria quæ omnia exuperat. Si ipse qui propter me factus est servus, et evacuavit gloriam, non adeo existimabat se esse in gloria, ut quando pro me agebatur in crucem, quid me non oportet pati? Audi enim ipsum dicentem : «Glori»fica me, inquit, tu Pater [1].» Quid dicis? In crucem ageris, ut execratorum mortem subeas cum latronibus, et sepulcrorum effossoribus; es conspuendus, et colaphis cædendus, et hæc vocas gloriam? Certe, inquit; hæc enim patior pro iis quos diligo, et hæc nunc gloriam existimo. Si qui miserabiles et miseros dilexit, eam rem vocat gloriam, neque in throno esse paterno, neque in gloria, sed in ignominia esse et dedecore erat gloria, et hoc illi præferebat, multo magis ego hæc debeo existimare gloriam. O beata vincula! o beatas manus quas ornavit illa catena! Non erant adeo honorandæ Pauli manus, quæ claudum, qui erat Lystris, erexerunt et fecerunt surgere [2], ut quæ indutæ erant vinculis. Si ego fuissem illis temporibus, tunc maxime eas essem amplexus, et pupillis meis admovissem : non cessassem deosculari manus, quæ dignæ sunt habitæ quæ pro Domino meo vincirentur. Admiraris

[1] Joan. XIV, 1. — [2] Act. XIV.

Paulum quando ejus manum tetigit vipera, et nihil ei fecit? Ne mireris : reverita enim fuit catenam, totum mare eam reverebatur; tunc enim erat vinctus. Si quis mihi dederit nunc ut suscitem mortuos, non hoc elegerim, sed catenam. Si ab ecclesiasticis curis essem remotus, et esset mihi corpus sanum ac validum, non recusarim hanc suscipere peregrinationem, ut solum viderem catenas, ut carcerem in quo fuit vinctus. Atqui ejus miraculorum multa multis in locis sunt signa, sed non sunt tam desiderabilia quam stigmatum. Et in Scripturis non ita me delectat dum facit miracula, quam dum male patitur, flagris cæditur, atque raptatur. Vere mirabilia sunt illius corporis sudaria et semicinctia quæ stupenda patrant. Sunt hæc vere mirabilia ; sed non ut illa. Cum illum cæcidissent, et multas plagas ei imposuissent, miserunt in carcerem[1]. Et rursus, « Vincti laudabant Deum[2]. » Et rursus : « Lapidantes traxerunt eum extra civitatem, existimantes » eum mortuum esse[3]. » Vultis scire quanta res sit catena ferrea propter Christum in corpus servile injecta, audite ipsum Christum dicentem : « Beati estis. » In quo? cum mortuos suscitaveritis? nequaquam ; sed in quo? quando cæcos curaveritis? minime ; sed in quonam? « Quando » probris vos affecerint homines, et persecuti fuerint, et » dixerint omne malum adversum vos, mentientes prop» ter me[4]. » Si autem male audire sic beatos efficit, male pati quid non fecerit? Audi ipsum beatum Paulum dicentem alibi : « In reliquo reposita est mihi corona justitiæ[5]. » Sed hac corona præclarius est vinculum. Eo me, inquit, dignabitur, et de illis non accurate discepto. At omnem remunerationem mihi sufficit male passum esse propter Christum. Det mihi ut illud eloquar : « Adimpleo ea quæ

[1] Act. XVI, 23. — [2] Ibid. 25. — [3] Id. XIV, 19. — [4] Matth. V, 11. — [5] 2 Tim. IV, 8.

» desunt passionum Christi in carne mea, et nullius egeo[1].» Dignus quoque est habitus Petrus hac catena ; « Erat enim, » inquit, vinctus et traditus militibus, et dormiebat[2]. » Adeo gaudebat, nec alterabatur, ut profundus eum teneret somnus : non dormisset si in magna fuisset sollicitudine. Dormiebat inter milites, et venit ad eum Angelus, et percusso ejus latere eum excitavit. Si quis ergo mihi diceret : Quid malles, an esse Angelus qui Petrum pupugit, an Petrus qui salvus evasit ? mallem esse Petrus propter quem venit Angelus. Illa mihi prodessent vincula. Et quomodo, inquit, precatur, tanquam liberatus a magnis malis ? Ne mireris. Precatur enim timens ne moriatur : timebat autem mori, quod adhuc vellet vitam esse perpessionis argumentum et materiam. Audi itaque quid ipse dicat beatus Paulus : « Dissolvi et cum Christo esse multo » melius : permanere autem in carne magis necessarium » propter vos[3]. » Hoc etiam vocavit gratiam scribens : « Vo- » bis, inquit, donatum est a Christo ut non solum in eum » credatis, sed etiam pro eo patiamini[4]. » Quamobrem hoc illo est majus. Donavit enim. Revera est maxima gratia, et major illis omnibus, quam solem et lunam sistere, quam mundum movere, Hoc majus quam vincere aut expellere dæmones. Non illi tam dolent dum fide expelluntur a nobis, ut quando viderent nos mali aliquid pati propter Christum, et vinciri : hoc enim majorem dat libertatem et fiduciam. Non propterea bonum est vinctum esse propter Christum, quod ea res regnum conciliet, sed quod ea fiat propter Christum. Non propterea beata prædico vincula quod transmittant in cœlum, sed quod ea sint propter Dominum cœli.

III. Quanta est gloriatio scire quod propter Christum sit vinctus, quanta voluptas, quantus honor, quantus

[1] Coloss. I, 24. — [2] Act. XII. — [3] Philip. I, 24, 25. — [4] Ibid. 29.

splendor? Vellem hæc perpetuo effari : vellem hærere catenæ, et si reipsa sum privatus, at ratione per affectionem animam ea circumdare. « Terræ motu concussus est » carcer vincto Paulo, et sunt omnia relaxata vincula[1]. » Vidisti vinculorum naturam resolventem vincula? Sicut enim mors Domini morte mortem affecit, ita etiam Pauli vincula vinctos solverunt, carcerem concusserunt, portas aperuerunt. Atqui non est hæc vinculorum natura, sed contraria, nempe vinctum tuto tenere in custodia, non ei aperire parietes. Sed vinculorum quidem non est absolute hæc natura, sed vinculorum quæ sunt propter Christum. Custos carceris procidit ad pedes Pauli et Silæ. Sed neque hoc absolute faciunt vincula, ut eos qui vinxerunt ducant ad pedes vinctorum, sed contra hos illis reddant subjectos. Nunc autem is qui erat solutus, procubuerat ad vincti pedes. Qui vinxerat, rogabat vinctum ut solveretur metu. Non tu eum vinxisti, dic mihi? Non tu eum in interiorem conjecisti custodiam? Non tu compedibus in tuto collocasti pedes? Quid contremiscis? Quid tumultuaris? Quid lacrymaris? Quid strinxisti ensem? Nihil tale, inquit, vinxi. Nesciebam tantam esse virtutem vinctorum Christi. Quid dicis? acceperunt potestatem cœlos aperiendi, et carcerem non erant aperturi? Solvebant eos qui vincti erant a dæmonibus, et ferrum eos erat superaturum? Non nosti viros, et ideo veniam es consecutus. Paulus est, ille vinctus quem Angeli omnes sunt reveriti. Paulus est, cujus sudaria et semicinctia dæmones expellebant et morbos fugabant. Atqui ferro est multo magis adamantinum, et quod frangi non potest, dæmonis vinculum. Nam hoc quidem animam, illud vero ligat corpus. Qui vinctas ergo solvit animas, corpus suum non potuit solvere? Qui dæmonum perfringit vincula, ferri non sol-

[1] Act. xvi, 26.

verit ligamen? Qui per suas vestes illos solvebat vinctos et liberabat a dæmonibus, ipse per se ipsum non solverit? Propterea ipse primum fuit vinctus, et tunc solvit vinctos, ut discas quod Christi servi vincti longe majorem vim habent quam qui soluti sunt. Si solutus hoc fecisset, non tam fuisset mirum. Non erat itaque vinculum imbecillitatis, sed majoris potentiæ. Sic enim sancti præclarior virtus ostenditur, quando etiam vinctus dominatum obtinet in vinctos, cum etiam vinctus non solum se ipsum, sed etiam vinctos solvit. Quid juvant parietes? Quid prodest eum in interiorem conjicere custodiam, cum etiam aperuerit exteriorem? Cur id autem noctu, et cur cum terræ motu factum est? Parum mihi concedite et permittite, ut dum a verbis abscesserim apostolicis, et in factis apostolicis me expleverim deliciis, in Pauli catena convivari: date mihi in ea paulo amplius versari. Apprehendi vinculum, nemo me abducet. Tutius ergo nunc sum vinctus desiderio, quam ille tunc ligno. Hoc nemo solvit vinculum: est enim a Christi desiderio. Hoc neque Angeli, neque regnum cœlorum potest solvere. Licet audire ipsum Paulum dicentem: « Neque Angeli, neque Principatus, » neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque » profundum potest nos separare a charitate Christi[1]. » Quanam ergo de causa factum est hoc media nocte? Quare etiam cum terræ motu? Audite Dei dispensationem, et admiramini. Omnium sunt soluta vincula, et portæ sunt apertæ. Sed hoc solum factum est propter custodem carceris, non ad ostentationem, sed ad salutem. Nam quod vincti nescirent se esse solutos, est perspicuum ex voce Pauli. Quid enim dicit? Clamavit voce magna dicens: « Nihil tibi mali facias; omnes enim hic sumus[2]. » Non fuissent autem omnes intus, si scivissent portas esse apertas,

[1] Rom, VIII, 39. — [2] Act. XVI, 28.

et se solutos. Nam qui muros perfringunt, tectaque et subgrundia transiliunt, et nihil non audent etiam cum vinculis, non tolerassent et vinculis solutis, et portis apertis intus manere, dormiente ipso custode carceris. Sed pro ferreis vinculis erat eis somni vinculum. Quo factum est ut et id fieret, ec ex miraculo ulla noxa rediret ad custodem carceris, qui erat salvus futurus. Et alioqui etiam maxime noctu ligantur qui sunt vincti, non interdiu. Licebat ergo tunc diligenter videre rursus vinctos et dormientes. Si hæc autem interdiu facta essent, magnus ortus esset tumultus. Cur ergo terræ motu concussus fuit carcer ? Ut surgeret custos carceris ad rei spectaculum. Is enim solus dignus erat salute.

IV. Tu autem mihi vide Christi summam gratiam. Nam inter Pauli vincula, Christi quoque gratiæ meminisse pulchrum et honestum : imovero ea quoque erant Dei gratiæ. Sunt enim qui reprehendunt quod salvus fuerit custos carceris, et pro quibus admirari oportebat Dei clementiam, ex iis ipsis vituperant. Nec mirum. Imbecilli enim et ægroti sunt hujusmodi, qui etiam alimentum vituperant, quod oporteret admirari, et mel dicunt esse amarum : et qui cæcutiunt, ex eo obtenebrantur ex quo deberent illuminari, cum hæc accidant non ex rerum natura, sed ex imbecillitate eorum qui eis uti non possunt ut oportet. Quid ergo dicebant ? Cum oporteret admirari quod eum cepisset qui ad extremum prolapsus erat vitium, et fecisset meliorem, dicunt : Quomodo non arbitratus est eam rem esse præstigiarum et incantationis, et non eos magis retinuit, et non ejulavit ? Ad hoc multis usus est conjecturis. Primum quidem quod audivit eos Deum laudantes et hymnos cantantes ; ejusmodi autem hymnos non cecinissent, si fuissent præstigiatores. Audivit enim, inquit, eos Deum laudantes. Secundo autem quod ipsi non aufugerunt, sed etiam prohibuerunt ne se

interficeret. Si autem propter se hoc fecissent, non intus mansissent, sed se prius exemissent. Magna autem est etiam eorum humanitas; prohibuerunt ne se interficeret, qui ipsos valide ac similiter ligaverat. Ac si dixissent illi : Firmiter et acriter nos vinxisti, ut ipse esses solutus ab acerbissimis vinculis. Catenis enim suorum peccatorum unusquisque constringitur. Nam illa quidem sunt execranda vincula, hæc autem beata et valde optanda. Nam quod hæc illa solverint, ostendit ex sensilibus. Vidisti eos solutos qui ferro fuerant vincti? Videbis te quoque ipsum relaxatum ex aliis gravibus vinculis. Hæc vincula, vinctorum, inquam, vincula, non Pauli, faciunt illa vincula peccatorum. Erant duo genera eorum qui erant intus vincti : ipse quoque custos carceris erat vinctus. Nam illi quidem ferro vincti fuerant et peccatis : hic autem solis peccatis. Illos solvit Paulus, ut de hoc redderet certiores : erant enim aspectabilia vincula. Ita etiam fecit Christus, imovero contra. Illic duplex erat paralysis. Quænam autem ea? Peccatorum et corporis. Quid ergo facit? « Confide, inquit, fili, remittuntur tibi peccata [1]. » Prius solvit eam quæ vere erat paralysis : deinde ad hanc accedit. Quando enim quidam ex Scribis dicebant apud se : « Iste blasphemat, » sciens Jesus eorum cogitationes, dixit, « Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est » facilius dicere : Remittuntur tua peccata, an dicere : » Surge et ambula? Ut autem sciatis quod potestatem » habet Filius hominis remittendi peccata in terra, dicit » paralytico : Surge et tolle lectum tuum, et vade in do» mum tuam [2]. » Ex hoc quod est sensile, confirmavit id quod cadit sub intelligentiam, ut qui ex corporali fecerit id quod est in anima. Cur autem hoc fecit? ut impleretur quod dictum est, « Serve nequam, ex ore tuo te judico [3]. »

[1] Matth. IX, 2. — [2] Ibid, 4-6. — [3] Luc. XIX, 22.

Quid illi dixerunt? Nemo potest remittere peccata nisi solus Deus, neque Angelus, neque Archangelus, neque alia potestas creata. Vos hoc confessi estis. Quid ergo oporteret dicere? si ostensum fuerit quod solvo peccata, palam est me esse Deum. At non sic dixit; sed quid? « Ut » sciatis quod Filius hominis habet potestatem super terram » remittendi peccata, tunc dicit paralytico : Surge, et tolle » lectum tuum, et vade in domum tuam. » Quando ergo dicit se facturum quod est difficilius, palam est de eo quod est facile nullam relinqui contradictionem. Propterea ille prius fecit id quod cadit sub intelligentiam, quoniam multi erant qui contradicebant. Hic autem ab eo quod cadit sub intelligentiam, redegit ipsum ad sensile. Levitatis ergo non erat fides. Vidit vinctos, et nihil mali vidit nec audiit. Vidit id non fuisse factum præstigiis et incantatione. Deum enim laudabant. Vidit omnia facta esse ex multa humanitate : non enim ulti sunt, etsi poterant. Poterant enim vinctis solutis abire; si non vinctis, saltem se ipsis; sed non fecerunt. Quamobrem eum sunt reveriti, non solum ob miraculum, sed etiam ob mores. Quomodo exclamavit? voce magna dicens: « Nihil tibi mali » feceris, omnes enim hic sumus. » Vides inani gloria, et fastu vacuum, amore ferventem. Non dixit, Propter nos hæc facta sunt, sed tanquam unus ex vinctis dicit : « Omnes enim hic sumus. » Atqui etiamsi non prius, neque per miraculum se solvissent, at eis licuisset tacere, et omnes etiam vinctos solvere. Si enim siluissent, et non per magnam vocem ejus manus cohibuissent, per guttur ensem transadegisset. Propterea etiam clamavit, quoniam in interiorem carcerem erat conjectus. Contra te, inquit, hoc fecisti, interius conjectis iis qui te erant liberaturi a periculo. Sed non sunt imitati quæ ab illo facta fuerant. Illo autem mortuo omnes effugissent.

V. Vidisti quod maluerint esse vincti, quam illum pereuntem despicere. Apud se ideo cogitavit : Si essent præstigiatores, omnes illos solvissent, et se ipsos liberassent a vinculis : est enim verisimile multos quoque tales fuisse injectos. Alioquin autem cum multos tales accepisset præstigiatores, etiam nihil tale factum esse miratus est. Præstigiator non concussisset fundamenta carceris, ut ejus custodem excitaret, et efficeret ut sibi fuga esset difficilior. Sed jam videamus fidem custodis carceris. Petito, inquit, lumine introgressus est, et tremefactus procidit Paulo et Silæ ad pedes, et producens eos foras dixit: Domini, quid me oportet facere ut salvus fiam? Ignem tenebat et gladium, et dicit : Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, et salvus eris tu, et domus tua. Hoc non est, inquit, præstigiatorum, tale decretum tradere? Nusquam et hic memoria dæmonis. Vides quam sit ille dignus qui fiat salvus? Nam cum vidisset miraculum, et metu esset liberatus, non est oblitus eorum quæ erant conducibilia, sed in eo periculo curam gerebat salutis animæ, et accessit ad doctores ita ut oportuit accedere. Procidit, inquit, ad eorum pedes, et locuti sunt ei verbum Domini, et omnibus qui erant in domo ejus. Et tollens eos in illa nocte, lavit plagas eorum, et baptizatus est ipse et omnis ejus domus continuo. Vides viri fervorem? Non distulit, non dixit: Fiat dies, videamus, consideremus. Sed magno fervore, et ipse et tota ejus domus fuit baptizata. Non autem ut nunc plurimi despiciunt et servos et uxores ac liberos mysteriis non initiatos. Sitis rogo ut custos carceris, non auctoritate dico, sed instituto. Quid enim prodest auctoritas, si voluntas et institutum sit imbecillum? Papæ! qui erat crudelis, qui immitis, qui vivebat cum malis hominibus innumerabilibus, qui hoc semper meditabatur,

adeo humanus, et tantam gerens curam et sollicitudinem repente evasit! Eorum, inquit, plagas lavit. Considera rursus etiam Pauli fervorem. Vinctus, flagellatus ita evangelizabat. O beatam catenam! Qualis fuit illa nocte ejus parturitio? quales peperit filios? de iis dici potest: « Quos » genui in meis vinculis [1]. » Vides quomodo exultet, et vult filios qui nati sunt ex hoc, esse splendidiores? Vides vinculorum quanta sit potentia, cum non solum eum qui est illis circumdatus, sed etiam eos quos ille eo tempore peperit, reddat splendidiores? Habent aliquid amplius, qui nati sunt in vinculis Pauli : non dico in gratia, est enim eadem gratia; nec in remissione, est enim eadem omnium remissio : sed quod a procemiis docentur de ejusmodi rebus lætari et exultare. Et tollens, inquit, eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum, et baptizatus est. De cætero autem vide fructum : pro iis statim reddidit carnalia. Cumque perduxisset, inquit, eos in domum suam, statim apposuit eis mensam, et lætatus est cum tota domo cum credidisset Deo. Quid enim non erat facturus; cœlo ei aperto per apertionem januarum carceris? Lavit doctorem, mensam apposuit, et exultavit. Ingressa est in carcerem catena Pauli, et quæcumque illic erant fecit Ecclesiam, et Christi corpus omnes fecit, et mensam apposuit spiritualem, et eos fœtus est enixus quibus gaudent Angeli. Num temere dicebam carcerem esse cœlo splendidiorem? ejus enim quæ illic est lætitiæ hic fuit causa. Si enim propter unum peccatorem pœnitentiam agentem gaudium est in cœlis : si ubi duo sunt congregati in nomine ejus, illic est Christus in medio eorum : ubi est Silas et Paulus et custos carceris, et tota ejus domus, et tanta fides, multo magis. Vide vehementiam fidei. Sed hic carcer mihi revocavit in memoriam alium carcerem. Quem-

1 Philem. 10.

nam autem? Ubi erat Petrus [1]. At illic nihil fuit ejusmodi: sed traditus fuerat custodiendus quatuor quaternionibus militum: et hymnos non canebat, nec vigilabat, sed dormiebat, et neque fuerat flagris cæsus, sed majus erat periculum. Nam hic quidem totum jam erat confectum, et pœnas dederant. Illic autem nondum. Quare et si nondum erant plagæ dolorem afferentes, at futuri expectatio conturbabat. Vide etiam illic miraculum. « Ecce Angelus Do» mini astitit, et lumen refulsit in habitaculo: percusso» que latere Petri, excitavit eum dicens: Surge velociter. » Et statim ceciderunt catenæ de manibus ejus [2]: » ne existimaret rem esse solum lucis: et Petrum pupugit. Nemo autem videbat lucem nisi ipse solus, et existimabat esse visum. Sic qui dormiunt non sentiunt Dei beneficia. « Dixit autem, inquit, ei Angelus: Præcingere, et calcea » te sandalia tua. Et fecit sic. Et dicit ei: Circumda tibi » vestimentum tuum, et sequere me: et egressus secutus » est eum: et nesciebat quod verum esset quod fiebat per » Angelum: existimabat autem se visum videre. Transeun» tes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad » portam ferream, quæ ducit ad civitatem, quæ ultro aperta » est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum: et con» tinuo discessit Angelus ab eo [3]. »

VI. Cur hic non factum est id quod in Paulo et Sila? Quod illic quidem eos erant absoluturi, propterea noluit eos sic solvi. In beato autem Petro, ad mortem eum erant educturi. Quid vero, inquit? annon fuisset mirabilius, si eductus et traditus in manus regis, tunc ereptus esset ex ipsis mediis periculis, et nihil esset perpessus? Sic enim neque periissent milites. Magna hic mota est quæstio. Deus suum, inquit, servum servavit cum aliorum cruciatu, cum aliorum interitu. Quid ergo dicemus? Primo quidem

[1] Act. XII, 3. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8-10.

non eum servavit cum aliorum interitu; secundo, non fuit hoc ex rei dispensatione, sed ex immanitate judicis. Quomodo? Deus enim sic rem administravit ac dispensavit, ut non solum hi non perirent, sed ille etiam salvus esset; sicut etiam hic quoque in custode carceris. Ille autem non est usus dono ut oportuit. Facta autem die, inquit, erat non parva turbatio inter milites quidnam factum esset de Petro. Quid postea? Herodes rem facit examinari, et de iis facta inquisitione, jussit abduci. Nam si non inquisisset, aliqua esset excusatio : nunc autem produxit, examinavit, didicit eum fuisse vinctum, carcerem esse clausum et tutum; custodes ante portas fuisse, nec fuisse effossos parietes, nec fores apertas, nec ullum aliud esse signum sceleris. Ex hoc autem oportebat Dei admirari potentiam, quæ ex mediis ipsum eripuerat periculis, et adorare eum qui hæc potuerit. Ille vero jussit eos abduci. Quænam est ergo culpa hic Deo imputanda? Nam si effecisset ut murus perfringeretur, et sic ejecisset, forte existimasset id esse ascribendum eorum negligentiæ. Si autem rem sic administravit et dispensavit, ut ostenderetur eam non esse humani sceleris ac maleficii, sed divini miraculi, cur hoc fecit? Si enim erat fugiturus, ita fugisset ut habuit catenas. Si erat fugiturus conturbatus, non tantæ ei fuisset curæ ut acciperet sandalia, sed ea dimisisset. Nunc autem propterea dicit ei Angelus : Induere sandalia, ut discerent quod eam rem non fecisset fugiens; sed in magno otio et quiete. Nam cum esset vinctus, et inter duos milites, non tantum ei fuisset otii, ut solveret catenas, idque cum esset in interiori custodia. Judicis ergo injustitiæ est ascribendum custodum supplicium. Nam cur hoc non fecerunt Judæi? Memini enim alterius carceris, illius quidem prioris qui Romæ, hujus

etiam qui Cæsareæ, nunc autem ejus qui fuit Jerosolymis [1]. Nam cum Pontifices et Pharisæi audivissent ab iis quos ipsi miserant ad educendum Petrum, se nullum intus invenisse dixerunt; sed portas clausas, et custodes stantes pro foribus, cur custodes non interemerunt, sed dubitabant quidnam de iis fieret? Si autem etiam adversus eos, cædem valde spirantes, nihil tale cogitarunt, multo magis tu qui omnia facis ad illorum gratiam. Propterea eum statim insecuta est pœna. Si autem ejus rei culpam in Deum confers, confer etiam in eum culpam de iis qui in viis jugulantur, et de innumerabilibus aliis qui injuste perimuntur, et de pueris etiam qui propter Christum sunt perempti. Nam ut illi quoque, ut tu dicis, perimerentur, Christus in causa fuit. Imovero non Christus, sed furor et tyrannis patris Herodis. Si autem dicis : Cur eum non rapuit et manibus Herodis? Hoc quoque poterat facere, sed ex eo nihil esset lucratus. Nam quoties evasit Christus ex manibus eorum? Quid hoc ergo profuit ingratis? At hic ex iis quæ facta sunt, ad fideles multa redit utilitas. Nam dum fierent monimenta, et ipsi inimici iis quæ gerebantur ferrent testimonium, minime suspectum erat testimonium. Sicut ergo illic quoque, non aliunde eis fuit os obstructum, quam ex eo quod qui venerant confiterentur ea quæ facta fuerant; ita etiam hic. Cur enim nihil ejusmodi fecit custos carceris? Atqui quæ usuvenerant Herodi, non erant minora iis quæ huic usuvenerunt. Nam rescivisse quod clausis januis vinctus exiisset, quod attinet ad stuporem incutiendum, non minus erat quam vidisse apertas januas. Atqui illa magis visa sunt esse visio, hoc autem non ita, dum accurate et exacte renuntiatur. Quamobrem hic quoque si fuisset malus, interfecisset Paulum, sicut ille milites. Sed non erat. Si autem confutare velle-

[1] Act. v.

mus eos qui dicunt, cur Deus permiserit pueros interfici, longior foret oratio, quam initio instituerāmus.

VII. Nunc autem Pauli catenæ multis actis gratiis, finem imponamus orationi, quod tam multorum nobis bonorum fuerit causa, cum vos rogaverimus ut non solum non ægre feratis si quid passi fueritis propter Christum, sed etiam gaudeatis sicut Apostoli, et gloriemini, ut dicebat Paulus: « Lubentissime gloriabor in infirmitatibus » meis[1]. » Propterea audivit, « Sufficit tibi gratia mea. » Paulus gloriatur propter vincula, et tu propter divitias altum sapis? Apostoli gaudebant quod digni essent habiti qui flagris cæderentur, et tu otium quæris et delicias. Quomodo ergo vis eadem quæ illi consequi, cum hic gradiaris via eis contraria? « Et nunc, inquit, vado in Jerusalem alligatus » spiritu, quæ in ea ventura mihi sunt ignorans : nisi quod » Spiritus sanctus per omnem civitatem mihi protestatur » dicens, quod vincula et tribulationes me manent[2]. » Cur ergo vadis, si vincula et afflictiones te manent? Propter hoc ipsum ut vinciar propter Christum : ut moriar propter ipsum. Non solum enim paratus sum vinciri, sed etiam mori pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Nihil est illa anima beatius. In quibusnam gloriatur? In vinculis, in afflictionibus, in catena, in stigmatibus. « Ego stigmata » Domini Jesu Christi in corpore meo porto[3], » tanquam magnum aliquod tropæum. Et rursus : « Propter Israël, in» quit, catena hac circumdatus sum[4], » Et rursus : In quo legatione fungor in catena. Quid hoc ergo est? Non te pudet? Non extimescis, totum orbem terræ vinctus circumiens? Non metuis ne quis Deum tuum accuset imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non sunt, inquit, talia mea vincula. Sciunt etiam splendere in aulis regum. Ita ut vincula mea manifesta fierent, in omni prætorio, et

[1] 1 Cor. XII, 9. — [2] Act. XX, 22. — [3] Galat. VI, 17. — [4] Act. XXVIII, 20.

plures e fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis [1], abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Vides-ne vinculorum vim magis, quam in resurrectione mortuorum? vinctum viderunt, et magis confidunt. Ubi enim sunt vincula, illic quoque ut magni aliquid factum sit necesse est. Ubi afflictio, illic quoque omnino est salus, omnino illic est relaxatio, illic omnino sunt præclara et ex virtute gesta facinora. Nam diabolus quando calcitraverit, tunc feritur. Quando vinxerit Dei servos, tunc maxime crescit verbum. Vide autem hoc ubique fieri. Vinctus fuit, et hæc fecit in carcere. In ipsis enim, inquit, vinculis meis. Vinctus fuit Romæ, et plures induxit. Non enim ipse solus confidebat, sed etiam alii multi per ipsum. Vinctus fuit Jerosolymis, et vinctus concionans regem obstupefecit, et timore affecit præfectum. Nam timore perculsus, eum absolvit : nec eum qui vinxerat puduit a vincto discere de futuris. Vinctus navigabat, et solvit naufragium, et vinxit tempestatem. Cum esset in vinculis, illum tetigit bestia, et eo minime læso cecidit. Vinctus est Romæ, et vinctus concionatus attraxit innumerabiles, præ omnibus hoc ipsum proponens, nempe catenam. Sed non licet nunc vinciri catenis, sed alia est catena si velimus. Quænam autem hæc est? Manus continere; ad avaritiam et plura habendi cupiditatem non esse paratos. Hac catena nos ipsos vinciamus. Pro ferro sit nobis timor Dei. Solvamus eos, qui vincti sunt, a paupertate, ab afflictione. Non sunt paria aperire portas carceris, et inclusam relaxare animam. Non sunt paria, vinctorum solvere vincula, et contritos absolvere in remissione. Hoc illo est majus. Nam illius quidem nulla est merces proposita; hujus autem innumerabiles. Longa fuit Pauli catena, et diu multumque nos tenuit : est enim revera longa, et quavis catena aurea ho

[1] Philip. I, 13.

nestior. Ipsa vinctos veluti quadam machina trahit ad cœlum, et tanquam catena aurea suspensa ad cœlum sursum trahit : et quod est mirandum, inferne vincta vinctos sursum trahit. Atqui non est hæc rerum natura, sed quando Deus administrat ac dispensat, ne quæras rerum naturam, neque consequentiam, sed quæ sunt supra naturam et consequentiam. Discamus in afflictionibus non dejici, nec ægre ferre. Vide enim hunc Beatum. Flagris cæsus fuerat et valde cæsus. « Multas enim, inquit, plagas ei im» ponentes [1]. » Et vinctus fuerat, idque rursus valde. In interiorem enim custodiam eum injecit, idque firmiter et ut esset in tuto : et cum in tam multis esset difficultatibus, media nocte, quando etiam dormiunt qui valde sunt experrecti, imposito etiam majori vinculo, nempe somno, canebant et laudabant Dominum. Quid his animis fuerit magis adamantinum? Cogitabant quod pueri quoque canebant in igne et in fornace. Fortasse reputabant dicentes : Nos nihil adhuc tale passi sumus. Sed recte se gerens oratio, nos ad alia adduxit vincula et alium carcerem.

VIII. Quid agam? Volo tacere, sed non possum. Alium inveni carcerem illo admirabiliorem, et qui majorem affert stuporem. Sed nunc mihi exurgite, tanquam nunc incipiat oratio, vegetisque nunc accedite animis. Volo cœptam interrumpere orationem, ea vero non sinit. Nam ut quis dum bibit non passus fuerit interrumpi, quidquid ei renuntietur : ita ego quoque apprehenso admirabili carceris poculo eorum qui vincti sunt propter Christum, non possum cessare, non possum silere. Nam si ipse in carcere et nocte non siluit, nec in flagellis : ego silebo sedens cum sit dies, et in multo otio loquens et quiete, cum hoc non usuvenerit iis qui vincti, qui flagris cæsi fuerant, et me-

[1] Act. XVI, 23.

dia nocte? Pueri non silebant in fornace et igne, et nos non pudebit silere? Videamus ergo hunc carcerem. Hic quoque vincti sunt. Sed statim ab exordio ostendebatur quod non essent urendi, sed quasi intraturi in carcerem. Cur autem eos ligas qui sunt comburendi? Vincti erant, sicut Paulus, pedibus et manibus. Vincti erant non minori ira et furore. Nam et ille injecit in interiorem custodiam, et hinc jussit valde accendi fornacem. Sed videamus quæ sunt consecuta. Illis hymnos canentibus concussus est carcer, et apertæ sunt portæ. Et his hymnos canentibus soluta sunt vincula pedum et manuum: apertus est carcer, et apertæ sunt portæ fornacis. Sibilabat enim ros spiritus. Verumtamen me multa circumfluunt. Nescio quidnam primum dicam, quidnam secundum; ideo rogo ne quis a me exigat ordinem; est enim rerum multa cognatio. Soluti sunt qui cum eis vincti fuerant, sed dormiebant[1]: hic autem pro iis aliquid aliud factum est. Combusti sunt qui eos injiciebant: sed quod volebam dicere: vidit solutos rex, et ante eos procidit (7). Vidit hymnos canentes, et quatuor vidit ambulantes, et vocavit eos. Sicut ergo Paulus non exivisset, etsi posset, nisi qui injecerat eum vocasset, et eduxisset: ita nec illi tres pueri exierunt, donec is qui injecit jussit exire. Quid ex hoc discimus? Non festinare ad ærumnas, nec properare ad afflictiones: nec rursus in eis manere, si sint qui solvant. Sed ille quidem procidit ad pedes; poterat enim ingredi ubi erant sancti: hic autem cum venisset ad ostium stetit. Non audebat enim accedere ad eum qui intus erat carcerem, quem ipsis construxerat, per ignem. Contemplare autem verba. Ille dicit: Domini, quid me oportet facere, ut sim salvus? Ille non cum tanta quidem humilitate, vocem autem emisit non minus jucundam: Sidrac, Misac, et Abdenago

[1] Dan. III per totum.

servi Dei excelsi, egredimini et venite. Magnus honor : Servi Dei excelsi, exite et venite. Quomodo egredientur, o rex? Vinctos injecisti in ignem : tam longo tempore fuerunt in igne? Nam si fuissent adamantini, si materiæ metallicæ, qui totum illum canebant hymnum, annon periissent? Propterea ergo salvi fuerunt, quod hymnos canerent. Animi eorum alacritatem reveritus est ignis : etiam canticum illud admirabile et hymnos. Quomodo eos vocas? Prius dixi : Servi Dei excelsi. Omnia enim possunt Dei servi. Nam si sunt aliqui servi hominum, et in rebus illorum non minorem habent potestatem, imperium et administrationem, multo magis servi Dei. Vocem emisit jucundissimam. Sciebat se ea maxime ipsis assentari. Nam si ut servi Dei manerent, in ignem sunt ingressi, non erat alia vox hac jucundior. Non si eos vocasset reges, non si dominos orbis terræ, tanta eos affecisset voluptate, quanta cum eis dixit, « Servi Dei excelsi. » Et quid miraris? Ad magnam enim urbem, quæ orbis terræ obtinebat dominatum, et cui auctoritas magnos faciebat spiritus, Paulus scribens hoc posuit, ut quod dignitati ex æquilibrio responderet, imovero et consulatu et regno et orbis terræ imperio longe majus atque adeo incomparabiliter majus esset; « Paulus servus Jesu Christi [1]. Servi Dei excelsi. » Si enim, inquit, totum ponunt studium ut sint servi, omnino eis hoc persuadebimus. Vide ergo etiam puerorum pietatem. Non succensuerunt, neque irati sunt, neque contradixerunt, sed egressi sunt. Nam si supplicium existimassent, quod injecti essent in fornacem, succensuissent ei qui injecerat. Nunc autem nihil horum : sed ita exierunt tanquam qui prodirent e cœlo : et quod de sole dicit Propheta, « Tanquam sponsus procedens e thalamo suo [2], » hoc etiam qui de eis dixerit, non aberrarit. Quomodo?

[1] Rom. I, 1. — [2] Psal. XVIII, 3.

Illo sic procedente ipsi tunc processerunt splendidius. Nam ipse quidem procedebat, orbem terræ illustrans sensili lumine, illi vero aliter orbem terræ illuminantes, nempe spirituali modo. Nam propter ipsos rex statim misit decretum, quod hæc verba continebat: Placuerunt coram me signa et prodigia, quæ fecit Deus nobis ostendi tanquam magna et fortia. Exierunt itaque splendidum emittentes radium, qui lætus quidem erat etiam in ipsis regionibus[1] : maxime autem poterat ubique extendi per litteras regias, et solvere tenebras quæ erant ubique extensæ. Egredimini et venite. Non jussit fornacem extinguere, sed hoc etiam eos maxime honoravit, quod crediderit eos non solum posse intus ambulare, sed etiam eo ardente egredi.

IX. Videamus autem, si placet, verba quoque custodis carceris : « Domini, quid me oportet facere ut salvus » fiam [2] ?» Quid hac voce jucundius? Ipsa facit ipsos Angelos exilire. Ut hanc audiret vocem, servus quoque factus est Dei unigenitus. Hanc Petro dicebant vocem qui crediderunt ab initio : « Quid faciemus ut salvi simus [3] ? » Et quid dicit? Credite, et baptizemini. Lubenter etiam in gehennam cecidisset Paulus, ut hanc vocem audiret a Judæis, propter desiderium eorum salutis et obedientiæ. Vide autem, eis permittit totum, nihil curiose inquirit. Videamus autem quæ sequuntur. Hic non dicit : Ut salvus fiam, sed quavis voce clarior et evidentior extitit doctrina, et statim fit prædicator. Non opus habet ut catechesi instituatur, sicut custos carceris. Sed quid? Deum prædicat, et fatetur potestatem. In veritate novi, quod Deus vester ipse est Deus deorum, et Dominus dominorum, quoniam misit Angelum suum, et liberavit vos a fornace. Et quid postea ? Non unus custos carceris, sed multi catechesi

[1] Dan. III. — [2] Act. XVI, 30. — [3] Id. II, 37.

instituuntur per litteras regias, per aspectum rerum. Nam quod rex non esset mentitus, omnibus perspicuum erat. Non enim voluisset captivis hæc ferre testimonia : neque sua dejicere ac deprimere. Noluisset tantæ amentiæ præbere opinionem. Quamobrem nisi veritatis multa fuisset perspicuitas, non hæc scripsisset, idque cum tam multi adessent. Videtis quanta sit vis vinculorum, quanta virtus hymnorum qui cantantur in afflictione? Animum non desponderunt, neque dejecti sunt, sed tunc erant vehementiores, tunc eorum fuit major animi alacritas. Merito hæc cogitarunt. Restat adhuc unum. Cur in carcere, ii qui vincti erant, sunt soluti : in fornace autem exusti sunt qui injiciebant? Atqui oportebat hoc pati regem. Neque enim tantum peccarunt, nec qui vinciebant, neque qui injiciebant, quantum is qui jussit hoc fieri. Cur ergo illi perierunt? Hic non valde opus est ut res accurate disceptetur. Erant enim impii : propterea hoc consilio id agebatur, ut ostenderetur vis ignis, et majus fieret miraculum. Si enim eos qui foris erant sic exedit, quomodo eos qui erant intus reddebat illæsos et impatibiles? Ut manifesta fieret Dei potentia. Nemo autem miretur quod regem in eodem ordine posuerim quo custodem carceris. Idipsum enim fecit. Hic enim illo nihil erat præclarior. Ambobus enim profuit. Sed sicut dixi, justi dum in ærumnis versantur, tunc sunt vehementiores, quando sunt in vinculis. Nam propter Christum aliquid esse passum, est quovis solatio jucundius. Vultis alium quoque carcerem vobis revocem in memoriam? Ab hac catena in alium carcerem veniendum est. Quemnam vultis? Jeremiæ-ne, an Josephi, an Joannis? Pauli catenæ gratia: quam multos orationi nostræ aperuit carceres? Vultis-ne Joannis? Vinctus fuit hic quoque propter Christum et legem Dei. Quid ergo? fuit-ne otiosus cum esset in carcere? Annon inde ex car-

cere missis dicebat discipulis suis : « Euntes, dicite Christo : » Tu es qui venturus es, an alium expectamus [1] ? » Et cum illic esset, docebat. Non enim erat negligens. Sed annon Jeremias prædixit de Babylonio, quæ sui officii erant illic faciens? Quid vero Joseph? annon vinctus erat per tredecim annos? Attamen ne illic quidem oblitus est virtutis. Cum adhuc unius vincula dixerimus, finem imponemus orationi. Vinctus quoque fuit Dominus noster, qui orbem terræ solvit a peccatis. Vinctæ sunt manus, quæ bona fecerunt innumerabilia. « Vinctum enim, inquit, eum duxe» runt ad Caïpham [2]. » Et vinctus fuit qui tam multa fecerat miracula. Hæc cogitantes nunquam ægre feramus, sed etiamsi fuerimus vincti, gaudeamus : etsi non sumus in vinculis, simus tanquam colligati. Vides quantum bonum sit vinculum. Hæc omnia cum sciamus, Deo gratias pro omnibus emittamus, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT IV.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis [3].

I. Ostensa est catenæ Pauli magna virtus, et præclarior signis. Non temere ergo nec frustra, ut videtur eam profert, sed tanquam per ipsam pudore suffusurus. Et quid

[1] Matth. XI, 3. — [2] Id. XXVI, 57. — [3] Ephes. IV, 1-3.

ait? « Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne » ambuletis vocatione qua vocati estis. » Quomodo? « Cum » omni humilitate, cum mansuetudine, et patientia, alter » alterum sustinentes in charitate. » Non simpliciter vinctum esse bonum est, sed propter Christum esse vinctum. Propterea dicit : Vinctus in Domino, id est, propter Christum. Nihil illi rei potest æquiparari. Sed catena nos magis abstrahit et avellit a propositis, et non sustinemus resistere, sed inviti trahimur; imo volentes et optantes. Et utinam semper mihi liceret loqui de catena Pauli. Sed ne obtorpescatis. Volo namque quæstionem nunc tractare, quam multi efferunt : Si bonæ sunt ærumnæ, cur ipse se defendens apud Agrippam dicebat : « Opto apud Deum et in » modico et in magno, non tantum te, sed etiam omnes » qui me audiunt hodie, fieri tales, qualis et ego sum, ex- » ceptis vinculis his[1]. » Non hæc dicebat tanquam existimans rem esse deprecandam et execrandam, absit. Non enim si res esset abominanda, gloriaretur de vinculis, de carceribus, de aliis afflictionibus : nec scribens dixisset : « Lubenter gloriabor in infirmitatibus meis[2]. » Sed quid? Hoc ipsum erat indicium quod magni faceret vincula. Sicut enim dicebat scribens ad Corinthios : « Lac vobis po- » tum dedi, non escam : nondum enim poteratis[3]; » ita hic quoque non poterant audire pulchritudinem, nec decorem, nec utilitatem vinculorum. Propterea dicit : « Exceptis his » vinculis. » Apud Hebræos autem non ita, sed suadebat ut simul vincirentur cum vinctis[4]. Propterea et ipse lætabatur propter vincula, et vinciebatur, et cum vinctis abducebatur in custodiam. Magna est vis catenæ Pauli. Sufficit pro omnibus hoc spectaculum, Paulum videre vinctum, et eductum e carcere. Videre vinctum et intus sedentem, quia voluptate non est hæc major? Quo pretio rem non

[1] Act. XXVI, 29. — [2] 2 Cor. XI, 9. — [3] 1 Cor. III, 2. — [4] Hebr. XIII, 3.

æstimaverim? Non videtis imperatores et consules curru gestatos et auro ornatos, et satellites omnia habentes aurea, aureas lanceas, aureos clypeos, aureas vestes, equos aureis ornatos ephippiis? Quam est hoc spectaculum illo jucundius? Mallem semel videre Paulum e carcere exeuntem cum vinctis, quam millicsillos deductos cum illa satellitum stipantium caterva. Quam multos existimatis Angelos eum præcessisse quando sic educebatur? Quod autem non mentiar, ex veteri quadam historia vobis faciam perspicuum. Elisæus propheta[1], forte autem quisnam sit scitis, cum rex Syriæ bellum gereret adversus regem Israël, sedens apud se in medium proferebat quæcumque ille in intimis penetralibus consultabat cum iis quos adhibebat ad consilium; et regis consilia faciebat irrita, prædicens arcana, et non sinens incidere in laqueos quos ille tendebat. Hoc regem male habebat, et animo anxius in magna erat perplexitate et hæsitatione, ut qui non posset resciscere, quisnam esset qui omnia proferret, et tenderet insidias, irritasque redderet ejus machinationes. Ei ergo dubitanti et causam quærenti dixit quidam ex satellitibus, esse quemdam Elisæum prophetam sedentem in Samaria, qui non sineret regis sententiam esse firmam, sed omnia proferret. Is existimavit se totum invenisse. Sed, ut videas, eo nihil erat miserius. Cum oporteret virum honorare, admirari, stupere, si tantam haberet virtutem, ut sedens tam multis remotus stadiis, sciret quæcumque fierent in regis penetralibus, nullo renuntiante; hoc quidem non fecit, sed irritatus et ira percitus, coactis equitibus et armatis militibus, eos mittit Prophetam obsessuros. Erat autem Elisæo discipulus adhuc in vestibulis prophetiæ, qui nondum dignatus esset consequi ejusmodi revelationes. Accesserunt regis milites, tanquam vincturi homi-

[1] 4 Reg. VI, 8.

nem, imovero Prophetam. Rursus incidimus in vincula, et undique hæc sic contexitur oratio. Cum autem vidisset discipulus militum multitudinem, obstupuit, timensque et tremens accurrens ad magistrum, renuntiavit calamitatem ut putabat, et inevitabile significavit periculum. Risit Propheta quod timuisset quæ non erant timenda, et hortatus est ut confideret. Ille autem ut qui esset imperfectus, non credebat, sed ex re visa adhuc perculsus, tenebatur metu. Quid vero Propheta? « Aperi, inquit, Domine, oculos hujus pueri[1], » et videat esse plures nobiscum, quam cum ipsis. Et videt repente totum montem quem habitabat Propheta, esse plenum equis igneis et ejusmodi curribus: hoc autem nihil erat aliud quam structa acies Angelorum.

II. Si autem Elisæum ad id solum tanta sequebatur acies, quid Paulum? Hoc etiam dicebat David propheta : « Castra metabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum[2]. » Et rursus : « In manibus tollent te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum[3]. » Et quid dico Angelos? Ipse Dominus erat cum ipso egrediente. Non enim ab Abrahamo quidem videbatur, non erat autem cum eo. Ipse enim promisit dicens : « Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi[4]. » Et rursus ab eo visus dicebat : « Noli timere; sed loquere, quia ego sum tecum, et nemo te invadet ut tibi noceat[5]. » Porro in somnis quoque ei astitit, dicens : Constans esto : sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet et Romæ testificari. Semper quidem sancti sunt admirabiles, et multa pleni gratia : maxime autem quando in periculo versantur propter Christum, quando sunt vincti. Sicut enim miles fortis et strenuus est semper jucundum cernentibus spectaculum, maxime autem quando juxta ipsum regem steterit et in

[1] 4 Reg. VI, 17. — [2] Psal. XXXIII, 8. — [3] Id. XC, 12. — [4] Matth. XXVIII, 20. — [5] Act. XVIII, 9.

acie fuerit : ita etiam cogita Paulum, quantum licebat videre, docentem cum ipsis vinculis. Dicam et cogitatum quod interim mihi venit in mentem. Beatus martyr Babylas ipse quoque vinctus fuit ob eamdam causam ob quam Joannes, ut qui regem inique se gerentem arguerit. Ipse decedens mandavit ut vincula ponerentur cum suo corpore, et corpus sepeliretur vinctum : et nunc siti sunt compedes cum cinere : tantum erat ei desiderium vinculorum propter Christum. « Ferrum pertransiit anima ejus,[1] » dicit Propheta de Josepho. Jamvero mulieres quoque acceperant horum vinculorum experientiam. At nos non ligamur : neque hoc suadeo, cum non sit nunc tempus. Ne liges manus, sed mentem. Sunt etiam alia vincula. Qui hæc non ferunt, ferent illa, Audi Christum dicentem : « Ligate ejus manus et pedes [2]. » Sed absit ut illorum vinculorum accipiamus experientiam; detur autem ut his impleamur. Ideo dicebat : « Ego vinctus in Domino, rogo vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. » Caput, inquit rursus, habemus Christum. Nos simul suscitavit et consedere fecit in cœlestibus, cum essemus inimici, et mala fecissemus innumerabilia. Magna est vocatio, et ad res magnas. Non solum quod ab illis, sed quod etiam ad talia, et tali modo. Quomodo autem digne ambulatur ? Cum omni humilitate : qui est talis, digne ambulat : hoc est fundamentum omnis virtutis. Si sis humilis, et cogites quisnam cum esses, salvus factus es, memoriam accipis occasionem ad virtutem. Neque vinculis extolleris, neque his ipsis quæ dixi, sed cum scias totum esse gratiæ, te ipsum contrahis et submittis. Qui est humilis, potest esse servus gratus et memor beneficii. « Quid enim habes, inquit, quod non accepisti [3] ? » Audi rursus eum dicentem : « Amplius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gra-

[1] Psal. CIV, 18. — [2] Matth. XXII, 18. — [3] I Cor. IV, 7.

» tia Dei mecum [1]. » Cum omni, inquit, humilitate; non ea quæ est in verbis, nec in rebus solis, sed et quæ est in habitu ac gestu et sermone ; non in hunc quidem humilis, in illum vero audax. Sis in omnes humilis, sive sit amicus, sive inimicus; sive magnus, sive parvus : hoc est humilitas. Etiam in recte factis sis humilis. Audi enim Christum dicentem, « Beati pauperes spiritu [2], » et hoc primum statuentem. Propterea ipse quoque dicit : Cum omni humilitate, et mansuetudine, et patientia. Nam fieri potest ut sit aliquis humilis, sed acer et iracundus : sed id nihil prodest. Sæpe enim dum ab ira possidetur, perdit omnia. Sustinentes, inquit, invicem in charitate. Quomodo potest sustineri si est iracundus, si accusator et maledicus? Dixit modum, in charitate, si proximum, inquit, non sustines, quomodo te sustinebit Deus? Si ipse non fers conservum, quomodo te feret Dominus? Ubi est charitas, ferri possunt omnia. « Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. » Liga manus lenitate et mansuetudine. Rursus pulchrum adest nomen, vinculum : ipsum dimisimus, et ipsum rursus ad nos accurrit. Pulchrum est illud vinculum, pulchrum et hoc : et illud ex hoc nascitur. Te ipsum colliga cum fratre. Ii omnia facile ferunt qui sunt colligati in charitate. Te ipsum illi alliga, et illum tibi : amborum tu es dominus. Nam quem volo amicum facere, potero cum facilitate. Sollicite studentes, inquit. Ostendit rem non facile fieri, nec esse cujuslibet. « Studentes, inquit, servare unitatem spiritus. »

III. Quid est unitas spiritus? Sicut in corpore est unus spiritus qui omnia continet, etiamsi in diversis membris, ita hic quoque. Propterea enim datus est spiritus, ut eos uniat qui sunt disjuncti genere et moribus. Nam senex et juvenis, et pauper et dives, puer et ephebus, mulier et vir, et omnis anima fit unum quidpiam : et magis quam si es-

[1] 1 Cor. xv, 10. — [2] Matth. v, 3.

set unum corpus. Hac enim cognatione illa est multo major : et est potior hæc unitatis perfectio. Animæ enim conjunctio eo est accuratior et exactior quo est simplicior et formæ unius. Quomodo autem ea conservatur? « In vinculo pacis. » Fieri non potest ut ea sit in inimicitiis et dissensione. « Ubi enim sunt, inquit, in vobis lites et æmulationes et dissensiones, annon carnales estis, et secundum hominem ambulatis[1] ? » Sicut enim ignis, quando ligna quidem invenerit sicca, omnia unam efficit pyram : quando autem humida, nec operatur, nec conglutinat ; ita hic etiam : nihil ex frigidis eum potest constringere, sed ex calidis unumquodque maxima ex parte. Ex hoc ergo etiam nascitur calor charitatis. A vinculo pacis vult nos omnes colligare. Quemadmodum enim, inquit, si velis te ipsum alteri alligare, non aliter poteris, nisi illum quoque tibi ipsi alliges; quod si velis duplex facere vinculum, illum quoque oportet tibi esse alligatum; ita hic quoque vult eos inter se esse alligatos, non solum in pace degere, nec solum diligere, sed omnes esse unam animam. Pulchrum est hoc vinculum. Hoc vinculo et nos inter nos, et nos ipsos cum Deo colligemus. Non affligit, nec comprimit colligatas manus hoc vinculum, sed relaxat et in amplo ac lato sinit esse spatio : et efficit ut qui sunt vincti, sint lætiores iis qui soluti sunt. Fortis etiam cum debili ligatus, et illum portat, et non sinit perire, etiamsi cum segni et ignavo fuerit alligatus, ipsum magis excitat. « Frater enim, inquit, a fratre adjutus, est tanquam urbs munita[2]. » Hanc catenam non potest prohibere viarum spatium, non cœlum, non terra, non mors, neque aliud quidquam, sed est omnibus potentior et validior. Ipsa etiam nata ex una anima, potest multos simul comprehendere. Audi enim Paulum dicentem : « Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in

[1] 1 Cor. III, 3. — [2] Prov. XVIII, 10.

»visceribus vestris [1]. »Dilatemini et vos. Quid ergo hoc vinculum labefactat? Amor pecuniæ, imperii et honorum gloriæque cupiditas et aliorum hujusmodi, eos laxos reddit et molles, ipsosque discindit. Quomodo ergo fit ut non discindantur? Si hæc ablata fuerint impedimenta, et nihil molestiam afferat ex iis quæ charitatem corrumpunt. Audi enim Christum dicentem : « Quando abundaverit iniqui»tas, refrigescet charitas multorum [2]. » Charitati nihil est æque contrarium atque peccatum : nec dico solum charitati in Deum, sed etiam charitati in proximum. Quomodo ergo latrones, inquit, degunt in pace? Quando, dic mihi, degunt? Cum latronum moribus non utuntur. Si enim in iis ipsis quibus dividuntur, non servent leges justitiæ, ut unicuique quod justum est tribuant, invenies illos quoque esse in bellis et pugnis. Quamobrem nec in malis licet pacem invenire. Ubique autem eam licet invenire, ubi cum justitia et virtute vivitur. Sed quid? Rivales-ne et æmuli in pace vivunt? Minime. Sed quemnam vis dicam? Avarus nunquam erit in pace cum avaro. Nam si non essent inter se justi et æqui, et alii alios afficerent injuria, dissipatum esset eorum genus. Sicut enim feræ duæ valde esurientes, nisi aliquid intercedat medium quod possit ab eis consumi, illæ se exedunt; ita etiam inter avaros et malos eveniret. Quamobrem fieri non potest ut sit pax , nisi virtus exerceatur. Construamus, si placet, civitatem avarorum, et qui pares sint in honore, et nemo accipiat injuriam, sed omnes injuriam inferant; an potest hujusmodi civitas consistere? Minime. At pax est adulterorum? Sed ne duos quidem invenies concordes. Quamobrem non est rursus alia hujus causa, quam quod refrixerit charitas. Quod autem refrixerit charitas, causa est, quod abundarit iniquitas. Hoc enim ducit ad proprium amorem, et dividit, et corpus

[1] 2 Cor. VI, 12. — [2] Matth. XXIV, 12.

scindit, emollitque et divellit. Ubi autem est virtus, facit contrarium. Nam virtute præditus, est pecuniis superior. Itaque etiamsi innumerabiles degant in paupertate, potuerint esse pacifici. Avari autem, etiamsi sint duo tantum, nunquam possunt esse in pace.

IV. Quamobrem si virtute sumus præditi, non peribit charitas. Virtus enim est ex charitate, et charitas ex virtute. Quomodo? Dicam. Qui est præditus virtute, non præfert pecuniam amicitiæ; non est memor injuriæ acceptæ, proximum nec injuria afficit nec contumelia, omnia fert forti et generoso animo. Ex his constat charitas. Rursus qui diligit, hæc omnia suscipit. Sic ea sunt hujusmodi, ut alterum alterum constituat. Et ex hoc ostenditur quod charitas sit ex virtute. Dicendo enim: Quando abundaverit iniquitas, refrigescet charitas; hoc significavit. Quod autem virtus ex charitate: « Qui diligit, inquit, proximum, legem implevit[1]. Quamobrem ex duobus unum esse oportet, aut valde diligentem et dilectum, aut valde virtute præditum. Qui enim habet unum, necessario quoque possidet alterum: et contra qui nescit diligere, multa quoque mala faciet; qui mala facit, nescit diligere. Persequamur ergo charitatem: est enim præsidium ad hoc ut non permittatur nobis aliquid mali pati. Nos ergo colligemus. Nihil sit apud nos dolosum: nihil fraudulentum et insidiosum. Nihil enim invenitur hujusmodi ubi fuerit amicitia. Hoc dixit vir quoque alius Sapiens: « In amicum etiamsi strinxeris ensem, » ne desperes: est enim regressus: ad amicum, si os aperueris, ne despondeas animum; est reconciliatio, præter » exprobrationem, et arcanorum revelationem, et plagam » dolosam[2]. » In his aufugit amicus, in arcanorum revelatione. Si simus itaque omnes amici, ne arcanis quidem est opus. Ut enim non habet quisquam apud se ullum arca-

[1] Rom. XIII, 8. — [2] Eccli. XXII, 26, 27.

num, neque ipse se ipsum potest celare, ita nec amicos. Cum igitur non sint arcana, fieri non potest ut ex ea re sit abscissio. Arcana enim non habemus propter aliud, quam quod non omnibus fidamus. Charitatis itaque refrigeratio fecit arcana. Nam quid habes arcanum? Vis injuriam facere proximo? aut prohibes ne sit alicujus boni particeps, et propterea eum celas? At nihil est horum, sed erubescis? Hoc est ergo signum quod non fidis. Si sit ergo charitas, non erit detectio arcanorum, sed nec exprobratio. Quis enim, dic quæso, animæ suæ unquam exprobraverit? Quod si etiam fiat, fit propter lucrum. Nam etiam pueris exprobramus volentes eos mordere. Christus quoque civitatibus tunc cœpit exprobrare, « Væ tibi Corozaïm: Væ tibi » Bethsaïda [1] », ut eas liberaret a probris. Nihil enim animum ita potest tangere, et eum magis excitare, et dejectum ac dissolutum erigere. Neque nos temere alter alterum probris appetamus. Quid enim? propter pecunias-ne probra ingeres? Nequaquam, siquidem quæ habes, possides communia. At propter peccata? Ne hoc quidem, sed potius corriges. Et plagam, inquit, dolosam. Quid vero? se ipsum perimet? Quis ipsum percutiet? Nemo. Persequamur ergo charitatem. Non dixit simpliciter, Diligamus, sed, persequamur: multo studio opus est diligentia. Cito evanescit, velox est ad recedendum. Tam multa in vita huic rei exitium afferunt. Si eam persequamur, non prius recesserit, quam eam cito attraxerimus: Dei charitas cœlo terram conjunxit: Dei charitas hominem sedere fecit super thronum regium: Dei charitas Deum ostendit super terram: Dei charitas dominum fecit servum: Dei caritas fecit ut traderetur dilectus pro inimicis, filius pro iis qui oderant, dominus pro servis, Deus pro hominibus, liber pro famulis. Nec eo usque constitit, sed nos vocavit ad majora. Non solum enim

[1] Luc. x, 13.

nos liberavit a prioribus malis, sed etiam multo majora se daturum est pollicitus. Pro his, actis Deo gratiis, omnem persequamur virtutem, et præ omnibus charitatem exerceamus, ut digni habeamur qui consequamur bona promissa, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT IV.

Unum corpus, et unus spiritus, sicut et vocati estis in una spe vocationis vestræ [1].

I. Quando ad magnum aliquid nos exhortatur Paulus, ut qui sit valde sapiens et spiritualis, ducit exhortationem ab iis quæ sunt in cœlis, ut qui hoc ipsum a Domino didicerit. Sicut etiam dicit alibi : « Ambulate in dilectione, » sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro » nobis [2]. » Et rursus : « Hoc sentiatur in vobis quod et in » Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est esse se æqualem Deo [3]. » Hoc etiam hic facit. Quando enim exempla proposita sunt magna, est æmulatio vehemens et desiderium. Quid ergo dicit nos adhortans ad unitatem? « Unum corpus et unus spiritus, sicut et » vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, » una fides, unum baptisma [4]. » Quid est autem unum corpus? Qui sunt ubique terrarum fideles, et fuerunt, et fu-

[1] Ephes. IV, 4. — [2] Id. V, 2. — [3] Philip. II, 5, 6. — [4] Ephes. IV, 4, 5.

turi sunt. Rursus et qui ante Christi adventum placuerunt, sunt unum corpus. Quomodo? Quoniam illi quoque Christum norunt. Undenam hoc constat? « Abraham pater vester, inquit, exultavit ut videret diem meum, et vidit, et » gavisus est[1]. » Et rursus : « Si crederetis Moysi, crederetis » utique et mihi : de me enim ille scripsit, et Prophetæ[2]. » Non scripsissent autem, de quo ignorabant quæ dicebant. Cum ipsum autem nossent, etiam adorabant. Quamobrem illi quoque sunt unum corpus. Non est disjunctum corpus a spiritu : alioqui non fuerit corpus. Nos enim solemus in unitis, et quæ multam habent consequentiam, dicere : Est unum corpus. Ita etiam nos in unione accipimus unum corpus uno capite. Si est autem unum caput et unum corpus, constat corpus ex membris honestis et non honestis. Cæterum neque in vilissimum insurgit id quod est majus, neque hoc illi invidet. Atqui non eumdem usum nec eamdem functionem omnia afferunt, sed convenienter rationi necessitatis : et quia facta sunt omnia necessario et ad diversos usus, omnia sunt honore paria. Sunt autem alia quidem præstantissima, et quæ maxime dominatum obtinent, alia vero minus, ut caput est totius corporis præstantissimum et magis dominatum obtinens, ut quod in se habeat omnes sensus, et animæ principatum ; neque absque capite vivi potest. Pedibus autem amputatis multi vixerunt longo tempore. Est itaque id illis non solum situ præstantius, sed etiam operatione et ordine. Quare hoc dico? Sunt in Ecclesia multi, qui sunt in altum erecti, ut caput, considerantes et speculantes cœlestia, sicut oculi in capite, multum distantes a terra, et qui cum ea nihil habent commune. Alii autem tenent locum pedum, terram calcantes, sed pedum sanorum. Non enim pedibus datur vitio quod terram calcent, sed quod ad malum currant.

[1] Joan. VIII, 56. — [2] Id. V, 48

Nam pedes, inquit, eorum currunt ad malum. Neque ergo, inquit, oculi extollantur et superbe se gerant adversus pedes : neque pedes oculis invideant, alioquin unicuique sua propria tollitur pulchritudo, et suus perfectus impeditur usus et sua functio. Et jure id dicitur : nam qui insidiatur proximo, sibi primum parat insidias. Si ergo pedes nolint portare caput cum egredi necessarium est, sibi quoque interitum afferunt propter immobilitatem et pigritiam. Et si caput nullam velit pedum curam gerere, ipsum primum læditur. At illa quidem alterum in alterum non insurgere est consentaneum ; sic enim naturaliter ordinatum est. Sed quomodo fieri potest ut homo in hominem non insurgat ? Neque enim Angelorum quis insurgit, quoniam nec illi adversus Archangelos. Neque rursus bruta plus quam ego efferri et majores spiritus possunt concipere. Ubi autem par est honore natura, et unum donum, et iste plus quam ille nihil habet nec superatur, quomodo non insurrexerit ? Imovero propter hæc non debes insurgere in proximum. Nam si omnia sunt communia, et alter plusquam alter non habet, undenam arrogantia ? Ejusdem sumus naturæ participes, animæ et corporis similiter, eumdem spiramus aërem, iisdem utimur alimentis, undenam insurrectio ? At posse propter virtutem incorporeas superare potestates, sufficit ad inducendam arrogantiam. Imovero non fuerit hoc arrogantia. Ego autem merito adversus dæmonem extollor et valde extollor. Vide autem quomodo Paulus quoque valde extollebatur adversus dæmonem. Quando enim magna et admirabilia de eo dicebat dæmon, ei os obstruxit, ne adulantem quidem ferens. Nam cum ancillula, quæ spiritum habebat Pythonis, diceret, « Hi » homines sunt servi Dei excelsi, qui vobis annuntiant viam » veritatis [2], » valde increpans, impudentem ejus obstruxit

[1] Act. VI, 1.

linguam. Et rursus alibi scribit dicens : « Conteret Deus » Satanam sub pedibus vestris cito[1]. » Num fecit aliquid naturæ diversitas ?

II. Vides quod nihil facit id quod interest inter naturas, sed liberi arbitrii voluntas ? Sunt igitur libero arbitrio pejores omnibus. Adversus Angelum autem, inquit, non insurgo. Nam inter me et illum multum interest. Atqui non debes magis adversus hominem insurgere quam adversus Angelum. Nam Angelus quidem a te distat natura, quod quidem neque laus illius fuerit nec vitium. Homo autem distat ab homine, non utique natura, sed libero arbitrio et animi instituto : et est etiam in hominibus Angelus. Quare si adversus Angelos non insurgis, multo minus adversus homines, qui in hac natura facti sunt Angeli. Nam si qui in hominibus est virtute præditus, fuerit ut Angelus, is est te multo major quam ille. Quamobrem? Quoniam quod ille habuit a natura, hoc ipse recte gessit ex libero arbitrio et animi instituto : et quod Angelus loco quidem sit a te disjunctus, et cœlum habitet : hic autem tecum versatur, et dat tibi occasionem æmulationis. Atqui hic est magis disjunctus quam ille. « Nostra » enim, inquit, conversatio est in cœlis[2].» Quod autem hic sit magis disjunctus, audi ubinam sedeat ejus caput, nempe in throno regali. Quo est autem a nobis thronus remotior, tanto est hic quoque. Sed video, inquit, eum honore fruentem, et moveor æmulatione. Hoc est quod omnia sursum et deorsum agitat, et non solum orbem terræ, sed etiam Ecclesiam innumerabilibus implet tumultibus : et sicut qui in tranquillum portum sævi et vehementes venti ex adverso irruerint, eum reddunt periculosiorem quam quævis rupes et quodvis fretum, ita si inv serit amor gloriæ, omnia evertit et confundit. Interfuistis

[1] Rom. XVI, 20. — [2] Philip. III, 20.

sæpe magnarum domorum conflagrationi : vidistis quomodo in cœlum ascendat fumus, et nemine accedente ad malum extinguendum, sed unoquoque quod suum est spectante, ignis quiete omnia depascitur : et sæpe quidem, in orbem circumsistit tota civitas, circumsistunt multi malorum spectatores, non ad opem ferendam socii et adjutores. Et licet videre omnes circumstantes nihil facere, sed unumquemque eorum manum extendere, et ei qui recens ad locum venerit ostendere, aut per fenestram assidue exilientem lampadem, aut trabes quæ dejiciuntur, aut integrum eorum quæ ædes fulciunt et sustentant ambitum avulsum, et in terram ruentem. Sunt autem etiam multi audaces et ad adeunda pericula præcipites, qui audent prope ardentia ædificia accedere, non ut eis manum porrigant et malum extinguant, sed ut sit jucundius spectaculum, ex eo quod ipsi possint omnia prope conspicari, quæ sæpe latent eos qui sunt foris. Quod si etiam fuerit splendida et magna domus, miserandum videtur esse spectaculum et dignum multis lacrymis. Et revera licet videre spectaculum miserandum, columnarum capita in pulverem redacta : multas quoque ex eis perfractas, alias quidem, igne id efficiente, alias vero sæpe tradentibus manibus eorum qui ipsas ædificarunt, ne igni præberent plus alimenti. Licet autem etiam videre imagines quæ steterant cum magno ornamento tecti impositi, detectas tecto ablato, et stantes sub dio cum magna deformitate. Quis recensuerit divitias quæ erant intus repositæ : vestes aureas, vasa argentea ? Et quo unus ingrediebatur dominus cum sua conjuge, ubi multarum vestium, aromatum, et pretiosarum gemmarum arcanum erat repositorium, omnia uno rogo accenso viderunt et balneatores, et stercorarii, et fugitivi, et omnes reliqui. Et quæ erant intus, erant omnia aqua, et ignis, et lutum, et

pulvis, et ligna semiustulata. Cur autem hanc imaginem extendi fusius? Non volens solum domus describere incendium; quid enim est hoc mihi curæ? sed volens oculis vestris subjicere, quoad ejus fieri potest, mala Ecclesiæ. Revera enim tanquam incendium aut fulmen aliquod ab alto cadens, irruit in ipsum tectum Ecclesiæ, et neminem excitat. Sed domo paterna ardente profundum quemdam somnum et nihil sentientem dormimus. Quem enim non tetigit hic ignis? Quas non imagines quæ stant in Ecclesia? Ecclesia enim nihil est aliud quam domus ædificata per nostras animas. Hæc autem domus non est tota par honore. Sed ex lapidibus quidem, qui ad ejus extructionem conferunt, alii sunt splendidi et nitidi; alii vero illis inferiores et obscuriores, sed multo meliores aliis. Est autem ex illis videre hic multos qui auri locum tenent, auri, inquam, quod ornat tectum. Licet etiam videre alios, qui ornamentum exhibent quod existit ex imaginibus: multos licet videre qui stant tanquam columnæ. Solent enim etiam homines appellari columnæ, quæ non solum virtute, sed etiam pulchritudine multum præbent ornamenti, et quæ aurata habent capita. Videre licet etiam multitudinem, tanquam late patens spatium et latitudinem ambituum occupantem. Magna enim multitudo tenet locum lapidum qui ædificant parietes.

III. Ad splendidiorem imaginem jam veniendum est. Hæc Ecclesia est ædificata non ex his lapidibus, sed ex auro et argento et lapidibus pretiosis: et multum auri est ubique dispersum. Sed proh dolor! hæc enim omnia exussit tyrannis inanis gloriæ, omnia excedens hæc flamma, et nemo eam rem superavit. Sed stamus quidem flammam admirantes, malum autem nondum valentes extinguere. Quod si etiam ad breve tempus extinxerimus, post duos aut tres dies, tanquam ex quodam cinere accenditur

scintilla quæ evertit omnia, et ea facit quæ non prius. Sic etiam hic fit : nam in incendio quoque solet hoc accidere. Causa autem est, quia ipsarum Ecclesiæ columnarum sustentacula nos effugerunt, quæ tectum sustinebant, et prius continebant totum ædificium, et igne circumdederunt. Propterea ad cæteros parietes facilis fuit excursio. Nam in ædificiis quando ligna quidem apprehenderit, magis armatur adversus lapides. Quando autem columnas pessumdederit et humi dejecerit, non amplius opus habet flamma ut cætera conficiat. Nam cum ea decidunt quæ superiora sustentant et fulciunt, illa quoque ea sequuntur cum magna facilitate. Ita etiam nunc usuvenit in Ecclesia : ignis omnia apprehendit. Honores quærimus ab hominibus, et amore gloriæ accendimur. Nec audimus Jobum dicentem : « Si cum peccaverim involuntarie, aver» satus sum multitudinem [1]. » Vidisti animam virtute præditam ? Non me puduit, inquit, coram universa multitudine dicere voluntaria peccata. Si autem illum non puduit, multo magis nos oporteret hoc facere. « Dic, inquit, » prior, iniquitates tuas ut justificeris [2]. » Magna fuit hujus mali vehementia : omnia sunt eversa et deleta. Honoris servi facti sumus Deo dimisso. Non amplius possumus increpare eos qui a nobis reguntur, cum ipsi quoque eadem febre teneamur : et ipsi egemus medicina, quos Deus posuit ut aliis mederemur. Quænam autem jam restat spes salutis, cum ii ipsi qui medentur, aliorum manu indigent? Hæc non abs re dixi, nec temere conqueror, sed ut omnes communiter cum uxoribus et filiis, cinere aspersi et sacco induti, jejunium intendamus, Deum rogemus ut manum nobis præbeat, et malum extinguat. Illius enim manu revera est opus quæ est magna et admirabilis. Majora a nobis fieri oportet quam quæ fecerunt Ninivitæ.

[1] Job. XXXI, 34. — [2] Isaï. XXXIII, 26.

« Adhuc tres, inquit, dies, et Ninive evertetur [1]. » Terribilis prædicatio et multis plena minis. Quomodo enim non fuisset horrendum, post tres dies expectare urbem sibi ipsi fore sepulcrum, et perituros omnes uno genere supplicii? Si enim quando contigerit, uno tempore, in una domo, duos filios perire, est malum intolerandum; et si Jobo visum est hoc maxime omnium intolerabile, quod super omnes ejus filios tectum ceciderit, et sic sint interempti : quidnam fuisset videre, non unam domum, neque duos filios, sed gentem centum et viginti duorum millium sub tectis infossam? Scitis quantum sit malum. Nam hæ quoque nobis nuper intentatæ sunt minæ, non Propheta aliquo vocem emittente : neque enim digni sumus qui talem vocem audiamus, sed quavis tuba significantius minis nobis vociferantibus. Sed sicut dixi : Adhuc sunt tres dies, et Ninive subvertetur; terribiles plane minæ. Sed nunc nihil est tale. Non enim adhuc tres dies, neque Ninive subvertur, sed multi sunt dies ex quo orbis terrarum Ecclesia, et est eversa, et jacet humi, omnibus ex æquo malo detentis, magis autem iis, quorum est munus regere; unde etiam majus est malum, quo major est ejus necessitas. Nolite ergo mirari si suasi majora facere quam Ninivitæ hac de causa. Imovero non nunc solum prædico jejunium, sed hoc etiam indico medicamentum, quod illam cadentem erexit civitatem. Quodnam autem est hoc? Novit, inquit, Dominus, quod unusquisque recessit a viis suis malis, et eum pœnituit de malo quod dixit se facturum eis. Hoc agamus et nos et vos. Recedamus ab amore pecuniæ, ab amore gloriæ, rogantes Deum ut manum nobis porrigat, et membra quæ ceciderunt erigat. Neque enim sunt eadem nobis timenda. Nam tunc quidem casuri erant lapides et ligna, et corpora erant in-

[1] Jon. III, 4.

terimenda. Nunc autem nihil horum : sed animæ sunt tradendæ igni gehennæ. Rogemus, præterita confiteamur, pro futuris postulemus, ut digni habeamur, qui ab hac crudeli et immani bestia liberati, gratias emittamus benigno Deo et Patri, cum quo Filio simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT IV.

Unum corpus et unus spiritus, sicut et vocati estis in una spe vocationis vestræ : unus Dominus : una fides : unum baptisma. Unus Deus et pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi [1].

I. Charitatem quærit [2] a nobis Paulus, non quamlibet, sed quæ nos conglutinet, et efficiat ut alter in alterum ita nos habeamus, ut divelli non possimus, et quæ tantam et tam exactam præbeat conjunctionem, quanta est membrorum cum membris. Hæc enim est quæ magna operatur bona. Propterea dicit « Unum corpus, » et consensu, et quod aliorum bonis non inhiemus, et quod simul lætemur. Et cum omnia simul per hoc ostendisset, pulchre dixit : « Et unus spiritus, » ostendens quod ab uno corpore erit unus spiritus; aut quod fieri possit ut sit quidem unum corpus,

[1] Ephes. IV, 4-7. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 133-151.

non unus autem spiritus : ut si quis sit amicus hæreticorum. Aut ex illo pudorem incutit ut ad concordiam veniatur, nempe, qui unum accepistis spiritum, et ex uno fonte potati estis, non debetis dissentire. Aut spiritum hic dicit alacritatem animi. Deinde, « Sicut et vocati estis, inquit, in una » spe vocationis vestræ ; » hoc est, Deus vos ad eadem vocavit, nihil alteri plus tribuit quam alteri : omnibus immortalitatem, omnibus vitam æternam, omnibus gloriam immortalem, omnibus fraternitatem, omnibus donavit hæreditatem. Factus est commune omnium caput, omnes simul suscitavit et consedere fecit. Qui ergo in spiritualibus habetis tantam honoris æqualitatem, undenam extollimini et superbitis? Quod hic sit dives, quod iste fortis? Et quomodo non sint hæc ridicula? Nam dic mihi, Si rex aut imperator decem homines acceperit, et omnes purpura induerit, et in throno regali sedere fecerit, et eumdem omnibus honorem dederit, ausus-ne fuerit quispiam exprobrare alteri, ut qui sit ditior, aut ut qui sit illustrior? Minime. Neque adhuc totum dixi : non tantum enim est discrimen. Num ergo in cœlis æquales sumus, et infra differimus? « Unus Dominus : una fides : unum baptisma. Ecce » spes vocationis. Unus Deus et pater omnium, qui est su» per omnes, et per omnia, et in omnibus. » Num tibi quidem major, illi vero minor est invocatus? Num tu quidem ex fide, ille vero ex operibus factus est salvus? Num tibi quidem remissum est peccatum per baptismum, illi vero nihil? Apage. « Unus Deus et pater omnium, qui super » omnes, et per omnia, et in omnibus vobis. » Super omnes, hoc est, dominus et superior omnibus : et per omnia; hoc est, providens, administrans : et in omnibus vobis; hoc est, qui in omnibus habitat. Atqui hoc dicunt esse Filii. Quamobrem si esset hoc diminutionis, non dictum esset de Patre. « Unicuique autem nostrum data est gratia.»

Quid ergo, inquit? undenam sunt diversa charismata? Hoc enim semper ipsos et Corinthios, et multos alios, hos quidem ad arrogantiam, illos vero deducebat ad mœrorem et invidiam. Propterea semper ostendit exemplum corporis. Ideo nunc quoque hoc posuit, quoniam facturus erat mentionem diversorum charismatum. Atque hoc quidem persequitur exactius in Epistola ad Corinthios: quoniam illic hic morbus maxime exercebat tyrannidem. Nunc vero hic tantum tacite innuit : vide autem quid dicat. Non dixit: Secundum uniuscujusque fidem, ne in animi angorem illos injiceret, qui magna non erant assecuti. Sed quid? « Secundum mensuram doni Christi. » Quæ principem locum magis habent inter omnia, ea sunt omnia communia, baptisma, salvum esse per fidem, Deum habere patrem , ejusdem spiritus omnes esse participes. Si hic autem alius plus habet in charismate, ne doleas, quoniam illi plus est laboris : et ab eo qui quinque acceperat talenta, exigebantur quinque : is autem qui duo accepit, duo tantum attulit, nec minus quam ille habuit. Propterea hic ex eadem causa consolatur auditorem. « Ad consummationem sanctorum, inquit, in opus ministerii, in » ædificationem corporis Christi, » Propterea ipse quoque dicebat: « Væ mihi si non evangelizavero[1] ,» utpote quod apostolatus ejusmodi charisma accepisset. Sed propterea, Væ sibi dicebat, quoniam acceperat. Tu autem liberatus es a periculo. « Secundum mensuram. » Quid est, secundum mensuram? Hoc est, non pro nostris meritis : alioqui nemo accepisset quæ accepit, sed accepimus omnes a donatione.

II. Cur autem hic quidem plus, ille vero minus accepit? Hoc nihil, inquit, facit, sed res est indifferens. Unusquisque enim confert ad ædificationem, et per hoc ostendit

[1] 1 Cor. IX, 16.

quod non ex suis meritis, hic quidem plus, ille vero minus accepit, sed propter alios ut ipse mensus est. Nam alibi quoque dicit : « Posuit autem membra, unumquod» que eorum sicut ipse voluit[1]. » Non dicit autem rationem, ne auditorum spiritus deprimat ac dejiciat. « Propter quod » dicit : Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, » et dedit dona hominibus[2]. » Hoc est : Quid extolleris et te magnifice circumspicis ? Dei est universum : Propheta quidem dicit in Psalmo : « Accepisti dona in hominibus[3]. » Ipse autem dicit : « Dedit dona in hominibus ; » idipsum autem est : hujusmodi est et illud : Simile item hoc ? « Quod » autem ascendit quid est, nisi quod et descendit primum » in inferiores partes terræ. Qui descendit ipse est et qui » ascendit super omnes cœlos ut adimpleret omnia[4]. » Hæc audiens, ne existimes transitum. Nam quod in Epistola ad Philippenses, hic quoque astruit et confirmat[5]. Sicut illic suadens humilitatem, adducit Christum, ita et hic, cum dicit : « Descendit in inferiores partes terræ. » Nam nisi ita esset, supervacaneum esset quod dicit : « Obediens » factus usque ad mortem[6]. » Ex eo quod ascendit, innuit descensum. Inferiores vero partes terræ dicit mortem, secundum hominum opinionem. Sicut etiam dicebat Jacob : « Deducetis senium meum cum dolore ad inferos[7]. » Et rursus in Psalmo, « Similis ero descendentibus in lacum[8] ; » hoc est, mortuis. Cur hunc locum hic tractat ? quemnam dicit captivitatem ? Captivitatem diaboli : tyrannum accepit captivum, nempe diabolum, et mortem, et execrationem, et peccatum. Vides prædam et spolia ? Quod autem ascendit, quid est, nisi quod et descendit ? Hoc est adversus eos qui Paulum Samosatenum sequuntur (8). « Qui

[1] I Cor. XII, 18. — [2] Ephes. IV, 8. — [3] Psal. LXVII, 19. — [4] Ephes. IV, 9, 10. — [5] Philip. II, 6. — [6] Ibid. 8. — [7] Gen. XLIV, 29. — [7] Psal. CXLII, 7.

» descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cœlos ut » adimpleret omnia. » Ad inferiores, inquit, partes terræ descendit, post quæ non sunt aliæ. Et ascendit super omnia, post quæ non est aliquid aliud. Hoc est ejus efficaciæ et dominatus : nam hæc quoque omnia olim impleta fuerant. « Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam » autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem » pastores et doctores, in consummationem sanctorum, » in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi[1]. » Quod alibi dicit, « Propter quod et Deus exaltavit illum[2], » hoc hic quoque dicit : « Qui descendit, ipse est et qui ascen» dit. » Quod descenderit ad inferiores partes terræ, nihil ei obfuit, nec impediit quominus ascenderet supra cœlos. Quamobrem quo quis se humiliorem fecerit, eo magis extollitur. Sicut enim in aqua quo magis eam infra detuleris, eo magis in altum effertur; et quo ex majori spatio fueris jaculatus, eo magis assequeris : ita etiam in humilitate. Sed quando de Deo dixeris ascensiones, necesse est primum cogitare descensum; quando autem de homine, nequaquam. Deinde ostendit etiam ejus providentiam et sapientiam : dicitque, qui tam multa fecit, et qui tantum potuit; et ad inferiores usque terræ partes pro nobis descendere non recusavit, non temere fecit distributiones charismatum. Alibi autem dicit quod hoc operatus sit spiritus, sic dicens : « In quo posuit vos Spiritus sanctus epis» copos regere Ecclesiam Domini[3]. » Hic autem dicit quod Filius; alibi quod Deus; et rursum, ipse dedit Ecclesiæ, alios quidem Apostolos, alios autem Prophetas. In Epistola autem ad Corinthios dicit, « Ego plantavi, Apollo ri» gavit, Deus autem incrementum dedit. » Et rursus, « Qui » plantat autem et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem » propriam mercedem accipiet secundum suum laborem[4]. »

[1] Ephes. IV, 11, 12. — [2] Philip. II, 9. — [3] Act. XX, 28. — [4] I Cor. III, 6-8.

Ita hic quoque. Quid enim si affers minus? tantum accepisti. « Primum Apostolos. » Hi enim habebant omnia; « secundo Prophetas, » Erant enim aliqui qui Apostoli quidem non erant, erant autem Prophetæ, ut Agabus. « Tertio » Evangelistas, » qui non omnes obibant regiones, sed evangelizabant, ut Priscilla et Aquila. « Pastores et doctores, » quorum fidei tota gens erat credita. Quid ergo? erant pastores et doctores inferiores? Maxime quidem, iis qui omnes obibant regiones, et evangelizantibus, ii qui sedebant, et in uno loco erant occupati, ut Timotheus et Titus. Alioqui autem nec hinc fieri potest subjectio et honoris prælatio, sed ex alia Epistola. Ipse dedit, inquit, ne contradixeris. Aut Evangelistas dicit, eos qui scripserint Evangelium. « Ad consummationem sanctorum, in » opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.

III. Vides auctoritatem? Unusquisque ædificat, unusquisque perficit et consummat, unusquisque ministrat. « Donec occurramus, inquit, omnes in unitatem fidei, et » agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram » ætatis plenitudinis Christi[1]. » Ætatem hic dicit perfectam agnitionem. Quemadmodum enim vir stat firmus ac stabilis, pueri autem mentibus circumferuntur : ita etiam in fidelibus. In unitatem, inquit, fidei. Hoc est, donec ostensum fuerit nos omnes unam habere fidem. Hoc est enim unitas fidei, quando omnes unum sumus; quando colligationem omnes simul agnoscimus. Usque ad hoc tempus operari oportet, si propterea accepisti charisma ut alios ædifices. Vide ne te ipsum evertas alii invidens. Deus te honoravit, et posuit ut alium perficias ac consummes. Nam et Apostolus in hoc erat, et Propheta in hoc erat, prophetans et persuadens, et Evangelista evangelizans, et pastor et doctor, omnes unum opus susceperant. Ne

[1] Ephes. IV, 13.

mihi enim dixeris differentiam charismatum; omnes unum opus habebant. Nam quando omnes similiter credimus, tunc est unitas. Etenim quod hoc virum dicat perfectum, est perspicuum. Atqui alibi nos dicit parvulos, etiam cum sumus perfecti, sed alio spectans. Nam ibi quidem nos vocat parvulos ratione habita futuræ cognitionis. Nam cum dixisset, « Ex parte cognoscimus, » subjunxit etiam, per ænigmata, et quæ sunt hujusmodi. Hic autem dixit alio respiciens, nempe ad facilem prolapsionem et mutationem. Sicut etiam dicit alibi: « Perfectorum autem est so» lidus cibus [1]. » Vides quomodo illic quoque dicit perfectos? Vide quomodo hic vocavit perfectos per ea quæ subjunguntur, « Ut jam non simus parvuli. » Hæc est, inquit, mensura, ut paucum quod accepimus omni studio firmiterque ac stabiliter retineamus. « Ut jam non am» plius. » Illud non amplius, ostendit eos jampridem ita fuisse affectos, et se ipsum ponit in loco correctionis, et corrigit. Propterea dicit, Tot fuerunt fabri, ne ædificium labefactetur, ne circumferatur, ut sint lapides firmi et stabiles. Hoc enim est illorum, nempe fluctuare, vacillare, circumferri et labefieri. « Ut jam non simus amplius » parvuli, fluctuantes, et circumferamur omni vento doc» trinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventio» nem erroris [2]. Et circumferamur, inquit, omni vento. » Prosecutus est metaphoram, ostendens in quo periculo sunt animæ quæ dubitant. Omni, inquit, vento, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris: κυβευταὶ dicuntur qui utuntur talis. Tales sunt qui sunt vafri et astuti, postquam ceperint simpliciores. Illi enim omnia transponunt et transferunt. Hic vitam quoque tetigit. « Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in » illo per omnia qui est caput Christus, ex quo, nempe

[1] Hebr. v, 14. — [2] Ephes. iv, 14.

» Christo, totum corpus compactum et connexum per omnem juncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate [1]. » Obscure admodum est interpretatus, eo quod voluerit omnia simul dicere. Hoc est autem quod dicit. Sicut spiritus qui descendit a cerebro, sentiendi facultatem, quæ est per nervos, non absolute dat omnibus, sed pro convenientia et proportione uniuscujusque membri; ei quidem quod plus potest suscipere, amplius; minus autem ei, quod minus; hoc enim est radix, nempe spiritus; sic etiam Christus : animabus enim tanquam membris ei appensis, ejus providentia, et charismatum suppeditatio, congruenter proportioni et convenientiæ, in mensura incrementum facit uniuscujusque membri. Quid est autem, « Per juncturam » subministrationis? » Hoc est, per sensum. Ille enim spiritus qui subministratur et suppeditatur membris a capite, unumquodque membrum tangens ita operatur. Ut si quis dicat, Corpus suscipiens subministrationem ac suppeditationem, congruenter proportioni membrorum quæ sunt in ipso, ita facit incrementum. Aut aliter, Membra congruenter proportioni suæ mensuræ suscipientia suppeditationem, sic augentur. Aut etiam aliter, Spiritus desuper abunde affluens, et omnia membra tangens, et suppeditatus ut unusquisque potest suscipere, ita augetur. Quanam autem de causa addidit, in charitate? Fieri enim non potest ut aliter spiritus ille descendat. Sicut enim si contigerit ut manus sit avulsa a corpore, spiritus qui procedit a cerebro, quærens continuationem, cum non invenerit, non exilit e corpore, et eo perforato exit ad manum : sed si jacentem non invenerit, non tangit; ita hic quoque, si non simus colligati charitate.

[1] Ephes. IV, 15, 16.

IV. Hæc autem omnia ab eo dicta sunt exhortantia ad humilitatem. Quid enim, inquit, si hic aut ille plus accipit? eumdem accepit spiritum, qui ex eodem capite emittitur, qui similiter operatur, qui similiter tangit, qui compingitur et conjungitur, hoc est, cujus magna cura geritur. Non enim quomodocumque, sed admodum artificiose corpus situm sit oportet : nam si e loco excesserit, non amplius situm est. Quare non oportet solum ut sit unitus corpori, sed etiam ut suum locum teneat : quod si exsuperaveris, non es unitus, neque spiritum suscipis. Annon vides in ossium transpositionibus, quæ aliquo casu contingunt, quando os loco suo transmisso alium tenet, quomodo totum corpus lædit, et sæpe mortem affert? et sæpe etiam de cætero inventum est indignum quod retineatur. Multi enim sæpe eo exciso, locum fecerunt vacuum. Semper enim malum est id quod plus quam par est redundat. Et in elementis quoque quando sua relicta symmetria plus quam decet abundaverint, universitati perniciem afferunt. Hoc est esse compactum et connexum, ut unumquodque in suo loco maneat, et non in altero, non excedere autem a loco sibi conveniente, quantum sit cogita. Tu membra componis ; ille desuper subministrat, ac suppeditat. Ut enim in corpore sunt ejusmodi instrumenta apta ad suscipiendum, ita etiam in spiritu, cum sit desuper universa radix : ut cor est radix spiritus, jecur sanguinis, lien bilis, et alia alterius ; hæc autem omnia habent causam a cerebo : sic Deus quoque fecit hominem valde honorans, et nolens ab eo abesse, ut qui ipse quidem causam a se pendere voluerit, sibi autem adjutores constituerit : et illum quidem ad hoc, hunc vero ad illud posuerit. Ut Apostolus est vas omnium corporis opportunissimum, ab ipso omnia accipiens. Quamobrem tanquam per venas et arterias, per Verbum, inquam, facit ad

omnes currere vitam æternam. Propheta prædicit futura, et ipse eadem astruit. Et ille quidem ossa componit; ipse eis vitam suppeditat ad perfectionem sanctorum ad opus ministerii. Charitas ædificat, et efficit ut inter se conglutinentur, compingantur, et conjungantur. Si volumus ergo frui spiritu qui procedit a capite, alter alteri adhæreamus. Nam duæ sunt divisiones a corpore ecclesiastico; una quidem, quando refrixerimus in charitate; secunda autem qua ausi fuerimus ea facere quæ sunt indigna ut simus in illo corpore. Utroque enim modo nos separamus a pleno illo conventu. Quod si collocati ac constituti sumus ut alios ad hoc ædificemus, qui prius scindunt quid non patientur? Nihil Ecclesiam æque potest dividere, ut ambitio et amor imperii et gerendi magistratus. Nihil Deum æque irritat atque divisam esse Ecclesiam. Etiamsi bona fecerimus innumerabilia, non minores quam qui ejus corpus discindunt, pœnas dabimus, qui plenum ecclesiasticum conventum conscindimus. Nam illud quidem factum est ad lucrum orbis terrarum, etsi non eo animo. Hoc autem nullam usquam habet utilitatem, sed ex eo damni est plurimum. Hæc a me dicta sunt non solum ad eos qui gerunt magistratus, sed etiam ad eos qui ab illis reguntur. Dixit autem vir quidam sanctus quiddam quod magnam præ se fert audaciam, sed tamen est elocutus. Quid hoc est autem? Dixit ne sanguinem quidem martyrii posse delere hoc peccatum. Nam dic mihi, quamnam ob causam es martyr? Annon propter Christi gloriam? Qui pro Christo animam posuisti, quid popularis Ecclesiam, pro qua Christus suam profudit animam? Audi Paulum dicentem: « Non sum dignus vocari Apostolus, qui persecutus sum » ecclesiam Dei[1], » et eam sum depopulatus. Non est hoc minus damnum quam quod affertur ab inimicis, sed multo

[1] 1 Cor. XV, 9.

majus. Nam illud quidem eam efficit clariorem : hoc autem etiam apud inimicos eam probro ac dedecore afficit, quando sui filii eam bello appetunt. Videtur enim magnum esse fraudis indicium apud eos, quod qui in ea sunt nati et educati, et ejus arcana exacte didicerunt, ii repente mutati, tanquam inimici in eam sint affecti.

V. Hæc a me dicta sint ad eos qui se dedunt indiscriminatim iis qui scindunt Ecclesiam. Nam si dogmata quidem habent contraria, vel propter hoc ipsum non conveniebat cum illis misceri. Sin autem eadem sentiunt, multo magis. Quare? Quoniam est morbus ambitionis et amoris imperii et magistratus. Nescitis quid passi sunt Core, Dathan et Abiron? Num ipsi soli? Annon etiam ii qui erant cum ipsis? Quid dicis? eadem est fides, illi quoque sunt orthodoxi? Cur ergo non sunt nobiscum? Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Si res illorum recte habent, nostræ male; si res nostræ bene, res illorum male. Parvuli, inquit, fluctuantes, et qui circumferuntur omni vento. Existimatis-ne, quæso, sufficere si dicatur quod sint orthodoxi, pereat autem et intereat ordinatio? Et quid prosunt alia, si ea non sit exacta et accurata? Sicut enim pro fide, ita etiam pro hac pugnandum est. Nam si cuilibet licet suas implere manus, ut dicebant veteres, et fieri sacerdotes, accedant omnes : frustra fuit hæc ara ædificata, frustra est plenus Ecclesiæ conventus, frustra est sacerdotum numerus. Ea de medio tollamus et perdamus. Absit, inquit. Vos hæc ipsa facitis : et dicitis, Absit? Quomodo dicis, Absit, cum ipsa facta sint? Ego hæc dico et testificor, non spectans id quod mea interest, sed vestram salutem. Si quis sit qui putet nihil referre, ipse viderit. Si cui autem ex his non est curæ, at nobis est : « Ego plan»tavi, inquit, Apollo rigavit, sed Deus dedit incremen-

»tum [1]. » Quomodo feremus Græcorum risum et ludibrium? Nam si nobis crimini dant hæreses, de his quid non dicent? Si eadem sunt dogmata; si eadem mysteria, quanam de causa alius rector aliam invadit Ecclesiam? Videte, inquiunt, quod res omnes Christianorum plenæ sunt inani gloria : apud eos est ambitio, fraus et dolus. Adime eis, inquiunt, multitudinem; excinde morbum, et turbæ corruptionem, et nihil sunt. Vultis dicam quæ dicunt de nostra civitate? Quomodo nos arguunt de nimia facilitate? Licet, inquiunt, cuivis volenti invenire qui persuadeantur et credant : nec ii unquam defuerint. O rem ridiculam! Quodnam est hoc dedecus? Sed est aliud quoque ridiculum, et aliud probrum ac dedecus. Si qui ex nobis convicti rerum turpissimarum, sint aliquam pœnam daturi, magnus est tremor, magnus undique pavor. Ne resiliat, inquit et desciscat, ne stet cum illis. Millies resiliat ac deficiat, et sit cum illis, non dico, si quis sit ex iis qui peccarunt; sed etsi quis sit nulli peccato obnoxius, et vult deficere, deficiat. Nam ego quidem doleo, et defleo, et plango, et visceribus dissecor, ut qui priver proprio membro; sed non ita doleo ut propter metum cogar aliquid facere eorum quæ non convenit. Non dominamur vestræ fidei, o dilecti, nec domini more hæc imperamus : doctrinæ verbi præfecti sumus : non est autem nobis mandatus magistratus, nec data auctoritas. Consiliariorum admonentium locum tenemus. Consiliarius dicit quæ a se procedunt, non necessitatem afferens auditori : sed in ejus potestate dimittit ut facienda eligat quæ dicta sunt. Culpæ tum solum est obnoxius, si non dixerit quæ ei sunt commissa. Ideo hæc dicimus, hæc loquimur; ne illo die liceat vobis dicere, Nemo nobis dixit, nemo distinxit, ignoravimus, nullum existimavimus esse peccatum. Pro-

[1] 1 Cor. III, 6.

pterea dico et protestor, Ecclesiam scindere non minus esse malum. quam incidere in hæresim. Dic mihi, si quis alicui regi subjectus, ad alium quidem non defecerit, neque se alicui regi dediderit, sed illius acceptam et detentam purpuram a fibula totam demiserit, et in multa fragmenta disruperit, an minus punietur quam qui ad alterum defecerunt? Quid vero, si insuper ipsum quoque regem jugulo apprehensum interemisset membratim discerpens ejus corpus, quasnam pœnas dedisset pro meritis? Si autem qui regi conservo suo hoc fecerit, majora fecit quam ut quas par est dare possit pœnas; qui Christum jugulat et membratim dilaniat, quam non merebitur gehennam? Hanc-ne, cujus sunt intentatæ minæ? Ego quidem non arbitror, sed aliam longe graviorem. Dicite quotquot adestis: nam magna ex parte hoc est delictum mulierum; absentibus narrate hoc exemplum, eas terrete. Si qui existimant me dolore afficere et sic ulcisci, sciant se hæc frustra facere. Nam si nos vis ulcisci, ego tibi do modum, quo absque damno tuo ulcisci, imovero non absque damno, sed cum minori saltem damno possis ulcisci. Colaphos mihi impinge, conspue in publico occurrens, et plagas inflige.

VI. Horrescis hæc audiens, horrescis si dixero: Colaphos mihi impinge: et Dominum tuum discerpis, nec horrescis? Membra Domini dilaceras et non contremiscis? Ecclesia est domus paterna, unum corpus, et unus spiritus. Sed vis me ulcisci, ad me usque consiste. Cur pro me Christum ulcisceris? imo cur adversus clavos calcitras? Atque ulcisci quidem nusquam est bonum nec honestum; altero autem injuriam faciente, alterum contumelia afficere, est longe gravius. Injuria es a nobis affectus; cur ei es molestus qui tibi non fecit injuriam? Hoc est extremæ insaniæ. Non per ironiam dico quod sum

dicturus, neque temere, sed ita ut sentio et sum affectus. Vellem unumquemque eorum qui vobiscum in nos ulcerato sunt animo, et nobis male volunt, et propter hunc suum animi dolorem se ipsos lædunt, et alio vadunt, nobis in ipsa facie plagas infligere, et nudatos flagris cædere, sive jure sive injuria accuser, et iram in nos immittere potius quam ea quæ nunc audent facere. Si hoc fieret, nihil esset hominem nihili et nullius æstimationis hæc pati. Alioquin autem ego injuria et contumelia affectus Deum rogarem, et vestra peccata remitteret: non quoniam tantam habeo fiduciam, sed quoniam qui est affectus injuria, quando rogat pro eo qui fecit injuriam, magnam habet fiduciam. « Si in hominem, inquit, » peccaverit quispiam, orabunt pro ipso [1]. » Si autem non possem ego, alios sanctos quærerem, et rogarem, et hoc efficerent. Nunc autem quem rogabimus, Deo a nobis affecto contumelia? Vide inæqualitatem. Ex iis enim qui hæc faciunt in Ecclesiam, alii quidem aut nunquam accedunt, aut semel in anno, et tunc temere et quomodocumque. Alii autem frequentius quidem, sed ipsi quoque temere et leviter disserentes et de nihilo nugantes. Alii autem qui videntur serio agere, hi sunt qui sunt auctores hujus calamitatis. Si ergo vos quoque propter ea serio agitis et studium vestrum ponitis, satius esset vos collocatos esse cum negligentibus. Imovero satius esset, neque illos esse negligentes, neque vos tales. Non vos dico qui adestis, sed illos qui resiliunt ac desciscunt. Ea res est adulterium. Si ergo hæc de illis dici non admittis, ergo nec de nobis: nam ex duobus alterum factum esse oportet præter leges. Si hæc ergo de nobis vos suspicamini, parati sumus cedere regendi munus cui voletis; modo una sit ecclesia. Si nos autem legitime creati sumus, persua-

[1] 1 Reg. XXII, 25.

dete ut deponantur qui sedes præter leges ascenderunt. Hæc dixi, non tanquam imperans, sed vos tutos reddens et certis muniens præsidiis. Quoniam unusquisque habet ætatem, et de iis quæ gessit est redditurus rationem, rogo ne universo in nos conjecto, existimetis vos ipsos non esse rationi reddendæ obnoxios, ne vos temere decipientes plangatis. Reddemus enim rationem pro vestris animabus, sed quando deliquerimus, quando non rogaverimus, quando non admonuerimus, quando non fuerimus protestati. Post hæc autem, concedite ut ego quoque dicam, Mundus sum a sanguine omnium, animam meam liberabit Deus. Dicite quæ vultis, et justam causam propter quam receditis et desciscitis, et ego respondebo. Sed non dicetis. Vos quoque jam rogo ut strenue instetis, ut reducatis eos qui recesserunt : ut unanimes gratiarum actionem Deo emittamus. Quoniam est ei gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XII.

CAPUT IV.

Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum [1].

I. Doctorem oportet instituere et dirigere animos discipulorum, non solum consulendo et docendo, sed et terrendo, et Deo tradendo. Nam quoniam quæ ab hominibus dicuntur tanquam a conservis, non sufficiunt ad

[1] Ephes. IV, 17.

tangendam animam, necesse est reliquum Domino tradere. Hoc ergo Paulus quoque facit. Nam cum de humilitate disseruisset, et de unione, et quod non oporteat alterum contra alterum insurgere, audi quid dicat : « Hoc » ergo dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis » sicut et gentes ambulant. » Non dixit, Non amplius ambuletis sicut ambulatis; nimis enim pungit ea oratio; sed id ipsum quidem significavit, ab aliis autem duxit exemplum. Porro ad Thessalonicenses quoque scribens; hoc facit dicens : « Non in passione desiderii sicut et cæteræ » gentes[1]. » Ab illorum, inquit, dogmatibus dissentitis : sed hoc totum Dei; ego autem ea quæro quæ a vobis sunt præstanda, vitam, et Deo congruentem ambulationem. Hoc est vestrum. Testem autem appello Dominum eorum quæ a me dicta sunt, quod non reticui nec suppressi, sed dixi quemadmodum oporteat ambulare. In vanitate, inquit, sensus ipsorum. Quid est sensus seu mentis vanitas? Versari in rebus vanis. Quænam autem sunt vana, nisi omnia præsentia? De quibus dicit Ecclesiastes : « Va» nitas vanitatum, omnia vanitas[2]. » Sed dicet quispiam, si sunt vana et vanitas, quanam de causa facta sunt? Si Dei opera, quomodo sunt vana, et multa de iis verba fiunt? Sed audi, o dilecte. Non Dei opera dixit vana, absit. Non est cœlum vanum, neque terra vana. Absit; non sol, nec luna, nec astra, nec corpus nostrum. Hæc enim omnia sunt valde bona. Sed quid est vanum? Audiamus ipsum Ecclesiastem dicentem : « Plantavi mihi vineas, » feci mihi cantores et cantatrices, feci mihi piscinas » aquarum : fuerunt mihi greges et armenta, coëgi aurum » et argentum; et vidi quod omnia vanitas[3]. » Et rursus, « Vanitas vanitatum, omnia vanitas. » Audi etiam Prophetam dicentem : « Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea[4]. »

[1] 1 Thess. IV, 4. — [2] Eccle. I, 2. — [3] Id. II, 5, 6 et 11. — [4] Psal. XXXVIII, 7.

Hac ratione vanitas vanitatum, præclara ædificia, multum aurum et affluens, greges mancipiorum superbe in foro incedentes, fastus, et gloria inanis, et elatio mentis, et arrogantia. Hæc enim omnia sunt vana. Non enim a Deo facta sunt, sed a nobis sunt fabricata. Cur autem vana? Quoniam nullum habent bonum finem. Pecuniæ sunt vanæ, quando consumuntur in delicias : non sunt autem vanæ, quando disperguntur pauperibus. Quando autem eas consumpseris in delicias, videamus quisnam sit earum finis ; pinguedo corporis, ructus, flatus, multitudo stercoris, crapula, carnis mollities, calorque et dissolutio. Ut si quis infundat in dolium perforatum, vane laborat ; ita etiam qui degit in deliciis, infundit in dolium perforatum. Vanum alias dicitur quod expectatum est quidem fore ut in honore esset et pretio, non fuit autem : quod etiam dicunt inane et spes inanes, et id quod fit temere et inconsiderate. Vanum enim dicitur quod ad nihil est utile. Videamus ergo annon res humanæ sint ejusmodi. « Edamus et bibamus, cras enim moriemur [1]. » Quis est ergo, dic quæso, finis ? corruptio. Induamur, et vestiamur, et quis finis? Nihil. Hæc Græci quidam sunt philosophati, sed vane et frustra. Vitam ostentarunt duram et asperam, sed temere et inconsiderate, non ad aliquem finem aspicientes utilem, sed ad inanem gloriam, et honorem qui habetur a multis. Quid est autem honor qui habetur a multis? Nihil. Nam si ii etiam pereunt a quibus habetur honor, multo magis honor. Qui alii præstat honorem, sibi prius debet præstare. Si autem sibi non præstat, quomodo præstabit alteri ? Nunc autem honorem quærimus ab infamibus, ab hominibus vilibus, abjectis et ignominiosis. Cujusmodi ergo est hic honor ?

II. Vides quod sint omnia vanitas vanitatum ? Ideo dice-

[1] 1 Cor. xv, 32, et Isaï. xxii, 3.

bat, In vanitate mentis suæ. Sed an eorum religio non est talis? Quid autem? Annon ligna et lapides adorantur? Fecit nobis solem lucere pro lucerna. Quis suam adorat lucernam? Sol præbet lucem : sed quando ille non potest, lucerna potest. Cur ergo non adoras lucernam? Certe, inquit, adoro ignem. O rem ridiculam! tantum probrum, et non erubescis? En rursus alterum. Cur quod adoratur extinguis? cur perdis? cur Deum tuum de medio tollis? Cur non sinis domum tuam eo esse repletam? Nam si ignis est deus, corpori tuo admoveatur, non fundo ollæ et lebetis deum subjicias. Introduc in cellam penuariam, introduc in vestes sericas. Tu autem non solum non introducis, sed etiam si casu aliquo fuerit ingressus, undique eum abigis, omnes advocas, et perinde atque si ingressa sit fera aliqua, ita fles et ingemiscis, et hanc rem vocas calamitatem ingentem, quod deus tuus adsit. Habeo ego Deum, et omnia facio ut eum pectore meo complectar, et meam existimo felicitatem, non quando domum meam invisit, sed quando eum traxero ad cor meum. Tu quoque trahe ignem ad cor tuum. Hæc sunt ridicula et vanitas. Ignis res bona est ad usum, non ad adorationem : ad ministerium et servitium, et ut mihi serviat, non ut in me obtineat imperium et dominatum. Ille propter me factus est, non ego propter ipsum. Si ignem adoras, cur ipse quidem jaces in lecto, coquo autem tuo jubes, sit prope deum tuum? Ipse artem suscipe coquinariam, et pistor efficere, aut si mavis, faber ærarius. Nihil est enim his artibus honorabilius, cum Deus tuus eas invisat et earum curam gerat. Quid probrum ac dedecus existimas artem, ubi Deus tuus est frequens? Cur servis jubes, ipse autem non dignaris? Bona res est ignis, quoniam boni est opificis, sed non deus est appellatus. Non vides ejus petulantiam? Quomodo quando domos apprehenderit, nusquam se sis-

tat, sed si aliqua tenuerit, omnia diruat, et nisi fabrorum aut aliquorum manus furorem ejus extinxerint, non amicos novit, non hostes, sed omnibus simliter utitur? Hiccine deus, nec vos pudet? Revera pulchre dixit: In vanitate mentis suæ. At sol est, inquit, deus. Dic mihi, unde id, et quare? Quoniam multam emittit lucem. Sed non vides eum vinci a nubibus, et servire necessitati naturæ, et deficere, et abscondi a luna et nube? Atqui nubes est sole imbecillior, sed tamen sæpe in eum obtinet dominatum; et hoc est opus Dei sapientiæ. Deus debet esse omni ex parte sufficiens, hic vero multis indiget: hoc autem non est Dei. Aëre enim indiget ad lucendum, eoque subtili: nam qui est valde crassus, non sinit transire radium. Aqua etiam indiget, et alio quod eum contineat ne comburat. Nam nisi fontes, et lacus, et fluvii, et maria, et cætera omnia humorem quemdam constituerent per vaporum emissionem, nihil vetaret quo minus omnia ignescerent. Vides ergo, inquit, quod deus sit? O insaniam! o rem ridiculam! Quoniam potest, inquit, lædere, deus est. Atqui propter hoc non est Deus, quia in iis in quibus lædit nullo indiget, in quibus autem prodest, multis aliis habet opus. A Deo autem lædere quidem est remotum; prodesse autem est ejus proprium. Cum ergo sit id quod est contrarium, quomodo deus? Non vides quod venenata pharmaca quæ mortem afferunt lædunt, et nullo indigent? Quando autem prosunt, multis egent. Propter te ergo est talis, et pulcher, et imbecillus: pulcher, ut agnoscas Dominum; imbecillus, ne eum dicas esse dominum. At nutrit, inquit, plantas et semina? Quid vero? num ideo quoque stercus est deus? Nam illud quoque nutrit. Cur non additur falx, et manus agricolæ? Ostende mihi solem nutrire solum, et non egere, neque terra, nec aqua, nec agricultura. Sed jaciantur se-

mina, et immisso radio ostendat spicas. Si autem non est ejus solius, sed etiam imbrium, cur non aqua quoque est Deus? Sed nondum de hoc agitur. Cur non etiam terra est Deus? Cur non et stercus, et ligo? Hæc ergo omnia, dic mihi, adorabimus? O nugas et ineptias! Atqui magis sine sole fuerit spica, quam sine terra et aqua, et plantæ et alia omnia similiter. Atqui si terra quidem non sit, nihil horum apparuerit. Si quis autem in tegulam, ut faciunt pueri et mulieres, terra immissa sub tecto, eam posuerit multo stercore repletam, imbecillas quidem, plantas tamen edit. Itaque terra plus confert et stercus, et ea magis, quam illum, oportet adorare. Opus habet cœlo ne noceat, opus habet aëre, opus habet his aquis, tanquam quibusdam frenis cohibentibus ejus virium ferociam, nec sinentibus omnem in partem emittere radium tanquam ferocem equum. Dic vero mihi, ubinam est is noctu? Quonam deus est peregre profectus? Non est enim hoc Dei, nempe includi et termino contineri; hoc enim solum corporum est. Sed est quædam, inquit, in ipso potestas, et movetur. Ipsa ergo potestas, dic mihi, est-ne Deus? Cur ergo ipsa eget, et ignem non cohibet? Rursus enim eodem redit oratio. Quid vero illa potestas? est-ne illuminans? an per eum illuminat ipsa, nullius horum particeps? Sol ergo est ea major. Quousque labyrinthum circumagimus?

III. Quid vero aqua, non ipsa quoque Deus est? inquiunt. Hoc quoque rursus est ridiculum non vacans contentione. Nonne est, inquit, Deus quo ad tam multa utimur? Et de terra rursus similiter. Revera in vanitate mentis suæ, obscuratum habentes intellectum. Sed hæc nunc dicit de vita. Scortantur et adulteria admittunt Græci. Merito. Nam qui tales deos sibi describunt, consentaneum est eos hæc omnia facere. Et si potuerint hominum oculos effugere, nullus est qui sit eos cohibiturus. Quid enim po-

terit id quod dicitur de resurrectione, cum eis videatur fabula? At id quod dicitur de iis qui sunt apud inferos? Sed hæc quoque sunt fabulæ. Vide autem cogitatum satanicum. Quando illis dicitur deos esse scortatores, non dicunt esse fabulas, sed credunt. Quando autem loquuntur de supplicio, sunt, inquiunt, Poëtæ, et omnia fabulantur, ut bonæ vitæ status omni ex parte evertatur. At philosophi invenerunt, inquit, quiddam plane præclarum, et his melius ac præstantius. Quomodo? Qui fatum inducunt, et dicunt omnia nulla geri providentia, et nihil cuiquam esse curæ, sed constare omnia ex atomis. At alii dicunt Deum esse corpus. Sed quis? dic quæso. Qui humanas animas faciunt esse caninas, et persuadent hominibus quod quidam aliquando fuit canis, et leo et piscis. Quousque non cessatis nugari mentem habentes obscuratam? Nam ut qui sint in tenebris, omnia et dicunt et faciunt, tam quæ ad dogmata pertinent quam quæ ad vitam. Eorum enim quæ in medio sita sunt nihil videt is qui est circumfusus tenebris. Sed sæpe viso fune existimat sponte enatum serpentem. Rursus a sepe retentus, putat aut dæmonem aliquem aut hominem eum retinere; multusque est tumultus, multa perturbatio: ejusmodi quædam extimescunt. « Timebunt, inquit, ubi » non erit timor [1]. » Quæ jure autem timentur, non extimescunt : sed sicut infantes gestati a nutricibus manus quidem in ignem ex improviso et in lucernam audacter immittunt, virum autem sacco indutum extimescunt. Sic isti quoque Græci, ut qui sint revera infantes, sicut etiam quidam dixit apud eos, Græci semper pueri, timent quidem quæ non sunt peccata, ut sordes corporis, mortui funus, cubile, dierum observationes, et quæ sunt hujusmodi; quæ autem sunt vere peccata, pædicatus, adulterium, scortatio, eorum nullam habent rationem. Sed videris qui-

[1] Psal., LII, 6.

dem eum a mortui contactu lavari, a mortuis autem operibus nequaquam; et pro pecuniis quidem multum ponere studium, existimare autem uno gallo totam esse compositam litem ac controversiam : adeo obscurata mente sunt. Multis terroribus plena est eorum anima. Ut puta, hic aut ille primus mihi occurrit domo exeunti, omnino contingere oportet mala innumerabilia. Nunc servus execrandus dans mihi calceos, primum porrexit partem sinistram, graves significantur calamitates, et contumeliæ. Ego ipse exiens sinistro priori processi pede. Hoc quoque est signum calamitatum. Et hæc quidem domi sunt mala : foras autem egresso dexter mihi oculus inferne salit : hoc est indicium lacrymarum. Mulieres quoque quando sonant calami ad texturæ recta ligna allisi, vel cum ipsæ pectine discriminant, hoc pro signo habent. Rursus quando subtegmen pectine concutiunt, et id faciunt, vehementius. Deinde qui sunt superne calami ob intensum ictum edunt strepitum, allisi ad rectum texturæ lignum, hoc habent pro signo; et alia innumerabilia digna quæ rideantur. Et si asinus exclamaverit, et si gallus, et si quis sternutavit, et quodvis aliud, tanquam decies mille vincti vinculis, ut dixi, tanquam qui teneantur in tenebris, omnia habent suspecta, et sunt magis serviles quam innumera mancipia. Sed ne nos quoque ita agamus, sed cum hæc omnia irriserimus, ut qui vivamus in luce, et in cœlo versemur, et cum terra nihil habeamus commune, unum existimemus esse terribile, nempe peccatum et Deum offendere. Quod si hoc non sit, omnia alia irrideamus, et diabolum qui hæc intulit. Pro his Deo agamus gratias; studium ponamus ne unquam tali capiamur servitute, et si quis ex amicis nostris captus fuerit, vincula ejus perfringamus; liberemus eum ab hoc gravissimo et ridiculo carcere. Reddamus eum expeditum ad currendum in cœlum. Pennas gravatas erigamus : propter

vitam et dogma doceamus philosophari. Deo gratias agamus pro omnibus. Rogemus eum, ne nos appareamus indigni dono nobis dato: et ipsi cum his nostra studeamus afferre, ut doceamus non solum dicentes, sed etiam facientes. Ita enim poterimus assequi bona innumerabilia: quæ detur nobis omnibus consequi, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

CAPUT IV.

Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum: alienati a vita Dei per ignorantiam quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis in avaritia [1].

I. Hæc dicta sunt non solum Ephesiis; sed vobis quoque nunc dicuntur, et non a nobis, sed etiam a Paulo, imo nec a nobis, nec a Paulo, sed a gratia Spiritus. Tanquam ergo ipso hæc dicente nos oportet affici. Audi autem quid dicat: « Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut » jam non ambuletis sicut cæteræ gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ est in ipsis

[1] Ephes. IV, 17-19.

» propter cæcitatem cordis ipsorum. » Si est ergo ignorantia, si excæcatio, cur criminaris? Nam eum qui ignorat, non male pati nec accusari æquum est, sed discere quæ ignorat. Sed vide quomodo eos statim excludit a venia. « Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in » operationem immunditiæ omnis in avaritia. Vos autem » non ita didicistis Christum. » Hic ostendit eorum vitam fuisse causam excæcationis. Vita autem orta est ex eorum socordia et indolentia. Qui cum, inquit, de se desperassent et animum despondissent, se ipsos tradiderunt. Quando ergo audis, Deum eos tradidisse in reprobum sensum [1], recordare hujus verbi quod se ipsos tradiderunt. Si enim se ipsos tradiderunt, quomodo Deus tradidit? Si autem Deus eos tradidit, quomodo se ipsos tradiderunt? Vides eam quæ esse videtur repugnantiam? Tradidit ergo, idem est quod permisit, vel concessit. Vides quod ubi non est vita pura, ibi talium quoque dogmatum est argumentum? « Omnis, » inquit, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem [2]. » Quomodo enim posset flagitiosus et impurus, et qui omnium mulierum corporibus magis polluitur et inquinatur, quam porci qui in cœno volutantur, et amat pecuniam, et temperantiæ ac modestiæ nihil omnino appetit, hanc vitam suscipere? Hanc, inquit, statuerunt operationem. Inde est excæcatio, inde est caligo mentis : possunt esse tenebræ etiamsi lux luceat, quando imbecilli sunt oculi. Fiunt autem imbecilli, aut malorum humorum affluxu, aut fluxus redundantia. Ita hic quoque : quando multus impetus rerum, quæ ad hanc vitam pertinent, obruerit perspicacem mentis nostræ facultatem, ea est in tenebris : et sicut in profundo jacentes in aqua, solem videre non potuerimus, multa aqua veluti quodam septo superne imposita; ita etiam in mentis oculis fit cordis excæcatio, quando nullus timor animam con-

[1] Rom. I, 28. — [2] Joan. III, 20.

cutit. « Non est, inquit, timor Dei ante oculos ejus. » Et rursus : « Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus [1]. » Non aliunde autem fit excæcatio quam ex sensus defectu : hoc enim meatus obstruit. Quando enim concreta defluxio in unum locum cogitur, membrum fit mortuum et sensu destitutum, et sive usseris, sive secueris, sive quidvis feceris, non sentit. Ita etiam illi qui se semel dederunt impudicitiæ, etiamsi instar ignis, etiamsi instar ferri orationem eis applicaris, nihil eos tangit, nihil ad eos pervenit : est enim plane mortuum eorum membrum, et nisi eis ademeris sensus vacuitatem, ut membra sana tangas, frustra facis omnia. « In avaritia, inquit. » Hic maxime abstulit eorum excusationem et defensionem. Licebat enim eis, si voluissent, neque esse avari, neque impudici, neque ventri indulgere, et suas explere cupiditates, eisque frui. Licebat et pecuniæ, licebat et voluptatis et deliciarum moderate esse participes. Sed quoniam iis immoderate usi sunt, omnia corruperunt. In operationem immunditiæ, inquit. Vides quomodo eos privat venia, dicens, operationem immunditiæ? Non casu, inquit, lapsi peccarunt; sed hæc gravia fecerunt, et ea re meditata usi sunt. In omni immunditia. Immunditia est omne adulterium, scortatio, pædicatus, invidia, omnis libido et intemperantia. « Vos » autem non ita didicistis Christum : si tamen illum audistis, » et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu [2]. » Illud, si tamen illum audistis, non est dubitantis, sed etiam valde affirmantis; sicut etiam dicit alibi : « Si tamen justum est » apud Deum reddere retributionem iis qui vos tribulant [3]. » Id est, non in his Christum didicistis, si tamen illum audistis, et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Christo Jesu. « Deponere vos secundum pristinam conversationem

[1] Psal. XIII, 1 et 3. — [2] Ephes. IV, 20, 21. — [3] 2 Thess. I, 6.

» veterem hominem [1]. » Hoc est ergo Christum didicisse, recte vivere. Qui enim improbe vivit, Deum ignorat, et ab eo ignoratur. Audi enim ipsum alibi dicentem : « Deum » confitentur se nosse, factis autem negant [2]. Sicut est ve» ritas in Jesu. Deponere vos secundum pristinam conver» sationem veterem hominem. » Hoc est, non his conditionibus pactum conventum fecisti. Nam quæ sunt apud nos, non sunt vanitas, sed veritas : sicut dogmata sunt vera, ita et vita. Vanitas enim est peccatum et mendacium; vita autem recta est veritas : habet enim magnum finem. Intemperantia vero in nihil desinit. « Qui corrumpitur, in» quit, secundum desideria erroris sui [3]. » Sicut ejus cupiditates et desideria corrumpuntur, ita ipse quoque.

II. Quomodo ergo corrumpuntur ejus cupiditates? Morte solvuntur omnia. Audi enim Prophetam dicentem : « In illa die peribunt omnes cogitationes ejus [4]. » Nec morte sola, sed etiam multis aliis. Ut puta, pulchritudo, cum advenerit morbus et senectus, abscedit, moritur et interit. Robur corporis rursus iisdem concidit. Deliciæ ipsæ non eamdem quidem habent voluptatem in senectute. Idque nobis est perspicuum ex Berzellaï [5]. Scitis omnes historiam. Aut alioqui eum ipsum rursus corrumpit et perdit cupiditas. Sicut enim lana ab iis perditur ex quibus nascitur, ita etiam vetus homo. Amor enim gloriæ perdit, et sæpe perdunt voluptates, et decipit cupiditas. Non est enim ea res voluptas, sed amaritudo, deceptio, simulatio, et imitatio scenica. Et rerum quidem facies est splendida, res autem ipsæ non sunt aliud quam plenæ miseriæ, et injucunditatis, et multæ paupertatis : et si personam abstuleris, et faciem ostenderis, videbis deceptionem. Deceptio enim est quando quid sit non apparet,

[1] Ephes. IV, 22. — [2] Tit. I, 16. — [3] Ephes. IV, 22. — [4] Psal. CXLV, 4. — [5] 2 Reg. 19.

sed quod non est ostenditur. Ita fiunt fallaciæ et paralogismi. Quatuor autem nobis homines hic describit. Et, si placet, id jam demonstro. Hic quidem duos; sic dicens, Deponentes veterem hominem, renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem; in Epistola autem ad Romanos alios duos, ut quando dicit : « Video autem aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, » et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris » meis[1] : » et isti cum illis habent cognationem; cum interiore novus, cum exteriore vetus : sed tres corrupti sunt. Vel potius etiam nunc sunt tres, novus, et vetus, et hic essentialis et naturalis. « Renovamini, inquit, spi» ritu mentis vestræ[2]. » Ne quis existimet quod alium hominem introducat, postquam dixit veterem et novum, vide quid dicat : « Renovamini. » Renovari autem est, quando idipsum quod consenuit, renovatur, ut quod fiat aliud ex alio. Ita ut subjectum quidem sit idem, mutatio autem sit in accidente. Sicut corpus quidem est idem, mutatio autem est in accidente; ita et hic quoque. Quomodo autem fieri poterit renovatio? « In spiritu mentis vestræ, » inquit. Qui ergo rem habuerit veterem, nihil operabitur : non sustinebit enim spiritus veteres actiones. Spiritu, inquit, mentis vestræ; hoc est, spiritu qui est in mente. « Et induimini novum hominem. » Vides quod unum quidem sit subjectum, indumenta autem duo, nempe et id quo exuitur, et id quo induitur? « Novum hominem, in» quit, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanc» titate veritatis[3]. » Cur autem virtutem appellat hominem, et cur hominem vitium? Quoniam homo non potest ostendi absque operatione. Quo fit ut hæc non minus quam natura, hominem ostendant, sive bonum, sive malum. Sicut autem facile est exui, ita etiam licet videre in vir-

[1] Rom. VII, 23. — [2] Ephes. IV, 23. — [3] Ibid. 24.

tute et vitio. Juvenis qui est novus, est fortis : ergo nos quoque simus fortes ad operationem bonarum actionum; juvenis non habet rugam ; ergo nec nos quoque ; juvenis non circumfertur, neque facile capi potest a morbis ; igitur nec nos quoque. « Qui creatus est. » Vide quomodo hic creationem vocet deductionem virtutis ad essentiam, ut quæ ex nihilo, ad hoc ut esset, sit deducta. Quid vero? Creatio illa non est secundum Deum? Nequaquam, sed secundum diabolum : ipse est creator peccati. Quomodo? Homo enim non ex aqua, nec ex terra est creatus, sed in justitia et sanctitate veritatis. Quid hoc est? Statim illum creavit filium : hoc enim fit a baptismate. Ipsa est essentia; recte dixit, In justitia et sanctitate veritatis. Erat aliquando justitia, erat et sanctitas in Judæis, verum non veritatis, sed typus ac figura erat illa justitia. Esse enim mundum corpore, munditiæ erat typus, non veritas munditiæ. Justitiæ erat typus, non veritas justitiæ : in sanctitate, inquit, et justitia veritatis. Et hoc forte dicit respiciens ad falsum. Quoniam multi sunt apud externos qui videntur esse justi, sed sunt fallaces. Justitia autem dicitur virtus quæ est universe et in genere. Audi enim Christum dicentem, « Nisi justitia vestra magis abundaverit » quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in reg» num cœlorum[1]. » Et rursus, « Justus dicitur qui nihil » habet quod reprehendatur[2]. » Nam in forensibus etiam judiciis illum dicimus justum, qui injuriam accepit, nec reddidit. Si ergo nos quoque in horrendo judicio potuerimus alter apud alterum videri justi, poterimus aliquam assequi benignitatem. Nam ut apud Deum quidem videamur, non potest fieri, quidquid ostenderimus. Ipse enim ure semper est superior. Sicut etiam dicit Propheta, « Et » vinces cum judicaris[3]. » Sed si quæ inter nos intercedunt

[1] Matth. v, 20. — [2] 1 Joan. III, 9. — [3] Psal. L, 6.

jura, non corruperimus, tunc justi erimus. Si potuerimus ostendere nos injuriam accepisse, tunc justi erimus. Quomodo autem eis indutis rursus dicit: « Induimini? » A vita, inquit, nunc et operibus. Tunc indumentum fuit a baptismate : nunc autem a vitæ agendæ ratione et operibus : non amplius secundum concupiscentias deceptionis, sed secundum Deum. Sanctum autem quid est? Quod est mundum, quod debetur. Propterea eorum etiam qui decesserunt justa dicimus; hoc est, de cætero nihil eis debeo, non sum eis obnoxius. Sic solemus dicere, ἀφωσιωσάμην, me expiavi et absolvi, et quæ sunt hujusmodi; hoc est, nihil debeo.

III. Nostræ ergo sunt partes ne exuamur vestimento justitiæ, quod Propheta vocat vestimentum salutaris, ut Deo simus similes. Ipse enim indutus est justitiam. Hoc vestimento induamur. Indui autem nihil aliud significat, quam nunquam deponere. Audi enim Prophetam dicentem, « Induit maledictionem sicut vestimentum, et veniet » ei[1]. » Et rursus, « Qui induitur lumine tanquam vesti» mento[2]. » Et rursus nobis mos est dicere de hominibus, Hic illum induit. Vult itaque nos non unum, nec duos, nec tres dies, sed perpetuo esse in virtute, et hanc vestem nunquam exuere. Hominem enim non adeo dedecet esse nudum corpore, atque nudum virtute. Hic conservi eum aspiciunt indecore se gerentem, illic autem Dominus et Angeli. Si ergo videris quempiam nudum per forum progredientem, dic rogo, non ægre fers? Quando autem tu curris hac veste nudatus, quid dicemus? Non vides hos mendicos, quos solemus vocare Lotagas (9), quomodo circumeant, quomodo etiam eorum misereamur? Sed tamen eis non datur ulla venia. Neque enim eis ignoscimus quando aleis ludentes suas perdunt vestes. Quomodo ergo

[1] Psal. cviii, 18. — [2] Id. ciii, 2.

nobis ignoscet Deus, qui hoc vestimentum perdiderimus? Quando enim diabolus quempiam viderit nudum virtute, statim faciem fuligine illinit, maculatque et obscurat, sauciatque, et ad magna cogit. Simus nudi pecuniis, ne nudemur a justitia. Pecuniarum amictus hanc perdit vestem: est amictus spinarum. Tales sunt spinæ, et quo plures induerimus, eo magis nudamur. Impudicitia nudat ac veste, est enim ignis: ignis autem consumit hanc vestem. Divitiæ sunt tinea: sicut tinea corrodit omnia, nec sericis parcit, ita hæc quoque. Hæc ergo omnia deponamus, ut simus justi, ut novum hominem induamur. Nihil vetus, nihil quod apparet, nihil quod corrumpitur et interit, possideamus. Virtus non est laboriosa, non est difficile ut ex ea rectæ sint actiones. Non vides eos qui sunt in montibus? Illi et domos dimittunt et uxores et liberos, et omnem præfecturam et administrationem, et extra mundum ipsi a se positi, sacco induti, substrato cinere, collo suspensis asperis collaribus, cum in parva se concluserint domuncula, ne ad hæc quidem usque consistunt, sed et jejuniis et fame perpetua se affligunt. Atqui si ego quidem hæc juberem, non omnes resiliretis? Non diceretis rem esse gravem et difficilem? Nihil tale dico vos oportere facere. Nam volo quidem, sed non fero legem. Quid ergo? Utere balneis, et cura corpus, et vade ad forum, et habe domum, et tibi serviant ministri, et cibo potuque utere; expelle semper avaritiam et plura habendi cupiditatem. Illa enim est quæ facit peccatum, et eadem res, plus quam par sit abundans, facta est peccatum. Non est itaque amor plura possidendi aliud quam peccatum. Vide autem, animus cum plus quam par sit fuerit incitatus, tunc exiliens maledictis impetit, tunc injuste facit omnia. Amor itidem corporum, pecuniæ, gloriæ, et aliorum omnium. Nec mihi dixeris illos potuisse: multi

enim te multo imbecilliores, et ditiores, et delicatiores susceperunt illam duram et asperam vitam. Et quid dico viros? Puellæ nondum viginti annos natæ, quæ in thalamis et in vita umbratili totum tempus transegerant, et jacebant in thalamis refertis unguentis et suffitibus et in molli cubili, ipsæ et natura molles, et multa curatione effectæ molliores, quibus toto die nullum aliud erat opus quam ut ornarentur, et aurum gestarent, et omnibus fruerentur deliciis, quæ non ipsæ sibi ministrabant, sed multas habebant ancillas quæ assistebant, et molles habebant vestes ipso corpore molliores, utpote lineas subtiles et delicatas, et assidue agebant in rosis et hujusmodi suavibus odoribus: ipsæ vero repente a Christi igne correptæ, cum omnem illam exuissent mollitiem et fastum, educationis et ætatis oblitæ, tanquam strenui quidam athletæ, mollibus illis exutæ, in media ingressæ sunt certamina. Et videbor quidem dicere incredibilia, sed tamen vera. Has quidem adeo molles puellas audivi se ad tantam redegisse vitæ duritiem et asperitatem, ut asperrimis ciliciis nuda sua corpora induerent, et molles illi calcanei nullis alligati essent calceis, et in toris cubarent gramineis: imovero majorem noctis partem vigilarent, et nec unguentum, nec quidquam ex illis pristinis curarent, sed et caput quod prius ita curabatur et ornabatur, negligeretur, temere et indiscriminatim ita vinctis capillis ut nihil incideret indecorum. Mensa autem est eis solum vespertina. Mensa autem est neque olus, neque panis, sed simila, et faba, et cicer, et oleæ, et ficus. Perpetuum quoque est eis lanificium: et sunt earum opera longe graviora quam ancillarum domesticarum. Quid enim? Susceperunt enim eas curandas quæ laborant corpore, lectos portantes, pedes lavantes. Multæ quoque ex eis coquorum funguntur officio. Tantum potest ignis Christi: ita naturam superat animi alacritas. Verum

enim vero nihil tale a vobis exigo, quandoquidem vultis superari a mulieribus.

IV. Hæc saltem facite, quæ non sunt gravia et difficilia. Manum continete et impudicos oculos. Quid hoc, dic mihi, est grave; quid difficile? Justa facite : nemini injuriam inferte, neque pauper, neque dives, neque qui in foro versaris, nec qui es mercenarius. Potest enim etiam ad pauperes usque pervadere injustitia. Non videtis quam multas isti cient pugnas, et evertunt omnia? Utere matrimonio : habe filios. Etiam Paulus eis præcipiebat, et ad eos scribebat. Magnum est illud certamen, et altus scopulus, et cacumen est cœlo propinquum; neque potes ad id quod magnum est pervenire. Minora ergo saltem sectare, et desidera quæ sunt inferiora. Non potes pecunias effundere? saltem ea quæ sunt aliorum noli rapere, nec fac injuriam. Non potes jejunare? saltem ne progrediaris ad delicias. Non potes in toro herbaceo cubare? Ne mihi compares lectos argento ornatos, sed lecto utere et stragulis, non factis ad ostentationem, sed ad requiem, neque lectos eburneos : te ipsum contrahe. Quid innumerabilibus quæ importari possunt navem imples onerariam? Si sis moderatus et compositus, nihil timebis, non invidiam, non latrones, non insidiatores. Non es tam dives pecuniis, quam curis. Non ita abundas possessionibus ut angoribus et periculis. « Qui ditescere » volunt, inquit, tentationes et concupiscentias noxias sibi » inducunt[1]. » Hæc sustinent qui multa volunt possidere. Non dico : Ministra laboranti; at saltem jube puero ut hoc faciat. Vides quam non sit grave et molestum : quomodo enim esset, cum teneræ puellæ longo spatio nos exuperent? Nos pudeat, rogo, quod in iis quæ ad mundum pertinent nusquam eis cedimus, non in bellis, non in certaminibus : in spiritualibus autem certaminibus plus quam nos ferunt,

[1] 1 Tim. vi, 9.

et majora rapiunt præmia, et volant altius tanquam quædam aquilæ. Nos autem tanquam graculi inferne circa nidorem et fumum semper versamur. Est enim revera graculorum et liguritorum canum de mensæ structoribus et coquis cogitare. Audi priscas fœminas. Magnæ enim, magnæ et admirabiles fuerunt fœminæ, ut Sara, Rebecca, Rachel, Debora, Anna; etiamque tempore Christi tales erant; sed viros nusquam sunt prætervectæ, sed locum tenebant secundum. Nunc autem contra fœminæ nos prætereunt et obscuros reddunt. Quam est hoc ridiculum et quam pudendum! Nos locum tenemus capitis, et vincimur a corpore? Constituti sumus ut eis imperemus: non ut solum imperemus, sed imperemus in virtute. Nam qui imperat, hoc maxime debet imperare, ut vincat virtute. Sin autem superatur, non amplius imperat nec tenet principatum. Vidistis quanta sit virtus adventus Christi, quomodo execrationm solverit et maledictionem? Plures enim sunt virgines apud mulieres: major est apud illas temperantia et moderatio; plures viduitates. Nullum verbum obscœnum fœmina cito emiserit. Cur tu ergo, dic mihi, turpia et obscœna loqueris? Ne mihi enim dixeris fœminas deploratas. Est quidem genus mulierum sui ornandi studiosum, et hoc est ejus delictum. Sed in hoc quoque vos viri vincitis, qui illis æque delectamini atque ornatu proprio. Non enim existimo mulierem ita suis aureis ornari ornamentis, ut maritum uxoris. Non ita sibi placet ob zonam auream, quam quod uxor aurum gestet. Quare in vos quoque causa est conferenda, qui scintillam excitatis et flammam accenditis. Alioqui autem non est tantum peccatum mulieris, quantum est in viro. Tu es constitutus ut illam componas: ubique vis habere primas partes. Ergo in hoc quoque ostende ex rebus tuis, quod illius supervacanei sumptus nulla tibi sit ratio. Est magis aptum et conveniens

mulieri ut ornetur, quam viro. Quando ergo tu non effugis, quomodo illa effugiet? Habent illæ etiam quamdam inanem gloriam: sed hoc quoque est viris commune. Sunt iracundæ; et hoc est commune. In quibus autem superant, ea non sunt amplius communia, gravitatem, dico et honestatem, fervorem, pietatem, erga Christum dilectionem. Cur ergo, inquies, eis interdixit sede doctoris? Est hoc quoque signum quod multum interest inter eas et viros, et quod magnæ fuerint quæ tunc erant. Paulo enim, dic quæso, docente et Petro, et illis sanctis, mulierem-ne ad eam rem prosilire oporteret? Nunc autem eo venimus nequitiæ et improbitatis, ut etiam merito quæratur cur non docent mulieres. Usque adeo devenimus ad earum imbecillitatem. Hæc dixi, non quod velim eas extollere, sed nobis ipsis pudorem incutere, erudireque et monere, ut imperium et principatum qui nobis convenit suscipiamus, non ut simus majores, sed ut provideamus et curam geramus et ex virtute vitam instituamus. Tunc enim in eo statu in quo convenit erit corpus, quando optimum principem qui ei imperet fuerit assecutum. Faxit autem Deus ut et fœminæ et viri ad Dei placitum omnes vivant, ut digni omnes habeamur in illo die terribili qui fruamur benignitate Domini, et bona promissa consequamur, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT IV.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo : quoniam sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare [1]. Sol non occidat super iracundiam vestram : Nolite locum dare diabolo [2].

I. Cum de veteri homine universe dixisset et in genere, de cætero eum describit etiam sigillatim. Hæc enim doctrina est facilior ad discendum, quando etiam discimus singulatim. Quid autem dicit? « Propter quod deponentes » mendacium. » Quod mendacium? Num dicit idola? Non de iis dicit. Nam hæc quidem sunt mendacium; sed de illis non nunc agitur; nihil enim his commune cum illis. Sed de eo mendacio quod profert alter cum altero, quod est dolosum et fraudulentum. « Loquimini veritatem unus» quisque cum proximo suo. » Deinde quod etiam pudorem magis incutit : « Quoniam sumus invicem membra, » nemo decipiat proximum. Quod quidem dicit Psalmographus id sursum et deorsum agitans, « Labia dolosa in » corde, et in corde locutus est mala [3]. » Nihil est enim, nihil est quod æque pariat inimicitias, atque decipere et fallere. Vide quomodo eis ubique pudorem incutiat per corpus. Ne fallat, inquit, oculus pedem, neque pes oculum. Ut, si sit fossa profunda, et super terram positis

[1] Psal. IV. — [2] Ephes. IV, 25-27. — [3] Psal. XXVII, 3.

arundinibus et terra opertis, in superficie præbeat oculis opinionem terræ solidæ; annon utetur pede, ut sciat num sit inferius vacuum, an remittatur et resistat? num non fallat pes, sed quod est renuntiet? Quid vero si serpentem viderit oculus, aut feram, num fallit pedem? non statim renuntiat? Ille autem cum ab eo didicerit, non amplius pergit. Quid autem quando neque oculus, neque pes invenerit quomodo discernat, sed totum sit odoratus, ut utrum sit venenum letale, necne, num os fallit odoratus? Minime. Quare? Nam se ipsum quoque perdit si fallat: sed dicit quod sibi occurrit. Quid vero lingua, fallit-ne stomachum? Non cum amarum quidem viderit, rejicit: sin autem dulce, transmittit? Vide ministerium, et servitutis remunerationem. Vide curam et providentiam ex veritate ortam, idque alacri et prompto, ut ita dicam, animo. Ita nos quoque ne mentiamur nec fallamus, si sumus alter alterius membra. Hoc est indicium amicitiæ: contrarium autem, inimicitiarum. Quid vero, inquit, si insidietur? Quod verum est, disce: nam si insidietur, non est membrum. Dixit autem, Ne mentiamini adversus membra. « Irascimini, et nolite peccare. » Vide sapientiam: et dicit quomodo non peccemus, et eos qui non obedierint rursus non relinquit. Non enim dimittit viscera sua spiritualia. Sicut enim medicus ægroto quidem dicit quæ sunt agenda; quod si ut ea faciat non sustinuerit, non tamen eum despicit, sed persuadendo adhibens consilium, rursus curat; ita etiam Paulus. Nam qui illud quidem facit, nempe qui despicit, gloriam solum quærit, et ægre fert quod sit contemptus. Qui autem semper quærit sanitatem laborantis, hoc unum solum spectat ut jacentem restituat. Hoc quoque facit Paulus dicens: Nolite mentiri. Si quando autem orta sit ira ex mendacio, hoc quoque rursus curat. Quid enim dicit:

« Irascimini, et nolite peccare. » Bonum est enim non irasci. Sed si quis aliquando in eam inciderit culpam, ne tamen sit diuturna. « Sol, inquit, non occidat super iracundiam vestram. » Vis ira impleri? Sufficit tibi una hora, et altera, et tertia; ne vobis relictis inimicis sol recedat. Ortus est a bonitate: ne recedat cum luxerit apud indignos. Nam si Dominus eum misit ex multa bonitate, et peccata tibi remisit, tu autem proximo non remittis, vide quantum sit malum. Cum hoc autem malo est aliud quoque: timet Paulus, ne si nox eum qui est injuria affectus in solitudine invenerit inflammatum, ignem accendat. Nam quandiu, dum est dies, multa excutis, licet tibi exsatiari. Quando autem ventura est vespera, reconciliare, et recens malum extingue. Nam si nox apprehenderit, non poterit dies sequens malum noctu quoque coactum et congregatum extinguere. Sed etiamsi majorem partem resecueris, totum autem non possis, dat rursus sequenti nocti ex eo quod est relictum majorem rogum faciendum: et sicut sol, si quod est aëris in nubem coactum et condensatum per noctem, non potuerit calore diurno mollire et dispergere, occasio præbetur tempestatis, dum nox reliquias apprehenderit, et eas rursus aliis vaporibus aluerit; ita etiam in ira. « Nolite locum dare diabolo. » Itaque bellum sibi mutuo inferre, est locum dare diabolo. Nam cum oporteret omnes simul esse constipatos et condensatos, et adversus illum stare, solutis quæ sunt nobis cum illo inimicitiis, jubemus ut alter in alterum convertamur. Nunquam enim locum sic habet diabolus ut in inimicitiis.

II. Hinc mala nascuntur innumera. Et sicut quandiu quidem sunt condensati et bene compacti lapides, neque quidquam habent vacuum, stant infracti; sin autem contigerit solius acus fieri perforationem aut rupturam, quæ

unius pili solum locum teneat, hoc omnia dissolvit et perdit; ita etiam in diabolo, quandiu quidem fuerimus conjuncti condensatique ac bene compacti, nihil omnino infert ex iis quæ sua sunt; quando autem nos parum mollierit, tanquam torrens quidam influit. Ei enim semper solo opus est initio. Et hoc est quod difficulter ab eo geritur. Hoc autem facto ipse sibi omnia dilatat. Deinceps vero aures aperit calumniis, et iis qui falsa dicunt major adhibetur fides. Nam disceptantes habent inimicitias, non judicantem veritatem. Et sicut si sit amicitia, etiam vera videntur falsa; ita etiam si sint inimicitiæ, etiam falsa videntur vera. Alia est mens, aliud judicium, non ex æquo audiens, sed cum magna inclinatione et in alteram partem propensione. Quemadmodum enim in libra plumbum additum totum trahit: ita hic etiam pondus inimicitiarum, cum sit plumbo gravius. Quamobrem rogo agamus omnia, ut ante solis occasum extinguamus inimicitias. Nam si primo et sequenti die eas tenueris, sæpe etiam ad annum usque extendis, et de cætero ipsæ se ipsas augent inimicitiæ, nec aliquo indigent; et quæ aliter dicuntur aliter suspicari facientes, etiam gestus habitusque et quodlibet furorem invehunt, et efficiunt ut pejus se habeant quam furiosi, ira neque nomen dicere nec audire sustinente, sed ex maledictis et conviciis loquente omnia. Quomodo ergo iram molliemus? Quomodo flammam extinguemus? Si nostra ipsorum peccata mente versemus, ac quantum Deo debeamus et ad ei reddendam rationem simus obnoxii. Si cogitemus quod non ulciscimur inimicum, sed nos ipsos: si cogitemus quod diabolum lætitia afficimus, nostrum inimicum, qui vere est inimicus, propter quem membro nostro injuriam facimus. Vis acceptæ injuriæ esse memor, et inimicus? Sis inimicus, sed diaboli, non membri tui. Propterea nos animo et ira

armavit Deus, non ut ensem in nostra corpora adigamus, sed ut totum gladium in diaboli pectus immergamus. Illic include ensem usque ad capulum, si vis, et ipsum capulum, nec unquam evulseris, sed etiam adde alium. Hoc autem fiet quando nobis ipsis parcemus, quando placate inter nos affecti erimus. Pereant pecuniæ, pereat gloria, et bona existimatio : meum membrum est mihi omnibus pretiosius. Hæc apud nos dicamus : ne nostræ naturæ injuriam faciamus, ut pecunias acquiramus, ut gloriam consequamur. «Qui furatur, jam non furetur,» inquit. Vides quænam sint membra veteris hominis? mendacium, acceptæ injuriæ recordatio, furtum. Cur autem non dixit, Qui furatur, castigetur, torqueatur, sed, «Non amplius fu»retur? Magis autem laboret operando bonum manibus »suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti[1].» Ubi sunt qui dicuntur Cathari, id est, mundi, qui omni sorde pleni ita se audent nominare? Potest enim, potest crimen exui, non solum eo quod desistatur a peccato, sed etiam eo quod fiat bonum aliquod. Videtis quomodo oporteat exuere peccata. Furati sunt; hoc est peccatum admittere? non furati sunt, hoc non est peccatum solvere. Sed quomodo? Si laborarunt, et aliis impertierunt : sic solverunt peccatum. Non vult solum nos laborare, sed ita laborare ut aliis impertiamus. Nam etiam qui furatur operatur, sed malum. «Omnis sermo malus ex ore vestro »non procedat.» Quis est sermo malus? Is, quem etiam dicit otiosum, detractio, obscœnus sermo, scurrilitas, stultiloquium. Vides quomodo excindit iræ radices, mendacium, furtum, intempestivam disputationem? Illud autem, «Non amplius furetur,» non tam dicit illis ignoscens, quam mites et clementés eos reddens quibus facta erat injuria, et suadens ut eo contenti sint, quod non sint

[1] Ephes. IV, 28.

ca amplius passuri. Non solum enim rerum, sed etiam verborum pœnas damus. « Sed si quis bonus ad ædificatio» nem fidei ut det gratiam audientibus[1]. » Hoc est, hoc solum loquere quod ædificat proximum, nihil autem supervacaneum.

III. Propterea enim tibi os et linguam dedit Deus, ut Deo agas gratias, ut proximum ædifices. Quod si ædificium destruas, melius est silere, et nunquam loqui. Nam manus artificis, quæ pro struendis muris deputatæ, didicerunt destruere, jure excinderentur. Etenim hoc quoque dicit Psalmographus : « Perdet Dominus omnia labia dolosa[2]. » Hoc os est causa omnium malorum, imovero non os, sed qui eo male utuntur. Hinc contumeliæ, maledicta, blasphemiæ, voluptatum fomites et incendia, cædes, adulteria, furta, omnia ex eo nascuntur. Et quomodo, inquit, cædes? A contumelia ad iram, ab ira ad plagas, a plagis ad cædem devenisti. Quomodo adulterium ? Hæc vel illa te, inquit, amat, boni quidpiam de te est locuta, robur tuum relaxavit, deinde tibi sic quoque accenditur cupiditas. Propterea dicebat Paulus, « Si quis bonus. » Quoniam ergo verborum multa est profusio, merito dixit indefinite, ut qui illa loqui jusserit, et formam dederit. Quamnam ? Si quis ædificat, dicens : aut hoc dicit, ut qui audit, tibi habeat gratiam. Ut puta, scortatus est frater, ne insolenter probro ac contumelia afficias, nec cum ludibrio ei insultes : auditori nihil prodes, sed eum lædis, ut qui clavum ei infixeris. Sed si ei suadeas ea quæ sunt agenda, magnam das ei gratiam. Si erudias ut bona verba eloquatur ; si docueris ut neminem maledicto appetat, maxime eum erudis, et ei das gratiam. Si loquaris de compunctione, de pietate, de eleemosyna, hæc omnia molliunt ejus animum. Pro his omnibus fatebitur se tibi habere gratiam. Sed si risum moveris,

[1] Ephes. IV, 29. — [2] Psal. XI, 4.

si turpe locutus fueris, magis accendis. Si laudaris nequitiam, dejicis, et perdis. Sic loquendum; vel ut eos reddat gratiosos ita dixit. Ut enim unguentum dat gratiam iis qui sunt ejus participes, ita etiam sermo bonus. Propterea quidam etiam dicebat, « Unguentum effusum nomen tuum [1], » quod eos faciebat spirare ex bono illo odore. Vides illum quod semper suadet, hoc quoque nunc dicere, ut qui mandet unicuique ædificare proximum pro viribus. Qui ergo aliis hæc suades, multo magis tibi ipsi. « Et nolite contris» tare, inquit, Spiritum sanctum [2]. » Horribilius hoc et terribilius : quod quidem dicit etiam in Epistola ad Thessalonicenses. Illic enim quoque tale quid dicit : « Nam qui » spernit, non hominem spernit, sed Deum [3]. » Ita hic quoque : Si verbum dixeris contumeliosum, si fratrem percusseris, non illum percussisti, sed spiritum affecisti tristitia. Deinde est etiam accessio beneficii, ut major sit accusatio. « Et nolite contristare, inquit, Spiritum sanctum, » in quo signati estis in die redemptionis [4]. » Is nos fecit gregem regalem : is nos abduxit a primis omnibus, is non permisit nos esse sitos cum iis qui sunt obnoxii iræ Dei, et tu eum tristitia afficis? Vide quomodo illic quidem terribiliter dicit : nam qui spernit, non hominem spernit, sed Deum; hic autem apposite ad pudorem incutiendum. « Nolite contristare, inquit, Spiritum sanctum, in quo signati » estis. » Hoc signaculum sit in ore : ne sigilla sustuleris. Os spirituale nihil tale loquitur. Ne dicas : Nihil est, si turpe dixero, si hunc aut illum contumelia affecero. Propterea magnum est malum, quoniam nihil esse videtur. Nam quæ nihil esse videntur, facile contemnuntur : quæ autem contemnuntur, etiam augentur; quæ autem augentur, fiunt incurabilia. Os habes spirituale? cogita quod verbum dixe-

[1] Cant. I, 2. — [2] Ephes. IV, 30. — [3] I Thess. IV, 8. — [4] Ephes. IV, 30.

ris primum quando es locutus, quanta sit dignitas oris tui. Patrem vocas Deum, et fratrem statim injuria afficis? Cogita undenam Deum vocas patrem. A natura? Sed non potueris. A virtute? Sed nec hoc. Sed unde? A sola benignitate et clementia, a multa misericordia. Quando ergo Deum vocas patrem, non solum hoc cogita, quod facis indigna illa generis nobilitate, contumelia afficiens: sed quod etiam a benignitate et clementia habes nobilitatem generis. Ne eam ergo dedecore afficias, cum eam quidem acceperis a benignitate et clementia: crudelitate autem et sævitia utaris adversus fratres. Deum vocas patrem, et eum contumelia afficis? Sed hæc non sunt filii Dei, Opus filii Dei est inimicis remittere, pro crucifigentibus orare, pro iis qui oderunt sanguinem effundere. Hæc sunt digna filio Dei, inimicos, ingratos, fures, impudentes, insidiatores, eos fratres facere et hæredes, non autem eos qui facti sunt fratres, tanquam mancipia afficere contumelia.

IV. Cogita quænam verba locutum est os tuum, quanam mensa sit dignatum, quænam tangat, quænam gustet, quonam fruatur alimento. Te fratri nihil grave facere existimas illi maledicens? Quomodo ergo vocas fratrem? Si ergo non est frater, quomodo dicis: « Pater noster? » Illud enim, noster, multas significat personas. Cogita cum quibus stes tempore illorum mysteriorum; cum Cherubim, cum Seraphim. Seraphim enim contumelia non afficiunt: sed os eorum unum solum implet munus, nempe Deum laudandi et glorificandi. Quomodo ergo poteris cum illis dicere, « Sanctus, Sanctus, Sanctus, » qui ore usus es ad contumeliam? Dic quæso, si esset vas regium, regiis semper cibis refertum, et ad hoc constitutum; deinde aliquis ex famulis eo uteretur ad stercora, auderet-ne amplius reponere cum vasis quæ sunt ad illa destinata, ipsum stercore repletum? Nequaquam. Hujusmodi res est maledi-

centia, hujusmodi res est contumelia. « Pater noster. » Et quid? est-ne hoc solum? Audi etiam quæ sequuntur. « Qui » es in cœlis. » Statim dixisti, « Pater noster, qui es in cœ» lis[1], » et verbum te erexit, et menti tuæ alas addidit, et ostendit te patrem habere in cœlis. Nihil agas, nihil dicas ex iis quæ sunt in terra. In supernum illum ordinem te retulit; in choro illo te inseruit. Cur te deorsum detrahis? apud thronum stas regium, et contumelia afficis? Non extimescis ne rex eam rem existimet contumeliam? Sed si famulus quidem coram nobis conservum verberet, aut contumelia afficiat, etiamsi hoc juste faciat, statim increpamus, rem esse contumeliam putantes; tu autem cum Cherubinis stans apud thronum regis, contumelia fratrem afficis? Non vides hæc sancta vasa? Annon ad unum eis semper est opus? Num audet quispiam eis uti ad aliquid aliud? Tu es his vasis sanctior, et multo sanctior. Cur ergo te ipsum polluis et inquinas? Stas in cœlis et contumelia afficis? Cum Angelis versaris, et contumelia afficis? Dominico osculo dignatus es, et contumelia afficis? Deus os tuum ornavit tam multis hymnis angelicis, alimento non utique angelico, sed superangelico, sui osculo et suis amplexibus, et contumelia afficis? Noli quæso. Res causa magnorum malorum procul sit ab animo christiano. Dicendo non tibi persuademus, neque tibi pudorem incutimus? Restat ergo ut te terreamus: audi enim Christum dicentem: « Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ » ignis[2]. » Si autem quod est omnium levissimum, gehen» nam conciliat: qui dicit quæ sunt nimiæ audaciæ, quæ non merebitur? Erudiamus os nostrum ad benedicendum. Ex hoc magnum est lucrum; ex contumelia magnum est damnum. Non sunt hic pecuniæ impendendæ: imponamus ostium, vectem et repagulum; nos ipsos excedamus, si

[1] Matth. VI, 9. — [2] Id. V, 22.

grave aliquod verbum aliquando e nostris dentibus exilierit. Rogemus Deum, rogemus eum qui est affectus contumelia ; ne id nobis indignum censeamus : nos ipsos, non illum, percussimus. Adhibeamus medicamentum, preces, et reconciliationem cum eo qui est affectus contumelia. Si in verbis tantam curam gerimus, multo magis in rebus nobis leges imponamus. Et si habeamus amicos, quicumque tandem sint illi, et quempiam maledicto appetierint, aut injuria affecerint, postula ab ipsis ut pœnas dent. Discamus omnino hoc esse peccatum. Nam cum didicerimus, cito desistemus. Deus autem pacis custodiat mentem et linguam vestram, et muniat tuto muro, nempe sui metu, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri gloria simul cum sancto Spiritu. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT IV.

Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia [1].

I. Quemadmodum [2] in vas et vestimentum immundum nunquam se demiserint apes : ideo enim et suffitibus, et unguentis, bonisque odoribus locum aspergunt, qui harum rerum sunt periti, venisque suave olentibus, et aliis omnibus illinunt calathiscos, in quibus sunt incessuræ exeuntes ex alveis, ne ingratus odor eas rursus abigat ; ita etiam in sancto Spiritu. Vos quoddam et quidem calathiscus est nostra anima parata ad excipienda examina gratia-

[1] Ephes. IV 31. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 180-183.

rum spiritualium; sed si sit intus bilis et amaritudo, et ira, evolant examina. Propterea beatus hic et sapiens agricola, pulchre purgat vasa nostra, non falcem tenens, neque ullum aliud instrumentum ferreum: et nos vocat ad examen hoc spirituale, ac congregans ipsum purgat precibus, et laboribus, et aliis omnibus. Vide ergo quomodo expurgat et emundat cor nostrum. Expulit mendacium, expulit iram; ostendit rursus quomodo malum radicitus evelli possit. Si mente quidem non simus amari, inquit. Ut enim solet accidere in bile nostra, si modica fuerit, motus etiam parvus efficitur rupto receptaculo. Cum autem vehementia ejus creverit, et mordacior effecta fuerit, vas quod illam prius ferebat, quasi a vehementi igne exesum, non ultra potest illam cohibere, et in definitis terminis continere; sed ab immodica divulsum acrimonia dimittit eam, et sinit egressam totum corpus perdere. Et sicut in urbem importata quædam sævissima et immanissima bellua, quandiu quidem continetur in carceribus, etiamsi efferetur et vociferetur, neminem poterit lædere; quando autem ira invaluerit, si perfractis quæ interjecta erant repagulis, possit exilire, ingenti tumultu et conturbatione replet civitatem, et omnes abigit. Ita etiam in bili, quandiu quidem continetur suis finibus, nullum nobis magnum infert malum. Postquam autem, rupta quæ eam continebat membrana, nihil vetat quominus de cætero in universam diffundatur naturam, tunc, etiamsi sit res admodum parva in quantitate, propter exuperantem in qualitate vim, omnia alia elementa suo inficit vitio. Nam et invento sanguine, qui est propinquus et loco et qualitate, calorem qui est in illo acriorem efficiens, et quidquid est propinquum, ab ea quæ est in humore symmetria et moderatione terminos transiliens, et bilem reddens, his freta auxiliis, deinceps etiam in alia membra bellum gerit: et deinde cum

omnibus suam indiderit amaritudinem, mutum efficit hominem, et animam expellens, expirare cogit. Cur hæc a nobis omnia adeo exacte et accurate dicta sunt? Ut cum ex sensili amaritudine senserimus intolerabile vitium amaritudinis, quæ cadit sub intelligentiam, et quod toti quæ eam parit animæ primum affert interitum, omnia sursum et deorsum pervertens, vitemus ejus experientiam. Nam ut ipsa totum elementum, ita illa incensis cogitationibus, eum qui captus fuerit abducit in gehennæ barathrum. Ut hæc ergo exacte perscrutantes, hoc malum fugiamus, et belluam frenemus, vel potius radicitus evellamus, pareamus Paulo qui dicit: « Omnis amaritudo, » non, expurgetur, sed, « Tollatur a vobis. » Quid enim opus est ut eæ res mihi negotium exhibeant, et eas teneam? Quid opus est ut custodiam belluam, cum liceat ab anima amandare, et procul abductam abigere? Pareamus ergo Paulo qui dicit: « Omnis amaritudo tollatur a vobis. » Sed proh dolor! quæ nos tenet perversitas? Cum oporteret propter hoc omnia facere, sunt quidam adeo dementes, ut se quoque hac in re beatos censeant, et in malo voluptatem accipiant et glorientur, et alii eos æmulentur. Ille, inquit, est homo acerbus et asper, est scorpius, est serpens, est vipera; terribilem eum existimant. Quid ergo acerbum illum et asperum times, o homo? Ne me lædat, inquit, ne me perdat. Sum illius malitiæ imperitus; timeo ne si me hominem acceperit simplicem, et quæ sunt ejus nihil prævidentem, in suos injiciat laqueos, et suis impediat retibus, ab illo paratis ad nos decipiendos. Nunc rideo. Cur rides? Quoniam hæc sunt verba puerorum timentium, quæ non sunt timenda. Atque neminem quidem ita oportet despicere, neminem ita irridere ut hominem acerbum et malum. Nihil est enim æque imbecillum atque acerbitas: stultos illa facit et amentes.

II. Non videtis quod res cæca sit vitium? Non audivistis quod qui vicino fodit foveam, sibi fodit? Quid ergo? non est timendus animus plenus perturbatione? Siquidem tanquam dæmones et furiosos, oportet etiam acerbos timere, et tanquam stultos; illi enim temere et inconsiderate omnia faciunt; ego quoque id dico; si autem ut qui recte intelligant quomodo sint res gerendæ, in hoc non assentior. Nam ad res administrandas et dispensandas nihil est æque aptum atque prudentia; prudentiam autem nihil æque impedit, atque pravitas et vitium, frausque et insidiæ. Non videtis biliosa corpora quam sint injucunda, cum omnis flos in eis emarcuerit? Quam sint imbecilla et gracilia et inepta ad omnia? Tales etiam sunt hujusmodi animæ. Non est enim animæ alius morbus regius quam vitium et pravitas. Non ergo, non est res fortis ac valida improbitas. Vultis rursus etiam ut exemplo perspicuum faciam id quod dico, adductis vobis imaginibus scelerati hominis et hominis simplicis et non ficti? Sceleratus et vafer erat Absalom, et omnes ad suas alliciebat partes. Vide ergo quanta ejus esset astutia et malignitas. « Circumiens, inquit, dicebat : Num est tibi judicium[1]? » volens unumquemque sibi conciliare. David autem erat simplex et non fictus. Quid ergo? Vide amborum finem : vide quanta ille plenus fuit amentia. Nam quoniam non alio spectabat quam ut noceret patri, in aliis omnibus erat excæcatus. Sed non David. « Qui enim ambulat simpliciter, ambulat confidenter[2], » id est, qui curiose nihil quærit, qui nullum malum molitur. Parcamus ergo beato Paulo, et misereamur ac defleamus homines acerbos, et omnia agamus et faciamus, ut ex eorum animis exhauriamus improbitatem. Nam quomodo non est absurdum, cum in nobis insit bilis; etsi utile sit elementum : nam absque bile fieri non potest ut

[1] 2 Reg. xv, 31. — [2] Prov. x, 9.

sit homo, de hac loquor bile elementari. Quomodo inquam, non est absurdum hanc quidem evacuare pro viribus, etiamsi plurimum ab ea juvemur: eam autem quæ est in anima nihili facere, neque studium ponere ut evacuemus, cum minime sit utilis, sed etiam maxime lædat? « Qui vult, inquit, inter vos esse sapiens, stultus fiat ut » sit sapiens [1]. » Audi rursus Lucam quoque dicentem: « Sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cor» dis, collaudantes Deum, et habebant gratiam ad omnem » plebem [2]. » Annon videmus nunc quoque simplices et non fictos communem honorem assequi ab omnibus? Nemo ei qui est ejusmodi invidet, si res suas reste gerat: nemo ei insultat, si sint ei res adversæ. Sed licet sint ei res secundæ, gratulantur; et si lapsus sit, miserentur. Sin autem homini acerbo successerint quandoque res secundæ, ac si aliquod malum contigerit, omnes ingemiscunt. Sin autem ei fuerint res adversæ, omnes lætantur. Eorum ergo misereamur; habent enim inimicos communes undique circumeuntes. Jacob erat non fictus; sed vafrum et malignum vicit Esaii. « Nam in pravam et malignam animam » non intrabit sapientia [3]. Omnis amaritudo tollatur a vo» bis: » ne maneant quidem reliquiæ. Nam si hoc motum fuerit, solet ut ab aliqua scintilla integrum intus excitare rogum. Quid sit ergo amaritudo accurate consideremus. Exempli causa sit homo fraudulentus et insidiosus, dolosus, et ad male faciendum paratus, suspiciosus: ab eo semper nascitur ira et indignatio. Fieri enim non potest ut tranquillus sit ejusmodi animus. Nam iræ et indignationis radix est acerbitas et amarulentia: qui est ejusmodi, et ad gravem iram propensus, nunquam remittit animum, ut qui sit semper cogitabundus, semper tristis. Nam ipsi, ut dixi, primi sua mala sentiunt. « Et clamor, » inquit.

[1] 1 Cor. III, 18. — [2] Act. II, 46, 47. — [3] Sap. I, 3.

Curnam tollis etiam clamorem? Nam eum, qui est mitis, oportet esse talem. Clamor enim est equus ferens ascensorem, nempe iram et indignationem. Equum impedi, et evertisti ascensorem. Audiant hæc maxime mulieres, quæ in re qualibet clamant et vociferantur. In uno solo utile est clamare, nempe in prædicando et docendo, nusquam autem alibi, neque in precatione. Et si vis per res ipsas discere: nunquam clames, et nunquam irasceris: ecce modum evacuandæ iræ. Sicut enim fieri non potest ut qui non clamat irascatur, ita fieri non potest ut qui clamat non irascatur. Ne mihi enim objeceris gravi ira percitum, acceptæque injuriæ memorem, et qui est ipsa per se amarulentia et bilis. Nos hic loquimur de hujus vitii prompta subreptione.

III. Ad hoc itaque non parum confert erudiisse animam, ut nunquam clamet et vociferetur. Iræ pennas amputas, si auferas clamorem: cordis tumorem comprimis. Sicut enim fieri non potest ut luctetur, qui manus non contra quempiam sustulerit, ita fieri non potest ut qui non clamat irretiatur. Liga manus pugilis, et jube pugnare; sed non poterit. Sic neque ira. Clamor autem etiam eam quæ non est excitat: et maxime hinc cito capitur genus mulierum, quæ quando irascuntur ancillis, totam domum implent suo clamore. Sæpe autem si domus ædificata sit in angiportu, omnes qui transeunt, audiunt eam clamantem, et ancillam ejulantem. Quidnam fuerit turpius et magis indecorum quam audire fletus et ejulatus? Omnes statim prospicientes quid illic factum sic interrogant. Illa, inquiunt, ancillam suam verberat. Quidnam hoc fuerit impudentius? Quid ergo? non oportet verberare? Non hoc dico, oportet enim; sed nec assidue, nec supra modum, nec pro sibi factis injuriis; quod semper dico, si in ministerio fuerit aliquid delictum: sed si animam ipsa suam

lædat. Si pro hac causa eam verberes; laudabunt omnes, et nemo reprehendet. Sed si pro rebus tuis, damnabunt omnes sævitiam et crudelitatem. Et quod est omnium turpissimum, sunt adeo feræ et truces ut ita flagris cædant, ut ne ipso quidem die extinguantur vibices. Nudatis enim puellis et marito ad hoc vocato, ad lecticas sæpe alligant. Hei mihi! non tibi eo tempore venit in mentem memoria gehennæ? sed nudas puellulam, et ostendis marito, et non vereris ne te condemnet? et eum magis irritas, et minaris te eam vincturam, cum miseram et infelicem prius innumerabilibus maledictis appetieris, Thessalidem (10), fugitivam, prostitutam eam appellans. Ira enim ne ori quidem suo sinit parcere, sed unum spectat quomodo eam ulciscatur, et iamsi seipsam probro afficiat. Et post hæc omnia tanquam tyrannus quispiam præsidet, et vocat pueros, et cum stolidum maritum illic stiterit, eo tanquam lictore utitur. Hæc-ne fieri oporteret in ædibus Christianorum? At est, inquit, pravum genus audaxque et impudens, et quod non potest corrigi. Ego quoque id scio. Sed licet aliter componere ac corrigere, metu, minis, verbis, quæ illam magis possunt mordere, et te liberare a dedecore. Locuta es verba turpia, cum sis ingenua, et non magis illam quam te ipsam dedecoras? Deinde si oporteat venire ad balneum, sunt vibices in ejus nudæ tergo, et crudelitatis circumfert indicia. At est, inquit, servorum genus intolerandum, si fiat eis remissio. Ego quoque id scio. Sed aliter, ut dixi, eos converte, non solum flagris, et metu, sed etiam blanditiis et beneficiis. Tua est soror si sit fidelis. Cogita quod tu sis domina, et illa tibi ministret. Si sit ebriosa, aufer occasiones ebrietatis; voca maritum, et admone. Annon vides quam sit turpe verberari mulierem? Qui adversus viros latis legibus innumerabilia statuerunt, ustiones, quæstiones et tormenta, raro

mulierem suspendunt, sed ad impingendam usque alapam iram sistunt. Tanta autem usi sunt adversus naturam verecundia, ut ne cum necessitas quidem postulat eam suspendant, maxime si prægnans sit; est enim viro dedecus verberare mulierem. Si autem viro, multo magis ei quæ est ejusdem sexus. Hinc fiunt viris exosæ mulieres. Quid ergo quando scortatur? Junge eam matrimonio; amputa occasiones scortationis; ne sinas eam deliciis et luxu diffluere. Quid vero si furetur? Custodi et observa. O hyperbolen! ego ero, inquit, custos? O amentiam! Cur rogo non eris custos? Nonne ejusdem animæ, cujus tu, est particeps? Nonne eisdem a Deo est dignata? Nonne eadem mensa fruitur? Nonne tecum habet communem generis nobilitatem? Quid si est, inquit, maledica, et conviciatrix, loquax et ebriosa? Quot autem mulieres liberæ sunt ejusmodi? Omnia autem mulierum vitia et delicta ferre viros jussit Deus. Dummodo, inquit, non sit scortum, cætera omnia fer delicta et vitia. Etiamsi sit ebriosa, etiamsi maledica, etiamsi loquax, etiamsi invida, etiamsi sumptuosa, etiamsi consumens facultates, habes vitæ sociam. Componere vitam necesse tibi est. Ideo tu es caput: compone ergo, fac quod tuum est. Etiamsi maneat ejusmodi ut non possit corrigi; etiamsi furetur, serva quæ sunt tua: ne illam adeo crucies. Si sit loquax, os ei obstrue. Hoc est summæ philosophiæ. Nunc autem quædam veniunt eo sævitiæ et absurditatis, ut caput detegant, et ancillas trahant capillis.

IV. Cur omnes erubuistis? Non omnibus hæc dicuntur, sed iis quæ ad tantam trahuntur feritatem. Mulier ne sit detecta, inquit Paulus. Tu autem omnino velum aufers? Vides quomodo te ipsam contumelia afficis? Atque si tibi quidem nudo capite appareat, eam rem dicis contumeliam. Tu autem ipsam nudans, nihil grave esse dicis?

Deinde, inquit, quid si non corrigatur? Virga et plagis eam castiga. Quot autem habes tu vitia et delicta, et non corrigeris? Hæc a nobis nunc non dicta sunt pro illis, sed pro vobis quæ estis liberæ, ut nihil faciatis indecorum, neque turpe : ne vos ipsas lædatis. Si in his domi erga ancillam fueris erudita, et si mitis, et non gravis ac molesta, multo magis talis eris erga virum. Nam si cum in tua sit potestate, nihil tale facere deprehendaris, multo magis nihil tale facies, quando quidpiam prohibebit. Quo fit ut quæ in ancilla exercetur philosophia, multum vos juvet ad conciliandam maritorum benevolentiam. « Nam qua » mensura mensi fueritis, eadem rependetur vobis [1]. » Impone ori frenum; et si te exercueris ut forti et generoso animo feras ancillam molestam ac difficilem, nec eam quæ est tibi par honore, ne si sit quidem contumeliosa, ægre feres : non ægre ferens autem, te recte in summa gesseris philosophia. Sunt etiam quædam quæ addunt juramenta. Nihil est autem turpius quam ea quæ sic irascitur. Quid viro, inquit, si fuco utatur? Hoc prohibe, et ego tibi assentiar. Probibe autem a te incipiens, non tantum metu, quantum exemplo. Sis in omnibus exemplar archetypum. « Et blasphemia, inquit, tollatur a vobis. » Vide quomodo procedat malum. Amarulentia peperit iram, ira indignationem, indignatio clamorem, clamor blasphemiam; id est, maledicta : blasphemia demum plagas, plagæ vulnera, hæc mortem. At nihil horum voluit dicere Paulus, sed hoc tantum : « Tollatur cum omni malitia. » Quid est illud, cum omni malitia? Omnis enim malitia in hoc desinit. Sunt enim quidam sicut canes mordentes latenter, qui accedenti quidem non allatrant, neque eum ægre ferunt; blandientes autem, et lenitatis ostendentes speciem, cum non sibi caventes apprehenderint, eis dentes infigunt. Ii sunt graviores quam qui apertas suscipiunt inimicitias.

[1] Matth. VII, 2.

Quoniam ergo sunt homines quoque canes, neque clamantes, neque irascentes, neque ægre ferentes minantur : sed clam dolos consuentes, et mala struentes innumera, et rebus ipsis et factis ulciscentes, hos quoque subindicavit. « Tollatur, inquit, a vobis cum omni malitia. » Ne verbis » quidem parcas, factis autem ulciscaris. » Ego ideo linguam castigavi, et ejus clamorem amputavi, ne vehementiorem rogum accenderet. Si autem etiam absque clamore eadem facis, et intus alis rogum et carbones, quid tibi prodest silentium? An nescis incendia illa esse gravissima, quæ cum intus alantur, non apparent singulis qui foris circumsistunt? et vulnera quæ non apparent in superficie, et febres quæ interna adurunt? Ita etiam ira illa est gravior, quæ depascit animam. Sed ipsa quoque, inquit, tollatur cum omni malitia, et parva et magna. Ei ergo pareamus, et omnem tollamus amaritudinem et malitiam : ne tristitia afficiamus Spiritum sanctum. Auferamus radicitus amaritudinem, eam abscindamus. Nihil boni neque sani oriri poterit ex amara anima : sunt omnia calamitates, omnia lacrymæ, omnia lamentationes, luctus et ejulatus. Non videtis quomodo aversemur bestias quæ clamant? ut leonem, ursum; sed non ovem. Non est enim illic clamor, sed vox quædam mitis. Porro ex instrumentis quoque musicis, quæcumque clamant, sunt ad sonum injucundiora, ut tympana et tubæ : quæ autem non ita sonitum edunt, sed molliunt, ea sunt jucunda, ut tibia, cithara, et fistulæ. Sic nostram quoque componamus animam, ut non clamet, et ita poterimus etiam superare iram, et ea amputata ipsi primi fruemur tranquillitate, et ad tranquillum portum navigabimus : quem detur nobis omnibus consequi, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

CAPUT IV.

Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus donavit vobis[1].

I. Non sufficit liberari a vitio, si oportet assequi regnum cœlorum, sed etiam multo virtutum opus est exercitio. Nam ut a gehenna quidem liberemur, abstinere oportet a scelere; ut autem regnum assequamur, virtus est amplectenda. An nescistis quod in externis etiam judiciis, quando facta examinantur, et ad concionem convenit tota civitas, ita fiat? In externis enim judiciis vetus erat mos, ut corona coronaretur aurea, non qui nihil mali fecerat civitati, hoc enim solum sufficit ad non dandas pœnas, sed etiam qui magnis eam affecerat beneficiis. Sic oportebat duci ad hunc honorem. Sed nescio quomodo propemodum me effugit, quod vobis maxime necesse erat dicere. Hujus enim divisionis primam pono partem, parva quadam adhibita correctione. Nam quoniam dixi, quod ne cadamus in gehennam, sufficit nobis recessus a malo, interim dum dico, mihi venerunt in mentem quædam minæ terribiles supplicium inferentes, non iis qui mali quidpiam admiserunt, sed eos punientes qui boni aliquid prætermiserunt. Quænam autem eæ sunt? Cum advenerit, in-

[1] Ephes. IV, 31, 32.

quit, dies ille terribilis, quo se sistere oportet, in tribunali sedens Judex, ovibus quidem statutis a dextris, hœdis vero a sinistris, ovibus quidem dicet : « Venite » benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum a » constitutione mundi; esurivi enim, et dedisti mihi ad » comedendum [1]. » Hoc præclare. Oportebat enim eos tantæ benignitatis hanc accipere remunerationem. Quod autem qui egentibus non impertierunt ex iis quæ ipsi habebant non solum ita puniantur ut priventur bonis, sed etiam ad ignem gehennæ transmittantur, hoc quamnam habet rationem? Habet autem hoc quoque non minus congruentem, quam illud prius, rationem. Nam per hoc erudimur, quod qui bona quidem fecerunt, fruentur bonis quæ sunt in cœlis. Ii vero in quos non cadit reprehensio quod aliquid mali fecerint, aliquid autem boni prætermiserunt, cum iis qui mala fecerunt, abducentur in ignem gehennæ. Nisi quis dicat quod bonum non fecisse est pars vitii; hoc enim est otii, otium autem est pars vitii, vel potius non pars, sed occasio et parva radix. Nam omne vitium docuit otium. Ne ergo insipienter has proferamus interrogationes. Qui nihil vel mali vel boni fecit, quemnam locum accipiet? Etenim bonum non fecisse, hoc est fecisse malum. Nam dic mihi, si quem habeas famulum, qui neque furetur, neque sit contumeliosus, neque contradicat, et ab ebrietate abstineat, ab aliisque omnibus, sed perpetuo sedeat otiosus, et nihil faciat ex iis quæ famulus debet hero præstare, non eum cædes flagris, non torquebis? Etiam, inquies. Atqui nihil mali fecit. Hoc ipsum ergo est malum. Sed, si placet, deducamus orationem etiam ad reliquam vitam. Sit aliquis agricola, qui nostris facultatibus nihil mali afferat, neque insidietur, neque furetur, solum autem vinctis manibus domi

[1] Matth. xxv, 34, 35.

sedeat, neque seminans, neque sulcum proscindens, neque boves jungens, neque vitem colens, neque aliquod aliud opus faciens in terra colenda; annon eum castigabimus? Atqui nullam fecit injuriam, neque habemus crimen cujus eum arguamus. Sed is hoc ipso facit injuriam. Nam communi rationi facit injuriam, ut qui suum munus non conferat. Quid vero, si unusquisque ex opificibus et artificibus nemini noceat neque ex iis qui sunt alterius, neque ex iis qui sunt ejusdem artis; solum autem sit otiosus; annon sic nobis tota vita perit et interit? Vis etiam orationem deducamus in corpus? Manus ergo caput non feriat, neque linguam excindat, neque oculum effodiat, neque aliquid aliud tale malum faciat, solum maneat otiosa, et suum munus toti corpori non impleat, annon præstat eam excindi, quam circumferre otiosam, et toti corpori perniciem afferentem? Quid vero si os manum non exedat, neque corpus mordeat, sed quæ sunt ab ipso facienda omnia prætermittat, annon esset satius ipsum esse obstructum? Si ergo et in famulis, et in opificibus, et in toto corpore magna est injuria, non solum aliquid mali fecisse, sed etiam in bonis defecisse, multo magis hoc fuerit in corpore Christi.

II. Propterea beatus quoque Paulus nos abducens a vitio et improbitate, deducit ad virtutem. Quid enim, dic quæso, juvat quod omnes spinæ sint amputatæ, si non sint sparsa bona semina? Ad idem enim damnum rursus redibit labor, si manserit imperfectus. Propterea Paulus quoque nostri curam gerens, non ad malorum usque amputationem et ablationem sistit præcepta, sed etiam hortatur ut cito fiat bonorum plantatio. Nam cum dixisset: « Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et » blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia, » subjunxit: « Estote autem invicem benigni, misericordes,

» donantes invicem. » Hi enim sunt habitus et affectiones. Nec sufficit ab altero recessus, ut nobis alterius habitum rursus constituamus; sed rursus opus est quodam motu, et non minori alacritate quam in fugiendis malis, ut in bonorum simus possessione. Etenim in corpore, si niger fuerit liberatus ab hac qualitate, non protinus factus est albus. Imovero non in naturalibus id quod dicitur agitemus, sed exemplum adducamus in iis quæ fiunt ex animi instituto et libero arbitrio. Qui non est inimicus, non est omnino amicus : sed est aliquid medium, quod nec inimicitiarum, neque amicitiæ, in quo maxime sunt plures apud nos homines. Qui non lacrymatur, non etiam omnino ridet, sed est medius status. Ita hic quoque : qui non est amarus, non tamen est comis et benignus; neque qui non est iracundus, est mitis et misericors. Sed alio rursus studio opus est, ut hoc bonum acquiramus. Vide autem quam convenienter legi optimæ agriculturæ beatus Paulus terram sibi creditam ab agricola, expurgat et operatur. Sustulit semina adulterina, de cætero rogat ut veras et sinceras plantas teneat. « Estote, inquit, benigni. » Nam si spinis evulsis terra maneat otiosa, feret rursus herbas inutiles. Quamobrem ejus quies et otium est præoccupandum bonorum seminum et plantarum dejectione. Sustulit iram, posuit benignitatem : sustulit amaritudinem, posuit misericordiam. Exsecuit vitium et blasphemiam; plantavit veniam. Hoc enim est illud, donantes invicem. « Estote, » inquit, propensi ad ignoscendum. » Hæc enim gratia est major quam quæ est in pecuniis. Nam qui remittit pecunias ei qui ab ipso accepit fœnori, bonum quidem facit opus et admirabile : sed pervenit ad corpus usque gratia, etiamsi sibi reddit remunerationem in donis spiritualibus, et quæ spectant animam. Qui autem condonat peccata, et suam juvat animam, et illius qui veniam est assecutus.

Hoc enim modo non solum se ipsum, sed illum quoque facit mitiorem et modestiorem. Non enim ita eos qui injuriam fecerunt persequentes, ut eis condonantes, eorum mordemus animos, pudorem incutientes. Nam illo quidem modo neque nobis ipsis, neque illis prosumus, sed utrisque obsumus, ut qui non secus atque Judæorum principes, persequamur remunerationem, et in illis iram accendamus. Sin autem lenitate et clementia rependamus injuriam, soluta omni ejus ira, apud ipsum sedere fecimus judicium, pro nobis ferens sententiam, et gravius ipsum quam nos condemnans. Se ipsum enim condemnabit, et omnem quæret occasionem, per quam cum majori mensura reddet lenitatis et patientiæ partem quæ fuit sibi data fœnori: ut qui sciat quod si par quidem reddiderit, eo tamen est inferior quod non ipse cœperit, sed eo quod exemplum a nobis acceperit, minus ferens. Studium ergo ponet ut semina superet mensura, ut detrimentum quod patitur ex eo quod secundus venerit ad remunerationem, tollat exuperatione remunerationis, et quod ex tempore factum est detrimentum ejus qui prius male passus est, id commune faciat ex summa lenitate et clementia. Nam homines, quando sunt grati et memores beneficii, non tam ingemiscunt ob mala, quam ob bona quæ acceperunt ab iis qui sunt affecti injuria. Etenim illud nequitia, hoc opprobrio et risu plenum est, cum is qui beneficium accepit, non rependit. Nam hoc quidem habet laudem, plausum et commendationem ab omnibus, quod male passus par pari non reddiderit. Propter hoc maxime mordentur. Quamobrem si velis ulcisci, hoc modo ulciscere. Mala repende bonis, ut et eum reddas debitorem, et admirabili vincas victoria. Male passus es? bene fac: ita inimicum ulciscere. Nam si illum quidem persequaris, omnes et te et illum similiter vituperant. Sin autem feras, aliter tibi quidem

applaudent, et te admirabuntur; illum autem accusabunt.

III. Quid autem majus fieri potuerit inimico, quam videre inimicum esse in admiratione apud omnes et ei applaudi? Quid inimico acerbius, quam videre se probro et contumelia affici ab omnibus, vidente inimico? Si ipsum ulciscaris, et fortasse damnaris, et tu solus ulcisceris. Sin autem ei remittas, omnes pro te ipsum ulciscuntur: quod quidem est gravius quam male pati, quod scilicet inimicus habeat tam multos qui ipsum ulciscuntur. Si tu quoque os aperias, illi tacebunt. Sin autem tu taceas, non utique uno ore, sed aliorum feries innumerabilibus, et magis ulcisceris. Et te quidem probro et contumelia appetentem, multi accusant; dicunt enim esse verba affectus. Quando autem qui nulla affectus est injuria in eum probra ingerit et contumelias, tunc ultio est maxime libera ab omni suspicione. Quando enim qui nihil grave sunt passi, propter summam tuam lenitatem, tanquam injuria affecti simul dolent et commiserantur, ab omni suspicione pura hæc vindicta. Quid vero, inquit, si nullus ulciscatur? Fieri non potest ut homines sint lapidei, et non admirentur videntes tantam philosophiam. Et si tunc non ulciscantur, postea tamen id faciunt re perpensa: illum irrident et maledictis appetunt. Quod si nullus alius te admiretur, ille ipse te omnino admirabitur, etiamsi non dicat. Ejus enim quod bonum et honestum est judicium, etiamsi venerimus in ipsum vitii profundum, manet incorruptum, nec potest perverti. Nam cur existimas Dominum nostrum Jesum Christum hæc dicere: « Si quis te percusserit in dexteram » maxillam tuam, præbe ei et alteram[1]? » Nonne quoniam si quis fuerit lenis et patiens, eo majorem et sibi et illi attulerit utilitatem? Propterea et aliam jussit obvertere, ut ejus qui irascitur impleat cupiditatem. Quis enim est adeo

[1] Matth. v, 39.

ferus ut jam pudore non suffundatur? Canes dicuntur hoc facere : si latrent et invadant, is autem cui allatrant, se supinum abjecerit et nihil fecerit, totam iram extinguit. Si ergo illi eum qui ab ipsis paratus est pati reverentur, multo magis genus humanum quod est magis particeps rationis. Sed operæ-pretium est non præterire id quod nuper venit in mentem, et adductum est in testimonium. Quid hoc est? Dicebamus de Judæis et eorum principibus, quod arguerentur ut qui persequerentur similis pœnæ relationem et talionem : etsi lex eis permittebat, oculum pro oculo, dentem pro dente [2]. Sed non ut alter alterius oculos effoderent, verum ut metu patiendi, cohibita faciendi audacia, neque aliquid mali facerent aliis, neque ipsi paterentur ab aliis. Propterea dixit : « Oculum pro oculo : » ut illius ligaret manus, non ut tuas contra educeret; non ut solum arceret oculorum tuorum noxam, sed ut etiam illius oculos salvos conservaret. Sed quod quærebam, quanam de causa cum eis concessa esset ultio, arguebantur qui ea usi sunt? Quidnam hoc est? Hic dicit injuriæ acceptæ memoriam. Nam concedit quidem ut qui passus est statim agat, illum, ut dixi, retinens ac reprimens; non permittit autem injuriæ acceptæ esse memorem. Non est enim id amplius iræ, neque ferventis impetus, sed meditati sceleris. Deus autem iis ignoscit, quos arripuit insolentis contumeliæ insultus, et ad ultionem sunt incitati. Ideo dicit : « Oculum » pro oculo. » Et rursus : Viæ eorum qui sunt injuriæ memores, sunt ad mortem. Si vero ubi licebat oculum eruere pro oculo, tantum proponitur supplicium iis qui acceptæ injuriæ sunt memores, quanto magis iis quibus jussum est se præbere paratos ad patiendum? Ne simus ergo injuriæ memores, sed iram extinguamus, ut digni censeamur qui ejus consequamur misericordiam. Nam qua, inquit, men-

[1] Exod. XXI, 24; Levit. XXIV, 20; Deut. XIX, 21; et Matth. V, 38.

sura metimini, ea vobis rependetur, et in quo judicio judicatis, judicabimini. Simus igitur erga conservos misericordes ut et eos, qui sunt in præsenti vita, laqueos effugiamus, et in die futuro ab eo veniam assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, nunc et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

CAPUT V.

Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis [1].

I. Præterita majorem vim habent quam futura, et videntur esse admirabiliora et credibiliora. Et ideo Paulus adhortationem ex iis facit quæ fuerunt. Nam illa quidem majorem vim habent propter Christum. Nam dicere : « Remitte et remittetur tibi; » et, « Si non remiseritis, non remittetur vobis, » si dicatur quidem viris philosophis et futura credentibus, multum potest. Paulus autem non ex his solum incutit pudorem, sed etiam ex iis quæ fuerunt. Nam illud quidem est fugere supplicium; hoc autem esse boni alicujus participem. Imitare Christum, inquit : hoc solum sufficit ad exhortandum ad virtutem, Deum imitari. Hoc autem est

[1] Ephes. IV, 32, et V, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIX, p. 196-202.

majus illo, nempe, « Qui solem facit oriri super malos et » bonos, et pluit super justos et injustos. » Non enim dixit solum ut Deum imitemur; sed in iis in quibus beneficio afficimur, vult nos inter nos habere viscera patrum. Viscera enim hæc dicuntur humanitas et miserationes. Nam quoniam fieri non potest ut cum simus homines, nec molesti simus, nec molestia afficiamur, secundum invenit medicamentum, ut dona nobis mutuo conferamus, « Do» nantes, inquit, invicem. » Atqui minime sunt paria : nam si tu nunc quidem dones ac gratificeris, ille rursus tibi donabit et gratificabitur; Deo autem nihil donasti. Et tu quidem conservo; Deus autem servo et inimico, et ei qui ipsum odit. « Sicut et Deus, inquit, in Christo donavit no» bis. » Hoc quoque magnum habet ænigma. Non simpliciter, inquit, sine periculo nobis donavit, sed cum periculo Filii. Ut tibi ignosceret, sacrificavit Filium. Tu autem sæpe videns condonationem esse sine periculo et sine sumptu, non facis. « Estote ergo imitatores Dei sicut filii charissimi, » et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, » et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam » Deo in odorem suavitatis. » Ne autem existimes rem esse necessitatis, audi quid dicat, « Se ipsum tradidit; » ac si diceret : Cum esses inimicus, Dominus te dilexit, tu dilige amicum. Imovero nec sic poteris; cæterum fac ut potes. Papæ! quid hac voce potuerit esse beatius? Etiamsi regnum dixeris, etiamsi quodlibet, non sunt paria. Deum imitaris, Deo assimilaris, quando illi condonaveris. Magis sunt condonanda peccata quam pecuniæ. Nam pecunias quidem si condonaris, Deum non imitaris : peccata autem si condonaris, imitaris Deum. Sed quomodo poteris dicere; Sum pauper, nec possum condonare, quando etiam quæ potes condonare, non condonas? Hoc-ne putas esse

[1] Matth. v, 45.

damnum, annon magis divitias, facultates et copias? Estote ergo imitatores Dei. Ecce alia quoque generosior exhortatio. Sicut filii charissimi, inquit. Aliam habetis necessitatem ejus imitandi, non solum eo quod sitis affecti beneficiis, sed et quod facti sitis filii. Tanquam filii charissimi. Nam quoniam non omnes filii imitantur patres, sed qui sunt dilecti, propterea dicit, «Tanquam filii » dilecti. Ambulate in dilectione. » Ecce omnium fundamentum. Hæc si sit, non est ira, nec ïndignatio, nec clamor, nec blasphemia, sed sublata sunt omnia. Et ideo caput et summam ponit posterius. Undenam factus es filius? Quoniam fuit tibi condonatum. Ex eo fundamento ex quo dignatus es tanto honore, ex eodem etiam condona proximo. Dic mihi autem : Si quis te cum esses vinctus, et obnoxius malis innumerabilibus, adduxit ad regiam. Vel potius hoc dimittamus : Si quis te febricitantem et animo deficientem aliquo juvisset medicamento, annon ipsum prætulisses omnibus, et ipsum nomen medicamenti? Nam si in tempora et loca per quæ accepimus utilitatem ita affecti sumus sicut in nostras animas, multo magis in res ipsas. Sis amator charitatis, per ipsam assecutus es salutem, per ipsam factus es filius : et si potueris alteri afferre salutem, non eodem uteris medicamento, et hortaberis omnes, « Remit- » tite, ut remittatur vobis? » Hoc est gratorum animorum et beneficii memorum, ita adhortari est ingenuorum et generosorum. « Sicut et Christus dilexit nos, » inquit. Tu parcis amicis, ille inimicis. Est ergo multo majus quod factum est a Domino. Illud enim, « Sicut, » ubinam conservatur? annon perspicuum quod si bene faciamus inimicis? « Et » tradidit semetipsum oblationem et hostiam Deo in odo- » rem suavitatis. » Vides quod passum esse pro inimicis est odor suavis, hostia grata et accepta? etiamsi fueris mortuus, tunc eris hostia : hoc est Deum imitari. « Fornicatio

» autem et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur » in vobis, sicut decet sanctos [1]. » Dixit de amara affectione, nempe de ira; venit ad minus malum. Nam quod concupiscentia sit minus malum, audi etiam Moysem dicentem in Lege, primum : « Non occides, » quod est iræ : et deinde, « Non mœchaberis, » quod est concupiscentiæ. Sicut enim amaritudo, et clamor, et omnis malitia, et blasphemia, et quæ sunt hujusmodi, sunt animi et irascendi facultatis; ita et concupiscendi facultatis, fornicatio, immunditia, et avaritia. Nam eadem re amamus pecunias et corpora. Sed sicut illic amputavit clamorem, ut qui sit iræ vehiculum, ita nunc quoque obscœnum sermonem et scurrilitatem, quæ est vehiculum scortationis : « Et turpi» tudo, et stultiloquium, et scurrilitas, quæ ad rem non » pertinent : sed magis gratiarum actio [2]. » Ne dixeris urbana, nec turpia, nec feceris, et flammam extingues. « Nec » nominetur, inquit, in vobis. » Hoc est, ne usquam quidem appareat.

II. Hoc etiam dicebat scribens ad Corinthios : « Omnino » auditur inter vos fornicatio [3]; » hoc est, Sitis omnes mundi. Sermones enim sunt viæ rerum. Deinde ne videatur esse gravis et importunus, et excindere urbanitatem, subjunxit etiam causam : « Quæ ad rem non pertinent, » nobis, inquit, sed magis gratiarum actionem. Quid prodest aliquid urbanum dicere? Solum moves risum. Dic mihi. Sutor facietne aliquid ex iis quæ ad artem suam non pertinent, aut possidebit aliquod ejusmodi instrumentum? Nequaquam. Nam quæ non sunt in usu, ea nihil ad nos. Nullus sit sermo otiosus : nam ab otioso sermone in absurdos et importunos decidimus. Non est præsens tempus diffusæ lætitiæ, sed luctus, afflictionum, et ejulatus. Tu autem in dictis facetis tempus teris. Quis athleta stadium ingressus, missa

[1] Ephes. v, 3. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. v, 1.

sollicitudine decertandi cum adversario, urbana et faceta verba loquitur? Instat diabolus, circuit, ululans, quærens ut rapiat, omnia movet, et in caput tuum vertit omnia, et molitur ut te e nido ejiciat, dentibus stridet, rugit, ignem spirat adversus tuam salutem : et tu sedes urbana et faceta verba dicens, et stulta loquens, et quæ ad rem non pertinent proferens? Recte-ne ergo poteris eum superare? Ludimus, o dilecti. Vis discere quænam sit sanctorum vitæ agendæ ratio? Audi Paulum dicentem : « Per triennium » nocte et die non cessavi cum lacrymis monens unum- » quemque vestrum[1]. » Si autem pro Milesiis et Ephesiis tanto usus est studio, non urbana loquens, sed cum lacrymis afferens admonitionem, quid de aliis dixeris? Audi etiam quid dicat Corinthiis : « Ex multa tribulatione et an- » gustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas[2]. » Et rursus : « Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scan- » dalizatur, et ego non uror[3]? » Audi etiam eum alibi dicentem, et quotidie, ut ita dicam, ex mundo migrare cupientem : « Nam et nos qui sumus in hoc tabernaculo, » ingemiscimus[4]. » Tu autem rides, et ludis? Est tempus belli, et tu ea tractas quæ sunt eorum qui ducunt choros? Non vides vultus eorum qui bellum gerunt, quam sint tristes, quam contracti? Supercilium enim eorum est terribile et plenum horrore. Vides oculum severum, cor excitatum, vibrans et exiliens, mentem contractam, trementem, sollicitam et anxiam, multam modestiam aptamque ac decoram moderationem, multum silentium in exercitibus; non dico ut nullum verbum dicant turpe, sed neque loquantur omnino. Nam si ii qui bellum gerunt adversus hostes sensiles, et a verbis nihil læduntur, tanto utuntur silentio, tu qui et in verbis bellum habes, et majorem belli partem, hanc partem tibi sinis esse nudam?

[1] Act. xx, 31. — [2] 2 Cor. ii, 4. — [3] Id. xi, 29. — [4] 2 Cor. v, 4.

An ignoras quod hinc nobis plurimæ parantur insidiæ? Ludis, deliciaris, facetaque et urbana dicis, et risum moves, remque nihil existimas? A lepidis et urbanis dictis quot perjuria, quot damna, quam multa verba turpia et obscœna? At non sunt, inquit, ejusmodi dicta urbana? Sed audi : omnem urbanitatem et dicacitatem expellit : tempus belli, et pugnæ, vigiliæ, custodiæ, armaturæ et aciei instruendæ. Nullum locum hic habere potest tempus risus : hoc enim est tempus mundi. Audi Christum dicentem : « Mundus gaudebit, vos autem contristabimini[1]. » Christus in crucem actus est propter tua mala : tu autem rides? Impactæ sunt illi alapæ et colaphi, et tam multa passus est propter tuam calamitatem, et quæ te comprehenderat tempestatem : tu autem degis in deliciis. Et quomodo non eum magis irritas? Sed quoniam videtur quibusdam res esse indifferens, quam quidem cavere est admodum difficile, age de eo parum disseramus, docentes quantum sit malum. Hoc est enim opus diaboli, efficere ut despiciantur quæ sunt indifferentia. Atque primum quidem si esset indifferens, ne sic quidem ipsum oporteret despicere, scientem quod ex eo multa nascantur mala, crescantque et sæpe desinant in scortationem. Quod autem non sit indifferens, inde est perspicuum. Videamus ergo unde nascatur : vel potius videamus cujusmodi oportet esse sanctum, mitem, mansuetum, lugentem, lamentantem, afflictum. Qui ergo dicit urbana et faceta, non est sanctus : etiamsi sit Græcus, is est ridiculus. Iis solis qui sunt in scena hæc permittuntur. Ubi est turpitudo, illic est etiam scurrilitas. Ubi est risus importunus, illic est etiam scurrilitas. Audi Prophetam dicentem : « Servite » Domino in timore, et exultate ei cum tremore[2]. » Nam scurrilitas mollem efficit animam, pigramque, attollit et

[1] Joan. XVI, 20. — [2] Psal. II, 11.

excitat, multaque probra parturit et contumelias, et bella facit.

III. Quid vero, annon relatus es inter viros? Fac ut cessent quæ sunt parvuli; sed famulum quidem tuum non vis in foro dicere quæ sunt inutilia; tu autem qui dicis te esse Dei famulum, in foro loqueris urbana scurrilia. Præclare quidem agitur si in sobriam animam furtim non irrepatur, lætitia autem diffusam quis non capiet et expugnabit? Ipsa a se ipsa configetur, nec opus erit insidiis et insultu diaboli. Ut autem discas, vide etiam ipsum nomen. Scurrilis dicitur, qui est varius, omnigenus, instabilis, facilis ac levis, et in omnes se vertens species. Hoc autem longe abest ab iis qui petræ serviunt. Is facile vertitur et mutatur: oportet enim eum et figuram, et verbum, et risum, et incessum, et omnia imitari; quinetiam oportet eum excogitare scommata et dicteria. Nam eo quoque ei opus est. Procul autem est a Christiano comicis dictis incessere: et necesse est ei, qui scurrilibus dictis utitur, supervacaneas suscipere inimicitias eorum qui temere dicteriis irridentur, sive adsint, sive absentes audierint. Si res est pulchra et honesta, cur relinquitur mimis? Mimus evadis et non te pudet? Cur liberis puellis vestris hoc facere non permittitis? Annon statuitis rem esse inhonesti, non modesti viri? Magna mala habitant in anima quæ verba usurpat scurrilia et faceta, magna dissolutio, et hic solitudo: hiat compago, marcessit ædificium, exterminatur timor, abest pietas. Habes linguam, non ut comicis dictis incessas, sed ut Deo agas gratias. Non vides Moriones, qui γελωτοποιοὶ dicuntur quod risum moveant, et vulgo vocantur κόρδακες (1)? Isti sunt εὐτράπελοι, id est, scurriles et faceti. Expellite, rogo, a vestrarum animarum finibus ingratam hanc gratiam. Res est parasitorum, mimorum, saltatorum, prostitutarum mulierum. Procul sit ab anima libera, pro-

cul ab ingenua, et procul a servis. Si quis est infamis, si quis turpis et obscœnus, is est etiam scurrilis. Multis autem videtur hæc res etiam esse virtus : et est hoc lugendum, Ut enim concupiscentia paulatim devenit ad scortationem, ita etiam scurrilitas videtur esse res gratiosa; sed nihil est hoc minus gratiosum. Audi enim Scripturam dicentem : « Ante tonitru properat fulgur, et pudentem præcedit gra- » tia[1]. » Scurrili autem nihil est impudentius. Quare os ejus est plenum, non gratia, sed dolore. Hunc morem expellamus a mensis. Sunt etiam quidam qui pauperes hoc docent. O absurditatem! Scurriles esse faciunt eos qui sunt in afflictionibus. Ubi enim jam non est hic morbus? Jam etiam introductus est in Ecclesiam : jam etiam attigit scripturas. Dicam-ne aliquid ut mali ostendam exuperationem? Me quidem pudet, sed tamen dicam. Volo enim ostendere quo processit malum, ne videar de rebus pusillis agere et de re aliqua parva disserere, sed ut vel sic possim ab errore vos abducere. Nec me existimet quisquam fingere, sed dicam quæ audivi. Erat quidam apud aliquem ex iis qui de scientia gloriantur et sibi placent : et scio quidem futurum ut risum moveam, sed tamen dicam; is mensa apposita dicebat : Apprehendite pueri, ne quando irascatur venter. Et rursus alii dicunt : Væ tibi mammona, et ei qui te non habet. Et multa ejusmodi absurda introduxit scurrilitas : ut quando dicunt : Modo non est generatio. Hoc dico adversus absurditatem malorum morum. Sunt enim hæc verba animæ desertæ a pietate ac reverentia. Annon fulminibus digna sunt hæc verba? Multa ab his etiam alia ejusmodi dici quispiam invenerit. Quamobrem rogo ut, undique malo hoc more expulso, illa loquamur quæ nobis conveniunt, et ne ora sancta loquantur verba infamium et obscœnorum[2]. Quæ est enim justitiæ

[1] Eccli. XXXII, 14. — [2] 1 Cor. VI, 9, 10.

participatio cum iniquitate? quæ vero societas luci cum tenebris[1]? Bene enim nobiscum agetur, si cum nos ab omnibus absurdis abduxerimus, bona promissa consequamur, nedum cum tam multa attrahimus, et mentis perfectioni per tam multa perniciem afferimus. Nam qui scurriliter loquitur, cito erit maledicus. Maledicus autem etiam alia innumerabilia mala sibi accumulat. His ergo duobus animæ generibus compositis, et rationi subjunctis, tanquam equis qui facile aguntur habenis, nempe cupiditate et ira, ita mentem præficiamus aurigam, ut accipiamus præmium supernæ vocationis, quod detur nobis omnibus consequi in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

CAPUT V.

Hoc enim scitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ[2].

I. Erant quidam[3], ut videtur, etiam apud nostros majores, qui populi manus dissolvebant, et quod dictum est ab Ezechiele, ad opus deducebant, imovero quæ sunt

[1] 2 Cor. vi, 14. — [2] Ephes. v, 5, 6. — [3] Vide D. Guillon, tom. xii, p. 524-552.

pseudo-prophetarum faciebant; qui pro pugillo hordei Deum vilipendebant coram populo ejus[1] : quod etiamnum ab aliquibus fieri arbitror. Cum igitur dicimus quod qui fratrem fatuum vocaverit, in gehennam abiturus sit; alii dicunt : Ita-ne, qui vocaverit fratrem fatuum, in gehennam abibit? Nequaquam, ait; et cum dicimus quod avarus sit idolorum cultor; illud isti despicientes dicunt, hoc per hyperbolen dici ; atque ita omnia mandata contemnunt. Hos ergo subindicans beatus Paulus, tunc quoque scribebat ad Ephesios dicens : « Hoc enim scitote intelligentes » quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, qui » est cultor idolorum, non habet hæreditatem in regno » Christi et Dei. » Deinde subjungit : « Nemo vos decipiat » inanibus verbis. » Hæc verba sunt inania, quæ ad tempus habent gratiam, et minime ostenduntur factis et operibus. Res enim ea est deceptio. « Propter hæc enim venit ira Dei » in filios inobedientiæ. » Propter scortationem, inquit, propter avaritiam, propter immunditiam; aut propter hæc, et propter deceptionem, quoniam sunt deceptores. Filios inobedientiæ, eos vocat qui sunt valde inobsequentes; qui ei non obediunt. « Nolite ergo effici participes eorum. » Eratis enim aliquando tenebræ : nunc autem lux in Do- » mino[2]. » Vide quam sapienter eos est adhortatus. Primum a Christo. Quod alter alterum diligitis, et nemini injuriam facitis. Rursus adhortatur a supplicio et gehenna : « Eratis » enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. » Quod quidem dicit etiam in Epistola ad Romanos. « Quem » ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubes- » citis[3] ? » Et priorem pravitatem et vitium illis nunc revocat in memoriam. Hoc est, cogitate quid vos aliquando fuistis, et quid tunc facti estis. Ne recurratis rursus ad prius vitium, neque Dei gratiam afficiatis contumelia. « Eratis

[1] Ezech. XIII, 19. — [2] Ephes. V, 7, 8. — [3] Rom. VI, 21.

» aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. » Hoc vobis fuit non ex vestra virtute, sed per Dei gratiam; hoc est, Et vos aliquando iis digni fuistis, sed amplius non estis. « Ut filii ergo lucis ambulate. » Quid sit autem filii lucis deinde aperit : « Fructus enim spiritus est in omni » justitia et bonitate et veritate. Probantes quid sit bene» placitum Domino[1]. In omni, inquit, bonitate. » Hoc adversus irascentes, adversus acerbos et amarulentos. « In » justitia, » adversus avaros. « Et veritate, » adversus falsam voluptatem. Non illa, inquit, quæ dixi, sed contraria. « In » omni. » Id est, oportet fructum ferre spiritualem in omnibus. « Probantes quid sit beneplacitum Domino. » Illa ergo sunt mentis puerilis et imperfectæ. « Et nolite com» municare, inquit, operibus infructuosis tenebrarum : ma» gis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, » turpe est et dicere. Omnia autem quæ arguuntur, a lu» mine manifestantur[2]. » Dixit : « Lux estis : » lux autem arguit quæ fiunt in tenebris. Si vos sitis, inquit, virtute præditi et admirandi, non poterunt latere improbi. Sicut enim si posita sit lucerna, omnes illuminantur, et latro non poterit ingredi; ita vobis lucente luce, convincentur redarguti improbi. Oportet igitur arguere. Quomodo ergo dicit : « Nolite judicare, ut non judicemini[3] ? » Arguere dixit, non condemnare; hoc est, castigare. « Et nolite ju» dicare, ut non judicemini, » dixit de minimis peccatis. Subjunxit vero : « Quid vides festucam in oculo fratris tui, » in tuo autem oculo trabem non cernis[4]; » hoc est : Sicut vulnus quandiu superne tectum delitescit, et currit per profundum, nullam accipit curationem : ita peccatum quandiu quidem occultatur, tanquam in tenebris admittitur cum magna securitate. Postquam autem fuerit mani-

[1] Ephes. v, 9, 10. — [2] Ibid. 11-13. — [3] Matth. vii, 1. — [4] Id. vii, 5.

festatum, fit lux, non ipsum peccatum; quomodo enim? Sed is qui admisit ipsum. Quando enim is qui fecit in medium fuerit productus, quando admonitus, quando ductus pœnitentia, quando remissionem fuerit assecutus, annon expurgasti ejus tenebras? annon curasti ejus vulnus? annon infertilitatem evocasti ad fructum? Aut hoc dicit, aut illud, quod vestra quidem vita cum sit manifesta, est lux. Nullus enim abscondit vitam, in quam non cadit reprehensio. Quæ autem absconduntur, quia sunt offusa tenebris, occultantur. « Propter quod dicit : Surge, qui dormis, » et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus[1] : » dormientem et mortuum dicit eum qui est in peccatis : tetrum enim odorem spirat ut mortuus, nec potest operari ut qui dormit, et nihil videt ut ille, sed somniat et phantasias apprehendit. Alii dicunt : Et tanges Christum ; alii autem, Et illuminabitte; Christus et potius ita est : Discede a peccato, et poteris videre Christum. « Nam qui mala agit, odit » lucem, et non venit ad lucem[2] : » qui autem non facit, venit.

II. Sed hoc non solum dicit de incredulis. Nam multi ex fidelibus non minus sectantur vitium quam infideles : et sunt etiam qui multo magis. Et ideo necesse est eis dicere : « Expergiscere, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus. » Hoc quoque convenit eis dicere : « Deus non est mortuorum, sed vivorum[3]. » Si ergo non est Deus mortuorum, vivamus. Quidam autem existimant hoc esse hyperbolen, avarus est cultor idolorum. Sed non est hoc verbum hyperboles, sed veritatis. Quomodo? A Deo discedit avarus, sicut et idololatra. Et ne existimes frustra esse dictum : est Christi sententia quæ dicit : « Non potestis » Deo servire et Mammonæ[4]. » Qui Mammonæ serviunt, se ipsos expulerunt a Dei servitute. Qui autem ejus negarunt

[1] Ephes. v, 14. — [2] Joan. III, 20. — [3] Matth. XXII, 32.— [4] Id. VI, 24.

dominium, et auro inanimo serviunt, liquidum est eos esse cultores idolorum. At non feci, inquit, idolum, neque aram statui, neque oves sacrificavi, neque vinum libavi, sed Ecclesiam sum ingressus, et manus extendi unigenito Dei Filio, et sum particeps mysteriorum, et precum habeo societatem et aliorum omnium quæ conveniunt Christiano. Quomodo ergo, inquit, adoro idola? Atque hoc quidem est et valde mirandum quod cum expertus esses et Dei gustasses benignitatem, et vidisses benignum esse dominum, benignum quidem dimiseris, crudelem autem tyrannum admiseris ac susceperis : et præ te fers quidem te ei non servire, revera autem te subjecisti duro et aspero jugo amoris pecuniæ. Nondum mihi dixisti quod a te recte sit factum, sed dona domini. Dic mihi, quæso, undenam judicamus militem? an ex eo quod ut satelles stipet regem, et ab eo alatur, et ejus esse dicatur; an ex eo quod non in eum sit bene affectus, sed præ se ferat se in illius esse partibus, et rebus ejus favere : inimicorum autem res gerat, dum palam : Regis satelles est? Ideo graviori supplicio dignus est, quam si abrupto jugo regiæ servitutis se inimicis dedidisset. Et tu Deum contumelia afficis tanquam idololatra, non uno ore tuo, sed innumerabilium, quibus facta est injuria. At non est, inquit, idololatra. Quando autem dicunt Græci : Christianus iste avarus, tunc non ipse solus probro et contumelia afficit per ea quæ facit, sed et eos quibus facta est injuria sæpe cogit hoc dicere. Quod si hoc non dicunt, illorum pietati hoc est imputandum. Annon videmus res sic fieri? Quid est aliud idololatra? Annon ipse quoque sæpe adorat vitia ut qui illis non imperet? Ut exempli causa, quando dicimus eum adorare idola. Non, inquit, sed Venerem, sed Martem. Et si dixerimus : Quænam est hæc Venus? Qui sunt ex eis graviores dicunt, Voluptas. Et quis Mars? Ira et animus. Ita etiam tu Mam-

monam. Si dixerimus : Quinam est Mammona? Avaritia : et tu eam adoras. Non adoro, inquit. Quare? Quoniam non te ipsum inflectis et incurvas? Multo magis adoras per facta et res ipsas; hæc enim est major adoratio. Et ut discas, vide in Deo. Quinam eum magis adorant, ii-ne qui solum stant in precibus, an qui faciunt ejus voluntatem? Palam est quod isti. Ita etiam in Mammona, qui faciunt ejus voluntatem, magis eum adorant. Atqui illi qui adorant affectiones et vitia, sæpe ab illis sunt remoti. Videris enim cultorem Martis, iram sæpe vincere ac reprimere. In te autem res non ita se habet; sed te in servitutem vitii tui redigis. At oves non jugulas? sed jugulas homines et animas ratione præditas, has quidem fame, illas vero maledictis. Hoc sacrificio nihil est magis bacchicum, nihil magis insanum. Quis unquam vidit jugulare animas? Execranda est ara avaritiæ. Nam ad hanc aram idolorum si veneris, videris eam olere sanguinem caprarum et boum : ad avaritiæ autem aram si veneris, videbis eam graviter spirantem humanum sanguinem. Si hic steteris, non videbis ardere alas avium, nec emitti vaporem et fumum, sed perire corpora humana. Nam alii quidem se præcipites dejiciunt, alii aptant laqueum, alii per guttur ensem transadigunt. Vidisti crudelia et inhumana sacrificia? Vis his videre graviora? Ego tibi ostendam, non jam hominum corpora, sed animas illic mactari : potest enim mactari anima ea cæde quæ illi convenit : sicut est mors corporis, ita est mors animæ. « Anima enim quæ peccat, inquit, » ipsa morietur[1]. » Non est qualis mors corporis, sed est longe gravior mors animæ. Nam illa quidem mors corporis, cum animam et corpus alterum ab altero dissolverit, illi quidem affert requiem a multis curis et laboribus, hanc vero ad locum manifestum transmittit. Deinde cum tem-

[1] Ezech. XVIII, 4.

pore fuerit dissolutum et spiritu privatum, rursus congregatur cum incorruptione, et suam recipit animam.

III. Atque talis quidem est mors corporis. Mors autem animæ est horrenda et terribilis. Non enim si fuerit dissoluta, eam transmittit sicut corpus, sed eam rursus alligatam corpori, in quod cadet interitus, eam immittit in ignem, qui non potest extingui. Hæc est ergo mors animæ. Sicut ergo est mors animæ, ita est etiam cædes animæ. Quid est cædes corporis? morte esse affectum, et abruptum esse ab operatione quæ est ex anima. Quid est cædes animæ? Ipsa quoque est mortificatio. Quid est autem mortificatio animæ? Sicut corpus tunc morte afficitur, quando anima id reliquerit desertum a sua operatione; ita etiam tunc morte afficitur anima, quando eam a sua operatione desertam reliquerit Spiritus sanctus. Hæ cædes et mactationes sunt maxime ad aram avaritiæ. Non satiantur, neque se sistunt usque ad sanguinem hominum, sed nisi etiam ipsam sacrificaveris animam, non impletur ara avaritiæ, nisi utriusque acceperit animas, nempe ejus qui sacrificat et ejus qui sacrificatur. Eum enim qui sacrificat oportet primum esse sacrificatum; et ita ille sacrificat, et mortuus sacrificat eum qui tunc vivit. Quando enim maledictis insectatur, quando probris et conviciis appetit, quando succenset et indignatur, annon hæ plagæ animæ sunt incurabiles? Vides non esse dictum hyperbolicum? Vis etiam aliud audire, et discere quomodo avaritia sit idololatria et cultu idolorum gravior? Idololatræ adorant Dei creaturas. « Et coluerunt, inquit, et servierunt creaturæ magis quam Creatori [1]. » Tu autem tuam adoras creaturam. Deus enim non creavit avaritiam, sed eam invenit immoderatio tuæ inexplebilitatis. Vide autem insaniam et rem plane ridiculam. Qui idola ado-

[1] Rom. 1, 25.

rant, etiam ea quæ adorant honorant, et sive quisquam quidpiam in ea dixerit, sive maledictis ea fuerit insectatus, ea defendunt. Tu autem tanquam præ quadam ebrietate rem adoras, quæ non solum non est libera a vituperatione, sed etiam est plena impietate. Quamobrem tu es eis longe pejor. Neque enim defensionem afferre poteris quod non sit malum : etsi illi maxime sunt inexcusabiles, tu tamen multo magis, ut qui avaritiam millies accuses, et eos vituperes qui eam colunt, et ei serviunt et ei morem gerunt. Si vultis autem, examinemus undenam sit ingressa idololatria. Dicit quidam Sapiens, quod quidam dives qui cruciabatur immaturo luctu filii, neque luctus ullam habebat consolationem[1], hac dolorem leniens, facta inanima imagine ejus qui excesserat, perpetuo eam intuens, videbatur per imaginem eum perpetuo habere qui decesserat. Quidam autem adulatores, quorum Deus venter est, in ejus honorem colentes imaginem, eum morem perduxerunt ad idololatriam. Introducta est ergo ab imbecillitate animæ, a rationis experte consuetudine, ab immoderatione. Non sic autem avaritia. Nam ipsa quoque est introducta ab imbecilla anima, verum a pejore. Non amisit quisquam filium : neque luctus quærebat solatium, neque attrahebatur ab adulatoribus. Sed quomodo? Ego vobis dicam. Caïn Deum fraudavit per avaritiam : nam iis quæ illi dari oportebat apud se retentis, quæ ipsum habere oportebat, ea illi obtulit, et malum a Deo incœpit. Nam si nos Dei sumus, multo magis primitiæ nostrarum possessionum. Rursus ab avaritia orta est mulierum appetitio. « Viderunt filias hominum et devoluti sunt ad con» cupiscentiam[2]. » Ab his rursus ad pecunias. Nam velle plus habere quam proximus, in iis quæ ad hanc vitam pertinent, non aliunde est ortum quam ex eo quod refrixerit

[1] Sap. XIV, 15. — [2] Gen. VI, 2.

charitas. Velle plus habere non aliunde oritur quam ex arrogantia, et odio hominum et contemptu. Non vides quanta sit terra, et quomodo aër et cœlum sit multo majus quam opus sit? Nam ut Deus tuam extingueret avaritiam, res creatas ad tam magnam eduxit mensuram. Tu autem sic quoque rapis, et audis avaritiam esse idololatriam : et ne sic quidem horres? Vis esse hæres terræ, sed non habes in cœlo hæreditatem. Studium ponis ut aliis relinquas hæreditatem, te ipsum autem prives.

IV, Dic mihi, si quis daret tibi potestatem accipiendi omnia, an nolles? licet ergo, si velis. Atqui nonnulli dicunt se dolere, quod hæreditatem transmittant ad alios, et vellent magis eam excedere, quam videre alios ejus dominos. Neque ego te libero ab hac imbecillitate : nam est hoc quoque imbecillæ et infirmæ animæ. Sed tamen hoc quoque fiat. In testamento relinque Christum hæredem. Nam oporteret quidem viventem, hoc enim esset recte instituti liberi arbitrii, sed tamen vel a necessitate fias liberalior. Etenim propterea Christus jussit dare pauperibus, ut nos viventes redderet philosophos, ut persuaderet despicere pecunias, ut doceret terrena contemnere. Non est hoc pecunias despicere, morientem et qui non est dominus, et huic et illi præbere. Non jam ex tuis das, sed ex ipsa necessitate. Morti est gratia, non tibi. Hoc non est benevolentiæ, sed molestiæ. Cæterum vel sic fiat, vel tunc solve vitium et malam animi affectionem. Cogita quam multa rapueris, quam multa per avaritiam possederis, redde omnium quadruplum, ita apud Deum causam tuam defende. Sed sunt nonnulli qui eo veniunt insaniæ et cæcitatis, ut ne tunc quidem videant quod oportet, sed ac si studium ponant, ut Dei judicium sibi gravius efficiant, ita agunt omnia. Propterea hic Beatus dicebat scribens : « Tanquam filii lucis ambulate. » Avarus autem

maxime vivit in tenebris, et magnas in omnes spargit tenebras. Et, «Nolite communicare infructuosis operibus » tenebrarum : magis autem redarguite.» Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. Omnia autem quæ arguuntur, a lumine manifestantur. Audite, rogo, quicumque non vultis sine causa haberi odio. Rapit, et non arguis? at times odium. Atqui non est hoc sine causa odio haberi, sed juste arguis, et times odium? Argue fratrem: suscipe inimicitias propter tuam in Christum charitatem, propter tuam in ipsum dilectionem. Prohibe ne ipse abeat in barathrum. Nam mensæ esse participes, et benigniorum verborum, et jucundæ elocutionis, et deliciarum, non est admodum amicitiæ. Ea nostris amicis dona largiamur, ut eorum animam ab ira Dei extrahamus. In vitii fornace videntes eos jacentes, erigamus. At non corrigitur, inquit; sed fac tu quod tuum est, et apud Deum es excusatus. Ne occultes talentum: propterea habes rationem, propterea linguam et os, ut corrigas proximum. Sola bruta non gerunt curam proximi, neque aliorum ullam habent rationem. Tu autem qui Deum vocas patrem, et proximum fratrem, videns eum mala facientem innumera, ejus gratiam præponis ipsius utilitati? Ne hoc facias, rogo. Nullum est tantum amicitiæ indicium, quantum fratres peccantes non despicere. Vidisti eos esse inimicos? reconcilia. Vidisti eos per avaritiam fraudare et plura acquirere? Cohibe. Vidisti injuria affici? eos defende. Non illis, sed tibi priori es gratificatus. Propterea sumus amici, ut prosimus alter alteri. Aliter audiet ab amico; aliter a quolibet. Quemlibet habebit forte suspectum, et doctorem similiter; amicum autem non item. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere, inquit. «Omnia autem quæ arguuntur, a lumine manifestantur.» Quid hic vult dicere? Hoc dicit: Alia quidem peccata

clam fiunt, alia autem manifeste. Illic autem non sic erit. Nemo enim est qui peccati non sit sibi conscius. Propterea dicit omnia quæ arguuntur, a lumine manifestantur. Quid ergo? annon hic, inquies, de idololatria loquitur? Nequaquam. Sed de vita et peccatis verba facit. Omne enim quod manifestatur, inquit, lumen est. Quamobrem, rogo, neque vos dubitetis arguere, neque ægre feratis si arguamini. Nam quandiu aliquid fit in tenebris, fit securius: quando autem habet multos testes eorum quæ fiunt, illuminatur. Quamobrem omnia maxime agamus ut fratrum nostrorum abigamus omnia quæ ad mortem ducunt, ut dispergamus tenebras, ut attrahamus Solem justitiæ. Nam si multa sint luminaria, et virtutis via ipsis erit facilis, et qui sunt in tenebris magis deprehendentur, luce exoriente, et illas auferente. Sin autem contra, timendum est ne ipsi extinguantur, tenebrarum et peccatorum crassitudine lucem vincente, et abigente ejus perspicuitatem. Sic ergo affecti simus, ut nobis prosimus; ut per omnia gloriam emittamus benigno et clementi Deo, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

CAPUT V.

Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis : non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt : propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini[1].

I. Expurgat adhuc radicem acerbitatis et amarulentiæ, adhuc excindit occasionem iræ. Quid enim dicit? « Videte » quomodo caute ambuletis. » Sciebat magistrum suum, Discipulos mittentem sicut oves inter lupos, præcepisse illis ut essent sicut columbæ. « Et eritis, inquit, simplices si» cut columbæ[2]. » Cum ergo et inter lupos essent, et illis præceptum esset ne ulciscerentur, sed male paterentur, ideo tali admonitione opus habebant. Atqui satis erat illud prius ad eos reddendos imbecilliores. Cum autem duorum sit accessio, cogita hyperbolen. Vide ergo quomodo Paulus eos munit et tutos reddit : « Videte quomodo ambu» letis. » Integræ civitates adversus eos bellum gerebant, domos etiam ingressum est hoc bellum. Pater adversus filium, filius adversus patrem, mater adversus filiam, filia adversus matrem divisi erant. Quid vero? undenam erant eæ divisiones? Audierant Christum dicentem : « Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est » me dignus[3]. » Ne ergo existimarent eum bella et pugnas frustra introducere, quoniam magna ira erat exoritura, si

[1] Ephes. v, 15-17. — [2] Matth. x, 16. — [3] Ibid. 37.

ipsi quoque irrupturi essent, ea de causa dicit : « Videte » diligenter et exacte quomodo ambuletis ; » hoc est, præter prædicationem, non aliunde detis occasionem suscipiendarum adversus vos inimicitiarum. Hæc sola sit causa et occasio inimicitiarum : nemo rei alterius in vos crimen intendat. Sed et honorem, et omnem ostendite obedientiam, quando nihil lædet prædicationem, quando nihil impediet pietatem. « Reddite, inquit, omnibus debita, cui » tributum, tributum : cui vectigal, vectigal[1]. » Quando enim in aliis viderint vos esse æquos et bonos, pudore suffundentur. « Non quasi insipientes, sed tanquam sa» pientes, redimentes tempus. » Non hæc suadet, volens nos esse varios et nos in omnes formas vertere ; sed hoc dicit. Non est tempus vestrum : nunc estis inquilini et peregrini, et hospites et alieni. Ne quæratis honorem, ne quæratis gloriam : ne quæratis potentiam, nec ultionem. Omnia ferte, et sic tempus redimite, multa exolvite, atque adeo quidquid voluerint. Obscurum est dictum : age ; per exemplum illud explicare conabor. Cogita mihi quempiam qui domum habeat splendidam : deinde ingredi aliquos ut eum perimant, et illum multa dare, et se eripere ; tunc dicimus eum se redemisse. Ita tu quoque, domum habes magnam, et fidem veram : irrumpunt ut omnia accipiant : da quodcumque exegerint : solum serva caput ; fidem, inquam. « Dies enim mali sunt. » Quid est diei malitia ? Diei malitia debet esse circa diem. Si didiceris quæ in singulis nostrum sit malitia, scies quid sit malitia diei. Quid est malitia seu vitium corporis ? Morbus. Quid est malitia animæ ? Vitium seu pravitas ? Quid est aquæ malitia ? Amaritudo. Et uniuscujusque malitia seu pravitas, est vitium circa illam naturam cujus est vitium. Si ergo vitium est circa diem, oportet esse circa ipsum

[1] Rom. XIII, 7.

diem, circa horas, circa lucem. Ita et Christus dicit : « Sufficit diei malitia sua[1]. » Ex hoc ergo illud quoque cognoscemus. Quomodo ergo dies vocat malos ? quomodo tempus malum ? Non essentiam, neque res creatas, sed propter ea quæ fiunt in ipsis. Sicut nos quoque solemus dicere : Transegi diem malum et gravem. Atqui quomodo fuerit gravis, nisi ex iis quæ in ipso accidunt ? Quæ autem in eo accidunt, sunt quidem bona a Deo : mala autem a malis hominibus. Malorum ergo quæ accidunt in temporibus fabricatores sunt homines : et propterea tempora dicuntur mala. Ita nos quoque mala vocamus tempora. Propterea, inquit, « Nolite fieri imprudentes, sed » intelligentes quæ sit voluntas Domini. Et nolite inebriari » vino in quo est luxuria[2]. » Hujus quoque immoderatio facit animosos, audaces, præcipites, iracundos, gravesque et difficiles. Datum est vinum ad lætitiam non ad ebrietatem. Nunc autem non inebriari, videtur res esse ignavi et pusillanimi, et quæ sit ridenda. Quænam salutis spes est ? Risus est non inebriari, ais, quando ebrietas maxime omnium ridicula oporteret esse ? Nam etiam privatum procul ab ebrietate omnino remotum esse bonum est : multo autem magis militem qui versatur in gladiis, in sanguine et cædibus : et multo magis quando aliunde irritatur, a potestate, a dominatu, ex eo quod sit assidue in insidiis et pugnis. Vis discere ubi vinum sit bonum ? Audi Scripturam dicentem : « Date vinum mœrentibus, et » siceram iis qui amaro sunt animo[3]. » Et merito. Solet enim mollire id quod est asperum et triste, et auferre id quod est nubilosum. « Vinum lætificat cor hominis[4]. » Quomodo ergo est ex vino ebrietas ? non enim licet cuiquam operari ea quæ sunt sibi contraria. Non est ergo ex vino ebrietas, sed ex immoderato usu. Vinum non propter aliud

[1] Matth. VI, 34.— [2] Ephes. V, 18.— [3] Prov. XXXI, 6. — [4] Psal. CIII, 15.

datum est quam propter sanitatem corporis : sed hoc quoque impedit immoderatio. Audi autem hunc quoque Beatum scribentem et dicentem Timotheo : « Modico vino » utere propter stomachum et frequentes tuas infirmi- » tates[1]. »

II. Propterea enim Deus fecit nostra corpora justa symmetria prædita, et paucis satiari; inde nos jam erudiens quod nos aptos fecerit ad alteram vitam. Et volebat quidem illam dare ab initio, sed quoniam illa nos reddidimus indignos, distulit : et eo tempore quo distulit, non nos sinit frui immodice. Vini enim hemina et unus panis sufficiunt ad implendum ventrem hominis. Et eum qui in omnia bruta obtinet dominatum, fecit paucioribus indigere quam illa, habita proportione, et corpus breve, nihil aliud significans quam quod ad aliam vitam properamus. Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Non enim conservat, sed perdit, non solum corpus, sed etiam animam. « Sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobis- » metipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, » psallentes et cantantes in cordibus vestris Domino : gratias » agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nos- » tri Jesu Christi Deo et Patri. Subjecti invicem in timore » Christi[2]. » Vis, inquit, lætari? Vis diem consumere? Ego do tibi potum spiritualem. Ebrietas enim bene significantem linguæ nostræ excindit vocem, ut balbutiamus efficiens, oculosque, et omnia, ut semel dicam, pervertens. Disce psallere, et videbis rei voluptatem. Nam qui psallunt, implentur Spiritu sancto, sicut qui satanica canunt cantica, spiritu immundo. Quid est, in cordibus vestris Domino? Hoc est, sapienter animum adhibentes. Nam qui animum non adhibent, temere canunt verba loquentes, corde alibi vagante. « Gratias, inquit, semper

[1] 1 Tim. v, 23. — [2] Ephes. v, 19-21.

» agentes pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu » Christi, Deo et Patri, subjecti invicem in timore Christi ; » id est, petitiones vestræ cum gratiarum actione innotescant apud Deum. Nihil enim æque Deum lætitia afficit, ut quando quispiam est gratus. Maxime autem possumus gratias agere, abducentes animum nostrum ab iis quæ prius dicta sunt, et eum expurgantes iis quæ dixit. Sed implemini, inquit, spiritu. Est-ne hoc in nostra potestate? Est certe. Quando enim mendacium, quando acerbitatem et amarulentiam, quando scortationem, quando immunditiam, quando avaritiam a nostra anima abegerimus, quando fuerimus benigni, misericordes, nobis ipsis gratificantes, quando non affuerit scurrilitas, quando nos reddiderimus dignos, quid est quod prohibeat ne accedat et advolet Spiritus sanctus? Neque solum accedet, sed etiam implebit cor nostrum. Dum est autem intrinsecus lux tanta, non erit de cætero difficile se ex virtute recte gerere, sed facile et expeditum. Gratias, inquit, agentes pro omnibus. Quid ergo? pro omnibus, quæ accidunt, oportet gratias agere? Certe. Etiamsi sit morbus, etiamsi paupertas. Si enim in Veteri suadebat quispiam Sapiens dicens: « Omne quod tibi inductum fuerit, lubenter accipe : » et in mutationibus humiliationis tuæ esto longanimis[1] ; » multo magis id fieri oportet in Novo . Etsi ergo rationem nescias : age gratias : hoc enim est revera gratiarum actio. Sin autem cum sis beneficiis affectus, opulentusque et locuples, resque tuas bene geras, et omnia tibi prospere succedant, agas gratias, non est magnum, nec admirandum. Quod quæritur autem es tut gratias agat qui est in afflictionibus et in mœstitia. Nihil dicas ante hoc verbum, Gratias ago tibi, Domine. Et quid dico pro iis quæ hic sunt in afflictionibus? Pro ipsa gehenna oportet Deo agere gratias,

[1] Eccli. II, 4.

pro pœnis et suppliciis quæ sunt illic ; ea enim res nos valde juvat qui animadvertimus. Pro freno metus gehennæ imponatur cordibus nostris. Ne ergo tantum pro manifestis beneficiis, sed etiam pro iis quæ non sunt manifesta, et quibus vel inviti afficimur, agamus gratias. Multis enim nos nolentes et nescientes beneficiis afficit. Si autem non creditis, jam vobis rem palam faciam. Cogita enim : Scelerati et increduli Græci, nonne soli omnia ascribunt et suis idolis? Quid vero? annon eos quoque beneficio afficit? Annon est illius providentiæ quod ipsi vivant et sint sani, et liberos procreent, et quæ sunt hujusmodi? Quid vero Marcionistæ? Quid Manichæi? nonne illum blasphemiis appetunt? Quid ergo? nonne eos quotidie beneficio afficit? Quod si nescios quotidie beneficio afficit, multo magis nos. Quod est enim aliud Dei opus quam hoc, nempe hominum genus afficere beneficio, et per supplicia et per recreationem? Non solum ergo agamus gratias dum sunt nobis res secundæ : non est enim hoc magnum. Et hoc novit diabolus, ideoque dicebat : « Num Job gratis colit Deum? » nonne circumvallasti quæ sunt ejus intus, et quæ foris? » Aufer omnes ejus facultates, certe in faciem tibi bene» dicet[1]. » Sed scelerato illi nihil ex eo lucri accessit, et absit ut de nobis ei lucri aliquid accedat. Sed et quando fuerimus in paupertate, quando in morbis et in molestiis, tunc majorem agamus gratiarum actionem. Gratiarum, inquam, actionem, non verbis, neque lingua, sed rebus et factis, et cogitatione et corde. Tota anima ei agamus gratias. Magis enim nos diligit quam qui nos genuerunt; et quantum interest inter pravitatem et bonitatem, tanta est differentia dilectionis Dei a dilectione patrum nostrorum.

III. Neque hæc verba sunt mea, sed ipsius Christi, qui

[1] Job. I, 9, 10.

nos diligit : audi eum dicentem : « Quis ex vobis homo, » qui si filius ab eo petierit panem, num lapidem dabit ei? » Si autem vos cum sitis mali, scitis bona data dare filiis » vestris : quanto magis Pater vester qui est in cœlis bona » dabit iis qui ab ipso petunt[1]? » Et rursus alibi : « Num obli- » viscetur mulier misereri filiorum uteri sui? si autem eo- » rum obliviscatur mulier, ego tamen tui non obliviscar, » dicit Dominus[2]. » Nam si non diligit, cur nos fecit? Num fuit ei necesse? Num aliquid facimus quod ei sit opus, et ei fungimur ministerio? Num aliquo eget ex nostris? Audi Prophetam dicentem : « Dixi Domino, Deus meus es tu, » quoniam bonorum meorum non eges[3]. » Sed dicunt in- grati et nullo sensu præditi : Hæc-ne sunt Dei bonitatis, ut sit omnibus paritas honoris? Dic mihi, homo ingrate, quænam dicis non esse Dei bonitatis, et quamnam dicis honoris æqualitatem? Hic a puero mutilus est, alius insa- nit, et vexatur a dæmone : alius qui ad extremam venit senectutem, totam vitam transegit in paupertate, alius in morbis gravissimis. Hæc-ne sunt opera providentiæ? Hic quidem est surdus, ille vero mutus. Hic est pauper, alius vero sceleratus atque sceleratissimus, et plenus malis in- numeris, fruitur pecuniis, et alit meretrices et parasitos, præclarasque et magnificas ædes possidet, et vitam agit quietam et omni negotio vacuam. Multaque ejusmodi col- ligunt, longam contexentes orationem adversus Dei pro- videntiam. Quid ergo eis dixerimus? Quid vero? nulla-ne est rerum providentia? Si essent quidem Græci, et dice- rent nobis mundum ab aliquo administrari, rursus nos quo- que eadem eis diceremus : Quid ergo, nulla est providen- tia? Quomodo ergo vos deos colitis, dæmones et heroas adoratis? Nam si est providentia, ea omnium curam gerit. Si sint aliqui qui ægre ferant Christiani, vel etiam Græci,

[1] Matth. VII, 9, 11. — [2] Isaï. XLIX, 15. — [3] Psal. XV, 2.

et qui labascant, quid eis dicemus? Tam multa-ne, dic quæso, casu facta fuerint bona, lux quotidiana, bene dispositus ordo in rebus, astrorum chorea, dierum et noctium cursus ex æquo consistens, naturæ consequentia et in plantis, et in animalibus, et in hominibus? Quis est, dic quæso, qui hæc administrat? Si nullus est qui præsit, sed casu constant omnia; quis hunc tam pulchrum, tam magnum fornicem, nempe cœlum, circumductum super terram, etiamque super aquas statuit? Quis dat tempora ferendi fructus? Quis tantam vim posuit in seminibus et plantis? Nam quod fit casu, est plane inordinatum. Quod autem est bene ordinatum, fit arte. Quid enim, dic quæso? ea quæ apud nos casu fiunt, nonne multa plena sunt confusione, multoque tumultu et perturbatione? Nec dico solum casu, sed etiam faciente aliquo, verum faciente sine arte; ut exempli causa: Sint ligna et lapides, et sit calx, et iis acceptis homo ædificandi imperitus ædificet et operetur. Annon omnia perdit et corrumpit? Rursus, sit navis absque gubernatore, quæ omnia habeat quæ oportet habere navem præter gubernatorem, non dico non instructa, sed ne instructa quidem poterit navigare. Et terra quæ est tanta, stans super aquam, absque aliqua quæ contineat potestate, tanto tempore stat firma? Hæccine ullam habent rationem, et hæc cogitare nonne est omnino ridiculum? Et si aqua etiam fert cœlum, ecce aliud onus. Si autem cœlum quoque feratur in aqua, rursus alia quæstio. Sed totum opus est providentiæ. Nam quæ feruntur super aquas, non oportet esse incurva, sed concava. Quare? Quoniam corpus quidem concavi totum immergitur in aquis tanquam in nave. Incurvi autem corpus quidem totum est superne, extrema autem solum impendent et attingunt. Ei ergo opus est corpore duro, resistente, et quod possit continere, ut ferat onus impositum.

At aër fert cœlum? Sed is est aqua multo mollior et laxior, et ne subtilissimum quidem quidquam potest continere, nedum tantam molem. Plane si velimus quæ sunt providentiæ et universe et sigillatim ac minutatim persequi, totum ævum nos deficiet. Interrogabo enim eum qui illa nunc quærit. Hæccine sunt providentiæ, an sine providentia? Si dixerit: Non sunt providentiæ, rursus eum rogabo: Quomodo ergo facta sunt? Sed non poterit aliquam dicere rationem. Multo magis ergo non debes quærere nec curiose indagare de rebus humanis. Quare? Quoniam homo est his omnibus præstantior et honorabilior, et hæc propter illum facta sunt, non ille propter hæc.

IV. Si ergo ejus quæ de ipso est curæ et providentiæ nescis sapientiam et administrationem, quomodo scire poteris quæ sint de ipso rationes? Dic mihi, cur ita parvum illum fecit, et ita distantem ab altitudine cœli, ut de iis quæ superne apparent dubitet? Cur boreales et australes regiones sunt inhabitabiles? Dic mihi: Cur facta est nox hyeme quidem longior, æstate autem brevior? Cur tantum est frigus? cur æstus? cur corpus mortale? et a te sciscitabor alia innumerabilia: et si velis, non cessabo te interrogare, et mihi dubitabis in omnibus. Quamobrem hoc maxime est providentiæ quod arcanæ sint nobis rationes et ineffabiles. Alias enim existimasset quispiam, hominem esse causam universitatis, nisi hoc nostram compressisset intelligentiam. At, inquit, ille est pauper, et malum est paupertas. Quid vero morbus? quid cæcitas? Nihil hæc sunt, o homo. Unum solum malum est, peccare, et hoc tantum debemus examinare. Sed eorum quæ vere sunt mala causas scrutari mittentes, alia curiose inquirimus. Cur nemo nostrum unquam examinat cur peccavit? Sit-ne in mea potestate peccare, annon? Et quid opus est magna verborum uti circuitione? rem in me ipso quæram. Num-

quid aliquando vici animum? an aliquando vici iram, aut propter pudorem, aut propter humanum metum? Deinde postquam hoc factum invenero, deprehendam esse in mea potestate peccare. Nemo hæc examinat, nemo de his curiose inquirit: sed inconsiderate, ut est apud Jobum, « Homo aliter natat verbis[1]. » Quid est enim tibi curæ an hic sit cæcus, et ille pauper? Non te jussit Deus hoc considerare, sed quidnam tu agas. Nam si tu dubitas mundo-ne præsit aliqua potestas, es omnium amentissimus. Sin autem hoc habes persuasum, quid dubitas quod Deo placere oporteat? Gratias, inquit, semper agentes Deo pro omnibus. Vade ad officinam medici, et videbis illum, quando inventus fuerit aliquis habens vulnus, secare et urere. De te autem hoc non dico, sed abi ad officinam fabri: nec ibi inquiris rationem, etsi nihil scis eorum quæ fiunt: et multa tibi videntur esse dubia: ut quando lignum tornat, quando transformat et in aliam mutat figuram. Vel potius te ad aliam duco artem faciliorem, ut in pictura: et illic caligabis; dic enim mihi: Annon tibi inconsiderate videtur facere quæ facit? Quid sibi volunt illæ lineæ, et earum circumductiones? sed si imposuerit colores, tunc tibi videtur ars pulchra: et ne sic quidem poteris exacte discere. Quid autem dico de fabris, de pictoribus, et conservis? Apis quomodo facit favos, dic rogo? et tunc dices de Deo. Formicarum disce operationem, araneæ, et hirundinis, et tunc dices de Deo. Si sapiens sis, hæc mihi dicas, sed non potes. Non cessabis ergo, o homo, quærere supervacanea? sunt enim revera supervacanea. Non cessabis curiose scrutari? Nihil est hac ignoratione et imperitia sapientius, in qua qui profitentur quidem se nihil scire, sunt omnium sapientissimi: qui autem curiose scrutantur, sunt omnium amentissimi. Quare profiteri se scire

[1] Job. XI, 12, in LXX. Interpr.

non est semper sapientiæ; sed est etiam alicubi stultitiæ. Nam dic mihi, si ex duobus hominibus alter profiteretur se mensurum aërem qui a terra pervadit ad cœlum, extensis funibus, alter autem irridens diceret se nescire, quem quæso ridebimus, eum-ne qui dicit se scire, an eum qui ignorat? Est perspicuum quod eum qui dicit se scire. Qui ergo ignorat, est sapientior eo qui professus est se scire. Quid rursus si quispiam profiteretur se scire quot scyathos habeat mare, alius autem se ignorare, non rursus ignoratio est sapientior cognitione? Maxime; quare? Quandoquidem illa quoque ignoratio est intensa. Nam qui dicit quidem se nescire, scit partem aliquam. Quamnam? Quod homini sit incomprehensibile: non enim hoc parvum. Qui autem se dicit scire, ille maxime nescit quod se dicit scire; et propter hoc ipsum est ridiculus. Hei mihi! quam multis erudimur intempestivam refrenare curiositatem et supervacaneam indagationem; nec sustinemus: sed vitam aliorum curiose indagamus; cur hic cæcus, ille vero pauper? Hac igitur ratione in alias etiam nugas incidemus. Cur hæc sit fœmina, et non omnes viri, cur asinus, cur bos, cur canis, cur lupus, cur lapis, cur ligna, et ad infinitam prolixitatem decidet oratio. Propterea Deus nobis terminos cognitionis constituit, et in natura fundavit. Contemplare autem mihi multam curiositatem, quod videntes tantam a terra ad cœlum altitudinem, minime afficimur, nec movemur: quando alta turri conscensa voluerimus deorsum aspicere, si parum nos inclinaverimus, gravis nos invadit vertigo et tenebræ. Dic mihi hujus rei causam, sed non inveneris, cur majorem vim habet oculus, et detinetur ab iis quæ sunt remotiora.

V. Et id similiter videris in auditu. Non potuerit enim quispiam tantum clamare ut impleat aërem quantum po-

terit comprehendere oculus : neque audire ex tanto intervallo. Cur non omnia membra sunt honore paria ? Cur non unum acceperunt usum, nec locum? Paulus quoque hoc est scrutatus, imovero non est scrutatus, erat enim sapiens, sed cum in hunc locum incidisset, dicit : « Unum» quodque, inquit, eorum posuit sicut voluit [1]. » Voluntati ejus totum commisit. His ergo missis, gratias solum agamus pro omnibus. Ideo, inquit, gratias agite pro omnibus. Hoc est grati famuli, hoc sapientis, hoc intelligentis. Illud loquacis, otiosi, et curiosi. Non vides inter famulos, quod qui sunt quidem abjecti et plane despuendi, et ad nihil utiles, sunt loquaces et nugatores, et curiose inquirunt res dominorum, quas illi volunt celare : sapientes autem grati et benevoli, unum solum spectant ut suum ministerium impleant? Qui multum loquitur, nihil operatur : sicut qui multum operatur, nihil loquitur intempestivum. Propterea dicebat Paulus loquens de viduis : « Non » solum otiosæ discunt [domos circuire], sed etiam ver» bosæ et nugaces [2]. » Dic mihi, quid plus interest inter nostram ætatem et ætatem puerorum, an inter Deum et homines? inter nos et culices, an inter Deum et nos? Planum est plus interesse inter Deum et nos. Cur ergo tu es adeo curiosus? Gratias age pro omnibus. Quid vero, inquit, si me interroget Græcus, quid respondebo? Vult ex me scire an sit providentia : ipse enim dicit nullum esse qui provideat. Tu ergo eum contra interroga. At dicit non esse providentiam. Quod sit quidem providentia, ex iis quæ dixisti est perspicuum; quod autem non possit comprehendi, ex eo quod non inveniamus rationem. Nam si in iis quæ administrant homines, nescimus sæpe modum administrationis, quanquam multa ex iis nobis videntur esse absurda, et cedimus; quanto magis in Deo? Sed in

[1] I Cor. XII, 18. — [2] I Tim. V, 13.

Deo nihil est absurdum, neque videtur esse fidelibus. Et ideo pro omnibus gratias agamus : pro omnibus eum glorificemus. « Subjecti, inquit, invicem in timore Dei. » Si enim propter magistratum subjiceris, propter pecunias, aut propter pudorem, multo magis propter Dei metum; sit servitutis et subjectionis mutua remuneratio; sic enim non erit servitus. Non sedeat quidem ille in ordine et loco liberi, hic vero in loco servi; sed melius est ut et domini et servi alter alteri serviant : multo melius est sic esse servum, quam aliter liberum. Idque inde est evidens : sit quispiam habens centum famulos, et nullus ipsi ministret; sint alii centum amici se invicem servientes. Quinam melius vivent? quinam cum majori voluptate et lætitia? Non est illic ira, neque indignatio, neque furor, neque aliquid aliud ejusmodi. Illic autem est timor et metus : et illic quidem necessitatis, hic autem sunt omnia instituti et liberi arbitrii : et illic quidem vi illata; hic autem habentes gratiam, alter alteri serviunt. Sic vult Deus. Propterea lavit pedes Discipulorum. Imovero si velis rem accurate examinare, etiam in dominis est servitutis mutua remuneratio. Quid enim si fastus non sinit ut appareat remuneratio? Quando enim hic quidem exhibet corporale ministerium, tu autem corpus nutris, et curas alimentis et indumentis et calceis, huic quoque exhibetur quædam servitus. Nam nisi tu illi tuum exhibeas ministerium, nec ille suum; sed erit liber, nec ulla lex eum coget hoc facere nisi alatur. Si ergo hoc fiat in servis, quid absurdum si hoc etiam fiat in liberis? Subjecti, inquit, in timore Christi. Quanta est gratia, quod etiam habeamus mercedem? At non vult tibi subjici? sed tu subjicere. Non solum obedias, sed etiam subjiciaris. Ita sis affectus erga omnes ut erga dominos. Ita enim cito habebis servos in servitutem redactos maxime tyrannica servitutis potentia.

Magis enim eos capies et expugnabis, quando nihil ab eis assequens, ipse quæ tua sunt eis præbebis. Hoc est illud : Subjecti invicem in timore Christi : ut vincamus omnes animi perturbationes et vitia, ut Deo serviamus, ut charitatem inter nos conservemus, et tunc poterimus digni haberi qui assequamur Dei benignitatem, gratia et miserationibus Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

CAPUT V.

Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino : quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ : et ipse salvator corporis ejus : sed sicut Ecclesia subjecta est Christo : ita et mulieres viris suis in omnibus[1].

I. Vir quidam Sapiens cum in beatitudinum numerum multa retulisset, hoc unum quoque posuit inter beatitudines. « Et mulier, inquit, quæ cum viro convenit, et consen» tit[2]. » Et rursus, alibi ponit cum beatitudinibus, quod uxor simul cum marito habitet cum concordia. Quinetiam ab initio Deus videtur magnam curam gessisse hujus conjunctionis : et de ambobus tanquam de uno loquens, sic dicebat : « Masculum et fœminam fecit eos[3]. » Et rursus : « Non est masculus, nec fœmina[4]. » Non est enim tanta viri cum viro necessitudo, et conjunctio, quanta mulieris cum

[1] Ephes. v, 22-24. — [2] Eccli. xxv, 2. — [3] Gen. I, 27. — [4] Galat. III, 28.

viro, si sit recte conjugatus. Propterea vir quidam Beatus summam significans dilectionem, et lugens quemdam ex suis amicis, et qui erant unanimes, non dixit patrem, non matrem, non filium, non fratrem, non amicum. sed quid? « Cecidit dilectio tua super me, inquit, tanquam dilectio » mulierum[1]. » Revera enim, revera hæc dilectio est magis tyrannica, quam quævis tyrannis. Nam aliæ quidem sunt vehementes : hæc autem cupiditas habet et vehementiam, et quod non possit marcescere. Inest enim quidam amor in natura delitescens, et nos latens connectit hæc corpora. Propterea et ab initio ex viro mulier, et postea ex viro et muliere vir et mulier. Vides conjunctionem et connexionem? et quomodo non siverit aliam extrinsecus ingredi essentiam? Vide autem quam multa administrarit et dispensarit. Passus est ipsum suam sororem ducere uxorem, vel potius non sororem, sed filiam, vel potius non filiam, sed plus quam filiam, nempe suam carnem. Totum autem fecit ab alto petita origine, sicut in lapidibus, eos cogens in unum. Non enim eam fecit extrinsecus, ne tanquam alienæ ei adhiberet animum. Neque rursus ad ipsum usque stetit matrimonium, ne se ipsum coërcens et cogens separaretur a cæteris. Et sicut in plantis illæ sunt longe optimæ et præstantissimæ, quæ habent unum stipitem et extenduntur ad ramos multos. Quo fit ut si omnia temere solum vertantur circa radicem, et multas etiam habeant radices, non est utique arbor digna admiratione. Ita hic quoque ex uno Adamo fecit ut plantaretur universum genus, id ad magnam redigens necessitatem ut non divelleretur nec separaretur. Et magis contrahens, fecit ut sorores et filiæ non amplius ducerentur uxores, ne rursus dilectionem in unum contraheremus, et aliter separaremur a nobis ipsis. Propterea dicebat : « Qui fecit ab initio, mas-

[1] Reg. I, 26.

» culum et fœminam fecit eos[1]. » Magna enim ex his nascuntur mala, et magna bona, et domibus, et civitatibus. Nihil nostram vitam æque concinnat atque agitat, ut amor viri et mulieris. Pro eo multi arma ponunt, pro eo etiam produnt animam. Non enim temere hujus rei multam curam gessit Paulus, et in eo posuit studium, dicens : « Mu» lieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. » Quare? Quoniam si hi sint in concordia, et recte aluntur filii, recte ordinati sunt famuli, et bono eorum odore fruuntur vicini, amicique et cognati. Sin autem contra, evertuntur et confunduntur omnia. Et sicut cum duces exercitus inter se pacem agunt, omnia suam servant consequentiam; et si rursus illi turbentur, sursum et deorsum aguntur omnia : Ita nunc quoque. Ideo ait : « Mulieres viris suis subditæ » sint, sicut Domino. » Papæ ! Quomodo ergo dicis alibi : « Nisi quis renuntiaverit uxori et viro, non potest me se» qui[2] ? » Si enim subjici oportet tanquam Domino, quomodo dicit quod propter Dominum oporteat discedere ? Et vere omnino oportet. Sed illud, « Sicut, » non est semper omnino æqualitatis. Aut hoc dicit : Sicut quæ sciatis quod Domino servitis : quod etiam dicit alibi, quod si non propter maritum, sed imprimis propter Dominum, aut quando cedis marito, ut Domino serviens[3], te obsequi puta. Nam si is qui his externis civilibus resistit magistratibus, Dei resistit ordinationi, multo magis quæ marito non subjicitur. Sic Deus voluit ab initio. Ponamus ergo virum quidem ordinem et locum tenere capitis, mulierem autem corporis. Deinde etiam a rationibus ostendit, quod vir sit caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, et ipse est salvator corporis. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Deinde postquam dixit : « Vir caput est mulieris, sicut et Christus Ecclesiæ ; » ad-

[1] Matth. XIX, 4. — [2] Id. X, 37, et Luc. XIV, 26. — [3] Colos. III, 18.

dit, « Et ipse est salvator corporis. » Caput enim est salus corporis. Jam marito et uxori jecit tanquam fundamentum charitatem et providentiam, unicuique locum tribuens convenientem, marito quidem principatus et providentiæ; uxori vero subjectionis.

II. Sicut ergo Ecclesia subjecta est Christo; id est, viri et mulieres; ita etiam mulieres maritis sicut Deo. « Viri » diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Eccle- » siam[1]. » Audivisti summam dilectionem, laudasti et admiratus es Paulum, ut qui tanquam vir admirabilis et spiritualis nostram vitam constitueret. Recte. Sed audi quæ a te exigit : rursus enim eodem utitur exemplo. « Viri, » inquit, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit » Ecclesiam. » Vidisti mensuram obedientiæ? audi etiam mensuram dilectionis. Vis tibi obedire uxorem, sicut Christo Ecclesiam? Ipse quoque ejus curam gere sicut Christus Ecclesiæ. Etiamsi animam pro ipsa dare oporteat, etiamsi millies conscindi, etiamsi quodvis sustinere et pati, non recusabis : et si hæc passus fueris, nihil adhuc tale fecisti quale Christus. Nam tu quidem jam conjunctus hæc facis : ille autem pro ea quæ ipsum aversatur et odio habet. Quemadmodum ergo ipse eam quæ ipsum aversabatur, oderatque et despicatui habebat ac conspuebat, et per lasciviam ei insultabat, magna sua cura suis subjecit pedibus, non minis, nec contumeliis, neque metu, neque ullo alio ejusmodi; ita tu quoque te gere erga tuam uxorem : etiamsi eam videris despicientem, etiamsi per lasciviam insultantem, etiamsi contemnentem, poteris multa ejus cura et providentia, dilectione et amicitia eam tuis pedibus subjicere. Nihil est his vinculis magis tyrannicum, et maxime marito et uxori. Nam famulum quidem poterit quispiam metu alligare, imovero ne illum quidem, fortasse

[1] Ephes. v, 25.

enim resiliet et abibit: vitæ autem sociam, liberorum matrem, et quæ est causa et occasio omnis lætitiæ, non oportet metu et minis ligare, sed dilectione et affectione. Quænam enim est conjunctio, quando uxor exhorrescit maritum? Quanam autem voluptate fruetur ipse maritus, cum uxore habitans tanquam cum ancilla, et non tanquam cum libera? Etsi quid pro ea passus fueris, ne exprobres. Neque enim Christus hoc fecit. Et se ipsum tradidit pro ea, « Ut illam sanctificaret[1]. » Erat ergo immunda, erant in ea sordes et maculæ, erat turpis ac deformis, vilis erat et abjecta. Quamcumque ergo acceperis uxorem, non talem accipies sponsam qualem Christus Ecclesiam, neque quæ a te tantum absit quantum Ecclesia a Christo. Sed tamen non est abominatus, nec eam odio habuit propter summam deformitatem. Vis audire ejus deformitatem? Audi Paulum dicentem: « Eratis enim aliquando tenebræ[2]. » Vide ejus atrorem. Quid est atrius tenebris? Vidisti audaciam? In pravitate, inquit, et invidia degentes. Vide immunditiam? Inobedientes, insipientes. Quid autem dico? Et stulta erat et maledica. Et tamen cum tam multa in ea essent, tanquam pro speciosa, tanquam pro dilecta, tanquam pro admiranda, ita se ipsum tradidit pro deformi. Hoc mirans dicebat Paulus, « Vix enim pro justo quis morietur[3]. » Et rursus: Si cum nos adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis est mortuus. Et cum talem accepisset, eam ornat et lavat: et ne hoc quidem recusat. « Ut illam sanctificaret mundans lavacro aquæ in Verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejusmodi: sed ut sit sancta et immaculata[4]. » Lavacro lavat ejus immunditiam. In Verbo, inquit. Quonam? In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Nec solum eam ornavit, sed fecit gloriosam; non

[1] Ephes. v, 26. — [2] Ibid. 8. — [3] Rom. v, 7. — [4] Ephes. v, 27.

habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejusmodi. Et nos ergo quæramus hanc pulchritudinem : et poterimus esse ejus opifices. Ne quæras ab uxore quæ non sunt ejus. Vides quod a Domino omnia habuerit Ecclesia? Ab ipso facta est gloriosa. Ab ipso facta est sine macula. Ne averseris uxorem propter deformitatem. Audi Scripturam dicentem : «Parva in volucribus apis, et initium dulcedinum est fruc-»tus ejus[5].» Dei est figmentum : non illam contumelia afficis, sed eum qui ipsam fecit. Quid agat mulier? ne illam laudes propter formæ elegantiam. Impudicarum animarum est et laus et illud odium, et ipsa dilectio. Quære pulchritudinem animæ : imitare sponsum Ecclesiæ. Externa pulchritudo plena est arrogantiæ et insolentiæ, et injicit in zelotypiam, et sæpe te facit suspicari rem absurdam et turpem. At habet voluptatem? usque ad primum et secundum mensem, aut plurimum usque ad annum, deinde non amplius; sed a consuetudine marcescit miraculum. Quæ vero propter pulchritudinem mala advenerunt, remanent : fastus, arrogantia, et contemptus. In ea autem quæ non est ejusmodi, nihil tale. Sed merito amor incipiens valde permanet, quoniam est pulchritudinis animæ, non corporis.

III. Dic mihi quid est cœlo melius et præstantius? Quid melius astris? Quodcumque dixeris corpus, non est adeo album : quoscumque dixeris oculos, non sunt adeo læti et hilares. His autem creatis etiam Angeli sunt admirati : et nos quoque nunc miramur, sed non sicut ab initio. Talis enim res est consuetudo. Non similiter stupefacit : multo magis in muliere. Sin autem morbus supervenerit, totum statim evolat. Quæramus a muliere benevolentiam, modestiam, moderationem, lenitatem et benignitatem : hæc sunt signa et notæ pulchritudinis. Non quæramus

[5] Eccli. XI, 3.

autem corporis elegantiam ac venustatem, nec eam vituperemus propter ea, quæ non habet in potestate, imovero nec omnino vituperemus : audacium enim id est; neque ægre feramus. Annon videtis quam multi, qui cum formosis mulieribus habitarent, miserabiliter e vivis excesserunt? quam multi autem cum non valde formosis, cum multa voluptate ad extremam usque senectutem pervenerunt? Sordes internas expurgemus : rugas quæ sunt intus evellamus, tollamus maculas quæ sunt in anima. Talem Deus requirit pulchritudinem. Deo, non nobis, eam reddamus pulchram. Non quæramus pecunias, non externam, sed quæ est in anima, nobilitatem. Nemo expectet ut ditetur a muliere : turpes enim et probrosæ sunt hæ divitiæ : neque omnino quærat quispiam hinc ditescere. « Nam qui » volunt esse divites, incidunt in tentationem, et in desi» deria inutilia et noxia, et in laqueos, et in exitium et in» teritum[1]. » Ab uxore ergo ne quæras copiam pecuniæ, et alia omnia facile invenies. Quis, dic quæso, dimissis iis quæ sunt præcipua, minorum curam geret? Sed, hei mihi! hæc nobis semper usuveniunt, et ita afficimur : et si filium habeamus, non studium ponimus ut evadat bonus, sed ut ei divitem accipiamus uxorem : non ut bonis sit moribus, sed ut abundet opibus. Et si vitæ institutum persequamur, non quærimus ut sit a peccatis liberum; sed ut magnum nobis afferat lucrum : Et omnia in pecuniam versa sunt. Ideo corrupta sunt omnia, quoniam tenemur illo amore. « Ita et viri, inquit, debent diligere » uxores suas, ut corpora sua[2]. » Quid hoc est? Tanquamne ad majorem imaginem venit et vehementius exemplum? Non hoc solum, sed tanquam ad propinquius et manifestius, et quod aliam habeat juris rationem. Nam illud quidem non erat admodum necessarium. Ne quis enim dicat :

[1] 1 Tim. vi, 9. — [2] Ephes. v, 28.

Ille Christus erat, et Deus erat et se ipsum tradidit; alia jam ratione et methodo id de cætero probat, dicens : « Sic debent. » Non enim res grata, sed debitum. Cum dixisset, « Ut sua corpora, » adjecit : « Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam[1]. » Hoc est, magno studio et diligentia eam curat. Quomodo est caro ejus? audi : « Hoc nunc os ex ossibus meis, inquit, et caro ex carne mea[2]. » Nec hoc solum, sed etiam : « Erunt, inquit, in carne una. Sicut et Christus dilexit Ecclesiam. » Venit ad primum exemplum. « Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et ossibus ejus[3]. » Quomodo? ex nostra factus est materia; sicut et Eva caro erat ex carne Adami. Recte autem ossa et carnem memoravit : hæc enim sunt quæ in nobis prinpatum tenent, carnes et ossa. Hæc quidem subjecta tanquam quædam carina, illa autem tanquam ædificium. Sed illud quidem est perspicuum : hoc autem quomodo? Sicut illic tanta est propinquitas, ita, inquit, hic quoque. Quid est, ex carne ejus? hoc est, vere et germane ex ipso. Et quomodo sic Christi membra sumus? Quoniam facti sumus sicut ipse. Et quomodo ex carne? Scitis quicumque estis participes mysteriorum : ex hoc enim statim efformamur? Et quomodo? Rursus audi hunc Beatum dicentem : Quoniam ergo pueri communicarunt carni et sanguini, similiter ipse quoque eorum fuit particeps. Sed hic ipse nobis communicavit, non nos ipsi. Quomodo ergo sumus ex carne ejus et ex ossibus ejus? Quidam dicunt sanguinem et aquam, sed non est; sed sicut ille manifestare voluerit : hoc est quemadmodum absque coïtu factus est ex Spiritu sancto, nos quoque hoc generamur in lavacro. Vide quot exempla, ut credatur illa generatio. O amentiam hæreticorum! Quod jam natum est ex aqua, quod

[1] Ephes. v, 29. — [2] Gen. II, 23. — [3] Ephes. v, 30.

nascitur, genitum verum confitentur, quod autem ejus corpus efficiamur, id non admittunt. Si ergo nos ita factos esse minime credunt, quomodo ergo ex carne ejus et ex ossibus ejus? Illud vero mihi considera : formatus est Adam, natus est Christus: de latere Adami egressa est corruptio, de latere Christi orta est vita. In paradiso germinavit mors, in cruce mors sublata est.

IV. Quemadmodum ergo Dei filius naturæ nostræ factus est, ita nos ejus substantiæ, et sicut ille nos in se ipso habet, ita et eum nos habemus in nobis. « Propter hoc » relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit » uxori suæ, et erunt duo in carne una[1]. » Ecce tertiam justificationem. Ostendit enim, quod quivis relictis parentibus, ex quibus est natus, cum illa conjungitur; et de cætero caro est pater et mater et filius ex utriusque coïtu. Etenim mixtis seminibus nascitur filius, adeo ut tres sint una caro. Sic ergo nos cum Christo una caro efficimur, per participationem, et multo magis, quam puer natus. Quare? Quoniam sic fuit ab initio. Ne mihi dicas eam esse talem et talem. Non vides quod etiam in carne multos habemus defectus? Hic enim est claudus, ille vero detortos habet pedes, alius manus aridas, alius aliquod aliud membrum infirmum et invalidum. Neque tamen dolet, neque id excindit, sed et ipsum sæpe præfert alii : et merito; est enim suum. Quantam enim unusquisque habet in se dilectionem, tantam vult nos habere in uxorem. Non quia sumus unius naturæ participes, sed hoc jus amplius habemus in mulierem, quod duo non sint corpora, sed alter est caput, altera vero corpus. Et quomodo dicit alibi, « Caput autem Christi Deus[2]? » Ego quoque hoc dico, quod sicut unum corpus nos sumus, ita etiam Christus et Pater unum. Invenitur ergo etiam Pater esse nostrum ca-

[1] Ephes. v, 31.— [2] 1 Cor. xi, 3.

put. Duo ponit exempla, nempe corporis et Christi. Ideo subjungit : « Sacramentum hoc magnum est. Ego autem » dico in Christo et in Ecclesia [1]. » Quid est hoc ? Magnum sacramentum ipse dicit, quia magnum quid et admirabile tacite significavit beatus Moses, imovero Deus. Interim autem dicit : « In Christo dico, » quoniam et ipse dimisso Patre descendit, et venit ad sponsam et factus est in spiritum unum. « Qui adhæret enim Domino, est unus spiri» tus [2]. » Et pulchre dixit : « Magnum est mysterium ; » perinde ac si diceret, Ast allegoria non evertit dilectionem. « Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam » sicut se ipsum diligat : uxor autem timeat virum suum [3]. » Revera enim, revera est mysterium, et magnum mysterium ; quia eo qui procreavit, qui genuit, qui educavit, et ea quæ concepit, quæ cum dolore peperit et afflictione, qui tot et tantis affecerunt beneficiis, cum quibus diuturnus fuit usus et consuetudo, relictis, ei adhæreat quæ ne visa quidem fuit, et cum eo nihil habet commune, et eam omnibus præferat ; revera est mysterium. Et parentes cum hæc fiunt non ægre ferunt, sed potius ægre ferunt si non fiant, et cum impenduntur pecuniæ, et fit sumptus, lætantur. Revera magnum est mysterium, arcanam quamdam sapientiam. Hoc multis retroactis sæculis Moyses prophetans dicit : hoc et Paulus clamans profert : In Christo et Ecclesia. Sed non propter ipsum solum hoc dictum est, sed etiam propter uxorem : ut ipsam tanquam propriam carnem foveat, sicut et Christus Ecclesiam, uxor autem timeat virum. Non amplius ponit quæ sunt solum charitatis ; sed quid ? ut timeat virum. Mulier est secundus principatus. Neque ipsa exigat æqualitatem honoris ; est enim sub capite : neque ille eam despiciat tanquam subjectam ; est enim corpus. Si caput corpus despiciat, ipsum quoque

[1] Ephes. v, 32. — [2] 1 Cor. vi, 17. — [3] Ephes. v, 33.

peribit. Sed afferat dilectionem quæ tanquam in æquilibrio respondeat obedientiæ. Sicut caput, ita et corpus. Vir ipsi ad ministerium præbeat manus, pedes et reliqua omnia membra. Illa vero ipsi provideat, omnem in se servans affectum. Nihil est hoc conjugio melius et præstantius. Et quomodo, inquit, fuerit dilectio, si est metus? Maxime tunc fuerit. Nam quæ timet etiam diligit: quæ diligit, timet tanquam caput, diligit tanquam membrum. Nam caput quoque est membrum totius corporis. Propterea illam quidem subjecit, hunc vero præfecit et supra posuit, ut esset pax. Ubi enim est honoris æqualitas, pax nunquam fuerit, neque si domus populari regatur imperio, neque si omnes imperent, sed necesse est ut sit unus principatus. Et hæc ubique in corporalibus. Nam si sint viri spirituales, erit pax. Erant quinquies mille animæ, et nemo quidquam ex suis facultatibus dicebat esse proprium[1], sed inter se subjecti erant alter alteri. Hoc est indicium sapientiæ et timoris Dei. Atque ostendit quidem modum dilectionis, timoris autem nondum.

V. Et vide quidem eum dilatare et amplificare quæ sunt dilectionis, de Christo narrantem, et de carne propria, et dicentem: «Propter hoc relinquet homo patrem et ma» trem:» quæ sunt autem timoris non dilatare nec amplificare. Quanam de causa? Quoniam vult dilectionem magis obtinere quam dominatum. Nam si hæc sit, sequuntur omnia alia: si ille sit, non omnino. Nam qui diligit uxorem, etsi non admodum morigeram, omnia tamen sustinebit: adeo res est difficilis et ardua concordia, quando non fuerint colligati tyrannide dilectionis. Timor autem non omnino in hoc se recte geret. Et ideo magis immoratur in hoc, quod est forte ac validum. Et mulier cui videtur afferri damnum quod jubeatur timere, lucratur Viro enim est

[1] Act. IV, 34, 35.

præceptum id quod est præcipuum, nempe diligere. Quid vero, inquit, si non timeat uxor? Tu dilige, imple quod tuum est. Nam si non sequantur quæ præstanda sunt ab aliis, oportet ut sequantur quæ præstanda sunt a nobis, ut exempli causa: « Subjecti estote, inquit, invicem in » timore Christi. » Quid ergo si alter non subjiciatur? Tu pare legi Dei. Ita hic quoque. Mulier quidem certe, etiam si non diligatur, timeat tamen, ne nihil ab ipsa fiat; quando maritus non timetur, uxor tamen diligatur, ut ipse in nullo deficiat. Unusquisque enim accepit quod est proprium. Hoc ergo matrimonium est secundum Christum, matrimonium spirituale, et generatio spiritus, non ex sanguine, nec ex dolore partus. Talis est etiam Isaaci generatio. Audi Scripturam dicentem: « Et desierant Saræ » fieri ejus muliebria [1]: » et matrimonium non ex sensili motu, nec ex corporibus, sed totum spirituale, Deo conjuncta anima conjunctione ineffabili, et quam ipse solus novit. Propterea dicit, « Qui adhæret Domino, est unus » spiritus [2]. » Vides quomodo ponit studium ut carnem carni uniat, et spiritum spiritui. Ubi sunt hæretici? Si matrimonium esset ex iis quæ vituperantur, non sponsum et sponsam vocavisset, non adhortans illud adduxisset: « Relinquet homo patrem et matrem; » nec rursus subjunxisset: « Dictum est, in Christo et Ecclesia. » De hac enim dicit etiam Psalmographus: « Audi, filia, et vide, et » inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et » domum patris tui: et concupiscet Rex pulchritudinem » tuam [3]. » Propterea Christus quoque dicebat: « Ego exivi » a Patre, et venio [4]. » Sed quando dico eum reliquisse Patrem, ne tale quid existimes, quale apud homines, locorum transitum et transmutationem. Sicut exivisse dicitur,

[1] Gen. XVIII, 11. — [2] I Cor. VI, 17. — [3] Psal. XLIV, 11. — [4] Joan XVI, 28.

non quoniam exivit, sed propter carnem; ita etiam illud : « Reliquit Patrem. » Cur ergo non dixit de uxore; Adhærebit marito suo? Quanam de causa? Quoniam dicebat de dilectione, et loquebatur cum viro. Nam cum illa quidem loquens de timore dicit : « Vir est caput uxoris suæ : » et Christus rursus caput Ecclesiæ. Cum viro autem de dilectione loquitur et ea quæ ad ipsam spectant illi tradit; ac de dilectione cum illo verba facit; eum constringens et conglutinans et faciens adhærere. Qui enim patrem dimisit propter uxorem, et eam postea dimittit, quam merebitur veniam? Non vides quantum Deus honorem eam elit consequi, cum te a patre abductum ei affixerit? Quid vero, inquit, si facta sint a nobis quæ sunt facienda, illa autem non sequatur? « Si autem infidelis discedit, discedat[1]. » Non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi. Sed quando audis timorem, exige timorem qui convenit liberæ, non tanquam ab ancilla : est enim corpus tuum. Nam si hoc feceris, te ipsum probro afficis, tuum corpus afficiens ignominia. Quis est autem timor? Ut non contradicat, ut non insurgat, ut primas partes non amet. Ad hæc usque satis est timorem consistere. Sin autem diligis, ut jussa es, etiam majora facies, imovero non timore hoc facies, sed ipsa etiam dilectio faciet aliquid. Est sexus tuus quodam modo imbecillior, multo egens auxilio, multa indulgentia, ut tuæ infirmitatis habeatur ratio. Quid dixerint qui secundis conjunguntur nuptiis? Non dico condemnans, absit. Apostolus enim id concessit. Sed tamen ad ejus infirmitatem te demittens, ei omnia præbe. Pro illa gere omnia et patere : incumbit tibi necessitas. Hic non vult externis exemplis consilium inducere, quod sæpe facit. Sufficiebat enim Christi exemplum, ut quod sit magnum et vehemens, maxime

[1] I Cor. VII, 18.

autem ad rationem subjectionis. Relinquet, inquit, patrem et matrem. Ecce ab externis. Sed non dixit, Et cohabitabit, sed, Adhærebit seu agglutinabitur, exactam significans conjunctionem, dilectionem utique vehementem. Neque hoc fuit contentus: sed et inductione sic ostendit subjectionem, ut duo non amplius duo appareant. Non dixit, in spiritu; non dixit, in anima; nam illud est manifestum, et hoc potest quilibet: sed, Ita ut sit in carne una.

VI. Hic est secundus principatus, habens imperium, et multam in honore æqualitatem; sed tamen vir habet aliquid amplius. Hoc est maxima salus domus. Nam illud quidem quod est Christi accepit, non solum quod oporteat diligere, sed etiam recte omnia componere. « Ut sit, » inquit, sancta et immaculata. » Quod est autem carnis, ad diligendum: et etiam illud, Adhærebit, ad diligendum. Nam si eam effeceris sanctam et immaculatam, sequuntur omnia. Quære quæ sunt Dei, et sequentur humana cum multa facilitate. Compone et moderare uxorem, et sic componitur domus. Audi Paulum dicentem: « Si quid autem » volunt discere, domi viros suos interrogent[1]: » Si domos nostras sic administremus, apti etiam erimus ad Ecclesiam administrandam: domus enim est parva Ecclesia. Sic cum viri et uxores probi fuerint, possunt omnes antecellere. Cogita Abrahamum, Saram et Isaac, et trecentos decem et octo vernas: quomodo tota domus constituta fuerit et composita, quomodo tota fuerit plena pietate. Illa præceptum implevit apostolicum, et virum timebat. Audi enim ipsam dicentem: « Nondum mihi evenit hacte» nus: dominus autem meus est senior[2]: » et ille ipsam sic diligebat, ut jubenti in omnibus pareret: et puer erat virtute præditus, et vernæ ipsi quoque erant admirabiles

[1] I Cor. XIV, 15. — [2] Gen. XVIII, 12.

qui non dubitarunt etiam periculum adire cum domino, non distulerunt, neque causam inquisierunt. Sed unus ex iis qui præerat, adeo erat admirandus, ut ejus fidei sit commissum unici filii matrimonium, necnon extra fines regionis peregrinatio. Sicut enim quando sub duce belli recte compositus fuerit exercitus, bellum nulla ex parte ingruit; ita hic quoque quando maritus et uxor et filii et famuli eadem curant, magna est domus concordia. Alioqui si non ita sit, sæpe per unum nequam servum universum evertitur, et dissolvitur : et unus sæpe totum delet et perdit. Magnam ergo curam geramus et uxorum et liberorum et servorum ; scientes quod principatum nobis ipsis reddemus facilem : clemensque et benigna erit nobis rationis redditio, et dicemus : « Ecce ego et pueri quos mihi » dedit Deus[1]. » Si sit vir admirandus et bonum caput, reliquum quoque corpus nullam vim patietur. Quomodo quidem recte se habeant res uxoris et res viri exacte et accurate dixit, ut qui illi quidem suaserit ut timeat tanquam caput; huic autem ut diligat tanquam uxorem. Quomodo, inquit, hæc fient ? Nam quod oporteat quidem, ostendit; quomodo autem, ego vobis dicam. Si pecunias despiciamus : si unum spectemus, nempe virtutem animæ, si Dei metum habeamus ante oculos. Quod enim dicebat cum dissereret de servis. Quodcumque fecerit unusquisque bonum aut malum, hoc recipiet a Domino, hoc hic quoque. Non ergo propter illam tantum, quantum propter Christum oportet eam diligere. Hoc ergo quoque subindicavit, dicens : Tanquam Domino. Tanquam Domino ergo obsequens, et propter ipsum omnia faciens, sic gere omnia. Hoc sufficit ad inducendum, et persuadendum, et non sinendum ut sit ulla lis et dissensio. Nullus fidelis maritum apud uxorem calumnietur.

[1] Isaï. VIII, 18.

Sed neque vir leviter et inconsiderate credat adversus uxorem : neque uxor leviter et curiose scrutetur ingressus et exitus. Sed nec maritus se ipsum præbeat dignum suspicione. Cur enim, dic mihi, toto die te das amicis, uxori autem vespere? et nec sic ipsi potes satisfacere, nec amovere suspicionem. Et si te accuset uxor, ne ægre feras : est id amicitiæ, non arrogantiæ. Ardentis amoris sunt illæ accusationes, et ferventis affectus, ac timoris. Timet enim ne quis suffuretur cubile suum, ne quis in bonorum summa ei detrimentum afferat, ne caput auferat, ne lectum perfodiat. Est aliud quoque argumentum dissensionis. Nemo præter modum famulos sibi vindicet, nec puellam maritus, neque uxor famulum : hæc enim satis sunt ad pariendas suspiciones. Mihi enim cogita justos illos. Ipsa Sara jussit Patriarcham accipere Agar[1] : ipsa imperavit, nemo coëgit; nec eam invasit maritus. Sed quamvis longum tempus protraxisset sine liberis, elegit potius nunquam esse pater, quam esse molestus uxori. Sed tamen post hæc omnia quid dicit Sara? « Judicet Deus » inter me et te[2]. » Annon si fuisset quispiam alius, motus esset ad iram? non etiam manus extendisset, propemodum dicens : Quid dicis? Nolebam ego consuetudinem habere cum muliere : totum a te profectum est; et rursus accusas? Sed ille nihil dixit ejusmodi. Sed quid? « Ecce » ancilla in manibus tuis, ea utere ut tibi placuerit[3]. » Dedit lecti sociam, ne Saram molestia afficeret. Atqui nihil est hoc majus ad rationem benevolentiæ. Nam si mensæ fuisse socios, efficit ut latrones sint unanimes cum adversariis, (et dicit Psalmographus : « Qui simul dulces me» cum capiebas cibos[4] : ») unam jam factam esse carnem; hoc enim est cubilis esse sociam; multo magis sufficit ad attrahendum. At nihil ejusmodi justum potuit expugnare,

[1] Gen. XVI, 2. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Psal. LIV, 15.

sed eam tradidit uxori, ostendens nihil factum fuisse sua culpa : et quod est majus, eam emisit gravidam. Quis non esset misertus ejus quæ ex ipso conceperat filium? Sed non flexus est ille justus : nam dilectionem in uxorem præferebat omnibus.

VII. Hunc nos quoque imitemur. Nemo proximo exprobret paupertatem : nemo amet pecunias : et soluta sunt omnia. Neque dicat uxor marito, ignave et timide, torpore plene et hebetudine, piger et somnolente; ille humilis et abjectus et humili loco natus, aditis periculis et susceptis peregrinationibus magnas paravit facultates, et uxor ejus gestat aurum, et in curru mulorum alborum progreditur, in omnem partem circumfertur, habet greges famulorum, et agmina eunuchorum : tu autem metuis, frustraque vivis et inutiliter. Ne hæc vel similia dicat uxor; est enim corpus, non ut imperet capiti; sed ut pareat et obediat. Quomodo ergo, inquit, feret paupertatem? unde inveniet solatium? Eligat quæ sunt se pauperiores; reputet quot rursus puellæ nobiles et nobili loco natæ, non solum a maritis nihil acceperunt, sed etiam eis dederunt, et sua omnia consumpserunt. Cogitet quæ ex his divitiis nascuntur pericula, et amplectetur vitam quæ nullis agitatur negotiis. In summa, si sit in maritum benevola et bene affecta, nihil dicet ejusmodi; sed malet eum habere prope se nihil acquirentem, quam decies mille talenta cum curis et sollicitudinibus, quæ semper adsunt mulieribus ex peregrinationibus. Sed neque maritus hæc audiens, ut qui habet principatum, convertatur ad contumelias et plagas, sed hortetur, admoneat, tanquam imperfectiori rationibus persuadeat, manus in eam non extendat; procul hæc sint a libera anima; sed nec contumelias, nec probra, nec maledicta ingerat, sed ut quæ sit insipientior eam componat. Quomodo autem hoc erit? Si veras discat

divitias, si supernam philosophiam, nihil eorum damnabit. Doceat eam quod paupertas nullum sit malum. Doceat non solum per ea quæ dicit, sed et per ea quæ facit. Doceat despicere gloriam, et nihil hujusmodi dicet mulier nec concupiscet. Ac si imaginem acciperet, ab illa vespera qua eam excipit thalamo, eam doceat temperantiam, modestiam, lenitatem : ut statim ab exordio, et ab ipsis vestibulis honeste vivat, pecuniæ amorem dejiciens, et in philosophia erudiat, et suadeat ne sit ei aurum pendens ex auribus, nec eo ornetur in genis et collo, nec id repositum habeat in thalamo, neque vestes aureas et sumptuosas : sed sit quidem elegans ornatus, at non ad probrum et contumeliam recidat elegantia. Verum his dimissis histrionum scenicis, orna domum cum multa honestate ac decore, spirantem temperantiam potius, quam alium suavem odorem. Ex hoc enim erunt duo aut tria bona. Primum quidem non dolebit sponsa, dum solutis nuptialibus thalamis remittuntur ad singulos vestes et vasa aurea et argentea. Secundo, quod sponsus non erit sollicitus ne pereant, et ut custodiantur quæ sunt comparata. His accedit tertium, quod est summa bonorum, ex his ipsis ostendet mentem suam, se nullo horum delectari, et se etiam cætera omnia dissoluturum, neque unquam concessurum ut fiant saltationes et canantur impudica cantica. Et scio quidem me videri quibusdam esse ridiculum, qui has leges feram. Sed si mihi credideritis, procedente tempore, et succedente rei utilitate, tunc lucrum scietis : et effluet quidem risus, et irridebitis eam, quæ nunc est, consuetudinem : et videbitis ea quæ nunc fiunt, esse puerorum insipientium et virorum ebriorum : quæ autem suadeo, esse modestiæ, et philosophiæ, et supernæ vitæ agendæ rationem. Quid ergo dico oportere ? Omnia turpia cantica quæ sunt satanica, inhonestas cantelinas, immundorum juvenum cir-

cuitiones aufer a nuptiis, et hæc poterunt castigare sponsam et modestam reddere. Statim enim apud se considerabit : Papæ, qualis est hic vir! Est philosophus : hanc vitam nihili ducit; ad procreandos liberos et educandos me in ædes duxit, et ad domum custodiendam. Sed hæc sponsæ erunt injucunda? ad primum usque et secundum diem, non autem deinceps : sed et maximam capiet voluptatem, se ab omni suspicione liberans. Nam qui neque tibias, neque saltantes, neque fractos cantus sustinuerit, idque tempore nuptiarum, vix ipse in animum induxerit ut turpe aliquid unquam aut faciat aut dicat. Post hoc autem quando hæc omnia abstuleris a matrimonio, recte te geras, pudorem quidem in longum tempus extendens, et non cito dissolvens. Nam etsi inverecundior sit puella, scit ad tempus silere, mariti mota reverentia, et rerum quibus non assuevit novitate. Hunc ergo pudorem non cito dissolvas, quod faciunt viri impudici, sed extendas ad longum tempus : hoc enim tibi magnum afferet lucrum. Interim non accusabit, nec queretur de iis quæ tu statueris.

VIII. Leges ergo constitue toto illo tempore, quo pudor tanquam quoddam frenum animæ impositus, non sinit de aliquo conqueri, nec ea quæ fiunt redarguere. Nam quando fiduciam et dicendi libertatem apprehenderit, cum multa securitate omnia evertit et confundit. Quando ergo erit aliud tempus æque aptum ad fingendam et formandam uxorem, atque illud quo reveretur maritum, et adhuc timet, et pudore detinetur? Tunc ei impone leges omnes et parebit, et lubens et invita. Quomodo autem non solves pudorem? Quando cerneris ipse quoque non minus quam illa erubescens, pauca quidem loquens, eaque cum magna gravitate et animadversione. Tunc apud eam philosophiæ verba depone; ea enim accipit anima. Ad pulcherrimum et optimum habitum, nempe

pudorem, eam redige. Si vultis, etiam exempli causa dicam quænam illi dicere oporteat. Nam si Paulus non recusavit dicere : « Nolite fraudare invicem [1], » et pronubæ verba est locutus, imovero non pronubæ, sed spiritualis animæ, multo magis nos non recusabimus dicere. Quid est ergo ei dicendum? Cum multa gratia oportet ei dicere : Nos, o filiola, te vitæ sociam accepimus, et te introduximus ad societatem in iis quæ sunt præstantissima et maxime necessaria, nempe in liberorum procreatione, et domus cura et administratione. Quid ergo te rogamus? Imovero antea loquere quæ pertinent ad dilectionem : nihil enim æque confert ad persuadendum auditori ut accepta ei sint quæ dicuntur, atque scire quod ea dicantur ex multa dilectione et benevolentia. Quomodo ergo ostendes dilectionem? Si dixeris : Cum multas liceret accipere et ditiores et ex illustri genere natas, non eas elegi, sed amavi tuam vitæ agendæ rationem, honestatem, modestiam, temperantiam. Deinde statim ab his para viam ad dicendum de philosophia, et reprehende divitias cum quadam ambage et circuitione. Nam si orationem solum extendas in vituperandis divitiis, eris gravis et importunus. Sin arrepta occasione, omnia efficies; videris enim id facere pro defensione et excusatione, non tanquam austerus quispiam, injucundusque et illiberalis et sordidus : sed quando ex iis quæ sunt ejus, sumpseris occasionem, etiam gaudebit. Dices ergo, necessario enim rursus repetenda est oratio : Cum liceret ducere divitem et locupletem, non induxi in animum. Quamobrem? Non temere nec inconsiderate; sed recte didiceram divitias nullam esse possessionem, sed rem contemnendam, et quæ adest et latronibus et meretricibus, et sepulcrorum effossoribus. Propterea his missis, veni ad tuæ animæ virtutem, quam

[1] I Cor. VII, 5.

cuivis auro præfero. Sapiens enim et ingenua puella, pietatis curam gerens, toti orbi terræ pretio est æquiparanda. Propterea et te sum amplexus, et te diligo, et meæ etiam animæ præfero. Nihil est enim vita præsens, oroque, et hortor, et omnia facio, ut nos ita digni habeamur qui præsentem agamus vitam, ut illic etiam possimus in futuro sæculo cum magna securitate simul versari. Nam præsens quidem tempus est breve, caducum et fragile. Sin autem digni fuerimus habiti ut cum Deo placuerimus ex hac vita excedamus, semper erimus et cum Christo et cum nobis invicem cum plurima voluptate. Ego dilectionem tuam præfero omnibus : neque est quidquam mihi æque molestum quam a te unquam dissidere. Etiamsi me oporteat omnia amittere, etiamsi Iro esse pauperiorem, et extrema subire pericula, et quidvis pati, mihi sunt omnia ferenda et toleranda, donec tu in me bene fueris affecta : et mihi tunc optabiles erunt liberi, quando tu benevole in me affecta fueris. Oportebit autem te quoque hoc facere. Deinde admisce etiam verba apostolica, quod Deus sic vult esse conjunctam inter nos benevolentiam. Audi enim scripturam dicentem : « Propter hoc relinquet homo pa» trem et matrem, et adhærebit uxori suæ [1]. » Nulla sit nobis simultatis occasio. Valeant pecuniæ, et multitudo Servorum, et honores externi : hoc mihi est omnibus præferendum. Quo non auro, quibus non thesauris erunt hæc verba uxori magis desiderabilia ? Ne timeas ne quando dilecta adversus te insolescat : sed confitere te eam diligere. Nam meretrices quidem quæ nunc cum hoc, nunc cum illo conjunguntur, merito extollentur adversus amatores, quando hæc verba audierint. Mulier autem libera et puella ingenua his verbis nunquam extolletur, sed multo magis his inflectetur. Ostende te magni facere

[1] Gen. II, 2 .

cum ipsa consuetudinem, et malle te domi esse propter ipsam quam in foro: et eam præpone omnibus amicis, et liberis, quos ex ea suscepisti; et ipsi quoque a te propter ipsam diligantur. Si boni quid fecerit, lauda et admirare. Si quid contingat absurdi, et quod puellis accidere soleat, suade et admone. Omni ex parte accusa pecunias, et sumptus magnificos: et doce eam ornamentum quod paritur ex decore et modestia, et quod ex honestate: et assidue doce ea quæ conferunt.

IX. Sint preces vobis communes: unusquisque eat ad Ecclesiam: et eorum quæ illic dicuntur et leguntur, maritus ab uxore partem domi exigat, et illa a marito Si premit paupertas, produc in medium sanctos viros Paulum et Petrum, qui in majori fuerunt existimatione quam omnes reges et divites, et quomodo vitam egerunt in fame et siti. Erudi eam nihil in vita esse terribile præterquam Deum offendere. Si quis sic et propter hæc uxorem duxerit, monachis non erit valde minor, nec is qui uxorem duxit, iis qui non duxerunt. Si etiam facere prandia, et convivia celebrare velis, nullum inhonestum, neminem indecorum, sed si sanctum quempiam inveneris, qui possit domui vestræ benedicere, et pedum ingressu valeat universam inferre Dei benedictionem, eum voca. Dicam etiam aliud. Nemo vestrum studeat uxorem ducere ditiorem, sed potius pauperiorem. Non enim ingredietur afferens ex divitiis tantam occasionem voluptatis, quantam introducet molestiam ex probris, ex eo quod plura exigat quam intulerit, ex contumeliis, ex magnis sumptibus et impensis, ex verbis molestis et importunis. Fortasse enim dicet: Nihil adhuc consumpsi ex tuis, meis adhuc induor, ex iis quæ mihi donarunt parentes. Quid dicis, o mulier, tuis es adhuc induta? Et quid hoc verbo fuerit miserius? Corpus non habes proprium, et pecunias habes proprias?

Non estis amplius duæ carnes post matrimonium, sed facti estis in unam; et duæ sunt facultates, non una. O amor pecuniæ! Unus homo, unum ambo facti estis animal, et adhuc dicis mea? Execrandum hoc verbum et sceleratum a diabolo est invectum. Deus omnia nobis fecit communia, quæ sunt his magis necessaria, et hæc non sunt communia? Non licet dicere: Lux est mea, sol est meus, aqua mea; quæ sunt majora, omnia nobis sunt communia, pecuniæ autem non erunt communes? Pereant millies pecuniæ, imovero non pecuniæ, sed animi instituta, quæ nesciunt uti pecuniis, sed eas omnibus præferunt. Et hæc doce cum aliis, sed cum multa gratia. Nam quoniam ipsa per se ad virtutem exhortatio multum habet tristitiæ, maxime apud puellam teneram et juvenculam, quando verba fient de philosophia, multam excogita gratiam: et hoc maxime ex illius anima extermina et amanda, meum et tuum. Si dixerit, mea, dic: Quænam dicis tua? Nescio enim, cum ego nihil habeam proprium. Quomodo ergo dicis, mea, cum omnia sint tua? Condona ei hoc verbum. Non vides quod in parvis pueris hoc facimus? Quando nobis tenentibus aliquid puer rapuerit, et vult aliquid aliud accipere, concedimus et dicimus: Certe tuum est hoc et illud. Hoc etiam faciamus in muliere: est enim mens ejus magis puerilis: et si dicat, mea, dic: Omnia sunt tua, et ego tuus. Non est verbum adulationis, sed multæ prudentiæ. Sic poteris ejus iram reprimere, et extinguere animi ægritudinem; est enim adulatio, quando propter malum aliquid feceris indecorum et illiberale. Hoc autem est maxima philosophia. Dic ergo: Ego quoque sum tuus, o filiola. Hoc mihi suasit Paulus, dicens: « Vir proprii corporis potestatem non habet, sed mulier [1]. » Si mei corporis non habeo potestatem, sed tu, multo magis pecuniæ,

[1] 1 Cor. VII, 4.

Sedabis eam si sic fueris locutus, flammam extingues, diabolum probro afficies : ancillam magis eam facies, quam quæ est empta pecunia ; his verbis eam alligabis. Quamobrem ex iis quæ loqueris, doce eam nunquam dicere, meum et tuum. Nec eam inconsiderate voces, sed cum blanditiis, cum honore, cum multa dilectione. Honora eam, et non opus habebit ut honoretur ab aliis : non egebit gloria ab aliis danda, si ea fruatur qua tu eam affeceris. Eam præpone omnibus, propter omnia, et propter pulchritudinem et sapientiam, et eam orna laudibus. Ita ei persuadebis ut nulli extraneo animum adhibeat, sed alios omnes irrideat. Doce Dei timorem, et omnia tanquam a fonte affluent, eritque domus referta bonis innumerabilibus. Si incorruptibilia quæramus, corruptibilia quoque advenient. « Quærite enim, inquit, primum regnum Dei, » et hæc omnia adjicientur vobis[1]. » Quales putandi sunt filii talium parentum? Quales consentaneum est esse famulos talium dominorum? Quales eos omnes qui illis appropinquant? Annon continget eos quoque esse plenos bonis innumerabilibus? Nam maxima ex parte ex moribus dominorum servi mores suos componunt, et assimilantur eorum desideriis : eadem amant ; eadem, quæ didicerint, loquuntur, in iisdem versantur. Si sic nos ipsos componamus, et Scripturis attendamus, plurima ab illis docebimur. Ita poterimus Deo placere, et totam vitam præsentem cum virtute transigere, et assequi bona promissa iis qui ipsum diligunt, quæ utinam nos omnes consequamur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. vi, 33.

HOMILIA XXI.

CAPUT VI.

Filii, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim justum est. Honora patrem tuum et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene tibi sit, et sis longævus super terram[1].

I. Quemadmodum quispiam corpus fingens, primum quidem ponit caput, deinde collum, deinde pedes, ita etiam beatus Paulus procedit in sua oratione. Dixit de viro, dixit de muliere, qui est secundus principatus. Deinde pergit ad tertium : is autem est filiorum. Nam uxori quidem imperat maritus; filiis autem et vir et mulier. Vide ergo quid dicat : « Filii, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc » enim est primum præceptum in promissionibus. » Nihil hic loquitur de Christo, nihil de excelsis; adhuc enim loquitur cum teneris mentibus : et ideo brevem facit exhortationem, utpote quod non possint pueri prolixam assequi orationem. Propterea nec aliquid dicit de regno; non est enim illius ætatis hæc audire; sed quæ maxime cupit audire puerilis animus, ea dixit, nempe quod erit longævus. Si quis enim inquirit cur de regno non disseruit, sed eis posuit mandatum quod situm est in lege, dicemus eis id fecisse ut qui sint pueriliores, ut qui sciat quod viro et muliere ita affectis convenienter legi, quam tulit, non est magni laboris puerulos subjicere. Quando enim res initium

[1] Ephes. VI, 1-3.

acceperit, et bonum fundamentum, validumque et honestum, omnia deinceps via et lege procedunt cum multa facilitate : est enim difficilius jacere fundamentum, et basim subjicere validam. « Filii, inquit, obedite parentibus » vestris in Domino ; » hoc est congruenter Domino. Deus enim, inquit, sic jussit. Quid vero si jusserint absurda et non honesta? Maxime quidem nunquam pater præcipit absurda et inhonesta, etiamsi ipse sit minus honestus. Cæterum sic quoque adhibuit cautionem, dicens : « In » Domino. » Hoc est, in iis in quibus Deum non offendas. Nam si sit Græcus aut hæreticus, non utique parendum est : res enim non est in Domino. Quomodo autem dicit : « Quod est primum mandatum? » Primum est enim illud : « Non mœchaberis : Non occides. » Non ipsum dixit primum ordine, sed promissione. Illis quidem non proponitur merces, ut quæ constituta sint de malis, et de recessu a malis, in his autem, utpote cum sit bonorum operatio, ponitur etiam promissio. Vide autem quomodo basim admirabilem posuerit viæ virtutis, nempe in parentes honorem et reverentiam; et jure quidem. Cum abduxisset a malis actionibus, et bona esset ingressurus, hoc primum posuit, honorem in parentes, quoniam et ante omnia ipsi post Deum fuerunt auctores vitæ. Quare merito primi bonorum nostrorum fructum perceperint, et tunc alii omnes homines. Nam si quis hoc non habeat, nunquam erit bonus et æquus in extraneos. Cum ergo filiis suasisset quæ oportebat, transit ad parentes, et dicit : « Et vos, patres, » nolite ad iram provocare filios vestros : sed educate illos » in disciplina et correptione Domini[1]. » Non dicit, Eos diligite. Hoc enim eis vel invitis natura attrahit; et superfluum esset de eis legem ferre. Sed quid dicit? Nolite provocare ad iram filios vestros; ut multi faciunt eos

[1] Ephes. VI, 4.

exhæredantes et abdicantes, et eos gravantes et prementes, non ut liberos, sed tanquam mancipia. Propterea dicit, « Nolite provocare ad iram filios vestros. » Deinde quod est caput et summa omnium, ostendit quomodo sint obedituri, tota causa deducta ad caput et initium; et sicut ostendit maritum esse causam ut obediat uxor, et ideo multis cum eo agit, adhortans ut eam attrahat tyrannide dilectionis; ita hic quoque rursus ei causam tribuit dicens: Sed educate illos in disciplina et correptione Domini. Vides quod si adsint spiritualia, sequentur etiam carnalia? Vis filium esse obedientem? Ab initio eum educa in disciplina et admonitione Domini. Ne existimes esse supervacaneum, quod ipse divinas Litteras audiat: nam illic hoc primum audient, « Honora patrem et matrem. » Itaque propter te hoc fit. Ne dicas, Hoc est monachorum; num ego eum facio monachum? Non est necesse ut fiat monachus. Quid id times quod est multo lucro plenum? Fac eum Christianum. Maxime enim mundanis, nempe sæcularibus, necesse est discere quæ illic sunt documenta, magis autem pueris. Multa est enim in illa ætate ignorantia; ignorantiæ autem fit accessio etiam ex scriptis externorum; quando didicerint eos qui illic sunt Heroes haberi in admiratione, cum sint servi animi perturbationum et vitiorum, et mortem timeant; ut Achilles quando eum pœnitet, quando moritur pro concubina: quando alius est ebrius, et multa alia ejusmodi. Illi ergo opus est his medicamentis.

II. Quomodo enim non est absurdum ad artes quidem mittere, et ad ludum litterarium, et pro eo omnia facere; in disciplina autem et Dei admonitione pueros non educare? Propterea nos primi fructus percipimus, audaces, intemperantes, immorigeros, sordidos, et illiberales alentes filios. Ne ergo hoc faciamus, sed huic Beato pareamus

suadenti. Educemus eos in disciplina et admonitione Domini. Demus eis exemplum, ab ineunte ætate curantes eos incumbere lectioni Scripturarum. Hei mihi! hæc assidue dicens videor delirare. Verumtamen non cessabo facere quod est meum. Cur, dic mihi, non imitaris veteres? Maxime vos, mulieres, illas mulieres admirandas æmulamini. Peperisti filium? imitare Annam: disce quid illa fecerit; eum statim deduxit in templum. Quænam vestrum non maluerit suum filium esse Samuëlem, quam millies regem totius orbis terræ? Et quomodo, inquit, fieri potest ut sit talis? Quare non potest fieri? quoniam non vis, nec eum tradis iis qui possunt eum talem facere. Et quis is est, inquit? Deus nam ipsa illum ei tradidit. Neque enim Heli erat ex iis qui admodum possent eum fingere et efformare[1]. Quomodo enim, qui nec suos potuit filios? Sed fides mulieris et alacritas animi totum effecit. Primum peperit et solum, et nec sciebat an alios esset paritura[2]. Neque dixit: Expectabo dum crescat infans, ut utatur rebus quæ ad hanc vitam pertinent; concedam ut ipse parum versetur in ætate puerili. Sed, his omnibus propulsatis, in hoc solo fuit, quomodo ab initio imago spiritualis Deo dedicaretur. Pudore afficiamur viri de mulieris philosophia: eum Deo obtulit, et illic sivit. Propterea etiam splendidius factum est matrimonium, quia prius spiritualia quæsivit, quoniam obtulit primitias, propterea fertilis fuit ejus uterus, et alios habuit filios: ideo et mundo eum vidit florentum et in bona esse existimatione. Si enim homines honorati vicissim honorant, annon multo magis Deus, qui etiam licet non honoratus hoc facit! Quousque sumus carnes? quousque in terram incurvamur? Omnia a nobis postponantur curæ filiorum, et eorum educationi in disciplina et admonitione Domini. Si ab initio didicerit esse philosophus, acquisivit divitias ma-

[1] 1 Reg. 1. — [2] Id. 2.

jores quibusvis divitiis, et potentiorem gloriam. Nihil tantum efficies docens artem et disciplinam externam per quam acquiret divitias, quam si eum docueris artem per quam despiciet divitias. Si velis eum divitem facere, sic facito. Est enim dives non qui multis eget divitiis, et multis est circumdatus, sed qui nullius indiget. Hoc doce filium, hoc erudi. Hæ maximæ sunt divitiæ. Ne quæras quomodo eum reddas florentem et magnæ existimationis in doctrinis externis, et reddas gloria insignem : sed cura ut eum doceas despicere hujus vitæ gloriam. Inde fiet splendidior et gloria illustrior. Hæc et pauperi et diviti licet facere. Hæc non a doctore discit aliquis, neque per artem, sed per divina eloquia. Non quæras ut longam hic vivat vitam, sed ut illic infinitam et quæ nunquam desinat. Magna illi largire, non parva. Audi Paulum dicentem : Educate eos in disciplina et admonitione Domini. Ne studium ponas ut eum facias oratorem, sed erudi ut sit philosophus. Nam si illud quidem non sit, nihil est damni : si hoc autem absit, nullum erit lucrum rhetoricæ quantumvis multæ. Opus est moribus, non dicendi facultate, vitæ modestia, non orationis vehementia : factis, non verbis. Hæc regnum conciliant, hæc donant etiam quæ sunt vere bona. Ne linguam acuas, sed expurges animam. Non hæc dico prohibens erudire, sed prohibens illis solis adhibere animum. Ne existimes quod solis monachis opus sit his documentis, quæ sumuntur ex Scripturis. Maxime enim his opus est iis pueris qui venturi sunt ad hanc mundi vitam. Ut enim navis instructione et gubernatore, et nautarum justo et completo numero, non indiget qui perpetuo stat in portu, sed is qui semper versatur in mari; ita etiam mundanus seu sæcularis et monachus. Nam hic quidem est veluti in portu agens vitam nullis agitatam fluctibus, et procul a negotiis, et ab omni procella liberam. Ille au-

tem perpetuo agit in pelago, et in medio mari versatur, cum multis iisque ingentibus pugnans fluctibus. Et si ipse non opus habet, paratum tamen esse oportet ut aliorum linguas obstruat.

III. Quamobrem quo fuerit in hac vita majoris existimationis, eo magis ei opus est hac eruditione. Nam etsi alatur in aula regia, multi sunt illic et Græci et philosophi, et ob præsentem gloriam tumidi; tanquam in loco qui sit repletus hydropicis. Tale quid est aula regia: omnes sunt inflati et tumidi. Qui autem non sunt, studium ponunt ut fiant. Cogita ergo quantum sit filium tuum illuc ingressum, ingredi tanquam optimum et præstantissimum medicum, cum instrumentis quæ possint uniuscujusque tumorem comprimere, et ad unumquemque accedere et disserere, et corpus quod laborat sanum facere, medicamenta imponentem ex Scripturis, et philosophiæ infundentem verba. Monachus enim cum quo dissereret? Cum muro et tecto? an cum desertis et nemoribus? an cum avibus et arboribus? Ejusmodi ergo doctrina non est illi admodum necessaria. Conatur tamen hac in re se recte gerere, non ut alios tantum erudiat, sed ut se ipsum. Hac ergo doctrina maxime opus est iis qui in hac vita versantur. Iste enim peccandi majorem habet necessitatem quam ille. Si vis autem cognoscere, etiam in mundo ipso erit aptior. Omnes enim ex verbis illis eum reverebuntur, quando viderint ipsum in igne non uri, neque principatum concupiscere. Tunc etiam illum consequetur quando non concupierit, et regi erit magis reverendus. Non potest enim fieri ut is lateat: nam inter multos sanos latebit is qui est sanus; inter multos autem ægrotos quando fuerit unus sanus, cito etiam fama perveniet ad aures regis, et præficiet eum multis gentibus. Hæc ergo scientes educate filios in disciplina et admonitione Domini. At est quispiam pau-

per? Sit iterum pauper, sed nihilo est vilior et abjectior eo qui versatur in regia, cum non sit in regia: sed habebitur in admiratione, et cito veniet etiam ad principatum, qui est voluntarius, non autem qui datur electione. Si enim Græci cum sint viri triobolares et canes, hac suscepta triobolari philosophia, talis est enim græca, imo vero non ipsa, sed ejus nomine, induti pallio et alentes comam, multos pudore afficiunt; quanto magis qui est vere philosophus? Si falsus habitus, si philosophiæ umbra apparens ita extollit, quid si veram et sinceram diligamus philosophiam? annon omnes colent? annon et domos et uxores et liberos iis qui sunt ejusmodi tradent et committent cum multa securitate? Sed non est, non est nunc ejusmodi philosophus. Propterea nec exemplum licet invenire. Nam sunt quidem inter monachos; inter mundanos autem seu sæculares non sunt amplius. Et quod sint inter monachos possunt multi produci, dicam tamen unum ex multis. Scitis utique et audivistis, et vidistis etiam nonnulli, virum quem sum dicturus; Julianum dico illum admirandum. Hic erat rusticus, humilis, et humili loco natus, et nec externæ quidem eruditionis omnino peritus, sed non ficta et simulata philosophia repletus. Hoc ingrediente civitates, hoc autem raro fiebat, neque oratoribus, neque sophistis, neque ullo alio ingrediente, tantus fiebat concursus. Quid autem dico? non nomen ejus nunc quoque clarius decantatur quam quorumvis regum? Si autem hæc fiunt in hoc mundo, in mundo in quo Deus nihil nobis boni promisit, in quo nos dixit esse hospites: cogitemus in cœlis quanta erunt bona reposita. Si ubi erant advenæ, tantum acceperunt honorem: ubi sunt civitates, quantam consequentur gloriam? Si ubi promisit afflictionem, tantus est cultus: ubi bona vere est pollicitus, quanta erit quies? Sed vultis mundanos etiam, seu sæculares os-

tendamus? Nunc quidem non habemus : nam sunt quidem fortasse mundani boni et probi, sed qui ad summam non perveniunt philosophiam. Quamobrem ex veteribus et sanctis dicam vobis exempla. Quam multi qui uxores habebant, et filios alebant, nihil minus, nihil, inquam, minus habuerunt quam qui dicti sunt? Sed nunc non licet propter instantem necessitatem, sicut dicit hic Beatus. Quem ergo vultis dicam? Noë, an Abraham, an hujus filium, an illius? An Joseph? Sed vultis veniamus ad Prophetas? Mosem, inquam, Esaïam.

IV. Sed, si vultis, orationem attrahamus ad Abraham, quem maxime omnes nobis semper afferunt? Annon habebat uxorem? annon liberos? Ego enim hoc vobis dico, quod vos nobis. Habebat uxorem : sed non quoniam habebat uxorem, erat admirabilis : habebat pecunias; sed non quia pecunias habebat, placuit Deo : habebat filios; sed non quia filios habebat, censebatur beatus. Trecentos decem et octo habuit vernas : sed non ideo habebatur in admiratione. Sed vis scire undenam haberetur? Ex hospitalitate, ex pecuniæ despectu, ex modestia et temperantia. Quid enim, dic quæso, philosophi? annon pecunias et gloriam despicere? invidia et quavis animi perturbatione et ægritudine esse superiorem? Age ergo eum in medium adductum exuamus, et vobis ostendamus cujusmodi esset philosophus. Primum nihil existimabat esse patriam. « Egre» dere enim, audivit, ex terra tua et ex cogitatione tua[1], » et statim est egressus. Non fuit domui alligatus : revera enim non esset egressus; non amicitiæ consuetudinis; non ulli alteri rei. Ille maxime omnium gloriam despexit et pecunias. Confecto enim bello, fusisque ac fugatis hostibus, cum rogaretur accipere spolia, recusavit. Sed ejus filius rursus non habebatur in admiratione propter pecu-

[1] Gen. XII, 1.

nias, sed propter hospitalitatem; non propter liberos, sed propter obedientiam; non propter uxorem, sed propter sterilitatem in uxore. Præsentem vitam nihili ducebant. Pecuniæ non studebant, omnia despiciebant. Nam, dic mihi, quænam sunt plantæ optimæ et præstantissimæ? annon eæ quæ ex se habent vires, et nec imbribus, nec grandinibus, nec ventorum impetu, neque ulla alia ejusmodi tempestatum læduntur inæqualitate, sed stant nudæ omnia despicientes, et neque vallis, neque maceriis, neque septis indigent? Talis est philosophus, tales illæ divitiæ. Nihil habet, et habet omnia; omnia habet, et nihil habet. Murus enim non est intrinsecus, sed extrinsecus. Vallus non est naturæ, sed est extrinsecus. Quid vero? dic quæso, quodnam corpus est validum? Id-ne quod est sanum, et neque fame, neque repletione, neque frigore, neque æstu expugnatur: an quod adversus hæc omnia, et mensæ structoribus, et textoribus, et venatoribus, et medicis indiget ut sit sanum? Ille est dives, qui vere philosophus nullo horum indiget. Propterea dicebat hic Beatus: « Educate » eos in disciplina et Domini admonitione. » Ne ergo vallos et septa extrinsecus circumponatis: hoc enim sunt divitiæ, hoc est gloria. Quando enim ea deciderint, decidunt autem, planta est nuda et expugnatu facilis, ut quæ præterito tempore non solum nihil lucri acceperit, sed etiam damno sit affecta: illi enim valli et septa quæ prohibent quominus decertet adversus insultus ventorum, efficiunt ut nunc repente simul concidat. Magis itaque lædunt divitiæ; ut quæ reddant imparatos et minime exercitatos adversus vitæ iniquos casus. Tales ergo reddamus filios, ut possint adversus omnia resistere, neque nova et aliena videantur quæ incurrunt: educemus in disciplina et admonitione Domini, et magna nobis reponetur merces. Nam si homines qui regum faciunt simulacra, et pin-

gunt imagines, tantum honorem assequuntur: nos qui regiam ornamus imaginem, Dei enim imago est homo, non bonis fruemur innumerabilibus, id reddentes quod est ad similitudinem? Nam hoc est simile, virtus animæ, quando filios erudierimus ut sint boni, quando ut non sint ad iram prompti, quando ut non sint injuriæ memores; hæc omnia sunt Deo propria : quando ut sint benefici, ut sint benigni, quando erudierimus ut nihili ducant præsentia. Hoc ergo nostrum sit opus, nos ipsos et illos fingere ac componere ut oportet. Alioqui qua fiducia stabimus ante tribunal Christi? Nam si indignus est episcopatu qui filios habet non subditos: multo magis regno cœlorum. Quid dicis: Si habemus uxorem immodestam, et si filios, reddendæ rationi erimus obnoxii? Maxime, nisi exacte et accurate præstiterimus quæ sunt a nobis præstanda. Non enim propria virtus nobis sufficit ad salutem. Nam si qui unum talentum non deponens nihil est lucratus, sed etiam sic punitur, est perspicuum quod virtus propria non sufficit ad salutem, sed alterius etiam virtute opus est. Magnam ergo curam geramus et uxorum, et liberorum, et famulorum, et nostrî ipsorum, et in nobis ipsis et illis componendis Deum rogemus, ut ad eam rem nobis opem ferat. Si viderit nos hoc curare et de hoc esse sollicitos, opem feret : sin nullam habere hujus rei rationem, manum non porriget. Non enim dormientibus nobis dat auxilium Deus, sed ipsis quoque laborantibus. Nam adjutor non est otiosi, sed ejus qui ipse quoque operatur. Potens est autem Deus opus per se ad effectum deducere, ut omnes digni habeamur qui bona promissa consequamur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXII.

CAPUT VI.

Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo : non ad oculum servientes quasi omnibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus, scientes quod unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber [1].

I. Non solum itaque maritus, neque uxor, neque filii, sed servorum quoque virtus confert ad domum constituendam et administrandam. Propterea beatus Paulus ne hanc quidem partem neglexit. Sed postremo quidem ad eam accedit, quoniam dignitate quoque sita et postrema. Multis autem cum eis agit, non tanquam cum filiis, sed multo perfectius; non enim dat hic eis promissionem, sed in futuro. Scientes, inquit, quod unusquisque quodcumque fecerit bonum vel malum, hoc recipiet a Domino. Et jam docet philosophari. Nam et si auctoritate sunt minores filiis, sui tamen opinione sunt majores. Servi, inquit, obedite dominis carnalibus. Mœrore affectam statim erexit animam, et statim est consolatus. Ne doleas, inquit, quod minus habeas quam uxor et filii. Solum est nomen servitutis. Carnale est dominium, temporale et breve. Quidquid enim est carnale, est caducum et non diuturnum. « Cum timore, inquit, et tremore. » Vides quod non

[1] Ephes. VI, 5-8.

eumdem timorem exigit ab uxore et servis? Nam illic quidem dixit absolute : Mulier timeat maritum. Hic autem cum intentione : Cum timore et tremore. « In simplicitate » cordis vestri, sicut Christo. » Hoc dicit frequentur. Quid dicis, o beate Paule? Est frater, imovero factus est frater, eadem est consecutus, est in eodem corpore, imo factus est frater non sui Domini, sed filii Dei, fruitur iisdem omnibus, et dicis : Obedite dominis carnalibus cum timore et tremore? Propterea enim, inquit, dico. Nam si jubeo, iuquit, liberos invicem esse subjectos propter timorem Dei, sicut dicebat superius, « Subjecti invicem in timeor » Dei; » si jubeo uxorem timere maritum, etiamsi ea sit par honore; multo magis servum. Non est enim hoc ignobilitas, sed prima nobilitas, scire esse inferiorem, et modeste se gerere; et cedere proximo; et liberi liberis cum multo timore et tremore serviunt. « In simplicitate cordis, » inquit. Recte dixit : « Quoniam fieri potest ut serviatur cum timore et » tremore, » at non ex benevolentia; sed utcumque licet. Non animadvertuntur enim multi multa prave gerentes adversus dominos : hanc quoque pravam tollit nequitiam, dicens : « In simplicitate cordis vestri in Domino. Non ad ocu» lum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi » Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bene» volentia servientes sicut Domino, et non hominibus. » Vides quam multis opus habuerit ut hoc bonum et honestum insereret, cum benevolentia, inquam, et ex animo? Nam illud quidem videmus multos exhibere dominis, cum timore, inquam, et tremore; et ad illud multa efficiunt minæ domini. Sed ostende, inquit, te servire tanquam Christi servum, non tanquam hominis. Fac ut quod a te geritur, sit tuum opus, non necessitatis. Sicut ei qui ab alio male patitur suadet, et docet per ea quæ deinde sequuntur, ut suum esse faciat quod recte geritur, et est

liberi sui arbitrii ; ita et hunc. Nam quia qui maxillam percussit, non ad hoc venit ex mente ejus qui est percussus, sed a sua pravitate, quid dicit ? « Præbe illi et alte- » ram [1] : » ostendens quod non invitus eam alapam sustinueris. Nam qui ad id quod est male passum esse, affatim etiam supererogavit, id quod non erat suum, suum esse fecit quod alteri maxillæ sit inflicta alapa, non solum quod tulerit. Hoc enim fortasse ostendet etiam esse timoris ; illud autem multæ philosophiæ : ostendisti igitur quod hoc etiam tuleris propter philosophiam. Itaque nunc quoque ostende quod sponte feras hanc servitutem, non ut hominibus placeas. Qui ergo studet hominibus placere, non est servus Christi; qui est autem servus Christi, non studet placere hominibus. Quis enim, cum sit Dei servus, vult hominibus placere? et quis hominibus placens potest esse Dei servus ? Ex animo, inquit, cum bona voluntate servientes. Recte sic dixit. Nam quoniam et in simplicitate serviri potest, et non prave ac maligne, sed non totis viribus, sed tantum impleri quod debetur : propterea dicit, Ex animi alacritate, non ex necessitate : ex libera electione, non ex pravitate. Si sic servias, non es servus. Si ex libero arbitrio et instituto, si cum benevolentia, si ex animo, si propter Christum. Hanc enim servitutem servit etiam Paulus ille liber, et clamat dicens : « Non enim nos ipsos » prædicamus, sed Christum Jesum Dominum, nos autem » ipsos servos vestros propter Jesum [2]. »

II. Vide quomodo tibi aufert ignobilitatem servitutis. Sicut enim is, cui sunt ablatæ pecuniæ, si etiam alias dederit ei, qui accepit, non refertur inter eos quibus est ablatum, sed inter liberales et magnificos; non inter eos qui male sunt affecti, sed inter eos qui bene faciunt; et plus probri in eum congessit quod donarit, quam probro

[1] Matth. v, 35. — [2] 2 Cor. iv, 5.

ipse sit affectus quod ipsi sit ablatum ; ita hic quoque ex abundanti erogatione apparebit etiam excelsioris animi, et ostendens quod rapinam non senserit, illum pudore afficiet. Ergo propter Christum serviamus dominis, « Scientes, inquit, quod unusquisque quod fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive » liber. » Nam quoniam erat verisimile multos dominos, cum sint infideles, pudore non affici, nec servos remunerari propter obedientiam ; vide quomodo eos sit consolatus, ut suspectam non habeant remunerationem, sed valde confidant de compensatione. Ut enim qui beneficio afficiuntur, quando non referunt gratiam benefactoribus, eis Deum faciunt debitorem ; ita etiam domini, si, a te beneficio affecti, tibi gratiam non referant, magis referunt, tibi debitorem Deum constituentes. « Et vos, domini, eadem » facite illis[1]. » Eadem, quænam? Servite cum benevolentia. Sed non dixit : Servite, etiamsi dicens eadem, hoc significaverit : nam dominus quoque servit. Non tanquam studentes placere hominibus cum timore et tremore, id est, erga Deum, timentes ne quis vos accuset propter vestram in servos negligentiam. « Remittentes minas. » Non importuni, inquit, et graves estote. « Scientes quod vester et illorum Dominus est in cœlis[2]. » Papæ! quantam rem subindicavit! quomodo terruit! hoc est, qua mensura metiris, eadem tibi reddetur mensura. Ne audias, « Serve » nequam, omne illud debitum remisi tibi[3]. Et personarum » acceptio non est apud eum. » Ne existimes, inquit, quod quæ in servum fiunt, remittet ut in servum facta. Nam externæ quidem leges sciunt horum generum differentiam, ut quæ sint leges hominum : lex autem Domini communis nullam novit differentiam, ut qui communiter omnibus benefaciat, et omnibus eadem impertiat. Si quis autem

[1] Ephes. VI, 9. — [2] Matth. VII, 2. — [3] Id. XXVIII, 32.

roget undenam servitus, et cur ingressa est in vitam humanam; scio enim multos et lubenter hæc rogare, et velle discere; ego vobis dicam : Avaritia peperit servitutem, necnon invidia, et insatiabilitas. Nam Noë non habuit servum, neque Abel, neque Seth, nec ii qui fuerunt postea. Peccatum eam rem peperit, contumelia in parentes. Audiant filii se esse dignos qui fiant servi, quando in parentes fuerit ingrati. Qui est ejusmodi, sibi abstulit nobilitatem generis. Nam qui patrem contumelia afficit, non est amplius filius. Si vero qui patrem contumelia afficit, non est filius; qui contumelia afficit eum qui vere est pater noster, quomodo erit filius? Descendit a generis nobilitate, naturam affecit contumelia. Deinde et bella et prælia ceperunt captivos. At Abraham habuit servos, inquit, sed non usus est ut servis. Vide quomodo omnia capiti tanquam appendens adaptet; et uxorem, ut eam, inquit, diligat; et filios, ut eos enutriat in disciplina et admonitione Domini; et servos scientes quod vester quoque Dominus est in cœlis. Sic, inquit, vos quoque, ut qui sitis servi, sitis benigni et clementes et propensi ad ignoscendum. Si autem vultis audire, eadem dicemus de servis, quæ prius diximus de filiis. Docete eos esse pios et religiosos : et omnino sequuntur omnia. Nunc autem ascendens quispiam in theatrum, et vadens ad balneum, secum trahit omnes pueros : in Ecclesiam autem non item : neque cogit eos adesse et audire. Quomodo autem audiet servus, cum tu dominus aliis animum adhibeas? Emisti, comparasti servum? Impera ei quæ ex Deo sunt, ut sit mitis in conservos, ut virtutis magnam habeat rationem. Uniuscujusque domus est civitas, unusquisque est princeps et rector suæ domus. Et id quidem est evidens in domo divitum, ubi sunt et agri, et procuratores, et præfecti supra præfectos. Ego autem etiam domum pauperum dico esse civitatem. Sunt enim

hic quoque principatus; utputa, maritus principatum obtinet in uxorem, uxor in servos, servi in uxores suas; rursus viri et mulieres in pueros. Annon tibi videtur esse veluti rex quispiam, cum tot habeat sibi subjectos principes; et oporteat eum esse omnium peritissimum administrandæ domus et civitatis? Nam qui scit varie et differenter his uti, scit aptos eligere principes, et quidem eliget præclaros. Ergo uxor erit domi rex alius, dempto diademate: qui scit hunc regem eligere, alia omnia recte reget et dispensabit. « De cætero, inquit, fratres, confortamini in » Domino [1]. » Quando finienda est oratio, hoc modo semper utitur.

III. Annon recte dicebam ab initio, quod uniuscujusque domus sit integer exercitus? Ecce enim, omnibus constitutis principatibus, eos deinceps armat, et educit ad bellum. Nam si nemo arripiat alterius principatum, sed unusquisque maneat in loco suo, omnia recte habebunt. « Confortamini, inquit, in Domino, et in potentia virtutis » ejus: » hoc est, in spe in ipsum per ejus auxilium. Nam quoniam multa jussit quæ fieri oporteret, nolite, inquit, timere, spem in Dominum conjicite, et omnia reddet facilia. « Et induite vos armaturam Dei, ut possitis stare » adversus insidias diaboli [2]. » Non dixit adversus pugnas, neque adversus bella, sed adversus insidias: neque enim incaute et aperte nobiscum bellum gerit inimicus, sed ex insidiis. Quid est autem μεθοδεία? μεθοδεῦσαι est decipere, et per machinas capere: quod quidem fit et in artibus, et in orationibus, et in factis, et in lucta? in iis qui nos seducunt: ut, exempli causa dico: nunquam aperta proponit peccata. Non dicit idololatriam seu cultum idolorum, sed aliter id instruit ex insidiis, hoc est, probabilem reddens orationem, et utens involucris. Hoc ergo modo excitavit

[1] Ephes. VI, 10. — [2] Ibid. 11.

milites, et effecit ut essent sobrii, ut persuaderet et doceret prælium nobis ineundum adversus rei bellicæ peritum et non incaute nec aperte bellum gerentem, sed ex insidiis et methodica ratione; et primum ab ejus arte: secundo a natura et multitudine excitat discipulos: nolens milites, qui secum stant adversus ipsum, dejicere, sed excitare et erigere, dixit astutias et subtilia cogitata, et effecit ut sint sobrii. Nam si solum narratis eorum viribus finem imposuisset orationi, eos dejecisset. Si autem et antea et postea ostendit eum posse capi et expugnari, eos magis excitat. Nam vires adversariorum quo a nobis apertius renuntiantur nostris, eo nostros reddunt diligentiores. « Quoniam, inquit, non est nobis colluctatio adversus » sanguinem et carnem, sed adversus principes, et potes- » tates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, con- » tra spiritualia nequitiæ in cœlestibus[1]. » Postquam a genere pugnæ hortatus est, deinde a præmiis propositis eos excitat. Quomodo? Cum dixisset hostes esse vehementes, subjunxit eos nos magnis privare. Quibusnam? Pugna est in cœlestibus: non certatur pro pecuniis, non pro gloria, sed certatur ne redigamur in servitutem et captivitatem. Quamobrem inimicitiæ sunt irreconciliabiles. Contentio et pugna est vehementior, quando pro rebus magnis suscipitur. Illud enim, in cœlestibus, significat, pro cœlestibus. Non ut ipsi victoriam adepti aliquid consequantur, sed ut nos privent; ut si diceret, pactum conventum est in aliquo, illud « In, » est « Pro, » et « In » est « Propter. » Vide quomodo vires inimici nos excitant, et faciunt ut simus sobrii, eo quod sciamus de rebus magnis esse periculum, et de magnis fore victoriam. Studet enim nos e cœlo ejicere. Quosnam dicit principes et potestates, et mundi rectores hujus sæculi tenebrarum harum? quarumnam tenebrarum?

[1] Ephes. VI, 12.

numquid noctis? Nequaquam, sed nequitiæ. Eramus enim, inquit, aliquando tenebræ; nequitiam dicens et pravitatem, quæ est in vita præsenti. Non habebit enim ulterius locum, non in cœlo, non in sæculo futuro. Eos autem dicit munbi rectores, non ut qui in mundo obtineant dominatum, sed quod malorum operum sint causæ. Nam hunc mundum solet Scriptura appellare sceleratas actiones, ut quando dicit Christus : « Vos non estis ex hoc » mundo, sicut ego non sum ex mundo [1]. » Non ergo erant ex mundo? Nonne carne erant circumdati? Nonne erant ex iis qui sunt in mundo ? Et rursus : « Mundus me odit : » vos autem non potest odisse [2] ; » malas rursus dicens actiones. Vel mundum hic dicit malos homines; dæmones enim in eos magis dominatum obtinent. Contra spiritualia nequitiæ, inquit, in cœlestibus. Principes dicit et potestates; sicut etiam in cœlestibus sunt Throni, Dominationes, Principatus, Potestates. « Propterea, inquit, accipite » armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in » omnibus perfecti stare [3]. » Diem malum dicit vitam præsentem : et malum sæculum hoc dicit, ex malis quæ in eo fiunt; id est, semper armati estote. Et omnibus, inquit, confectis, hoc est, devictis vitiis, absurdis concupiscentiis, et omnibus quæ nobis afferunt molestiam. Non dixit solum facere, sed ita facere ut conficiant, ut non solum de medio tollant, sed etiam stent postquam sustulerint. Nam multi hanc adepti victoriam rursus ceciderunt. Omnibus, inquit, confectis : non hoc quidem confecto, illo vero non : stare enim oportet post victoriam. Dejecta sunt aliquando, sed quæ dejiciuntur reviviscunt : nisi steterimus, quæ ceciderunt resurgunt. Donec stamus, dejecta sunt : donec non circumagimur, ille non resurgit. Induamur armatura Dei.

IV. Vides quomodo metum ademerit. Nam si fieri po-

[1] Joan. XVII, 14. — [2] Id. VII, 7. — [3] Ephes. VI, 13.

test ut conficiamus et stemus, cur refugis pugnam? sta hostes conficiens, et vicisti. Et ne mireris, quod tanta de hostium viribus recenseat : recensere vires inimicorum, non metum affert et timorem, sed ignaviam excutit et socordiam. Ut possitis, inquit, resistere in die malo. A tempore etiam consolatur. Tempus, inquit, est breve ; quare oportet stare, ne defessi sitis post cædem. Si est ergo bellum, si tales sunt acies, si incorporei principes, si mundi rectores, si spiritualia nequitiæ, quomodo, dic quæso, deliciis indulges? quomodo es dissolutus? Quomodo inermes superare poterimus? Hæc unusquisque sibi dicat quotidie, quando ei dominatur ira, quando cupiditas, quando quærit hanc mollem vitam lubricam et inconstantem. Audiat beatum Paulum dicentem : « Non » est nobis colluctatio adversus sanguinem, et carnem, » sed adversus principes, adversus potestates. » Hoc bellum est sensili gravius, pugna vehementior. Cogita ergo quantum tempus iste luctatur, pro quo pugnat, et esto cautior. Etiam, inquies ; sed oportuisset diabolum de medio tolli, et omnes salvi essent. Hæc prætendunt quidam socordes et ignavi, Cum oporteret, o homo, te agere gratias quod si velis eum superes, contra etiam succenses, verba loquens cujusdam desidis et somnolenti militis. Nosti, si velis, rationes quibus apprehenditur : undique circumspice, te ipsum muni. Non est solum pugna adversus diabolum, sed etiam adversus illius potestates. Quomodo ergo luctabimur cum tenebris? Si lux facti fuerimus. Quomodo cum spiritualibus nequitiæ? Si facti fuerimus boni. Bono enim contrarium est nequitia et pravitas, et lux expellit tenebras. Quod si ipsi quoque simus tenebræ, omnino capiemur et superabimur. Quomodo ergo ipsos superabimus? Si quod illi sunt a natura effecti fuerimus ex libero arbitrio et animi instituto, nempe extra

carnem et sanguinem, sic eos capiemus et vincemus. Nam quoniam est verisimile ipsos a multis agitari, ne existimetis, inquit, quod ipsi nobiscum bellum gerant. Qui in ipsis operantur, dæmones sunt, qui bellum gerunt. Adversus illos nobis est pugna. Duo autem ex his efficit; ut qui et ipsos reddat audaciores adversus eos qui se oppugnant, illorumque animum contra hostes erigat. Et quanam de causa nobis pugna adversus eos exorta est? Quoniam in bello sociam habemus inexpugnabilem, nempe spiritus gratiam, eam artem didicimus, ut adversus homines non possimus luctari, sed adversus dæmones. Si autem velimus, ne luctabimur quidem : nam lucta est quoniam volumus. Ejus enim qui in nobis inhabitat tanta est virtus, ut dicat : « Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et » scorpiones, et super omnem potestatem inimici[1]. » Omnem nobis dedit potestatem, et luctandi et non luctandi. Sed quoniam nos sumus pigri et hebetes, cum eis luctamur. Nam quod Paulus non sit luctatus, audi eum dicentem : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio? » an angustia? an persecutio? an nuditas? an periculum? » an gladius[2]? » Et rursus audi eum dicentem : « Deus con» teret Satanam sub pedibus vestris cito[3]. » Illum enim habebat subditum, et ideo dicebat; « Præcipio tibi in no» mine Domini Jesu ut ab ea exeas[4]. » Hoc autem non est luctantis. Nam qui luctatur nondum vicit : qui autem vicit, non luctatur amplius : nam eum subjecit, et captivum reddidit. Petrus quoque non luctabatur cum diabolo; sed quod erat melius quam luctari, id faciebat. Fideles multi, obsequentes, catechumeni ex magna superabundantia illo erant superiores. Et ideo dicebat beatus Paulus, « Non enim ignoramus cogitationes ejus[5] : » unde

[1] Luc. x, 19. — [2] Rom. VIII, 35. — [3] Id. XIV, 20. — [4] Act. XVI, 18. — [5] 1 Cor. II, 11.

etiam cum maxime superavit. Et rursus audi eum dicentem : Non est mirum si ministri illius transfigurantur, tanquam ministri justitiæ. Ita noverat omnem pugnam, et nihil eum latebat ; et, « Mysterium enim, inquit, jam » operatur iniquitatis[1]. » Sed adversus nos ipsos est colluctatio. Nam audi eum rursus dicentem : « Certus sum » quod neque Angeli, neque principatus, neque potesta» tes, neque virtutes, neque instantia, neque futura, ne» que alia creatura poterit nos separare a dilectione » Christi[2]. » Non dixit : A Christo, sed, « A dilectione » Christi. » Nam multi sunt uniti Christo, ipsum autem non diligentes. Non solum, inquit, non persuadebis ut negem, sed nec ut eum minus diligam. Si autem supernæ virtutes non hoc potuissent, quis alius eum transmutasset? Non hoc autem dicit ac si illæ hoc aggrederentur, sed per hypothesim. Et ideo dicit : Certus sum, seu est mihi persuasum. Igitur non luctabatur, sed tamen timet ejus astutias. Audi enim eum dicentem : « Timeo enim ne » sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpan» tur sensus vestri, et excidant a simplicitate quæ est in » Christo[3]. » Etiam dicit, et pro se ipso utitur hoc verbo dicens, « Timeo enim ne forte, cum aliis prædicavero, » ipse reprobus efficiar[4]. » Quomodo ergo est tibi persuasum quod nemo te separabit ?

V. Vides quod hoc verbum sit humilitatis et modestiæ. Ille enim jam cœlum habitabat, et ideo dicebat : « Nihil » enim mihi conscius sum[5] ; » et rursus, « Cursum consum» mavi[6]. » Quare ad hæc non ei impedimentum afferebat diabolus, sed ad ea quæ erant discipulorum. Quare? Quoniam non eos habebat in potestate solum ; sed eorum etiam liberum arbitrium. Illic erat superior : imovero nec illic

[1] 2 Thess. II, 7. — [2] Rom. VIII, 39. — [3] 2 Cor. XI, 3. — [4] 1 Cor. IX, 27. — [5] Id. IV, 4. — [6] 2 Tim. IV, 7.

ideo erat superior, sed ex socordia et ignavia eorum qui non attendebant. Non si id quidem quod suarum erat partium non implesset, aut propter segnitiem, aut propter aliquid aliud ejusmodi, illo fuisset superior. Si autem ipse quidem faciebat omnia, illi autem non parebant, non illum superavit, sed eorum inobedientiam: et morbus non superavit medicum, sed ægroti intemperantiam. Cum autem ipse quidem omnia paraverit, ille autem omnia corruperit, ille fuit superatus, non hic. Quamobrem Paulo nusquam fuit superior. Cæterum nobiscum bene agitur quod possimus etiam luctari. Romanis quidem hoc non optat. Sed quid? « Conteret Satanam sub pedibus vestris cito[1] : » his vero sic optat : « Ei autem qui potens est omnia facere su» perabundanter quam petimus aut intelligimus. » Qui luctatur, adhuc tenetur. Sed bene cum eo agitur si non ceciderit. Tunc præclara est victoria quando hinc excesserimus; ut, exempli causa, sit aliqua concupiscentia, admirabile quidem est eam non admittere, sed extinguere. Si hoc autem fieri non possit, et luctemur et nos semper contineamus. Si luctantes excesserimus, vicerimus. Non enim ita se res habet hic sicut in athletis. Nam illic quidem nisi dejeceris, non vicisti. Hic autem vicisti si non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejecisti; et merito. Nam illic quidem ambo contendunt de victoria, et si alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non sic, sed diabolus contendit ut nos superemur. Quando ergo id ei ademero de quo contendit vici. Non enim incumbit ut dejiciat, sed ut secum dejiciat : jam est ergo victus. Ipse enim jam est dejectus, et est in perditione et interitu. Ejus autem victoria non est in hoc ut coronetur, sed ut me perdat. Quamobrem si non dejecero, non fuero autem dejectus, vici. Quænam est ergo præclara victoria? Ex superabundantia

[1] Rom. XVI, 20.

eum conculcare, ut faciebat Paulus, res præsentes nihil esse existimans. Nos quoque eum imitemur, et studium ponamus ut simus superiores, et nullam ei demus ansam. Divitiæ dant ei ansam, pecuniæ, inanis gloria, et sæpe quidem eum erigunt, sæpe autem ferum reddunt et immanem. Sed quid opus est lucta? Quid opus est ut concertemus? Qui manus conserit, finem habet incertum, num ipse quoque sit superandus et capiendus: qui autem conculcat, certam et manifestam habet victoriam. Conculcemus diaboli potentiam, conculcemus peccata; omnia, inquam, quæ ad hanc vitam pertinent, iram, concupiscentiam, arrogantiam, omnes animi perturbationes et vitia. Ut, cum illuc excesserimus, non inveniamur prodidisse potestatem quam nobis dedit Deus. Ita enim etiam futura consequemur. Si autem in hoc fuerimus mali, quis nobis majora committet? Si enim eum qui offendit, qui est ignominiosus, qui est contemptus, qui jacet sub pedibus, non potuimus conculcare, quomodo dabit nobis pater res paternas? Si eum qui est adeo subjectus non superavimus, quamnam habebimus fiduciam ingrediendi in domum paternam? Nam, dic mihi, si habeas aliquem filium, ille autem relictis famulis qui sunt honesti, versetur cum iis qui tibi fuerunt molesti, qui e domo pulsi sunt, qui in alea sunt occupati, et hoc faciat perpetuo, non exhæredabitur? Perspicuum est eum esse exhæredandum. Ita nos quoque si, dimissis Angelis qui Deo placuerunt, et qui nobis sunt præfecti, versemur cum diabolo, omnino erimus exhæredes. Verum absit ut nostrum quisquam hoc patiatur; sed bello adversus ipsum suscepto et cum superno auxilio victores, hæredes simus regni cœlorum. Si quis habet inimicum, si injuria ab aliquo est affectus, si quis est efferatus, omnem congregatam asperitatem et ferociam effundat in caput diaboli. Hic ira res est bona et honesta: hic indigna-

tio res est utilis : injuriæ acceptæ recordatio et odium res est laudabilis. Sicut enim in externis injuriæ acceptæ recordari est malum, ita hic injuriæ acceptæ meminisse est bonum. Itaque si habes vitia et defectus, ea hic exerce; si non potes ea deponere, saltem cum membris tuis depone. Percussit aliquis? Sis injuriæ a diabolo acceptæ memor, et nunquam adversus eum susceptas compone inimicitias. At non percussit. Sic quoque sis memor acceptæ injuriæ; quod Dominum tuum affecerit contumelia, quod offenderit, quod fratribus noceat, et cum eis bellum gerat. Sis semper inimicus, semper acerbus, semper immitis et ferus. Ita ille erit humilis, sic erit despicabilis, sic captu facilis. Si nos simus in eum feroces, ille in nos non erit ferus : si nos simus clementes et benigni, tunc ille erit ferox. Non sicut erga fratres nostros erga illum affecti simus. Ille est inimicus et hostis vitæ et salutis, et nostræ et suæ. Si se ipsum non diligit, quomodo poterit nos diligere? Struamus ergo aciem, et eum feriamus, cum magnum habeamus belli socium et adjutorem Dominum nostrum Jesum Christum, qui poterit efficere ut minime capiamur ejus laqueis, et nos bonis futuris dignabitur. Quæ nobis omnibus detur consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIII.

CAPUT VI.

State ergo succincti lumbos vestros in veritate [1].

I. Cum exercitum hunc ordinasset, et eorum excitasset animi alacritatem; utriusque enim erat ópus, et ut essent ordinati, et ut excitaretur eorum animus; cum eis animum addidisset, nam eo quoque erat opus, deinceps eos armat. Nihil enim juvarent arma, si illi prius non essent ordinati, neque militis animus esset excitatus. Oportet enim prius eum armare intrinsecus, et deinde extrinsecus. Si hoc autem vulgo fit in militibus, multo magis in his militibus qui cadunt sub intelligentiam; imovero in his ne licet quidem armare extrinsecus, sed omnia intrinsecus. Animum excitavit et inflammavit, audaciam indidit, ordinavit; demum armat. Sed vide ut eos armis induat. State ergo, inquit. Primum officium eorum qui in ordinata sunt acie, est ut sciant recte stare : et ex eo multa evenerint. Propterea multa dicit de statione, alibi etiam dicens : «State, vigilate. » Et rursus : « Sic state in Domino [2]. » Et rursus : « Qui se existi» mat stare, videat ne cadat [3]. » Et rursus : « Ut possitis omni» bus confectis stare [4]. » Non ergo quamlibet dicit stationem; sed eam quæ est recte ordinata; et qui rei militaris sunt periti, sciunt quanta sit standi peritia. Nam si in pugilibus, et iis qui luctantur, hoc ante alia ludimagister præcipit, nempe stare multo magis in bellis, et in rebus militaribus. Qui stat rectus, stat non dissolutus, nulli cedens. Accurata

[1] Ephes. VI, 14.— [2] 1 Cor. XVI, 13.— [3] Philip. IV, 1.— [4] 1 Cor. X, 12.

rectitudo cernitur in statione. Quare qui vere sunt recti, ii stant: qui autem non stant, non fuerint recti, sed dissoluti et effusi. Non stat qui degit in deliciis; sed declinat, item lascivus, pecuniæ cupidus. Qui scit stare, ex eadem statione, tanquam ex quodam fundamento, quæcumque ad luctam pertinent habebit facilia et expedita. « State » ergo, inquit, succincti lumbos vestros in veritate. » Non dicit de zona sensili. Nam omnia quæ hic sunt ita dicit ut cadant sub intelligentiam. Vide autem quomodo procedat. Primum succingit militem. Quid hoc est autem? Eum qui libidinibus diffluit et est dissolutus, et humi repentes habet cogitationes, per zonam reprimit, non sinens eum impediri a vestibus quæ tibiis implicantur, sed dimittens ut currat pedibus solutis. State ergo succincti lumbos vestros. Lumbos autem hic dicit: nam sicut in navibus carina, ita etiam in nobis subjectum totius corporis lumbi sunt. Sicut enim fundamentum sunt, et super ipsos totum ædificatur, ut dicunt medici. Nostram ergo constringit animam, lumbos cingens. Non enim hos dicit lumbos, sed ita loquitur ut ii cadant sub intelligentiam, et sicut eorum quæ sunt supra et infra lumbi, sunt fundamentum, ita etiam in lumbis spiritualibus. Qui ergo defatigati sunt. illic sæpe quasi in fundamento manus imponunt, ut se sustineant. Et zona ideo in bellis adhibetur ut fundamentum nostrum contineat et stringat. Ideo currentes cingimur; zona robur nostrum in tuto ponit. Hoc ergo, inquit, fiat etiam in anima, et quidvis facientes erimus fortes ac validi. Id enim maxime decet milites. Etiam, inquies, sed hos lumbos cingimus loro coriaceo; nos autem quonam? Illo quod est caput et summa cogitationum, nempe veritate. Succincti, inquit, lumbos nostros in veritate. Ergo nullum diligamus mendacium: res omnes tractemus in veritate. Alter alteri non mentiamur; et si sit gloria, quod

verum est quæramus : et si vita, veram. Si hoc ergo nos circumvallemus, si veritate accingamur, nullus nos superabit. Qui quærit dogma veritatis, non decidet in terram. Nam quod quæ vera non sunt, sint ex terra, inde palam est, quod externi omnes serviant vitiis et affectibus, dum suas sequuntur cogitationes. Quamobrem si vigiles simus in Græcorum libris et scriptis, doctrina non egebimus. Videsne quam sunt illi molles et enervati, ut qui de Deo nihil possint grave et austerum suscipere, quod humanam superet rationem? Non sunt enim succincti in veritate. Quamobrem soluti sunt eorum lumbi, in quibus sunt gignendi semina et ratiociniorum robur. Nihil est ergo his imbecillius.

II. Rursus autem vides Manichæos quomodo ex propriis rationibus omnia loqui audeant? Non poterat, inquit, Deus mundum creare absque materia. Undenam hoc constat? Hæc humi versantes dicunt et ex terra, atque iis quæ sunt apud nos. Quoniam homo, inquiunt, non potest aliter facere. Rursus vide quid dicat Marcion : Non poterat Deus, assumpta carne, manere mundus. Undenam hoc constat? Quoniam nec homines quidem possunt; atqui homines possunt. Valentinus rursus humi serpentes habens rationes, e terra loquitur; similiterque Paulus Samosatenus, et Arius; quid enim dicit? Non poterat Deus generans generare impatibiliter. Undenam hoc audes dicere, o Ari! Ex iis quæ sunt apud nos. Vides-ne rationes omnium humi repere? plane demissas esse et enervatas, et terram spirare? Et ita quidem se habent quod attinet ad dogmata. Rursus autem quod ad vitam, qui sunt scortatores, pecuniæ amantes, et gloriæ, et aliorum omnium, humi repunt. Non habent lumbos firmos et stantes ut defessi possint quiescere, sed si fuerint defessi, non admovent manum nec stant, sed resolvuntur. Qui autem est succinctus veritate, primo quidem nunquam erit defessus.

Secundo autem si fuerit defessus, requiescet in ipsa veritate. Quid enim, dic mihi, paupertas-ne eum defatigabit? Nequaquam. Requiescit enim super eas quæ vere sunt divitiæ, et per paupertatem sciet quæ sit vere paupertas. At servitus eum defatigabit? Minime. Scit enim quæ sit vere servitus. At morbus? Sed neque hoc. « Lumbi vestri, in-» quit Christus, sint succincti, et lucernæ ardentes [1]; » ita ut lucem habeant quæ non possit extingui. Hoc etiam præceptum fuit exeuntibus ex Ægypto, et succincti pascha comedebant. Et cur, inquies, sic comedebant? Vis scire totam causam secundum historiam, an secundum anagogen? Sed utrumque dicam : vos autem retinete. Non enim dico ut verba proferam, sed ut verba mea apud vos in opus exeant. « Erant, inquit, accincti, et baculi erant in » eorum manibus, et calcei in pedibus, et ita comedebant » pascha [1]. » Terribilia et tremenda mysteria, quæ magnam habent profunditatem. Si autem in typis et figuris sunt adeo terribilia, multo magis in veritate. Exeunt ex Ægypto, pascha comedunt, attende. Est habitus viatorum : nam habere calceos, et virgas in manibus, et stantes comedere, nihil aliud quam hoc significat. Vultis primum audire historiam, an anagogen? Satius est historiam. Quid ergo sibi vult historia? Obliviscebantur sæpe Judæi beneficiorum Dei. Ut igitur illis vel invitis horum memoriam refricaret, hunc comedendi pascha modum lege statuit. Quare? Ut cum singulis annis cogerentur legem illam servare, necessario Dei, qui ipsos eduxerat, recordarentur. Itaque non tempori solum alligavit Deus sua beneficia, sed etiam habitui comedentium. Propterea enim nunc comedunt accincti et calceati, uti si rogentur, dicant : Eramus parati ad iter, et eramus exituri ex Ægypto in terram promissionis. Secundum historiam, hoc quidem est typus, hæc

[1] Luc. XII, 35. — [1] Exod. XIV, 11.

autem veritas. Nos quoque pascha comedimus, nempe Christum. « Pascha enim nostrum immolatus est Christus [1], » inquit. Ergo nos quoque Pascha comedimus, legali longe præstantius. Itaque et calceati et succincti comedamus oportet. Quare? Ut nos quoque simus parati ad exitum, et ad peregrinationem hinc futuram. Nemo ex iis qui hoc pascha comedunt, aspiciat ad Ægyptum, sed ad cœlum, ad supernam Jerusalem. Propterea accinctus, propterea calceatus comedis, ut discas quod simul atque incepisti comedere pascha, debes peregrinari et iter facere. Duo autem tacite significat, et oportere egredi ex Ægypto, et manentes quasi in aliena terra manere: « Nostra enim, inquit, conversatio est in cœlis [2]; » et tota vita semper esse paratos, ut vocati non differant, sed dicant: « Paratum est cor nostrum [3]. » Sed poterat hæc dicere Paulus, qui sibi nihil erat conscius; ego autem non possum dicere qui multo tempore opus habeo ad pœnitentiam. Quod autem accinctum esse sit vigilantis animæ, audi Deum dicentem illi Justo: « Non: sed tanquam vir accinge » lumbos tuos. Ego autem te interrogabo: tu vero mihi » responde [4]. » Omnibus hoc Deus dicit, et Moysi. Ipse quoque apparet accinctus in Ezechiele. Imovero ipsi quoque Angeli apparent nobis accincti, ut qui sint milites. Ex eo enim quod accingantur, fit ut stent generose et fortiter; ita ex eo quod stent, fit ut accingantur. Nos ergo accingamus: exituri quippe sumus, et multa interim sunt difficilia. Quando hunc campum pertransierimus, statim insistit diabolus, omnia agens et machinans, ut qui servati sunt ex Ægypto, qui mare Rubrum transierunt, qui a dæmonibus et a plagis innumerabilibus simul liberantur, eos capiat et perdat. Sed si vigiles simus, habemus

[1] I Cor. v, 7. — [2] Philip. III, 20. — [3] Psal. CVII. — [4] Job. XXXVIII, 3.

nos quoque columnam ignis, nempe spiritus gratiam: eadem illuminat et adumbrat. Habemus manna : imovero non manna, sed quod est plus quam manna. Potus spiritualis, non aqua exit e petra. Habemus et castra, nunc quoque desertum habitantes. Revera enim nunc quoque terra est a virtute deserta, et magis quam illa. Cur autem fugiendum erat illud desertum? Nonne quia habebat in se scorpios et viperas. In quo, inquit, non transiit homo. Sed non est illud desertum adeo sterile et non ferens fructus, ut natura humana.

III. Nunc quot sunt scorpii, quot viperæ in hoc deserto? quot serpentes? quot genimina viperarum sunt hi quos recensuimus? Sed ne timeamus. Hujus exitus dux est, non Moyses, sed Jesus. Quomodo? Ne eadem nobis accidant, ut non eadem agamus, et non eadem patiemur. Illi murmurabant, illi fuerunt ingrati. Ne eadem ergo nobis accidant. Quomodo ceciderunt illi omnes? Nihili fecerunt terram desiderabilem. Quomodo nihili fecerunt? atqui admirabantur : eo quod molles evaserint, et pro ea labores noluerint suscipere. Ne ergo cœlum nihili faciamus : hoc est nihili facere. E cœlo fructus est ad nos delatus, non uva quæ portatur in amphoris, sed arrha spiritus : vitæ agendæ ratio quæ est in cœlis, quam docuit Paulus et totus Apostolorum chorus, admirandi agricolæ. Non Chaleb filius Jephonæ, neque Jesus filius Nave hos tulit fructus : sed Jesus filius Patris misericordiarum, filius ejus qui est vere Deus, omnem tulit virtutem, omnes qui inde sunt fructus, hymnos nempe ad nos detulit cœlestes. Nam quæ in cœlis dicunt Cherubim, ea nos quoque jussit dicere : Sanctus, Sanctus, Sanctus. Ad nos attulit vitam Angelorum. Neque ducunt uxores, neque nubunt Angeli; hoc quoque hic plantavit bonum. Illi pecunias non amant, neque alia; hoc quoque nobis inseruit. Illi non mo-

riuntur; hoc quoque nobis largitus est: mors non est amplius mors, sed somnus. Audi enim ipsum dicentem: « Lazarus amicus noster dormit [1]. » Vidisti fructus supernæ Jerusalem? et quod est admirabilius, bellum non est decretum: sed ante promissionem nobis donavit hæc omnia. Nam illi quidem, etiam cum venissent ad terram promissionis, laborabant, imovero non laborabant. Nam si Deo parere voluissent, absque armis et sine instructa acie omnes cepissent urbes. Jericho certe, choros ducentium magis quam bellantium habentes habitum, expugnarunt. Nos autem, postquam ingressi sumus in terram promissionis, hoc est, in cœlum, non belligeramur, sed quandiu fuerimus in deserto, hoc est, in præsenti vita. « Ingressus enim in requiem suam, cessavit a suis operi» bus sicut Deus a propriis. Ne ergo defatigemur quod bo» num est facientes [2]: » proprio enim tempore metemus, si non deficiamus. Vides quomodo ut illos sic nos quoque duxerit? Illic de manna dicit, et in solitudine: « Qui mul» tum, non plus habuit; et qui parum, non minus. » Et nobis quoque est præceptum, ne thesaurizemus super terram. Sin autem theraurizemus, non jam corrumpit et perdit vermis sensilis sicut in manna, sed vermis qui, ut ignis ille, æternus est. Omnia ergo efficiamus, ne vermi paremus alimentum. Nam qui multum, inquit, non plus habuit. Hoc enim etiam in nobis fit quotidie: nam omnes eamdem implemus ventris mensuram. Quod est autem supervacaneum, est accessio stultarum sollicitudinum. Nam quod postea erat daturus, dicendo: « Sufficit diei malitia » sua [3], » hoc jam superius docuit, et nec sic susceperunt. Sed nos ne simus inexplebiles, non ingrati, ne ædes quæramus splendidas. Nam iter facimus, non habitamus. Quamobrem si quis novit quod præsens vita sit quædam

[1] Joan. XI, 11. — [2] Hebr. IV, 10, et Galat. VI, 9. — [3] Matth. IX, 6.

via, et militia, et, ut ita dixerim, quod ab eis appellatur « Fossatum [1], » non quæret splendida ædificia. Quis enim, dic quæso, etsi valde opulentus, sua sponte volet in « Fossato, » quod dicitur, præclaras domos ædificare? Nemo : esset enim ridiculus, et ædificaret inimicis, et ipsos attraheret. Si sapiamus, idipsum faciemus. A militia et fossato nihil differt vita præsens. Quare, rogo, omnia agamus ut nihil hic thesaurizemus. Nam, si venerit qui furatur, cito emigrabimus. « Vigilate, inquit, quoniam nescitis qua » hora fur veniat [2], » mortem sic vocans. Priusquam ergo venerit, omnia amandemus in patriam nostram. Hic autem simus accincti, ut possimus superare inimicos; quibus devictis, utinam in die coronarum incorruptibili gloria dignemur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

CAPUT VI.

State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti lorica justitiæ, et calceati pedes in præparationem Evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei [3].

I. Succincti, inquit, lumbos vestros in veritate. Quidnam hoc sit, dictum est in ea quæ præcessit disputatione,

[1] Matth. IX, 6. — [2] Id. XXIV, 43. — [3] Ephes. VI, 14-17.

et quod oporteat esse compositos et expeditos, et ad currendum nihil sit impedimenti. « Et induti, inquit, lorica » justitiæ. » Sicut lorica est invulnerabilis, ita etiam justi tia. Justitiam autem hic dicit vitam omnimodam et quæ agitur ex virtute. Eum qui est talis nemo unquam poterit prosternere. Sed vulnerant quidem multi, nemo autem dissecat, non ipse diabolus. Quasi dicas: Res justas pectore complexi. De his dicit Christus: « Beati qui esuriunt » et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[1]. » Qui illam pectore compectitur, est fortis tanquam lorica. Qui est ejusmodi, nunquam irascetur. « Calceati pedes in præ» parationem Evangelii pacis. » Hoc dictum est minus dilucide. Quid ergo est? pulchra nobis imposuit tibialia seu ocreas, Evangelii præparationem. Aut hoc ergo dicit, ut sint parati ad Evangelium, et ad hoc utantur pedibus, et ei viam præparent et muniant; aut si hoc non sit, ut ipsi sint parati ad exitum. Præparatio ergo Evangelii nihil aliud est, nisi vita optima. Quod quidem dicebat Propheta, « Præparationem cordis sui attendit auris tua[2]. » Hoc est, ut cor sit paratum et instructum. Evangelii, inquit, pacis. Merito id dixit. Nam quoniam belli et pugnæ meminit, ostendit esse pugnandum adversus dæmones. Evangelium enim est pacis. Illud bellum aliud bellum dissolvit, nempe adversus Deum. Si cum diabolo bellum gerimus, pacem cum Deo habemus. Ne timeas ergo, o dilecte, est Evangelium, bonus nempe nuntius, jam parta est victoria. In omnibus sumentes scutum fidei. Fidem hic dicit, non cognitionem; non enim eam posuisset posteriorem; sed gratiam per quam signa fiunt. Merito autem fidem nominat scutum: sicut enim scutum ante totum corpus ponitur veluti propugnaculum, quasi murus; ita etiam fides: omnia enim ei cedunt. In quo poteritis, inquit, omnia tela

[1] Matth. v, 6. — [2] Psal. ix, 41.

nequissimi ignea extinguere. Nihil enim potest hoc scutum discindere. Audi enim Christum dicentem Discipulis : « Si habeatis fidem tanquam granum sinapis, dicetis huic » monti : Transi hinc illuc, et transibit[1], » Quomodo autem habebimus fidem ? Quando illa recte gesserimus. Tela autem ejus dicit tentationes, absurdasque et nefarias cupiditates. Recte adjecit, ignea. Tales enim sunt cupiditates. Quod si fides imperavit dæmonibus, multo magis animi vitiis. Et galeam, inquit, salutis assumite, vestræ, inquam, salutis. Eos enim circumvallat et munit quasi ducturus ad pugnam. Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Sive spiritum dicit, sive in gladio spirituali. Per eum enim secantur omnia, per eum omnia scinduntur, et per eum amputamus caput draconis. « Per omnem oratio- » nem et obsecrationem, inquit, orantes omni tempore in » spiritu, et in ipso vigilantes, in omni instantia et obse- » cratione pro omnibus sanctis, et pro me, ut detur mihi » sermo in apertione oris cum fiducia, notum facere mys- » terium Evangelii, pro quo legatione fungor in catena, » ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui[2]. » Sicut Dei verbum potest omnia, ita etiam qui gratiam habet spiritualem. « Vivus est enim, inquit, sermo Dei et effi- » cax, ex penetrabilior omni gladio ancipiti[3]. » Vide autem Beati hujus prudentiam. Armavit eos diligentissime. Quomodo igitur oporteat regem invocare, et rogare ut manum porrigat, docet deinde : « Per omnem orationem, » inquit, et obsecrationem orantes omni tempore in spi- » ritu. » Potest enim quis in spiritu non orare, quando futili utitur oratione. Et in ipso, inquit, vigilantes, hoc est, sobrie agentes. Talem enim oportet esse eum qui est armatus, qui stat apud regem, vigilantem et sobrium. « In » omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis et pro

[1] Matth. XVII, 20. — [2] Ephes. VI, 18-20. — [3] Hebr. IV, 12.

»me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei.» Quid dicis, o beate Paule, opus habes discipulis? Recte autem dixit, «In apertione oris mei.» Non ergo meditabatur quæ dicebat, sed sicut dixit Christus: «Quando vos tradide»rint, ne solliciti sitis quomodo aut quid loquamini. Da»bitur enim vobis in illa hora quid loquamini[1].» Ita fide agebat omnia, omnia per gratiam. Cum fiducia notum facere mysterium Evangelii; hoc est, ut apposite me defendam. Circumdatus es catenis, et aliis indiges. Etiam, inquit. Nam Petrus quoque erat circumdatus catena[2]: sed tamen oratio sine intermissione fiebat. Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui. Hoc est, ut cum fiducia et dicendi libertate, cum animi virtute, et cum multa prudentia respondeam. «Ut »autem et vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam, om»nia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater et fide»lis minister in Domino[3].»

II. Quoniam autem meminit vinculorum, dimisit etiam aliquid Tychico quod de se dicat. Nam quæ pertinebant quidem ad dogmata et ad exhortationem, ea declarabat per Epistolam: quæ autem ad solam denuntiationem, ea relinquebat tabellario; ideo subjungit: Ut sciatis, inquit, quæ circa nos sunt, hoc est, ut discatis. Hoc et ejus in ipsos ostendebat dilectionem, et illorum in ipsum. «Quem »misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos »sunt, et consoletur corda vestra[4].» Nec hoc sine causa dicit, sed cum prius dixisset: Induti et succincti, quod quidem est indicium quod semper progrediatur et sine intermissione. Audi enim Prophetam dicentem: «Fiat ei »sicut vestimentum quo induitur, et sicut zona qua per»petuo præcingitur[5].» Propheta quoque dicit Deum indu-

[1] Matth. x, 18, 19. — [2] Act. xii. — [3] Ephes. vi, 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Psal. cviii, 18.

tum esse thorace justitiæ, per hoc nos erudiens quod semper, non ad breve tempus, hæc habere oporteat; semper enim bello est opus. Et alius alibi: « Justus enim, inquit, confidit ut leo[1]. » Nam qui est sic lorica indutus, fieri non potest ut instructam timeat aciem, sed in medios hostes est ei insiliendum. Et Esaïas: « Speciosi, inquit, » pedes eorum qui pacem annuntiant[2]. » Quis non cucurrerit? quis huic rei non servierit, quando pax annuntiatur; pax, inquam, Dei cum hominibus; pax, cum homines minime laboraverint, sed Deus totum fecerit? Quid sit autem præparatio Evangelii, audiamus Joannem dicentem: « Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus[3]. » Verum hæc duntaxat propter baptisma dixit. Quoniam vero alia etiam præparatione opus est post baptisma, hanc ostendit dicens: « In præparatione Evangelii pacis, » innuens videlicet, ut nihil agamus pace indignum. Nam quoniam ut plurimum pedes sunt vitæ symbolum, propterea sæpe admonens dicit: « Videte quomodo exacte ambuletis, » de vita loquens. Itaque agamus et ostendamus quæ sunt digna Evangelio, nempe vitam, et mundas actiones per totam vitam nostram. Evangelio pax est annuntiata, date viam paratam his bonis nuntiis. Quod si rursus facti fueritis inimici, non est amplius pacis præparatio. Sitis parati, et ne differatis accedere ad pacem: sicut parati fuistis ad pacem et fidem, ita etiam permanete. Scutum est fides, quod primum excipit insultus inimicorum, et arma servat illæsa. Si ergo fides sit recta et vita recta, arma illæsa manent. Multis autem alibi de fide disserit, maxime scribens ad Hebræos[4], et de spe. Credite, inquit, bonis futuris, et nihil horum sauciabitur. Nam in adversis et in laboribus spem objiciens et fidem, illa servabis illæsa. Ad Deum enim accedentem oportet credere quod sit, et iis qui ipsum

1 Prov. XXVIII, 1. — 2 Isaï. LII, 7. — 3 Matth. III, 3. — 4 Hebr. 11.

quærunt fit remunerator. Fides est scutum tegens eos qui sine curiosa perquisitione credunt; sin autem sint sophismata, et rationes, et reprehensiones, non est scutum, sed nos impedit. Talis sit fides ut universum contegat et obumbret. Ne sit ergo brevis, ut nudos sinat pedes, aut aliquid aliud, sed sit scutum justam habens symmetriam. «Ignea.» Sunt enim multæ disceptationes animam urentes, multæ dubitationes, multæ quæstiones inexplicabiles. Sed revera fides facit ut omnia cessent. Multa immittit diabolus nostram inflammans animam, et adducens ad ambiguitatem, ut quando dicunt aliqui: Numquid est resurrectio? Numquid est judicium? Numquid est remuneratio? Sed si scutum fidei habeas, extingues diaboli tela in fide. Invasit te absurda cupiditas, incensus est intus ignis malarum cogitationum? Oppone ei fidem futurorum bonorum, et ne apparebit quidem, sed peribit. « Omnia tela : » non hæc quidem extinguet, illa vero non. Audi Paulum dicentem : « Existimo enim quod non sunt condignæ passiones hujus » temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis[1]. » Vides quam multa tela tunc extinxerint justi? Annon videntur tibi tela esse ignita, quod interno igne ureretur Patriarcha filium offerens? Alii quoque justi omnia ejus tela extinxerunt. Sive ergo bellum gerant cogitationes, eam opponamus, sive libidines et cupiditates, ea utamur; sive labores et ærumnæ, in ea conquiescamus : ea merito est quæ conservat arma omnia. Si eam non habeamus, illa cito perforabuntur et lædentur. « In omnibus, inquit, su» mentes scutum fidei. » Quid est : « In omnibus? » Et in veritate, inquit, et in justitia, et in præparatione Evangelii. Hoc est, omnia hæc opus illa habent. Propterea subjunxit : Et galeam salutis assumite. Hoc est, per eam de cætero poteritis esse tuti, et omne periculum effugere. Sicut enim

[1] Rom. VIII, 18.

galea, exacte caput undique tegens, non sinit ut aliquid grave patiatur, sed id conservat; ita etiam fides est pro scuto, et pro galea salutis. Si enim ejus tela extinxerimus, cito etiam suscipiemus rationes quæ conservant, quæ non sinunt ut facultas quæ tenet principatum aliquid patiatur. Nam si hæ contrariæ rationes extinguantur: cito quæ non sunt tales, sed nos servant, et efficiunt ut bonam spem habeamus, in nobis nascentur; et sicut galea in capite, ita inerunt in facultate quæ in nobis obtinet principatum.

III. Nec hoc solum, sed etiam gladium accipiemus spiritus, ut non solum tuti simus a telis quæ mittuntur, sed ea etiam ipsum feriant diabolum. Anima enim quæ non desperat, neque tela ignita accepit, cum magna animi alacritate stabit adversus inimicum, perfringet hoc gladio ejus thoracem, per quem confregit et ejus cogitata et redegit in captivitatem Paulus, draconemque conscindet, et ejus caput amputabit: Quod est verbum Dei; aut jussum ejus hic dicit verbum, aut præceptum, quod Apostoli in nomine Jesu Christi ubique miracula edentes proferebant. Hoc solum nos in omnibus observemus, ut Dei præcepta custodiamus; si enim illa faciamus, per ea de medio tollemus et occidemus ipsum draconem, tortuosum serpentem. Hic mihi vide Pauli prudentiam. Quia enim dixit, Poteritis tela diaboli ignea extinguere, ne ipsos inflaret, ostendit eos maxime omnium ad hoc Deo opus habere. Quid enim dicit? Per omnem orationem et obsecrationem; ac si diceret: Hæc erunt, et totum recte geretis orantes. Nunquam autem accedens pro te solo roga, et sic Deum habebis propitium. Per omnem, inquit, orationem et obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu, et ad hoc ipsum vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis. Ne mihi definias tempora diei. Audi enim quid dicat: « In omni tempore accede. Sine inter-

»missione, inquit, orantes[1]. » Non audivisti quomodo illa vidua superarit assiduitate ? Non audivisti amicum illum media nocte sua perseverantia impetravisse ? Non audivisti de Syrophœnissa, quomodo perpetua sua interpellatione Dominum evocaverit? Hi omnes impetrarunt sua assiduitate. Orantes, inquit, in omni tempore in spiritu. Hoc est, quæ ex Deo sunt quæramus, nihil mundanum, nihil quod ad hanc vitam pertineat. Non solum ergo, inquit, opus est ut oremus sine intermissione, sed etiam ut vigilantes, et ad hoc ipsum vigilantes. Sive hic dicat pernoctationes, sive etiam animæ sobrietatem, utrumque admitto. Vides quomodo vigilaret illa Chananæa, et, Domino non respondente, sed etiam repellente, et eam canem apellante, illa diceret : « Etiam, Domine : nam et catelli comedunt ex » micis quæ cadunt ex mensa dominorum suorum[2] ? » Nec destitit antequam assecuta fuit petitionem. Et quomodo vidua illa clamavit, et tandiu perseveravit, donec pudore affecerit principem, qui neque Deum timebat, neque hominem verebatur? et quomodo amicus intempesta nocte perseveravit, donec effecerit ut vigilaret, sua assiduitate incusso illi pudore? Hoc est vigilare. Vis discere vigiliam animæ ? Vade ad Annam, et audi verba ejus. ADONAÏ, ELOÏ, SABAOTH[3]. Imovero audi quæ illa verba præcesserunt. Surrexerunt, inquit, omnes a mensa : illa vero non ad somnum est conversa, non ad quietem. Unde mihi videtur etiam in mensa sedisse levis, nec ullis cibis gravata, alioqui non tam multas emisisset lacrymas. Nam si nos cum sumus jejuni vix oramus, imovero ne sic quidem unquam oramus : multo magis illa post mensam non orasset, nisi etiam in mensa fuisset similis jejunantibus. Nos viros pudore suffundat hæc mulier. Nos pudeat qui pro regno supplicamus et oscitamus, quod ea oret pro filio et fundat

[1] 1 Thess. v, 17. — [2] Matth. xv, 26, 27. — [3] 1 Reg. 1, 11.

lacrymas. Et stetit, inquit, coram Domino, et quid dicit? Adonaï Domine, Eloï, Sabaoth. Id est autem, si interpreteris, Domine Deus virtutum seu exercituum. Linguam præcurrebant lacrymæ, his sperabat se Deum esse flexuram. Ubi sunt lacrymæ, omnino etiam illic est afflictio. Ubi autem est afflictio, illic quoque est multa philosophia et attentio. Si audiens, inquit, exaudias orationem ancillæ tuæ, et dederis mihi filium, dabo ipsum Domino toto tempore. Non dixit anno uno, aut duobus, sicut nos. Nec dixit: Si dederis mihi filium, do pecunias; sed ipsum donum reddo integrum, primogenitum, orationis filium. Nam filia erat Abrahæ: ille autem rogatus eum dedit, ipsa dedit etiam ante petitionem. Sed hinc etiam vide ejus pietatem. « Vox ejus, inquit, non audiebatur; labia autem ejus movebantur[1]. » Sic accedit ad Deum qui vult impetrare, non mollis et ignavus, neque oscitans, ec dissolutus, neque fricans, neque torpens ac negligens. Annon enim poterat dare Deus etiam absque oratione? An nesciebat etiam ante petitionem mulieris desiderium? Sed si dedisset ante petitionem, non apparuisset mulieris animi alacritas, non fuisset manifesta ejus virtus, non tantam acquisiisset mercedem. Quamobrem dilatio non erat invidiæ, sed curæ ac providentiæ.

IV. Quando ergo audieris Scripturam dicentem, quod conclusit ejus vulvam, et quod ipsam ad iram provocabat ejus æmula, cogita ipsum ostendere velle mulieris philosophiam. Considera enim. Habebat maritum inservientem sibi. Ei enim dicebat: « Non ego tibi sum melior quam » decem filii? Et ipsam, inquit, ad iram provocabat ejus » æmula[2]. » Hoc est, probris afficiebat, insultabat, et eam nunquam est ulta, neque illi est imprecata, neque dixit: Quoniam me probris afficit æmula, me vindica.

[1] 1 Reg. 1, 13. — [2] Ibid. 6-8.

Habebat illa filios : sed hæc habebat mariti dilectionem ex æquo ei respondentem. Hoc ergo etiam ipsam consolatus est dicens : « Non tibi sum melior quam decem filii ? » sed rursus videamus mulieris philosophiam. « Et existima- » vit, inquit, Heli eam ebriam. » Sed vide quid ipsa ei dicat : « Ne reputes, inquit, ancillam tuam filiam perdi- » tionis, quoniam ex multitudine meditationis meæ lique- » facta sum huc usque. » Hoc est vere contriti cordis quando non sumus asperi in eos qui nos contumeliis afficiunt, quando non ægre ferimus, quando nos excusamus. Nihil æque facit animam philosophia præditam atque afflictio. Nulla res est æque jucunda, atque luctus qui secundum Deum est. Ex multitudine meditationis meæ, inquit, liquefacta sum huc usque. Hanc omnes imitemur. Audite quotquot estis steriles, et audite quæcumque amatis filios ; audite et viri et mulieres. Nam viri quoque sæpe contulerunt. Audi Scripturam dicentem : « Et oravit Isaac » pro uxore sua Rebecca, quoniam erat sterilis[1]. » Magnas enim res potest oratio. « In omni, inquit, instantia, et » obsecratione pro omnibus sanctis, et pro me ; » se ipsum ponens ultimum. Quid facis, o beate Paule, te ipsum ponis ultimum ? Etiam, inquit, « Ut detur mihi sermo in aper- » tione oris mei, cum fiducia notum facere mysterium » Evangelii, pro quo legatione fungor in catena. » Ubi fungeris legatione ? Apud homines, inquit. Papæ ! quanta Dei benignitas ! Misit e cœlis qui pro ipso fungerentur legatione pro pace : et eos captos vinxerunt homines, et ne legem quidem publicam sunt reveriti, quod ei qui legatione fungitur nihil unquam fiat mali. Sed tamen ego legatione fungor in catena. Urget catena os obstruens loquendi libertati, sed vestræ preces os meum aperiunt, ut in eo libere dicam, ut me oportet loqui ; id est, ut ea

[1] Gen. xxv, 21.

omnia dicam ad quæ dicenda sum missus. « Ut autem et » vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam, omnia vobis » nota faciet Tychicus charissimus frater, et fidelis minister » in Domino. » Si est fidelis, nihil mentietur, sed omnia vera dicet. « Quem misi ad vos in hoc ipsum. Ut cognoscatis, quæ circa nos sunt, et consoletur corda vestra. » Papæ ! quanta charitas ! Ne liceat volentibus vos terrere, est enim verisimile eos fuisse in rebus adversis et molestis. Illud enim : Consolabitur corda vestra, hoc subindicat ; « Ne sinat, inquit, vos dejici. Pax fratribus et charitas » cum fide a Deo Patre, et Domino Jesu Christo[1]. » Optat eis pacem, et charitatem cum fide. Recte dixit ; vult enim eos non utcumque habere rationem charitatis, nec se admiscere cum iis qui sunt diversæ fidei. Aut hoc, aut illud dicit, ut et ipsi fidem habeant, et de futuris confidant. Pax erga Deum et charitas. Nam si sit pax, erit etiam charitas. Si charitas, erit etiam pax. Cum fide : nihil enim prodest charitas absque fide ; imovero ne aliter quidem fuerit charitas. « Et gratia cum omnibus qui diligunt » Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. » Amen[2]. » Hic divisit, seorsum posita pace et gratia ? « In incorruptione, inquit. Amen. » Quid est, « In incor» ruptione ? » Aut in honestate et moderatione, aut pro iis in quos non cadit corruptio ; nempe non in divitiis, non in gloria, sed in illis in quæ non cadit corruptio. Illud, « In, » idem est quod, « Per. » Per incorruptionem, inquit, hoc est, per virtutem. Omne enim vitium est corruptio, et sicut virginem corrumpi dicimus, ita etiam animam. Propterea dicebat Paulus : « Ne corrumpantur sensus vestri[3]. » Et rursum alibi, In doctrina incorruptionem, inquit.

V. Quid est enim, dic mihi, corruptio corporis ? Annon dissolutio totius, et ejus compositionis ? Hoc etiam

[1] Ephes. VI, 23. — [2] Ibid. 24. — [3] 2 Cor. XI, 3.

fit in anima, in eam ingresso peccato. Pulchritudo enim animæ est temperantia, justitia. Sanitas animæ est fortitudo, prudentia. Nam qui est turpis et inhonestus, est deformis, et qui est avarus, et qui se dedit rebus malis, et qui est timidus, ignavus, et imbecillus, est malæ habitudinis. Quod vero peccata operentur corruptionem, hinc palam est : faciunt enim turpes et imbecillos, et efficiunt ut laborent et defatigentur. Corruptam enim esse virginem etiam ideo proprie dicimus, non quod corrumpatur corpus solum, sed propter iniquitatem. Nam id quod fit est coïtus. Si hoc autem esset corruptio, esset etiam matrimonium corruptio : sed peccatum est corruptio; ipsum enim eam dedecore affecit. Domus autem quid fuerit corruptio, quam dissolutio ? Et ubique corruptio est quædam in deterius mutatio, quæ fit in alium habitum, et ad deletionem ejus quod erat prius. Audi enim Scripturam dicentem : « Corrupit omnis caro » viam suam[1]. » Et rursus, « In corruptione intolerabili. » Et rursus, « Homines corrupti mente[2]. » Corruptibile est corpus nostrum, sed anima incorruptibilis. Ne itaque ipsam corrumpamus. Hoc fecit prius peccatum. Quod est autem post lavacrum, potest etiam animam corrumpere, et efficere ut facile capi possit a verme immortali. Non enim attigisset, nisi corruptibilem invenisset animam. Adamantem non attingit vermis, et si attigerit, nihil efficit. Ne corrumpas animam. Nam quod corrumpitur, plenum est fœtore. Audi enim Prophetam dicentem : « Pu» truerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ » meæ[3]. » Ipsa autem corruptio induet incorruptionem; hæc vero non itidem. Ubi est enim incorruptio, non est corruptio. Quamobrem corruptio incorruptibilis est; finem non habens, est mors immortalis, quod quidem fu-

[1] Gen. VI, 11. — [2] 2 Tim. III, 5. — [3] Psal XXXVII, 6.

turum erat si corpus mansisset immortale. Quamobrem si illuc exiverimus habentes corruptionem, habebimus corruptionem incorruptibilem, finem non habentem. Uri enim et a verme perpetuo consumi, est corruptio, in quam non cadit incorruptio. Quod erat et in beato Job. Corrumpebatur enim et non peribat, et hæc per multum temporis : sed semper corrumpebatur terræ gleba saniem eradens [1]. Tale quid tunc patietur anima, eam circumsistentibus et arrodentibus vermibus, non duos annos, nec tres, nec decem, nec centum, nec decies mille, sed qui nunquam finientur. « Vermis enim, inquit, eorum non » morietur [2]. » Timeamus ergo, rogo, timeamus verba, ne in res ipsas incidamus. Avaritia est corruptio, corruptio omnium gravissima, inducens ad idololatriam. Fugiamus corruptionem, eligamus incorruptionem. Hunc quidem aut illum per avaritiam fraudasti et plura acquisivisti : quæ per avaritiam quidem sunt acquisita corrumpuntur, manet autem avaritia, corruptio causa incorruptionis. Transit quidem voluptas qua frueris, manet autem peccatum in quod non cadit corruptio. Grave est malum non in præsenti vita omnia exuere : magna est calamitas hinc excedere habentes magna peccatorum onera. Nam « In inferno, inquit, » quis confitebitur tibi [3] ? » Illic est judicium, non est tempus pœnitentiæ. Quantum flebat dives [4] ? et nihil effecit ? Quam multa dixerunt qui Christum non aluerunt ? Sed tamen abducti sunt in ignem æternum. Quam multa dixerunt qui iniquitatem fecerunt, « Domine, nonne in nomine tuo » prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus [5] ? » et tamen non sunt cogniti. Omnia hæc quidem tunc fiunt, sed nihil juvant nisi nunc facta fuerint. Timeamus ergo ne forte tunc dicamus : « Domine, quando te vidimus esurien-

[1] Job. VII, 5, in græco. — [2] Marc. IX, 44. — [3] Psal. VI, 6. — [4] Luc. XVI. — [5] Matth. VII, 22.

» tem, et non aluimus[1] ? » Nunc ipsum nutriamus, non uno, aut duobus, aut tribus diebus. « Eleemosynæ enim, in» quit, et fides te non deserant [2]. » Non dixit, Fac semel, neque bis. Nam virgines habebant oleum, sed non sufficiens. Quamobrem nobis multo opus est oleo, et nos tanquam frugiferam oleam oportet esse in domo Dei. Cogitemus ergo quam multas peccatorum sarcinas habet unusquisque nostrum, faciamusque benignitatis et clementiæ opera, quæ eis in æquilibrio respondeant, imovero etiam longe plura, ut non solum extinguantur peccata, sed etiam ad justitiam nobis reputentur opera justitiæ. Nam si non sint tam multa bona, ut et crimina exuamus, et ex iis quæ sunt relicta nobis imputentur ad justitiam, nemo nos eximet a supplicio. Quod nobis omnibus detur effugere gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto, gloria, imperium et honor, per omnia sæcula. Amen.

[1] Id. xxv, 37. — [2] Prov. iii, 3.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

ARGUMENTUM.

Philippenses sunt cives unius ex Macedoniæ civitatibus quam Philippos vocant, a conditore civitatis, quæ est colonia, quemadmodum Lucas inquit [1]. Hic purpuraria conversa est mulier valde pia, atque attenta : hic archisynagogus credidit : hic Paulus una cum Sila virgis cæsus est : hic a magistratibus rogati sunt ut exirent, ac timori illis fuerunt : splendidumque habuit Evangelii prædicatio principium. Multa vero, et magna de illis ipse quoque Paulus testatur, coronam suam illos vocans, et multa passos esse dicens : « Vobis enim datum est, inquit, a Deo non solum, » ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini [2]. » Evenit autem, ut quo tempore ad eos scribebat, in vinculis esset : propterea inquit, « Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio [3] ; » Prætorium vocans Neronis palatium : verum e vinculis, in quibus fuerat, dimissus est, idque ostendit ad Timotheum scribens : « In prima mea defensione nemo mihi affuit : sed » omnes me dereliquerunt : non illis imputetur : Dominus » autem mihi adstitit, et confortavit me [4]. » Vincula igitur

[1] Act. XVI, 12-18. — [2] Philip. I, 29. — [3] Ibid. 13. — [4] 2 Tim. IV, 16.

illa significat, quæ defensionem istam antecesserunt. Nam ipso quidem defensionis, ac liberationis tempore minime affuisse, Timotheum constat. Inquit enim : « In prima mea » defensione nemo mihi affuit ; » idque etiam hoc ipso ostendit, quod hoc modo scribat : non enim illi per litteras nuntiasset, quod notum ipsi esse sciret. Quo autem tempore hanc scribebat epistolam, Timotheus una secum aderat : idque verbis istis ostendit : « Spero autem in Domino Jesu » Timotheum me cito mittere ad vos ; » et rursus : « Hunc igi- » tur spero me cito mittere ad vos, mox ut videro, quæ » circa me sunt [1]. » E vinculis enim dimissus est ; atque in ea, postquam ad ipsos venisset, rursus conjectus. Quod enim inquit : « Sed etsi immolor supra sacrificium, et obse- » quium fidei vestræ [2] ; » non ita dicit, quasi nunc fieret ; sed quoniam si id eveniat, et quandocumque eveniat, gaudeo, inquit, revelans illos mœrore, quem ex ipsius vinculis conceperant : nunc enim non mortem obiturum fuisse, ex illis verbis perspicuum est. « Confido autem in » Domino, quoniam et ipse veniam ad vos cito. » Et rursus : « Et hoc confidens scio, quia manebo, et permanebo omni- » bus vobis. » Miserant autem ad eum Philippenses [3]. Epaphroditum, qui pecunias ad ipsum afferret, et quo loco res ipsius essent, cognosceret ; nam peramanter affecti erga illum erant. Quod enim ab illis missus Epaphroditus fuerit, audi ipsum dicentem : « Habeo autem omnia, et abundo, » repletus sum, acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis [4]. » Ob hanc igitur causam miserant, ut et illum consolarentur, et res illius cognoscerent. Nam quod et hoc cognituri miserint, in ipso statim Epistolæ initio ostendit, de suo statu scribens, ac dicens : « Scire autem vos volo, quia quæ circa » me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii [5]. » Et

[1] Philip. II, 1-23. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 24, et I, 25. — [4] Id. IV, 18. — [5] Id. I, 12.

rursus : « Spero autem Timotheum me cito mittere ad vos, » ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt[1]. » Ut et ego, perspicue hoc significat : ut quemadmodum vos, quo vobis animum expleretis, misistis ad mea cognoscenda : ita et ego bono animo sim rebus vestris cognitis. Quoniam igitur cum longo jam intervallo non misissent : tunc miserant, id enim indicat illis verbis, « Quoniam tandem ali» quando refloruistis pro me sentire[2] ; » audiebantque ipsum in vinculis esse. Nam si de Epaphroditi mala valetudine audierant, hominis non valde clari, qualis quidem Paulus erat : multo magis de Paulo et consentaneum erat ipsos perturbari : idcirco in ipso Epistolæ procemio inducit consolationem pro ipsis suis vinculis, ostendens tantum abesse, ut inde perturbari oporteat : ut gaudendum potius sit : deinde consilium illis dat, ut concordiam, atque humilitatem colant, hoc illis tutissimum esse præsidium docens, atque hac ratione facile illos inimicis suis superiores fieri posse. Non enim doctoribus vestris molestum est in vinculis esse, sed discipulos inter se minime concordes videre. Illud enim vel ad provehendum Evangelium facit : hoc vero ad disturbandum.

II. Cum igitur illos ad concordiam esset cohortatus, concordiam vero ab humilitate proficisci docuisset, atque adversus Judæos, qui christianismum prætendentes, omnibus modis dogmati officiebant, invectus esset, canes eos vocans, ac malos operarios, atque ab illis abstinendum esse suasisset, et quibus rebus studendum esset admonuisset, multaque disseruisset de rebus ad mores pertinentibus, eosque composuisset, ac recreasset verbis illis, « Dominus » prope est[3] : » tum vero ea, quæ ipsum decebat, prudentia, rerum etiam ad se missarum mentionem facit, atque ita magnam affert consolationem. Facile autem animad-

[1] Philip. II, 19. — [2] Id. IV, 10. — [3] Ibid. 4, 5.

vertere licet Paulum in scribendo hos potissimum honorifice tractare, nec quidquam usquam interjicere, quod objurgandi vim habeat. Hoc vero magnum illorum virtutis argumentum est, nullam dedisse doctori occasionem objurgandi, omniaque ad eos non reprehensionis, sed suasionis modo esse scripta. Verum, ut nunc etiam repetam, quod initio dicebam, magnam hæc civitas ad fidem ostenderat propensionem, quandoquidem custos ipse carceris; (qu m vero ejusmodi muneris administratio magna cum mprobitate conjuncta esse soleat, non ignoratis); uno statim signo, et accurrit, et baptizatus est cum tota familia sua. Ac signum quidem, quod factum est, ipse solus vidit, fructum vero, ac lucrum non solus percepit, sed una cum muliere, atque universa domo. Sed et magistratus ipsos, qui Paulum verberibus affecerunt, tumultu potius, et impetu quodam, quam improbitate id fecisse ex eo intelligitur; quod cito illum dimitti jusserunt, atque in metu postea fuerunt. Testimonium autem illis dat non solum fidei, et periculorum nomine, sed etiam beneficentiæ, ubi inquit, «Quod et in principio Evangelii, et semel et bis in »usum mihi misistis, nemine alio id præstante[1].» Nam, «Nulla mihi, inquit, Ecclesia communicavit in ratione dati, »et accepti.» Quod si aliquando intermiserint, occasionem potius, quam voluntatem ipsis defuisse istis verbis ostendit. Non quod non de me bene sentiretis, inquit, sed occupati eratis. Id vero magnum erga ipsos amoris stimulum præ se fert. Quod enim vehementer eos dilexerit; hinc etiam manifestum: «Neminem enim habeo, inquit, tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.» Et rursus, «Ex eo quod habeam vos in corde in vinculis »meis[2].»

III. Hæc igitur et nos intelligentes, ac tot habentes cha-

[1] Philip. IV, 16 et 10. — [2] Id. II, 20, et I, 13.

ritatis formulas, atque exemplaria, præbeamus nos ipsos dignos hujusmodi exemplis, prompti, ac parati pro Christo pati. Etenim hoc tempore non est, qui Christianos insectetur, et vexet. Ergo, ubi nihil aliud, saltem efficacem, et vehementem illorum beneficentiam imitemur, neque ubi semel, atque iterum dederimus, omni officio perfunctos nos arbitremur. Etenim per omnem vitam id faciendum est. Non enim semel, sed perpetuo placere oportet. Nam qui currit, si decem circuitionibus, quas Græci vocant διαύλους, jam factis, postremam omittat, totum perdidit : ita et nos, si ab incœpto bonorum operum cursu defecerimus, totum perdidimus, totum corrupimus. Audi perutilem admonitionem illis pronuntiatam verbis : « Eleemosynæ, » inquit, et fides te non deserant[1] : » non dixit, semel facito, aut bis, aut ter, aut decies, aut centies ; sed perpetuo : te non deserant, inquit : nec vero dixit, ipsas ne deseras ; sed ipsæ te non deserant : ostendens nos esse, qui ipsarum egeamus, non ipsas nostri : docensque nihil nobis non faciendum esse, ut illas apud nos retineamus : « Circumda eas, inquit, gutturi tuo. » Quemadmodum enim divitum filii decus aureum circa collum gestant, illudque nunquam deponunt, quasi nobilitatis insigne circumferentes : ita et eleemosynam nobis ipsis circumdemus oportet, declarantes nos esse misericordis illius filios, qui solem exoriri facit super malos et bonos. At non credunt infideles ? quinimo per hæc credent, si nos hæc præstiterimus. Nam si viderint nos omnium misereri, illumque repræsentare præceptorem ; ad illius imitationem hoc a nobis fieri intelligent. Neque vero utcumque fecisse satis est, sed cautio quædam præterea ; ac munimentum requiritur. Eleemosyna, inquit, et fides sit tibi vera : recte dixit, vera, non ex rapina, non ex furto. Hoc enim non

[1] Prov. III, 3.

est fides, non est vera eleemosyna. Nam qui furatur, eum mentiri, ac pejerare necesse est; tu vero non ita : sed una cum eleemosyna fidem quoque habeto, inquit. Circumdemus nobis istum ornatum. Torquem hunc aureum animæ aptemus, eleemosynam dico, quandiu scilicet hic fuerimns. Nam cum ætas hæc præterierit, non amplius illa utemur : quid ita ? non sunt ibi pauperes, non sunt ibi pecuniæ, non est ibi mendicitas : quandiu sumus pueri, ornatu hoc nos ipsos ne spoliemus. Quod enim in pueris evenit, ut cum ad virilem ætatem pervenerint, ista deponant, atque alium sibi assumant ornatum; idem quoque in nobis. Etenim illic non erit eleemosyna ista, quæ pecuniis fit; sed alia quædam longe major. Ne igitur interea hac nos privemus : operam demus, ut pulchram seet spectandam præbeat anima. Magnum eleemosyna bonum, atque honoratum est, magnum donum, imovero magna est bonitas. Si didicerimus pecunias contemnere, etiam alia discemus. Vide enim quot hinc pariantur bona qui dat eleemosynam, quomodo danda est, is discit pecunias contemnere : qui pecunias contemnere didicit, is malorum radicem excidit. Quamobrem non tam facit beneficium, quam accipit : non idcirco solum, quod eleemosynæ constituta est merces, ac retributio; verumetiam quod anima fit philosophica, excelsaque ac dives. Qui eleemosynam dat, ad hanc disciplinam eruditur, ut pecunias, atque aurum minime admiretur : qui vero hac disciplina instituit animum, næ ille præclarum ascendendi in cœlum principium fecit; sexcentasque pugnæ, contentionis, invidiæ, mœroris occasiones amputavit. Nostis enim profecto, nostis et vos, ex pecuniis mala omnia, ex pecuniis sexcenta bella solere existere. Quamobrem qui illas contemnere didicit, tranquillo in portu se ipsum locavit, nec damnum posthac metuit. Ad hanc enim disciplinam illum eleemosyna erudivit : non appetit

posthac aliena; quomodo enim, cum sua etiam profundat, ac donet? nulla jam erga divitem invidia tangitur; quomodo enim, cum pauper fieri velit? ipsumque animæ oculum ab omni labe purum reddit. Atque hæc quidem hic: quorum vero ibi bonorum compos futurus sit, nulla unquam oratio queat exponere: non una cum stultis virginibus foris manebit; sed una cum prudentibus, una cum sponso introibit, splendidas habens lampades. Ita ob hanc ipsam eleemosynam, iis, quæ in virginitate servanda valde laborarunt, longe præstabit, expers ipse laborum illorum: tanta est eleemosynæ virtus; alumnos suos magna cum libertate introducit. Nota enim est cœli janitoribus, qui sponsi fores custodiunt: nec vero nota solum, sed etiam hujusmodi, ut eam revereantur: eosque, a quibus se cultam noverit, magna cum libertate introducet: ac nemo contradicet; sed omnes cedent. Nam si Deum in terram adduxit, idque ipsi persuasit, ut homo fieret; multo magis hominem in cœlum intromittere poterit: magna est ipsius potentia. Ergo si ex misericordia atque hominum amore Deus homo factus est, si eo, inquam, adductus est ut servus fieret; multo magis servos in domum introducet suam. Hanc amemus, hanc colamus, non uno aut altero die, sed per omne tempus; ut ipsa nos bene notos habeat: nam si ea nos noverit, et Dominus noscet; sin ignoret, Dominus etiam ignorabit, ac dicet: Nescio vos. Verum absit, ut hanc nos vocem audiamus, sed beatam illam: « Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis » regnum a constitutione mundi[1], » quod utinam nos omnes consequamur per gratiam et benignitatem, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. XXV, 34.

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus et Timotheus servi Jesu Christi omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, coepiscopis, et diaconis, gratia vobis, et pax a Deo patre nostro, et Domino Jesu Christo [1].

I. Hic quasi ad æquali honore præditos scribens [2], non ponit suum magisterii nomen, sed aliud quiddam, illudque magnum : quale vero istud? servum se ipsum nominat, non Apostolum. Nam et hæc vere magna dignitas est, ac bonorum caput, servum esse Jesu Christi, et non tantum dici. Qui Christi servus est, hic a peccato liber est; et hoc ipso, quod germanus, ac legitimus servus est; nunquam committet, ut cujusquam alterius servus fiat : alioqui non esset Christi servus, nisi ex dimidia parte. Ac sane ad Romanos scribens, rursus ita inquit; « Paulus » servus Jesu Christi [3], » ad Corinthios vero et Timotheum scribens, Apostolum se ipsum nominat. Quid ita? non ob eam certe causam, quod isti meliores essent Timotheo; absit; sed potius, quod præ omnibus, ad quos scribit, istos honoret, et foveat : nam et magnæ virtutis testimonium ipsis dat. Præterea vero, cum ad illos scribenti multa essent constituenda, et disponenda; ideo Apostoli dignitatem præ se tulit. Hic vero nihil ipsis mandat præter ea,

[1] Philip. I, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 438-439. — [3] Rom. I, 1.

quæ etiam per se ipsi videbant. « Sanctis in Christo Jesu, » qui sunt Philippis. » Quoniam verisimile erat Judæos etiam se ipsos sanctos nominare ex priore illo oraculo, ubi dicti sunt populus sanctus, et peculiaris[1], propterea addit, « Sancti in Christo Jesu. » Hic enim soli sancti, illi vero reliquo jam tempore profani. « Coepiscopis et dia » conis. » Quid hoc? an unius civitatis multi erant episcopi? nequaquam, sed presbyteros isto nomine appellavit. Tunc enim nomina adhuc erant communia, atque ipse etiam episcopus vocabatur diaconus. Idcirco ad Timotheum scribens inquit : « Diaconiam, id est, ministerium » tuum imple, » cum tamen ille episcopus esset. Quod constat ex verbis illis ad eumdem scriptis : « Manus cito » nemini imposueris. » Et rursus, « Quæ data est tibi cum » impositione manuum presbyterii[2] : » Presbyteri vero episcopum non ordinassent. Et rursus ad Titum scribens inquit : « Hujus rei gratia reliqui te in Creta, ut constituas » per civitates presbyteros : sicut et ego disposui tibi, si » quis sine crimine est, unius uxoris vir[3], » quæ quidem de episcopo dicit. Atque hæc cum dixisset, statim addidit : « Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut » Dei dispensatorem ; non superbum. » Antiquitus igitur, quemadmodum dicebam, ipsi etiam presbyteri vocabantur episcopi, et diaconi Christi et episcopi, presbyteri. Quocirca vel hodie multi episcopi ita scribunt, compresbytero, et condiacono. Procedente vero tempore, proprium cuique distributum est nomen, ut hic quidem episcopus, ille vero presbyter appelletur. « Coepiscopis, » inquit, et diaconis, gratia vobis, et pax a Deo patre nos» tro, et Domino Jesu Christo. » Hoc loco non abs re quæret quispiam, quid causæ sit, quamobrem cum nusquam alibi ad clerum scribat, non ad eum qui Romæ, non qui

[1] Deut. VII, 14. — [2] I Tim. V, 22, et IV, 14. — [3] Tit. I, 5.

Corinthi, non qui Ephesi, sed generatim dicat, omnibus sanctis, vel fidelibus, dilectis, hic ad clerum scribat? Nimirum, quoniam clerici ipsi fuerant, qni litteras ad eum dederant, et fructum protulerant, ipsique ad eum miserant Epaphroditum. « Gratias ago Deo meo, inquit, in » omni memoria vestri semper[1]. » Alibi ita scripsit: Obedite præpositis vestris et subjacete; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes. Si igitur gemere ex vitio discipulorum est, cum gaudio id facere, ex profectu erit. Hoc igitur est, quod ait: Quotiescumque, inquit, vestri memoriam repeto, Deum glorifico. Id vero facit, quod multorum illis bonorum conscius esset. Et glorifico. inquit, et precor. Non enim, quoniam virtutis viam ingressi estis, finem precandi pro vobis facio, sed persto adhuc in oratione. « Gratias, inquit, ago Deo in omni me- » moria vestri semper, in omni oratione mea pro omnibus » vobis cum gaudio etiam deprecationem faciens[2]. » Semper: non solum quando precor. Recte autem addidit: « Cum » gaudio. » Est enim et cum mœrore id facere; quemadmodum alibi dicit, « Nam ex multa tribulatione et angustia » cordis scripsi vobis per multas lacrymas, super communicatione vestra, inquit, in Evangelium a prima die us- » que nunc[3]. »

II. Magnum quiddam est, de quo illis testimonium hoc loco dat, et valde magnum: quodque Apostolis, et Evangelistis dari solitum. Non quoniam una, inquit, civitas vobis commendata, ac credita est, illam solam curatis: sed nihil omittitis, ut laborum meorum participes sitis, ubique præsentes, vestramque operam, ac diligentiam una mecum in prædicatione collocantes. Nec vero semel, bisve aut ter, sed semper ex eo tempore, quod credidistis,

[1] Philip. I, 3. — [2] Ibid. 14. — [3] 2 Cor. II, 4.

usque ad hunc diem, Apostolorum plane studium, atque alacritatem repræsentastis. Vide eos quidem, qui Romæ erant, ab illo sese avertisse; audi enim illum dicentem, « Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes, qui in Asia » sunt. » Et rursus, « Demas me reliquit, et, in prima » mea defensione, inquit, nemo mihi affuit[1]; » hos autem etiam cum aberant, illius sibi incommoda communia duxisse : quippe cum et certos homines ad illum mitterent, et pro viribus quæ opus erant subministrarent, omninoque nihil omitterent. Atque hoc facitis, inquit, non solum nunc, sed perpetuo, omni ratione subsidium afferentes. Ergo subsidium ferre, hoc est communicatio in Evangelium. Etenim quando ille quidem prædicat, tu vero prædicantem foves, et adjuvas; illius coronæ communes tibi fiunt. Nam et in externis certaminibus non ad illum tantum, qui certat, corona pertinet, sed etiam ad pædotribam, et ad ministrum, omninoque ad omnes illos, quicumque athletam instituerunt. Etenim qui illum confirmant, ac recreant, eos victoriæ quoque participes fieri æquum est. Itidem vero in bellis non solus ille, qui præclarum facinus edidit, sed omnes etiam, qui ei utilem operam dederunt, non injuria ad tropæorum gloriæque partem vocantur : perinde ac si deligens illa opera, et ministerium pars quædam, ac societas certaminis fuerit. Atqui sanctis inservire, non parvum quiddam est, sed multum omnino valet : nobis enim communes facit repositas illis mercedes. Exempli causa profudit quispiam magnam pecuniæ vim propter Deum, assidue adhæret Deo, eximiæ virtutis officiis fungitur, magnam adhibens diligentiam, ne vel in verbis, aut cogitationibus ipsis, ullave alia re labatur. In tua manu est, quamvis tantumdem diligentiæ non adhibueris, repositas illi pro tot laboribus mercedes

[1] 2 Tim. III, 15, et IV, 16.

communes tibi facere. Quomodo? si illum cures, foveasque et sermone, et re ipsa; si consoleris, cum suppeditans necessaria, tum in omni ministerio inserviens. Tu enim is eris. qui asperam illam viam faciliorem ipsi facies. Quamobrem, si admiramini illos, qui in eremo vivunt, qui vitæ rationem plane angelicam susceperunt, qui in Ecclesii eadem, atque illi, virtutis obeunt munera: si admiramini, inquam, ac doletis tam longo vos intervallo ab illis abesse: licet vobis alia quadam ratione cum illis coïre societatem, id est inserviendo, curando, ac fovendo. Nam et hoc Dei benignitatis est, eos etiam qui negligentiores sunt, nec duram illam, asperam, exquisitam vivendi rationem suscipere possunt, rursus per aliam viam ad eumdem, atque illos gradum provehere. Atque hoc illud est, quod Paulus communionem vocat: communicant nobis[1], inquit, et impartiunt carnalia: et nos illis communicamus spiritualia. Nam quemadmodum Deus pro exiguis, ac nullius ponderis rebus regnum largitur: ita et illius servi pro exiguis, ac sensilibus spiritualia impartiunt: imovero ipse est, qui per hos, et hæc, et illa dat. Non potes jejunium ferre? non solitudinem? non humi cubare? non integras noctes vigilare? Licet tibi harum omnium rerum mercedem accipere, si alia quadam ratione rem tuam gesseris: nempe si eum, qui istos labores capit, cures, recrees, foveasque assidue: et laborem, qui in illis certaminibus sustinetur, levem reddas. Ille quidem stat pugnans, ac vulnera excipiens: tu vero a certamine redeuntem cura, obviis manibus suscipe, sudorem absterge, recrea, solare, lassam animam fove, ac refice. Profecto si tanta cum alacritate sanctis inserviamus, participes mercedum, quæ illos manent, erimus. Hoc et Christus docet, «Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut

[1] Rom. xv, 27.

» recipiant vos in æterna tabernacula[1]. » Vides quomodo isti participes facti fuerint, « A prima die, inquit, usque » nunc. » Ob hoc ipsum, inquit, gaudeo « Super commu- » nicatione vestra. » Gaudeo autem non de præteritis tantum, sed etiam de futuris Nam ex præteritis de istis quoque conjecturam facio. « Confidens hoc ipsum, inquit, » quia, qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in » in diem Jesu Christi[2]. »

III. Vide quomodo illos modestiam etiam tueri doceat. Etenim quoniam magnum quiddam erat, quod de illis testatus fuerat, ne hmuani quid patiantur, protinus ipsos instituit, ut et præterita, et futura ipsi Christo accepta referant. Quomodo? non dixit, confido, quemadmodum cœpistis, ita etiam perfecturos, sed quid? qui cœpit in » vobis opus bonum, perficiet neque ipsorum in recte facto aliquas fuisse partes negat. Dixit enim : « Gaudeo super » communicatione vestra, « nimirum tanquam ipsi recte se gessissent : neque tamen ipsis duntaxat recte facta assignat, sed principaliter Deo. « Confido enim, inquit, quia, qui » cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Jesu » Christi. Id est Deus. Nec vero solum de vobis, inquit : sed etiam de iis, qui ex vobis orientur, hoc spero. Nam et hæc non exigua laus est, nempe Deumin aliquo operari. Etenim si ille personarum acceptator non est, quemadmodum certe non est, sed ad cujusque propositum spectans nobis in virtutis officiis obeundis opitulatur : satis constat nos ipsos esse, qui occasionem demus cur ille nobis concilietur. Quare hac etiam ratione illos laudem esse promeritos minime negavit : alioqui si absolute ageret, nihil sane impedimenti erat quominus et Græci, et omnes omnino homines agerent, si inquam nos perinde ac ligna, et lapides moveret, neque partes etiam nostras desideraret. Quamob-

[1] Luc. xvi, 9. — [2] Philip. 1, 6.

rem, cum inquit, « Deus perficiet, » et hoc rursus ad illorum laudem pertinet, quippe qui Dei gratiam ita sibi conciliarint, ut ipsis cooperaretur ad naturæ hmmanæ conditionem exsuperandam. Atque alia etiam ratione hac in re laus inest, nimirum, quod talia sint vestra recte facta, ut minime humana sint, sed divino actu sit opus. Quod si Deus perficiet, non maximus capiendus erit labor : sed confidere oportet, facile a nobis omnia præstitum iri; quippe qui ab illo adjuvemur. « Sicut est justum me hoc » sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde, » et vinculis meis, et in defensione mea, et confirmatione » Evangelii, quod omnes vos una mecum participes estis » gratiæ[1]. » Magnam interea desiderii vim hoc loco ostendit, siquidem illos in corde habebat, atque in ipsomet carcere vinctus Philippensium recordabatur : non vulgaris virorum laus, esse in memoria santi hujus. Non enim illius dilectio ex inconsiderato quodam animi motu, sed judicio, ac bene cogitata ratione existebat. Quamobrem diligi aliquem a Paulo adeo vehementer, satis argumenti est, magnum esse illum, atque admirabilem. « Et in defensione, inquit, et confirmatione Evangelii. » Et quid mirum, si in carcere illos in corde haberet? nam neque illo tempore, inquit, quo ad tribunal accedebam dicturus causam, ex animo meo effluxistis. Tanta enim violentia est amoris spiritualis, ut nulli cedat ille tempori, sed amantis animam perpetuo complectatur, nullaque calamitate, aut dolore vinci sinat. Etenim quemadmodum in fornace babylonica, cum tantum esset excitatum incendium, ros tamen erat beatis illis pueris : ita etiam amicitia, ubi semel amantis, Deoque accepti hominis animam apprehendit, omnem extinguit flammam, roremque admirabilem spargit. « Et confirma- » tione Evangelii, inquit. » Ergo vincula erant confirmatio

[1] Philip. 1, 7.

Evangelii : ergo erant defensio : ac jure quidem. Nam si vincula detrectasset, impostoris omnino speciem præbuisset. Nunc vero omnia tolerans, et vincula, et calamitatem, plane demonstrat non se humanam aliquam ob causam hæc pati, sed propter Deum, qui mercedem reddere solitus est. Nemo enim fuerit, qui et mori, et tot adire pericula statuat : nemo qui tanti imperatoris; Neronem dico; offensionem subeat, nisi alium multo majorem imperatorem intueretur. Erant igitur vincula confirmatio Evangelii. Vide quomodo, ut plenius, atque abundantius quod vult obtineat, omnia in contrariam partem converterit. Quod enim infirmitatis, et criminis loco putabant, id confirmationem vocat : ut nisi id evenisset infirmitate laboraturus fuerit, Deinde ostendit dilectionem non temere, sed judicio susceptam. Unde? « Habeo vos, inquit, in vinculis meis, et » in defensione, eo quod una mecum participes estis gratiæ. » Quid hoc est? Hoc ipsum-ne erat Apostoli gratia, vinciri, jactari, sexcentas ferre acerbitates? Maxime. Nam, « Sufficit tibi, inquit, gratia mea; virtus enim mea in infirmitate » perficitur[1] : » propter quod placeo mihi, inquit, in infirmitatibus, in contumeliis. Quando igitur video vos factis ipsis virtutem ostendere, atque hujus gratiæ esse participes, idque alacriter; non immerito has conjecturas facio. Nam qui vos fuerim expertus, ac præ omnibus vos, et vestra benefacta norim, qui vel tanto a nobis intervallo sejuncti, omnem contentionem adhibetis ne in calamitatibus a nobis sejungamini, sed periculorum, quæ pro Evangelio subeunda sunt participes sitis, et procul positi nihil minus me ipso habeatis, qui in certamina ipsa descendi; æquum plane est, ut hæc relinquam testata. Cur autem non dixit « Participes, sed una mecum participes[2]? » Et ergo ipse, inquit, alteri impertio : ut una fiam particeps

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] 1 Cor. IX, 23.

Evangelii, id est, bonorum, quæ pro Evangelio nos manent. Ac mirum profecto est, omnes illos ita affectos animo fuisse, ut a Paulo vocari possent sui participes. Ita enim, inquit, « Quod omnes vos una mecum participes » estis gratiæ. » Hæc igitur initia fidem mihi faciunt, vos usque ad finem tales fore. Vix enim fieri potest, ut principium adeo splendidum extinguatur, atque evanescat: sed magnos quoque ac præclaros exitus præstat.

IV. Quoniam igitur alia quadam ratione licet esse participem gratiæ, et periculorum, et calamitatum: obsecro ergo vos, simus nos quoque participes. Quam multi ex iis, qui hic sunt vellent? quinimo omnes velletis participes esse Pauli in repositis illis bonis. Atqui licet, si vultis, facile istud assequi, si iis, qui ministerium illius repræsentant, iis, qui pro Christo male accipiuntur, velitis subsidium alacriter ferre, opitulari, manum porrigere. Vides periclitari fratrem? porrige manum. Vides præceptorem prælio appetitum? assiste. At enim dicis, nemo est qui Paulo comparari queat. En subito animi elatio: subito judicant. Neminem prope ad Paulum accedere, ego quoque fateor. Verumtamen, « Qui recipit, inquit, Prophe» tam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet[1]. » Num Philippenses ob eam causam admirabiles erant, quod Paulum adjuvabant? non, inquam, ob eam causam: sed quoniam communicabant ei, qui Evangelii prædicationem susceperat. Propterea Paulus honorem promerebatur, quoniam hæc patiebatur pro Christo. Qualis Paulus, nemo est. Quid dico, qualis Paulus? Nemo est qui ad beatum illum vel prope accedat. Prædicatio autem eadem est, quæ illo tempore erat. Nec tantum, dum in vinculis erat, ei communicabant, sed etiam a principio. Audi enim ipsius verba: « Scitis autem et vos, Philippenses, quod in prin-

[1] Matth. x, 41.

» cipio Evangelii nulla mihi Ecclesia communicavit in ra-
» tione dati et accepti, nisi vos soli[1]. » Ac sane omissis etiam periculis, multas habet molestias præceptor? vigilias, dicendi ac docendi laborem, reprehensiones, accusationes, querelas, obtrectationes, invidiam. Levia hæc, dic mihi, sexcentis se linguis exponere, cum liceret sua unius procurare? Heu, quid mihi animi est? Duabus rebus interclusus, hæsito, atque hæreo. Nam cum vos et admonere, et cohortari cupio, ut sanctos Dei foveatis, omnique ope juvetis: tum vero metuo, ne cui alia quædam incidat suspicio, nimirum hanc mihi orationem non vestri, sed illorum causa esse susceptam. Verum scitote hæc a me non illorum, sed vestra ipsorum causa dici, idque, si mentem advertere velitis, ipsæ vobis rationes persuadebunt. Non æquale est lucrum, quod vos reportatis, atque illi. Nam vos quidem si dederitis; ea dabitis, quæ paulo post, velitis nolitis, aliis resignaturi, et concessuri estis. At quæ accipitis, permagna sunt, longe, inquam, majora. Annon hoc animo estis, accipere vos, cum datis? Ego vero, nisi hoc animo estis, ne detis quidem velim, tantum abest ut pro illis sermonem faciam. Nisi quis antea sibi persuaserit, accipere se magis, quam dare, ingens lucrum facere, beneficio magis affici, quam afficere; ille vero ne det: si ita putat, dare se beneficium accipienti; ne det. Non enim id mihi nunc magnopere curæ est, ut alantur sancti. Nam nisi tu dederis, alius dabit. Quamobrem quod volo, hoc est: ut vos peccatis vestris lenem quamdam medicinam faciatis. Qui vero hanc in dando rationem non tenet, medicinam non habebit. Non enim dare, sed alacrem dare, sed lætum, sed gratias habentem accipienti, hoc est, eleemosynam facere. Inquit enim, « Non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim

[1] Philip. IV, 15.

» datorem diligit Deus[1]. » Non det igitur, qui hoc modo non dat : jactura enim istud est, non eleemosyna. Quare si vobis hoc exploratum est, vos esse, qui quæstum facitis, non illos, exploratum quoque illud sit, majus etiam lucrum vobis accedere. Nam illis quidem corpus alitur : vobis autem splendescit anima : illis, cum accipiunt, nullum remittitur peccatum ; vobis vero multæ offensiones abolentur. Communicemus igitur ipsis in laboribus, ac certaminibus : ut in magnis quoque illis præmiis aliquando communicemus. Non defuerunt, qui reges sibi adoptarent, atque in eo magis se dare, quam accipere putarent. Tu Christum tibi adopta, tuasque res in tuto collocabis. Vis et Paulo communicare, quid dico Paulo ; ubi Christus ipse est, qui accipit ?

V. Ut autem intelligatis me non aliorum recreationi studentem, sed vestra causa, hæc omnia et dicere, et facere : si quis est ex præfectis Ecclesiæ, qui vitam non inopem agat, nullaque re egeat; etiamsi sanctus sit, tamen nolo ei des : sed huic præpone illum, qui eget, quamvis non adeo admirabilem. Quid ita ? quoniam ipse etiam Christus hoc ita vult, idque illis verbis indicat : Cum facis cœnam, aut prandium, noli vocare amicos tuos, neque cognatos, sed debiles, claudos, et cæcos eos nimirum, qui tibi par pari referre non possunt[2]. Non enim temere sunt quilibet invitandi, sed esurientes, sed sitientes, sed nudi, sed peregrini, sed ii qui ex divitiis ad inopiam sunt redacti : non enim absolute dixit, aluistis me, sed addidit, esurientem. « Esurientem, inquit, me vidistis, et dedistis » mihi manducare[3]. » Quod si quemvis esurientem nutrire opus est : multo magis cum ad cibi necessitatem viri sanctitas accesserit. Duplici enim nomine officium justum est, quod et in sanctum, et in esurientem confertur. Ergo si

[1] 2 Cor. IX, 7. — [2] Luc. XIV, 12. — [3] 2 Matth. XXV, 35.

quis sanctus quidem fuerit, sed non egeat, nihil ei dato: non enim hoc lucrum est, non hoc Christus præcepit; quinimo ne sanctus quidem ille fuerit, qui cum abundet, accipit tamen. Vides non turpis lucri causa hæc a me esse dicta, sed vestræ utilitatis. Ale esurientem, ut ne alas gehennæ ignem: ille de tuis rebus comedens, eam etiam partem, quæ tibi relinquitur, sanctificat. Cogita, quomodo vidua Eliam aluerit, ac non magis aluerit quam alta sit: non magis dederit, quam acceperit. Id nunc etiam fit, et multo amplius. Non enim hydria farinæ, aut lecythus olei: sed quid? centuplum, et vita æterna hujusmodi officiis proposita merces est. Misericordia Dei propria est: alimentum spirituale fias, fermentum mundum. Vidua erat illa, urgebat fames, et nihil horum impedimento illi fuit; habebat filios, neque hinc etiam se retardari sivit: æquavit illam, quæ misit duo minuta in gazophylacium. Non secum ipsa dixit: Quæ mihi utilitas ab hoc expectanda est? ipse eget. Si quid virium haberet, non incidisset in famem, depulisset hanc siccitatem, non iisdem premeretur malis. Forsitan et ipse in Dei offensionem incurrit. Nihil horum cogitavit. Vides quantum boni sit adhibere simplicitatem in benefaciendo, nec nimis curiose in eum inquirere, qui beneficium sit accepturus? Si omnia voluisset nimia quadam diligentia expendere, multa illius animum diverse traxissent, nec fidem habuisset. Ita et Abraham, si curiose agere voluisset, Angelos non suscepisset. Fieri enim minime potest, fieri, inquam, non potest, ut qui tam tenuem singulis quibusque rebus examinandis diligentiam adhibet, sancto homini aliquando benigne faciat; sed omnium maxime incidit in impostores. Et quomodo istud? ego dicam. Vir pius non hoc affectat, ut pius videatur, neque hanc sibi personam vult imponere, etiamsi futurum videat, ut despicatui habeatur. Impostor

autem, quippe qui rem hanc artis loco habet, eximiæ cujusdam pietatis speciem artificio ad deprehendendum difficillimo præ se fert. Quamobrem fit, ut ille quidem, qui etiam iis, qui non videntur pii, benigne facit, in pios incidat : qui autem eos solos quærit, qui pii existimantur, incidat persæpe in impios. Obsecro igitur, omnia in simplicitate faciamus. Esto enim, qui ad nos accedit, sit impostor; non tamen jussus es hæc curiose scrutari. « Omni » enim, inquit, a te petenti tribue [1]. » Et, « Qui trahuntur » ad interitum, liberare ne cesses [2] : » Quamvis multi eorum, qui necantur, in criminibus deprehensi ea pœna mulctati fuerint : sed, Ne cesses, inquit : ita similes Deo, ita admirabiles erimus, et immortalia bona consequemur : quibus utinam digni efficiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et sancto Spiritu gloria sit, imperium et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

CAPUT I.

Testis est mihi Deus, quomodo vos omnes cupiam in visceribus Jesu Christi, et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis abundet in scientia, et omni sensu : ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi, repleti fructibus justitiæ per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei [1].

I. Non idcirco quod sibi fides non habeatur, testem citat Deum : sed ex animi affectu id facit : utque illis hoc sit

[1] Luc. VI, 30. — [2] Prov. XXIV, 17. — [3] Philip. I, 8-11.

persuasissimum. Nam quoniam dixerat, eos sibi communicasse : ne ob hanc causam, id est, ob ea, quæ mittebant, putarent se ab ipso desiderari, minime vero, quod ipsi per se amarentur; idcirco subjunxit : « In visceribus Christi. » Quid hoc sibi vult? Idem ac si dixisset, secundum Christum, quoniam fideles estis; quoniam amatis Christum, propter dilectionem, quæ secundum Christum est. Neque dixit dilectionem, sed, quod ardentius est, viscera Christi : perinde atque ita diceret, viscera ejus, qui veluti pater vester effectus est per eam cognationem, quæ est secundum Christum. Hæc enim est, quæ nobis dat viscera, viscera calentia, et inflammata. Veris enim servis suis viscera largitur. In illis, inquit, visceribus amo vos : ac si dicat, visceribus non naturalibus, sed iis, quæ ardentiora sunt, nimirum, quæ Christi sunt. « Quomodo, inquit, vos » omnes cupiam ; » omnes desidero : quoniam et omnes tales estis, modum desiderii non possum consequi oratione : quando igitur verbis exprimi non potest, Deo cognoscendum relinquo penetranti corda. Quod si illis assentaretur, minime Deum citasset testem. Non enim id tutum est. « Et hoc, inquit, oro, ut charitas vestra magis ac magis » abundet : recte; » insatiabile enim est bonum hoc. Vide quomodo, cum adeo amaretur, adhuc magis amari cupiebat. Qui enim hoc modo amat, eum, quem amat, ita sibi respondere vult, ut nullo amoris gradu consistere patiatur. Nullus enim est hujus boni modus, idcirco Paulus id semper deberi vult. « Nemini, inquit, quidquam de» beatis, nisi ut invicem diligatis [1]. » Modus et mensura charitatis est, nusquam consistere. « Ut charitas vestra, inquit, » adhuc magis ac magis abundet. » Attende verborum dispositionem. « Ut adhuc magis, inquit, ac magis abun» det in scientia, et omni sensu. » Non universe quamvis

[1] Rom. XIII, 8.

charitatem admiratur : sed eam, quæ ex scientia proficiscitur, id est, ut non erga omnes eamdem charitatem adhibeatis. Id enim minime charitatis est, sed insulsitatis. Quid est « In scientia ? » adhibito judicio, cogitata ratione, delectu quodam, ac sensu. Non enim desunt, qui inconsulto ac temere ament : ex quo etiam fit, ut hujusmodi amicitiæ parum roboris habeant. « In scientia, inquit, et omni » sensu, ut probetis potiora, διαφέροντα, i. inquit, συμφέροντα, i. inquit, quæ utilia sunt : non mea, inquit, sed vestra ipsorum causa hæc dico. Periculum enim est ne quis ab hæreticorum amore corrumpatur. Hoc enim totum subindicat, dum ita loquitur. Vide autem, quomodo istud injicit : non mea, inquit, causa isthæc dico, sed « Ut sitis sinceri, » id est, ne spurium aliquod dogma prætextu charitatis admittatis. Quæres, quomodo igitur alibi dixit ? « Si fieri po» test, cum omnibus hominibus pacem habete [1], » Non sane hoc docens, ita vobis amandum esse, ut ex amicitia damnum reportetis. Nam « Si oculus tuus dexter scandalizat » te, inquit, erue eum, et projice abs te [2]. » Sed illud faciendum esse, ut sitis, quod quidem ad Deum pertinet, « Sinceri ; » quod vero ad homines, « Sine offensa. » Multis enim sæpe amicitiæ nocent. Nam etsi tibi nihil nocet, inquit, attamen alius interea offenditur. « In diem Christi, » id est, ut tunc reperiamini puri ; quippe qui nemini scandalo fueritis, « Repleti fructibus justitiæ, per Jesum Chris» tum, in gloriam, et laudem Dei, » id est, una cum dogmatibus vitam quoque rectam habentes : nec quomodocumque rectam esse satis est, sed confertam fructibus justitiæ ; est enim quædam justitia, quæ non secundum Christum est, ut vita illa, quæ virtutem quoquo modo colit ; sed « Per Jesum Christum in gloriam, et laudem Dei. » Vides non me gloriam meam curare, sed gloriam Dei.

[1] Rom. XII, 18. — [2] Matth. V, 29.

Sæpe autem eleemosynam justitiæ nomine appellat. Ne, inquit, officiat vobis charitas, quominus cognoscatis, quæ in rem vestram sunt: nec quoniam hunc, vel illum amas, propterea collabaris. Cupio quidem vestram crescere charitatem; sed non adeo, ut inde damnum feratis: nec quavis præcepta semel opinione vos moveri velim; sed cum perpenderitis, utrum quæ dicimus, recte se habeant: neque dixit, ut mea præponatis, sed « Ut probetis : » neque perspicue dixit: Ne cum isto vel illo familiariter versemini: sed velim charitas vobis ad utilitatem proficiat: minime vero perinde affecti sitis, ac si sensu careatis. Res enim stultitiæ plenissima est, justitiam operari aliam ob causam, quam propter Christum, et per ipsum. Ecce rursus illam loquendi formulam, per ipsum. Num igitur usus est Deo, tanquam famulo, qui inferiorem in operando locum tenebat? absit. Inquit igitur: Non ut ego lauder, ita locutus sum: sed ut glorificetur Deus. « Scire autem vos volo, » fratres, quia, quæ circa me sunt, magis ad profectum » venerunt Evangelii, ita ut vincula mea manifesta fierent » in Christo in omni prætorio, et in cæteris omnibus. [3] »

II. Verisimile erat illos, cum eum in vinculis esse audissent, dolere: putareque obstructam esse viam prædicationi. Quid igitur facit? statim hanc suspicionem tollit, atque ita inquit: Ea, quæ mihi evenerunt, in Evangelii progressum redundarunt. Est autem et hoc amantis, suas illis res patefacere, utpote quibus curæ sint. Quid ais? in vinculis es; impeditus es; ecquo igitur modo Evangelium ipsum progressus facit? « Ut vincula mea, inquit, mani- » festa fierent, quæ sunt in Christo, in omni prætorio; » idque non modo aliis silentium non imposuit, neque timorem incussit: sed etiam hoc ipso fidentiores sunt facti. Quod si illi, qui in mediis periculis versantur, non solum

[3] Philip. 1, 12, 13.

nihil damni tulerunt, sed etiam plus animi, ac fidentiæ sumpserunt : multo magis vos fidatis oportet. Nam si ille quidem, qui vinctus est, id miseriæ loco tulisset, ac tacuisset, consentaneum erat, illos eodem modo affici. Nunc vero cum is, qui est in vinculis, liberius, et fidentius agit, longe magis animum illis addit, quam si vinctus non esset. Sed quomodo vincula ad progressum Evangelii fuerunt? Hoc, inquit, gubernavit Deus : ut ne laterent mea vincula, quæ in Christo, quæ per Christum, « In omni prætorio. » Tunc enim hoc nomine regias appellabant : neque vero solum, inquit, in prætorio, sed etiam inuniversa civitate. « Et plures e fratribus in Domino confidentes in vinculis meis abundantius auderent sine timore verbum loqui[1]. » His verbis ostendit et antea fidenter illos egisse, ac libere disseruisse, sed nunc multo magis. Ergo si alii propter mea vincula fidenter agunt : multo magis ego. Si aliis fidentiæ causa sum : multo magis mihi ipsi. « Et plures e fratribus in Domino. » Quoniam magnum dictu erat, mea illis vincula animum addidisse; propterea occupans dixit, « In Domino. » Vides necessitate etiam ipsi imposita magnifice de se loquendi, quam tamen modestiæ non obliviscatur? « Abundantius auderent, inquit, sine timore verbum loqui : dum inquit, abundantius; » satis indicat, illos jampridem cœpisse : « Quidam quidem propter invidiam et contentionem, quidam vero et propter bonam voluntatem Christum prædicant[2]. » Operæ-pretium fuerit cognoscere, quid hoc sit. Cum in vinculis detineretur Paulus, multi ex infidelibus cupientes acre bellum ab imperatore adversus illum excitare; ipsi quoque Christum prædicabant, ut imperatoris ira vehementior fieret, disseminari Evangelium animadvertentis, et in Pauli caput, quidquid ille furoris concepisset, recideret. Itaque duæ

[1] Philip. I, 14. — [2] Ibid. 15.

agendi rationes ex vinculis Pauli, tanquam ex causa extiterunt. Aliis enim illa multum animi addiderunt; alios vero in spem perniciei meæ adducendo ad prædicandum Christum invitarunt. « Quidam quidem propter invidiam; » id est, meæ invidentes gloriæ, et præclaris initiis, meque perditum cupientes, mecumque pugnantes, adjuvant, ac provehunt actiones meas; vel ipsi quoque honoris cupiditate ducti, ac putantes fore, ut aliquid de mea gloria decerpant. « Quidam vero, et propter bonam voluntatem; » id est, sine simulatione, penitusque ex animo. « Quidam » quidem ex contentione Christum annuntiant non sin» cere; [1] » id est, non pure, atque integre, non propter rem ipsam; sed cur? « Existimantes pressuram suscitare, vin» culis meis; » existimantes enim ita mihi majus periculum creari, dolorem dolore cumulant. O crudelitatem! o diabolicum impetum! Vinctum cernebant, conjectumque in carcerem, et adhuc invidebant; augere ipsius calamitates, vehementiorique iræ obnoxium reddere cupiebant. Ac recte dixit: « Existimantes; » non enim id illis ex sententia successit. Nam illi quidem hac re putabant dolorem mihi afferre; ego vero Evangelii progressu lætabar. Ita interdum est, cum opus bonum non ex bono proposito fit; nec modo nulla illi merces est proposita, sed supplicium manet. Nam quoniam ideo Christum prædicabant, quod Christi prædicatorem in majora pericula conjectum vellent; non modo nullam capient mercedem: sed etiam supplicio erunt obnoxii, ac pœnas dabunt. « Quidam vero » ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii » positus sum [2]. » Quid est, in defensionem Evangelii positus sum? id est, hoc præstantes, ut ne mihi in rationibus Deo reddendis valde laborandum sit, et quiddam mihi subsidii ad defensionem afferentes. Hoc est; jussus sum

[1] Philip. I, 16. — [2] Ibid. 17.

prædicare; rationes mihi reddendæ sunt, ac defensio comparanda pro imposito mihi officio; igitur, ut mea defensio sit facilior, adjumento mihi sunt. Etenim si multi inventi fuerint, qui catechesim acceperint, et crediderint, facilis mihi defensio erit. « Quid enim; dum omni modo » sive per occasionem, sive per veritatem Christus annun» ciatur[1]? » Vide viri philosophiam. Non in illos vehementer invectus est; sed factum ipsum narravit. Quid enim mea, inquit, interest: utrum hoc, an illo modo? si nihilominus, sive occasione, sive veritate Christus interea annunciatur? Non dixit, annuntiatur, quasi legem ferens; sed primum eventum ipsum narravit. Deinde etiam si legem ferens hoc dixisset: non propterea hæresibus aditum patefecisset.

III. Rem enim ipsam, si libet, expendamus; intelligemus profecto, etiam si ad eum modum prædicare jussisset, quemadmodum illi prædicabant: non tamen hac ratione hæresi locum dari. Quomodo? quoniam illi sanam quidem doctrinam prædicabant: propositum vero, ac mens, qua id faciebant, ita corrupta erat, ut non tamen doctrina prædicata variaretur: sed ut eodem modo prædicarent, magna illis imposita necessitas erat. Quapropter? quoniam, si aliter prædicassent, ac Paulus: si aliter docuissent, atque ille: profecto imperatoris iram non auxissent. Nunc vero hoc ipso, quod illius prædicationem dilatabant, atque eadem docebant, et similes sibi, atque ille, discipulos comparabant, imperatorem irritare potuerant, tanta discipulorum multitudine prodeunte in conspectum. Sed importunus quispiam, et stolidus hunc locum reprehendens ita dicet: Imovero illi contrariam rationem secuti essent, si Paulum lædere voluissent: non enim fidelium numerum auxissent: sed eos potius, qui jam

[1] Philip. 1, 18.

crediderunt, abegissent. Quid igitur respondebimus? Hoc unum illos spectasse, ut Paulum præsentibus periculis circumcingerent, ut ne illum dimitti sinerent, atque hac ratione putabant majorem se illi dolorem allaturos, atque Evangelium extincturos, quam si illos abegissent : aliter enim faciendo et imperatoris iram sedassent, et Paulum exire, ac rursus prædicare sivissent. Hoc autem modo totam se rem evertere existimabant; cum ipsum de medio sustulissent. Neque vero multi huc penetrabant, sed amari quidam homines, et improbi. Deinde « Et in hoc, inquit, » gaudeo, sed et gaudebo. » Quid hoc est, « Sed et gau» debo? » etiam si, inquit, magis ac magis id agant. Nam vel inviti actiones meas adjuvant : et laborum, quos in hac re impendunt, ipsi quidem pœnam, ego vero, qui eo nihil confero, mercedem feram. Est-ne quidquam diabolo scelestius hoc agente, ut Evangelii susceptio iis, quibus suscipere persuaserit, supplicium conciliet? Vide enim quantis malis undique suos perfodiat. Pœnam istis, et supplicium ex ipsamet prædicatione, et laboribus in ea susceptis fabricatur. Ecquis alius inimicus, atque hostis, quidquid ad illorum salutem faceret, sic disposuisset? Intelligis nihil eum posse, qui adversus veritatem bellum gerit : sed potius se ipsum vulnerare, quemadmodum qui adversus stimulum calcitrat. « Scio enim, inquit, quia hoc » mihi proveniet ad salutem per vestram orationem, et » subministrationem spiritus Jesu Christi [1]. » Nihil diabolo scelestius. Ita ubique infructuosis laboribus suos obruit, ac dilaniat : nec solum præmiorum compotes esse minime sinit, sed etiam supplicio novit obnoxios facere : non enim solum prædicationem, sed etiam ejusmodi jejunia, ac virginitatem ipsis injungit, quæ non modo præmiis sit illos privatura, verumetiam magnam calamitatem iis, qui ipsam

[1] Philip. I, 19.

amplexi fuerint, invectura. De quibus et alibi inquit : « Cauteriatam habentes suam conscientiam [1]. » Quamob rem hortor, pro omnibus gratias agamus Deo, qui nobis et labores leves fecit, et mercedes auxit. Quas enim mercedes apud nos ii consequuntur, qui caste utuntur matrimonio; eas apud istos ne illi quidem, qui virginitatem servant, assequi possunt. Sed qui apud hæreticos virginitatem colunt, eamdem, ac fornicatores, pœnam subeunt. Unde? quod nihil bono consilio, ac proposito faciant: sed ut creaturas Dei, immensamque illius sapientiam criminentur. Igitur ne torpeamus negligentia : moderata nobis certamina Deus injunxit, nullius fere laboris plena. Nec tamen propterea despiciamus. Nam si hæretici inutilibus laboribus se ipsos misere affligant; quæ nobis excusatio reliqua erit, si neque tanto minores, quibusque maxima est proposita merces, subire voluerimus? Ecquod enim Christi præceptorum grave? Ecquod valde molestum est? Non potes in virginitate degere? Licet tibi matrimonio jungi; non potes tuis te rebus omnibus privare? Licet tibi ex bonis tuis alteri suppeditare. « Vestra, inquit, abun» dantia illorum inopiam suppleat [2]. » Nam ista quidem valde gravia videri possint, pecunias pro nihilo habere, et corporea cupiditate superiorem esse. Alia vero ut præstes; nullo sumptu, nulla violentia opus est. Quam enim tibi vim afferas oportet, ut ne maledicas, nec crimineris temere? ne cæterorum bonis invideas? ne ambitione capiaris? Tormentis subjici, nec de gradu dejici, patientia est; in exercitatione philosophica se continere, patientiæ est; paupertatem ferre; cum fame, ac siti luctari, patientiæ est. At ubi nihil horum præstare cogeris; sed licet tibi bonis tuis, quatenus Christianum decet, fruentem, alienis non invidere: quam adhibeas violentiam oportet? Certe

[1] 1 Tim. IV, 2. — [2] 2 Cor. VIII, 14.

invidia aliunde non existit, quam quod ex præsentibus rebus pendemus; imovero neque aliunde omnia mala. Nam si pecuniam, et gloriam mundi hujus pro nihilo putes; neutiquam iis, quibus suppetunt, invidebis.

IV. Sed quoniam istis inhias, ista admiraris, ac stupes: idcirco invidiæ, idcirco inanis gloriæ stimulis agitaris: ac denique omnia hinc proficiscuntur, ex admiratione, inquam, vitæ præsentis, rerumque ad illam pertinentium. Invides illi, quem vides ditescere? At ille misericordia potius, ac lacrymis dignus est. Sed continuo cum risu inquis; ego lacrymis dignus, non ille profecto; lacrymis dignus et tu: non ideo quod pauper es, sed quoniam te ipsum miserum ducis. Eos enim, quibus nihil mali adest, ac tamen ægro animo sunt, lacrymis prosequimur, non quod male habeant, sed quod, cum minime male habeant, habere se putant. Etenim dic mihi, si quis a febre liber mœreat, valensque decumbat, utque in lectulo circumferatur, nonne iste lacrymis dignior, quam febri laborantes, non quod febri laboret, sed quod nihil mali habens, habere se putet? Tu quoque lacrymis dignus, quia te ipsum miserabilem ducis; minime vero propter paupertatem; nam paupertas ipsa vel beatissimum te faceret. Quid est quod invideas diviti, quod se ipsum pluribus curis subjecit? quod difficiliori servituti? quod sexcentis catenis, veluti canis quispiam, suis pecuniis illigatus est? Advenit vesper, successit nox, huic vero solatii, ac requietis tempus fit tumultus, tristitiæ, mœroris, sollicitudinis tempus. Increpuit quid? continuo corripit se. A latronibus spoliatus est quispiam? Qui nullum damnum habet majore torquetur sollicitudine, quam ille, qui passus est. Nam ille quidem semel perdidit, ac dolore accepto curam deposuit, hic vero perpetuo secum illam gerit. Advenit nox, portus malorum nostrorum, nostrarum calamitatum solatium, vul-

nerum medicamentum. Nam et illi, qui in luctu aliquo sunt amicis quidem, et cognatis, et familiaribus, ac sæpe etiam patribus consolationem afferentibus, non obtemperarunt, neque morem gesserunt, sed illo ipso sermone ad iracundiam sunt provocati; somno autem requiem indicente, ne oculos quidem contra attollere valuerunt. Nullus enim æstus est, qui ut acerbitas doloris, animas nostras cruciet. Quemadmodum igitur corpus valde æstuans, et sub ferventioribus radiis fatiscens, diversorio quasi cuidam multis irriguo fontibus, et ex levi aura solatium afferenti commendare solemus, ita nox somno tradit animam nostram, vel potius neque nox, neque somnus hoc præstat, sed omnia hæc a Deo profecta sunt, qui miseram humani generis conditionem novit. Verum non nostri misericordia tangimur; sed perinde, ac nobis ipsi inimici simus, tyrannidem naturali necessitate, et solatio superiorem nobis comparavimus, vigilias inquam, quæ ex divitiis existunt. « Divitiarum enim, inquit, cura aufert somnum [1]. » Ac vide quanta sit Dei providentia. Solatium, et requiem hanc non proposito consilioque commisit: non somni usum electionis nostræ esse voluit: sed naturalis necessitatis vinculis astrinxit, ut vel inviti beneficium accipiamus. Dormire enim naturæ est. Nos autem quasi nos ipsos valde oderimus, quasi non nos, sed alienos bello persequamur, ac vexemus, hac ipsa naturali necessitate majorem nobis tyrannidem imposuimus, illam nimirum, quæ ex pecuniis est. Dies illuxit? atque hic sibi metuit a sycophantis; nox successit? Timet latrones, imminet mors? Non tantum ex ipsa morte doloris capit, quam quod sua in aliorum manus devenient: puerulum habet? tunc vero tanto major cupiditas, tunc se pauperem putat: non habet? ægritudine conficitur. Hunc igitur beatum judicas, ad quem

[1] Eccli. XXXI, 1.

nullo ex loco affluere potest voluptas? Huic fluctibus jactato invides, cum tu in tranquillo portu, paupertate inquam, conquiescas? Vere et hæc infirmitas et naturæ humanæ, bona generose non ferre, sed ea, unde nobis bene est, contumeliis incessere. Atque hæc quidem in hoc mundo. Verum cum illuc abierimus, audi quid dicat dives ille innumerabilium bonorum dominus, ut quidem tu dicis : neque enim ego bona dixerim, sed indifferentia. Hic igitur innumerabilium bonorum dominus, audi quid dicat, et cujus rei necessitate laboret. « Pater, inquit, » Abraham, mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti » sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quoniam » crucior in hac flamma [1]. » Nam etsi dives iste nihil eorum malorum, quæ supra commemorabam, perpessus erat, etsi omnem vitam sollicitudine, et cura liber placidissime egerat; quanquam, quid dico, omnem vitam egerat? unicum illud momentum; momentum enim est unicum, inquit, omnis nostra vita, si cum illo infinito sæculo conferatur; etsi igitur omnia illi ex sententia fluxerant, nonne ex his ipsis verbis, vel potius ex his ipsis rebus miserabilis est? Annon vino tua unique mensa redundabat? nunc vero ne guttam quidem atquæ in potestate habes, cum maxime eges. Annon pauperem illum ulceribus deformatum despiciebas? Nunc vero postulas, ut ipsum possis aspicere, ac nemo permittit. Ad fores tuas jacebat, nunc vero in sinu Abrahæ est. Tu sub amplis laquearibus cubabas, nunc vero in igne gehennæ.

V. Audiant hæc divites, vel potius non divites, sed inhumani. Non enim idcirco ille puniebatur, quoniam dives erat : sed quoniam misertus non est. Licet enim diviti, dummodo misericordia se duci sinat, cujusvis boni esse compotem. Ac sane ideo neminem iste alium vidit, quam

[1] Luc. xvi, 24.

illum egentem, ut hinc in memoriam rediens factorum suorum, intelligeret juste se hujusmodi pœnis affici. An fortasse deerant sexcenti alii pauperes justi? Sed qui ad fores ipsius jacebat, is illi se spectandum præbet, una erudiens ipsum ac nos, quantum boni sit pecuniis non confidere. Nihil illi paupertas obfuit ad regnum consequendum, nihil huic divitiæ profuerunt ad vitandam gehennam. Quousque pauperes? quousque mendici? Non est, non est pauper ille qui nihil habet, sed qui multa cupit: non est dives, qui multa possidet, sed qui nullius eget rei. Quid enim prodest universum quidem terrarum orbem possidere, nihilo vero jucundius iis vivere, qui nihil habent? Electiones ipsæ et vitæ instituta sunt, quæ divites, et pauperes faciunt, non pecuniarum abundantia, aut inopia. Vis tu, o pauper, ditescere? si velis, licet tibi: nemo est, qui prohibeat: contemne mundi pecunias, pro nihilo illas habe, ut revera nihil sunt, abjice divitiarum cupiditatem: et factus es dives. Qui ditari non vult, hic est, qui ditatur. Qui minime vult in paupertatem incidere, is incidit. Nam ut is vere ægrotat, qui etiam in sanitate languet, seque affligit, non ille qui morbum nihilo difficilius fert, quam integram sanitatem, ita etiam pauper est, qui paupertatem ferre non potest, atque undique affluentibus divitiis se præ omnibus pauperem putat: non ille qui paupertatem facillime ferens hilarius vivit, quam divites. Hic enim longe ditior est. Dic enim mihi, cur paupertatem times? cur tremis? nonne propter famis periculum? nonne propter periculum sitis, et frigoris? nonne ob alias hujusmodi causas? At nemo, nemo, inquam, est, qui in tantam inopiam redactus sit « Respicite enim in antiquas » generationes, et videte. Quis credidit Deo, et derelictus est, » vel quis speravit in ipso, et confusus est[1]? » Et rursus:

1 Eccli. II, 11.

« Respicite volatilia cœli, quæ non serunt, neque metunt, » neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis » pascit illa [1]. » Nemo nobis quempiam protulerit, qui cito fame aut frigore perierit. Cur ergo paupertatem timeas? Nihil habes, quod respondeas? Nam si necessaria tibi suppetunt, cur denique illam times? Quod non tibi adest famulorum multitudo? Id vero nihil aliud est, quam a dominis esse liberum, quam perpetua quædam beatitudo, quam curarum vacuitas, et libertas. An quod vasa, lectos, suppellectilem non habes ex argento fabrefacta? Et quid plus habet, quam tu, quod ad fruendum pertinet, is, cui ista suppetunt? nihil. Usus enim idem est, sive ex hac, sive ex illa materia constent. An quod multis non es terrori? Absit, ut id tibi unquam eveniat. Quæ enim voluptas, esse qui te metuant, ac formident? An quod alios formidas? At licet non formidare. « Vis enim non timere » potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa [2]. » At enim dicis, facile contemnitur, facile malis afficimur: quinimo id potissimum facit improbitas, non paupertas. Etenim cum multi pauperes vitam agant sine molestia: non defuerunt principes abundantes divitiis, ac dynastæ, qui quovis facinoroso, latrone, et sepulcrorum effossore deterius mulctati discesserunt. Quod enim in te paupertas, id in illo divitiæ faciunt. Nam qui malefacere volunt, ut tibi ex contemptu; ita diviti ex invidia, et livore malefaciunt; atque hi magis quam illi: hi enim validiore impetu ad malefaciendum impellentur. Etenim qui invidet, omnem animi vim et facultatem in agendo adhibet; at qui contemnit, sæpe etiam illius, quem contemnit, miseretur: atque hoc ipsum causa illi salutis fuit, pauperem, inquam, esse, nihil habere vitium. Ita enim adversus eum qui pauperi imminet, dicere soliti sumus: magnum vero quiddam

[1] Matth. vi, 26. — [2] Rom. xiii, 3.

effeceris, si hunc sustuleris, si pauperem unum interfeceris; en quanta, et quam ampla consequeris præmia: atque his verbis furorem illius cohibemus. At adversus divites invidia ita insurgit; ut non ante desinat, quam quod vult, effecerit, suumque venenum evomuerit. Vides non in paupertate, aut divitiis sitam esse boni naturam, sed in nostro arbitrio? Hanc igitur componamus, doceamusque philosophari. Si hæc bene se habuerit, neque divitiæ nos excludere a regno poterunt, nec quidquam nobis adimet paupertas; sed æquo ipsam feremus animo, nullum ex ea detrimentum aut ad futura bona consequenda, aut in hac vita reportantes; sed et his fruemur, et cœlestibus illis potiemur bonis, quibus utinam digni efficiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu gloria, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Et in hoc gaudeo, sed et gaudebo. Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem per vestam orationem, et subministrationem Spiritus Jesu Christi secundum expectationem, et spem meam: quia in nullo confundar, sed in omni fiducia, sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo sive per vitam, sive per mortem[1].

I. Magnam et philosophicam animam nihil, quod in

[1] Philip. I, 18-20.

hac vita moleste accidat, lædere potest: non inimicitiæ, non accusationes, non calumniæ, non pericula, non insidiæ. Nam perinde, atque si in excelsum quoddam montis cacumen se receperit; nihil ad illam ex iis quæ de inferiore loco de terra jaciuntur, pervenire potest. Talis erat Pauli anima: quovis fastigio altiorem locum prehenderat, locum philosophiæ spiritualis, veræ philosophiæ. Nam ea in quibus ethnici versantur, verba tantum sunt, et puerorum lusus. Verum de his nunc sermo non est: sed de Pauli rebus verba facimus. Beatus ille et imperatorem sibi adversantem habebat, et alios præterea inimicos, qui variis, et acerbissimæ calumniæ plenis modis ipsum vexabant. Et quid ait? Non modo propterea non doleo, neque animo concido: sed etiam gaudeo, et gaudebo: non ad tempus, inquit, sed semper de his gaudebo; « Scio enim, » quia hoc mihi proveniet ad salutem futuram. » Et quomodo non proveniat: quando et inimicitiæ, et zelus adversum me susceptus prædicationem juvant? « Per vestram » orationem, inquit, et subministrationem Spiritus Jesu » Christi secundum expectationem et spem meam. » Vide Beati hujus humilitatem: in certationibus laborabat, innumerabilia erant ipsius benefacta: jamjamque coronam ipsam tenebat; Paulus enim erat. Nam quid majus dici potest? Ac tamen Philippensibus ad hunc modum scribit: Per vestram orationem possum salutem consequi: ille, inquam, cui sexcenta benefacta salutem comparabant. « Et » subministrationem, inquit, Spiritus Jesu Christi, » id est, si per vestras preces dignatus fuero gratia. Vox enim ista « Subministrationem » hoc significat, si subministretur, si mihi plus spiritus tributum fuerit; « Ad salutem, » id est, ad hoc ut liberer; et ex præsenti periculo perinde atque ex primo eripiar. De primo enim dixit: « In prima » mea defensione nemo mihi affuit: non illis imputetur:

»Dominus autem mihi astitit, et confortavit me[1]. » Hoc igitur et nunc prophetice prædicit : « Per vestram orationem, et subministrationem Spiritus Jesu Christi secundum expectationem, et spem meam. » Ita enim, inquit, spero : nam ut non ita totum committamus precibus, quæ pro nobis funduntur, ut nihil ipsi afferamus; vide quomodo exponat, quid ipse attulerit, nimirum spem omnium bonorum causam : quemadmodum Propheta, inquit, « Fiat » misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum » speravimus in te[2]; » ut et alibi alius : « Respicite in antiquas generationes, et videte; quis speravit in Domino, » et confusus est[3]? Et rursus Beatus hic ait, « Spes autem » non confundit. Secundum expectationem, inquit, et » spem meam, quia in nullo confundar[4]. » Hæc est Pauli spes; sperare nusquam se confusum iri. Vides quantum valeat sperare in Deo? Quidquid, inquit, eveniat, non confundar; id est, non hi me superabunt. « Sed in omni » fiducia sicut semper, et nunc magnificabitur Christus » in corpore meo. Sperabant illi dolo suo veluti laqueo quodam hoc se efficere posse, ut Paulum quidem e medio tollerent, prædicationem vero extinguerent, dolo nempe suo prævalente. Id igitur nunc futurum negat : non nunc, inquit, moriar; « Sed sicut semper, et nunc » magnificabitur Christus in corpore meo. » Quomodo? sæpe in pericula incidi; in quibus de nobis non modo alii; sed non nos ipsi desperabamus. « Ipsi enim in nobismet» ipsis responsum mortis habuimus[5], » ac tamen ex omnibus nos eripuit Deus; ita et nunc magnificabitur in corpore meo. Verum ne quis ita cogitet, ac dicat : Quid si tu obieris, non magnificabitur? probe, inquit, novi : atque ideo non dixi, per solam vitam magnificari Dominum;

[1] 2 Tim. IV, 16. — [2] Psal. XXXII. — [3] Eccli. II, 11. — [4] Rom. V, 5. — [5] 2 Cor. I, 19.

sed addidi etiam, per mortem. Sed interea, inquit, per vitam, non enim me tollent: quod si tollant; nihilominus ita etiam magnificabitur Christus. Quomodo? per vitam quidem: quoniam me eripuit: per mortem vero, quoniam neque mors, ut illum negarem, mihi persuasit. Quoniam ille tantum mihi alacritatis largitus est, meque morte superiorem fecit: ibi quidem quoniam me a periculis liberavit, hic vero, quoniam me a mortis tyrannide metuere non sivit. Ita per vitam et mortem magnificabitur. Hæc vero dicit non quod mortem esset obiturus; sed ne illi, ubi mortem obierit, humana quædam patiantur. Etenim ne putarent tanquam obiturum hæc dixisse, quod magna illos ægritudine affecisset; vide quomodo adhibeat consolationem, talibus prope verbis usus.

II. Hæc autem loquor, inquit, non quasi mihi moriendum sit; propterea et in progressu illa adjungit; « Et hoc » confidens scio, quia manebo, et permanebo omnibus » vobis. » Illud autem, « In nullo confundar, » id est, nullam mihi ignominiam, sed magnum lucrum afferet mors. Quare? immortalis quidem minime sum, sed clarior ero quam si immortalis etiam essem. Non enim par laus est, si immortalis mortem contemnat, ac si mortalis. Quamobrem etsi moriendum nunc mihi esset: nullum hinc subirem dedecus, verumtamen non moriar: « In nullo confun» dar; » neque si vivam, neque si moriar: utrumque enim generose feram: sive vivendum, sive moriendum sit; hoc christianæ animæ est. « Sed in omni, inquit, fiducia, » vides quomodo non confundar? Nam si quidem mortis timor meam mihi ademisset fiduciam, pudendum sane fuisset mori. Nunc vero, cum illa impendens me nihil terruit, nullum profecto in ea dedecus esset. Sed sive vivam, ex vita non confundar; prædico enim Evangelii prædicationem; sive moriar, ex morte non confundar: non enim

coërcet me timor; eamdem fidentiam, atque animi libertatem præ me fero. Neque enim, quod vinculorum mentionem feci, rem istam turpem putetis. Tantorum mihi bonorum causa fuerunt, ut cæteris etiam animum addiderint, quo confidant. Non enim vinctum esse pro Christo, sed vinculorum metu prodere quidpiam eorum, quæ Christi sunt, id turpe est. Quandiu istud minime accidet; fidentiorem animum vincula faciunt. Non quoniam sæpe ex periculis evasi; atque inde est, cur adversus infideles glorier: si quid simile non accidat; jam vos ignominia notari existimetis. Nam et hoc etiam non minus vobis fidentiæ præbet, quam illud. Vide, quomodo sub persona sua hanc rem pertractet, quod et sæpe alibi facit, quemadmodum erga Romanos: «Non enim erubesco Evangelium [1], » ut erga Corinthios; «Hæc autem transfiguravi in me, et Apollo. » Sive per vitam, sive per mortem [2]. » Non hoc veluti ignorans dicit: noverat enim minime tunc sibi moriendum esse, sed in sequenti tempore. Attamen jam ipsorum animam præparat: « Mihi enim, inquit, vivere Christus, et » mori lucrum [3]. » Nam et moriendo, inquit, non moriar, vitam habens in me ipso. Tunc me sustulissent, si per metum potuissent ex anima mea fidem exturbare. Quandiu vero Christus mecum fuerit, etiamsi mors ingruerit, vivam. Atque in hac etiam vita, non hoc mihi vivere est, sed Christus. Quod si dum hic vivo, non hoc mihi vivere: quid in altero sæculo futurum est? « Quod vero nunc, in» quit, in carne vivo, in fide vivo. » Hoc et ibi dico: « Vivo » autem jam non ego, vivit vero in me Christus [4]. » Talem oportet Christianum esse: non vivo, inquit, communem vitam. Quomodo igitur vivis, beate Paule? non solem aspicis? non communem aërem respirando ducis? non iisdem, atque omnes, alimentis nutriris? non terram, quemadmo-

[1] Rom. I, 16. — [2] I Cor. IV, 6. — [3] Philip. I, 21. — [4] Galat. II, 20.

dum nos facimus, calcas: Non somni eges? non vestium? non calceorum? Quid dicis, non vivo? Quomodo non vivis? quid sibi vult iste verborum tumor? Non sunt hæc ostentationis. Etenim nisi res ipsæ testimonium darent, merito illa quispiam tumori, ac vanitati ascriberet. Nunc vero cum res ipsæ testimonium dent: quam ostentationis speciem habebunt? Discamus igitur quomodo non vivat: nam et alibi dicit: «Ego crucifixus sum mundo, et mihi »mundus[1].» Quomodo igitur dicit: Non jam ego vivo, et quomodo rursus, «Mihi vivere Christus,» audiatis. Vitæ nomen multiplex est, dilecti: id est, multa significat, ut mortis etiam nomen. Est vita hæc corporis; est etiam vita quædam peccati, quemadmodum Paulus alibi dicit: «Si »enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus »in illo[2]?» Est igitur vivere peccati vitam, attendite, obsecro, diligenter, ne frustra laboremus. Est vita æterna et immortalis, quæ etiam cœlestis est. «Nostra enim, inquit, »conversatio in cœlis est[3].» Est etiam vita corporis, de qua dicit: «Per ipsum vivimus, et movemur, et sumus[4].» Non igitur negat naturalem se vitam vivere: sed eam, quæ peccatorum est, quam vivunt omnes homines. Et merito quidem negat. Nam qui præsentis vitæ cupidus non est, quomodo hanc vivit? qui ad alteram festinat, quomodo hanc vivit? qui mortem contemnit, quomodo hanc vivit? qui nihil ex iis, quæ in mundo sunt, concupiscit, quomodo hanc vivit? Nam quemadmodum qui ex adamante constat, ne si millies quidem percutiatur, quidquam commovebitur; ita etiam Paulus: «Vivo autem, inquit, non jam ego,» id est, non jam vetus homo: et rursus alibi, «Miser ego »homo, quis me liberabit ex corpore mortis hujus[5]?» Ita qui nihil alimenti, nihil vestium, nihil ullius rei præ-

[1] Galat. VI, 14. — [2] Rom. VI, 11. — [3] Philip. II, 20. — [4] Act. XVII, 28. — [5] Rom. VII, 24.

sentis causa facit; quomodo hic vivit? Hic profecto ne naturalem quidem vitam vivere dicendus est. Qui nihil eorum, quæ ad vitam faciunt, curat, is nec vivit. Nos hanc vitam vivimus, qui pro hac omnia facimus, ille vero non vivebat, neque in rebus ullis inferioribus versabatur. Quomodo igitur vivebat? Ita etiam de quibusdam dicimus: Ille mihi non adest; ubi nihil agat, quod ad me pertineat. Ita etiam rursus, Ille mihi non vivit. Quod enim naturalem hanc vitam non rejiciat, alibi his verbis ostendit: « Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii » Dei, qui dilexit me, et tradidit se ipsum pro me [1]; » id est, novam quamdam vitam vivo atque ab usitata diversam.

III. Hæc sane omnia ad Philippensium consolationem dicit. Ne putetis, inquit, fore, ut hac vita spolier: quandoquidem ne vivens quidem hanc vivebam vitam; sed illam, quam volebat Christus. Dic enim mihi, qui pecunias contemnit, qui cibum, qui famem et sitim, qui pericula, qui sanitatem, qui salutem; is-ne hanc vitam vivit? qui nihil in terris habet, qui sæpe profundere ipsam cupit, si opus sit, neque reluctatur; is-ne hanc vivit vitam? neutiquam. Sed istud vobis quasi exemplo quodam perspicuum faciendum est. Esto quispiam divitiis multis, famulis, auro abundans; nulla autem harum rerum utatur: num is divitiis istis dives erit? minime. Sed videat præterea bona a filiis dissipari temere circumcursantibus, nec quidquam curet; adde etiam si vis, percussus non doleat; an hunc dicemus in divitiis esse? nequaquam, tametsi ipsius sunt divitiæ. Ad hunc etiam modum se habebat Paulus: « Mihi, inquit, vivere Christus, » si meam velis vestigare vitam, ille mihi est, « Et mori lucrum. » Cur? quoniam major mihi illius notitia erit, et cum ipso versabor. Quare hoc nihil aliud est, quam moriendo ad vi-

[1] Galat. II, 20.

tam pervenire? Nihil mihi durius facient, qui interfecerint, ad meam me emittentes vitam, et ab hac quæ mihi apta non est, liberantes. Quid igitur? dum hic es, Christi non eris? et valde quidem. « Quod si vivere in carne, hoc mihi » fructus operis est, et quid eligam ignoro [1]. » Ne quis dicat : Si igitur illud est vita, cur Christus hic te manere sinit? « Fructus, inquit, operis est; » quamobrem licet præsenti etiam vita eo, quo oportet, uti; si ipsam minime vivamus eo modo, quo vulgus vivit. Hoc ideo dicit, ne putes vitam ipsam crimini dari; neque dicas, Si igitur hic nulla nobis comparatur utilitas, quid est? cur nos non e medio tollamus, et occidamus? neutiquam, inquit. Licet ex hac etiam mansione lucrum reportare, si hanc vitam non vivamus, sed alteram. Sed quispiam forte interroget; hoc-ne tibi fructum affert? certe, inquit. Ubi nunc hæretici? Audis nunc, « Vivere in carne hoc fructus operis; » operis enim, inquit; quomodo fructus operis? « Quod » autem nunc vivo in carne, in fide vivo [2] : » hinc fructus operis. « Et quid eligam, ignoro, » Papæ! quanta est philosophia? Quomodo præsentis vitæ cupiditatem abjecerat : nec tamen illam criminabatur? nam his quidem verbis, « Mori lucrum, » cupiditatem abjiciebat : illis vero, « Vi- » vere in carne fructus operis; » ostendit præsentem quoque vitam esse necessariam. Quomodo? si ipsa ut oportet utamur; si fructum feramus : etenim si infructuosa sit, neque vita amplius est. Nam et arbores quæ fructum non ferunt, perinde atque aridas aversamur, et in ignem conjicimus. Rursus enim vita est ex earum rerum numero, quæ mediæ sunt, et indifferentes : bene autem, vel male vivere in nobis est situm. Igitur ne displiceat vita. Nam licet etiam honeste vivere, ut si male vita utamur, non etiam propterea ipsam accusare debeamus. Quare? quoniam non ipsa

[1] Philip. I, 22. — [2] Galat. II, 20.

causa fuit, sed electio eorum, qui male ipsa sunt usi. Nam Deus quidem ideo te vivere concessit, ut ipsi vivas. Tu vero propter vitiositatem peccato vivens, omnem in te hærere culpam voluisti. Quid ais, quæso, Paule? ignoras, quid eligas? Hoc loco magnum patefecit mysterium, nempe factam sibi esse potestatem decedendi. Quandocumque enim hoc elegerimus, potestatem habemus. « Quid eligam, » inquit, ignoro. » Ergo in te situm est, certe, inquit, si a Deo hanc postulare gratiam voluero; « Coarctor enim e » duobus, desiderium habens[1]. » Attende Beati hujus paternum affectum : hac etiam ratione ipsos consolatur : ubi intellexerint id in ipsius voluntate situm esse, neque ab hominum improbitate, sed a Dei providentia proficisci. Cur ergo, inquit, mors vobis mœrorem affert? multo satius erat jampridem decessisse : « Dissolvi enim, inquit, et esse » cum Christo multo melius, manere autem in carne ma- » gis necessarium propter vos[2]. » Hæc præparabant ad futuram ipsius mortem generose ferendam : hæc philosophiam docebant. Bonum, inquit, est dissolvi, et esse cum Christo. Nam et ipsa mors in numero rerum indifferentium est. Non mors malum est; sed post mortem pœnas dare hoc malum est : neque vero bonum est mors, sed postquam decesseris, cum Christo esse, id bonum est; quæ post mortem, ea demum sunt vel bona, vel mala. Igitur non generatim eos, qui moriuntur, lugeamus, neque de viventibus generatim gaudeamus. Sed quid? lugeamus peccatores non solum morientes, sed etiam viventes : de justis gaudeamus, non solum dum vivunt, verumetiam postquam mortui fuerint. Nam illi quidem etiam dum vivunt, mortui sunt : hi vero etiam cum mortui fuerint, vivunt. Illi etiam dum hic sunt, omnium elicere misericordiam debent; quoniam Deum offendunt : hi vero illuc etiam

[1] Philip. I, 23. — [2] Ibid. 24.

translati beati sunt; quoniam ad Christum sunt profecti. Peccatores, ubi, ubi sunt; procul a rege sunt: propterea lacrymis digni. Justi autem sive hic, sive ibi; cum Rege sunt; atque ibi quidem multo magis, ac propius, non per speciem, non per fidem, sed facie, inquit, ad faciem [1].

IV. Non igitur omnes ploremus mortuos; sed eos, qui in peccatis: hi lamentis digni, hi ejulatu, hi lacrymis. Quæ enim, dic mihi, spes est una cum peccatis eo discedere, ubi peccata exuere non licet? Donec enim hic erant, magna forsitan erat spes, fore ut converterentur, ut meliores evaderent: at si in infernum abierint, ubi nihil lucri ex pœnitentia reportari potest; nam: « In inferno, in»quit, quis confitebitur tibi [2]? » quomodo non lamentis digni? Lugeamus eos, qui hoc modo decedunt, non id impedio; lugeamus; sed non præter decorum, non vellentes capillos, non brachia nudantes, non lacerantes faciem, non pullas vestes induentes: sed solum in anima lacrymas amaras quiete fundamus. Etenim sine hac etiam pompa licet amare flere, et non tantum ludere. Nam quæ a nonnullis fiunt, a puerorum lusibus nihil differunt, Illi enim fletus forenses non ex dolore, quem quidam naturæ consensus attulerit, proficiscuntur, sed ex ostentatione, et ambitione, et vanæ gloriæ studio: ideo multæ inveniuntur mulieres, quæ hujus rei artem exercent. Amare fleas, domi plores, nemine vidente; id misericordiæ fuerit; id tibi etiam profuerit. Nam qui illum hoc modo luget, multo magis ipse studium adhibebit, ne in eadem incidat mala. Terrorem tibi post hac peccatum incutiet. Luge infideles, luge eos qui nihil ab infidelibus differunt, qui sine illuminatione, sine signaculo decesserunt. Hi vere lamentis digni, hi lacrymis. Extra regiam sunt una cum iis, qui pœnæ sunt obnoxii, una cum damnatis. « Amen dico vobis, nisi

[1] I Cor. XIII, 12. — [2] Psal. VI, 6.

» quis natus fuerit ex aqua et Spiritu, non introibit in regnum cœlorum[1]. » Luge eos, qui in divitiis sunt mortui : cum ex divitiis nullum animabus suis solatium comparassent : eos, quibus abluendi peccata sua potestas facta erat, et noluerunt. Hos quidem nos omnes et publice et privatim lugeamus, sed ita, ut a decoro ne recedatur; ut gravitatem tueamur; ut ne nos ipsos ludibrio exponamus. Hos lugeamus non unum, aut alterum diem, sed per omne vitæ nostræ tempus. Lacrymæ hæ non sunt amentis perturbationis, at veri ac germani amoris : illæ vero amentis plane affectionis : propterea etiam cito arescunt. Quæ enim ex Dei timore proficiscuntur, semper durant. Hos igitur lugeamus, opem pro viribus feramus, aliquod ipsis auxilium comparemus, exiguum illud quidem, sed quod tamen auxiliari queat. Quomodo, quave ratione? cum ipsi preces fundant, tum alios, ut pro ipsis fundant, obsecrantes, ac pro ipsis frequenter dantes eleemosynas pauperibus. Affert hæc res aliquid solatii. Audi enim Deum ita dicentem : « Protegam urbem hanc propter me, et propter David ser» vum meum[2]. » Si sola justi memoria tantum valuit, ubi opera præterea pro mortuo fiant, quid non poterunt? Non frustra hæc ab Apostolis sunt legibus constituta : ut in venerandis, inquam, atque horrificis mysteriis memoria eorum fiat, qui decesserunt. Noverant hinc multum ad illos lucri accedere, multum utilitatis. Eo enim tempore, quo universus populus stat manibus passis ac cœtus sacerdotalis, et illud horrorem incutiens sacrificium; quomodo Deum non placabimus pro istis orantes? Atque id quidem de iis, qui in fide decesserunt. Catechumeni vero neque hac dignantur consolatione : sed omni auxilio sunt destituti, uno quodam excepto. Quale vero hoc? licet pauperibus pro ipsis dare, atque hinc aliquid percipiunt refri-

[1] Joan. III, 5. — [2] 4 Reg. XX, 6.

gerationis. Vult enim Deus, ut nobis mutuum auxilium afferamus. Ecquid enim aliud causæ sit, cur pro pace, et bono mundi statu precari jusserit? cur pro omnibus hominibus? nam hic quidem inter omnes sunt etiam latrones, sepulcrorum effossores, fures, atque alii sexcentis scatentes malis : attamen pro omnibus precamur : erit enim fortasse quædam ipsorum conversio. Quemadmodum igitur pro viventibus istis precamur, qui nihil a cadaveribus differunt; ita pro illis etiam precari licet. Job pro filiis sacrificia faciebat, et ipos a peccatis liberabat; « Ne quid » forte, inquit, cogitaverint in cordibus suis [1]. » Hoc modo consulitur liberis. Non dicebat, quod plerique nunc homines solent, opes illis relinquam : non dicebat, gloriam illis comparabo : non dicebat, mercabor principatum : non dicebat, agros emam : sed quid? ne quid cogitaverint in cordibus suis. Quæ enim ex rebus illis utilitas, cum hic restent? nulla. Illum, inquit, omnium regem propitium ipsis reddam : et nihil ipsis posthac deerit. Inquit enim, « Dominus pascit me, et nihil mihi deerit [2]. » Hæc est magna opulentia, hic thesaurus est; si Dei timorem habeamus, nullius rei egebimus, sin minus, tametsi regnum obtineamus, omnibus hominibus magis pauperes sumus. Nihil ei par inveniri potest, qui Deum timet. « Nam timor, in» quit, Domini super omnia se superposuit [3]? » Hunc nobis comparemus, pro hoc omnia faciamus; etiamsi reddenda anima sit, etiamsi corpus trucidandum, non ideo refugiamus, omnia quæ decent faciamus, ut hunc timorem consequamur : hoc enim modo et omnibus erimus opulentiores, et futura consequemur bona in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Job. I, 5. — [2] Psal. XXII, 1. — [3] Eccli. XXV, 14.

HOMILIA IV.

CAPUT I.

Et quid eligam, ignoro: coarctor autem duobus desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne magis necessarium propter vos: et hoc confidens scio, quia manebo, et commanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, et gaudium fidei: ut gloriatio vestra abundet in Christo Jesu in me per meum adventum iterum ad vos[1].

I. Nihil Pauli anima beatius, quoniam nihil etiam magis generosum. Nunc vero contra de omnibus dici potest: nihil nobis infirmius, nihil miserius. Propterea omnes horremus mortem, partim quidem peccatorum multitudine gravati, quorum ego quoque unus sum, partim vero vitæ cupidi, et mori miserum ducentes; quibus ego utinam nunquam annumerer. Animales enim sunt, qui hunc timorem timent. Ergo hoc, quod omnes horremus, ille optabat, eoque incumbebat, ita dicens: « Dissolvi multo magis me» lius, et quid eligam ignoro. » Quid ais? Cum hinc abiens ad cœlum sis migraturus, et cum Christo futurus, ignoras quid eligas? sed longe hæc absunt a Pauli anima. Quis enim fuerit, cui si hæc vere offeratur conditio, non illam quamprimum arripiat? Certe, inquit, nemo. Sed quemadmodum minime nostrum est posse illud dicere: Cupio dissolvi, et esse cum Christo; ita cum id assequi liceat,

[1] Philip. I, 22-26.

minime nostrum est, hic manere velle. Sed utrumque Pauli est, et illius animæ. Quid est, quod dicis? nosti, ac pro comperto habes futurum te esse cum Christo, et hæsitas, ac dicis : Quid eligam nescio? neque hoc tantum, sed etiam hic manere eligis? manere, inquam, in carne? Quid ita? nonne acerbam vitam ducebas? in vigiliis, in naufragiis, in fame et siti, et nuditate, in curis, in sollicitudinibus; cum iis, qui infirmabantur, infirmabaris; propter eos, qui in scandalum incidebant, urebaris. « In multa, » inquit, patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in » angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in je» juniis, in castitate[1]; quinquies quadragenas una minus » accepi : ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum; nocte » et die in profundo maris fui; periculis fluminum, peri» culis latronum, periculis in civitate, periculis in solitu» dine, periculis in falsis fratribus[2]. » Nonne cum tota Galatarum gens ad legis observationem reversa esset, clamabas dicens : « Qui in lege justificamini, a gratia excidistis[3]? » Quem tunc luctum non hausisti? atque adhuc fluxam hanc vitam desideras? Nam tametsi nihil horum tibi accidisset, et quibuscumque recte fungebaris, quiete, et cum voluptate functus esses : nonne tamen oportebat incerta futuri temporis pertimescentem ad portum aliquem contendere? Ecquis mercator navi vectus innumerabilium thesaurorum plena, si liceat subire portum, ac requiescere, mari adhuc jactari malit? Ecquis athleta, cum liceat corona potiri, adhuc certare postulet? Ecquis pugil, cum coronam possit accipere, malit rursus in certamen descendere, et suum ipsius caput concidendum præbere? Ecquis dux, qui a bello cum gloria, et tropæis liberari queat, et cum rege in regia quietus degere seque oblectare, adhuc et sudare præoptet, et in aciem prodire? Quomodo igitur

[1] 2 Cor. VI, 4-6.— [2] Id. XI, 24-26.— [3] Galat. V, 4.

adeo acerbam vitam vivens adhuc vis in terris manere? annon tua sunt ista verba? « Timeo ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar[1] : » si nihil aliud præterea causæ fuisset, hæc satis erat, quo liberatio desideraretur : si innumerabilibus bonis præsens vita abundasset, ab hac tamen liberari optandum erat, ob Christum, quem desiderabas. O Pauli animam! nihil illi par aut fuit, aut futurum est. Times si in hac vita permaneas, quid futurum sit, innumeris malis implicatus es, et tamen recusas apud Christum esse? Recuso, inquit, idque propter Christum : ut quos illi paravi servos, firmius in illius amore stabiliam : ut ex agro, quem plantavi, fructus decerpi curem. Non audisti, me non quærere, quod mihi utile est, sed quod proximis? Non audisti, mihi in optatis fuisse anathema fieri a Christo, quo multi ad illum venirent? Qui illud elegi, non multo magis hoc eligam; ut damnum ipse ex hac mora, et dilatione patiar, quo illis aliqua ad salutem accessio fiat? « Quis loquetur potentias tuas[2], » Domine, qui Paulum minime latere siveris, qui talem virum orbi ostenderis? Laudarunt te omnes Angeli uno animo, cum astra fabricatus es[3], et solem; sed non perinde, atque eo tempore quo nobis totique orbi Paulum ostendisti. Hinc terra facta est splendidior cœlo, pulchrior hic solis lumine splendidiores emisit fulgores, lætos effudit radios. Quantum hic nobis peperit fructum, non spicas pinguefaciens, aut arbores nutriens, sed ipsum pietatis fructum et procreans, et ad vigorem adducens, et eos, qui concidebant, assidue recreans? Nam hic quidem sol, quod semel in arborum fructibus computruerit, restituere nequaquam poterit : Paulus autem eos etiam, qui sexcenta ulcera habebant, a peccatis revocavit. Atque hic quidem nocti decedit; ille vero diabolo superior fuit. Nihil illum evertit, nihil superavit. Hic,

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Psal. CV, 2. — [3] Job. XXVIII, 5.

de sublimi loco dum fertur, radios deorsum emittit. Paulus vero de infero loco exoriens, non cœli ac terræ dimidium lumine complevit, sed simul atque os aperuit, Angelos etiam ipsos magna replevit voluptate. Nam si, uno homine pœnitentiam agente, gaudium existit in cœlis[1]; cum Paulus a prima concione multos venatus fuerit, quomodo fieri potuit, ut superas Potestates gaudio non impleret?

II. Ecquid dico? satis erat Paulum loqui : et hoc ipso cœli exultabant et lætabantur. Etenim si Israëlitis ex Ægypto exeuntibus, montes exultarunt ut arietes[2] : quando homines ex terra in cœlum transferebantur, quantum gaudii putas fuisse? « Propterea igitur permanere in » carne magis necessarium propter vos. » Et quæ nobis posthac relicta est excusatio? Fit enim persæpe, ut quispiam parvam ac pauperem civitatem nactus, abire tamen alio nolit, cætera omnia præ sua quiete postputans; Paulo abeundum ad Christum erat : et non voluit Christum; Christum illum, quem ita desiderabat, ut pro ipso gehennam etiam eligeret; sed adhuc voluit manere, ac laborare in pugna pro hominibus. Ecqua nobis erit excusatio? Verum est-ne universe tantum mentio facienda Pauli? Attende quid egerit. Dixit melius esse abire, ne illi de ipsius morte dolerent; ostendit etiam, si maneat, idcirco manere, ut illis prosit : non enim id ex mala insidiantium mente succedere. Igitur ut illi facilius ad hoc credendum adducantur, causam apposuit. Nam si id necessarium est; omnino adhuc manebo; nec tantum manebo, sed etiam vobiscum manebo. Hoc enim sibi volunt verba illa « Et commanebo, » id est, videbo vos et vobiscum morabor. Quam ob causam? « Ad profectum vestrum » et gaudium fidei. » Hoc loco ipsos excitat; ut sibi attendant. Nam si propter vos, inquit, manebo; videte ne

1 Luc. xv, 10. — 2 Psal. cxiii, 4.

mansionem meam dedecoretis. Cum jam Christus mihi videndus esset; elegi propter vestrum profectum manere. Mea enim præsentia, et ad fidem vobis facit, et ad gaudium : propterea elegi manere. Quid igitur? Philippensium-ne tantum gratia mansit? Non sane illorum tantum gratia mansit; sed his verbis quamdam illis adhibet lenem medicinam. Quomodo autem erant illi profecturi in fide? ut magis magisque vos confirmem : perinde ac pullos quosdam matris cura egentes, donec ipsis solidiores succrescant alæ. Magnum hoc charitatis indicium. Ad hunc modum a nobis etiam quidem excitari solent; atque ita dicimus : Tua causa mansi; ut te bonum redderem. « Ut » gratulatio vestra, inquit, abundet in Christo Jesu in me » per meum adventum iterum ad vos. » Vides ista voce, « Commanebo, » hoc, quod dicebam, significatum esse? Considera humilitatem. Quoniam dixit : « Ad profectum » vestrum; » ostendit id sibi quoque utilitatem afferre; quod etiam facit ad Romanos scribens his verbis : « Id est, simul » consolari in vobis [1]. » Antea enim dixerat : « Ut aliquid » impertiar vobis gratiæ spiritualis. » Quid autem hoc est, « Ut gloriatio vestra abundet? » id est, ut crescat id, quod erat causa gloriandi : hoc autem est corroborari in fide, hæc enim est gloriatio in Christo, recte vivere. Ergo « Glo» riatio vestra in me per meum adventum iterum ad vos? » Maxime, inquit, quæ enim est spes nostra, aut quæ corona gloriationis? Nonne et vos? Vos enim estis gloriatio nostra [2], quemadmodum et nos vestra, id est, ut habeam quo in vobis majorem in modum glorier. Quomodo? « Ut » gloriatio, inquit, vestra abundet; » majorem enim habeo gloriationis materiam; cum vos proficitis. « Per meum » adventum iterum ad vos. » Quid igitur? num ad ipsos rediit? hoc vobis inquirendum relinquo, utrum redierit.

[1] Rom. I, 8. — [2] I Thess. II, 19.

« Tantum digne, inquit, Evangelio Christi conversamini[1]. » Vides omnia quæcumque dixit, huc spectasse; ut ipsos exhortetur ad majores in virtute progressus faciendos? « Tantum digne Evangelio Christi conversamini. » Quid est quod inquit, « Tantum? » idem valet ac si diceret : Hoc solum est quod requiritur, præterea nihil. Si hoc adsit, nihil vobis molesti obtinget. « Ut sive cum venero, et vi- » dero vos, sive absens audiam de rebus vestris. » Non hæc dicit, quasi mutarit sententiam, neque ad ipsos redire amplius velit : sed etiamsi hoc accidat, inquit, absens quoque lætari possum. « Si audiero, quia statis in uno spi- » ritu, et una anima. »

III. Hoc est, quod maxime fideles conjungit, et charitatem ipsam continet. Hinc illa Domini verba : Ut sint unum[2]. Nam regnum, inquit, in se divisum, non poterit stare[3]. Propterea et Paulus multus ubique est in concordia suadenda; ideo et Christus inquit, « In hoc cognoscent om- » nes, quia Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis » ad invicem[4]. » Ne igitur, inquit Paulus, mei adventus expectatione pendentes interea obdormite; ut cum quod expectabatis, successerit, meque videritis, deinceps diligentiam remittatis, ac dissolvamini. Nam etiam ex auditu eamdem capere voluptatem possum. Quid istuc est, « In » uno spiritu? » Id est, eadem illa gratia concordiæ, alacritatis. Unus etiam est spiritus : atque id ex eo ostenditur, quod sæpe hoc modo dictum sit : ita enim est et in una stare anima cum omnes unum spiritum habeamus. Vides voce illa μιᾷ ψυχῇ, id est, unanimes, concordiam esse significatam? Vides multas animas unam dici? Ita se habebat antiquitus : « Omnium, inquit, erat cor unum et anima una. » Collaborantes fidei Evangelii[5]. » Ergo tanquam fide labo-

[1] Philip. I, 27. — [2] Joan. XVII, 11. — [3] Matth. XXVII, 25. — [4] Joan. XIII, 35. — [5] Act. IV, 32.

rante in certamine, mutuo, inquit, collaborantes. Qua ratione id stare potest? non enim inter se pugnabant; sed quod vult Paulus, hoc est : mutuum, inquit, vobis auxilium afferte, dum fides Evangelii in certamine versatur : « Et in nullo territi ab adversariis, quod quidem ipsis est » argumentum perditionis, vobis autem salutis[1] : » optime dixit, territi. Talia enim sunt, quæ ab adversariis proficiscuntur. Terrent tantummodo. Dicit igitur, « In nullo : » quidquid evenerit; etiam si pericula proposita sint, etiam si insidiæ : hoc enim est recte stantium. Illi enim terrere duntaxat possunt; præterea nihil. Verisimile enim erat illos valde perturbari : cum animadverterent Paulum innumerabiles subire calamitates. Non dico, inquit, ut ne fluctuetis, sed etiam ut ne terreamini; etiamque illos valde contemnatis. Nam si hoc modo animati sitis; hinc jam et ipsorum perditionem, et vestram salutem perspicuam facietis. Etenim cum viderint sexcenta se artificia comminisci, ac ne terrere quidem vos posse, certa sui ipsorum interitus argumenta capient. Quando enim vexatores iis, quos vexant, superiores non evadunt, non insidiatores iis, quos in potestate habent : nonne ex hoc ipso perspicue intelligent, se ad interitum ruere, nihil posse, sua esse falsa, et infirma? « Et hoc a Deo, inquit, quia » vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum cre- » datis; sed etiam ut pro illo patiamini[2]. » Rursus illos componit, ut de se modeste sentiant, totum Deo ascribens, et gratiam, et charisma, et donum esse dicens pati pro Christo. Itaque ne vos pudeat de charismate : est enim longe admirabilius, quam mortuos ad vitam revocare, ac cætera miracula facere. Nam ibi quidem ego sum debitor : hic vero debitorem habeo Christum : quare tantum abest, ut probri loco id habendum sit : ut potius sit exultandum,

[1] Philip. I, 28. — [2] Ibid. 29.

ac gaudendum, quippe qui charisma habeamus. Virtutes vocat charismata, et dona, non tamen eodem modo, atque alia. Illa enim tota Dei sunt; hæc vero etiam nostra. Verumtamen quoniam et hic major, ac potior pars Dei est : propterea totum ipsius esse inquit, non voluntatis libertatem evertens, sed ipsos apparans, ut moderati, et grati sint. « Idem certamen habentes, quale vidistis in me [1]; » id est, exemplum etiam habetis. Rursus hoc loco ipsos extollit. Ubique enim eos ostendit in iisdem secum certaminibus versari, eosdem impetus ferre, privatim etiam, atque apud se ipsos : eo quod easdem atque ipse tollerent tentationes. Non dixit, audistis, sed « Vidistis. » Nam et illic, id est, in Philippensium urbe certaverat : hoc igitur magnæ virtutis est. Quamobrem et ad Galatas scribens dicebat : « Tanta » passi estis sine causa, si tamen sine causa [2]. » Et Hebræis rursus scribens dicebat : « Rememoramini autem pristinos » dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis » passionum, et in altero quidem opprobriis et tribulatio» nibus spectaculum facti, in altero autem socii taliter » conversantium effecti [3]. » Et rursus Macedonibus, id est, Thessalonicensibus scribens dicebat : « Ipsi enim de nobis » annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos. » Et rursus : « Nam et ipsi scitis, fratres, introitum nostrum » ad vos, quia non inanis fuit [4]; » omninoque de omnibus idipsum similiter testatur, certamina et pugnas. At minime hoc nunc apud nos invenietur. Nunc enim satis bene agitur ; si quis vel in pecuniis quidpiam detrimenti ferat; ac sane in pecuniis quoque præclarum de illis testimonium dat Paulus. Nam de aliis quidem ita dicit : « Rapinam » bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis [5]. » De aliis vero, « Probaverunt Macedonia et Achaïa collationem ali-

[1] Philip. 30. — [2] Galat. III, 4. — [3] Hebr. x, 32, 33. — [4] 1 Thess. I, 9, et II, 1. — [5] Hebr. x, 34.

» quam facere in pauperes[1]. » Et iterum : « Vestra æmulatio » provocavit plurimos [2]. »

IV. Vides illius temporis virorum encomia? nos vero ne ad alapas quidem et plagas usque sapientiam adhibemus; imo non contumeliam, non pecuniarum jacturam ferimus. Illi jam omnes æmulatores erant, et Martyres in certamen descendentes; nos vero charitatem in Christum refrigeravimus. Rursus cogor præsentem rerum statum accusare. Et quid faciam? nollem quidem, sed plane cogor. Nam si fieri posset ut tacendo, nec quidquam ex iis quæ gesta fuissent commemorando, silentio ipso, ea quæ geruntur, e medio tollerentur, tacendum certe erat. Sin autem contra fit, et nobis tacentibus non modo non tolluntur, sed graviora etiam fiunt, dicendum necessario est. Nam qui peccata accusat, ut nihil aliud præstet, certe longius ille progredi non sinit. Nulla enim est tam impudens anima, ac temeraria, quæ si assidue se reprehendi audiat, non suffundatur pudore, non remittat aliquid de summa illa improbitate. Inest enim, inest etiam in impudentibus paululum quid verecundiæ. Naturæ enim nostræ Deus ipse pudorem insevit. Etenim quando non satis poterat timor ad nos componendos, multas alias non peccandi rationes apparavit, ut reprehensiones hominum, metum humanarum legum, amorem gloriæ, amicitiarum studium. Omnia enim hæc eo nos adducunt, ut peccandum non putemus. Sæpe enim quæ propter Deum minime fiebant, propter pudorem sunt facta; et quæ Dei causa, ut velimus, non adducimur, ea timore hominum suscipimus. Quod enim petitur, hoc est primum, ut discamus non peccare : deinde vero illud etiam, ut Dei causa hoc agamus consequemur. Alioqui quid causæ fuisset, cur Paulus eos, quibus superandi adversarii per patientiam

[1] Rom. XV, 26. — [2] 2 Cor. IX, 2.

erant, non a timore Dei cohortatur, sed inde, quod supplicium de illis sumpturi essent? « Hoc enim faciens, inquit, » carbones ignis congeres super caput ejus. » Interea enim hanc progressionem fieri vult ad virtutem. Inest igitur, quod antea dicebam, in nobis nescio quid verecundi, multaque naturalia habemus bona ad virtutem; exempli causa, ad misericordiam omnes a natura movemur, nec quidquam aliud in natura nostra æque bonum est, atque hoc. Quamobrem merito etiam quispiam quæsierit, quam ob causam id potissimum nostræ naturæ sit insitum, ut frangamur lacrymis, flectamur, et ad misericordiam propensi simus. Nemo natura strenuus est, nemo natura ab inanis gloriæ cupiditate liber, nemo natura superior æmulatione. Sed misereri omnibus a natura inditum est, quantumvis crudelis sit quis et sævus. Et quid mirum, si erga homines hanc propensionem ostendamus? ferarum etiam miseremur: adeo nobis indita est misericordia, vel leonis catulum aspicientes, nonnihil commovemur. Quanto igitur magis erga id, quod ejusdem nobiscum generis est? Hem! quot cæci et corporibus mutilatis, sæpe dicimus, non ignorantes id satis aptum esse, quod nos ad misericordiam adducat. Nihil æque Deum delectat, ut misericordia. Quamobrem sacerdotes, reges, Prophetæ oleo ungebantur: oleum enim pro symbolo Dei misericordiæ habebant. Præterea discebant in principe plus misericordiæ requiri, itemque ostendebatur spiritum propter misericordiam venturum esse in hominem. Deus enim hominum miseretur, et benigne cum ipsis agit. « Misereris » enim omnium, inquit, quia omnia potest [1]. » Propterea oleo inungebantur. Nam et sacerdotium ipsum ex misericordia instituit. Verum reges etiam oleo inungebantur. Et si quis principem laudet, nihil, quod æque ipsum de-

[1] Sap. XI, 24.

ceat, afferet, ac misericordiam. Principatus enim proprium est misereri. Cogita ex misericordia esse conditum mundum, et imitare Dominum. « Miseratio, inquit, hominis circa proximum suum : misericordia autem Dei » super omnem carnem[1]. » Quomodo super omnem carnem? sive peccatores, sive justos protuleris, omnes egemus misericordia Dei, omnes ipsa fruimur, sive ipse sit Paulus, sive Petrus, sive Joannes. Atque audi ipsorum verba; quid enim nostris opus est? Quid igitur, inquit, Beatus hic? « Sed misericordiam consecutus sum, quia igno- » rans feci[2]. » Quid ergo? postea non egebat misericordia? Audi quid dicat : « Abundantius illis omnibus laboravi, » non ego autem, sed gratia Dei mecum[3]. » Ac rursus de Epaphrodito inquit : « Nam et infirmatus est usque ad mor- » tem, sed Deus misertus est ejus, non solum autem ejus, » verumetiam et mei, ne tristitiam super tristitiam habe- » rem[4]. » Et rursus : « Gravati, inquit, sumus super vir- » tutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipsi in » nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus » fidentes in nobis, sed in Deo, qui de tantis mortibus eri- » puit nos, et eripiet[5]. » Et rursus : « Liberatus sum de » ore leonis, et liberabit me Dominus[6]. » Atque ubique ipsum inveniemus id gloriantem, quod misericordia salutem sit consecutus.

V. Atqui Petrus etiam, eo quod in ipsum misericordia fuisset adhibita, talis erat. Audi enim Christum hoc ipsi verbis illis significantem : « Ecce Satanas expetivit vos ut » cribraret, sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut » non deficiat fides tua[7]. » Et Joannes misericordia talis erat, atque omnes omnino Apostoli. Audi enim quid

[1] Eccli. XVIII, 12. — [2] 1 Tim. I, 13. — [3] 1 Cor. XV, 10. — [4] Philip. II, 27. — [5] 2 Cor. I, 8, 9. — [6] 2 Tim. IV, 17. — [7] Luc. XXII, 31.

Christus dicat : « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos[1]. » Omnes enim egemus misericordia Dei. « Misericordia enim » Dei, inquit, super omnem carnem. » Quod si isti quoque egebant misericordia Dei, quid tandem de cæteris dicendum erit ? Ecquid enim aliud, dic mihi, causæ est, cur solem exoriri faciat super malos, et bonos[2] ? Quid ? si unum duntaxat annum pluviam cohibuisset, nonne omnes peremisset ? Quid vero si imbres densasset ? quid si pluisset ignem ? si muscas immisisset ? Sed quid hoc affero ; Si tenebras induxisset, quod aliquando fecit, nonne omnes perdidisset ? si terram concussisset, nonne periissent omnes ? « Quid » est homo, quod memor es ejus[3] ? » Opportune nunc dixero : Si vel terræ minitetur tantum, omnes unum sepulcrum fient. « Quasi stilla aquæ de situla, inquit, ita gentes » coram ipso : quasi spuma reputabuntur, quasi momen» tum stateræ[4]. » Quemadmodum nobis facile est trutinam movere : ita ipsi omnia perdere, ac de integro facere. Qui igitur tam nos in sua potestate habet, ac videt quotidie peccantes, nec tamen punit, nonne fert ex misericordia ? Sed vide etiam jumenta per misericordiam esse, et servari. « Homines enim, inquit, et jumenta salvabis, » Domine[5]. » Respexit terram, et ipsam implevit animalibus : quamobrem ? propter te. Te vero cur fecit ? nonne propter bonitatem ? Nihil oleo melius : lucis causa est ibi, et hic. « Tunc enim, inquit Propheta, exorietur mane lumen » tuum, » si misericordiam erga proximum præstiteris : ac merito quidem : quemadmodum oleum hoc lucem præbet navigantibus, ita et eleemosyna magnum illic, et admirabile nobis largitur lumen. Talis olei magnam habet rationem Paulus. Audi enim interdum quidem dicentem : « Tantum ut pauperum memores essemus : » interdum

[1] Joan. xv, 16. — [2] Matth. v, . — [3] Psal. viii, 5. — [4] Isaï. xl, 15. — [5] Psal. xxxv, 7. — [6] Isaï. v, .

vero ; « Si dignum fuerit, ut ego eam[1], » omninoque ipsum vides ubique omnibus modis hanc rem sollicite curare. Et rursus : « Discant autem et nostri bonis operibus præesse. » Et rursus : « Hæc enim sunt bona et utilia hominibus[1]. » Audi vero et alium quemdam ita dicentem : « Eleemosyna » a morte liberat ; » et alium, « Si misericordiam removeris, » Domine, Domine, quis sustinebit ? » Et rursus : « Si intres, » inquit, in judicium cum servo tuo. » Et alius : « Magnum » quiddam homo et præclarum vir misericors[2]. » Hoc enim est hominem esse, vel potius hoc est Deum esse, misereri. Vides quanta divinæ misericordiæ sit potentia. Hæc omnia fecit, hæc mundum condidit, hæc Angelos fecit ; per solam, inquam, bonitatem. Propterea enim gehennam minatus est, ut regnum assequamur : regnum vero consequimur per misericordiam. Cur enim cum solus esset Deus, tot deos fecit? nonne propter bonitatem ? nonne propter benignitatem, atque humanitatem ? si quæsieris cur hoc, cur illud fecerit, ubique invenies bonitatem. Itaque proximorum misereamur ; ut etiam in nos misericordia adhibeatur. Non magis illis, quam nobis ipsis colligimus misericordiam in diem illum. Ubi vehemens fuerit flamma ignis, misericordia hæc ignem quidem restinguit, lucis autem nobis causa est. Ita hujus opera a gehennæ igni liberabimur : cæteroquin unde sua vobis viscera aperiet Deus ? unde miserebitur ? ex charitate misericordia exoritur. Nihil adeo irritat Deum, atque immisericordem esse. Oblatus est ei quispiam, qui decem millia talenta debebat, et misericordia motus debitum remisit. At cum hic idem conservum ob debitos sibi centum denarios suffocaret, tunc tradidit eum Dominus tortoribus, quousque redderet debitum. Hæc audientes, misericordes simus erga debito-

[1] Galat. II, 10 ; I Cor. XVI, 4 ; et Tit. III, 14. — [2] Tob. IV ; Psal. CXLII ; Prov. XX.

res in pecuniis, in peccatis; nemo injuriarum sit memor, nisi se ipsum lædere velit. Non enim tantum molestiæ illi affers non remittens, quantam tibi ipsi infers injuriam. Nam te quidem illum persequente, non persequitur Deus : te vero dimittente, aut illum persequitur Deus, aut tua tibi dimittit peccata. Quomodo autem, nisi tu remittas proximo, ad regnum aspiras? Quo quidem damno ne afficiamur, remittamus omnibus, nobis enim ipsis remittimus : condonemus, ut nobis condonet Deus peccata nostra, atque ita futuris potiamur bonis gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu gloria, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT I.

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera, et miserationes : implete gaudium meum : ut idem sapiatis eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sapientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes : non quæ sua sunt, singuli considerate, sed et ea, quæ aliorum, unusquisque [1].

I. Nihil melius, nihil in amore tenerius doctore spirituali : quovis naturali patre majorem benevolentiam præstat. Attende, obsecro, quam suppliciter petat a Philip-

[1] Philip. II, 1-4.

pensibus ea quæ e re ipsorum erant. Quid enim dicit ad concordiam omnium bonorum causam cohortans? et vide, quam copiose, quam vehementer, quanto cum affectu. « Si qua ergo consolatio in Christo, » inquit : id est, si quid habetis consolationis in Christo, perinde ac si diceret : Si quam mei rationem habes, si qua tibi mei cura, si quid bene unquam de te merui, hoc facito. Hac vero orationis figura in movendo affectu utimur, si quid postulandum sit, quod cæteris omnibus præponamus. Nam nisi omnibus præponeremus, non eo uno impetrato omnium nobis exhaustam esse mercedem vellemus; nec per illud diceremus quidquid nobis debebatur, esse repræsentatum. Sed nos quidem carnalia beneficia commemoramus, ut si pater erga filium diceret, si qua tibi reverentia erga patrem : Si qua educationis, si qua pietatis erga me, si qua honoris, quem ex me es consecutus, si qua benevolentiæ memoria, rogo te, ne sis inimicus fratri; hoc est, pro omnibus illis hanc exigo mercedem. Sed non ita Paulus : nihil enim, quod ad carnem pertineat redigit ad memoriam; sed omnia spiritualia. Quod autem dicit, tale est : si quid mihi solatii vultis in tentationibus afferre, meque recreare in Christo, si quam consolationem charitatis, si quidquam ejus communionis, quæ in spiritus est, vultis ostendere, si qua habetis viscera, et misericordiæ sensum, implete meum gaudium, « Si qua viscera et miserationes. » Miserationem sibi exhibitam, vocat Paulus discipulorum concordiam, ostendens summum imminere periculum, nisi concordes fuerint. Si quid mihi, inquit, solatii a vobis expectandum est, si quid consolationis ex vestra charitate reportare licet; si possim vobiscum communicare in spiritu : si communicare vobiscum in Domino; si qua mihi a vobis misericordia, et commiseratio præstanda est, omnium harum rerum mercedem in charitate ipsa tuenda

repræsentate. Satis mihi a vobis factum esse, omniaque consecutum putabo, si vos mutuo amaveritis. « Implete » gaudium meum : » ne quæ dicit, admonitionis vim habere viderentur, quasi illi jam ab officio decessissent; non ita dicit, facite mihi, sed, « Implete, » id est, cœpistis jam in me serere, jam mihi dedistis, ut satis quietus sim, sed ad finem pervenire desidero. Quid desideras, dic mihi? ut te a periculis liberemus? ut tibi quidpiam suppeditemus? Nihil hujusmodi, inquit, sed ut vos « Idem sapiatis eamdem habentes charitatem, » in qua cœpistis : « Unanimes, » unum sapientes. » Papæ! quoties idem repetit ex magno quodam affectu? « Ut idem sapiatis, » inquit, imovero ut unum sapiatis. Hoc enim progrediens ostendit verbis illis : « Unum sapientes, » quod majus quidquam est, quam idem sapere : « Eamdem charitatem habentes, » id est, non tantum in nuda fide, sed in cæteris etiam omnibus rebus. Possumus enim et idem sapere, et charitatem non habere : « Eamdem » charitatem habentes, » id est, æque et amare et amari. Noli, cum magna aliorum in te charitate fruaris, minorem ipsis præstare, quasi hac etiam in re plus æquo tibi appetas. Nam si nonnulli sunt, qui faciant, tu id in te cadere nullo pacto feras. « Unanimes, » inquit, id est, uni animæ omnium corpora quasi propria accommodantes, non quidem substantia ipsa, nam id fieri non potest, sed electione, et sententia, ut quasi ex una anima omnia proficiscantur. Quid est, « Unanimes? » hoc declaravit addens, « Unum » sapientes : » unicum enim vult esse omnium sensum, perinde ac si ex una anima penderent. « Nihil per contentionem; » rogat deinde et exponit quo id fiat : « Nihil per » contentionem vel inanem gloriam, » inquit : quod ipsum semper dico malorum omnium esse causam : hinc pugnæ, et lites, hinc invidia, et vincendi studium, hinc charitatis refrigeratio; cum hominum gloriam amamus, cum honori,

qui a multis exhibetur, servimus, tunc omnia hæc accidunt : minime enim fas est gloriæ servientem, Dei etiam germanum esse servum. Qua igitur ratione hoc inanis gloriæ studium fugerimus? nondum enim illam exposuisti. Audi sequentia; « Sed in humilitate, inquit; superiores » sibi invicem arbitrantes. » Papæ! quomodo plenum philosophiæ dogma, et ad salutem mirabiliter conducens exposuit : si existimaris illum te majorem esse, idque tibi ipsi persuaseris, aut potius si non solum dixeris, sed etiam persuasionis istius plenus, honore quoque illum fueris prosecutus, minime succensebis, si ipsi ab alio tributum videas. Igitur non tantum existima illum te majorem esse, sed etiam « Superiorem, » quæ vox magnam præstantiam indicat; et non ægre feres, neque dolebis, si illum in honore esse videas, et si contumeliam intulerit, generose feres : ipsum enim majorem te existimasti : et si convitiis appetierit, morem geres, et si malefecerit, tacitus feres; quando enim semel hoc sibi anima penitus persuaserit, esse majorem; non impellitur ad iram, si ab ipso male accipiatur, non ad invidiam : iis enim qui valde præstant, nemo inviderit. Hæc enim omnia præstantiæ illius deberi putat.

II. His igitur verbis docet talem animum suscipere : quod si vicissim illo tanto abs te honore affectus, inquit, eumdem erga te animum susceperit; cogita duplici quasi muro fultam esse æquanimitatem. Quandiu enim uterque utrumque honore dignos putatis; nihil unquam accidere molesti potest. Nam si hoc vel ab altero duntaxat præstitutum satis est ad omnem contentionem tollendam; quando ab utrisque præstatur, quis hanc munitionem perrumpet? ne ipse quidem diabolus : triplici enim et quadruplici muro, atque eo amplius fulta est arx. Omnium enim bonorum causa est humilitas. Quod ut ita esse dis-

cas, audi Prophetam dicentem : « Quoniam si sacrificium » voluisses, dedissem utique : holocaustis non delectabe- » ris, sacrificium Deo spiritus contribulatus : cor contri- » tum et humiliatum Deus non despiciet [1]. » Non absolute quamvis humilitatem, sed intentionem quamdam humilitatis postulat et exigit. Nam quemadmodum in corporibus quod contritum est, nunquam solido corpori reluctabitur, sed quotquot gravia patiatur, prius ipsum interibit, quam in alterum irruat, ita et in anima : eliget enim potius perpetuo male excepta mortem etiam obire, quam irrumpere, et ulcisci. Quousque spirabimus spiritus istos ridiculos? nam sicut pueros si videamus sese efferre, et superbire, etiam si lapidem tollant et jaciant, ridemus: ita humana arrogantia puerilis mentis, infirmi animi proles est. « Quid » superbis, terra et cinis [2]? » Magnos spiritus sumis, homo? quare? quæ utilitas, dic mihi? unde vero magnos spiritus sumis in eos etiam, qui ejusdem sunt ordinis? non ejusdem particeps es naturæ? non ejusdem animæ? non eumdem a Deo honorem accepisti? At sapiens es? Ergo gratias agere, non intumescere debes. Prima ingrati animi nota superbia est, aufert enim beneficentiæ donum : qui enim sese effert, is, quasi ipse id quod recte factum est confecerit, se effert. Qui autem omnia a se profecta putat, ingratus est adversus eum, qui honorem dedit. Quippiam boni habes? gratias age ei, qui dedit. Audi quid dicat Joseph, quid Daniel. Nam cum Ægypti rex illum e carcere accersivisset, et in conspectu totius exercitus de eo negotio interrogasset, in quo defecerant Ægyptii, qui in hujusmodi rebus maxime pollebant : cum ipse jam sese illis omnibus superiorem ostensurus esset, longeque sapientior esset habendus astrologis, vatibus, præstigiatoribus, magis, philosophis ejus temporis omnibus, puer ipse ex captivitate

[1] Psal. L, 18, 19. — [2] Eccli. x, 9.

et servitute; tunc enim major existit gloria, neque enim idem est hominem jam clarum lucere, atque præter expectationem; quare quod præter spem id evenerit, admirabiliorem ipsum fecit; quid igitur iste? accedens-ne ad Pharaonem ita dixit, profecto novi? nihil minus: sed quid? nemine ipsum arguente, pro sua ipsa magna grati animi virtute, quid ait: « Numquid non per Deum interpretatio horum est[1]?» Vide; continuo gloriam Deo tribuit, propterea ipse quoque gloriam accepit. Nam et hoc ad gloriam non leve momentum habet; multo enim majus est, ipsi a Deo esse revelatum, quam ipsum per se hoc confecisse, præterquam quod hinc etiam verbis suis fidem conciliabat, idque firmissimum erat familiaritatis cum Deo argumentum. Nihil enim æque bonum est, ac familiarem fieri Deo. « Si enim ex operibus justificatus est, habet gloriam, inquit, sed non apud Deum[2]. » Nam et qui criminibus obnoxius gratiam est consecutus, gloriatur in Deo, nimirum in Deo, nimirum, quod ab illo amatur sibique peccata remissa sunt, et ille qui operatur, habet gloriam, sed non apud Deum, ut ille. Nam hoc quidem magnæ infirmitatis nostræ est argumentum; at qui sapientiam a Deo accepit, quanto erit admirabilior? Gloriam Deo tribuit, et vicissim ab illo gloriam accepit. « Glorificantes enim me, inquit, glorifico[3]. » Rursus pronepos hujus, quo quidem nemo fuit sapientior. Scriptum est enim, « Numquid tu sapientior es Daniele[4]? » Hic igitur Daniel cum omnes qui erant in Babylone sapientes, atque ipsi rursus astrologi, vates, magi, præstigiatores, atque universa philosophia, non modo convicta jam esset, sed etiam e medio sublata; capitali enim a rege in sapientes lata sententia satis indicabat, antea quoque se ab illis deceptum fuisse; accedens ergo ad regem, ipsius petitioni jam satisfacturus, neque ipse se magnifice cir-

[1] Gen. XL, 8. — [2] Rom. IV, 2. — [3] 1 Reg. II, 34. — [4] Ezech. XXVIII, 3.

cumspicit, sed primum omnia Deo refert accepta, et inquit: « Mihi vero non in sapientia quæ sit in me, plus- » quam in cunctis hominibus, revelatum est, o rex[1]. » Tunc vero adoravit ipsum rex, ac dixit: Libentur oblationes. Vides humilitatem? vides gratum animum? vides mores a superbia remotos? Audi vero et Apostolorum verba, interdum quidem dicentium: « Quid nos intue » mini, quasi nostra virtute, aut pietate fecerimus hunc ambulare? » Interdum vero: « Et nos mortales sumus, » similes vobis homines[2]. » Quod si illi delatos sibi honores adeo repudiabant, homines, qui per eam humilitatem, quæ secundum Christum est, ipsiusque potentiam majora, quam Christus ipse, opera ediderant; nam, « Qui credit » in me, inquit, majora horum faciet, quæ ego facio[3]; » quomodo nos non miseri, atque infelices sumus, qui ne culices quidem expellere possumus, nedum dæmonas, qui ne uni quidem homini prodesse valemus, nedum universo orbi, et tamen tantos nobis spiritus sumimus, quantos ne ipse quidem diabolus?

III. Nihil æque alienum ab anima christiana est, ac superbia: superbiam dico, non fidentiam, non virilis animi fortitudinem; nam ista quidem convenientia sunt, longe enim ab illa differunt. Quamobrem aliud quidem est humilitas, aliud vero illiberalitas, et assentatio; et molles blanditiæ. Ac si vultis, horum omnium ego vobis exempla afferam. Videntur enim quæ contraria sunt inter se, prope quodam modo esse posita, ut frumento zizania, et rosis spinæ: sed pueri quidem fallantur; qui autem vere sunt viri, spiritualis agriculturæ periti, norunt vera bona a malis distinguere. Age igitur exempla vobis ex ipsismet Scripturis proponamus. Quid tandem est assentatio, et illiberalitas, et mollis blanditia? Siba intempestive Davidi

[1] Dan. II, 0-40. — [2] Act. III, 12, et XIV, 15. — [3] Joan. XIV, 12.

est assentatus, suumque dominum criminatus est, multo autem magis Achitophel Absaloni[1]. At non talis David, sed humilis. Qui enim subdoli sunt, assentatores sunt : quemadmodum cum Magi dicunt : « Vive rex in sæcula[2]. » Ac de Paulo multa hujusmodi inveniemus in Actis, cum Judæis ita disserente, ut non assentetur, sed humiliter agat. Novit enim et libere, ac fidenter agere, ut cum inquit : « Viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut » mores paternos, vinctus ab Jerosolymis traditus sum. » Ut enim intelligas humilitatis fuisse hæc verba, audi quam ipsos objurget in sequentibus ita dicens : « Bene Spiritus sanctus locutus est : Aure audietis, et non intelligetis, » et videntes videbitis, et non perspicietis[3]. » Vides fortitudinem? Sed Joannis etiam Baptistæ fortitudinem considera, qua erga Herodem usus est dicens : « Non licet tibi habere » uxorem Philippi fratris tui[4]. » Hoc fidentiæ est, hoc fortitudinis : at non verba illa Semeï : « Egredere vir sanguinum[5], » quanquam et ille fidenter agebat. At non hoc fortitudo est, sed audacia, et contumelia, et linguæ intemperantia. Jezabel etiam convicium fecit Jehu, dicens : « Qui inter- » fecit dominum suum[6], » sed hoc audacia erat, non fidentia. Convicium et Elias fecit, sed id fidentia ac fortitudo erat, « Non ego turbo populum, sed tu, et domus patris » tui. » Rursus erga universum populum fidenter agebat Elias dicens : « Usquequo claudicatis utrisque vestris po- » plitibus[7]? » Hoc igitur modo tangere fidentia erat, et fortitudo : idque Prophetæ faciebant; illud autem audacia erat. Vis præterea humilitatis, ac libertatis audire verba? Audi Paulum dicentem, « Mihi autem pro minimo est, ut » a vobis judicer, aut ab humano die : sed neque me ipsum » judico : nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc

[1] 2 Reg. XVI. — [2] Dan. II. — [3] Act. XXVIII, 17. — [4] Marc. VI, 18. — [5] 2 Reg. XVI. — [6] 4 Reg. IX. — [7] 3 Reg. XVIII.

» justificatus sum[1]. » Hujusmodi spiritus Christianum decent : ac rursus : « Audet aliquis vestrum, habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, et non » apud sanctos[2] ? » Vis amentium Judæorum assentationem cognoscere ? Audi ipsos dicentes : « Nos non habemus re- » gem, nisi Cæsarem[3]. » Vis cognoscere humilitatem ? Audi rursus Paulum dicentem, « Non enim nosmetipsos » prædicamus ; sed Jesum Christum Dominum, nos autem » servos vestros per Jesum[4]. » Vis et assentationem, et audaciam videre ? considera audaciam quidem Nabal, assentationem vero Ziphæorum[5] : quomodo ille quidem maledicta jaciebat : isti vero. quantum ad ipsorum voluntatem, et consilium pertinet, Davidem prodiderunt. Vis non assentationem, sed philosophiam cognoscere ? considera Davidem intercepto Saüli parcentem. Vis assentationem cognoscere ? considera eos, qui Memphibostem interfecerunt (12) : quos ideo etiam David e medio sustulit : Omnino autem, ut summatim describamus, audacia quidem est, si quis irascatur, et convitium faciat nullam ob justam gravemque causam, sed aut se ipsum ulciscens, aut alio quovis modo injuste effervescens : fidentia autem et fortitudo ; cum quis adversus pericula et mortem audet, amicitias et inimicitias despicit pro iis rebus quæ Deo probantur. Rursus assentatio quidem et illiberalitas est, cuivis inservire non ob eas res quæ opus sunt, sed aliquid, quod ad hanc vitam faciat captantem : humilitas vero ; si quis ob causas quæ Deo probantur, id faciat ; ideoque a gradu dignitatis suæ descendat, ut magnum quippiam, atque admirabile opus perficiat. Si hæc sciamus, ac præterea factis exprimamus ; beati erimus. Non enim satis est scire, « Non » enim auditores legis, inquit, sed factores legis justifica-

[1] 1 Cor. IV, 3. — [2] Id. VI, 1. — [3] Joan. XIX, 15. — [4] 2 Cor. IV, 5. — [5] 1 Reg. XXV, 23.

buntur[1]. » Quinetiam cognitio ipsa condemnat : si factis, virtutisque officiis caruerit. Itaque ut condemnationem vitemus, actiones ipsas obeamus, ut promissa consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT II.

Hoc enim sentiatur in vobis : quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus, ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis[2].

I. Dominus noster Jesus Christus Discipulos suos ad magna cohortans, se ipsum, et Patrem, et Prophetas pro exemplo proposuit : veluti cum dicit, Ita enim se gesserunt adversus Prophetas, qui fuerunt ante vos. Et rursus : « Si me » persecuti sunt, et vos persequentur : et, discite a me » quia sum mitis. » Et rursus : « Estote misericordes, sicut » et Pater vester, qui in cœlis est[3]. » Id beatus etiam Paulus facit : adhortans enim eos ad humilitatem, Christum in medium adducebat; neque hic duntaxat, sed etiam quando disserit de amore erga pauperes, modo quodam ita loquitur. « Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu

[1] Rom. II, 13. — [2] Philip. II, 5-8. — [3] Matth. V, 12, et XI, 29; Joan. XV, 10; Luc. VI, 36.

» Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset » dives[1]. » Nihil enim excelsum, ac philosophum animum æque ad bona opera obeunda excitat : ac si intelligat, hac re Deo se similem fieri. Quid enim æque, atque hoc, ad cohortationem valeat? nihil. Quod sane et Paulus sciens, istos ad humilitatem exhortans, primum quidem obsecravit, et supplicavit : deinde cohortantis more dixit, « Quia » statis in uno spiritu; dixit, Quod illis est argumentum » perditionis, vobis autem salutis[2]. » Nunc vero tandem et hoc ffert. « Hoc enim sentiatur in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus » est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, » formam servi accipiens : » Attendite, obsecro, atque exsurgite. Etenim quemadmodum gladius quidam utrinque acutus, quocumque inciderit, etiamsi in sexcentas phalangas, facile ipsas perrumpit, ac delet; eo quod undique acuta est, nihilque illius aciem ferre potest; ita plane et spiritus verba. Nam his ipsis verbis, et Arii Alexandrini sectatores, et Pauli Samosateni, et Marcelli Galatæ, et Sabelii Libyci, et Marcionis Pontici, et Valentini, et Manetis, et Laodicencis Apollinarii, et Photini, et Sophronii, omnesque omnino hæreses prostravit. Ut itaque ad hujusmodi spectaculum invitati, ut una plaga tot phalangum ruinam visuri, excitamini, ne spectaculi jucunditas vos prætervolet. Nam si in curruum atque equorum certaminibus nihil æque spectatu jucundum est, ac cum quis totos currus una cum aurigis impulsu ipso prostraverit, multisque quadrigis resupinatis, una cum insistentibus aurigis, solus ad metam, calcemque agonis pervenerit : magnusque undique plausus, et clamor ad cœlum ascenderit : ille vero ex lætitia et plausibus quasi volucris factus totum stadium equis confecerit : quanto major hinc existet

[1] 2 Cor. VIII, 9. — [2] Philip. I, 27.

voluptas; cum omnium hæresum cuneos, et diabolica machinamenta una cum aurigis ipsis, Dei gratia, omnia simul confertim prostraverimus? Ac-si libet, primum hæreses ipsas ex ordine collocemus. Vultis igitur impietatis. an temporum ordinem? sed temporum sane sequamur: etenim quænam impietate prior, vel posterior sit, difficile est judicatu. Primus igitur prodeat Sabellius Lybicus. Quid iste, inquit? Patrem, Filium, et Spiritum sanctum nuda esse nomina uni personæ imposita. Marcion autem Ponticus negat Deum, qui omnia condidit, esse bonum, ac Patrem Christi boni: sed alium quemdam esse fingit, qui justus sit, Filiumque pro nobis sumpsisse carnem negat. Marcellus, et Photinus, et Sophronius Verbum ipsum inquiunt energiam, et efficaciam operationis esse: atque hanc energiam inhabitare in illo, qui ex semine David, minime vero substantiam hypostaticam. Arius Filium quidem fatetur: sed tantum nomine. Creaturam enim esse inquit, et Patre longe minorem. Cæteri vero negant habere animam. Vides stantes currus? considera igitur et illorum ruinas; quomodo omnes simul propellens sternit, omnes, inquam, una plaga atque impetu. Quomodo igitur sternit? « Hoc enim sentiatur in vobis, inquit, quod et » in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est esse se æqualem Deo. » Hinc et Paulus Samosatenus corruit, et Marcellus, et Sabellius. Inquit enim, « Qui cum in forma Dei esset: » si in forma, quomodo ais tu, o sceleste, a Maria initium habuisse, atque antea non fuisse? quomodo vero tu rursus dicis energiam fuisse? Inquit enim, « In forma Dei, et formam servi accepit: » forma servi, dic mihi, est-ne energia servi, an natura servi? omnino natura servi? respondebis. Ergo et forma Dei, natura Dei est, non igitur energia. En et Marcellus Galata, et Sophronius et Photinus corruerunt.

II. En quoque Sabellius. « Cum in forma Dei esset, non » rapinam, inquit, arbitratus est esse se æqualem Deo. » Æquale vero non in una dicitur persona. Æquale enim alicui est æquale. Vides duarum personarum hypostasim, non autem nuda nomina, quibus nullæ res subjectæ sint. Audisti existentiam Unigeniti ante sæcula. Verum hæc quidem adversus illos. Sed quid jam adversus Arium dicemus, qui alterius essentiæ filium facit? Dic mihi, quid hoc est, formam servi accepit? homo factus est, inquit. Ergo et in forma Dei existens Deus erat: nam et hic, et illic nomen formæ ponitur. Si hoc verum, certe et illud: forma servi, est natura homo: Ergo forma etiam Dei, natura est Deus. Neque hoc solum; sed etiam perinde ac Joannes, de ipsius æqualitate testimonium dat; ostenditque nihilo ipsum patre minorem esse: « Non rapinam, inquit, arbi- » tratus est esse se æqualem Deo. » Sed quænam est arguta illorum oratio? At enim contrarium potius istis verbis ostenditur, inquiunt. Dixit enim, cum in forma Dei esset, non hoc rapuisse, ut esset æqualis Deo. Atqui si Deus erat; quomodo poterat rapere? et quomodo hoc non inconsiderate dictum fuerit? Quis enim unquam dixerit illum, cum homo esset, non hoc rapuisse, ut esset homo? Qui enim fieri potest, ut quispiam rapiat id, quod est? Non ita, inquiunt, sed sic intelligas, Filium, cum Deus minor esset, non hoc rapuisse, ut æqualis esset Deo magno, et majori. Ergo parvus et magnus Deus est? atque ita in Ecclesiam græcam dogmata inducitis. Nam apud Græcos quidem est magnus Deus, et parvus: quod an etiam apud vos, nescio. Nam in Scripturis quidem nullibi invenies: sed magnum quidem ubique, parvum vero nusquam. Etenim si parvus; quomodo etiam Deus? si non est parvus homo, et magnus, sed una natura: et si quid non sit illius naturæ, homo non est: quomodo fuerit parvus et magnus

Deus ; qui illius naturæ non sit ? Qui parvus est, Deus non est : ubique enim in Scriptura magnus dicitur : « Magnus » Dominus, inquit David, et laudabilis nimis. » Ecce etiam de Filio. Ubique enim eum vocat dominum. Et iterum : « Magnus es tu, et faciens mirabilia, tu es Deus solus : » et rursus, « Magnus Dominus noster, et magna virtus » ejus, et magnificentiæ ejus non est terminus [1]. » Sed hæc de Patre, inquiunt : Filius vero parvus est. Sed tu es, qui hoc dicis. Scriptura vero contra, quod de Patre, id etiam de Filio dicit. Audi enim Paulum dicentem : « Expectan- » tes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei [2]. » Numquid autem de Patre adventum dixit ? Verum ut magis adhuc vos argueret, adventum addidit magni Dei. Num igitur de Patre id dictum est ? Non enim id admittit additio illa : « Et adventum magni Dei, et Salvatoris nostri » Jesu Christi. » En igitur et Filius magnus est. Quomodo igitur dicis parvum, et magnum ? Audi etiam Prophetam, qui ipsum vocat magni consilii Angelum. Qui est magni consilii Angelus, annon magnus est ? qui est Deus fortis, annon est magnus, sed parvus ? Quid igitur impudentes isti, et nefarii verba ista usurpant, quod esset parvus Deus ? Sæpe illorum verba affero, ut magis ab illis refugiatis. Cum parvus, inquiunt, esset Deus, non hoc rapuit, ut eumdem gradum cum magno obtineret. Quid enim, dic mihi ; verum-ne putetis hæc nostra esse verba, si de illorum sententia parvus erat, et paterna potentia longe inferior ; quomodo hoc unquam rapere potuisset, ut Deo æqualis esset ? Natura enim minor non hoc rapere queat, ut evadat in magnam : quemadmodum homo nunquam hoc rapere queat, ut Angelo æqualis sit secundum naturam ; neque equus hoc rapere queat, etiamsi velit, ut homini æqualis sit secundum naturam. Sed hoc omisso,

[1] Psal. XLVII, 1, et XXXV, 5 ; Id. CXLIV. — [2] Tit. II, 13.

illud etiam dicam. Quid hoc exemplo molitur Paulus? omnino, respondebis, ut Philippenses ad humilitatem adducat. Cur igitur, dic mihi, hoc in medium protulit? Nemo enim, qui ad humilitatem cohortari velit, ita loquitur. Esto humilis, ac minus magnifice de te sentias, quam de æqualibus tuis: nam et ille cum servus esset, non insurrexit adversus dominum; illum igitur imitare. Atqui hoc non humilitatis est, sed arrogantiæ. Discite quid sit humilitas vos, qui tumorem habetis diabolicum. Quid igitur humilitas est? humilia sentire: humilia autem sentit, non qui ex necessitate est humilis, sed qui se ipsum humiliat. Planius id exponam, vos autem attendite. Qui cum sublimia sentire posset, humiliter tàmen sentit, hic animo humilis est. Quicumque vero idcirco humiliter sentit, quoniam magnifice non potest, is profecto humilis non est. Imperator, exempli causa, si legato se subjiciat, humilis animo est, quoniam de sublimi illo gradu descendit: quod si idem legatus faciat, non ideo humilis est; nam non se ipse de sublimiori gradu demisit. Omnino humili isti sensui locus non est, ubi potestas non adest. Nam si quis etiam invitus necessario humiliatur, jam hoc rectum factum non interni ipsius sensus, ac voluntatis est, sed necessitatis. ταπεινοφροσύνη autem sive humilitas, inde dicitur, quod sit interni sensus humiliatio, ac demissio.

III. Dic mihi, si quis cui potestas desit rapiendi aliena, sese intra suarum rerum possessionem contineat, hunc justitiæ nomine laudabimus? minime: quid ita? quoniam necessitas, ne laudari voluntas queat, impedimento est. Dic mihi: si quis, cum tyrannide, ac regno potiri nequeat, privatus manserit, hunc-ne tanquam otii studiosum laudabimus? minime. Ergo neque hoc etiam loco. Laus enim, o hominum indoctissimi! non in eo versatur, quod ab istis rebus abstineatur, sed in bonis officiis obeun-

dis. Nam illud quidem vituperationis expers est, sed non eo pervenit, ut laudem assequatur; hoc autem encomiis dignum est. Vide ergo Christum hoc modo laudantem, cum dicit : « Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere[1]. » Non dixit, Quoniam alieni appetentes non fuistis, neque quoniam non rapuistis; levia enim hæc; sed, Quoniam esurientem me vidistis, et aluistis. Ac sane quis unquam hoc modo vel amicos, vel inimicos laudavit? neque ipsum Paulum; quid dico Paulum? ne vulgarem quidem hominem quisquam ita laudavit, ut tu Christum laudas, quod sibi non convenientem principatum non usurpaverit. Talia enim admirari nihil aliud est, quam magnæ improbitatis testimonium dare. Quomodo? quoniam improbis hominibus id laudi solet dari, quale illud est, « Qui furabatur, jam non furetur[2]. » Secus autem in bonis viris. Non enim qui principatum ad se minime pertinentem non rapuit, is laudandus est. Quanta hæc dementia esset? Alioquin autem; sed attendite obsecro, longa enim hæc oratio. Quis hoc modo quempiam ad humilitatem hortetur? Exempla enim longe majora atque illustriora sint oportet, quam res proposita, ad quam cohortamur : nemo enim sit, qui ex alienis cohortetur. Exempli causa, Christus homines cohortatus est, ut benigne facerent inimicis, magnum exemplum attulit, nimirum Patris : « Qui solem oriri facit super malos, et bonos, et pluit super justos et injustos[3]. » Cohortatus est ad lenitatem, ac malorum tolerantiam, se ipsum ad exemplum proposuit : « Discite a me quia mitis sum, et humilis corde[4] : » ac rursus, « Si ego Dominus et magister hæc facio, quanto magis vos[5]? »

[1] Matth. xxv. 34. — [2] Ephes. iv. — [3] Matth. v, 45. — [4] Id. xi, 29. — [5] Joan. xiii, 14.

Vides quam non sint inferiora ipsa exempla? non enim adeo inferiora esse oportet. Nam et nos ipsi id observamus. At in re nostra exemplum ipsum ne prope quidem accedit. Quomodo? quoniam si servus est, minor etiam est, et majori subjectus. Hæc autem non est humilitas. Contra enim potius faciendum erat, ut major quispiam minori obtemperans proferretur. Verum quoniam id in Deo non inveniebat, majorem, inquam, et minorem; æqualitatem igitur statuit. Quod si minor fuisset Filius, non aptum erat exemplum, unde Paulus ad humilitatem cohortaretur. Quare? quoniam non hoc humilitas est, non impetum facere adversus majorem, non rapere principatum, obedire usque ad mortem. Alioquin et illud considera, quid allato exemplo subjungat; « Humilitate superiores sibi invicem arbitrantes : » arbitrantes, inquit : nam quando et secundum substantiam unum estis, et secundum honorem a Deo acceptum; reliquum est, ut ipsa tantum existimatio locum ibi habere possit. At in majoribus et minoribus, non ita dixit; arbitrantes : sed, Honorate eos, qui vobis præstantiores sunt, quemadmodum et alibi inquit : « Obedite præpositis vestris, et subjacete eis [1]. » Illic enim ipsa rei natura postulat subjectionem : hic vero ex nostro judicio proficiscatur oportet. « Humilitate, inquit, superiores sibi invicem arbitrantes : » quemadmodum et Christus fecit. Et hæretica quidem hoc modo eversa sunt; deinceps vero nostra afferenda sunt, si antea ad summam quamdam ea, quæ adversus illos faciunt, redegerimus. Cum enim Paulus ad animi humilitatem invitaret; non eum, qui minor sit, ac majori obediat, protulisset. Nam si servis, ut dominis obedirent, suasisset; recte id quidem. Sed si, ut liberi liberis; quid ad hanc rem facit servi erga dominum subjectio? quid minoris erga majorem? non enim dixit, minores majori-

[1] Hebr. XIII, 17.

bus obediant, sed qui æqualem dignitatem obtinetis, vicissim vobis obedite. « Superiores, inquit, sibi invicem » arbitrantes. » Ecquid vero causæ fuit cur muliebrem obedientiam non adduxerit, neque ita dixerit: Quemadmodum mulier viro obedit, ita et vos obedite? quod si illud, in quo inerat æqualitas, et libertas, non attulit; quoniam nonnulla tamen in eo inerat subjectio; quanto minus servilem obtemperationem protulisset. Verum et illud initio dixi, neminem ideo solere laudari, ac ne commemorari quidem, quod crimina non admittat: neque enim si quis aliquem temperantiæ nomine laudare velit, ita dicet; illum non esse mœchatum: sed hoc afferet, a propria etiam uxore se continuisse. Nam abstinere tantum a pravis actionibus nunquam in laude ponimus, id enim ridiculum esset. Illud addidi, veram esse servi formam, nihilque minus habere; quare et formam Dei perfectam esse; nihilque minus habere. Cur non dixit, in forma Dei factus, sed, « Qui » cum in forma Dei esset? » Idem est ac si diceret: « Ego » sum qui sum [1]. » Forma, quatenus forma est, camdem adesse naturam demonstrat: nec fieri potest ut quod alterius essentiæ est, eamdem formam habeat; ut nemo hominum est, qui Angeli formam habeat; nec brutum animal hominis habet formam. Quomodo igitur filius?

IV. Deinde in nobis quidem, quoniam ex pluribus naturis compositi sumus, forma ad ipsum corpus pertinet: at in eo, quod omnino simplex, nulloque modo coagmentatum est, ad ipsam sine dubio essentiam. Quod si ex eo, quod sine articulo dictum est ἐν μορφῇ Θεοῦ, contendis non indicari Patrem; multis aliis ergo locis ostendam tibi sine articulo dictum esse (13). Et quid dico multis aliis locis? in hoc ipso statim loco, « Non rapinam arbitratus est esse » se æqualem Deo Θεῷ: » non enim dixit, τῷ Θεῷ; cum ta-

[1] Exod. III.

men de Patre loqueretur. Vellem nostra etiam adjungere ; sed vereor ne mentes vestras obruamus. Interea vero quæ dicta sunt ad illos evertendos, memoria tenete. Interea spinas evellamus ; tunc vero cum evulsæ fuerint spinæ, ac paululum requietis concessum terræ : bonam sementem jaciemus, ut omni, quod inde contraxit, vitio deposito, magna cum virtute suscipiat divina semina. Gratias agamus pro iis quæ dicta sunt Deo : postulemus ab ipso det nobis ea custodire, ac retinere, ut et nobis et vobis gaudium obtingat ; hæretici vero pudore suffundantur. Illum obsecremus, ut ad ea etiam, quæ sequuntur, os nobis aperiat, ut nostra etiam pari diligentia statuamus. Ab eo precemur, ut vitam quoque ipsa fide dignam nobis præbeat, quo ad ipsius gloriam vivamus, ne ipsius nomen nostra causa blasphemiis appetatur. « Væ vobis enim, inquit, propter quos nomen Dei blasphematur[1]. » Etenim si nos filium habentes, quanquam quid filio nobiscum conjunctius ? si filium, inquam, habentes, illius causa blasphemiis appetiti, ipsum repudiamus, aversamur, nec nostrum dici volumus ; quanto magis Deus servos, quos ingratos viderit, et a quibus se blasphemiis et contumeliis affici cognoverit, aversabitur, atque odio prosequetur ? Quem vero Deus oderit, atque aversatus fuerit, quis suscipiet, ac complectetur ? nemo præter diabolum ac dæmones. Quem vero dæmones ceperint, quam salutis spem habebit ? quod vitæ solatium ? Quandiu in manu Dei sumus, nemo rapere nos potest : robusta enim est : cum primum vero de manu illa deciderimus, atque auxilium illud amiserimus, periimus, omnibus expositi ad rapinam sumus, omnibus ad conculcandum, tanquam murus inclinatus, et sepes concidens. Etenim cum murus est imbecillis, facile cuivis patet ad irrumpendum. Neque enim quod dicturus sum, ad solam Jerusalem

[1] Isai. LII, 9 ; Rom. II, 24.

putetis pertinere, sed etiam ad singulos quoque homines. Quid vero de Jerusalem dictum est? « Cantabo dilecto » canticum dilecti mei, vineæ meæ. Vinea facta est dilecto » in cornu, in loco pingui. Et sepivi eam, ac vallo circum- » dedi, et plantavi vitem Sorech, et ædificavi turrim in me- » dio ejus, et torcular extruxi in ea, et expectavi ut faceret » uvam, et fecit spinas. Nunc igitur viri Juda et habitatores » Jerusalem, judicate inter me, et vineam meam. Quid est, » quod ultra debui facere vineæ meæ, et non feci ei? Quo- » niam expectavi, ut faceret uvam; fecit autem spinas: » nunc ergo ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ. » Auferam sepem ejus et erit in direptionem; et diruam » maceriam ejus, et erit in conculcationem. Et derelin- » quam vineam meam: et non putabitur, et non fodietur, » ascendent in eam perinde atque in terram incultam, » spinæ, et nubibus mandabo, ne pluant super eam im- » brem. Vinea enim Domini exercituum domus Israël est, » et vir Juda germen dilectum. Expectavi ut faceret judi- » cium; fecit autem iniquitatem; et non justitiam, sed » clamorem[1]. » Id etiam de qualibet anima dicitur. Nam cum omnia, quæ oportuerat, impleverit benignus Deus; illa vero pro uva, spinas fecerit; sepem auferet, et murum diruet; ac patebimus direptioni. Audi vero et quanto cum fletu alius Propheta hæc dicat. « Ut quid destruxisti mace- » riam ejus; et vindemiant eam omnes, qui prætergrediun- » tur viam? Exterminavit eam aper de sylva, et singularis » ferus depassus est eam[2]? » Ibi quidem de Medo ac de Babylonio loquitur; hic vero nihil est, quod de illo dicatur; sed aper et singularis, ipse diabolus est, totaque illius manus. Singularem vero illum appellavit; ut ipsius ferociam atque impuritatem ob oculos poneret. Nam Scriptura, cum illius rapacitatem demonstrare vult, ita inquit: « Tanquam

[1] Isaï. v, 1-7. — [2] Psal. LXXIX, 13.

» leo rugiens circuit, quærens quem devoret[1]; » cum virus illud perniciosum ac letale significat, serpentem vocat, et scorpionem. « Calcate, inquit, super serpentes, et scor» piones, et super omnem virtutem inimici[2]? » Cum simul venenum indicat et robur, draconem nominat; quemadmodum eo loco, « Draco iste, quem formasti ad illudendum » ei[3]. » Et draconem et serpentem tortuosum, et aspidem ubique ipsum vocat: tortuosa enim ac varia bestia, quæ magnis pollet viribus, omnia movet, omnia turbat, omnia sursum ac deorsum agit. Verum ne timeatis, ne animum despondeatis: tantum vigilate, et erit ut passerculus. « Calcate enim, inquit, supra serpentes et scorpiones[4]. » Illum, si voluerimus, ejus ope nostris pedibus conculcabimus.

V. Vide igitur, quam ridiculum, vel potius, quam miserum sit eum, qui nobis datus est ad calcandum, intueri stantem supra caput nostrum. Quomodo vero hoc fit? a nobis; si nos velimus, magnus est; si nos velimus, parvus fit. Si nostri ipsorum curam geramus, stemusque una cum rege nostro, contrahit se, ac nihilo plus parvo infante in pugna adversus nos potest; sin a rege desciverimus, valde turget, fremit, dentes acuit: quippe qui nos magno illo auxilio destitutos nactus fuerit: non enim aggreditur, nisi permiserit Deus. Nam si in porcorum gregem invadere ausus non est, Deo non permittente; multo minus in animas hominum: permittit autem Deus vel erudiens, vel pœnam exigens, vel clariores faciens. Vides illum non aggredi Job, neque audere accedere, sed metuere, atque tremere? Et quid dico de Job? Nam in Judam invadens non ante totum apprehendere atque in ipsum ingredi ausus est; quam illum Christus a sacro choro secrevisset. Extrinsecus quidem tunc tentabat, sed intus irrumpere

[1] 1 Petr. v, 8. — [2] Luc. x, 19. — [3] Psal. CIII, 28. — [4] Luc. x, 19.

non audebat. Postquam vero a sacro illo grege abscissum vidit; quovis lupo vehementius impetum fecit; neque ante destitit, quam illum duplici morte mactaret. Hæc ad nostram eruditionem sunt scripta. Nam quid lucri sit novisse Christum, ab uno ex duodecim esse proditum, ecquid emolumenti, ecqua utilitas? magna, respondebo. Etenim cum didicerimus, qua ille causa impulsus hoc exitiale consilium ceperit; cavebimus ipsi, ne ab eadem nos quoque auferamur. Unde igitur ille huc se contulit? ex avaritia: fur erat; et hoc morbo ita ebrius fuit, ut triginta argenteis Dominum prodiderit. Quid hac insania deterius? nihil par ei, quem tradidit: nihil tanti; cui gentes si conferantur, quasi nihilum reputatæ sunt ei: hunc triginta argenteis prodidit. Gravis enim est avaritiæ tyrannis; quæque animam de suo statu deturbare queat. Non perinde quis ex ebrietate demens redditur, atque ex avaritia. Non æque ex insania, ac stupore, atque ex argenti cupiditate. Ecquid enim aliud causæ fuit, dic mihi, ut proderes? obscurum atque ignotum te vocavit, unumque ex duodecim fecit: doctrinam impartivit, innumerabilia bona promisit, ut miracula ederes effecit: mensæ, itinerum, colloquii, contubernii, rerum omnium æque ac cæteri particeps eras. Hæccine satis non fuerunt quæ te cohiberent? quam igitur ob causam prodidisti? quid habeas, quod queraris sceleste? vel potius quonam beneficio affectus non fueras? noverat mentem tuam; non destitit quæ sua erant præstare. Sæpe dixit, « Unus ex vobis tradet me[1]: » sæpe notavit, ac tibi tamen pepercit; et cum talem te esse sciret, ex choro non ejecit: adhuc ferebat, adhuc ut legitimum atque unum ex duodecim, ita honorabat, ita diligebat. Denique, o scelus! linteo etiam sumpto, puris illis manibus impuros pedes tuos lavit; neque id etiam te cohibuit: furabaris ea, quæ

[1] Matth. XXVI, 21.

pauperum erant; atque istud etiam, ne ad majus aliquod malum progredereris, ferebat: sed nihil animum tuum mutavit. Nam etiamsi fera esses, etiamsi lapis, nonne beneficiis in te collatis, nonne miraculis, nonne doctrina illa flecti te oportebat? Verum usque adeo efferatum adhuc vocabat: et mirandis operibus alliciebat, quamvis lapides ipsos vacuitate sensus exuperares: sed nihil horum fuit, quod te meliorem redderet. Forsitan miramini tantam proditoris amentiam. Metum igitur vobis incutiat illius vulnus. Argenti cupiditas, pecuniarum amor talem reddidit. Evelle hunc affectum; tales enim morbos parit, impios facit: atque eo nos adducit, ut etiamsi sexcentis beneficiis afficiamur, Deum ignoremus. Evelle, obsecro: non est levis morbus, sexcentas acerbissimas mortes afferre novit. Vidimus Judæ morbum: metuamus ne ipsi quoque in eadem incidamus: ideo scripta sunt, ne iisdem nos quoque malis afficiamur: propterea ab omnibus Evangelistis id narratum est, ut nos temperantiam docerent. Procul fuge: non hoc solum avaritia est, multas pecunias cupere, sed etiam pecunias omnino cupere. Gravis avaritia est plus poscere, quam opus sit. Num talenta auri fuerunt, quæ proditorem in hanc mentem impellerent? triginta solum argentei. Triginta argenteis ipsum prodidit Dominum. An memoria tenetis quod antea dicebam, immoderatam habendi cupiditatem non in eo solum se ostendere, quod magna accipiantur; sed magis etiam quod parva? En quantum scelus iste commisit pauculo auro adductus, vel potius non auro, sed argenteis. Nefas, nefas plane est hominem avarum unquam intueri faciem Christi: hoc est unum ex iis, quæ fieri minime possunt. Radix malorum est. Quod si qui vel uni malo obnoxius est, gloriam illam amittit, qui radicem ipsam secum affert ubi collocabitur? Non potest pecuniarum servus, germanus esse Christi servus.

Christus ipse pronuntiavit rem esse hujusmodi, quæ constare nullo pacto queat. « Non potestis, inquit, Deo servire, » et Mammonæ. » Et, « Nemo potest duobus dominis servire[1]. » Contraria enim præcipiunt; Christus inquit: Parce pauperibus; Mammona inquit: Exue illos etiam iis, quæ habent. Christus dicit: Effunde quæcumque habes: Mammona dicit: Ea etiam cape, quæ illi habent.

VI. Vides pugnam, vides bellum? Vultis-ne ostendamus quomodo utrique nemo obtemperare potest; sed alterum contemnat oportet? An res ita clara est, ut non egeat oratione? Quomodo? Annon hoc reipsa cernimus, Christum quidem contemni, Mammonam vero coli? Sentitis quam vel ipsa verba aspera sint? Quod si verba, quanto magis res ipsæ? Verum in rebus ac factis non æque apparet ipsa asperitas, quoniam nos morbus occupat. Nam nunc quidem, etiamsi hoc morbo non omnino pura sit anima, tamen dum in hoc ipso statu manet, potest recte judicare. At cum febri correpta est, et in ipsa rei voluptate versatur, facultatem judicandi minime puram habet, non incorruptum tribunal. Christus dicit: « Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non est meus discipulus[2]. » Mammona inquit: Eripe esurienti panem. Christus dicit: Vesti nudum; hic vero: Nudum etiam exue. Christus dicit: Domesticos seminis tui ne despexeris; Mammona inquit: Domesticorum seminis tui ne miserearis; etiamsi matrem videris, etiamsi patrem, sperne. Et quid dico patrem et matrem? tuam quoque ipsius, inquit, animam perde: attamen auditur. Hei mihi! ei qui adeo sæva, et immitia, et fera mandata imponit, dicto audientes potius sumus, quam illi, cujus levia nobisque salutaria jussa sunt? Hinc gehenna, hinc ignis, hinc fluvius ignis, hinc vermis finem nesciens. Scio multos esse, qui nos hæc dicentes

[1] Matth. VI, 24. — [2] Luc. XIV, 33.

non jucunde audiant. Nam neque mihi sunt jucunda dictu; quid enim his dicendis consequor? Vellem vobis perpetuo ea, quæ regni propria sunt, narrare, requiem illam, aquam plene reficientem, viridia, ac læta pascua. Inquit enim, « Super aquam refectionis educavit me, et in loco pascuæ » ibi me collocavit[1]. » Vellem de loco illo dicere; unde dolor, ægritudo, luctus abest. Vellem narrare voluptatem quæ ex Christi consortio capitur, quanquam omnem orationem, omnem cogitationem superat. Verumtamen pro viribus in isto argumento versari vellem; sed quid agam? non licet ad eum, qui febri laborans male habet, de regno verba facere. Etenim dum ita habet, de sanitate disserendum est; dum pœnæ est obnoxius, non ei recte de honore disseritur. Nunc enim hoc unum quæritur, a pœna, et supplicio liberari: nisi hoc consequamur, quomodo illud consequemur? Propterea de his assidue loquor; ut ad illa citius veniamus. Nam et Deus ipse ideo gehennam minatus est, ut nemo in gehennam decidat, ut omnes regnum assequamur. Et nos idcirco gehennæ perpetuo mentionem facimus, ut ad regnum vos incitemus; ut mentes vestras timore mollientes, ad ea, quæ regno digna sunt, facienda apparemus. Ne igitur ægre feratis verborum gravitatem. Horum enim verborum gravitas leves reddit animas nostras a peccatorum pondere. Nam et ferrum grave est, et malleus gravis; attamen faciunt vasa aurea et argentea; et quæ distorta sunt dirigunt; quod nisi gravia essent, distortam materiam dirigere neutiquam possent. Ita etiam gravis sermo noster componere animam potest. Verborum igitur gravitatem plagasque ab illis factas ne fugiamus. Non enim ideo infertur plaga ut animam frangat, ac laceret; sed ut corrigat. Scimus enim per Dei gratiam quis sit verberandi modus; et quam alte infligamus plagam; ut

[1] Psal. XXII, 1.

ne comminuatur vas; sed ut poliatur, ut restauretur, ut aptum reddatur quo utatur dominus; ut ex sanitate splendidum offeratur, beneque sculptum in illa die, in qua erit flumen ignis; ut ne offeratur pyræ illi, quæ ibi futura est. Nam nisi dum hic estis, vos inflammaverimus, illic omnino inflammemini necesse est, nec fieri aliter potest. « Dies enim Domini in igne revelatur. » Satius est ut ad breve tempus nostris sermonibus uramini, quam perpetuo flamma illa. Id enim futurum omnino esse perspicuum est : ac sæpe vobis rationes attuli, quibus contradici non potest : ac solas quidem Scripturas plenam vobis fidem facere oportebat : sed quoniam nonnulli proclives ad contentionem sunt, multa etiam ratiocinationibus movimus. Nihil vero impedit quominus et nunc easdem afferamus. Quænam vero illæ erant? Justus est Deus, omnes fatemur, et Græci, et Judæi, et hæretici, et Christiani. At hinc multi, qui peccarunt, abierunt impune : multi qui cum virtute vixerant tum demum abierunt, cum sexcentas subiissent calamitates. Ergo si justus Deus : ubinam his quidem præmia, illis vero supplicia tribuet, si non est gehenna, si non est resurrectio? Hanc igitur rationem et illis, et vobis ipsis semper canite, nec sinet vos de resurrectione non credere. Qui vero de resurrectione non dubitat, is sedulo atque attente vitam suam curabit, ut sempiterna bona consequatur. Quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. III, 13.

HOMILIA VII.

CAPUT II.

Hoc enim sentiatur in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo : humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloriam Dei Patris [1].

I. Exposita a nobis illa sunt quæ ad hæreticos pertinebant. Jamvero opportunum est nostra etiam afferre. Illi ita dicunt verba ista, « Non rapinam arbitratus est, » idem valere, ac si dixisset : Rapuit. Nos vero ostendimus ineptum id, atque absurdum esse. Neminem enim esse, qui aut ex hujusmodi loco ad animi humilitatem cohortetur, aut Deum hac ratione celebret, imo nec hominem. Quid igitur est, o dilecti? Attendite ea, quæ nunc dicuntur. Quoniam plurimi homines arbitrantur, si humiliter se gesserint, fore ut propriam amittant dignitatem, et minoris habeantur, atque ad humiliorem locum descendant ; hunc metum adimens Apostolus, ostendens non ita nobis sen-

[1] Philip. II, 5-11.

tiendum esse, de ipso Deo dicit: Deum illum unigenitum, qui in forma Dei est, qui nihil minus Patre habet, qui ei æqualis est, non rapinam esse arbitratum esse æqualem Deo. Quid vero istud sit percipe. Quod quisque rapuit, et præter æquum accepit, id deponere nequaquam audet, veritus ne amittatur, atque elabatur, sed perpetuo apud se retinet: at qui naturalem quampiam dignitatem habet, is non metuit ab illa etiam dignitate descendere, scit enim se nihil hujusmodi passurum esse. Afferam exemplum: Absalom rapuerat tyrannidem, illamque deponere non audebat. Sed aliud etiam exemplum proponemus. Quod si exempla rem totam repræsentare nequeunt, ne moleste feratis. Exempla enim sunt hujusmodi, majorem partem menti cogitandam relinquunt. In regem quispiam invasit, regnumque eripuit. Hic deponere, aut occultare auctoritatem suam minime audet. Nam si semel occultaverit, statim illa amittitur: quod exemplum aliis etiam ex rebus peti potest, verbi gratia, si quis aliquid rapuit, id perpetuo retinet. Nam cum primum illud deposuerit, amittet: omninoque quod quisque ex rapina habet, timet deponere, atque a se movere, et non perpetuo illud retinere, quod occupavit. Abest vero hic timor ab iis, qui minime ex rapina habent; ut cum homo dignitatem istam habet ut rationis compos sit. Sed non invenio satis aptum exemplum. Non enim est apud nos principatus naturalis. Bonorum quippe nullum nobis naturale est, quandoquidem omnia simul cum natura Dei conjuncta, illiusque propria sunt. Quid igitur dicimus? Dei Filium veritum non esse de gradu dignitatis suæ descendere, quoniam non est arbitratus rapinam ipsam deitatem; non timuit ne quis sibi naturam aut dignitatem eriperet. Quamobrem illam etiam deposuit, non dubitans se recepturum, atque abscondit, non ideo se minorem fieri arbitratus. Propterea non dixit, non ra-

puit, sed, « Non rapinam arbitratus est. » Non enim ex rapina habuit principatum, neque etiam ab alio sibi traditum, sed naturalem, stabilem, ac tutum. Ideo neque etiam satellitum cunctatur habitum sumere. Tyrannus metuit in bello purpuram deponere; Rex vero id fidenter ac tuto facit. Cur? quia non ex rapina principatum habet: non ergo ac si rapuisset non deposuit, sed ut qui naturalem haberet eumque amittere nunquam posset, occultavit. Hoc, inquam, esse æqualem Deo, non ex rapina habuit, sed a natura, quamobrem se ipsum exinanivit. Ubi sunt qui dicunt illum subiisse necessitatem, ac subjectum fuisse? « Se ipsum, inquit, exinanivit, se ipsum » humiliavit, obediens factus usque ad mortem. » Quomodo exinanivit? « Formam servi accipiens, in similitudine » hominum factus, et habitu inventus ut homo: » hoc loco spectans ad illud, « Superiores sibi invicem arbitrantes, » hæc verba protulit, « Se ipsum exinanivit. » Et enim si subjectus fuisset, ac non sponte, atque ex se ipso hoc suscepisset, id humilitatis non fuisset. Nam si ignoravit hoc esse faciendum, imperfectus certe fuerit: si vero nesciens tempus præcepti expectavit; tempus sane non noverit. Quod si et faciendum esse, et quo tempore faciendum scivit, quænam causa est, cur illum subjectum fuisse dicendum sit? Ut patris, inquiunt, præstantiam indicet. Istud vero non est patris præstantiam indicare, sed suam utilitatem. Patris enim nomen nonne satis est ad indicandum patris priorem in origine gradum? Hoc autem uno excepto, quod Pater non est, omnia eadem habet filius. Ac sane neque aptus est hic honor, qui a patre perveniat in filium. Hoc autem excepto, quæcumque patris sunt, filio etiam sunt communia.

II. Hoc loco Marcionistæ, quod dictum est arripientes, inquiunt, non est factus homo, sed « In similitudine ho-

» minum factus. » Quomodo vero potest quis in similitudine hominum fieri? umbram indutus? Igitur idolum istud est, minime vero hominis similitudo. Hominis enim similitudo alter homo est. Quid autem respondebis Joanni ita dicenti: « Verbum caro factum est [1]? » Verum et hic ipse beatus alibi inquit: « In similitudine carnis peccati: Et habitu in» ventus ut homo[2]. » Ecce inquiunt, et habitu, et ut homo. At esse ut hominem, et esse habitu hominem, hoc nequaquam est vere hominem esse. Habitu enim hominem esse, aliud est, ac natura esse hominem. Videte quam ego ingenue, et æquo animo ea, quæ ab adversariis dicuntur, afferam? Tunc enim demum splendida, ac redundans victoria parta erit, cum illorum argumenta, quæ aliquid roboris videntur habere, minime absconderimus. Abscondere enim, potius dolus est, quam victoria. Quid igitur inquiunt? rursus enim eadem repetamus. Aliud est habitu hominem esse, ac natura: atque esse ut hominem, et in similitudine hominis esse, aliud est atque hominem esse. Ergo formam servi accipere, non est formam servi accipere. Secum igitur hoc ipsum pugnat, et quare tu non prior istud dissolvis? Nam quemadmodum hæc nobis adversari existimas, ita et nos istud tibi adversarios tendimus. Non enim dixit, ut forma servi, neque in similitudine formæ servi, neque in habitu formæ servi, sed, « Formam servi accepit. » Quid igitur hoc est? subest-ne aliqua in verbis pugna? nulla pugna, absit. Sed est illorum frigidum ac ridiculum dictum. Formam, inquiunt, servi accepit, cum linteo circumcinctus Discipulorum pedes lavit. Hoccine forma servi est? neutiquam forma servi est, sed opus servi. Aliud vero est opus servi esse, ac formam servi accipere. Cur enim non ita dixit, opus servi fecit, quod manifestius erat? Nusquam omnino in Scriptura nomen formæ pro opere est usurpa-

[1] Joan. I, 14. — [2] Rom. VIII, 3.

tum. Magna enim differentia intercedit. Nam alterum quidem naturæ est, alterum vero operationis. Nec vero unquam in ipso etiam usu loquendi formam pro opere dicimus. Quanquam apud istos ne opus quidem fecit, neque succinxit se. Etenim, si id specie tantum fiebat, nulla erat veritas. Si manus non habebat, quomodo lavit? si renes non habuit, quomodo se linteo succinxit? Ecqua vero etiam vestimenta sumpsit? Nam, « Accepit, inquit, vesti» menta sua [2]. » Ut igitur nullum hic opus, quod vere factum fuerit, reperitur; sed mera illusio, ita neque Discipulorum pedes lavit. Nam si incorporea illa natura in carne apparuit, neque in corpore fuit, quis igitur Discipulos lavit? Quid rursus adversus Paulum Samosatenum afferemus? Quidnam ille dicit? plane idem. Non hoc esset exinanitio, eum qui naturam habeat humanam, purusque homo sit, lavare conservos. Quæ enim adversus Arianos diximus, etiam adversus istos dicendum. Nihil enim inter eos interest, nisi breve quoddam temporis intervallum: utrique enim creaturam statuunt Dei filium. Quid igitur adversus ipsos dicemus? si homo homines lavit, non inanivit, non humiliavit se ipsum. Si cum homo esset, non hoc rapuit, nimirum esse æqualem Deo, profecto non est, cur laudetur. Nam eum quidem, qui Deus sit, hominem fieri, magna ineffabilisque humiliatio est; eum vero, qui homo sit, humana facere, quæ tandem humiliatio? Ubinam vero forma Dei appellatur opus Dei? Etenim si purus homo erat, atque ex operibus appellatur forma Dei, cur non et in Petro id faciamus, qui majora etiam opera edidit? Cur non et Paulum inquis Dei formam habuisse? cur non et se ipsum ad exemplum proposuit Paulus, qui sexcenta ministeria servilia obiverat, ac nullum recusaverat? Inquit enim, « Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum

[2] Joan. XIII.

» Dominum, nos autem servos vestros per Jesum[1]. » Ridicula, ac nugæ sunt, quæ ab istis afferuntur. Humiliavit se ipsum, inquit. Quomodo se ipsum humiliavit, dic mihi? Quæ est exinanitio? quæ humiliatio? An quoniam miracula edidit? At hoc et Paulus et Petrus præstiterunt, quamobrem non hoc proprium ac peculiare Filii fuerit. Quid igitur sibi volunt verba illa, « In similitudinem hominum » factus? » Multa ille quidem nostra habuit, multa vero non habuit; hujusmodi sunt, non esse natum ex commixtione corporum, peccatum non admisisse. Hæc ipsius erant propria, nullique hominum communia. Non hoc solum erat quod apparebat, sed etiam Deus. Etenim apparebat quidem homo, in multis vero non erat similis, tametsi carne similis erat. Hoc igitur ista verba indicant, non fuisse purum hominem : propterea inquit, « In similitudine homi» num. » Etenim nos quidem anima et corpus sumus : ille vero Deus, et anima et corpus : propterea inquit, « In simili» tudine. » Etenim ne audiens voces illas, « Exinanivit semet» ipsum, » mutationem aliquam suspiceris, ac degenerationem, et interitum ; manens, inquit, quod erat, assumpsit quod non erat : et caro factus perseveravit esse Deus verbum.

III. Hac igitur ratione Paulus dixit similem esse homini, atque illud præterea addit, « Et habitu : » non enim natura degeneravit, neque confusio ulla facta est, sed habitu factus est. Nam cum dixisset formam servi accepisse, fidenter postea istud etiam protulit, nimirum cum illud nemini non os obstruxisset. Etenim et cum ita dicit, « In » similitudine carnis peccati[2], » non hoc dicit, carnem non habuisse, sed carnem illam non peccasse, similem tamen fuisse peccatrici. In quo similis? secundum naturam, non secundum malitiam : propterea similis animæ peccatrici. Quemadmodum igitur ibi similitudinis nomine usus est,

[1] 2 Cor. IV, 5. — [2] Rom. VIII, 3.

quoniam non omnia æqualiter se habebant, ita et hic similitudo dicitur, eo quod non omnia sint æqualia, utpote, quod non ex commixtione corporum, quod sine peccato, quod minime nudus homo : ac pulchre dixit, « Ut homo. » Non enim erat unus ex multis, sed ut unus ex multis. Neque Deus verbum in hominem degeneravit, neque substantia est mutata : sed tanquam homo apparuit, non simulacris ac visis nos decipiens, sed erudiens ad humilitatem. Cum igitur dicit, « Ut homo, » hoc sibi vult : cæteroquin et hominem alibi ipsum vocat, ut cum dicit, « Unus » Deus, et unus mediator homo Christus Jesus[1]. » Ea diximus, quæ adversus istos dicenda erant. Deinceps vero adversus eos qui negant assumpsisse animam necessario dicendum : Si forma Dei perfectus Deus est, certe et forma servi perfectus est servus. Iterum contra Arianos agitur. « Cum in forma Dei esset, inquit, non rapinam arbitratus » est esse se æqualem Deo : » hic de divinitate loquens nusquam istis verbis utitur, factus est, aut accepit : « Sed » semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus : » hic de humanitate dicit, accepit, et factus est. Hoc factus est; hoc accepit : illud vero erat. Igitur nec confundamus, nec divellamus. Unus Deus; unus Christus, Filius Dei. Verum, cum utor ista voce, unus, unionem dico, non confusionem : non enim natura hæc in illam versa degeneravit, sed unita est. « Humiliavit » semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem » autem crucis. » En, inquiunt, factus est obediens, cum ei minime æqualis esset cui obedivit. O stolidi, ac dementes; hoc de illo nihil detrahit; nam nos etiam amicis obedimus, neque id tamen nos minores facit. Sponte Filius Patri obedivit, non in servilem conditionem decidens, sed hoc ipso maxime servans admirandam illam germani

[1] I Tim. II, 5.

filii dignitatem, magnum Patri honorem exhibendo. Honoravit Patrem; non ut ipsum tu honore spoliares, sed ut magis suspiceres, ut vel hinc germanum filium agnosceres, quod omnium maxime patrem honoraverit. Nemo Deum ita honoravit. Quantum habuit celsitudinis, tantum vicissim humilitatis subiit. Quemadmodum omnibus major est, ac nemo illi æqualis; ita in Patre etiam honorando omnes vicit, non coactus, neque invitus: sed hoc etiam virtutis ipsius fuit: aut potius desunt mihi verba, quibus utar. Papæ! Magnum illud est atque inexplicabile, servum fieri: sed mortem præterea subire, longe adhuc majus. Sed est aliud quidam hoc magis, magisque opinionem omnem exuperans. Quid illud? Quod non quævis mors similis sit. Hæc vero, quam Dominus pertulit, omnium turpissima habebatur: hæc plena ignominiæ, hæc execrabilis. « Maledictus enim, inquit, omnis, qui pendet in ligno[1]. » Propterea etiam Judæi hac ipsum morte afficere studuerunt, quo infamem redderent, ut nisi quis ab eo idcirco deficeret, quod e medio sublatus esset, saltem ideo deficeret, quod sic sublatus esset. Propterea etiam inter duos latrones cruci affixus est, ut eadem de ipso, ac de illis existimatio esset: atque impleretur quod dictum est, « Et cum iniquis reputatus est[2]. » Sed tanto magis elucet veritas, tanto illustrior redditur. Longe enim pulchrius, atque admiratione dignius spectaculum apparet, cum tot ab hostibus adversus ipsius gloriam artificiis, ac machinis adhibitis, splendet tamen illa, et magis fulget. Illi enim non solum, quod interfecerant, sed etiam, quod hoc modo interfecerant, talem se reddidisse putabant, quem homines detestarentur ac maxime quidem detestarentur, nec tamen quidquam profecerunt. Erant vero ambo illi latrones adeo scelesti, nam postea alter mutatus

1 Deut. XXI, 23, et Galat. III, 13. — 2 Isaï. LIII, 12.

est; ut etiam dum in cruce essent, in ipsum probra jacerent, illorumque furorem non conscientia suorum peccatorum, non supplicium, non ejusdem pœnæ perpessio coërceret, quod etiam unus ipsorum dixit, alterumque increpuit his verbis : « Neque tu times Deum, quod in ea» dem damnatione sumus[1] ? » Tanta illorum improbitas, sed nihil hinc detrimenti ipsius gloriæ allatum est; quamobrem inquit : « Et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod » est super omne nomen. » Postquam Paulus carnis mentionem induxit, fidenter deinceps omnia illa commemorat, quæ humilitatem indicant. Antequam enim diceret formam servi sumpsisse, sed de divinitate dissereret, vide quam excelse : excelse, inquam, pro viribus; nam illius dignitatem non assequitur; minime enim potest. « Cum in forma Dei esset, inquit, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. »

IV. At postquam dixit hominem esse factum, fidenter deinde quæ humilia sunt profert, hoc fretus, nullum divinitati damnum importari, quod humilia de ipsius carne commemorantur, ista suscipiente. « Propter quod et Deus » exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super » omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, » cœlestium, et terrestrium, et infernorum; et omnis lin» gua confiteatur, quia Dominus Christus Jesus in gloriam » Dei Patris. » Dicamus adversus hæreticos : Si hæc de non incarnato afferuntur, si de Deo Verbo, quomodo ipsum exaltavit, an quasi plus aliquid ei dederit? Ergo hac quidem ex parte imperfectus erat, et propter nos obtinuit perfectionem. Etenim nisi nobis benefecisset, non honorem istum esset consecutus, « Et donavit, inquit, nomen. » Ecce ne nomen quidem, quantum vestra fert opinio, habebat. Quomodo vero, si id, quod sibi debebatur, accepit, ex dono et gratia accepisse tuebimur? « Et nomen,

[1] Luc. XXIII.

» quod est super omne nomen. Verum et quale sit istud nomen, videamus. « Ut in nomine Jesu Christi, inquit, » omne genu flectatur. » Nomen isti gloriam interpretantur. Hæc igitur gloria omnem gloriam superat. Gloria autem omnino hæc est, illum nempe adorare. Longe abestis a Dei magnitudine, vos, qui Deum nosse putatis, ut ipse se ipsum novit. Atqui vel istud satis indicat, quantum a recta de Deo sententia absitis. Cæterum hoc etiam indicabit. Hæc, dic mihi, gloria est? Ergo antequam homines facti essent, antequam Angeli, antequam Archangeli, non erat in gloria. Etenim si hæc ea gloria est, quæ superat omnem gloriam; hoc enim significant illa verba, « Quod » est super omne nomen; » certe tametsi in gloria erat, at saltem in minore, quam nunc sit. Huc igitur spectans et ob hanc causam, ut gloriam assequeretur, omnia condidit, non autem bonitate adductus, sed indigus gloriæ, quæ a nobis proficisceretur? Videtis amentiam? videtis impietatem? Itaque si hæc de incarnato dicerent, recte dicerent: sinit enim Deus verbum de carne hæc dici: Non enim divinam naturam tangunt, sed omnia in œconomia, id est, in assumpta humanitate hærent. Nunc vero ad deitatem ista maligne accommodantibus nulla superest venia. Quamobrem, siquando dixerimus, hominem Deus fecit immortalem, etiamsi de toto dicam, quid dicam, scio. Quid vero illa sibi verba volunt? « Cœlestium, et terres» trium, et infernorum: » id est, omnis mundus, et Angeli, et homines, et dæmones: vel hoc significat, et justi, et peccatores. « Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus » Jesus Christus in gloriam Dei patris; » id est, ut omnes hoc dicant. Id vero gloria Patris est. Vides ubique, cum Filius glorificatur, glorificari Patrem? itidem vero dedecorato Filio dedecoratur etiam Pater. Nam si apud nos hoc fit, ubi inter patrem et filios multum interest, multo

magis in Deo, ubi nihil discriminis, in ipsum et honor et dedecus redundabit. Nam si orbis, inquit, fuerit subjectus Filio; id gloria est Patris. Ergo, et cum dicimus esse perfectum, non indigentem nihilo minorem patre, hæc gloria Patris est. Hoc et potentiæ ipsius magnum indicium, et bonitatis, et sapientiæ, quod filium talem genuit, quod nihilo minorem, neque quod ad bonitatem, neque quod ad sapientiam attinet: cum sapientem esse dico ut Patrem, et nihilo minorem, hoc magnæ Patris sapientiæ indicium est: cum dico potentem æque esse, ac Patrem, hoc potentiæ Patris indicium est: cum dico bonum esse item ut Patrem, hoc bonitatis argumentum maximum, qui talem genuerit, se non inferiorem, neque minorem, qui nequaquam ipso sit inferior, nequaquam minor, atque indigus. Cum dico non esse minorem secundum essentiam, sed æqualem, neque alterius esse substantiæ: hinc etiam rursus Deum mirabilem prædico, et potentiam ipsius, et bonitatem, et sapientiam, qui alium ex se nobis ejusmodi prompserit, hoc excepto, quod Pater non est. Quamobrem, quæcumque de Filio magna dixero, omnia hæc in Patrem redundabunt. Nam si exiguum istud, ac leve; exiguum enim ad Dei gloriam est, a mundo illum adorari; ad gloriam Dei pertinet, quanto magis reliqua omnia?

V. Credamus igitur ad ipsius gloriam, et vivamus ad ipsius gloriam. Alterius enim sine altero nulla utilitas. Nam, cum illum recte quidem glorificamus, sed non recte vivimus, tunc maxime in ipsum contumeliosi sumus, quippe qui illum Dominum, ac magistrum ascribentes, nihilominus eum contemnimus, nec terribile illud tribunal pertimescimus. Etenim Græcos quidem impure vivere, neque mirandum est, neque tanto dignum supplicio. At Christianos tantorum mysteriorum participes, tantæque gloriæ compotes, adeo impuram vitam vivere, hoc est quod om-

nem exuperat improbitatem, nulloque pacto ferendum. Dic enim mihi : Christus usque ad ultima obedientiæ officia descendit : propterea ad excelsum illum honoris gradum pervenit : servus factus est, propterea omnium factus est Dominus, et Angelorum, et cæterorum omnium. Quamobrem nos etiam ne de statu dignitatis nostræ dejici existimemus, cum nos ipsos humiliaverimus. Tunc enim potius vere in sublime ferimur : tunc maxime digni sumus, qui suspiciamur. Quod enim sublimis sit humilis, humilis vero sublimis, sufficit ad fidem faciendam vel una Christi sententia hoc pronuntians. Verumtamen ipsam quoque rei naturam perpendamus : quid est humiliari? annon vituperari? annon accusari, et calumniis peti? Quid vero exaltari? nonne honorari? laudari? in magna gloria esse? Recte. Videamus igitur, quomodo ad hæc perveniatur. Angelus erat Satan, seipsum exaltavit : quid igitur? nonne omnium maxime est humiliatus? nonne sedes ipsius terra est? nonne ab omnibus accusatur? omniumque criminationi patet? Homo erat Paulus, humiliavit se ipsum : quid igitur? annon suspicitur? annon laudibus, atque encomiis celebratur? annon Christi amicus est? annon majora illis edidit, quæ Christus fecerat? annon sæpe diabolo tanquam mancipio imperavit? annon veluti lictorem circumduxit? annon ludibrio habuit? annon contritum illius caput suis subjecit pedibus? annon aliis etiam hoc idem magna cum fidentia a Deo precatus est? Quid hæc affero? extulit se ipsum Absalom, dejecit se ipsum David : uter tandem positus in excelso est? uter gloria circumfluxit? Quid enim verbis hisce humilius, quibus beatus hic Propheta erga Semeï usus est? cum ita diceret : « Dimittite eum, ut maledicat mihi : Dominus enim præcepit ei [1]. » Ipsas quoque res, si placet, examinemus. Humiliavit se ipsum Publicanus, quanquam

[1] 1 Reg. XVI, 1.

ne quidem humilitas erat, sed tamen modeste, et verecunde loquebatur. Extulit se ipsum Pharisæus : sed, si libet, omissis personis, res ipsas examinemus. Statuantur duo aliqui, ambo et divitiis, et honoribus abundantes, ac tum in sapientia, tum in potentia, et in aliis mundanis bonis de se ipsis magnifice sentientes : deinde alter quidem honores ab omnibus petat, et nisi accipiat, irascatur, et plusquam opus est, exigat, ac se ipsum extollat; alter vero totam rem despiciat, nemini hac de causa succenseat, delatumque sibi honorem repudiet. Uter, dic mihi, major est, an qui honorem non accipit, quamvis petat; an qui delatum etiam despicit? perspicue hic, qui contemnit; et jure quidem. Gloriæ enim consequendæ alia ratio non est, quam gloriam fugere. Quandiu enim ipsam persequimur, fugit nos; cum vero eam fugimus, ipsa nos persequitur. Si vis in gloria esse, gloriam ne concupiscas : si vis celsus esse, ne te ipse in sublime efferas. Atque alia etiam causa est, cur homines colant honoris non appetentem, consectantem vero aversentur. Insitum enim hoc est hominum generi contentionis esse cupidum, et cum aliorum desideriis luctari. Itaque despiciamus gloriam : ita enim poterimus humiles fieri, vel potius celsi. Ne te ipsum extollas, ut ab alio extollaris. Qui a se ipso extollitur, is ab aliis non extollitur : qui se ipsum dejicit, is ab aliis non dejicitur. Magnum arrogantia malum est. Satius est stolidum esse, quam arrogantem : nam ibi quidem stultitia sola mentis infirmitas est; hic vero stultitia deterior est, et stultitia cum furore conjuncta. Stolidus sibi ipsi nocet, arrogans vero aliorum etiam pernicies est. A dementia hic morbus procreatur : fieri minime potest, ut quis de se magnos spiritus sumat, nisi stultus sit : qui vero valde stultus est, is arrogans quoque est. Audi sapientem quemdam ita dicentem : « Vidi hominem sapientem sibi videri : ma-

»gis vero illo spem habet insipiens [1]. » Vides non me temere dixisse gravius esse hoc malum stoliditate? « Magis » enim, inquit, illo spem habet insipiens. » Propterea Paulus etiam dicebat : « Nolite esse prudentes apud vosmet- » ipsos [2]. In corporibus, dic mihi, quænam valere dicimus? utrum valde tumida, ac multo intus referta flatu, et aqua; an depressa, et contractam habentia superficiem? sine dubio hæc. Ergo et in anima, quæ tumet, graviorem hydrope morbum habet : quæ vero depressa est, omni caret vitio. Quot igitur bona parit nobis humilitas? Quid quæris? malarum rerum esse tolerantem, iracundiæ expertem, humanum, sobrium, attentum, atque alacrem : hæc omnia bona ab humilitate proficiscuntur : contraria vero ab arrogantia. Nam qui arrogans est, hunc et contumeliosum esse necesse est, et percussorem, et iracundum, et amarum, et tristem, omninoque feram potius, quam hominem. Robustus es, ac superbis? Inde potius deprimi debueras. Cur enim ex re, quæ nullius ponderis est, magnos tibi spiritus sumis? Etenim et leo te audacior est, et sus robustior, ac præ illis ne culex quidem es. Et latrones, et sepulcrorum effossores, et gladiatores, et famuli tui, fortasse vero, et qui inter ipsos hebetiores sunt, te robore, et viribus superant. Hoccine igitur laude dignum? ac non te ipsum præ pudore abdis, qui ideo superbias? At pulcher es, et formosus? Cornicum hæc gloriatio est, non es pavone pulchrior, sive nitorem, sive pennas spectes: pennæ avis longe te vincunt, ipsa coma, ipso nitore. Atqui olor etiam valde pulcher est, aliæque aves multæ : quibuscum si te contuleris, despicies plane te ipsum. Sæpe vero, et viles pueruli, et virgines innuptæ, et meretrices mulieres, et molles homines hanc habent gloriationem.

VI. Hoccine igitur arrogantia dignum? At divitiis abun-

[1] Prov. XVII, 2. — [2] Rom. XII, 16.

das? unde? quibus rebus abundas? auro, argento, lapillis pretiosis? Hæc et latronum gloriatio est, et sectorum, et eorum qui metalla effodiunt. Ergo quod damnatis labor est, id tibi gloriandi causa erit? At ornatu nites? equos etiam licet cernere pulchre ornatos. Apud Persas vero camelos etiam videas mirifice comptos : inter homines autem eos omnes, qui ex scena. Non pudet te has ob res magnos spiritus sumere, in quibus tecum communicant bruta animantia, et servi, et homicidæ, et molles, et latrones, et sepulcrorum perfossores? At ædes extruis splendidas? Et quanti hoc? multi gracculi splendidius habitant, et magnificentiora habent domicilia. Annon vides ab iis ipsis, qui in divitiis ita insaniunt, in agris, ac solitudine extructas domos, gracculorum esse domicilia? At vocis gratia superbis? Olore et luscinia nunquam poteris canere suavius. At artium multitudine? Ecquid in his ape sapientius? Ecquis variegandi artifex, ecquis pictor, ecquis architectus istius imitari opera poterit? At subtilitate vestis? Sed hic te araneæ vincunt. At velocitate pedum? rursus primæ brutis animantibus deferendæ, lepori, damæ; et quot jumenta velocitate pedum minime vincuntur? At mutas sedes? verum nihilo plus avibus; hæ enim facilius peregrinantur, ac sedes mutant, non viatico, non jumentis egent : sed ad omnia illis ala satis est : hæc navis, hæc jumentum, hæc vehiculum, hæc ventus, et quidquid aliud postulari queat. At acute cernis? verum non æque, atque caprea aut aquila. At acute audis? sed asinus acutius. At bene olfacis? verum canis minime se abs te vinci patitur : at parandi victus artificium tenes? verum formicæ cedis : at aurum gestas? verum non item atque indicæ formicæ. At sanitas te effert? multo melius brutis animantibus est : sive bonitatem habitus, sive parandarum rerum, quæ ad vitam faciunt, facultatem spectes : non illa paupertatem

timent : « Respicite enim, inquit, volatilia cœli, quæ non » serunt, neque metunt, neque congregant in horrea[1]. » Ergo, inquies, bruta ipsa nobis præstantiora Deus condidit. Vides quanta sit inconsiderantia? vides, quam negligenter res examinentur? vides, quantum illud sit, quod rerum ipsarum pondus examinatum nobis largitur? Ille qui præ omnibus hominibus magnos spiritus sumebat, vel brutis vilior esse convictus est. Sed nos ei parcamus; neque ipsum imitemur : neque quia supra nostræ naturæ conditionem de se magnifice sentit; dejectum illum in brutorum ordinem jacere patiamur; sed inde ipsum extrahamus, atque evehamus, non quidem ipsius gratia; nam ille quidem qui hanc conditionem subeat, dignus est, sed ut Dei humanitas, honosque ab eo nobis tributus demonstretur. Sunt enim, sunt omnino quædam, in quibus nihil brutis animantibus nobiscum commune est. Quænam hæc? pietas, et vita virtuti congruens. Hic non potes in medium adducere scortatores, non molles, non homicidas : longe enim ab illis distamus. Quid vero hoc est? Deum novimus, ipsius providentiam agnoscimus; de immortalitate philosophamur. Hic cedunt bruta : de hujusmodi rebus non hæsitantes sobrie sentimus. Hic nihil brutis commune nobiscum est. Nam cum omnibus illis inferiores simus; iis tamen imperamus : in hoc enim extat imperii magnitudo; quod ipsis inferiores, regnum tamen in ipsa obtinemus; ut discas non te harum rerum esse causam; sed Deum, qui te condidit, et rationem largitus est. Retia, et laqueos illis tendimus; in quos ipsa impellimus, et capimus. Moderatio enim nobis adest, æquitas, lenitas, pecuniarum despicientia. Sed quoniam tu unus ex arrogantibus es, nihilque horum habes, merito vel præ omnibus hominibus magnifice de te sentis, vel præ omnibus brutis humi-

[1] Matth. VI, 26.

liter. Talis enim est arrogantia, et audacia: vel præter æquum sese effert, vel itidem se dejicit, nusquam modum servans. Hac quidem re æquales sumus Angelis; regnum nobis promissum est, et chorea cum Christo. Qui vere homo est vapulat, et non succumbit; mortem despicit, non tremit; non metuit; non appetit plura. Quamobrem qui tales non sunt, brutis sunt deteriores. Quando enim rebus quidem ad corpus pertinentibus alios homines vincis, animi vero ornamentis cares? quomodo brutis non es deterior? Age enim in medium adducamus eorum aliquem; qui cum vitio, qui minime congruenter rationi, qui in deliciis et immoderata rerum abundantia vivunt. Isto equus est pugnacior, sus robustior, lepus velocior, pavo formosior, olor vocis suavitate præstantior, elephas major, aquila perspicacior, omnes aves ditiores. Unde igitur dignus es, qui brutis domineris? ex ratione? minime id quidem. Quando enim illa, ut oportebat, non uteris; rursus illis es deterior. Quando enim ratione præditus minus quam illa congruenter rationi vivis; satius tibi erat neque initio factum esse rationis compotem. Non enim idem est, cum principatum acceperis, illum prodere; atque initio non accepisse. Regi satellitibus suis deteriori satius erat neque purpura se induisse; idem hac in re evenit. Intelligentes igitur vel brutis ipsis nos esse deteriores, nisi virtutem habeamus; huic exercendæ operam demus, ut homines fiamus, vel potius Angeli; promissisque bonis fruamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT II.

Itaque, charissimi mei, sicut semper obedistis, non in præsentia mei tantum, sed et multo magis nunc in absentia mea, cum timore et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate : omnia autem facite sine murmurationibus et hæsitationibus, ut sitis sine querela, et simplices : filii Dei sine reprehensione in medio nationis pravæ, et perversæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes ad gloriam meam in diem Christi[1].

I. Admonitiones laudationibus temperandæ sunt. Nam hoc modo in bonam partem accipiuntur; cum eos, quos monemus, ad suam ipsorum æmulationem provocamus; quod nunc etiam Paulus fecit. Attende autem quam prudenter. « Itaque, charissimi mei, » inquit : non hoc nude atque absolute dixit, obedite; sed postquam illos laudavit, atque ea verba præmisit, « Sicut semper obedistis, » id est, hortor, atque obsecro vos, ut imitemini non alios, sed vos ipsos. « Non in præsentia mei tantum, sed multo ma- » gis in absentia mea : » cur multo magis in absentia mea? Tunc quidem fortasse videbamini omnia facere pro vestra in me reverentia quodque mihi honorem haberetis; nunc vero non ita. Quod si nunc majorem etiam animi contemp-

[1] Philip. II, 12-16.

tionem, ac diligentiam ostenderitis; illud simul constabit, tunc quoque Dei causa, non mea vos adductos esse. Dic rogo, Paule, quid tibi vis? Non ut me audiatis; sed ut cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operemini. Non potest enim is qui sine timore vivit, præclarum quidpiam et admirandum edere. Neque tantum dixit, « Ti» more, » sed addidit, « Et tremore, » qui major quidam et vehementior timor est; nimirum id studens, ut illos attentiores reddat. Hunc habebat timorem Paulus; propterea etiam dicebat: « Timeo, ne cum aliis prædicavero, ipse » reprobus efficiar[1]. » Nam si quæ ad vitam hanc pertinent, sine timore recte acquiri non possunt, quanto minus spiritualia? Dic enim, quis litteras sine timore didicit? quis artem tenuit sine timore? Quod si ubi non imminet diabolus, sed sola negligentia impedimento est; tanto opus est labore, ut solam illam naturalem negligentiam vincamus; ubi tantum impendet bellum, tanta impedimenta, qui fieri unquam poterit ut sine timore salutem consequamur? Sed qua ratione hic in nobis excitabitur timor? Si illud in animo habuerimus, ubique adesse Deum, omnia audire, omnia videre; non ea solum, quæ fiunt, aut dicuntur, sed etiam quæ in cordibus, et recessu mentis latent. « Discretor enim est cogitationum et intentionum cordis[2]. » Si ita nos ipsos præparaverimus; nihil cum improbitate conjunctum faciemus, nihil dicemus, nihil cogitabimus. Dic enim mihi, si tibi perpetuo in conspectu principis standum esset; nonne cum timore stares? Et qui fit, ut cum Deo astes, rideas, et osciteris, nec timeas, neque contremiscas? Toleratione illius per contemptum ne abutitor. Ideo enim cunctatur, ut te ad pœnitentiam adducat: neque cum quidvis tibi faciendum est, sine hac cogitatione facere adducaris, omnibus factis interesse Deum: interest

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Hebr. IV, 12.

enim omnino. Ergo sive comedas, sive dormitum eas, sive irascaris, sive rapias, sive in deliciis agas, sive quidvis aliud facias, crede interesse Deum, ac nunquam in risum incides, nunquam ira accenderis. Si hanc perpetuo retinueris cogitationem, perpetuo in timore ac tremore eris; quippe qui in conspectu regis astes. Ædificator, etiamsi bene peritus sit, ac bonus artifex, cum timore tamen ac tremore stat metuens, ne ab ædificio decidat. Ergo et tu qui credidisti, multis virtutis officiis functus es, ad excelsum quemdam gradum pervenisti, te ipsum in tuto contine, et cum timore sta, atque oculos aperi, ne inde decidas. Multa enim sunt spiritualia illa nequitiæ; quæ id student, ut te dejiciant. « Servite, inquit, Domino in timore, et exultate ei » cum tremore[1]. » Et quænam esse potest exultatio cum tremore? quin hæc ipsa sola est exultatio. Nam quod aliquod virtutis officium, ac tale omnino quidpiam præstiterimus, quale consentaneum est eos præstare, qui tremorem in faciendo adhibent; tum solum gaudemus. « Cum timore » et tremore vestram salutem operamini. » Non dixit tantum, ἐργάζεθε, sed, κατεργάζεθε : id est, non quovis modo operamini, sed accurate, magnoque cum studio operamini. Quoniam vero dixit, « Cum timore, et tremore, » ac sollicitudinem injecit, vide quomodo illam mitiget. Quid enim ait? « Deus est » qui operatur in vobis. » Ne illud tibi metum incutiat, quod dixi, « Cum timore, et tremore. » Non enim ideo dixi, ut desperes; ut virtutem difficilem aditu putes, sed ut mentem adhibeas, ac ne te ipsum remittas, quasi fatiscas. Si hoc attuleris, Deus omnia operabitur : tu confidito. « Deus enim » est, qui operatur in vobis. » Ergo si ipse operatur, nos voluntatem ipsam penitus obsecundantem non remissam, sed in sese collectam exhibeamus oportet, « Deus enim est, qui » operatur in vobis et velle, et operari. » Si Deus est, qui in

[1] Psal. II, 11.

nobis hoc operatur, ut velimus, cur nos cohortatur? Nam si ipse est, qui ut velimus facit, frustra nobis dicis, Obedistis : non enim nos sumus qui obedimus : frustra dicis, « In » timore, et tremore : » totum enim Dei est. Minime vero huc spectans ista verba protuli, « Deus est qui operatur et velle, » et operari ; » sed ut vestram sollicitudinem sedarem. Si volueris, tunc operabitur, ut velis : non te iste metus angat. Et propensionem voluntatis ipse nobis dat, et operationem. Etenim ubi voluerimus, augebit propensionem voluntatis : veluti, volo boni aliquid operari, per ipsum operatur etiam velle. Aut ex abundantia pietatis hoc inquit, quemadmodum cum nostra recte facta, charismata appellat.

II. Sicut igitur illa nominans charismata, non propterea nos dejicit de liberi arbitrii possessione, sed hanc ipsam liberam, ac sui juris potestatem nobis permittit; ita cum inquit Deum esse, qui operatur in nobis velle, minime nos libero arbitrio privat : sed ostendit recte faciendo magnam nos acquirere propensionem ad volendum. Nam quemadmodum faciendo illud consequimur, ut faciamus; ita non faciendo hoc comparatur, ut non faciamus : dedisti eleemosynam? te ipsum magis incitasti ad dandum; non dedisti? magis te ad cessationem comparasti. Sapienter egisti uno die? habes incitamentum, ut in altero similiter agas; neglexisti? auxisti negligentiam. « Impius enim, inquit, cum » in profundum venerit malorum, contemnit. » Quemadmodum igitur, qui in malorum profundum descendit, contemnit; ita qui in profundum bonorum venit, studiose agit. Nam ut ille desperatione negligentior fit, ita hic bonorum copiam secum cogitans, diligentior fit, ne totum perdat. « Pro bona voluntate, inquit : » id est, propter charitatem, ut Deo placeatis, ut quæ illi probantur, quæque illius voluntati consentanea sunt, fiant. Hoc loco ostendit, et fidu

[1] Prov. XVIII, 3.

ciam dat, fore omnino ut Deus operetur. Vult enim nos ita ut ipse vult, vivere. Quod si Deus vult, illud autem quod vult, ipse operatur, certe hoc quoque operabitur, ac præstabit, ut recte vivamus : hoc enim ipse vult. Vides a Paulo minime tolli arbitrii libertatem? « Hæc omnia, inquit, » facite sine murmurationibus, et hæsitationibus. » Diabolus ubi nos abducere minime potuerit, quin recte faciamus, alia quadam ratione molitur inanem reddere mercedem nostram. Nam vel vanæ gloriæ amorem, vel arrogantiam induxit, vel si nihil horum, murmurationem, vel saltem hæsitationem. Ac vide quomodo hæc purget Paulus. Dixit de animi humilitate, quæcumque jam audivistis, arrogantiam abigens : dixit de inanis gloriæ studio, comprimens tumorem; et alibi quidem, « Non in præsentia, inquit, » mei tantum : » nunc vero nonnulla addit de murmuratione, et hæsitatione. Cur autem cum Corinthiis adimeret hunc morbum[1], Israëlitarum etiam mentionem fecit; hoc autem loco nihil hujusmodi attulit, sed simpliciter præcepit? quoniam illi ab hoc morbo jam fuerant occupati : quamobrem altius inferre vulnus necesse habebat, ac vehementius objurgare. Hic vero, ne se occupari sinant, monet. Igitur erga eos, qui nondum peccarant, supervacuum erat durioribus verbis uti, quo sibi caverent. Nam et ad humilitatem adducens non attulit exemplum illud ex Evangelio, ubi superborum supplicium narratur; sed ab exemplo Dei admonitionem duxit : ipsisque omnino ut legitimis filiis loquitur, non ut famulis. Etenim ad virtutem sequendam is, qui bona et generosa mente præditus est, exemplo eorum, qui recte se gesserunt, adducitur : is vero cui malus animus, eorum exemplo, qui virtutis munera non obiverunt : ille honore, hic supplicio. Propterea ad Hebræos etiam scribens, Esaü in medium adduxit, qui prop-

[1] 1 Cor. x, 10.

ter unam escam vendidit primogenituram; et rursus, « Si » subtraxerit se, non placebit animæ meæ. » Atqui inter Corinthios quidem multi erant, qui scortati fuerant. Propterea dicebat : « Ne iterum cum venero ad vos, humiliet » me Deus meus, et lugeam multos ex iis, qui antea pec» caverunt, et non egerunt pœnitentiam super immunditia, » et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt : ut sitis, » inquit, sine querela, et simplices[1]; » id est, nulli reprehensioni obnoxii, puri atque integri. Non enim levem maculam imponit murmuratio. Quid autem significat, « Sine » hæsitationibus? » Utrum bonum est, an minime? Ne in disputationem, inquit, rem abducatis : etiamsi labor, etiamsi molestia sit, quod proponitur. Non dixit, ut ne puniamini : isti enim rei supplicium est propositum, quod in Epistola ad Corinthios indicavit; sed hic nihil ejusmodi dixit; « Sed ut sitis, inquit, sine querela, et simplices, filii » Dei sine reprehensione, in medio nationis pravæ, et per» versæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo, ver» bum vitæ continentes ad gloriam meam in diem Christi. » Vides hos a Paulo institui ne obmurmurent? Est enim iniqui, ac stupidi servi obmurmurare. Ecquis enim dic mihi filius est, qui in bonis paternis, ac sibi ipse laborem capiens obmurmuret? Cogita, inquit, te tibi ipsi laborare, tibi ipsi colligere. Illorum vero proprium est obmurmurare, qui aliis laborant, aliis sudant : qui autem sibi ipse colligit, cur obmurmurat? quod ipsius divitiæ non crescunt? minime id quidem. Qui sponte nulla imposita necessitate facit, cur obmurmurat? satius est nihil agere, quam murmurando agere? nam et hoc ipsum, quod fit, perit. Annon vides in ipsismet domibus nostris hæc nobis semper in ore esse : satius est isthæc minime fieri, quam obmurmurando fieri? Ac sæpe malumus ministerio, quod

[1] Habac. II, et 2 Cor. XI, 21.

nobis exhibetur, carere, quam murmurantem ferre. Gravis enim res, gravis est murmuratio, ac prope ad blasphemiam accedit : alioqui cur tantum de illis supplicii sumptum fuisset? vitium istud ingrati animi est. Qui murmurat, ingratus est erga Deum : qui vero erga Deum ingratus est, profecto blasphemus etiam est. Ac sane eo maxime tempore continentes tentationes erant, et frequentia pericula : nulla dabatur requies, nulla cessatio : undique innumerabilia ingruebant mala; nunc vero summa pax ac tranquillitas.

III. Cur igitur murmuras? quod pauper es? Job illum cogita. Morbo laboras? Quid igitur faceres, si tantorum tibi bonorum, ac sanctus ille rectorumque factorum conscius, in morbum incidisses? Rursus illum cogita. Ille quidem perdiu erat, cum vermes emittere, in stercore sedere, scabiem fricare perseveraret. Nam cum multum, inquit, temporis præcessisset, dixit ad eum mulier : « Quousque uteris patientia ista, ac perges dicere : Adhuc paulum quiddam temporis expecto? Dic verbum aliquod contra Dominum, ac morere[1]. » At filius tibi obiit? Quid igitur, si omnes amisisses, et acerba quidem morte, quemadmodum ille? Nostis enim, nostis, assidere ægrotanti, os ori conferre, oculos claudere, contrectare genas, suprema audire verba ; quantum solatii afferat. At horum nullo dignatus est justus ille : sed omnes simul obruti occubuerunt. Et quid hæc dico? si ipse jussus esses filium tuum interimere, et immolare, et combustum spectare, ut beatus ille Patriarcha, quid fecisses? Ille autem quanto animo et altare ædificabat, et ligna imponebat, et filium ligabat? At nonnulli sunt, qui te convitiis consectentur? quid igitur tibi animi esset, si hæc eadem ab amicis, qui consolationis causa advenissent, audires? Nam nunc quidem multa ha-

[1] Job. II, 9.

bemus peccata, jureque probris afficimur. Tunc vero ille verax, justus, pius, qui sese ab omni crimine abstinebat, secus omnia ab amicis audiebat. Quid vero, dic mihi, si mulierem exprobrantem audires, ac dicentem (13): Ego quasi erratica quædam mulier, et famula locum ex loco, domum ex domo circumerrans, solis aliquando occasum expectans, ut a doloribus me undique prementibus requiescam? cur ista inquis, o stolida? Num harum rerum tibi causa est vir? non ille, sed diabolus. «Dic, inquit, verbum »aliquod adversus Dominum, et morere.» Ita-ne? si decumbens hoc diceret, ac moreretur: tibi-ne melius esset? Non est morbus illo gravior, etiam si sexcentos afferas. Talis, ac tantus erat, ut ne domi quidem, ac sub tecto manere posset: talis erat, ut omnes deficerent. Non enim, si ullam admisisset medicinam, extra urbem sedisset; deteriori conditione, quam illi qui elephantiasi laborant. Nam isti quidem et domos subeunt et inter se congregantur. Ille vero sub dio in stercore nudus pernoctabat, ac ne vestem quidem induere poterat: quomodo enim? quin etiam fortasse crevisset dolor. «Macero, inquit, glebas »terræ saniem scalpens:» carnes ipsius saniem, ac vermes scaturiebant, idque assidue. Sentis, quam quisque nostrum hæc audiens horrescat? Quod si ea sunt auditu intolerabilia, quanto magis perpessu? Attamen perpessus est justus ille non unum, aut alterum vel tertium diem, sed perdiu: nec peccavit quidquam in labiis suis. Ecquem hujusmodi morbum potes mihi afferre? tot refertum doloribus? annon iste cæcitate deterior erat? Fœtidos enim sentio cibos meos; neque hoc solum, sed neque etiam, quod aliis solet recreationi esse, nox et somnus, huic quidquam solatii afferebat: sed quovis tormento gravior erat: idque ex ipsius verbis cognosce. «Cur terres me per somnia, et per »visiones errore concutis? cum advenit diluculum, dico.

» quando adveniet vespera[1] : » ac tot, tantisque malis affectus non obmurmuravit. Neque vero id solum molestiæ inerat; sed etiam mala, quam multi de ipso conceperant, opinio. Nam ex calamitatibus, quæ illi acciderant, sexcentorum jam criminum reum existimabant : quod et ei dicebant amici, minora peccatis tuis flagella passus es : quamobrem et ipse dicebat, « Et monent me infimi homi» nes, quos canibus pastorum meorum minime dignos » existimassem[2]. » Quot mortibus non erat istud gravius? Verumtamen tantis undique fluctibus pressus, ac tam sæva undique ingruente tempestate in mediis nubibus, procellis, fulminibus, turbinibus, ac vorticibus manet ipse immotus, in tanta, tamque gravi tempestate, perinde atque in placido quodam portu quietus sedens : neque obmurmuravit. Atque hæc ante gratiæ tempus, antequam de resurrectione, de gehenna, de pœna, de supplicio quidquam dictum esset. Nos vero, qui et Prophetas, et Apostolos, et Evangelistas audimus, et sexcenta cernimus exempla : atque ea, quæ resurrectionem nobis exploratam faciunt, didicimus, adhuc ægre ferimus : quamvis nemo sit, qui tot ac tanta sibi mala accidisse queat dicere. Nam tametsi quis pecunias amisit, at non tot filios, filiasque; ac si amisit, fortasse quod peccaverit. Ille vero repente in mediis sacrificiis, illo ipso tempore, dum deserviret et cultum tribueret Deo : quod si filios, ac divitias simul tantas, quod vix fieri potest : at non per totum corpus ulceribus scatet, ac saniem effundit. Quod si hoc quoque : at non insultantes nactus est, atque exprobrantes : quod quidem omnium maxime nos pungere consuevit : magisque, quam calamitates ipsæ. Etenim, si ubi in malis adsunt, qui nos consolentur, ac dolorem leniant, bonasque nobis spes injiciant; tamen adeo frangimur, atque animum despondemus : cogita

[1] Job. VII, 4 et 14. — [2] Id. XI, et Id. XXX.

quantum illud fuerit, exprobrantes habere. Si illud, « Sustinui, qui simul contristaretur, et non fuit : et qui consolaretur, et non inveni[1] ; » grave, atque intolerabile erat : quantum tandem mali erit pro consolantibus incidere in exprobrantes : « Consolatores, inquit, malorum omnes[2]. »

IV. Si hæc assidue versaremus; si hæc essemus ratiocinati, nulla sane præsentium rerum dolore nos affecisset, in illum intuentes athletam, in adamantinam illam animam, in mentem illam æneam, et quæ frangi non posset : perinde quasi æreo, vel lapideo corpore circumdatus esset, ita omnia generose, ac patienter ferebat. Hæc cogitantes, omnia sine murmurationibus, atque hæsitatione faciamus. Boni quidpiam facis, ac murmuras ? cur ? num forte imposita tibi necessitas est ? Novi, inquit, multos, qui circum vos sunt, vos pene cogere ut murmuretis. Hoc enim subindicat illis verbis, « In medio nationis pravæ et perversæ. » At hoc demum admirabile est, neque etiam cum pungaris, atque impellaris, eo adduci. Nam et sidera in nocte fulgent, in tenebris emicant : tantumque abest, ut ullam pulchritudinis suæ jacturam faciant, ut splendidiora etiam appareant. Ubi enim lux advenerit, non æque apparent. Ita etiam tu, si inter perversos homines, rectus manseris, lucebis magis, longeque admirabilius erit, sine reprehensione esse. Ergo, ne hoc afferant, occupans ipse id attulit. Quid est « Verbum vitæ continentes ? » Id est, qui ad vitam venturi estis, qui ex numero eorum estis, qui salutem consequuntur. Vide quam continuo subjecerit præmia : luminaria, inquit, rationem ac facultatem lucis continent. Quid est verbum vitæ ? semen vitæ, in vobis habetis, hoc est, pignora, et semen vitæ habentes : hoc vocat verbum vitæ. Ergo cæteri omnes mortui. Id enim verbis istis indicavit : alioquin et alii verbum vitæ conti-

[1] Psal. LXVIII, 21. — [2] Job, XVI, 2.

nuissent. « Ad gloriam, inquit, meam. » Quid hoc est? Et ego, inquit, particeps sum vestrorum bonorum. Tanta est vestra virtus, ut non solum salutem det vobis, sed me etiam clarum faciat. Quænam gloria, o beate Paule? flagellis, cæderis, expelleris, contumeliis afficeris nostra causa : propterea inquit, « In diem Christi, quia non in » vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi : » sed semper est unde glorier me non frustra cucurrisse : « Sed etsi » immolor[1] : » non dixit, etiam si moriar : quemadmodum neque ad Timotheum scribens. Nam et ibi eadem dicit, « Ego enim jam immolor[2], » partim consolans illos de sua ipsius morte, partim instituens ut mortem pro Christo moderate ferant. Victima, inquit, quædam, et hostia evado: o beatam animam! Hostiam vocat introductionem illorum. Multo satius immolare animam, quam bovem immolare. Quapropter si in hoc sacrificio me ipsum tradidero, inquit, quasi victimam; gaudeo, inquit, de mea morte. Hoc enim ista verba significant, « Supra sacrificium, obse- » quium fidei vestræ, et congratulor omnibus vobis. Idip- » sum autem, vos gaudete, et congratulamini mihi[3]. » Quid congratularis? vides quomodo ostendat gaudendum illis esse? Gaudeo igitur, inquit, me libamen fieri, congratulor autem quod simul sacrificium offeram. « Idipsum autem » et vos gaudete et congratulamini mihi, quod oblatus sum. Congratulamini mihi, inquit, mihi in mea ipsius morte gaudenti. Non igitur lacrymis dignus est justorum obitus, sed lætitia. Si ipsi gaudent, gaudendum cum ipsis est. Absurdum enim fuerit gaudentibus illis nos lugere. Sed consuetudinem requirimus, inquit. Commenta isthæc sunt, et prætextus. Vide quid Paulus admoneat Philippenses, « Gaudete et congratulamini mihi. » Et tu consuetudinem requiris? si tibi quidem ipsi hic manendum sit, recte dicis:

[1] Philip. II, 17. — [2] 2 Tim. IV, 5. — [3] Philip. II, 18.

sin autem paulo post ad illum qui abiit perventurus es; quam requiris consuetudinem? Ille enim merito consuetudinem requirat, qui ab aliquo in perpetuum divellitur. Sed si idem tibi iter conficiendum est, quam consuetudinem requiris? Eos, qui peregre absunt, cur non lugemus? nonne paucis emissis lacrymis, confestim post unum aut alterum diem a fletu cessamus? Si consuetudinem requiris, tantum duntaxat fleto, quantum satis sit ad ostendendum, te natura hominem esse: deinde vero gaude, quemadmodum Paulus, qui ita dicebat: Nihil mihi molesti accidit, sed etiam gaudeo ad Christum abiens, « Et vos gaudete, » inquit, congratulamini mihi. » Gaudeamus igitur et nos cum justum viderimus interiisse, vel potius quando aliquem etiam ex desperatis. Nam ille quidem discedit, laborum suorum mercedem accepturus, hic vero quidpiam de peccatorum suorum numero detraxit. Sed fortasse, inquit, vivens vitam mutasset suam. At non illum rapuisset Deus, si vitam ille mutaturus fuisset. Etenim qui omnia pro salute nostra facit, ac disponit, cur non eum sivisset vivere, qui aliquando talis futurus esset, ut placeret? Si sinit eos qui non convertuntur, multo magis eos qui convertuntur. Undique igitur fletus nobis amputatus sit, undique lamenta sublata. Quæcumque eveniant, de omnibus gratias agamus Deo, omnia sine murmurationibus faciamus: lætemur, atque in omnibus illi placeamus, ut futura etiam consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT II.

Spero autem in Domino Jesu Timotheum me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus futurus sit : omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi[1].

I. Dixit quæ sibi evenerant ad Evangelii progressum conduxisse, ita ut vincula mea manifesta fierent in omni prætorio. Addidit illa : Sed etsi immolor supra sacrificium, et obsequium fidei vestræ, ipsosque per hæc confirmavit. Sed forte suspicari poterant priora ista consolationis causa esse dicta. Quid igitur facit? et quomodo suspicionem adimit? Timotheum, inquit, mitto ad vos. Avebant enim de Paulo omnia cognoscere : cur vero non dixit, Ut mea cognoscatis, sed, Ut ego cognoscam vestra? quoniam Pauli res Epaphroditus ante Timotheum nuntiaturus erat : quamobrem progrediens inquit, « Necessarium autem existimavi Epa» phroditum fratrem mittere ad vos : » sed vestra, inquit, cognoscere cupio. Verisimile enim est diu illum mansisse apud Paulum ob corporis imbecillitatem. Quamobrem necessario, inquit, vestra cupio cognoscere. Vide autem, quam omnia ad Christum referat, et ipsam quoque Timothei missionem, ita dicens, « Spero autem in Domino Jesu, » id est, confido, ut hoc mihi Deus gratificetur, idque mihi ex sententia succedat. « Ut et ego bono animo sim, cognitis

[1] Philip. II, 19-21.

» quæ circa vos sunt. » Quemadmodum, inquit, recreavi vos dum ea audivistis, quæ de me precati estis, nimirum Evangelium progressus fecisse, dedecus in illos recidisse, et unde mihi nocere putabant, inde lætitiam attulisse; ita cupio de rerum vestrarum statu cognoscere. « Ut et ego bono animo » sim, cognitis, quæ circa vos sunt. » His verbis ostendit gaudere illos debuisse de vinculis, eaque subsequi : multum enim sibi voluptatis attulisse. Nam illud, « Ut et ego bono animo » sim, » hoc significat, quemadmodum vos. Papæ! quanto Macedoniam amore complectebatur? Idem vero Thessalonicensibus quoque dicit, ut eo loco : « Nos autem desolati » a vobis ad tempus horæ[1] : » hic, « Spero, inquit, Timo» theum mittere : » ut de rerum vestrarum statu cognoscam, quod quidem maximam indicabat curam. Quando enim ipse adesse non poterat, discipulos mittebat : ita res illorum sibi ignotas esse ne ad breve quidem tempus ferre poterat. Non enim spiritu omnia cognoscebat, idque jure fiebat. Etenim si hoc sibi discipuli persuasissent, impudentes facti essent : nunc vero, cum sperarent latere, facilius corrigebantur. Hoc ipso vero illos potissimum attentos reddit, quod inquit, « Ut et ego bono animo sim, » illorumque studium, ac diligentiam acuit, perinde, ac tametsi Timotheus non venerit, alium tamen inventurus sit, qui ipsi renuntiet. Hac autem ipse etiam ratione perspicue usus est, suumque adventum distulit, ut Corinthii converterentur. Propterea etiam scribebat, « Parcens vobis » nondum veni Corinthum[2]. Non enim hoc solo ostenditur charitas, quod sua nuntiet, sed etiam quod de illorum statu cupiat cognoscere. Hoc enim animæ est valde curantis et satagentis, et in perpetua quadam sollicitudine versantis simul vero, et honore illos afficit Timotheum mittens. Quid ais? Timotheum mittis? quapropter? sane

[1] 1 Thess. II, 17. — [2] 2 Cor. I, 23.

inquit, «Neminem enim habeo unanimem, id est, qui æque atque ego vestra curet, « Qui sincera affectione pro vobis » sollicitus futurus sit : » neminem ergo secum habebat, qui eumdem atque ipse animum gereret. Neminem. Quid id est? qui æque atque ego vos curet, vobisque consulat. Non facile, inquit, quispiam inveniatur, qui hac de causa tantum itineris velit conficere : qui æque atque ego vos amat, Timotheus est. Erant autem et alii, quos mitterem, sed nemo talis est. Ergo hoc est, unanimem esse, discipulos perinde atque ipse amare. « Qui sincera, inquit, affec» tione pro vobis sollicitus futurus sit, » id est, paterna. « Omnes enim, quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu » Christi, » id est, jucunditatem suam, ac securitatem; quod etiam ad Timotheum scribebat. Sed cur isthæc conqueritur? nos condocefaciens, dum hæc audimus, ne eodem prolabamur : condocefaciens auditores, ne oblectationem, ac requiem quærant; nam qui requiem quærit, non quæ Christi sunt, sed sua quærit : oportet enim paratos nos esse ad quemvis laborem, ad quamvis miseriam subeundam : «Experimen» tum autem, inquit, ejus cognoscite, quia sicut Patri filius » mecum servivit in Evangelium [1]. » Ne id a me temere dici putetis, vos quoque, inquit, hoc scitis illum mihi, ut patri filium, in Evangelium servisse. Merito hic Timotheum commendat, ut apud illos magno in honore habeatur. Hoc etiam ad Corinthios scribens facit istis verbis, « Ne quis illum sper» nat : opus enim Domini operatur, sicut et ego [2], » non tam illi prospiciens, quam iis, qui ipsum recipiunt, ut magnam reportent mercedem. « Hunc igitur, inquit, spero » mittere, mox ut videro, quæ circa me sunt [3] : » id est, ubi videro, quis sit status rerum mearum, quemque sint exitum habituræ. « Confido autem in Domino, quoniam et » ipse veniam ad vos cito [4]. Non propterea illum mitto,

[1] Philip. II, 22. — [2] 1 Cor. XVI, 10. — [3] Philip. II, 23. — [4] Ibid. 24.

quod ipse venturus non sim, sed « Ut bono animo sim, » cognitis quæ circa vos sunt : » ut ne interea etiam verser in vestrarum rerum ignoratione. « Confido autem, inquit, » in Domino, » id est, si Deus voluerit.

II. Vide, quam ille omnibus in rebus de Deo pendeat : et nihil ex sua sententia pronuntiet : « Necessarium autem » existimavi Epaphroditum fratrem, et cooperatorem et » commilitonem meum [1]. » Et hunc rursus iisdem, ac Timotheum, encomiis ornatum mittit. Illum enim duobus his nominibus commendavit, quod et eos amet; dixit enim, « Qui sincera affectione vestra curaturus sit : » et quod in Evangelio valde se probaverit : hunc igitur et iisdem, quam illum, nominibus laudat; quomodo? quoniam appellare fratrem, et cooperatorem, neque hoc contentum, addere etiam commilitonem, ostendentis est illi quoque secum communia fuisse pericula, atque eadem de illo, ac de se ipso testificantis. Quod inquit « commili» tonem, » plus est, quam « cooperatorem. » Quidam enim fortasse fuerit, qui in levibus quidem negotiis socium se agendi præbeat, in bello autem, ac periculis non item. Dum vero dixit, « Commilitonem, » hoc quoque significavit : « Vestrum autem, inquit, Apostolum, et ministrum » necessitatis meæ mittere ad vos, » id est, vestra vobis donamus, dum vel vestrum hominem ad vos mittimus, vel eum qui vos doceat. Rursus multa de illius charitate subjicit dicens : « Quoniam quidem omnes vos desiderabat, » et mœstus erat : propterea quod audieratis illum infirma» tum. Nam et infirmatus est usque ad mortem, sed Deus » misertus est ejus, non solum autem ejus, verumetiam » et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem [2]. » Hoc loco et aliud quiddam agit ostendens, Epaphrodito etiam valde exploratum esse, amari se a vobis. Hoc vero non parum

[1] Philip. II, 25. — [2] Ibid. 26-27.

ad amandum solet allicere : quomodo? ægrotavit, inquit, et mœsti fuistis; convaluit, et vos mœrore liberavit, quem ex ipsius invaletudine capiebatis, nec tamen propterea ipse mœrere desiit : sed dolebat non se, cum valuisset, vos vidisse. Hic et aliud agit, ad sui defensionem causam afferens, quamobrem serius ad illos mittat. Non enim id ex negligentia fieri : sed Timotheum quidem a se retineri, quoniam neminem habeat; « Neminem enim, inquit, habeo » unanimem; » Epaphroditum vero ob invaletudinem. Deinde ostendens longam, ac diuturnam fuisse, addidit : « Nam et infirmatus est usque ad mortem. » Vides quantum studii adhibeat Paulus, ne discipulis suis quidquam loci se ullius negligentiæ, ac socordiæ insimulandi relinquat, neque suspicandi ideo, quod ipsos contemneret, non profectum esse? Nulla enim re æque allici discipulus potest, ac persuasione hac, curæ se esse præceptori, suaque causa illum mœrere, quod exuberantis charitatis est. « Audieratis, inquit, illum infirmatum : nam et infirmatus » est usque ad mortem. » Ac ne putes ista mihi per simulationem dici, audi sequentia. « Sed Deus misertus est ejus. » Quid ais hæretice? Hoc loco misericordiam Dei vocat, retinere illum, qui abiturus erat, et ad vitam revocare. Quod si mundus esset in malis, non hæc misericordia esset relinquere in malo. Cæterum adversus hæreticum quidem facile est dicere, erga Christianum autem quid dicemus? Nam hic fortasse hæsitabit, ac dicet : Quid? si dissolvi, et esse cum Christo multo præstabilius, cur inquit ipsum misericordiam esse consecutum? Ego vero dicam : Quid est, quod ipse inquit, magis necessarium esse manere propter vos? Nam quemadmodum Paulo hoc necessarium erat, ita et Epaphrodito : quippe qui amplioribus cum divitiis majoreque fidentia ac securitate ad Deum abiturus esset. Etenim illud quidem etiamsi paululum differretur,

futurum tamen omnino erat : lucrari vero animas, postquam illuc abiisset, non poterat. Huc accedit, Paulum multa ex communi audientium sensu proferre, neque ubique philosophari. Ad mundanos enim homines sermo ipsi erat institutus, mortem adhuc timentes. Præterea ostendit, quanti Epaphroditum faceret : hincque illi reverentiam quamdam conciliat, utpote cujus salutem adeo sibi utilem esse testetur, ut secum quoque ex illius incolumitate misericorditer actum putet. Præterea vero, ut hoc mittamus, bona est præsens vita. Nam nisi bonum esset, cur loco suppliciorum numeraret immaturas mortes ? quemadmodum ubi inquit, « Ideo inter vos multi infirmi, et im» becilles, et dormiunt multi [1]. » Futura enim vita improbi hominis non melior, imo mala est ; probi autem melior. « Ne tristitiam, inquit, super tristitiam haberem, ne ad mœrorem, quem ex ipsius invaletudine capiebam, accederet mœror ex morte. Ita quanti Epaphroditum faciat ostendit. « Festinantius ergo misi illum ; » quid est festinantius ? sine cunctatione, nulla interposita mora, jubens omnia, quæcumque obstent, vincentem, quam citissime ad vos venire, ut mœrore liberet. Non enim si eos, quos amamus, valere audiamus, æque lætamur, ac si videamus ; maximeque si id præter spem eveniat, quemadmodum tunc in Epaphrodito evenerat. « Festinantius ergo, inquit, misi » illum : ut viso eo gaudeatis, et ego magis sine tristitia » sim. » Quomodo magis sine tristitia ? quoniam si vos gaudetis, et ego gaudebo ; hic ipse de nostra voluptate gaudebit, et ego a mœrore liberior ero. Neque dixit, « Sine » tristitia, sed, magis sine tristitia, » ut ostendat nunquam animam suam mœrore vacuam esse. Qui enim ita dicit, « Quis infirmatur, et ego non infirmor ? quis scandaliza» tur, et ego non uror [2] ? » quomodo sine mœrore et tris-

[1] 1 Cor. XI, 30. — [2] 2 Cor. XI, 29.

titia sit? Ergo mœrorem, inquit, istum deponam. « Excipite itaque illum in Domino cum omni gaudio [1]. In Domino, » quod idem est ac spiritualiter, id est magno cum studio, vel potius hoc significat, Deo volente : itaque illum excipite pro sanctorum dignitate, ut sanctos excipi par est. « Cum omni, inquit, gaudio. »

III. Hæc omnia pro iis facit, ad quos mittit, non pro missis. Majus enim facit lucrum, qui beneficium dat, quam qui accipit. « Et ejusmodi homines cum honore habetote, » id est, excipite illum ut merentur sancti. « Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium [2]. » Hic communiter a Philippensium civitate missus fuerat, qui Paulo ministraret, aut fortasse etiam ideo venerat, ut quidpiam afferret. Allatas enim ab illo esse pecunias in extrema Epistola ostendit his verbis : « Acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis. » Verisimile igitur est illum, cum Romam pervenisset, Paulum in magno hoc gravique periculo reperisse, ut qui adire illum vellent, ipsi quoque minime tuto id possent facere, sed suo periculo accederent; quod evenire maxime consuevit magna commota tempestate, atque ubi regum ira majorem in modum effervescit. Etenim cum quis, quod in regis offensionem incurrerit, in carcerem detruditur, arctæque custodiæ traditur, tunc vel famuli ipsi aditu prohibentur, quod quidem Paulo tunc accidisse verisimile est; Epaphroditum vero magno, atque excelso animo virum, omnia contempsisse pericula, ut Paulum adiret, eique ministraret, atque omnia, quæ opus erant, faceret. Duo igitur affert Paulus, ex quibus illi auctoritatem, ac reverentiam conciliat. Unum quidem, ubi dicit, ad mortem usque mea causa periclitatum esse, alterum vero, quod personam

[1] Philip. II, 29. — [2] Ibid. 30.

civitatis gerens hæc perpessus fuerit: ut in periculo illo iis, qui miserant, merces deberetur, perinde ac si civitas legatum misisset. Ergo excipere illum cum quodam obsequio, eique gratias agere de officiis suis, ratio quædam erit, qua pericula, et facta nostra magis adhuc communia vobis facietis. Neque dixit, mea causa, sed orationi addens auctoritatem, ac fidem, inquit, « Propter opus » Dei. » Non enim mea causa facit, sed propter Deum « Us- » que ad mortem accessit. » Quid enim? tametsi minime obiit, Deo id gubernante, ipse tamen nullam vitæ suæ rationem habuit, ac tradidit se ipsum; et quidquid subeundum fuit, non ideo tamen a præstando mihi ministerio fuerit cessaturus. Quod si ut Paulo ministraret se ipsum morti exposuit, multo magis pro prædicatione id subiisset: imovero pro Paulo mori, idem erat, ac pro prædicatione. Licet enim, non tantum ne idolis sacrifices, martyrii coronam consequi; sed ejusmodi etiam occasiones martyrium faciunt, ac si admirabile quiddam dicendum est, magis hæ, quam illæ. Nam qui minore de causa mortem subire audet, multo magis audebit, ubi res major agatur. Quamobrem et nos, cum sanctos in periculis versari viderimus, vitæ ne parcamus. Non potest enim is, qui nihil cum periculo experiri audet, præclari quidpiam facere; sed necesse est præsentis vitæ securitati consulentem, amittere futuram. « Ut impleret, inquit, id, quod » ex vobis deerat erga meum obsequium. » Quid hoc est? non aderat civitas, sed per illum omni erga me officio, ac ministerio functa est, nimirum quod illum misit. Quidquid igitur vestri ministerii mihi deerat, id ipse explevit, ut hac etiam ratione dignissimus sit qui multum honoris reportet: quoniam quod omnes facere oportebat, hoc ipse pro vobis præstitit: atque ostendit Paulus priora quoque officia ab ipsis, qui in tuto erant, exhibita periclitantibus

esse. Nam hæc verba, « Id quod ex vobis deerat erga obsequium, » indicant respectum quemdam ad illius civitatis obsequium. Vides sensum animi, ac spiritum apostolicum? is vero non ex arrogantia proficiscebatur, sed ex magna, quam illorum gerebat, cura. Etenim ne efferantur, sed modestiam tueantur, neque magnum quiddam se præbuisse existiment, sed ad humilitatem adducantur, officium illud his vocibus appellat debitum ministerium, et, id quod deerat. Ergo neque nos magnos spiritus sumamus, cum sanctis aliquid præbemus, neque hac re nos illis beneficium putemus dare. A nobis enim id debetur, nec quidquam illis donamus. Nam quemadmodum iis, qui in exercitu sunt, ac bellum gerunt, ab iis, qui domi in pace vivunt, debentur cibaria, et quidquid illis necessarium est in sumptum, illi enim pro his in acie stant; ita hac in causa. Quis enim Paulum, nisi docendi munus obivisset, conjecisset in carcerem? quamobrem ministrare sanctis oportet. Qui enim non absurdum sit, ei qui terreno imperatori militat, omnia suppeditare, et vestimenta et cibaria, non solum quantum necessitas postulat, sed etiam plusquam satis est, ei vero, qui militat cælesti imperatori, atque in acie stat adversus hostes longe graviores; « Quoniam non est colluctatio nobis, inquit, adversus sanguinem, et carnem [1]; » neque necessaria etiam suppeditare? cujus hoc iniquitatis est? quantum hoc ingrati et parci animi vitium?

IV. Cæterum, quantum video, plus apud nos hominum metus potest, quam gehennæ, et futurorum suppliciorum. Propterea sane omnia contra, quam deceat, se habent: ut civilia quidem negotia singulo quoque die diligentissime administrentur, neque illa unquam omitti videas; spiritualium vero nulla nobis ratio habeatur. Ita, quæ neces-

[1] Ephes. VI, 12.

sitate nobis imposita, ac tormentis propositis, omninoque tanquam a servis, et invitis exiguntur, magna præstantur cum alacritate: quæ vero a libentibus, atque ut a liberis, omnia omittuntur. Non hæc in omnes dico, sed in eos, qui hujusmodi sumptus facere recusant. Annon poterat Deus necessitatem faciendi imponere at non vult: vobis enim magis consulit, quam iis, qui aluntur. Ideo non vult isthæc vos ex necessitate facere, quoniam nulla vos maneret merces. Attamen multi eorum, qui hic sunt, Judæis sunt inferiores, ac viliores. Cogita, quot erant, quæ a Judæis dabantur, decimæ, primitiæ, rursus decimæ, et rursus aliæ decimæ, et rursus aliæ decimæ tertiæ et siclum: nec quisquam erat, qui diceret, sacerdotes multa devorare; quo plura accipiunt, eo etiam tibi amplior merces. Non dicebant, multa sumunt, ventri indulgent, quæ nunc quosdam dicentes audio. Atque isti quidem, qui domos ædificant, atque agros emunt, nihil putant se habere: quod si sacerdos quispiam paulo splendidiore veste indutus fuerit, aut necessario alimento non egeat, aut famulum habeat, ne ipse cogatur a decore discedere; hoc illi divitias nominant. Vere divitiis abundamus, idque isti vel inviti fatentur. Nos enim etiamsi pauca habeamus, abundamus divitiis: illi vero etiamsi omnia sibi comparent, inopia laborant. Quousque dementes erimus? Non satis vobis videtur ad supplicium vobis comparandum, quod nullum opus editis, nisi damnum illud vobis contrahatis, quod de aliis detrahendo accedit? Etenim si tu etiam esses, qui ea quæ habet sacerdoti dedisses, tamen eo ipso mercedem perdidisses, quod ea in crimen vocares, quæ tu ipse dedisses. Omninoque si tu dedisti, quid criminaris? Antea quidem pauperem illum fuisse testaris, quæ habet, inquis, ego dedi. Quid ergo criminaris? dandum minime fuerat, si eras in crimen vocaturus. At cum alter dedit, ista dicis?

Gravius sane delictum, cum tu minime dederis, alterius benefacta criminari. Quantam illos mercedem manere putas, qui isthæc audiunt? Dei enim causa hæc patiuntur. Quid ita? Poterant, si voluissent, caupones fieri, tametsi nihil illis a majoribus relictum esset. Nam et hæc multos impudenter dicentes audio, si quando nos ita dicimus, hic, vel ille pauper est. Poterat, inquiunt, si voluisset, ad divitias pervenire : deinde contumelias addunt, Avus istius, et abavus tales fuerunt, hic vero nunc tali veste indutus est. Sed quid? dic mihi; nudum-ne illum circumire oportuit? Ergo ista quidem tu subtiliter ad calculos revocas : sed vide ne contra te ipsum hæc dicas; atque audi illam Christi admonitionem, « Nolite judicare, et non judicabi» mini [1]. » Poterat igitur, si voluisset, cauponariam, ac mercaturam exercere : omninoque non eguisset, sed noluit. Quid igitur, quæso, lucratur? num sericis induitur vestibus? num sectatorum multitudinem per forum incedens circumducit? num equo vehitur? num ædes extruit, habens ubi habitet? Si hæc facit, ego etiam reprehendo, neque illi parco, sed sacerdotio indignum esse affirmo. Nam quomodo monere alios poterit, ne rebus istis inutilibus vacent, qui se ipsum monere non potest? Sin autem rebus tantum ad vitam necessariis non eget, hoc ipso inique agit; an ipsum circumire oportebat, et mendicare? Nec quidquam te, o discipule, puderet? ac si carnalis pater id faciat, dedecus magnum putes; sin spiritualis eo descendere cogatur, non erubescas, neque te tenebris abdendum putes? « Dedecus enim, inquit, filiorum pater sine » honore [2]. » Quid ergo? pereundam illi fame fuerat? verum neque hoc pii hominis est, neque enim probatur Deo. Cæterum, quando hæc adversus istos afferimus, subito philosophantur : scriptum est, inquiunt, « Nolite possidere au-

[1] Matth. VII, 1. — [2] Eccli. III, 10.

» rum, neque argentum, neque duas tunicas, neque æs in » zonis vestris, neque virgam [1]. » Hi vero terna, et quaterna habent vestimenta, et lectos constratos. Hei mihi! cogor ergo nunc suspirare, ac nisi mihi decorum tuendum esset, multas etiam profunderem lacrymas : cur? quoniam in aliorum quidem festucas adeo diligenter inquirimus, nostras vero trabes, quas in oculis habemus, ne sentimus quidem. Dic mihi, cur isthæc tibi ipsi non dicis? quoniam hoc, inquit, magistris duntaxat præceptum est. Ergo cum Paulus inquit, « Habentes alimenta, et quibus tegamur, » his contenti simus [2], » ad solos magistros verba facit? Minime; sed ad omnes homines : idque satis constabit, si a capite locum illum inspexerimus. Nam cum dixisset, « Est autem quæstus magnus pietas cum sufficentia; » ac deinde addidisset, « Nihil enim intulimus in hunc mun- » dum, haud dubium quod nec auferre quid possumus; » continuo subjunxit, « Habentes autem alimenta, et qui- » bus tegamur, his contenti simus. Qui autem volunt di- » vites fieri, incidunt in tentationem et laqueum, et desi » deria multa stulta et nociva [3]. »

V. Vides ad omnes orationem haberi? Quid vero, cum rursus inquit, « Carnis curam ne feceritis in desideriis [4]; » nonne omnibus generatim loquitur? Quid vero, cum inquit : « Esca ventri, et venter escis : Deus autem et hunc, » et has destruet [5]? » Quid vero ubi inquit : « Quæ in deliciis » est, vivens mortua est [6], » de vidua loquens : num fortasse et vidua magister est? Annon ipse fuit, qui ita dixit : « Do- » cere autem mulieri non permitto, neque dominari in » virum [7]. » Quod si vidua, ubi et ætas senilis : senectus enim magno eget obsequio, et natura ipsa; muliebre enim genus majore eget solatio, quia infirmum est : igitur, si

[1] Matth. x, 9. — [2] 1 Tim. vi, 8. — [3] Id. vi, 9. — [4] Rom. xiii, 14. — [5] 1 Cor. vi, 13. — [6] 1 Tim. v, 6. — [7] Id. ii, 16.

ubi ætas, et natura obstabat, minime tamen illam sinit delicate, et molliter vivere, sed etiam mortuam esse inquit; non enim tantum dixit: Ne delicate vivat, sed quæ in deliciis est, vivens mortua est; eamque e medio removit; nam quæ mortua est, e medio sublata est: quam veniam habebit homo ea faciens, quorum causa mulier vetula punitur? Verum hæc nemo ne cogitare quidem aggreditur, hæc nemo examinat. Ego vero ista dicere coactus sum; non sane id agens, ut sacerdotes criminibus liberem, sed ut vobis consulam. Nam illi quidem, si cum pecuniæ operam dent, jure ac merito ista audiunt: nullum a vobis detrimentum reportant: sed sive dixeritis, sive tacueritis; rationem illic judici reddent: quamobrem nihil illis vestra nocent verba. Sin autem falso a vobis dicuntur: illi quidem lucrum etiam reportant, sine causa contumeliis affecti; vos vero vobis ipsis hinc damnum infertis. De vobis vero non ita res habet: sed sive vera, sive falsa sint, quæ adversus illos dicuntur, hoc ipso, quod illis maledicitis, vosipsos læditis: Quid ita? quoniam si vera quidem fuerint, vobis nihilominus nocetis, judicium de magistris ferentes, et ordinem disturbantes: nam si de fratre judicare non oportet, multo minus de magistro. Sin autem falsa, intolerabile omnino supplicium, ac pœna erit [1]. De omni enim verbo otioso rationem redditis. Quamobrem vestra causa omnia facimus ac laboramus. Cæterum, quod dicebam, nemo hæc examinat, nemo in his curiose satagit, nemo quidquam horum sibi ipsi dicit. Vultis et alia addam? « Omnis ex vobis, qui non renuntiat, inquit Christus, om» nibus quæ possidet, non est me dignus [2]. » Quid vero ubi inquit, « Difficile est divitem intrare in regnum cœlorum [3]? » Quid vero cum inquit, « Væ vobis divitibus, quia habetis con» solationem vestram? » Nemo hoc perpendit, nemo cogitat,

[1] Matth. XII, 36. — [2] Luc. XIV. — [3] Matth. XIX, 23. — [4] Luc. VI, 24.

nemo secum ipse rationes subducit, sed tantum in res alienas vehementes sumus. At hoc nihil aliud est, quam participes criminum fieri. Verum, ut præterea vestra causa, quibus criminibus affines esse sacerdotes dicitis, ea diluam, audite. Hanc enim de illis opinionem induisse, nimirum illos violare legem Dei, non leve habet ad improbitatem momentum. Age igitur, et illa expendamus. Dixit Christus, « Nolite possidere aurum, neque argentum, neque duas tunicas, neque » calceamenta, non zonam, non virgam[1]. » Quid igitur? dei mihi. Num Petrus contra præceptum faciebat? quomodo enim non, cum et zonam haberet et vestimentum et calceamenta? Audi enim Angeli ad ipsum verba, « Præcingere, et calcea te caligas tuas[2] : » quanquam hujusmodi calceorum ne magna tunc quidem aderat necessitas : nam illo quidem tempore vel nudis ire pedibus licet : hyeme tantum necessarii sunt : attamen caligas habuit. Quid vero Paulus? cum ad Timotheum scribens dixisset, « Festina » ante hyemem venire, » deinde mandata dat, atque inquit, « Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens » affer tecum et libros, maxime autem membranas[3]. » En penulam memoravit, nec quisquam dixerit, aliam illi non fuisse, quam gestaret. Etenim si omnino solitus erat non gestare, supervacaneum plane erat, ut hæc afferretur, jubere. Sin autem fieri nequit, quin gestarit, aliam quoque illi fuisse manifestum est. Quid vero quod integrum biennium in mercenario labore continuit? Ergo repugnavit Christo vas illud electionis, ille qui dicebat, « Vivo autem jam » non ego, vivit vero in me Christus[4]; » ille de quo testificatus est Christus, ita dicens, « Quoniam vas electionis » est mihi itse? » Oportebat vos in hac dubitatione relinquere, nullamque afferre quæstionis explicationem, sed

[1] Matth. x, 9. — [2] Act. xii, 8. — [3] 2 Tim. xiv, 21. — [4] Galat. ii, 20. — [5] Act. ix, 15.

hanc a vobis pœnam exigere pro ea, qua in scripturis utimini, negligentia; inde enim omnia hæc existunt. Propterea in aliorum peccatis acerbi inquisitores sumus, de nostris autem ne cogitamus quidem, quoniam scripturas non tenemus, quoniam in divinis legibus non erudimur. Erat igitur hæc a vobis pœna repetenda. Sed quid agam? Pater sum. Multa etiam ultra, quam oportet, filiis gratificantur patres; dum paterna ipsorum incalescunt viscera: et si filium tristem, ac tabescentem videant, ipsos quoque plus quam illum pungit dolor, nec quiescunt, donec mœroris causam sustulerint. Cæterum licet hoc evenerit, licet paulisper vos mœrere siverim ex eo quod non acciperetis: nimirum, ut bene nunc accipiatis.

VI. Quid igitur dicendum est? non repugnant, absit; sed valde consentiunt cum præceptis Christi. Præcepta enim illa ad tempus erant et non perpetua. Neque id ex conjectura, sed ex divinis Scripturis dico, quomodo? Narrat Lucas dixisse Christum Discipulis, « Quando misi vos » sine sacculo, et pera, et zona, et calceamentis, numquid » aliquid defuit vobis? at illi dixerunt, nihil [1]. » Ergo posthac vobis comparate. Sed quid facto opus fuit, dic mihi, unam habere tunicam? Quid ergo? cum lavanda hæc erat, domui nudum sedere oportuit, vel nudum circumire necessitate invitante, nullamque decori habere rationem? Cogita, cujusmodi id fuisset, Paulum qui orbem terrarum ideo peragrabat, ut tot præclara opera ederet, inopia vestis coactum domui sedere, ac tantis rebus impedimentum afferri. Quid vero si vehemens ingruisset hyems, ac pluisset aut etiam conglaciasset, quomodo eam siccare licuisset? num rursus nudum sedere oportuit? Quid vero, si frigoris vi corpus collabaretur, num tabescendum fuit, atque obmutescendum? Ne enim putes adamantina illis fuisse cor-

[1] Luc. XXII, 35.

pora : audi quid de Timotheo dicat, « Modico vino utere » propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates[1]. » Ac rursus de altero, « Necessarium existimavi mittere ad vos vestrum Apostolum, et ministrum necessitatis » meæ : nam et infirmatus est usque ad mortem : sed Deus » misertus est ejus : non solum autem ejus, verumetiam » et mei[2]. » Itaque cuivis morbo atque invaletudini erant expositi. Quid igitur? pereundum-ne illis erat? nequaquam. Quid igitur causæ tunc fuit cur id præciperet? potentiam suam volebat ostendere, idque postea etiam præstari a se posse. Cur non præstitit? Multo erant hi admirabiliores Israëlitis, quorum tamen neque calcei, neque vestes usu consumebantur : quanquam solitudinem illam peragrarent, ubi ardentiores incidebant solis radii, qui vel lapides ipsos possent in cinerem vertere. Qua igitur de causa hoc fecit? Tui causa. Nam quoniam futurum erat, ut non perpetuo valeres, sed vulnera acciperes, propterea facultatem tibi medicamentorum parandorum præbuit; quod hinc satis constare potes. Dic enim mihi, annon ipse poterat illos nutrire? quomodo qui tibi prævaricanti dedit, Paulo non daret? Qui Israëlitis dedit murmuratoribus, scortatoribus, idololatris, nonne multo magis Petro permitteret, qui omnia propter ipsum reliquerat? Qui sceleratis hominibus potestatem habendi fecit, non multo magis Joanni gratificaretur, qui ejus causa patrem quoque ipsum reliquerat? Attamen noluit, sed per te ipsos nutrit, ut tu sanctificeris : et animadverte mihi benignitatis exuperantiam. Voluit Discipulos suos egere, ut tu aliquantulum respirares. Sed si illos nullius indigos præstitisset, multo sane admirabiliores futuri erant, multo clariores. At saluti tuæ subsidium detractum esset. Noluit igitur illos fieri admirabiles, sed maluit indigere, ut tu salutem nanciscaris :

[1] I Tim. v, 23. — [2] Philip. II, 25.

et egere illos passus est, ut tu salutem consequi posses. Non enim æque se venerandum præbet doctor, qui accipit : sed ille potissimum honore afficitur, qui non accipit : verum interea non juvatur discipulus, sed fructum amittit. Vides sapientiam hominum amantis Dei : Nam quemadmodum ipse propriam gloriam non quæsivit, nec sua spectavit ? sed cum in gloria esset, voluit tua causa vilis fieri, idem etiam in doctoribus servavit; ut cum eos venerandos præstare posset, maluerit abjectos esse tua causa, ut tu haberes, unde ditesceres; ut abundares enim in spiritalibus, propterea ille eget in iis, quæ ad hanc vitam pertinent. Potuisse igitur Deum illos nullius indigos præstare, multis argumentis docui : tua tamen causa in egestate relictos esse similiter ostensum est. Hæc igitur cognoscentes, non ad accusationes, sed ad beneficia conferenda nos convertamus : non aliorum mala curiose scrutemur, sed nostra recenseamus : aliorum benefacta cogitemus; de nostris autem peccatis recogitemus, atque ita placebimus Deo. Nam qui aliorum quidem peccata videt, et sua recte facta, duplex damnum reportat : his enim in arrogantiam tollitur, illis in negligentiam incidit. Dum enim cogitabit illum, atque illum peccasse, facile et ipse peccabit : dum cogitabit se bene officio functum, facile superbia efferetur. At qui sua quidem recte facta oblivioni mandat, sola autem peccata aspectat, aliorum vero non peccata, sed virtuti consentaneas actiones studiose scrutatur, multis modis lucrum faciet : quomodo? audi. Nam cum illum recte se gessisse viderit, æmulatione ad imitandum movetur; cum se peccasse animadverterit, demittet animum, ac modestiam tuebitur. Hanc rationem si teneamus, atque hoc modo nostra disponamus, promissa poterimus consequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT III.

De cætero, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu Deo servimus, et gloriamur in Christo Jesu, et non in carne fiduciam habentes[1].

I. Mœrores et sollicitudines[2], cum præter modum animam distrahunt, suo robore illam privant. Propterea Paulus etiam, cum Philippenses in magno mœrore essent, eos excitat, et relevat. Mœrebant autem, quod quomodo se res Pauli haberent, ignorabant : mœrebant, quod ipsum obiisse existimabant : mœrebant ob prædicationem, ob Epaphroditum. Igitur de omnibus his rebus animum illis explens subjungit : « De cætero, fratres mei, gaudete. » Non habetis, inquit, posthac, cur mœreatis. Habetis Epaphroditum, ob quem dolebatis : habetis Timotheum, ego etiam advenio : Evangelium procedit. Quid jam vobis deficit? gaudete. Ac Galatas quidem filios vocat[3], hos autem fratres. Nam quotiescumque vel corrigere aliquid vult vel vehementem amoris affectum ostendere, filios vocat : at cum plus honoris iis, quibuscum verba facit, habendum est, fratres. « De cætero, fratres mei, inquit, gaudete in

[1] Philip. III, 1-3. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 50-57. — [3] Galat. IV, 19.

»Domino; » recte dixit, « In Domino, » non mundano gaudio. Nam hoc non est gaudere : ærumnæ inquit, quæ secundum Christum, ipsæ gaudium habent. « Eadem vobis » scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum. » Videte canes. » Vides non ipso exordio inductam esse admonitionem; sed postquam illos multis nominibus laudavit, postquam suspexit : tunc hoc facit, ac rursus etiam laudat. Videbatur enim hoc orationis genus esse molestius : quamobrem undique lenit. Quos autem dicit canes? Hic erant aliqui, quos in omnibus Epistolis subindicat, Judæi, impuri, execrandi, turpis lucri et principatus cupidi, qui cum multos ex fidelibus ad se allicere vellent, et christianismum, et judaïsmum prædicabant, corrumpentes Evangelium. Quoniam igitur difficiles ad deprehendendum erant, propterea inquit, « Videte canes. » Jam non Judæi sunt filii : olim isto canum nomine ethnici vocabantur; nunc autem illi. Cur? quoniam quemadmodum ethnici et a Deo, et a Christo alieni erant, ita Judæi nunc se abalienaverunt : atque hinc illorum impudentiam, et improbitatem, magnamque a filiis disjunctionem ac dissidium ob oculos ponit. Nam olim quidem ethnicos vocatos esse canes, audi quid Chananæa dicat : « Etiam, Domine : nam et catelli edunt » de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum[1]. » Cæterum, ut neque hoc isti assequantur, nam canes quidam sunt, qui circa mensam stant, addit hæc, quibus ipsos omnino abigat : « Videte malos operarios. » Ac mirifice dixit : « Videte malos operarios : » nam operantur quidem, inquit, sed malam in partem : opusque otio longe deterius est, dum quæ recte sunt constituta, disjiciunt, « Videte, inquit, concisionem. Honorandum quiddam erat apud Judæos circumcisio, quandoquidem et lex ei decedebat, et sabbatum circumcisione vilius erat. Etenim ut

1 Matth. xv, 27.

circumcisio fieret, solvebatur sabbatum : nunquam vero ut sabbatum servaretur solvebatur circumcisio. Atque considera mihi Dei dispensationem, majorem quam sabbatum habebat venerationem circumcisio, quippe cum ipsa nullo tempore omitteretur. Cum igitur ipsa soluta sit, multo magis sabbatum. Ideo Paulus ipsius nomen resecat, et inquit, « Videte concisionem. » Neque dixit : Malum est circumcisio, supervacua est circumcisio, ne viros istos pungeret, sed sapientius idem molitur, a re quidem ipsa abducens, nomen autem illis gratificatus : vel potius rem quoque ipsam studiosius. Verum non ita erga Galatas, sed longe secus. Nam quoniam ibi magnus erat morbus : audacter magna cum auctoritate secat. Hic vero quoniam nihil ejusmodi admiserant, ipsis eam, quæ ex vocabulo, voluptatem gratificatur, hos interea et illos abigens, et inquit, « Videte concisionem, nam nos sumus circumcisio. » Quomodo? « Qui spiritu Deo servimus, et non in carne fidu» ciam habentes. » Non dixit : Examinemus circumcisionem illam, et hanc, utra sit melior. At nec nomine quidem ipsam impartit ; sed quid inquit? circumcisio illa, concisio est; quare? nihil enim aliud faciunt, quam quod carnem concidunt. Quando enim quod fit, legitimum non est, nihil aliud, quam carnis sectio est, et concisio. Vel igitur ob hanc causam ita illam appellavit ; vel quod Ecclesiam considere aggrederentur. Nam et nos concisionis nomine utimur in iis, qui timere, et sine arte hoc faciunt. Nam si circumcisio quærenda est, inquit, apud nos eam invenietis ; « Qui spiritu Deo servimus, » id est, qui spiritualiter servimus.

II. Dic enim mihi, utrum melius, anima, an corpus? evidenter anima. Igitur circumcisio illa non est melior : quinimo hæc sola circumcisio est. Etenim quandiu quidem typus manebat, merito comparationi locus erat, « U

» circumcidatur, inquit, præputium cordis vestri [1]. » Ita et in Epistola ad Romanos ipsam tollit his verbis : « Non » enim qui in manifesto, Judæus est, neque quæ in mani» festo in carne, circumcisio, sed qui in abscondito Judæus, » et circumcisio cordis in spiritu, non littera [2]. » Nunc vero et nomine jam illam privat : negatque circumcisionem esse. Nam typus quidem donec ventura est veritas, veræ rei nomine vocatur : postquam vero advenit veritas non amplius. Simile quiddam evenit in delineata pictura : delineavit quispiam regem. Lineamenta illa adumbrata, quandiu pigmentorum flos se in conspectum non dat, regem non vocamus, at ubi iste color accessit, obscuratur veritate typus, neque apparet : tuncque dicimus, ecce nunc est Rex. Nec dicit, in nobis enim est circumcisio, sed « Nos sumus, » ac merito quidem. Hoc enim est homo : circumcisio virtuti congruens, hoc est vere homo. Neque dixit : In illis autem non sic, sed « Videte concisionem. » Ipsi enim posthac versantur in interitu, ac vitio. Deinde ostendens non amplius in corpore fieri circumcisionem, sed in corde, inquit : « Et non in carne fiduciam haben» tes, quanquam et ego habeam confidentiam in carne [3] : « quid dicit hoc loco, « Confidentiam ? et, in carne ? » nempe gloriationem, plenam fidentiæ, et gravem orationem : ac, Scite istud, addidit. Nam si fuisset ethnicus et accusaret circumcisionem, neque circumcisionem solum, sed eos, qui intempestive ipsam reciperent, videretur sane ideo in illam irruere, quod nobilitatis, quæ judaïsmi erat propria, expers esset, quod præclara illa, et majestatis plena ignoraret, neque ipsorum esset particeps. Nunc vero qui particeps est, et reprehendit, certe non ita reprehendit, tanquam is, qui non sit particeps, sed tanquam qui condemnaverit, non ex ignorantia, sed maxime ex cognitione. Vide igitur,

[1] Jerem. IV, 4. — [2] Rom. II, 28. — [3] Philip. III, 4.

qnid dicat in Epistola ad Galatas, cum incidisset in necessitatem magna de se ipso dicendi, quomodo et humilitatem præ se ferat : « Audivistis enim, inquit, conversatio» nem meam aliquando in judaïsmo[1]. » Et rursus hic, « Si » quis alius videtur confidere in carne, ego magis; » ac statim adjunxit, « Hebræus ex Hebræis. » Non hoc tanquam id quod sibi per se propositum esset, initio dixit, sed postquam dixerat, « Si quis alius, » ostendens necessitatem, illorumque causa hæc a se dici. « Si confiditis, inquit, ego » magis. » Hoc nunc necessario dico, alioqui tacuissem. Attende vero, quomodo in arguendo vitet odium, dum non nominatim arguit, et illis locum se recipiendi dat. « Si » quis videtur confidere. » Et recte dixit, « Videtur, » vel quod tantum fidentiæ non haberent : vel quod vera fidentia non esset : omni enim hoc necessitatis erat, non electionis. « Circumcisus octavo die : » primum ponit quod maxime optabant, id est, circumcisionem : deinde illud, « Ex genere Israël. » Utraque hæc ostendit, neque proselytum se esse, neque ex proselytis oriundum. Nam ex eo, quod octavo die circumcisus sit, ostenditur non esse proselytum : ex eo autem, quod ex genere Israël, ostenditur neque ex parentibus proselytis esse ortum. Deinde ne putes, « Ex genere Israël, » hoc significare esse ipsum ex decem tribubus, inquit, « De tribu Benjamin, perinde ac si diceret, ex probatiore parte. Nam quæ sacerdotum erant, in sorte erant hujus tribus. « Hebræus ex Hebræis; » hinc ostendit non se esse proselytum, sed antiquitus ex claris Judæis. Poterat enim quis Israëlita esse, nec tamen Hebræus ex Hebræis. Multi enim jam et rem ipsam corruperant, et linguam non tenebant, aliis admixti gentibus. Vel hoc igitur, vel magnam nobilitatem hinc demonstrat. « Se» cundum legem Pharisæus. Accedit deinde ad ea, quæ ad

[1] Galat. I, 13.

institutum suum pertinebant : superiora enim omnia non erant consilii vel electionis. Neque enim suum opus erat circumcisum esse, aut ex genere Israël, aut ex tribu Benjamin. Ex his ergo magis excellebat, etsi in hac re multos habebat socios. Quid ergo est illud, « Magis ? » Certe in hoc excellebat : quod non erat proselytus, quod erat ex probatissima tribu, quodque antiquitus id haberet a majoribus, quæ quidem non multi habebant. Sed quoniam hæc omnia ab electione sua minime profecta fuerant : accedit ad ea quæ ipsius sectæ sunt, ubi elucet illud, « Magis secundum legem Pharisæus : secundum æmulationem persequens Ecclesiam [1]. » Addit hoc, quoniam illud solum non satis erat ad probandum illud, « Magis. » Nam licet Pharisæum etiam esse, nec tamen vehementi zelo affici. « Secundum justitiam. » Fieri enim potest ut quis pericula contemnat, ex principatus amore, ut principes sacerdotum faciebant, non autem ex legis studio. Ille autem non talis erat; sed, « Secundum justitiam, inquit, quæ in lege est, conversatus sine querela. » Itaque si et nobilitatis ergo et studii, alacritatisque, et morum, et vitæ, omnes antecellebam, cur præclara illa dimiserim, inquit, nisi quod ea, quæ Christi sunt, repererim majora, ac longe quidem majora ? quamobrem addidit : « Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta [2]. »

III. Paulus quidem hanc vitæ rationem adeo exquisitam, et ab ineunte ætate susceptam; tantam nobilitatem, tanta pericula, tantas insidias, labores, studia projecit, ac damna putavit, cum antea lucra essent, ut Christum lucraretur; nos vero neque pecuniam contemnimus, ut Christum lucremur, sed malumus futuræ vitæ jacturam facere, quam præsentium rerum, quanquam hæc nihil

[1] Philip. III, 6. — [2] Ibid. 7.

aliud sunt, quam damnum. Cedo enim sigillatim expendamus ea, quæ in divitiis insunt. Annon damnum censeri illud debet, quod laborem ingentem habet, lucrum vero nullum? Quid enim, dic mihi, utilitatis ex multis, ac pretiosis vestibus? atque istis induti quid lucri facimus? nihil plane, sed damnum duntaxat reportamus: quomodo? quoniam et pauper vilem, tritamque vestem ferens in maximis caloribus nihilo deterius fert æstum, quam tu: quinimo ille facilius: trita enim, et unica facilius sinit respirare, ac recreari corpora: quæ autem recens confecta est etiamsi aranearum telis tenuior, non item. Ac tu quidem nimio elatus fastu, et binas, ternasque tunicas, sæpe vero et amiculum, et zonam, et subligacula habes. Illi vero nemo crimini dat, quod unica tegatur tunica, hincque facilius fert æstum. Et ideo divites quidem videmus madentes sudore; pauperes vero minime. Quando igitur homini eumdem vel etiam potiorem usum præbent vestimenta vilia, et nullo prope pretio empta; illa vero, in quibus necessario multum auri effundendum fuit, nihil plus efficiunt: nonne damnum est nimirum illud, ac supervacaneum? Nihil enim plus afferunt, quod ad usum, et commodum pertinet; sed plus auri effusum tibi est. Eumdem vero usum, et commoditatem: tu quidem dives centum, aut forte etiam pluribus aureis emisti: pauper vero pauculo argento. Vides damnum? sed fastus videre non sinit. Vis-ne auri etiam, quod et equis, et mulieribus circumdant, rationem subducamus? Ad alia enim mala hoc etiam accedit, quod divitiæ amentes faciant. Eodem enim honore et mulieres, et equos dignantur: unus est utrorumque ornatus: atque ex iisdem rebus volunt mulieres splendidiores apparere, ex quibus et vehicula, ex quibus et pelles cortinarum, in quibus vehuntur. Dic mihi, quid lucri est, mulum vel equum auro or-

nare? Mulier vero tanta auri, lapidumque mole circumdata, quid amplius habet? At enim aurea, inquit, non consumuntur. Quinimo et hoc illis accidere affirmant, qui ista callent: atque in balneis, et alibi sæpe, et lapides, et aurea multum de pretio perdunt. Verum sit ita sane, ut vis, nihilque lædantur; cedo quid lucri? Quid? cum exciderint, ac perierint, annon damnum est? Quid vero, cum invidiam, atque insidias in se concitarint, nonne damnum? Nam quandoquidem nihil prosunt circumdatæ mulieri, inflammant vero invidorum oculos, et latrones magis excitant, nonne damnum afferunt? Quid vero dic mihi, cum liceret viro his uti ad negotium magno cum emolumento gerendum, nec tamen potest ob sumptuosæ mulieris luxum, cogiturque ipse cum fame conflictari, et in summas adduci angustias, illam vero spectare auro onustam, nonne hoc damnum est? Propterea enim pecuniæ dictæ sunt χρήματα, id est, utilia, non ut ipsis sic nos utamur, quemadmodum utuntur aurificum prothecæ, sed ut ex illis honesti quidpiam agamus. Quando igitur auri cupiditas id minime permittit, annon res tota damnum est? Nam qui ipsis uti non audet, perinde ac si aliena essent, ita non utitur; sublato autem usu jam non sunt χρήματα, id est utilia. Quid vero, cum ædes splendidas, et magnas ædificamus, ipsasque et columnis, et marmoribus, et porticibus, et ambulationibus, modisque omnibus exornamus, idola ubique et statuas collocantes? multi quidem ex his etiam dæmonas vocant; sed omittamus nunc istud. Quid sibi vult et tectum aureum? nonne eumdem usum sua illi domus præbet, qui sibi aptam, ac modicam habet? at habet, nquit, magnam delectationem: sane unum aut alterum diem: exinde vero minime. Nam si solem ipsum non valde admiramur, quod ei videndo assuevimus, certe multo minus opera artis: sed nihilo magis quam si lutea essent,

attendimus. Quid enim, dic mihi, ad ædificationis commoditatem multitudo columnarum, et signorum pulchritudo, et aurum muris inspersum confert? nihil, sed omnia luxus, petulantiæ, elationis nimiæ, ac dementiæ sunt. Ubique enim rebus necessariis, quibusque utamur, danda opera est, non inutilibus.

IV. Vides rem istam damnum esse? vides supervacaneam, et inutilem? nam si neque majorem usum, neque delectationem affert; procedente enim tempore satietatem parit: nihil aliud est, nisi damnum. Sed obstans inanis gloriæ studium facit, ne videamus. Ita Paulus quidem quæ lucra esse arbitrabatur, ea reliquit: nos vero neque ea, quæ damna sunt, pro Christo relinquemus? Quousque tandem humi defixi hærebimus? Quousque ad cœlum non spectabimus? non videtis senes, quam nullum rerum præteritarum sensum habent? non videtis morientes, cum senes, tum juvenes? non videtis eos, qui in vita ipsa suis rebus spoliati sunt? Cur rebus instabilibus inhiamus? cur infirmis alligamur? quousque non persequemur manentes, ac stabiles? Quid non darent senes, quo liceret deponere senectutem? Ita ne? quæ isthæc dementia est ad pristinam velle juventutem redire, atque hujus rei consequendæ causa facile omnia dare: cum vero liceat consequi juventutem, cui non succedat senectus, juventutem multis cum divitiis conjunctam, multoque vivaciorem, nec paulum quiddam velle dare; sed ea retinere, quæ etiam in præsenti nihil prosunt? Ex morte eximere te non possunt, non morbum propulsare, non prohibere senectutem, aut quidquam aliud eorum, quæ necessario, et secundum naturæ legem accidunt, et adhuc illis hæres? Ecquid lucri, dic mihi; hinc ebrietas, edacitas, obscœnæ ac multiplices voluptates, quæ magis quam amari domini nos excruciant? Hæc solum ex divitiis lucrari possumus, aliud vero nihil,

quandoquidem ita volumus. Nam si liberet, cœlum sane ipsum divitiis consequeremur. Ergo bonum, inquit, divitiæ. Non hoc divitiæ præstant: sed possessoris consilium, et voluntas. Liberum enim arbitrium esse, quod hoc faciat, vel hinc licet animadvertere, quod etiam pauper cœli adire hæreditatem possit. Etenim, quod sæpe dixi, non mensuram rerum, quæ dantur, Deus spectat, sed animum dantium: licet et pauperi, et pauca danti totum consequi. Exigit enim Deus pro cujusque facultate, neque divitiæ regnum conciliant, neque paupertas gehennam, sed utraque bonus, et malus animus. Hunc igitur corrigamus, hunc componamus, hunc talem qualem esse decet, præstemus: atque omnia erunt nobis facilia. Nam quemadmodum artifex, sive ferream, sive auream securim habeat, æque ligna cædit, ac dolat, imo facilius etiam in ferro: ita et hic longe facilius per paupertatem paratur virtus. Nam de divitiis quidem Christus ait, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum cœlorum [1]. De paupertate nihil hujusmodi pronuntiavit: sed potius contra: Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, et sequere me [2]. Utpote cum ex voluntatis electione fiat ut sequatur Dominum.

V. Ergo paupertatem ne fugiamus tanquam malum; est enim conciliatrix regni: neque item persequamur divitias ut bonum; incautos enim perdunt: sed ubique oculos ad Deum intendentes, utamur sicut convenit iis, quæ ab illo nobis tributa sunt, et corporis robore, et abundantia divitiarum, cæterisque rebus omnibus. Absurdum enim plane est, cum ab ipso facti simus, non ei, qui nos fecit, sed aliis isthæc utenda præbere. Fecit tibi oculos? hos ipsi præsta, præbe utendum, non autem diabolo. Quomodo autem Deo præbebis? opera ipsius considerans, et

[1] Matth. XIX, 21. — [2] Marc. X, 35.

ipsum glorificans, adducens vero a mulierum aspectu. Fecit tibi manus? Has ipsi possideto, non diabolo: non eas ad rapinas, ac prædas, sed ad mandata facienda, ad beneficia conferenda, atque ad preces assiduas extendens, ad eos, qui ceciderunt, erigendos. Fecit tibi aures? has ipsi præbe, non infractis, ac mollibus cantilenis, non turpium sermonum auditioni; Omnis enim enarratio tua, inquit, in lege Altissimi. Et rursus, In multitudine, inquit, seniorum sta; et si quis sapiens fuerit, ei te adjunge [1]. Fecit tibi os? ex hoc nihil prodeat, quod Deo non probetur: sed psalmodias, hymnos, odas canat spirituales, ut det gratiam, inquit, audientibus, ad fulciendum, non ad evertendum; ad benedicendum, non ad maledicendum [2], non ad struendas insidias: sed contra omnino. Fecit tibi pedes, non ut properes ad vitiositatem, sed ad bona. Fecit tibi ventrem, non ut ipsum rumpas, sed ut philosophicam exerceas sobrietatem. Indidit cupiditatem ad liberorum procreationem: sed non ad scortationem, et adulterium. Dedit tibi mentem, non ut blasphemiam in ipsum jacias, non ut sis conviciator, sed ut bene dicas. Dedit et pecunias, ut quo oportet ipsis utamur, eademque de causa vires dedit. Fecit artes, ut vita sustentetur, non ut a rebus ad spiritum pertinentibus nos ipsos avocemus, non ut sordidis artibus operam demus, sed necessariis, ut nobis mutuam opem feramus, non ut insidiemur. Dedit tectum, eo duntaxat, ut arceat pluviam, non ipsum quidem ornetur auro, pauper vero pereat fame. Dedit vestes, ut tegamur, non ut ostentemus, non ut illæ quidem multo auro ditentur, Christus vero nudus pereat. Domum dedit, non ut solus habeas, sed ut aliis etiam præbeas. Terram dedit, non ut majore illius parte ad te abstracta, in scorta, et psaltrias, et mimos, et tibicines, et citharœdos

[1] Eccli. IX, 20, et VI, 39. — [2] Ephes. IV, 29.

insumas Dei bona, sed in esurientes, atque egenos. Dedit tibi mare, ut naviges, ne itinere faciendo labores, non ut curiose illius fundum scruteris, et lapides, et alia hujus modi inde extrahas, non ut hoc tibi studio habeas. Cur ergo, inquies, sunt lapides? Quinimo dic tu mihi: Quam ob causam lapides illi in tanto pretio sunt? num facultate aliqua? num usu? at certe qui e mari non sunt, utiliores sunt. Etenim hi saltem ad ædificationem conferunt, illi vero nusquam: atque hi sunt illis firmiores. At illi, inquit, pulchritudinem afferunt: quomodo? totum id opinionis est: sunt candidiores: at non certe marmore valde candido candidiores, quinetiam neque ad illius candorem accedunt: at solidiores? ne id quidem: at utiliores? at majores? neutiquam. Unde igitur suspiciuntur: non aliunde, quam ex sola existimatione. Nam si neque pulchriores sunt; multos enim inveniemus illis lucidiores, et candidiores; neque utiliores, neque solidiores: unde, inquam, adeo suspiciuntur? annon ex sola existimatione? Quam igitur ob causam illos dedit; non ipse dedit, sed tu magnum esse quidpiam putasti. Quid igitur est, inquit, quod Scriptura etiam eos celebrat? nimirum accommodate ad tuam opinionem loquitur. Nam et præceptor ad puerulum verba faciens, eadem, atque ille, sæpe suspicit, ut illum sibi conciliet, ac paulatim subvehat. Quid pulchritudinem expetis vestium? Vestem tibi circumda, et calceos: his te orna, hæc tibi satis sint. Desiderabilia, inquit David, super aurum, et super lapidem pretiosum multum. Judicia Dei [1]. Terrena vero hæc annon parvipendenda? non sunt hæc, o dilecte, utilia. Si utilia essent, non jussisset contemnere: sed divina Scriptura ad existimationem nostram loquitur. Atque hoc etiam divinæ benignitatis est. Quam igitur ob causam, inquit, purpuram

[1] Psal. XVIII, 11.

et cætera hujusmodi? divinæ magnificentiæ hæc sunt opera. Nam aliis quoque ex rebus suas voluit divitias ostendere. Etenim et frumentum ipse dedit solum, tu vero ex hoc multa paras, placentas, bellaria varia, ac multa, magnam afferentia voluptatem. Voluptas, et inanis gloriæ amor hæc omnia invexit. Videbantur enim hæc tibi omnibus rebus præferenda. Cæteroqui, si peregrinus quispiam, aut agricola harum rerum imperitus te interroget, teque illum suspicientem videns dicat : Cur ista suspicis, atque admiraris? quid habebis, quod respondeas? Pulchra esse aspectu : sed non ita est. Deponamus igitur hanc opinionem, verisque reapse bonis inhæreamus. Hæc enim minime sunt, sed temere transeunt tantum, instar fluminis dilabentia. Quamobrem, obsecro vos, caveamus; supra petram nos collocemus ne facile circumferamur, ut futura etiam consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT III.

Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum. Verumtamen et existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror quisquilias esse, ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Jesu Christi, quæ ex Deo est, justitiam in fide ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis ejus[1].

I. In certaminibus, quæ adversus hæreticos suscipiuntur, vegetam adhibere mentem oportet, atque assidue in ea cogitatione defixam. Ita enim disturbare illorum ordines poterimus, et plenissimam reportare victoriam, nullum illis respirandi spatium dantes. Propterea cum velim vos ex Scripturis ad hujusmodi certamina instruere, ut hinc etiam eos, qui contradicunt, obmutescere faciatis : hujus, quæ nunc in manibus est, disputationis initium sumam a fine superioris. Quis autem erat ille finis? Cum collegisset judaïca omnia, quæ gloriandi causam dabant, ea quæ a natura, ea quæ a consilio, et electione, addiderat : « Sed quæ » mihi fuerunt lucra, hæc existimo detrimentum esse prop» ter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, prop» ter quem omnia detrimentum feci, et arbitror quisquilias

[1] Philip. III, 7-9.

» esse, ut Christum lucrifaciam. » Insultant hoc loco hæretici. Nam et hoc sapientiæ est spiritus, spes illis victoriæ submittere, ut pugnam capessant. Etenim si aperte locutus esset, fecissent et in istis, quod in aliis fecerunt: deleverunt enim litteras, repudiarunt Scripturam, cum adversos illius radios ferre non possent. Sed quod in piscibus fit, ut illud, unde sunt capiendi, non manifesto illis objiciatur, sed occultetur, ut accurrere non vereantur, id et hoc loco accidit, ubi a Paulo lex damnum dicta est. Sane, quod Paulus dicit, hujusmodi est: Quisquilias et damnum legem vocat; non licebat Christum lucrari, nisi hanc damnum putassem. Hæc omnia alliciunt hæreticos, ut locum recipiant, existimantes pro se facere. Quando vero receperunt, tunc illos retibus undique constringit. Quid igitur isti dicunt insultantes? En lex est damnum, en quisquiliæ; quomodo igitur ipsam Dei esse dicitis? Verum hæc omnia pro lege sunt, quomodo autem, hinc perspicuum fiet. Attendamus diligenter, quæ dicuntur : non dixit, lex est detrimentum, sed ipsam « Arbitratus sum detrimen- » tum : » et de lucro quidem loquens non dixit: « Arbitratus » sum, » sed, « Fuerant lucra : » de damno autem dixit, « Ar- » bitratus sum : » merito. Illud enim in natura erat : hoc vero jam ex opinione nostra profectum est Quid igitur? non est, inquit, damnum lex? Est certe; sed propter Christum. At nunc lucrum facta est. Non putabatur lucrum, inquit, sed erat; ac si diceret : Cogita quantum fuerit, homines efferatos jam natura, ad humanam vitæ rationem adducere; nisi lex fuisset, neque etiam gratia data esset : quare? quoniam pontis instar fuit. Etenim quoniam minime fas erat de infimo loco in excelsum ascendere, facta est scala. Et quamvis non amplius scala opus sit; non propterea tamen illam spernit, sed potius ei gratias habet. Ipsa enim fuit, quæ illum eo adduxerit, ut ejus

posthac non egeat : ac tamen pro hoc ipso, quod illius non eget, beneficium se illi debere merito fatetur: sine illa enim non ascendisset. Idem de lege dicendum est. Evexit nos in sublime; ergo lucrum erat : sed jam ipsam putamus damnum : quomodo ? non quoniam damnum est ; sed quoniam longe potior est gratia. Nam quemadmodum fame laborans pauper, quandiu quidem argentum habet, eo arcet famem ; postquam vero aurum invenerit, si utrumque retinere non liceat ; damnum putat retinere argentum, atque illo dimisso aurum capit : dimittit autem, non quod damnum sit argentum, non enim est, sed quoniam utrumque simul habere non licet, sed necessario alterum est relinquendum : ita et hic. Non igitur lex est detrimentum, sed legi inhærentem deficere a Christo : quamobrem cum nos abducit a Christo, tunc damnum est : quod si adducat; non item. Propterea inquit, « Propter Christum detrimentum. » Si propter Christum, ergo natura non est detrimentum. Cur autem non sinit lex ad Christum accedere? ac sane ad hoc, inquit, data fuerat. « Plenitudo enim legis Christus, et finis legis Christus[1]. » Sinit, si dicto audientes esse velimus. Qui ergo legi obedit, ipsam legem relinquit? Relinquit, si attendamus ; quod si minime attendamus, non sinit : « Verumtamen et existimo omnia detrimentum esse. » Quid hoc, inquit, de lege dico? nonne bonum est mundus? nonne bonum est præsens vita? verumtamen si abducant a Christo, pro damno habeo : cur? « Propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei. » Ubi enim sol illuxit, lychno inhærere damnum est. Itaque ex collatione damnum fit, nimirum ob alterius præstantiam. Vides Paulum comparationem facere : « Propter eminentem, » inquit, non quod alterum alienum sit. Nam quod eminet, et excellit, in re, quæ ejusdem sit ge-

[1] Rom. x, 4.

neris excellit. Unde igitur per comparationem, præstantiam alterius constituit : inde alterius etiam cognationem, et similitudinem cognitionis demonstrat : « Propter quem om- » nia detrimentum feci, et arbitror quisquilias esse, ut » Christum lucrifaciam. » Nondum quidem manifestum est quisquiliarum nomen de lege dici : verisimile enim est Paulum de mundanis rebus dicere. Nam cum dixisset : « Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter » Christum detrimentum, » addit, « Verumtamen et existimo » omnia detrimentum esse : » dum dicit omnia, significat, et præterita, et præsentia. Quod si velis legem significari, neque ideo tamen contumelia afficitur. Quisquiliæ enim ex frumento existunt, et quod in frumento quasi robustius est, id est, quisquilia, et palea est : idem enim est, atque palea : quamobrem antequam frumentum existeret, utilis erat illa palearum seges, et una cum frumento ipsam colligimus : quod si illa non fuisset, neque hoc exortum esset. Ita et in lege.

II. Vides ubique non rem ipsam vocari damnum, sed propter Christum, « Verumtamen et omnia existimo detri- » mentum esse. » Quam ob causam ? rursus, « Propter emi- » nentem scientiam, propter quem omnia detrimentum » feci. » Deinde adjungit, « Omnia existimo detrimentum » esse, ut Christum lucrifaciam. » Vides ubique inhærentem firmamento Christi? nec usquam patitur nudari legem, ac plagam accipere, sed undique ipsam munit : « Et inveniar » in illo non habens meam justitiam quæ ex lege est : » si is, qui justitiam habebat, quod ea præ hac justitia nihil esset, ad hanc accurrit; qui nullam habent, quomodo non multo magis accurrere debebunt? Et recte dixit, « Non » habens meam justitiam, » id est, non illam, quam mihi meis laboribus, ac sudoribus comparaveram, sed quam ex gratia inveni. Si igitur ille, qui virtutis officia obiverat,

ex gratia salutem est adeptus, multo magis vos. Quoniam enim verisimile erat illos dicere, majorem esse justitiam, quæ ex laboribus: ostendit hanc præ illa paleam esse. Alioqui enim, non cum ad ipsam pervenissem, ea projecta, ad hanc alteram accurrissem. Quænam vero hæc est? quæ ex fide Dei, id est, hæc ipsa etiam a Deo data est: Dei est hæc ipsa justitia; donum penitus Dei est. Dei autem dona longo intervallo antecedunt utilitatem bonorum operum, quæ ex nostro studio profecta sunt. Quid autem est, « In » fide ad cognoscendum illum? » Ergo per fidem cognitio: nec sine fide illum cognoscere fas est: quomodo? per ipsam enim cognoscenda est virtus resurrectionis ejus. Etenim quæ unquam ratiocinatio resurrectionem nobis demonstrabit? Nulla, sed sola fides. Quod si Christi secundum carnem resurrectio fide cognoscitur, quomodo generatio Dei verbi comprehendetur ratiocinationibus? generatione enim minor est resurrectio: cur? quoniam illius quidem multa exempla extiterunt, generationis nullum. Mortui enim multi resurrexerunt ante Christum; quamvis post resurrectionem rursus obiverint; nemo autem unquam fuit, quem virgo pareret. Ergo si illud etiam, quod ortu secundum carnem vilius est, fide comprehendendum est, quod multo majus est, et infinite majus, ac ne comparabile quidem est, hoc quomodo ratiocinatione comprehendemus? Hæc faciunt justitiam. Hoc enim oportet credere, fieri potuisse: quomodo vero potuerit, non jam potest ostendi. Ex fide enim sit, ut rerum molestarum coïre societatem velimus. Quomodo? Nisi enim credamus, neque etiam mala patiemur: nisi credamus fore, ut una patientes, simul etiam regnabimus, nullo pacto ad subeunda incommoda adducemur. Ergo fide, et generatio, et resurrectio comprehenditur. Vides non nudam requiri fidem, sed cum operibus conjunctam? Is enim potissimum credit resurrexisse Chris-

tum, qui similiter se periculis exponit, qui ei se in perpessionibus socium præbet. Fit enim socius ei, qui resurrexit, ei qui vivit. Propterea dicebat, « Et inveniar in illo » non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam » quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est, justitiam in fide, » ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis, et » societatem passionum illius, configuratus morti ejus, » si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mor- » tuis. Configuratus, inquit, morti ejus [1], » id est, particeps. Etenim quemadmodum ille ab hominibus male acceptus est : ita et ego : propterea dixit, « Configuratus. » Et rursus alibi, « Et adimpleo ea, quæ desunt passionum » Christi in carne mea [2] : » id est, vexationes, et calamitates hujusmodi, reddunt imaginem quamdam illius mortis. Non enim quod suum est quærebat; sed quod multis prodesset. Quamobrem et vexationes, et incommoda, et angustiæ tantum abest, ut nos perturbare debeant, ut potius inde lætandum sit; quod per hæc conformes reddimur morti ejus : perinde ac si diceret, ad illius similitudinem fingimur : quod et alibi inquit, ita scribens, « Mortifica- » tionem Domini Jesu in corpore circumferentes [3]. » Id vero ex magna fide fit. Non enim solum resurrexisse credimus; sed etiam post resurrectionem habere magnam potentiam. Propterea eadem via iter facimus, qua ille : id est, hac etiam ex parte fratres illius efficimur : perinde ac si diceret : Ex hac re efficimur Christi quidam. Papæ! quanta est ærumnarum dignitas! Credimus conformes nos fieri morti ejus per ærumnas. Nam quemadmodum in baptismo, « Consepulti sumus similitudini mortis ejus; » ita hic eidem morti conformes reddimur. Ibi merito dixit; Similitudini mortis ejus, non enim totam mortem obivimus; non enim corpore et carne mortui sumus, sed peccato. Quoniam

[1] Philip. III, 9-11. — [2] Coloss. I, 24. — [3] 2 Cor. IV, 10.

igitur mors utrobique dicitur; sed ille quidem corpore mortuus est, nos autem peccato : et illic homo mortuus est, quem ipse assumpserat, qui in corpore nostro fuit; hic vero homo peccati : propterea ibi quidem inquit, similitudini mortis ejus : hic vero non jam similitudini mortis, sed ipsimet morti.

III. Paulus enim in vexationibus non jam peccato mortuus est, sed ipso corpore : quamobrem eamdem subiit mortem, « Si quo modo occurram, inquit, ad resurrectio» nem, quæ est ex mortuis [2]. » Quid ais? omnes enim ad istam perveniunt. Nam, « Non omnes quidem dormiemus, » inquit, sed omnes immutabimur [1], » neque resurrectionis solum omnes participes erimus, sed etiam immortalitatis, hi quidem ad honorem, hi vero ad occasionem supplicii. Ergo si omnes ad resurrectionem perveniunt, neque ad resurrectionem solum, sed etiam ad immortalitatem, quomodo tanquam qui præcipuum quidpiam adepturus esses, dicebas, « Si quo modo occurram? » Propterea, inquit, hæc subeo, « Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ » est ex mortuis : » nisi enim mortuus fueris, non resurges. Quid igitur hoc est? videtur magnum quiddam hoc loco subindicare. Adeo enim magnum erat, ut neque asseverare ausus fuerit, sed tantum inquit : « Si quo modo : » credidi in ipsum et ipsius resurrectionem : præterea propter ipsum patior : nec tamen adhuc possum omnino confidere fore, ut resurgamus. Quam hoc loco resurrectionem dicit? eam, quæ ad ipsum ducit Christum. Dixit, Credo in eum, et virtuti resurrectionis ejus, et socium me esse passionum suarum, configuratumque me esse morti ejus : verumtamen post hæc omnia nondum penitus confido, quod alibi dixit. « Qui se existimat stare, videat ne » cadat [3]. » Et rursus, « Timeo, ne forte cum aliis prædi-

[1] 1 Cor. xv, 51. — [2] In Vulgata latina aliud legitur. — [3] 1 Cor. x, 12.

» caverim, ipse reprobus efficiar [1]. Non quod jam accepe» rim, aut jam perfectus sim : sequor autem, si quo modo » comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo » Jesu [2]. Non quod jam acceperim. » Quid est, « Jam ac» ceperim? » bravium, inquit. Quod, si qui tanta perpessus fuerat, qui vexabatur, qui mortificationem habebat, nondum de resurrectione illa fidenti, et securo animo erat : quid tandem dicemus nos? quid est, « Si comprehendam? » quod antea dixerat, « Si occurram in resurrectionem, quæ » est ex mortuis : » si comprehendam, inquit, ac teneam ipsius resurrectionem; id est, si tanta pati, si ipsum imitari potuero, si conformis ipsi fieri, quemadmodum multa passus est Christus, sputis fœdatus est, alapis et virgis cæsus, ac demum mortem subiit. Hoc stadium est : per hæc omnia opus est ad illius resurrectionem vos pervenire omnia certamina perferentes. Vel igitur hoc sibi vult, vel istud : si dignus fuero, qui assequar probatam illam resurrectionem ac fidentiæ plenam, ad ipsius resurrectionem perveniam. Nam si certamina, si labores omnes perferre potuero, illius quoque resurrectionem assequi potero, et cum gloria resurgere : nondum enim, inquit, dignus sum; « Sequor autem si quo modo comprehendam. » Adhuc mihi vita in certamine versatur, adhuc a meta longe absum, adhuc a braviis disto, adhuc curro, adhuc sequor; et non dixit, curro, sed « Sequor : » ac merito. Nam qui persequitur, nostis quantam contentionem in sectando adhibeat : neminem intuetur, omnes qui cursum illius interrumpunt, magno impetu propellit : et mentem et oculos, et vires, et animam, et corpus contrahit, solum bravium spectans. Quod si Paulus tantus sectator, ac tanta passus, adhuc inquit, « Si quo modo comprehendam, » quid dicemus nos qui concidimus? Deinde ostendens debitum

[1] I Cor. IX, 27. — [2] Philip. III, 12.

hoc esse, inquit, « In quo et comprehensus sum a Jesu » Christo. » Eram, inquit, ex perditorum numero; suffocabar, pereundum mihi omnino erat; comprehendit me Deus. Nam et ipse nos sectatus est fugientes ipsum magno cum studio : propterea omnia hæc illi accepta refert. His enim verbis, « Comprehensus sum, » et studium Dei demonstravit nos comprehendere volentis, et nostrum longinquum recessum, atque errationem, nosque omnino ab illo refugisse ostendit.

V. Quamobrem cum illud lacrymis dignum est, omnes ad pristinum statum relabi; tum vero hoc etiam, cum magno simus debito obnoxii, neminem tamen lugere, neminem lacrymari, neminem suspirare. Ac ne putes ironice isthæc a me dici. Nam quemadmodum ante Christi adventum a Deo fugiebamus; ita nunc ab ipso fugimus. Possumus enim fugere a Deo, non quidem loco, nam ubique est, sed operibus. Et quod ab eo fugere non possimus, audi Prophetam dicentem, « Quo ibo a spiritu tuo, » et quo a facie tua fugiam [1] ? » Quomodo igitur possumus a Deo fugere? eodem modo, quo possumus procul a Deo proficisci, ac longe abesse. « Qui se elongant, inquit, a » te, peribunt [2] : » et rursus, « Nonne iniquitates vestræ di» viserunt inter me et vos [3] ? » Quomodo igitur fit iste longinquus discessus? et quomodo intercedit intervallum? electione, et animo. Loco enim non possumus. Quomodo enim quis ab eo, qui ubique adest, fugiat? Peccator igitur fugit. Hoc est, quod Scriptura inquit, « Fugit impius » nemine persequente [4]. » Valde fugimus Deum : tametsi semper ille sectatur nos. Apostolus cursum suum eo intendebat, ut prope ad illum accederet : nos eo intendimus, ut procul discedamus. Ergo non hæc digna lamentis? Quo fugis infelix, et miser? quo fugis a vita, et salute

[1] Psal. CXXXVIII, 6.— [2] Id. LXXII, 26.—[3] Isaï. LIX, 2.— [4] Prov. XXVIII, 1.

tua? si a Deo fugias, ad quem confugies? si a luce fugias, quo respicies? si a vita fugias, unde posthac vives? Fugiamus hostem salutis nostræ. Cum peccamus, a Deo fugimus, fugitivorum more erramus, ad alienam abscedimus terram[1]: quemadmodum ille, qui comederat paterna bona, et abierat in alienam terram, qui totum patrimonium consumpserat, atque in fame vivebat. Habemus vero patrimonium et nos; cujusmodi vero hoc? liberavit nos a peccatis: donavit nobis vires ad virtutis officia obeunda; donavit nobis alacritatem, patientiam, in baptismo donavit nobis Spiritum sanctum. Si hæc absumpserimus, fame posthac laborabimus. Nam quemadmodum ægroti, quandiu quidem febribus agitantur, et succorum vitiositate laborant; neque exurgere, neque suis muneribus fungi, neque agere quidquam possunt: quod si quis eos a morbo liberet, et ad sanitatem adducat; nec tamen adhuc quidquam agant: jam id ex propria socordia fit: ita sane et in nobis. Vexabat nos morbus gravis, ac febris vehemens: decumbebamusque non in lecto, sed in ipsamet malitia, perinde atque in stercore in improbitate volutabamur, scatentes ulceribus, fœtorem spirantes, squalidi, incurvi, idola potius, quam homines. Circumstabant nos improbi dæmones, princeps mundi hujus ridens, insultans. Venit Dei Unigenitus, emisit radios præsentiæ suæ: et caliginem confestim depulit. Venit ad nos ipse rex, qui erat in throno paterno, thronum relinquens paternum; quando autem reliquisse dico, ne id significare rursus putes, mutationem, ac transitum; cœlum enim, terramque ipse implet: sed ob œconomiam id dico; venit ad hostem, qui ipsum odio prosequebatur, aversabatur, neque ut ad eum oculos converteret, adduci poterat, blasphemiis quotidie appetebat. Vidit in stercore jacentem, a vermibus exulceratum, a febri, et

[1] Luc. xv.

fame oppressum, nullo non morbi genere laborantem. Nam febris vexabat, hoc enim est, improba cupiditas, et inflammationes urgebant; hoc enim arrogantia, et quædam insatiabilis fames occupabat; hoc enim avaritia; et sanies undique; hoc enim scortatio; et cæcitas oculorum; hoc enim idololatria, et surditas, et stupor; hoc enim erat lapides, et ligna adorare, et cum illis colloqui; et multa deformitas; hoc enim vitiositas: triste nimirum quiddam, et morbus gravissimus. Vidit absurdius, quam insanientes soleant, loquentes, et lignum et lapidem Deum vocantes. Vidit in tanta nequitia: nec tamen abominatus est, non amarior factus, non aversatus est, non odio prosecutus. Dominus enim erat, et opus suum non oderat. Sed quid facit? Optimi medici more parat pretiosa pharmaca eaque primus gustat. Virtutem enim ipse primus obivit, ac deinceps nobis tradidit. Ac primum pharmacum, quasi antidotum quoddam, lavacrum dedit; ita omnem evomuimus nequitiam; ita omnia simul in fugam se dederunt: inflammatio cessit, febris extincta est, et sanies exsiccata. Omnia enim et quæ ab avaritia, et quæ ab ira, et cætera omnia mala per spiritum evanuerunt: aperti sunt oculi, apertæ aures, piam vocem locuta est lingua: vires acquisivit anima, acquisivit corpus pulchritudinem, et florem hujusmodi, qualem par est habere pulchritudinem Dei Filium ex Spiritus gratia procreatum: qualem par est habere gloriam filium nuper regi natum, et in purpura eductum. Hei mihi! quantam nobis donavit nobilitatem: nos vero erga eum, qui adeo nos amavit, ingrati esse perseveramus. Peperit nos, nutrivit, beneficiis affecit: quid rursus fugimus ab eo, qui tanta tribuit beneficia? Ergo qui hæc omnia fecit, robur etiam dat: non enim dum morbus nos occupabat, ferendo oneri eramus, nisi ipse vires nobis dedisset. Tribuit remissionem peccatorum; irritum

fecimus donum: dedit nobis divitias, eas dilapidavimus, omnia comedimus: dedit nobis vires, eas consumpsimus: dedit nobis gratiam, ipsam extinximus. Quomodo? consumpsimus nulla in re quæ nobis prodesset, atque utilitatem afferret. Hæc nos perdiderunt, atque illud præterea, quod omnium gravissimum est, quod in aliena degentes terra, et comedentes siliquas, non tamen dicimus, redeamus ad patrem, et dicamus, peccavimus in cœlum et in te [1]: idque cum patrem adeo amantem, nostrique reditus valde cupidum habeamus. Dummodo a vitio recedamus, dummodo ad ipsum redeamus, ut de præteritis nos objurget, adduci non potest. Solum recedamus: satis enim apud illum excusationis est, rediisse. Ecquid dico, ut objurget, adduci non potest? non solum ipse non objurgat, verumetiam si alius objurget, silentium imponit: etiamsi ille, qui objurgat, apprime sibi acceptus sit. Redeamus ergo: quousque recedimus? sentiamus dedecus, sentiamus vilitatem. Vitiositas nos porcos facit: vitiositas famem affert animæ. Recuperemus nos ipsos, et resipiscamus, et in pristinam redeamus nobilitatem, et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XV, 18.

HOMILIA XII.

CAPUT III.

Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem : quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu[1].

I. Nihil æque inania reddit bona opera, nihil ita inflat, ut eorum, quæ nos recte fecimus, memoria. Duo enim parit mala, negligentiores facit, et in arrogantiam tollit. Quamobrem Paulus, quoniam noverat naturam nostram ad socordiam valde esse proclivem, multis autem laudibus Philippenses affecerat : vide quomodo eorum spiritus comprimat, multis quidem aliis antea modis : præcipue autem his nunc verbis; quid enim dicit? « Fratres, ego me non » arbitror comprehendisse. » Quod si Paulus adhuc non comprehendit, neque fidenti animo de resurrectione, ac futuris rebus est; multo igitur minus illis, qui nec minimam illius benefactorum partem assecuti fuerant, id faciendum erat. Quod autem inquit, hoc est : nondum omnem me apprehendisse virtutem puto; ita de cursore dici solet : nondum apprehendit. Nondum, inquit Paulus, totum confeci. Quod si alibi dicat, « Bonum certamen cer» tavi : » hic vero, « Nondum arbitror me comprehendisse[2], » qui utrumque locum accurate leget, probe causam illorum, et horum verborum cognoscet. Non enim assidue oportet eadem versare : nosque omnia docere, admonere-

[1] Philip. III, 13, 14. — [2] 2 Tim. IV, 7.

que hæc multo antea dicta esse, illa vero versus finem : « Nondum arbitror, inquit, me comprehendisse : » sed in hoc uno totus sum, ut ad anteriora me extendam. Hoc enim sibi vult, dum inquit : « Unum autem : quæ quidem » retro sunt obliviscens, ad ea vera, quæ priora sunt, ex- » tendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium » supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. » Vide quomodo his verbis ostendit, quid illud sit, quod ipsum faciebat ad anteriora se extendere. Certe qui jam se perfectum putat, nihilque sibi deesse ad virtutis perfectionem, is a cursu cessabit, quasi qui totum jam teneat. At qui se adhuc a meta abesse cogitat, is nunquam a cursu cessat. Hoc igitur nos existimare semper debemus; etiam si sexcenta obiverimus virtutis officia. Etenim si Paulus post sexcentas mortes, post tanta pericula hoc secum putabat, multo magis nos. Nondum, inquit, animo concidi, quamvis post tantum cursum nondum pervenerim, non ideo tamen desperavi : sed adhuc curro, adhuc certo : hoc unum specto, ut assidue proficiam. Id nobis etiam faciendum est : oblivioni mandanda sunt benefacta, et omittenda quæ retro sunt. Nam et cursor, non quot spatia confecerit cogitat, sed quot adhuc restent. Ita et nos, non quantum in virtute progressi simus, cogitemus; sed quantum adhuc progrediendum restet. Quid enim nobis proderit, quod progressi sumus, nisi etiam quod restat confecerimus? neque dixit, non cogito, aut non memini, sed « Obliviscens, » ita nos attentiores reddens. Tunc enim valde vehementes sumus, cum omnem animi impetum in id, quod restat, conjecimus; cum præterita oblivioni mandavimus. Extendentes, inquit, nos, antequam accedamus, capere volumus. Is enim extendere se dicitur, qui pedes, licet currentes, reliquo corpore antevertere studet, seque inclinat in anteriora, manusque protendit, ut aliquanto etiam plus spatii faciat.

Id vero ex multo animi impetu, et magno ardore fit. Qui currit; hoc modo currat oportet tanto cum studio, tanto cum impetu, non autem remisse. Quantum autem inter hunc, qui hoc modo currit, et inter eum, qui jacet supinus, interest, tantum inter Paulum et nos. Quotidie ille moriebatur, quotidie bene merebatur; nulla erat occasio, nullum tempus, in quo non aliqua illi ad cursum accessio fieret : non volebat capere, sed rapere. Ita enim fas est capere. Qui dat bravium sursum est, sursum positum est bravium.

II. Vide quantum spatii sit propositum ad percurrendum : vide quam celsus sit locus, quo volandum est alis spiritus : aliter enim altitudo illa obtineri nequit. Cum corpore illuc properandum est, licet enim : « Nostra enim, » inquit, conversatio in cœlis est[1]. » Ibi palma est. Vides eos, qui currunt, quam ex lege vivant? quam nihil eorum, quæ vires enervant, attingant? quam quotidie certent in palæstra sub magistro, et lege? Hos fac imiteris, ac potius majorem prome animi impetum. Longe enim potior est palma, et multi sunt, qui impediunt : ex lege vive : multa enim sunt, quæ robur dissolvunt : bonum crus fac pedi tuo; potes enim : non naturæ res est, sed voluntatis. Levem hanc reddamus, ne celeritati pedum reliquum pondus officiat. Doce pedes esse firmos : solum enim multis in locis est lubricum; ac si cadas, multa perdidisti : attamen, et si cecideris, exurge : licet enim et hoc pacto vincere. Nunquam lubricis rebus te committas; et non cades : super solidas, et stabiles curre. Sursum caput habeas, sursum oculos : id et currentibus magistri præcipiunt. Ita consolidantur vires. Sin deorsum versum nutabis; concides, ac fatisces. Sursum specta, ubi palma est : hic palmæ aspectus auget studium voluntatis : spes adimit laborum et

[1] Philip. III, 20.

molestiarum sensum. Longinquitas facit, ut bravium appareat exiguum. Quodnam illud est? non ramus palmæ, sed quid? regnum cœlorum, requies sempiterna, gloria cum Christo, hæreditas, fraternitas, innumerabilia bona, quæ verbis exponi non possunt. Palmæ illius pulchritudinem explicare non possumus : solus ille novit, qui obtinet, et qui accepturus est : non est aurea, non ex lapidibus constat; multo istis est pretiosior. Aurum præ illa lutum est: lapides pretiosi præ illa pulchritudine lateres sunt. Si ea potitus in cœlum iveris, magno illic cum honore poteris incedere : Angeli te reverebuntur palmam illam ferentem: fidenter ad omnes accedes. « In Christo Jesu. » Vide gratum animum: in Christo Jesu hoc, inquit, facio. Non enim sine illius impulsu tantum spatii conficere fas est : multo opus est auxilio. Deorsum te certare voluit, sursum coronat. Non ut hic, ubi certamen, est etiam corona illa; sed in splendido loco corona illa est. Non videtis hic etiam eos ex athletis, et aurigis, quos maximo afficiunt honore, non deorsum in stadio; sed sursum vocante imperatore coronari. Ita etiam et tu hinc in cœlo capies palmam. « Quicumque ergo perfecti sumus, inquit, hoc sentiamus : et si quid aliter sapitis, et hoc vobis Deus revelabit[1]. » Quid hoc est? nimirum quæ retro sunt, obliviscenda esse : ita ut perfecti hominis sit, non se existimare perfectum esse. Quomodo igitur dicis? « Quicumque perfecti. » Dic enim mihi, hoccine vis sapiamus quod tu sapis? Nam si non assecutus es, si non es perfectus, quomodo jubes perfectos hoc sapere, quod et tu sapis, qui nondum perfectus? Hoc enim, inquit, perfectio est : « Et si qui aliter sapitis, et hoc vobis Deus revelabit : » id est, si quis autem putat se totum recte esse assecutum : cavet nimirum illis, at non ita dixit; sed quid? « Et si qui aliter sapitis, et hoc vobis Deus

[1] Philip. III, 15.

» revelabit. » Vides, quam verecunde. Hoc, inquit, vos Deus docebit : id est, Deus vobis persuadebit, non tantum docebit. Nam docebat quidem Paulus, Deus autem inducebat. Et non dixit inducet, sed, « Revelabit ; » ut ex ignorantia res proficisci videatur. Non hæc de dogmatibus dicta sunt, sed de perfectione vitæ, ut nemo se ipse existimet perfectum esse. Etenim qui omnia se putat consecutum, nihil habet. « Verumtamen ad quod pervenimus, in eadem permanea» mus regula : idem sapiamus[1]. Verumtamen ad quod per» venimus, » quid hoc est? Interea, inquit, quod boni consecuti sumus, teneamus, charitatem, concordiam, pacem : hoc nobis recte confectum est, « Ad quod perveni» mus, in eadem permaneamus regula, idem sapiamus. Ad » quod pervenimus, » id est, hoc nobis jam recte confectum est. Vides Paulum hoc velle, præcepta esse regulam? regula neque additionem, neque detractionem capit, alioqui jam non est regula. « In eadem regula, » id est, in eadem fide, in eadem constitutione. « Imitatores mei estote, fra» tres : et observate eos, qui ita ambulant, sicut habetis » nos formam[2]. » Dixit superius, « Videte canes, » hos ab illis abducens : proponit nunc eos, qui sunt imitandi. Si quis, inquit, nos imitari vult, si quis eamdem insistere viam, huic operam date : quamvis ego non adsim, nostis tamen incessus mei rationem, et modum, id est, rationem vitæ, et morum. Non enim verbis solum docebat, sed etiam factis; quemadmodum in choro, et exercitu, choragum et ducem reliqui imitentur oportet, ut ita ordinate incedant. Nam fieri potest, ut ex illo etiam statu ordo dissolvatur.

III. Ergo Apostoli erant forma, et typus, speciem eam retinentes, quæ archetypi, et primarii cujusdam exemplaris instar esset. Cogitate, quam accurata esset illis vitæ ratio, ut ipsi propositi essent, quasi archetypus, et exem-

[1] Philip. III, 16. — [2] Ibid. 17.

plar, et leges animatæ. Quæ enim litteræ dicebant, hæc ipsi factis perspicua omnibus faciebant. Hæc optima est docendi ratio : ita discipulum impellere doctor poterit. Sin dicat quidem, ac verbis philosophetur, factis vero contraria repræsentet, nondum doctor est. Nam vel discipulo hoc facile est, verbis philosophari; sed illa admonitio, et persuasio accedat oportet, quæ per opera fit. Nam hæc et doctori reverentiam conciliat, et discipulo propensionem ad parendum. Quomodo? quoniam, ubi verbis quidem viderit philosophantem, secum dicet, ea quæ fieri non possint, magister iste præcepit, idque ipse primus ostendit, qui ea non facit. Sin autem viderit virtutem factis ipsis expressam, non habebit amplius, cur ista dicat. Verumtamen etiam si doctoris vita socordiæ plena sit, nobis ipsi attendamus; et audiamus Prophetam dicentem, « Erunt » omnes docibiles Dei [1]; » et, « Non docebit ultra vir fratrem » suum, dicens : Cognosce Dominum; omnes enim cognos» cent me a minimo eorum usque ad maximum [2]. » Non habes doctorem virtute præditum; sed habes eum, qui vere doctor est : quem etiam solum doctorem appellare oportet. Ab illo discite. Ille dixit, « Discite a me, quia sum » mitis [3] : » non observes magistrum istum, sed illum, illiusque disciplinas. Inde typum cape : habes effigiem optimam; ad quam te ipsum componas. Sexcentæ sunt propositæ in Scripturis vitarum cum virtute actarum imagines. Accede, si libet, post magistrum ad discipulos, inter quos hic quidem ex paupertate fulsit; ille vero ex divitiis : exempli causa, Helias ex paupertate, Abraham ex divitiis : utram putas leviorem, tibique aptiorem, hanc tene. Rursus hic quidem ex matrimonio, ille vero ex virginitate. Abraham ex matrimonio, Elias ex virginitate. Utram libet viam insiste; utraque enim ad cœlum ducit. Et Joannes

[1] Isaï. LIV, 13. — [2] Joan. VI, 45. — [3] Matth. XI, 29.

quidem per jejunium, Job vero sine jejuniis. Rursus hic ipse, cum mulieris, et filiorum et filiarum, et domus cura ipsi gerenda esset, multisque abundaret divitiis : Joannes vero nihil possidebat præter vestimentum ex pilis confectum. Et quid dico domum, et divitias, et pecunias; quando vel is, qui regnum obtinet, potest virtutem consequi? Omni enim privata domo longe occupatior reperietur regia : tamenque David fulsit in regno; neque illum dissolvit purpura, aut diadema : itemque alter, cui integri populi gubernacula commissa fuerant, Moyses, inquam : quod sane difficilius etiam erat : hic enim plus licentiæ erat, ideoque plus difficultatis, et molestiarum. Vidisti probatos in divitiis, vidisti et in paupertate; vidisti in matrimonio, vidisti et in virginitate. Contra vero considera, et in matrimonio, et in virginitate, et in divitiis, et in paupertate non defuisse, qui perirent. Nam in matrimonio quidem multi homines perierunt : ut Samson, non tamen ex ipso matrimonio, sed ex animo voluntateque sua. In virginitate item, ut quinque virgines : in divitiis, dives ille, qui Lazarum despiciebat : in paupertate, nunc quoque sexcenti pauperes pereunt. In regno, et in populi gubernatione multos possum ostendere, qui perierint. Vis autem et in militari ordine videre, qui salutem sint consecuti? intuere Cornelium : vis et in rei familiaris administratione? intuere Eunuchum Æthiopissæ. Ita undique perspicuum fit, si ut oportet divitiis utamur, nihil esse, quod nos perdat : sin minus, omnia : perdit nos regnum, perdit paupertas, perdunt divitiæ. Attento quidem homini nihil nocere poterit. Dic enim mihi, captivitas an lædit? Minime. Cogita ipsum Joseph servum quidem factum, sed nihilominus virtuti addictum. Cogita mihi Danielem, et tres illos pueros, cum captivi essent, multo magis fulsisse. Ubique enim virtus lucet, neque expugnari, neque impe-

diri ulla ratione potest. Quid dico paupertatem, et servitutem? nec fames quidem, nec ulcera, nec morbus quantumvis nocere possunt. Morbus enim servitute est gravior. Talis erat Lazarus, talis Job, talis erat et Timotheus crebro pressus infirmitate. Vides nihil esse, a quo superari virtus queat? non divitias, non paupertatem, non imperium, non servitutem, non rerum administrationem, non morbum, non ignominiam, non exilium; sed hæc omnia deorsum, atque humi relinquens virtus ad cœlum pervenit. Tantum generosa sit anima, tunc prohibere nihil poterit quin virtutis sit compos. Ubi enim valet is, a quo actio promenda est, nullum externæ res impedimentum afferunt. Nam et in artibus, ubi artifex bene peritus fuerit, et tolerans, universamque artem tenuerit, etiamsi morbus adveniat, ipsam retinet, etiamsi in paupertatem incidat, ipsam retinet: sive instrumentum in manu habeat, sive suo fungatur munere, sive non fungatur, nihil illi ex arte detrahitur: in ipso enim inest scientia. Ita et qui virtute præditus est, atque ex Deo pendet, sive illum in divitias conjicias, ostendit virtutem suam: sive in paupertatem, nihilominus, sive in morbum, sive in sanitatem, sive in gloriam, sive in infamiam.

IV. Annon per ista omnia transierunt Apostoli? « Per » gloriam, inquit, et ignobilitatem, per infamiam, et bo» nam famam [1]. » Hoc est athletam esse, nempe ad omnia esse accommodatum. Talis enim est virtutis etiam natura. Quod si dicas, præesse aliis non possum, solitaria mihi vita agenda est, injuriam fecisti virtuti. Ea enim omnibus uti potest, et ubique splendet, dummodo insit in anima. Fames adest? adest annonæ copia? virtus suum præ se fert robur: quemadmodum Paulus inquit, « Scio et abundare, » et penuriam pati: » operandum erat? non erubescebat:

[1] 2 Cor. vi, 8.

sed duos annos operam arti suæ dedit. Erat ferenda fames? non concidebat, nec vacillabat. Moriendum erat? non dejiciebat animum: undique generosum illum animum, atque artem ostendebat. Hunc igitur æmulemur, nec quidquam causæ erit, cur mœreamus. Quid enim, dic mihi, tali viro mœrorem afferre poterit? nihil sane: quandiu hanc nobis nemo eripuerit, omnibus hominibus erimus beatiores, et hic, et non illic tantum. Sit enim quis virtutis compos; tunc et uxorem habeat, et filios, et pecunias, et circumfluat gloria; in his omnibus similiter virtutem retinebit. Aufer hæc: nihilominus virtutem exercebit, non calamitatibus obrutus, non ex prosperitate tumescens; sed perinde hac petra quædam maritima, sive turgeat mare, sive malacia existat, æque manet immobilis, neque a fluctibus fracta, neque a malacia quidquam damni passa; ita etiam solidus animus æque stabilis perstat in fluctibus, et in malacia. Et quemadmodum pueruli navigio vecti turbantur, gubernator autem sedet ridens et immotus, et ex illorum trepidatione voluptatem capit: ita animus philosophicus, dum cæteri omnes turbantur, aut vicissim rident intempestive in rerum mutationibus, ipse quasi ad clavum quemdam pietatis sedens perstat immotus. Quid enim, dic mihi, animam piam perturbare potest? num mors? at hoc melioris vitæ initium: an paupertas? at hoc ipsam provehit in virtutis via: an morbus? sed pro nihilo habet hanc vitam: et quid dico morbum? pro nihilo æque habet delectationes, atque ærumnas: anticipavit enim, ac se ipsa jam afflixit. An ignobilitas? sed mundus ipsi crucifixus est: an amissio liberorum, sed non metuit; futuram enim sibi persuasit resurrectionem. Quid ergo evertere illam poterit? prorsus nihil. At divitiæ extollunt? minime: novit enim pecunias nihil esse: at gloria? sed jam in hac disciplina eruditus est, omnem hominis gloriam esse veluti

florem fœni[1] : at deliciæ? sed audivit Paulum dicentem, « Quæ in deliciis est, vivens mortua est[2]. » Ergo cum neque tumescat, neque deprimatur, quid huic sanitati par inveniri poterit? Verum non tales sunt cæteræ animæ, sed crebrius, quam mare et chamæleon, mutantur. Quamobrem valde ridicula est illarum conditio : cum videas eumdem nunc ridentem, nunc flentem, nunc sollicitum, nunc præter modum remissum, ac torpentem. Propterea Paulus inquit, « Nolite conformari huic sæculo[3]. » In cœlo enim degimus, et quasi cives versamur, ubi nulla mutatio. Promissa sunt nobis præmia immutabilia. Talem et nos vitæ rationem exhibeamus, inde jam capiamus bona. Ecquid igitur nos ipsi in Euripum projicimus? et in medios fluctus, et in procellas et in turbines? amplectamur tranquillitatem. Ea non ex divitiis pendet, non ex paupertate, non ex gloria, non ex ignobilitate, non ex morbo, non ex sanitate, non ex infirmitate; sed ex nostro cujusque animo. Si hic solidus fuerit, ac recte in virtutis disciplina eruditus, omnia illi facilia erunt : atque hinc jam requiem cernet, portumque tranquillum; et illud profectus innumerabilia bona consequetur. Quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Isaï. XL, 8. — [2] I Tim. V, 6. — [3] Rom. XII, 2.

HOMILIA XIII.

CAPUT III.

Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra enim conversatio in cœlis est: unde etiam salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum, qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ, ut conforme fiat corpori claritatis suæ, secundum operationem virtutis suæ, qua etiam possit subjicere sibi omnia[1].

I. Nihil dissentaneum est[2], alienumque a Christiano, ac requiem, et otium quærere: nihil æque a professione nostra, et militia cui nomen dedimus, alienum; ac præsenti vitæ defixum esse. Dominus tuus in crucem actus est, et tu requiem quæris? Dominus tuus clavis confixus est, et tu deliciaris? Hæccine militis generosi? Propterea etiam Paulus inquit, « Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis, » nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi: » Quoniam erant nonnulli, qui christianismum quidem simulabant, sed in otio, ac diliciis vivebant: id vero adversatur cruci; idcirco ita dicebat. Crux enim propria animæ est in acie stantis, mori cupientis, nullam sibi oblectationem postulantis. Illi vero contrariam vitæ rationem sequuntur. Quamobrem tametsi dicunt se Christi esse, inimici tamen

[1] Philip. III, 18-21. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVII, p. 254-259.

sunt crucis : alioqui, si crucem amarent, id quoque studerent, ut crucifixam vitam viverent. Nonne in crucem actus est Dominus tuus? Si illius modum non potes, imitare alia ratione Dominum tuum. Ipse te crucifige, etiamsi nemo te crucifigat : crucifige te, inquam, non ut ipse te interimas, absit; impium enim est; sed prout Paulus dicebat, « Mihi enim, inquit, mundus crucifixus est, et ego » mundo[1]. » Si Dominum tuum amas, morte illius morere : disce quanta sit crucis potentia, quot bona fecit, quot faciat, quam in tuto vitam collocet. Per hanc omnia perficiuntur : baptisma per crucem. Oportet enim accipere signaculum : manuum impositio per crucem : omninoque, sive in via simus, sive domi, sive ubi vis : magnum bonum est crux, salutaris armatura, clypeus inexpugnabilis adversans diabolo. Cum hoc igitur si bellum geras, tunc gestas crucem, non tantum accepto signaculo, sed etiam, quæ crucis propria sunt, subiens, ac patiens. Consuevit enim Christus passiones nomine crucis appellare; ut cum inquit, « Nisi quis tollat crucem suam, et sequatur me, » id est, nisi quis recte se comparavit ad mortem. Isti vero degeneres, vitæ, et corporis amantes, profecto crucis sunt inimici : et quisquis deliciarum, mundanæque tranquillitatis amator est, inimicus est crucis, in qua Paulus gloriatur, quam complectitur, cui nititur inseri, quod illa verba indicant, « Ego crucifixus sum mundo, et mundus mihi : » nunc vero ait, « Nunc autem et flens dico. » Cur? quoniam malum crevit, quoniam tales qui sunt, hi lacrymis digni sunt. Vere lacrymis digni sunt, qui in deliciis degunt, et indumentum quidem, id est, corpus pingue faciunt, futuri vero, quod ipsos manet, supplicii nullam rationem habent. Esto, delicate vivis, esto, vino mades; hodie, cras, decem annos, et viginti et triginta, et quinquaginta, et centum,

[1] Galat. VI, 14. — [2] Matth. XVI, 24.

quod quidem fieri nequit : verum, si vis, demus ita esse ; quis terminus? quæ utilitas? nulla. Talem igitur vitam vivere, nonne lacrymis, et lamentis dignum est? Adduxit nos Deus in hoc stadium, ut coronet, et nos abimus, nullo præclaro edito facinore? Flet igitur Paulus, quibus de rebus alii rident, seque oblectant : tanto alienarum calamitatum sensu tangitur ; adeo omnes homines curat. « Quorum, inquit, Deus venter est, » Propter hoc est Deus ipsis. Hoc illud est, « Comedamus, et bibamus[1]. » Vides quantum malum sint deliciæ? Aliis quidem pecunia, aliis vero venter Deus est. Nonne hi etiam sunt idololatræ, et illis etiam deteriores, ac nequiores? « Et gloria, inquit, » in confusione ipsorum : » quidam circumcisionem his verbis significari volunt. Ego autem ita interpretor, ac si dictum esset, in quibus oportebat eos pudore suffundi, seque occultare, in his se efferunt. Hoc illud est, quod alibi inquit, « Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, » in quibus nunc erubescitis[2]? » Grave enim malum est turpia facere, sed si te, cum facias, pudeat, quasi dimidium malum est : sin etiam inde te efferas, summus jam est animi stupor. Ergo de illis tantum hæc dicta sunt, et nemo eorum, qui hic adsunt, objurgationi locum reliquit? nemo illi crimini est affinis? neque Deum ventrem habet? neque gloriam in confusione? Cupio, et vehementer cupio nihil ejusmodi ad nos pertinere. Vellem neminem nosse ; cui ea, quæ dicta sunt, crimini dari possent. Sed valde metuo, ne in nos magis, quam in illos conveniant. Etenim si quis omnem vitam in potationibus, et comessationibus insumat, et in pauperes quidem paucos obolos impendat, majorem vero opum partem in ventrem effundat, nonne jure in istum etiam dicentur?

II. Nihil his verbis ad pudorem eliciendum aptius, ni-

[1] 1 Cor. xv, 32. — [2] Rom. vi, 21.

hil ad objurgandum vehementius, quorum, inquit, Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum; quinam isti sunt? qui terrena sapiunt, qui dicunt, ædificemus domos: ubi? in terra, inquit: emamus agros: in terra rursum; adipiscamur imperium, rursus in terra: assequamur gloriam, rursus in terra: divitias comparemus, omnia denique in terra. Hi sunt, quorum Deus venter est. Qui enim nihil spirituale cum animo suo cogitant, sed omnia sua hic habent, atque hæc sola curant, merito ventrem Deum habent, dicentes: « Comedamus, et bibamus, cras enim moriemur. » Et corpus quidem doles tibi terrenum esse, quamvis illud tibi, quod ad virtutem pertinet, nihil noceat; animam vero in terram deprimis per delicias, et nullam hujus rei rationem habens, rides, dic mihi, atque animo es remisso? et qualem consequeris veniam, cum tanto te stupore affeceris; cum oporteret ipsum corpus spirituale reddere? Licet enim si velis. Ventrem accepisti, ut nutrias, non ut distendas: ut illi domineris, non ut dominum habeas, ut tibi inserviat ad cæteras partes alendas, non ut tu illi inservias, non ut fines transilias. Non tot malorum causa est mare fines supergressum, quot venter corpori, animæque nostræ. Omnem illud terram, in quam se effuderit, obruit; venter vero universum corpus. Pone illi terminum, quod naturæ satis est: quemadmodum mari Deus posuit arenam. Ac si æstuaverit, atque excanduerit, increpa illum potestate, quæ in te sita est. Vide quanto honore te affecerit Deus, ut ipsum imiteris? Tu vero minime vis, sed vides illum erumpere, totamque naturam corrumpere, atque obruere, nec tamen audes cohibere, ac moderari. Quorum Deus, inquit, venter est. Videamus quomodo Paulus servierit Deo: videamus quomodo et edaces isti serviant ventri. Nonne isti sexcentas perferunt mortes? nonne, quæcumque ille jusserit, detrectare for-

midant? annon etiam in iis, quæ minime fieri possunt, obediunt, eique ministrant? nonne mancipiis nequiores sunt? At non Paulus talis: quamobrem dicebat, nostra conversatio in cœlis est. Non igitur hic quæramus requiem, sed ibi velimus clari esse, ubi et vitam colimus. Unde etiam Salvatorem, inquit, expectamus Dominum Jesum, qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ, ut conforme fiat corpori claritatis suæ. Paulatim nos evexit. De cœlo, inquit, Salvator noster: a loco, a persona majestatem demonstrans. « Qui transfigurabit, inquit, corpus humilitatis nostræ. » Multis modis nunc male accipitur corpus nostrum, vincitur, vapulat, sexcentis malis afficitur. Verum et Christi corpus hæc eadem passum est. Hoc ergo subindicavit dicens, « Ut conforme fiat corpori claritatis suæ: » ergo idem quidem corpus est: sed induitur immortalitate. « Transfigurabit, » inquit. Ergo et figura alia; aut ita mutationem minus proprie vocavit: dixit autem, « Corpus humilitatis nostræ: » quoniam nunc jacet in humilitate, quoniam interitui, ac dolori obnoxium est; quoniam vile videtur esse, nihilque amplius cæteris habere. « Ut conforme ipsum, inquit, fiat corpori claritatis suæ. » Papæ! Illi-ne, quod sedet in dextera Patris? Hoc ipsum corpus conforme illi fit, quod adoratur ab Angelis, illi, cui assistunt incorporeæ potestates, illi quod est supra omnem principatum, et virtutem, et potestatem; illi ipsi conforme fit. Ergo si universus orbis, sumptis lacrymis, eos qui de hac spe deciderunt, fleat; pro rei gravitate flebit; quod hoc promisso nobis proposito, fore ut corpus nostrum illi conforme fiat, cum dæmonibus tamen abeat? Jam mitto gehennam: quodcumque enim dixeris, nihil esse existimo, si cum hoc lapsu comparetur. Quid ais Paule? illi conforme fit? næ, inquit. Deinde, ne diffidas: argumentum quoque adjunxit, « Se-

» cundum operationem, inquit, virtutis suæ; qua etiam » possit subjicere sibi omnia. » Potestatem, inquit, habet omnia sibi subjiciendi : ergo et interitum et mortem : potius autem ex eadem ipsa potestate, hoc etiam facit. Quod enim, dic mihi, potentiæ majus opus est Angelos, et Archangelos, et Cherubim et Seraphim subjicere, ac dæmonas : an corpus facere immortale, et corruptelæ non obnoxium ? illud sane multo majus. Ostendit majora opera potentiæ suæ, ut hæc etiam credas. Quamobrem tametsi mundanos istos videritis exultantes lætitia, et gloria circumfluentes : vos nihilominus state : non ab illis lædamini, nec turbemini : spes hujusmodi quæ nobis proponuntur, aptæ sunt, quæ valde etiam socordem, atque oscitantem excitent, atque erigant. « Itaque, fratres mei, inquit, charissimi, et desideratissimi, gaudium meum, et corona mea, sic state in Domino, charissimi [1]. Sic, quomodo ? quemadmodum stetistis, immoti : vide post admonitionem encomia, « Gaudium et corona mea : » non tantum gaudium, sed etiam gloria ; non tantum gloria, sed etiam corona. Cui gloriæ nihil par inveniatur, quippe cum illi Pauli corona sint ? « Sic state in Domino, charis- » simi, » id est, in spe Dei. « Evodiam rogo, et Sintychen » rogo id ipsum sapere in Domino. Etiam rogo et te, ger- » mane compar, adjuva illas [2] : »

III. Quidam dicunt Paulum his verbis, « Germane com- » par, » uxorem suam rogare, quod minime verum est : sed quamdam aliam mulierem, vel etiam virum alterius istarum hoc vocat nomine, « Adjuva illas, inquit, quæ » mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, et cæ- » teris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro » vitæ. » Vides quantæ virtutis testimonium illis dat ? quod quidem Apostolis dicebat Christus, « In hoc nolite gau-

[1] Philip. IV, 1. — [2] Ibid. 2, 3.

» dere, quia dæmonia vobis subjiciuntur, sed quod no» mina vestra sunt scripta in libro vitæ [1]; » hoc Paulus etiam de istis testificatur, dicens, « Quorum nomina sunt » in libro vitæ. » Videntur autem mihi hæ mulieres caput fuisse Ecclesiæ, quæ ibi erat: easque commendat viro fortasse admirabili, quem comparem etiam vocat: cui fortasse commendare solitus erat, ut auxiliario, et commilitoni, et participi, et fratri. Id vero et in Epistola ad Romanos facit, « Commendo, inquit, vobis Phœben sororem » nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cen» chreis. Compar: » vel fratrem aliquem istarum, vel etiam virum alterius ipsarum ita vocat: perinde ac si diceret: Nunc frater es germanus, nunc vir legitimus; quippe qui membrum factus es. « Quæ mecum laboraverunt in » Evangelio. » Hinc sollicitudo, et cura erga illas, non ob amicitiam, sed ob benefacta, « mecum laboraverunt; » quid ais? mulieres tecum laboraverunt? næ, inquit. Non parum, et illæ contulerunt: quamvis enim multi essent, qui Paulo auxiliarentur, tamen inter multos, et istæ suas in agendo partes præstabant. Non parum igitur tunc Ecclesiæ augebantur. Nam ex eo, quod ii, qui probati erant cum viri, tum mulieres, tanto a cæteris honore afficerentur, multa eveniebant bona. Etenim primum quidem cæteri ad parem zelum adducebantur: deinde in eo etiam, quod honorem deferebant, quæstum faciebant: tertio et illos ipsos alacriores atque ardentiores faciebant. Propterea ubique vides id curantem Paulum ac tales homines commendantem: quod etiam in Epistola ad Corinthios inquit, « Qui sunt primitiæ Achaïæ. » Quidam dicunt nomen proprium illis fuisse, σύζυγος, id est, compar. Sed parum interest, sive hoc, sive illud sit: non id curiose inquiren-

[1] Luc. x, 20. — [2] Rom. xvi, 1. — [3] 1 Cor. xvi, 15.

dum est; sed hoc admirandum, magnum illis deferri honorem jussisse.

IV. Omnia, inquit, nobis in cœlis sunt, et Salvator, et civitas et quidquid aliud quis dixerit. Unde inquit, et Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum. Atque hoc etiam est benignitatis suæ. Ipse rursus ad nos venit, non illuc nos trahit; et cum nos receperit, discedit, atque in hoc magno nos honore afficit. Nam si ad nos, cum inimici eramus, venit: multo magis nunc cum amici facti sumus. Non hoc Angelis committit, neque servis; sed ipse in nubibus venit vocans nos in regiam suam. Fortasse autem, et eos qui ipsum coluerint, ipse ad se in nubibus tollet. Nam et nos, inquit, in nubibus rapiemur qui illum colimus: et sic semper cum Domino erimus. Ecquis ergo inventus fuerit fidelis servus, et prudens? quinam igitur tantis bonis dignabuntur? quam miserabiles, qui inde cadunt? Nam si per omne tempus illos, qui regnum amiserunt, lugeamus, quid ea re dignum fecerimus? Etenim si sexcentas gehennas attuleris, nihil par afferes dolori illi, quo tunc angitur anima, cum universus quatitur orbis, tubæ sonant, primus accurrit Angelorum ordo, deinde secundus, deinde tertius, deinde sexcenti ordines in terram se effundunt, tum Cherubim, qui innumerabiles sunt, et Seraphim; postremo ipsemet advenit, gloria illa circumfluens, quæ nullis verbis exprimi potest, omnes vero festinant adducere in medium electos: deinde Paulus et ii, qui Paulum sectati sunt, quique ita probati sunt, coronantur, prædicantur, a rege in conspectu totius cœlestis exercitus honore afficiuntur. Nam etiamsi gehenna non esset, quantum tamen illud est, hos quidem honorem, illos vero ignominiam reportare? Intolerabilis res est gehenna, fateor, et valde quidem intolerabilis: attamen intolerabilius mihi videtur de regno decidisse. Cedo enim,

si quis rex, vel regis filius domo profectus multis bellis egregie confectis, magnaque sui admiratione commota, universo comitatus exercitu in civitatem aliquam ingrederetur cum vehiculo, cum tropæis, cum sexcentis militum ordinibus auro onustorum, cum satellitibus omnibus aureos clypeos gestantibus, universa autem civitas coronata esset, omnesque orbis principes cum ipso, a tergo autem ipsum sequeretur omnis quoque ætas exterarum nationum captiva, cum præfectis, satrapis, consulibus, tyrannis, principibus: deinde in præclara illa pompa obviam sibi prodeuntes cives amplexetur, osculetur, manum porrigat, omnem det loquendi libertatem, atque in omnium conspectu cum ipsis, ut cum amicis colloquatur, totumque illud iter ipsorum sibi causa susceptum dicat, atque hos quidem in regiam suam perducat, alios vero derelinquat, quantum id omni supplicio majus est; etiamsi illi supplicio non afficiantur? Quod si apud hominem adeo amarum est de gloria illa decidisse, multo magis apud Deum, cum superæ potestates una cum Rege adsunt, cum dæmones vincti, atque incurvi, diabolus ipse manibus revinctis agitur, omneque adversariorum robur; cum virtutes cœlorum, cum ipse in nubibus advenit? Credite mihi, præ dolore, qui animum meum ex hac narratione occupavit, orationem ad exitum perducere non possum. Cogitemus, quanta privemur gloria, cum in nobis situm sit non privari. Hoc enim est, quod maxime angit, hæc pati, cum in nostra potestate sit non pati. Nam cum hos quidem amplectitur, et mittit in cœlos ad Patrem, illos vero omittit: Angeli quidam illos prehendentes in gehennæ ignem invitos, flentes, incurvos traxerint, ac tum demum, cum universo orbi spectaculo fuerint: quantum putas doloris hauriri? Studium igitur adhibeamus, quandiu tempus est, nostramque ipsorum salutem sollicite curemus. Quanta

dicere possemus, qualia dives ille dicebat? Si quis nunc nos sinat, statueremus ea, quæ in rem nostram essent, sed nullus sinit. Taliaque nos dicturos non solum ex illo, sed etiam ex multis aliis manifestum est: nam, ut hinc etiam discas, quot fuerunt, qui cum febri laborarent, ita dixerunt, si pristinam valetudinem recuperemus, nunquam posthac in hæc eadem mala decidemus? multa hujusmodi tunc dicemus: sed audiemus, quæ dives ille, magnum hiatum intercedere [1], hic nos nostra bona accepisse. Obsecro igitur, amare fleamus: sed etiam virtutem adeamus. Lugeamus nunc ad salutem, ne tunc frustra lugeamus: ploremus nunc, et tunc non plorabimus ex improbitate. Fletus hic virtutis est; ille vero inutilis pœnitentiæ. Afflictemus nunc nos ipsos, ne tunc afflictemur. Multum interest hic afflictari, et ibi. Nam hic quidem ad breve afflictaris tempus: potius autem ne sensum quidem afflictionis capis, exploratum habens, afflictari te, ut bene tibi sit. Ibi vero longe durior afflictio; nulla enim spe recreatur, neque exitum invenit, sed infinita ac perpetua est. Utinam vero hinc liberati requiem illam consequamur. Sed quoniam, ut ne peccemus, cum assiduo studio, tum assiduis precibus opus est, studeamus, quæso, requiem illam consequi. Nam si studeamus, et precemur, consequemur. Si assidue precabimur, dabit Deus. Sin autem neque ab ipso petamus, nec quidquam ejusmodi præstemus, omninoque nihil agamus; qui fieri unquam potest, ut dormientes consequamur: plane non potest. Satis enim bene nobiscum agetur, si currentes, nosque ipsos extendentes, et conformes facti morti ejus, ut Paulus dicebat, consequi potuerimus; minime vero si dormiamus. « Si » quomodo, inquit, occurram [2]. » Quod si Paulus dicebat, si quomodo occurram, quid nos dicemus? dormientibus

[1] Luc. XVI, 26. — [2] Philip. III, 11.

enim neque mundana unquam negotia conficiuntur, nedum spiritualia. Dormientes ne ab amicis quidem quidquam accipiunt, nedum a Deo. Dormientes ne patres quidem in honore habent, nedum Deus. Paululum laboremus, ut in omne ævum requiescamus. Omnino ærumnis angamur necesse est : quod si hic minime angamur; id nos ibi manet. Cur non malumus hic vexari, ut ibi requiescamus? Utinam vero nos omnes digne Christo vitam degentes, et conformes facti ipsius morti, bona illa, quæ oratio assequi non potest, consequamur, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT IV.

Gaudete in Domino semper : iterum dico, Gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est : nihil solliciti sitis, sed in omni oratione, et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiet corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Jesu[1].

I. Cum Christus dicat [2], «Beati qui lugent, et væ ridentibus [3],» quid nunc significans Paulus ita inquit, «Gaudete »in Domino semper?» non sane adversatur Christo; absit. Væ enim, dixit Christus, ridentibus risum mundi hujus,

[1] Philip. IV, 4-7. — [2] Vide D. Guillon, tom. XV, p. 585-586. — [3] Matth. V, 4, et Luc. VI, 25.

qui ex rebus præsentibus oritur; et lugentes beatos prædicavit, non quovis modo lugentes ex rerum suarum amissione, sed eos, qui compunguntur, qui sua lugent mala, qui peccata sua expendunt, aut etiam aliena. Non est autem ejusmodi luctui contrarium hoc gaudium, quinimo a luctu illo gaudium hoc procreatur. Nam qui luget sua mala, et confitetur, is gaudebit. Præterea vero licet lugere quidem propter peccata sua, gaudere autem Christi causa. Quoniam igitur vexabantur rerum molestarum perpessione; « Vobis enim datum est, inquit, non solum ut in » eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini[1] » propterea, inquit, « In Domino gaudete. » Idem enim significat, ac si dixisset : Talem vitæ rationem ostendite, ut gaudendum sit. Quando igitur, quæ ad Deum pertinent, nullum apud vos impedimentum habuerint, gaudete. Ergo vel hoc dicit, vel vocula illa, « In, » valet idem atque, « Cum, » id est, cum Domino semper : « Rursus dico, Gaudete. » Hoc valde fidentis est, atque ostendentis, ei, qui in Deo est; semper gaudendum esse, etiamsi prematur, ac quidvis patiatur, hic semper gaudet. Audi enim Lucam de Apostolis dicentem, « Ibant gaudentes a conspectu concilii, » quoniam digni habiti sunt pro nomine ejus verberibus » cædi[2]. » Si verbera et vincula, quæ præ cæteris videntur molesta, gaudium pariunt, quid tandem erit aliud, quod nobis afferre dolorem queat? « Rursus dico: Gaudete: » Recte verba ista geminavit; quia enim rerum natura dolorem pariebat, ex ista repetitione ostendit gaudendum omnino esse. « Modestia vestra nota sit omnibus homini» bus. » Dixerat paulo ante, « Quorum Deus venter est, et » gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt[3]. » Quoniam igitur verisimile erat fore ut hinc Philippenses erga improbos infensum animum susciperent, propterea

[1] Philip. I, 29. — [2] Act. V, 41. — [3] Philip. III, 19.

ipsos jam monet, ut nihil erga illos commune habeant, sed magna cum modestia utantur non fratribus solum, sed etiam inimicis, et adversariis. « Dominus prope est, nihil » solliciti sitis. » Quid enim causæ est, dic mihi, cur concidere animo debeatis? an quod in vos insurgunt, quodque eos in deliciis degere videtis? « Nihil solliciti sitis. » Jam imminet judicium, non longe erit cum factorum suorum rationem reddent: at vos in angustiis laboratis, illi vero deliciis diffluunt? jam hæc finem habebunt: at insidiantur, ac minantur? at non isthæc ipsis perpetuo ex sententia succedent: jam imminet judicium, tuncque omnia contra erunt, « Nihil solliciti sitis. » Jam instat tempus reddendæ mercedis: quod si erga eos, qui vos molestiis afficiunt, æquitatem animi adhibueritis, omnia evanescent, etsi paupertas, si mors, si quævis alia gravis calamitas urget; omnia cessabunt: « Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione » et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ » innotescant apud Deum. » Una quidem consolatio est, « Dominus prope est; Ero vobiscum omnibus diebus usque » ad consummationem sæculi. [1] » Ecce alia consolatio, pharmacum, quod mœrorem omnem, et ægritudinem, molestaque omnia propulsare potest; quænam hæc est? precari, in omnibus gratias agere. Quamobrem preces nostras non nudam petitionem esse vult, sed conjunctam cum gratiarum actione pro iis, quæ accepimus. Quomodo enim petet quis futura, qui de præteritis gratiam non habet? « Sed in omni, inquit, » id est, in omni re: « Oratione et ob» secratione. » Itaque de omnibus gratiæ habendæ sunt, etiam de iis, quæ videntur molesta. Id enim vere grati hominis est. Illud ipsa rerum natura postulat: hoc vero ab animo grato, valdeque erga Deum affecto proficiscitur. Has preces agnoscit Deus, alias vero ne nosse

[1] Matth. xxviii, 20.

quidem vult. Hujusmodi igitur res precemini, quæ agnoscantur. Omnia enim ad nostram utilitatem administrat, etiamsi id nos percipiamus. Atque magnam illa nobis afferre utilitatem id argumento est, quod non percipimus; « Et pax Dei, quæ exuperat omnem intellectum, custodiet corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Jesu[1]. » Quid hoc est? Pax Dei, inquit, quam cum hominibus fecit, omnem exuperat cogitationem. Quis enim expectavit, quis speravit tanta adventura bona? Humanam omnem excedunt cogitationem, nec tantum orationem; pro inimicis suis, pro iis, qui ipsum odio prosequebantur, qui aversabantur, pro iis tradere Filium unigenitum non recusavit, ut pacem nobiscum faceret. Hæc autem pax est, id est, liberatio, charitas Dei; « Custodiet corda vestra, et intelligen» tias vestras. »

II. Hoc præceptoris est, non tantum monere, sed etiam precari, et per obsecrationem quoque auxiliari, ut neque a tentationibus obruantur, neque ab errore circumferantur; perinde ac si diceret : Qui vos eo modo liberavit, quem neque mens ipsa assequi potest, is vos custodiat, et muniat, ut nihil patiamini. Vel hoc igitur significat : vel istud, pax illa de qua dixit Christus, « Pacem relinquo vo» bis, pacem meam do vobis[2], » ipsa vos custodiet. Hæc enim pax superat omnem humanam mentem : quod si quæras quomodo? audi : quando jubet cum inimicis pacem habere, cum iis, qui injuriam referunt, qui nos bello persequuntur, qui infestum erga nos animum gerunt; quomodo hoc non superat humanam mentem? imovero, si placet, hoc prius attendamus : « Pax Dei, quæ exuperat » omnem mentem : » si pax superat omnem mentem; multo magis Deus ipse, qui pacem dat, omnem superabit cogitationem non solum nostram, sed etiam Angelorum, et

[1] Philip. IV, 7. — [2] Joan. XIV, 27.

superarum Potestatum. Quid autem est, « In Christo Jesu? » In ipso custodiet : ut perseveretis, nec de ipsius fide decidatis. « De cætero, fratres, quæcumque sunt sancta, quæ» cumque vera, quæcumque justa : » quid significat, « De » cætero ? » id est, omnia jam nobis sunt dicta. Verbum est properantis, et nihil cum rebus præsentibus commune habentis, « De cætero, fratres, quæcumque sunt vera, » quæcumque sancta, quæcumque justa, quæcumque pudi» ca, quæcumque amabilia, quæcumque honestæ famæ, si » qua virtus, si qua laus, hæc cogitate, quæ et didicistis, et » accepistis, et audistis, et vidistis in me[1] : » quid sibi vult, « Quæcumque amabilia ? » amabilia fidelibus, amabilia Deo; « Quæcumque sunt vera. Hæc enim merito dicuntur vera; id est, virtus ipsa : vitiositas autem, mendacium est : nam, et voluptas ipsius comes. et gloria mendacium est; et mundana omnia nihil aliud sunt, quam mendacium : « Quæcumque pudica : » hoc illi opponitur, quod antea » dixit, « Qui terrena sapiunt; Quæcumque sancta: » hoc adversus illud, quorum Deus venter est : « Quæcumque justa, » quæcumque bonæ famæ, » hæc sunt, inquit, « Si qua » virtus, et si qua laus. » Hoc loco vult ipsos ea etiam, quæ ad homines pertinent, curare : « Hæc cogitate, inquit. » Vides hoc Paulum agere, ut omnem pravam cogitationem ex animis nostris ejiciat. Ex cogitationibus enim pravæ quoque actiones oriuntur. « Quæ et didicistis, et accepis» tis. » Hæc optima docendi ratio est, se ipsum in omnibus monitionibus formulam præbere, quemadmodum et alibi inquit, « Sicut habetis nos formam[2]; » et rursus hic, « Quæ » et didicistis, et accepistis; » id est, quæ ego vos docui, « Et audistis, et vidistis in me, » id est, quantum pertinet ad verba, et actiones, et vitæ consuetudinem. Vides ipsum omni de re hæc præcipere ? Quando enim minime fas est de

[1] Philip. IV, 8, 9. — [2] Id. VIII, 17.

omnibus singillatim minuta quædam præcepta dare; de ingressu, de egressu, de verbo, figura, consuetudine familiari, omnia autem hæc Christiano curanda sunt; breviter, et quasi summatim dixit, «In me audivistis, et vidistis:» perinde ac si diceret: Et factis, et verbis vobis præivi. «Hæc agite,» non dicite solum, sed etiam facite: «Et Deus pacis erit »vobiscum,» id est, si hæc servaveritis, et cum omnibus pacem habueritis, in tranquillo, et tutissimo eritis loco; nihil molesti, quodque minime velitis, patiemini. Quandocumque enim nos cum Deo pacem habuerimus, habemus autem per virtutem, multo magis ipse nobiscum in pace erit. Qui enim ita nos amavit, ut vel ad refugientes accesserit; si accurrentes videat, nonne multo magis suam per se feret amicitiam? nihil naturæ nostræ magis inimicum est, quam vitium. Quomodo autem inimicum sit vitium, et amica virtus, multis argumentis constat. Ac si vultis, primum id spectemus in uno ex iis, quæ contraria sunt, id est, in scortatione. Scortatio nos dedecoris plenos, pauperes, ridiculos facit, ac tales reddit, qui ab omnibus contemnamur: hæc vero facere inimicorum est. Sæpe autem hæc, et morbos, et pericula affert. Multi vero etiam scortatorum causa perierunt, et vulnera acceperunt. Quod si scortatio hæc affert, multo magis adulterium. Num igitur eodem modo eleemosyna? neutiquam, sed perinde atque tenera mater filiolo, magnam venustatem, decus, gloriam conciliat; facitque necessariis muneribus obeundis incumbere: non relinquit nos, neque a necessariis abducit; sed animum prudentiorem etiam reddit. Scortatoribus enim nihil imprudentius. Sed vis-ne avaritiam inspiciamus? et hæc eodem modo erga nos affecta est, quo inimici solent: quomodo? odium et hæc nobis ab omnibus conciliat, facitque ut omnes nos execrentur, et qui injuriam acceperunt, et qui non acceperunt: nam et illorum

vicem dolent, et sibi ipsis metuunt : quamobrem veluti communes quosdam hostes intuentur omnes, veluti feras, veluti dæmonas. Sexcentæ undique accusationes, insidiæ, invidiæ, quæ quidem inimicorum sunt. Contra autem justitia omnes amicos, omnes usu conjunctos, omnes benevolos nobis facit : ab omnibus preces pro nobis funduntur, ita status noster in tuto collocatur, nullum periculum, nulla suspicio : sed et somnus securitatis plenus advenit, nulla sollicitudo, nullus ejulatus.

III. Vides hanc longe meliorem esse? Quid? dic mihi, satius-ne est invidere; an alienæ lætitiæ participem fieri? Hæc omnia expendamus ; ac sane inveniemus virtutem quidem, ut matrem vere amantem afferre securitatem, atque in tuto collocare, vitiositatem vero conjicere in pericula : res enim omnino est periculorum plena. Audi Prophetam dicentem : « Firmamentum est Dominus timentibus » eum, et testamentum ipsius ut manifestetur ipsis [1]. » Neminem timet, qui nullius mali sibi est conscius. Nemini contra fidit, qui cum improbitate vivit, sed famulos etiam metuit, eosque cum suspicione intuetur. Ecquid dico famulos? conscientiæ ipsius tribunal ferre non potest : non solum quæ externæ sunt, sed internæ etiam ratiocinationes ipsum fodicant, nec quiescere unquam sinunt. Ergo, inquies, ita oportet vivere, ut laudem spectes? non dixit Paulus, ad laudem specta; sed, fac laudabilia, non spectans ad laudem : « Quæcumque vera, » inquit; mendacium enim ista sunt, « Quæcumque sancta : » vox ista σεμνὸν, id est, gravitas, ad externam pertinet virtutem : pudicitia vero animæ propria est : nemini, inquit, date ullam offensionem, neque occasionem. Quoniam dixerat, « Quæcumque bonæ » famæ, » ne existimes ad homines tantum spectasse, addit : « Si qua virtus, et si qua laus, hæc cogitate, hæc

[1] Psal. XXIV, 14.

» agite : » perpetuo vult nos in his esse, hæc curare, hæc cogitare. Nam si nobiscum ipsi pacem servemus, Deus etiam nobiscum erit : sin bellum excitemus, Deus pacis minime nobiscum erit. Nihil enim æque hostiliter adversatur animæ, ac vitiositas; et nihil vicissim æque illam in tuto collocat, ac pax, et virtus. Quamobrem incipiamus nostra præstare; tuncque Deum ad nos alliciemus. Deus non est belli, et pugnæ Deus. Depone igitur bellum, et pugnam, cum erga Deum, tum erga proximum : pacificus esto erga omnes. Cogita quibusnam Deus salutem det. « Beati, in» quit, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur[1] : » qui tales sunt, perpetuo Filium Dei imitantur : eumdem tu quoque imitare : pacem serva ; quanto enim magis oppugnabit te frater, tanto major erit merces. Audi Prophetam dicentem, « Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus[2]. » Hoc virtus est : hoc humana ratiocinatione majus : hoc nos prope Deum ponit. Nihil æque Deum lætificat, atque injuriarum immemorem esse. Hoc te a peccatis liberat; hoc delet crimina; quod si pugnemus, ac luctemur, longe a Deo abimus; ex pugna enim inimicitiæ oriuntur; inimicitias sequitur injuriarum memoria. Excide radicem, et non erumpet fructus, ita discemus ea, quæ ad præsentem vitam pertinent, despicere. Non enim est, non est in rebus spiritualibus pugna ; sed quidquid ejusmodi videas exoriri, vel pugnas, vel invidiam, sive quidvis aliud, rerum ad hanc vitam pertinentium causa exoriuntur. Nam vel ab alieni cupiditate, vel ab invidia, vel ab inanis gloriæ studio initium sumit omnis pugna. Quare si pacem servaverimus terrena etiam contemnere discemus. Eripuit quis pecunias? sed nihil læsit, inquies, dummodo superas illas divitias ne eripiat. Impedivit gloriam tuam? at non eam, quæ apud Deum est, sed hanc nullius pretii. Non enim hæc

[1] Matth. v, 9. — [2] Psal. cxix, 7.

gloria est, sed nomen gloriæ, ac potius obscuritas. Eripuit tibi honorem? imo non tibi, sed sibi ipsi. Nam sicut qui injuriam facit, non facit, sed accipit, ita qui proximo insidias parat, se ipsum primum perdit. Nam qui fodit proximo suo foveam, in ipsam incidit. Ergo non insidiemur alteri, ut ne nobis ipsi noceamus; cum alterius gloriam intervertimus, cogitemus nos ipsos esse, quibus noceamus, atque insidias tendamus. Nam ei quidem, si nos plus potuerimus, apud homines fortasse nocemus, nos autem ipsos apud Deum lædimus, ipsum irritantes. Itaque non nobis ipsis noceamus. Nam ut injuriam proximo facientes, nobis ipsis benefacimus. Cum tibi damnum attulit inimicus, cogitans beneficium potius, si sapias tibi contulisse, non modo par illi damnum non inferes, sed etiam benefacies. At manet, inquies, vehementer inflicta plaga. Hoc igitur cogita, non illum esse, cui benefacias, sed potius de illo quidem te supplicium sumere, tibi vero benefacere, ac cito huc adduceris, ut benefacias. Quid igitur? istum-ne in benefaciendo scopum proponere tibi debes? non sane istum. Sed quando cor tuum aliter flecti non potest, vel hac ratione ipsum adducito, ac brevi ipsi persuadebis deponere simultatem, et inimico posthac, tanquam amico benefacies, et futura consequeris bona, quibus utinam nos omnes fruamur in Christo Jesu Domino nostro, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT IV.

Gavisus sum in Domino vehementer, quoniam aliquando tandem refloruistis pro me sentire, sicut et sentiebatis, occupati autem eratis : non quasi propter penuriam dico. Ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio et humiliari, scio et abundare, ubique et in omnibus institutus sum, et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat Christo. Verumtamen benefecistis, communicantes tribulationi meæ [1].

I. Sæpe dixi eleemosynam, non accipientium, sed dantium causa introductam esse. Nam illi sunt, qui maximum quæstum faciunt. Hoc et nunc ostendit Paulus; quomodo? Miserant ad eum quædam longo intervallo Philippenses, eaque ipsa Epaphrodito ad ipsum perferenda dederant. Istum igitur cum hac Epistola remissurus, vide quomodo, et ipsos laudet, et ostendat non tam ad accipientium, quam ad dantium utilitatem id redundasse. Hoc autem facit, ut neque qui benefaciunt in superbiam extollantur, sed ad benefaciendum alacriores fiant, quippe cum se ipsos magis juvent : et qui accipiunt, non licenter procurant ad accipiendum, ut ne judicium accipiant; beatum enim, inquit, est magis dare, quam accipere. Quid ergo significat, dum dicit, « Gavisus sum autem in Domino

[1] Philip. IV, 10-14.

» vehementer[1] ? » non mundi, inquit, atque hujus vitæ more gavisus sum, sed in Domino, non quoniam ego respiravi, sed quoniam vos profecistis. Hæc enim mea recreatio est : propterea etiam inquit, « Vehementer. » Quoniam non erat corporeum gaudium, neque pro sua ipsius recreatione gaudebat, sed pro illorum profectu. Et vide quomodo, cum illos nonnihil de præterito tempore objurgasset, continuo id occultaverit, condocefaciens assidue, et perpetuo versari in benefaciendo : « Quoniam tandem aliquando, » inquit. Illud, « Tandem aliquando, » longum tempus indicantis est, « Refloruistis, » quasi de arboribus germinantibus, deinde arefactis, ac rursus germinantibus. Hoc vero indicantis est illos, cum antea florerent, ac postea extabuissent, rursus vigere, ac germinare cœpisse ; quamobrem vox ista, « Refloruistis, » et objurgationem, et laudem habet. Non enim parum est, cum extabueris, reflorere. Totum vero id ex negligentia illis accidisse ostendit. « Pro me sentire, » sicut et sentiebatis. » Hic ostendit consuesse illos in hujusmodi rebus liberaliter se gerere, propterea addit : « Pro » me sentire, sicut et sentiebatis. » Ac ne putes ipsos etiam cæteris in rebus, cum promptiores essent, postea extabuisse, sed in hac sola, vide quam huic loco cavet, ita dicens : « Tandem aliquando refloruistis pro me sentire, » perinde ac si diceret, de hac sola re illud, « Aliquando tandem, » accipi volo, in cæteris enim rebus non ita. Sed quæret hic quispiam cur qui dicit : « Beatum est magis dare, quam » accipere ; et, Quoniam ad ea quæ mihi opus erant, et iis » qui mecum sunt, ministraverunt manus meæ[2] ; » et rursus ad Corinthios scribens : « Bonum est enim mihi magis » mori, quam ut gloriam meam quis evacuet[3] ; » nunc non curet gloriam istam suam evacuari, et ad nihilum recidere Quomodo ? nimirum, dum accepit. Nam si gloria, inquit

[1] Act. xx, 35. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. ix, 15.

mea hæc est, nihil accipere, quomodo nunc eo adducitur? Quid ergo dicendum est? ibi jure optimo non accipiebat pseudo-apostolorum causa, « Ut in quo gloriantur, inquit, » inveniantur, sicut et nos[1] : » non dixit, sunt, sed « Glorian- » tur, » hinc ostendens illos accipere quidem solitos, sed clam : propterea dixit, « In quo gloriantur. » Accipiebat autem et ipse, tametsi non ibi : propterea ipsemet dicebat, « Non infringetur gloriatio mea, » et non solum dixit, non infringetur, sed exponit etiam, ubi, dicens : In regionibus Achaïæ. Et rursus : « Alias Ecclesias expoliavi accipiens » stipendia ad ministerium vestrum[2]. » Hoc enim indicantis est, se accipere solitum. Verum Paulus quidem merito accipiebat, tantum operis habens. Sed qui nihil agunt, quomodo possunt accipere? at preces, inquiunt, fundo. Sed non hoc est opus. Licet enim id etiam simul cum opere facere; at jejuno, sed neque hoc opus est. Vide Beatum hunc multis locis prædicantem, et operantem : « Occupati » enim eratis, » inquit. Quid est « Occupati eratis? » Non id, inquit, vestræ negligentiæ erat, sed necessitatis : non enim habebatis in manibus, non abundabatis; hoc enim significat illud : « Occupati autem eratis; » idque ex communi loquendi consuetudine accepit. Ita enim plerique dicunt, cum non sibi satis ampla res est, sed in angustiis versantur. « Non quasi propter penuriam dico. Dixi, inquit, « Ali- » quando tandem, » vosque objurgavi; non quod rem meam quærerem, neque quod egerem; non enim propterea quærebam. Sed unde ostendes, Paule, te non magnifice loqui? Corinthiis quidem ita dicebat : « Non enim alia scribimus » vobis, quam quæ legitis, aut etiam cognoscitis[3]. » Atque istis etiam non ita dicebat, ut refelli posset. Non igitur, si se magnifice jactare voluisset, hæc diceret; apud eos enim qui norant dicebat; ubi etiam argui turpius fuisset.

[1] 2 Cor. XI, 12. — [2] Ibid. 8. — [3] Id. I, 3.

« Ego enim didici, inquit, in quibus sum, sufficiens esse. » Ergo disciplinæ res est, et exercitationis, et curæ : non enim facilis est ad consequendum ; sed valde difficilis, ac multo cum labore conjuncta : « In quibus sum, inquit, » sufficiens esse : scio et humiliari, scio et abundare, ubi- » que et in omnibus institutus sum ; » id est, et paucis contentus esse scio, et famem ferre, et egestatem, et « Abun- » dare, » et egere. Næ, inquies, sed hoc scientiæ non est, neque virtutis abundare. Imovero maxime virtutis est, nec minus, quam illud. Quomodo? quoniam quemadmodum egestas ad multa mala facienda adducit, ita et abundantia.

II. Multi enim sæpe, cum ad hanc rerum affluentiam pervenissent, socordes facti sunt, prosperitatemque ferre nescierunt. Multis rerum copia occasionem cessandi dedit. Non ita Paulus. Nam cum acciperet, in alios insumebat, et effundebat. Hoc autem est scire uti re sua. Non remittebat diligentiam suam, non de abundantia sua lætabatur, sed eumdem se præstabat in egestate, et abundantia, neque inde oppressus, neque hinc inflatus. « Scio, inquit, » et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati. » Multi sunt, qui nesciunt saturari, quemadmodum Israëlitæ ; illi enim comedebant, et calcitrabant[1] : sed eamdem, inquit, moderationem, ac decorum servo. Ostendit neque nunc se voluptatem, neque antea dolorem cepisse, aut si ceperit, non sua ipsius, sed ipsorum causa. Ipse quippe eodem se habebat modo. « Ubique enim, et in omnibus » institutus sum, » id est, in hoc longo tempore omnium rerum experientiam cepi, atque hæc omnia mihi bene processerunt. Sed quoniam id magniloquentiam redolebat, vide quo pacto quamprimum corrigat. « Omnia, inquit, » possum in eo, qui me confortat, Christo. » Non hoc, inquit, meum benefactum est, sed ejus qui vires dat. Sed

[1] Deut. xxxii, 15.

quoniam, qui benefaciunt, si videant eum, qui accipit, non valde affici, sed despicere ea, quæ dantur, negligentiores fiunt; tunc enim libenter dant, cum putant se gratum accipiendo facere, illumque recreare; ne quis diceret, si hoc solatium despicit Paulus, necesse est et hos negligentiores fieri. Vide quomodo rursus huic rei medeatur. Nam ex iis, quæ dixerat, ipsorum spiritus compresserat: in sequentibus vero alacritatem ipsorum incitat, atque inflammat, dicens: « Verumtamen bene fecistis » communicantes tribulationi meæ. » Vides quomodo se ipsum segregaverit, et quomodo rursus conjunxerit? hoc germanæ, et spiritualis amicitiæ est. Non enim quia, inquit, necessitate minime premebar, ideo putetis me rebus vestris non eguisse: egeo propter vos. Quomodo igitur ærumnarum ipsius participes fuerant? per hoc officium, quod etiam cum in vinculis esset dicebat, « Socios gratiæ » meæ omnes vos esse. » Gratia enim est pati pro Christo, quemadmodum et alicubi ipse inquit: « Quia a Deo vobis » gratia data est, non solum ut in eum credatis, sed etiam » ut pro illo patiamini [1]. » Quoniam enim illa nude dicta, apta erant, quæ ipsis dolorem facerent; propterea fovet et complectitur, et laudat, verum et hoc moderate. Non enim dixit, dantes, sed « Communicantes; » ostendens ipsos etiam lucrum fecisse, quandoquidem præmiorum facti erant participes. Non dixit, leves reddentes ærumnas meas, sed « Communicantes tribulationi meæ; » quod quidem gravius, ac decentius erat. Vides Pauli humilitatem? vides animum generosum? Postquam ostendit se illorum opibus sua causa minime egere, tunc jam fidenter humilia etiam profert verba, atque ad ea descendit, quibus mendici utuntur, quæ tua est dandi consuetudo. Nihil enim recusat vel facere, vel dicere, dummodo quod vult recte

[1] Philip. 1, 7-29.

conficiat. Quid autem hoc est? Ne putetis, inquit, impudentiæ fuisse verba, quod objurgarim, ac dixerim : Aliquando tandem refloruistis; neque etiam necessitatis. Non enim quod egeam hæc dico ; sed quid? eo quod vobis valde confidam, atque hujus fidentiæ vos auctores estis. Vides quomodo ipsos curet, et leniat? in vobis, inquit, causa est, qui ante alios ad hanc rem accurritis, ac nobis fidentiam datis, ut res hujusmodi vobis in memoriam redigamus. Et vide gravitatem : dum non mittunt, minime objurgat, ne videatur suam causam agere; postquam vero miserant, tunc eos de præterito tempore objurgavit : atque illi æquo animo tulerunt. Jam enim minime videbatur suum negotium gerere : « Scitis, inquit, et vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli [1]. » Papæ ! quantum encomium ! siquidem Corinthii, itemque Romani, eo quod isthæc ab ipso audissent, invitantur : hi vero cum nulla adhuc Ecclesia cœpisset, inquit enim « In principio Evangelii, » tantam erga sanctum hunc ostenderunt animi propensionem, ac studium; ut cum nullum exemplum propositum haberent, ipsi primi huic ferendo fructui initium darent. Neque dicendum est hæc illos fecisse, quod Paulus apud se maneret, atque beneficiorum causa, quæ ab ipso acciperent : inquit enim, « Quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli; » quid est « Accepti? » quid vero est « Communicavit? » cur non dixit, nullam sibi Ecclesiam dedisse, « Sed communicavit in ratione dati et accepti? » res enim hæc communicatio quædam est. « Nam si nos, inquit, vobis spiritualia seminavimus, quid magnum, si nos carnalia vestra metamus [2]? » Et rursus :

[1] Philip. IV, 15. — [2] 1 Cor. IX, 11.

« Vestra abundantia ut illorum inopiam suppleat[1]. » Vides quomodo communicaverint; in ratione dati, dando carnalia, et in ratione accepti, accipiendo spiritualia. Etenim quemadmodum vendentes et ementes inter se communicant, alter ab altero vicissim accipiens, et dans; hoc enim est communicatio; ita sane et in hac re. Nihil enim, nihil hac negotiatione et mercatura est quæstuosius: nam fit quidem in terra, perficitur autem in cœlo. Et emptores quidem in terra sunt. Emunt vero, et paciscuntur ea, quæ in cœlis, terreno deposito pretio.

III. Verum non desperet quispiam: non sunt cœlestia pecuniis proposita venalia: non illa pecuniæ emunt, sed electio, atque animus hominis pecunias projicientis; sed philosophia, sæcularium rerum despectus, humanitas, misericordia. Cæteroqui, si argento emerentur, quæ duo minuta projecit[2], nihil sane magnum accepisset: nunc quoniam non argentum, sed electio hanc vim habebat, omnem illa animi propensionem afferens, omnia accepit. Itaque ne dicamus pecuniis regnum emi; non pecuniis, sed electione et voluntate, quæ per pecunias exhibetur. Ergo opus est, inquis, divitiis: non divitiis opus est, sed certa voluntate. Si hanc habeas, vel duobus minutis poteris regnum emere, sin minus, neque mille auri talenta tantumdem poterunt, ac duo minuta possunt. Cur? quoniam cum multa habens pauciora dedisti, eleemosynam quidem fecisti, sed non tantam, quantam vidua illa. Non enim tantam adhibuisti alacritatem, et animi propensionem, atque illa. Illa enim omnia sibi abstulit; potius autem non abstulit, sed omnia sibi ipsi donavit: non enim aureis talentis regnum pactus est Deus, sed animi propensione; non morte, sed electione: non enim valde magnum est. Quid enim est animam unam dare? unum ho-

[1] 2 Cor. VIII, 14. — [2] Luc. XXI.

minem dedit; unus autem homo non par pretium est; « Quia Thessalonicam semel, et bis in usus mihi misistis [1]. » Rursus magnum encomium; quandoquidem, cum in metropoli esset, ab exigua tamen civitate alebatur. Et vide; ne perpetuo se ex necessitate eximens, ipsos, quod antea dicebam, negligentiores redderet, cum tot modis ostendisset se non egere; nunc ex hoc solo id manifestum fecit, ita nimirum dicens « In usus; » non enim dixit, « Meos, » sed tantum, « In usus, » gravitatis scilicet, et decori rationem habens, non ex hoc solo, sed etiam ex eo, quod sequitur. Nam quoniam id humile quiddam esse non ignorabat, rursus correctione quadam communit: « Non quod » quæro, inquit, datum; » quod antea dixerat, « Non quasi » propter penuriam dico, » idem significans: quanquam illud majus est, quam hoc; aliud enim est, cum desit, ne deesse quidem putare. « Non quod quæro, inquit, da- » tum: sed requiro fructum abundantem in rationem ves- » tram, non meam [2]. » Vides fructum illis colligi? non mea, inquit, causa, sed vestra hæc dico; ad vestram salutem. Ego enim dum accipio nihil lucror: gratia dantium est; dantibus enim illic est reposita merces; accipientibus vero hic consumuntur quæ accipiunt: rursus cum encomio, et quodam egestatis sensu. Nam quoniam dixerat, « Non » quæro; » ne rursus negligentiores faciat, inquit. « Recepi » autem omnia, et abundo [3]; » id est, per hoc donum quæ etiam omissa fuerant explevistis, quod illorum maxime incitare alacritatem poterat. Nam qui benefaciunt, quanto majores in philosophia progressus fecerunt, eo magis cupiunt eos, quibus benefecerunt, esse gratos: « Recepi » omnia et abundo; » perinde ac si diceret: Non solum quæ præ præterito tempore omisso fuerant, explevistis; sed etiam majorem in modum explevistis, atque exuberastis.

1 Philip. IV, 16. — 2 Ibid. 17. — 3 Ib. 18.

Deinde ne hoc illis exprobrare videatur, vide quomodo locum muniat : quoniam dixerat, « Non quod quæro datum, et tandem aliquando, » et ostenderat debitum id fuisse : hoc enim significat, ἀπέχω, id est recipio quasi censum, et fructus ex agro; rursus ostendit ipsos plus quam deberent, præstitisse, et inquit : « Recepi autem » omnia et abundo, repletus sum; » non absque causa, neque ex animi affectu hæc dico : sed quid? « Acceptis ab » Epaphrodito, quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam » acceptabilem, placentem Deo. Papæ! quo istorum munus evexit? non ego, inquit, accepi, sed Deus per me, quamobrem etiamsi non egeam, non hoc tamen spectate : nam neque Deus egebat, et tamen accepit : adeo ut divina Scriptura non reformidarit dicere, « Odoratus est Do» minus odorem suavitatis[1], » quod sane lætantis est. Nostis enim, nostis, quantum ex odoris suavitate afficiatur anima nostra, quantum jucunditatis, et voluptatis capiat. Non ergo recusavit Scriptura verbum adeo humanum, atque humile Deo tribuere : ut hominibus ostenderet accepta ipsorum dona fuisse : non enim nidor, neque fumus accepta faciebat, sed animus, qui offerebat; alioqui Caïn etiam dona fuissent accepta. Dixit igitur lætatum quoque Deum esse; et quomodo lætatur? non enim aliter homines loqui didicerunt. Ergo qui nullius rei est indigus, dicit valde se lætari, ut ne ex eo, quod non egeret, negligentes fiant. Cum vero sequenti tempore cæteræ virtutis obliti, his solis hostiis confiderent, vide, quomodo rursus ipsos corrigit dicens : « Numquid manducabo carnes tau» rorum, aut sanguinem hircorum potabo[2]? » Hoc et Paulus inquit, « Non quæro, inquit, datum. Deus autem meus » impleat omnem necessitatem vestram secundum divitias » suas in gloria in Christo Jesu[3]. »

[1] Gen. VIII, 21. — [2] Psal. XLIX, 13. — [3] Philip. IV, 19.

IV. Vide quam etiam pauperum more bene precetur. Quod si Paulus bene precetur dantibus ; multo minus nos hoc facere erubescamus, cum accipimus : nec vero accipiamus, tanquam ipsi egeamus, neque nostra causa gaudeamus, sed ipsorum dantium. Ita et nobis erit merces, et accipientibus, si ipsorum causa lætemur : ita neque indignabimur, cum non dederint; sed potius illorum vicem dolebimus. Ita etiam alacriores reddemus, si doceamus non nostra causa hæc a nobis fieri. « Deus autem meus, » inquit, impleat omnem necessitatem vestram, » alias πᾶσαν χάριν, vel πᾶσαν χάρὰν, id est, omnem gratiam, vel omne gaudium. Ac si quidem legatur omnem gratiam, hoc significat non hanc solam eleemosynam, quæ in terra; sed omne benefactum : sin, quod magis puto, omnem necessitatem; hoc est quod significare vult : Quoniam dixerat, occupati eratis, subjungit, quod etiam facit in Epistola ad Corinthios dicens : « Qui administrat semen seminanti, et » panem ad manducandum præstet, et multiplicet semen » vestrum, et augeat germina frugum justitiæ vestræ[1]. » Nam et his hoc precatur, ut abundent, et habeant unde seminent; et precatur, non ut quovis modo abundent, sed, « Secundum divitias suas. » Quamobrem et hoc moderate fecit. Nam si Paulo similes omnino fuissent, adeo philosophi, adeo crucifixi; non hoc sane effecisset : sed quoniam homines erant opifices, pauperes, uxores habebant, filios alebant, patresfamilias erant, atque ex tenuitate sua tamen hæc dederant, quadamque rerum præsentium cupiditate minime carebant; ita precatur, ut se ad illorum captum demittat. Iis enim qui hoc modo uterentur, nihil absurdi tantum precari, quantum illis satis sit, atque ut abundent. Vide igitur, quid precetur : non dixit, faciat divites, ac valde opulentos, sed quid? « Impleat omnem

[1] 2 Cor. IX, 10.

» necessitatem vestram, » ut ne egeatis, sed habeatis quæ vobis opus sunt : quoniam et Christus formulam nobis precandi tradens, hoc precationi adjecit, docens ita dicere, « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie[1]. Secundum » divitias suas. » Quid hoc est? pro munificentia sua, id est, quæ ipsius potentia est : ut facile et cito possit facere. Ac ne existiment, quoniam dixi, « Necessitatem, » fore, ut in angustias concludantur : propterea addidit, « Secundum » divitias suas in gloria, in Christo Jesu. » Ita abundabunt, inquit, vobis omnia, ut in gloria ipsius sitis habituri. Vel igitur hoc sibi vult, fore ut nullius rei egeant; « Gratia » enim, inquit, magna erat in omnibus illis, neque enim » quisquam egens erat inter illos[2]; » vel ut ad ipsius Dei gloriam omnia faciant; ac si diceret, ut ad ipsius gloriam copiis suis utamini. « Deo autem et Patri nostro gloria in » sæcula sæculorum. Amen[3]. » Hæc autem gloria non Filii solum, sed etiam Patris est. Nam dum tribuitur Filio gloria, tribuitur quoque Patri. Etenim quoniam dixerat in Christi gloriam id fieri, ne quis putet ipsius tantum, addidit : « Deo autem, et Patri nostro gloria : » hæc ipsa nimirum, quæ data est Filio. « Salutate omnem sanctum in » Christo Jesu[4]. » Non leve et hoc : magnæ enim benevolentiæ est per litteras etiam ipsos salutare. « Salutant vos » qui mecum sunt fratres. » Attamen dicebas : Neminem habeo unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit; quomodo igitur nunc dicis, « Qui mecum sunt fra» tres? » Hos qui cum ipso sunt, fratres vocat, ostendens, vel quod antea dixerat : Neminem habeo unanimem, non ad eos pertinere; qui in urbe erant, quæ enim illis necessitas imposita erat, ut apostolica negotia susciperent? vel neque etiam recusare, quin hos fratres vocet : « Salutant » vos omnes sancti, maxime autem, qui de Cæsaris domo

[1] Matth. VI, 11. — [2] Act. IV, 34. — [3] Philip. IV, 20. — [4] Ibid. 21.

» sunt. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis[1]. » Erexit ipsos, et confirmavit ostendens ad imperatoriam etiam domum pervenisse prædicationem. Nam si qui in regiis omnia propter cœlorum regem despexerant, multo magis id faciendum ipsis erat. Atque hoc etiam indicium erat Pauli charitatis, tam multa et magna de ipsis narrare, ut hinc, qui in regia erant, ad eos salutandos amore adducerentur, quos nunquam viderant. Maxime enim, quoniam vexabantur fideles, magna tunc vigebat charitas; quomodo? nam qui longe inter se distabant, sibi tamen vicissim conjuncti erant; et qui procul aberant, perinde ac si prope essent, inter se salutabant, et singuli erga singulos, veluti erga sua membra afficiebantur, æque pauper erga divitem, ac dives erga pauperem, neque ulla agnoscebatur præstantia, quod omnes æque in odio essent, atque ejicerentur, iisdemque de causis. Quemadmodum enim, si ex diversis civitatibus captivi quidam profecti in eamdem veniant civitatem, valde se invicem complectuntur, communi illos consociante calamitate; ita etiam tunc societate incommodorum, et asperitatum eos conjungente, magnam sibi mutuo charitatem præstabant.

V. Ærumna enim, et tribulatio vinculum quoddam firmissimum est, charitatis accretio, compunctionis, et pietatis occasio. Audi enim dicentem Davidem: « Bonum » mihi, Domine, quia humiliasti me, ut discam justificatio» nes tuas[2]: » et iterum alium Prophetam dicentem: « Bo» num est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua[3]. » Et rursus: « Beatus homo, quem tu erudieris, Domine[4]. » Et alium quemdam: « Disciplinam Domini ne despicias[5]. » Et, « Ascendens ad servitutem Domini, præpara animam » tuam ad tentationem[6]. » Et Christus rursus Discipulis

[1] Philip. IV, 22, 23. — [2] Psal. CXVIII, 71. — [3] Thren. V, 27. — [4] Psal. XCIII, 12. — [5] Prov. III, 11. — [6] Eccli. II, 1.

suis dicebat : « In mundo pressuram habebitis, sed con-
» fidite [1]. » Et rursus : « Plorabitis, et flebitis vos, mundus
» autem gaudebit [2]. » Et rursus : « Angusta, et arcta via [3]. »
Vides ubique laudari tribulationem? ubique commendari, tanquam eam, quæ nobis sit necessaria? Nam si in mundanis certaminibus sine ea nemo coronam accipit, nisi et laboribus, et ciborum abstinentia, et tota victus ratione, et vigiliis, et sexcentis aliis incommodis se munierit; multo magis hic. Quem enim mihi afferes? Regem-ne? at neque ille vitam curis solutam vivit, sed multis molestiis, atque angoribus refertam. Non enim ad diadema spectes, sed ad sollicitudinum procellam, unde illi tumultus maximus exoritur : non ad purpuram, sed ad animam illa ipsa purpura nigriorem. Non æque corona ligat caput, atque animam sollicitudo. Non ad satellitum numerum specta : sed ad ægritudinum multitudinem : nullam enim privatam domum tot curis abundantem reperias, quot regiam. Mortes singulo quoque die imminentes a suis etiam ipsis : et ante mensam, et ante potum ob oculos versatur sanguis. Noctu vero, dici non potest quam sæpe somniis, ac visis excitati prosiliant. Atque hæc in pace : quod si bellum ingruat, eo magis sollicitudines intenduntur. Quid igitur tali vita miserabilius esse potest? Qualia autem a suis, sive iis, qui sub ditione sua sunt, patiuntur? Etiamque certe cognato sanguine redundat semper regale pavimentum. Ac si vultis narrabo etiam quædam : et fortasse rem ita se habere intelligetis. Ac potissimum quidem vetera dicam : quæ tamen adhuc memoria non exciderunt, quippe quæ nostris contigere temporibus. Quidam, ut aiunt, uxorem, de cujus adulterio suspicabatur (14), nudam alligavit montibus, ac feris exposuit, jam matrem sibi factam regum multorum. Quam illum putatis vitam

[1] Joan. XVI, 33. — [2] Ibid. 20. — [3] Matth. VII, 14.

vixisse? non enim nisi vehementi animi motu ductus, ad tantum supplicii sumendum descendisset. Hic vero idem suum ipsius filium interfecit; imo et hujus frater se ipsum cum filiis suis. Fertur autem hic, et fratrem ipsius e medio sustulisse (15) : atque hic quidem sibi ipse manus attulit a tyranno comprehensus : ille vero sobrinum suum una secum participem regni, quod ipse illi tradiderat. Alius autem uxorem vidit medicamentis e medio sublatam (16). Quoniam enim parere minime poterat, mulier quædam infelix, et misera (infelix enim, et misera est, quæ quod a Deo donandum erat, sua se credidit sapientia præstituram) præbitis medicamentis, et reginam interemit, et ipsa simul interiit. Alius autem postea pharmacis venenatis sublatus est; poculumque ipsi fuit non jam potus, sed mors. Et ipsius etiam filio oculus effossus est, metu sequentis temporis, plane immerenti. Alius vero neque quam ob causam, nec quam miserabiliter e vita excesserit, exponere satis honestum est. Eorum vero, qui successerunt, alter quidem, perinde atque infirmus quidam, et ærumnosus homo esset, combustus est cum equis, et trabibus, cæterisque rebus omnibus: et uxorem viduam reliquit: quas enim molestias in vita habuerit, ne dici quidem potest, quas ex eo tempore, quo arma sumpsit, subire coactus est. Alter vero, qui nunc rerum potitur: nonne ex quo diadema gestat, perpetuo versatur in laboribus, in periculis, in molestiis, in mœroribus, in calamitatibus, in insidiis? At non hujusmodi cœlorum regnum: sed postquam ipsum obtinueris, pax, vita, gaudium, lætitia. Cæterum quod dicebam, nulla hic vita est ærumnarum expers. Quod si in rebus etiam publicis regalis illa conditio, quæ omnium beatissima videtur, tot redundat calamitatibus: quid putas in privatis, ac domesticis? profecto quot alia mala existant, ne dici quidem potest: multæ hinc

sæpe fabulæ compositæ sunt. Omnes fere tragœdiæ; et fabulæ, quæ aguntur in scena, ex regibus contextæ sunt. Pleraque enim, quæ in fabulis repræsentantur, ex veris rebus constant. Ita et voluptatem habent Thyestea convivia (17): et quomodo omnis illa domus calamitatibus eversa est.

VI. Sed hæc quidem ex ethnicorum libris cognovimus. Verum si vultis, Scripturas etiam, quæ idem doceant, proferemus. Saül primus regnavit: nostis autem et hunc sexcentis pressum ærumnis interiisse. Post illum David, Salomon, Abias, Ezechias, Josias itidem multis modis vexati. Nec omnino potest hæc vita sine laboribus, sine ægritudine, sine ærumnis duci. Sed nos etiam molestiis afficimur; non iisdem ex rebus, ex quibus reges, sed unde magnum etiam facere possumus quæstum: « Quæ enim » secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem » stabilem operatur[1]. » Pro his rebus mœrendum est, pro his dolendum, pro his ægritudo suscipienda. Ita mœrebat Paulus, ita lugebat pro iis, qui peccabant. « Ex multa » enim, inquit, tribulatione, et angustia cordis scripsi vobis » per multas lacrymas[2]. » Nam quando nihil erat, cur pro suis lugeret, pro alienis hoc faciebat: vel potius quantum ad luctum hauriendum pertinet, propria illa ducebat. Cæteri incidebant in scandalum, et ipse urebatur: cæteri languebant, languebat et ipse. Bona est hæc ægritudo: hæc omni mundano gaudio potior. Eum, qui ita lugeat, omnibus ego hominibus præpono: atque adeo ipse etiam Dominus hos beatos prædicat, hos qui alienum dolorem, ut sibi communem, lugent. Non æque ego Paulum ob pericula adita miror, imo non minus miror ob illa ipsa pericula, in quibus quotidie commoriebatur, sed hoc me magis evehit. Ab anima enim Dei amante, et tenera proficis-

[1] 2 Cor. VII, 10. — [2] Id. II, 4.

cebantur : a charitate, quam Christus ipse quærebat, ex quodam naturæ consensu fraterno, et patrio, ac potius utrisque istis majore. Hoc modo affici oportet, hoc modo flere. Hujusmodi lacrymæ magno sunt refertæ gaudio : hujusmodi luctus causa lætitiæ est. Ac ne mihi dicas : Quid utilitatis afferunt meæ lacrymæ iis, pro quibus hoc facio? Nam etsi illis nihil prosimus, ac certe nobis ipsis proderimus. Nam qui sic pro alienis dolet, multo magis pro suis dolebit; qui aliena luget, is certe vitia, et delicta sua non sine lacrymis abire sinet; imo non cito peccabit. Nos vero, quod omnium gravissimum est, jussi aliena peccata flere, ne in nostris quidem ullum pœnitentiæ signum damus; sed sine ullo doloris sensu cadimus, et omnia curamus magis, omnia magis expendimus, quam peccata nostra. Ideo gaudemus gaudium hoc inutile : quod cito perit, quod sexcentas parit ægritudines. Mœreamus igitur mœrore gaudii auctore, et ne gaudeamus gaudio ægritudinis parente. Emittamus lacrymas multum voluptatis seminantes, et non rideamus risu, qui stridorem nobis dentium gignat. Afflictemus nos afflictatione illa, unde requies existit, et ne delicias quæramus, ex quibus erumna, et dolor. Ad breve tempus in terra laboremus, ut perpetuo nos oblectemus in cœlis. In caduca hac vita nos ipsi afflictemus, ut in infinita illa requiem consequamur; non diffluamus deliciis in hac brevi, ne in illa infinita suspiremus. Annon videtis quot homines hic etiam rerum ad hanc vitam pertinentium causa angantur? Existima te quoque unum ex illis esse et fer ærumnam ac dolorem, spe futurorum bonorum nutritus. Non tu es Paulo melior, non Petro : quibus nunquam otium datum est; qui in fame, et siti, et nuditate totam vitam confecerunt. Si eadem atque illi vis consequi, cur contrariam insistis viam? Si ad civitatem illam vis pervenire, qua illi digni facti sunt; illam

persequere viam, quæ illuc fert. Non illuc otii fert via, sed ærumnæ. Illa lata, hæc angusta est. Hac iter faciamus, ut consequamur æternam vitam in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TOMI OCTOGESIMI QUINTI

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 7.

Milesiis verba faciens. Milesiis, imo Ephesiis. Ephesiorum seniores alloquebatur, quos Miletum evocaverat.

ANNOTATIO (2) pag. 28.

Hic quærit Chrysostomus et auditori vult explanare, primo cur Christus Pauli vocationem tandiu distulerit, neque illum cum cæteris Apostolis vocaverit, et cur illum, qui Saulus antea vocabatur, Paulum appellari voluerit. Quia vero jam antea rem pluribus explanaverat, auditores mittit ad librum quemdam suum, ubi hæc fuse explicabantur. Liber autem ille complectebatur Homilias in principium Actorum et Homilias de Mutatione nominum, quæ prioribus hærebant. In prima autem de Mutatione nominum pluribus accurate probat e re fuisse, ut Paulus prius Christum et suos persequeretur, quam vocaretur ab illo. In secunda edisserit cur is qui antea Saulus appellabatur, postea Paulus vocatus fuerit.

ANNOTATIO (3) pag. 97.

Qui se ipsos audent evirare. Hic videtur dicere eos, qui virilia amputabant, Manichæos imitari. At de Manichæis id me nuspiam legere memini.

ANNOTATIO (4) pag. 131.

Si autem, in, et per sunt ministri, vide quo res redeat.

Id autem dicit Chrysostomus, quia Ariani et alii hæretici qui dicebant Christum rem factam, et minorem Patre atque ministrum ejus esse, pugnabant etiam, illud ἐν Χριστῷ *in Christo*, et διὰ τοῦ Χριστοῦ, *per Christum*, quæ frequenter occurrunt in Novo Testamento significare Christum esse ministrum, quos ipse pluribus confutat in Homiliis de Incomprehensibili et alibi.

ANNOTATIO (5) pag. 184.

Non Charmi, sed Achan filius Charmi, usurpaverat de anathemate, furando pallium coccineum valde bonum, ducentos siclos argenti, regulamque auream, quæ abstulerat, et absconderat. Cum sors illum indicasset, lapidatus est extra castra a populo israëlitico.

ANNOTATIO (6) pag. 194.

Non dicit Scriptura Hebræum illum, qui monentem se Moysen cum improperio repulit, eumdem ipsum fuisse, quem Ægyptius injuria affecerat. Sed concionans Chrysostomus aliquando memoria labitur.

ANNOTATIO (7) pag. 215.

In Scriptura sacra non legitur quod ante tres pueros Nabuchodonosor prociderit.

ANNOTATIO (8) pag. 240.

De Pauli Samosateni hæresi sat diversa referuntur a Scriptoribus ecclesiasticis, Anathasio, Eusebio, Epiphanio, et Philastrio. Quidam vero dicunt illum ut et Sabellium, identitatem Patris et Filii et Spiritus sancti induxisse.

Christum negasse Deum esse dicitur a Theodoreto lib. II de hæreticis fabulis, et clare a Philastrio. Quam sententiam hic oppugnat Chrysostomus et carpit ex his Pauli verbis: *Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia.*

ANNOTATIO (9) pag. 265.

Λώταγαι. Ex Chrysostomi verbis arguitur Lotagas illos circulatores fuisse, qui spectaculi et stipis cogendæ causa circumquaque discurrebant. Alii tibicines fuisse dicunt a λωτὸς tibia, quam etiam per *o* scripsere quidam λοτός; quæ interpretatio non pugnat cum ista Chrysostomi.

ANNOTATIO (10) pag. 286.

Thessalides veneficæ, præstigiatrices et maleficæ jam olim habebantur, ut videre est apud Aristophanem ejusque scholiasten, in Suida et aliis. Res est trita apud Scriptores et apud Poëtas latinos Plautum, Horatium et alios.

ANNOTATIO (11) pag. 305.

Χορδακες saltatorum genus erat cujus frequens mentio apud scriptores Aristophanem, Theophrastum et alios.

ANNOTATIO (12) pag. 465.

Hic Memphiboste, id est, Miphiboseth, pro Isboseth aut lapsu memoriæ, aut amanuensium errore positum est.

ANNOTATIO (13) pag. 474.

Non semel vidimus juxta Arianos vocem Θεὸς cum articulo positam, ὁ Θεὸς, significare Patrem solum verum Deum; sine articulo autem Filium, quos egregie confutat Chrysostomus.

ANNOTATIO (14) pag. 595.

Hoc loco Chrysostomus cædes et strages in imperatoria aula et sua et patrum memoria peractas recenset, sed ut rumore ferebatur, qui rumor sæpe a rei veritate deflectere solet. Tacitis porro nominibus, imperatorum gesta memorat. Qui primus autem affertur, uxorem et filium neci tradidit, is est haud dubie Constantinus Magnus, qui filium Crispum, et postea Faustam uxorem interfici jussit. Feris illam nudam exposuisse dicit Chrysostomus; sed alii scriptores illam in ferventiore balneo inclusam, jussu Constantini suffocatam fuisse narrant. Rem uti gesta fuit videre est apud Scriptores plurimos, accuratius vero apud Tillemontium.

ANNOTATIO (15) pag. 596.

Id narrare velle Chrysostomus videtur; nempe Crispi fratrem, scilicet Constantium Augustum, patris sui fratrem Julium Constantium, et filios ejus Dalmatium et Annibalianum interfici curavisse. Hi etenim a militibus occisi fuere, et ut quorumdam fert opinio, instigante Constantio Augusto Constantini Magni filio. Addit postea fratrem ejus a tyranno comprehensum se ipsum interfecisse. Nimirum Constans Augustus Constantii frater a tyranno Magnentio,

qui imperium usurpaverat, vel potius a legato ipsius comprehensus occisus fuit: uno autem excepto Chrysostomo, nullus dicit ipsum se ipsum interfecisse. Adjicit, ipsum nempe Constantium, sobrinum suum occidisse. Is erat Gallus qui a Constantio consors imperii factus, ejus jussu anno 345 occisus est.

ANNOTATIO (16) pag. 596.

Quod subjungit vero Chrysostomus, tacitis pro more nominibus, de uxore Augusti cujusdam, quæ sterilis cum esset, pharmacis ad fœcunditatem obtinendam usa est; ipsaque cum illa pariter, quæ pharmaca dederat, interiit; de alio item Augusto, qui venenatis pharmacis sublatus est, et cujus filio oculus effossus fuit; deque alio, qui infausto modo periit; illa, inquam, omnia ad quos pertineant nondum assequi potui. Quod vero subjicit de alio qui cum equis, trabibus cæterisque omnibus combustus est, ad Valentem Augustum spectat. Qui cum in pugna Hadrianopolitana victus, in domum quamdam se recepisset, cum ipsa domo in cineres redactus est. Quod dicit tandem de illo qui tunc imperabat, is erat Arcadius. Verum omnino comprobatur ex historia illius ævi.

ANNOTATIO (17) pag. 597.

Τὰ θυέστεια δεῖπνα, Thyestea convivia. Apud Poëtas et Mythologos celebratur Thyesteum convivium. Thyestes enim Pelopis filius, cum Atrei fratris uxore concubuit. Atreus vero proprii filii carnes Thyestæ in epulas apposuit. Similes epulas et οἰδιποδείας μίξεις, Christianis Ethnici falso objiciebant, ut videas apud Justinum martyrem, Athenagoram, Theophilum Antiochenum, et Tertullianum.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.	
Homilia III, p. 142.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 118-126, et tom. XVII, p. 479-483.
Homilia XI, p. 237.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 133-151.
Homilia XV, p. 280.	Ejusdem fragmenta, tom. XVIII, p. 180-183.
Homilia XVII, p. 297.	Ejusdem fragmenta, tom. XIX, p. 196-202.
Homilia XVIII, p. 305.	Ejusdem fragmenta, tom. XII, p. 524-432.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.	
Homilia I, p. 406.	Ejusdem fragmenta, tom. XVIII, p. 438-439.
Homilia X, p. 529.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 50-57.
Homilia XIII, p. 564.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, p. 254-259.
Homilia XIV, p. 574.	Ejusdem fragmenta, tom. XV, p. 385-386.

INDEX

TOMI OCTOGESIMI-QUINTI.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD GALATAS.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.